

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

Διπλωματική Εργασία

Shanghai Cooperation Organization

Λεπτές ισορροπίες «επί ξυρού ακμής» μεταξύ «σφύρας και άκμονος»

Όνοματεπώνυμο φοιτήτριας: **Αλεξία Κ. Κοσίνα**

Επιβλέπων Καθηγητής: **Νικόλαος Κοτζιάς**

Πειραιάς, 2011

Αφιερώνεται στην κόρη μου Μελίτη,
στην αδελφή μου Εύα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΡΑΙΑ

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά τον Καθηγητή μου κ. Νίκο Κοτζιά για τη γενναιοδωρία της διδασκαλίας του, την αμέριστη υποστήριξη, την ενθάρρυνση, την κατανόηση, την εμπιστοσύνη, την υπομονή του. Ευχαριστώ πολύ επίσης, τον Καθηγητή μου κ. Βασίλη Φούσκα για την προτροπή του στην επιλογή του θέματος, τους συναδέλφους μου, Λοχαγό Ευάγγελο Καλόγηρο για τη βοήθεια στη μεταφορά εντύπου υλικού για την εργασία από το εξωτερικό, τις επεξηγήσεις στρατιωτικών όρων και την παραχώρηση του εγχειριδίου «Στρατιωτικός Κανονισμός – Στρατιωτική Ορολογία ΣΚ 42-1» και Κωνσταντίνο Σούλη για την παροχή υλικού. Ένα πολύ μεγάλο ευχαριστώ οφείλω στους γονείς μου Κωσταντίνο και Ελεονώρα Κοσίνα, στο σύζυγό μου Άγγελο Αναγνώστου και στη Μαρία Γκέκα για την παρότρυνση και την πολύτιμη στήριξη τους.

Αλεξίας Κοσίνα

Σημαντικοί όροι: Ρωσία, Κίνα, Ηνωμένες Πολιτείες, Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης, Shanghai Cooperation Organisation, SCO, Κεντρική Ασία, Αφγανιστάν, Ισλαμισμός, Πόλεμος Γεωργίας, A world without the West, Αυταρχικοί Καπιταλισμοί

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το annus mirabilis 1991 μαζί με το τέλος μιας εποχής, έφερε και την ανάδυση μιας «σαστισμένης» περιοχής που κλήθηκε να ανανήψει και να «μεταμορφωθεί»: της Κεντρικής Ασίας. Η δημιουργία 5 νέων ανεξάρτητων κρατών δημιούργησε ένα σκηνικό με ευκαιρίες και απειλές για γηγενείς, αλλά και για παγκόσμιους «παίκτες». Η Κεντρική Ασία εξελίχθηκε σε καμβά όπου υφαίνονται συνεργασίες, ξεδιπλώνονται αντιπαλότητες, αναπτύσσονται διμερείς και πολυμερείς σχέσεις. Απέναντι στην αρχικά αδιάφορη και «αυτοκρατορική» στάση της Ρωσίας προς την Κεντρική Ασία, η Κίνα αντιπαραβάλλει μια μεθοδική και ρεαλιστική προσέγγιση. Οραματίζεται μια συνεργασία με ακριβείς στόχους και με προσεκτικά βήματα την υλοποιεί. Μαζί με τη Ρωσία που βλέπει το όραμα μαζί με μια ενδεχόμενη «απειλή» για την ίδια, και τη συμμετοχή του Καζακστάν, του Τατζικιστάν και του Κιργιστάν, την ξεκινούν το 1996 ως οι «5 της Σαγκάης» και την εξελίσσουν αργά, διεξοδικά. Με τη συμμετοχή του Ουζμπεκιστάν το 2001 την επισημοποιούν, ως οι «6 της Σαγκάης»: ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (Shanghai Cooperation Organization-SCO) δημιουργείται και γίνεται η μεγαλύτερη περιφερειακή προσπάθεια συνύπαρξης, διαλόγου, συνεργασίας αλλά και ανταγωνισμού 2 μεγάλων πυρηνικών δυνάμεων και των συμφερόντων τους, όσων συγκλίνουν και όσων αποκλίνουν, 2 μεσαίων κρατών που επιδιώκουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην περιφερειακή σκηνή και 2 μικρών κρατών που αναζητούν το δικό τους. Οι «6 της Σαγκάης» καταφέρνουν να εμβαθύνουν αυτή τη συνεργασία με οικονομικές και πολιτικές τακτικές, που δεν οδηγούν όμως στο χτίσιμο μιας στρατηγικής με την ευρεία έννοια του όρου, συμπεριλαμβάνοντας δηλαδή και τον αμυντικό-στρατιωτικό τομέα κατά τα πρότυπα μιας αμυντικής συμμαχίας. Η Ρωσία κατέχει την πρωτοκαθεδρία στον πολιτικό-στρατιωτικό τομέα, ενώ η Κίνα στην οικονομική διεύθυνση. Για την Κίνα ο SCO είναι χρήσιμο εργαλείο στην ενορχήστρωση της πολυμερούς περιφερειακής πολιτικής της. Η Ρωσία προτιμά αντί για «πρώτο βιολί», να είναι μάεστρος στην ορχήστρα οργανισμών κι ενώσεων που η ίδια έχει δημιουργήσει και ηγείται. Η συνηγεσία στον SCO δεν της αρκεί. Σε αυτή τη «σύνθεση» οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Ευρωπαϊκή Ένωση και άλλοι διεθνείς θεσμοί, παρεμβαίνουν με «σεκόντα» ή «παραφωνίες». Εντούτοις, ο αρχικός adagio ρυθμός έδωσε τη θέση του σε μια πορεία moderato, που κατάφερε να «απορροφήσει» τις παραφωνίες. Μετά από 10 χρόνια ζωής, ο SCO αποδεικνύει πως έχει τη δυναμική να ενορχηστρώσει μια αρμονική συμφωνία. Η εξέλιξη του προβλέπεται ενδιαφέρουσα, ικανή να σταθεί στο ύψος των περιφερειακών και διεθνών προκλήσεων, που στην περίπτωση της Κεντρικής Ασίας δημιουργούν λεπτές ισορροπίες «επί ξυρού ακμής», μεταξύ «σφύρας και άκμονος». Το γιατί και το πως ως ερευνητικά ερωτήματα, προσπαθεί να αναδείξει η παρούσα εργασία, δίνοντας ένα στίγμα της συνέχειας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες	3
Περίληψη	4
ΜΕΡΟΣ Α΄: ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ SCO	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
Κεφάλαιο 1: ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ μετά τον Ψυχρό Πόλεμο	9
Κεφάλαιο 2: ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΣΤΟ ΝΕΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	14
2.A Οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής	14
2.B Η Ρωσική Ομοσπονδία	20
2.Γ Η Λαϊκή Δημοκρατία Κίνας	28
Κεφάλαιο 3: ΟΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	34
3.A Ένας Κόσμος Χωρίς τη Δύση (A World Without the West)	34
3.B Αυταρχικοί Καπιταλισμοί	37
Κεφάλαιο 4: 11^η ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	41
Κεφάλαιο 5: Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ	
5.A ΝΕΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ – ΝΕΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ	43
5.A.1 Πριν το 1991, Η «Καρδιά της Γης» στη δίνη του «Μεγάλου Παιχνιδιού»	44
5.A.2 Μετά το 1991, Συνέπειες: Η καρδιά κάτω από το περιβλήμα	46
5.A.3 Η ταυτότητα των κρατών της Κεντρικής Ασίας	46
5.A.4 Κοινά δεδομένα: Μια συνοπτική εικόνα	48
5.A.5 Οι συνέπειες της διάλυσης της ΕΣΣΔ, μια δεύτερη ανάγνωση: ένα «Νέο Μεγάλο Παιχνίδι»;	50
5.B ΟΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ	56
5.B.1 Η Ενέργεια	56
5.B.2 Σύνορα και Σταθερότητα	61
5.B.3 Εσωτερική Κατάσταση	65
5.Γ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ	72
5.Γ.1 Ο Ισλαμικός Φονταμενταλισμός	72
5.Γ.2 Τα Ναρκωτικά	79
Κεφάλαιο 6: ΤΟ ΠΛΕΓΜΑ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ	83
6.A ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ	84
6.A.1 Η Κεντρική Ασία για τη Ρωσία: «Επιστροφή από τη λήθη...»	84
6.A.2 Η Κεντρική Ασία για την Κίνα: «Πάμε Δυτικά»	91
6.A.3 Η Κεντρική Ασία για τις ΗΠΑ: «Ιστορικό ατύχημα ή κίνηση στρατηγικής;»	99
6.A.4 Οι σχέσεις Ρωσίας-Κίνας	104
6.B Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ	111
6.B.1 Η Κεντρική Ασία για την Ινδία	111
6.B.2 Η Κεντρική Ασία για το Πακιστάν	112
6.B.3 Η Κεντρική Ασία για το Αφγανιστάν	112
6.B.4 Η Κεντρική Ασία για το Ιράν	113
6.B.5 Η Κεντρική Ασία για την Τουρκία	114
6.B.6 Η Κεντρική Ασία για την Ιαπωνία	114
6.Γ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΕΜΒΕΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ	115
6.Γ.1 Το ΝΑΤΟ στην Κεντρική Ασία	115
6.Γ.2 Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Κεντρική Ασία	120
6.Γ.3 Αξιολόγηση της δράσης των Διεθνών Οργανισμών στην Κεντρική Ασία	123

ΜΕΡΟΣ Β΄ : SHANGHAI COOPERATION ORGANISATION, (SCO) ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΣΑΓΚΑΗΣ

Κεφάλαιο 7: Ο SCO ΩΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΣ ΘΕΣΜΟΣ	125
7.Α Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ	126
7.Α.1 Η δημιουργία του	126
7.Α.2 Η δομή του	129
7.Α.3 Οι κατευθυντήριες αρχές του	134
7.Β Ο SCO ΩΣ ΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ	137
7.Β.1 Συμμετοχή και Υπαναχώρηση των κρατών	137
7.Β.2 Επίλυση διεθνών διαφορών εντός του SCO	138
7.Β.3 Διαδικασία λήψης αποφάσεων	138
7.Β.4 Μηχανισμοί θεσμικής επιβολής και κυρώσεων εντός του SCO	139
7.Β.5 Η χορήγηση ιδιότητας παρατηρητή στον SCO	140
7.Β.6 Η χορήγηση ιδιότητας παρατηρητή από τον SCO	140
7.Γ ΣΦΑΙΡΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ SCO	141
7.Γ.1 Περιφερειακή Ασφάλεια: «Περί βίας και άλλων δαιμονίων...»	141
7.Γ.2 Αγώνας ενάντια στην Τρομοκρατία, στην Απόσχιση, στις Ακραίες Πρακτικές	142
7.Γ.3 Η Οικονομική διάσταση της συνεργασίας	154
7.Γ.4 Η Πολιτική διάσταση της συνεργασίας	158
7.Γ.5 Η Πολιτιστική συνεργασία	160
7.Δ Ο SCO ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ & ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΕΣ ΤΟΥ	161
7.Δ.1 Ο SCO για τη Ρωσία	162
7.Δ.2 Ο SCO για την Κίνα	165
7.Δ.3 Ο SCO για τα κράτη της Κεντρικής Ασίας: Καζακιστάν-Ουζμπεκιστάν-Τατζικιστάν-Κιργιστάν	169
7.Δ.4 Ο SCO για τους Παρατηρητές του: Μογγολία, Ινδία, Πακιστάν, Ιράν	172
7.Ε Ο SCO ΓΙΑ ΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΔΙΕΘΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	176
7.Ε.1 Ο SCO για τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής	176
7.Ε.2 SCO & ΝΑΤΟ: Είναι ο SCO το ΝΑΤΟ της Ανατολής;	179
7.Ε.3 Ο SCO και η Ευρωπαϊκή Ένωση	184
7.Ε.4 SCO & ΟΑΣΕ: Ομοιότητες και διαφορές	187
7.ΣΤ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ SCO	191
7.ΣΤ.1 Ο πόλεμος της Γεωργίας: «Ο χωρισμός των 2, ο διχασμός των 6»	191
7.ΣΤ.2 ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ: «Μια πληγή ανοιχτή...»	199
Κεφάλαιο 8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	208
8.Α 10 ΧΡΟΝΙΑ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΑΓΚΑΗΣ: Με βήμα αργό...	209
8.Β ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ	212
8.Β.1 Ασφάλεια & Διεύρυνση: Παράλληλη Πορεία;	212
8.Β.2 Αμυντική Συμμαχία, Εμπορική συνεργασία, ή Club Ενέργειας;	219
8.Β.3 Από το προπαρασκευαστικό 2011 στο μεταβατικό 2012...	223
8.Γ SCO & ΕΛΛΑΔΑ: Εκ του μακρόθεν θεατής, ή μακρινός συνεργάτης;	225
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	228
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	260

ΜΕΡΟΣ Α': ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ SCO

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην εκπνοή του 20ού αιώνα, η Κεντρική Ασία προσελκύει τα βλέμματα της διεθνούς κοινότητας και αναδύεται ως σημαντικό πεδίο συγκέντρωσης μεγάλων δυνάμεων του διεθνούς πολιτικού συστήματος. Το δυτικό της τμήμα, αποτελούμενο κυρίως από Αραβικά και μουσουλμανικά κράτη, ταλαιπωρείται από σοβαρές πολιτικές, θρησκευτικές και οικονομικές διενέξεις και συγκρούσεις που εμπλέκουν και πολλά δυτικά κράτη, με πρώτες τις ΗΠΑ. Το νότιο και ανατολικό τμήμα της, το οποίο συγκεντρώνει πολύ μεγάλο όγκο του παγκόσμιου πληθυσμού, διέρχεται μια πρωτόγνωρη οικονομική ανάπτυξη, παρατηρούνται διεκδικήσεις, ανταγωνισμοί και αντιπαλότητες γύρω από τις ενεργειακές πηγές και τις πρώτες ύλες. Η Κεντρική Ασία ταραζεται από τη σταυροφορία των ΗΠΑ κατά της τρομοκρατίας που, ως αφορμή, μονιμοποιεί την παρουσία τους στην περιοχή, αυξάνει την επιρροή και τις απαιτήσεις τους. Σε αυτό το πλαίσιο και υπό αυτές τις συνθήκες, οι νεόκοπες δημοκρατίες της Κεντρικής Ασίας, τμήματα της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, καλούνται να διαμορφωθούν ως ανεξάρτητα κράτη, να ισχυροποιήσουν την παρουσία τους, την αυτονομία τους και να διαμορφώσουν πολιτικές και σχέσεις μεταξύ τους και με εκείνους τους παράγοντες, που οι αλλαγές του έτους 1991 προσέλκυσαν στην περιοχή. Τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, αλλάζουν το σκηνικό της διεθνούς κοινότητας, δίνοντας έμφαση στην ασφάλεια. Η αναζήτηση της αιτίας μεταθέτει το βάρος και την προσοχή στην Κεντρική Ασία. Η εξασφάλιση επιρροής σε αυτήν, πολλαπλασιάζει τους παράγοντες, τους θεσμούς και τους περιφερειακούς οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στην περιοχή, ή δημιουργεί νέους πολυμερείς και πολυ-λειτουργικούς που αφιερώνονται κατά μέρος, ή εξ' ολοκλήρου στην προστασία και προάσπιση της ασφάλειας. Διεθνώς άλλωστε, συμμαχίες παλαιού τύπου σπανίζουν και οι περισσότεροι σχηματισμοί, αφιερώνονται στη μείωση των συγκρούσεων (εσωτερικών ή εξωτερικών) και σε υπερεθνικές προκλήσεις όπως η τρομοκρατία. Δεν είναι σύμπτωση ότι περιοχές όπου αυτές οι δομές απουσιάζουν ή σπανίζουν, έχουν τα περισσότερα προβλήματα διακρατικών εντάσεων ή εσωτερικής βίας. Δημιουργηθείς το 2001, ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (Shanghai Cooperation Organization, SCO) περιλαμβάνει τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, τη Ρωσική Ομοσπονδία, καθώς και τα πρώην μέλη της ΕΣΣΔ, τις Δημοκρατίες του Καζακστάν, του Κιργιστάν, του Τατζικιστάν και του Ουζμπεκιστάν. Οι εμφανείς δραστηριότητές του κατευθύνονται πρωτίστως στη συλλογική αντιμετώπιση διεθνών απειλών, στην οικονομική και αναπτυξιακή συνεργασία, ενώ ο βαθύτερος στόχος του είναι να λειτουργήσει ως πλαίσιο προάσπισης της συνεργασίας, διευθέτησης και ελέγχου πιθανών Σινο-Ρωσικών εντάσεων ή ανταγωνισμών. Η παρούσα ανάλυση αναδεικνύει τα κίνητρα, τα συμφέροντα, τις επιθυμίες, τις ανάγκες των μελών πίσω από τη δημιουργία

του, καταγράφει τις εμπειρίες, τις αντιδράσεις και αλληλεπιδράσεις τους στα γεγονότα, αλλά και τις επιρροές εξωτερικών παραγόντων, θεσμοποιημένων και μη. Παρουσιάζει και αναλύει τις αρχές του Οργανισμού, της δυναμικής των αδυναμιών του, των επιπτώσεων αυτών στην πορεία του. Ολοκληρώνεται με τον απολογισμό της 10χρονης παρουσίας του στο διεθνές πολιτικό σκηνικό, την κάλυψη ή μη-, και σε ποιο βαθμό, των αναγκών της ασφάλειας στο εύρος της περιφέρειας που καλύπτει, τη δυναμική για τη μελλοντική του πορεία, τα περιθώρια που έχει, καθώς και ποια μορφή μπορεί να λάβει μια δυναμική συνεργασία του με την Ελλάδα. Ως εκ τούτου...

Το Α' Μέρος είναι αφιερωμένο στο περιβάλλον δραστηριοποίησης του Οργανισμού. Πως άλλαξε, γιατί άλλαξε, πως διαμορφώθηκε, προκλήσεις και απειλές που αντιμετωπίζει. Στο 1^ο Κεφάλαιο δίνεται η εικόνα του διεθνούς περιβάλλοντος όπως διαμορφώθηκε μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, το 2^ο είναι αφιερωμένο στην πορεία των τριών μεγάλων δυνάμεων, (ΗΠΑ, Ρωσίας, Κίνας), τη θέση, τις στρατηγικές τους, στο 3^ο αναφέρονται οι ιδιαιτερότητες του διεθνούς περιβάλλοντος (Η ανάδυση ενός κόσμου χωρίς τη Δύση και οι Αυταρχικοί Καπιταλισμοί), το 4^ο Κεφάλαιο αναφέρεται στην 11^η Σεπτεμβρίου και τις επιπτώσεις της, το 5^ο στην Κεντρική Ασία ως περιβάλλον δράσης, που καλύπτει αλλά και στην οποία δραστηριοποιείται θεσμικά ο Οργανισμός, οι αλλαγές στη δομή της, οι ιδιαιτερότητές της και τα προβλήματά της και τέλος, στο 6^ο Κεφάλαιο αναλύονται οι σχέσεις όλων των παραγόντων που εμπλέκονται σ' αυτήν: μεγάλες δυνάμεις, περιφερειακές δυνάμεις, διεθνείς δρώντες και οργανισμοί.

Στο Β' Μέρος παρουσιάζεται ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης, ως θεσμός. Η δημιουργία του, η εξέλιξή του, τα όργανα, οι πολιτικές του. Η πορεία του από την αρχική άτυπη συνεργασία στην τωρινή θεσμική του μορφή. Οι σχέσεις του με άλλους διεθνείς δρώντες και τι αποτελεί γ' αυτούς, τα προβλήματα και οι προκλήσεις που αντιμετώπισε ή θα αντιμετωπίσει και τέλος στα συμπεράσματα γίνεται μια αποτίμηση των 10 χρόνων δράσης και λειτουργίας του, μαζί με μια προοπτική που αφορά την Ελλάδα.

Η ανάλυση στοχεύει να απαντήσει στα εξής ερωτήματα: Έχει αναπτύξει δική του δυναμική ο οργανισμός και ποια είναι αυτή; Είναι ικανή να ωθήσει την πορεία του εμπρός, ή περιορίζεται από τις επιδιώξεις και επιφυλάξεις των μελών του; Το επόμενο στάδιο συνεργασίας ποιο θα είναι; Θα είναι προς την κατεύθυνση της άμυνας; Ή θα εμβαθύνει στην οικονομική συνεργασία; Ποια είναι τα σημεία έλξης άλλων κρατών και ποιοι οι φόβοι που εμπνέει; Είναι δίκαιοι φόβοι ή ουτοπικοί; Θα αποτελέσει πεδίο συνεργασίας μεταξύ των δύο μεγάλων δυνάμεων που τον δημιούργησαν ή πεδίο ελέγχου και ανταλλαγής συμβιβασμών; Αποτελεί απειλή για τη διεθνή κοινότητα ή το αντίπαλο δέος, που ως συνεργασία λειτουργεί αποτρεπτικά και προασπίζεται τη σταθερότητα και την ασφάλεια;

Κεφάλαιο 1: ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΨΥΧΡΟ ΠΟΛΕΜΟ

Στον 20ό αιώνα η ανθρωπότητα γνώρισε μεγάλες στιγμές δόξας του ανθρωπίνου πολιτισμού, φρίκης, όπως οι δύο Παγκόσμιοι Πόλεμοι, και μεγάλες αλλαγές, ανακατατάξεις, διχασμούς και πολώσεις. Μία από αυτές υπήρξε ο Ψυχρός Πόλεμος, δημιουργία των νικητών που άφησε πίσω του ο Β΄ Παγκοσμίος Πόλεμος (Β΄ΠΠ). Νικητήρια δύναμη ήταν οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ), οι οποίες βγήκαν αλώβητες και πιο δυνατές. Αντίθετα, η Σοβιετική Ένωση (ΕΣΣΔ) κατέγραψε μεγάλες απώλειες σε οικονομικούς πόρους, σε θεσμούς, σε δομές και σε ανθρώπους, αλλά και σημαντικά κέρδη, εδαφικά και πολιτικά. Το μεγαλύτερο εξ' αυτών κατεγράφη στην επιρροή της και στο διεθνές κύρος του Κομμουνιστικού Κόμματος που έφτασαν στο απόγειό τους: είναι η χώρα, ο λαός που νίκησε το φασισμό. Με την απόκτηση λίγο αργότερα και της ατομικής βόμβας, κατέστη παγκόσμια δύναμη, ισούψης με τις ΗΠΑ. Μετά το Β΄ΠΠ και οι δύο δυνάμεις συμμετέχουν στο Συμβούλιο Ασφαλείας, το κύριο όργανο του νεοσύστατου Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), μαζί με άλλες τρεις μεγάλες δυνάμεις του κόσμου, με δικαίωμα αρνησικυρίας. Η Σοβιετική Ένωση όμως, διαφοροποιείται από την, δυτικής προέλευσης πολιτική, οικονομική και κοινωνική αρχιτεκτονική. ΕΣΣΔ και ΗΠΑ χωρίζονται σε «στρατόπεδα-πόλους» και μαζί τους σχεδόν ο κόσμος όλος, διεξάγοντας έναν διαφορετικό πόλεμο που διήρκησε τέσσερις δεκαετίες και έμεινε γνωστός ως «Ψυχρός Πόλεμος». Στον πυρήνα των πόλων αυτού του κόσμου κυριαρχεί το δίλημμα ασφάλειας: κάθε πλευρά νιώθει να απειλείται και ότι η άλλη επιδιώκει να αυξήσει την ασφάλειά της με τρόπο που είναι σε βάρος των συμφερόντων της αντίπαλης. Η Δύση για να αντιμετωπίσει τη Σοβιετική απειλή, αναπτύσσει στρατηγική ανάσχεσης και συγκράτησης της επέκτασής της. Στον αντίποδα, η ΕΣΣΔ θεωρεί ότι οι ΗΠΑ μέσω ενός πλέγματος συμμαχιών, βάσεων και διμερών συμφωνιών, αποκαλύπτουν τις ιμπεριαλιστικές τους διαθέσεις για επέκταση και κατά κάποιο τρόπο υποτιμά τις ΗΠΑ (Κοτζιάς, 2011). Η Ευρώπη τίθεται στη μέση. Η ΕΣΣΔ επιδιώκει να την ελέγξει αξιοποιώντας τις εσωτερικές αντιθέσεις των κρατών της. Οι ΗΠΑ, με πρόσχημα την εξασφάλιση της άμυνας αυτής έναντι της ΕΣΣΔ, συνάπτουν συμμαχίες, προκειμένου να εμποδίσουν την ηγεμονία τους στην Ευρώπη και την Ιαπωνία, αποσοβώντας τον κίνδυνο ανεπιθύμητων συμμαχιών και οικονομικών συνεργασιών μεταξύ Βερολίνου και Μόσχας (Φούσκας, 2009α) κυρίως η «μάχη» μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων δεν μπορεί να δοθεί με όπλα, εφόσον τα νέα τους όπλα είναι απόλυτα καταστροφικά. Έτσι, ο ανταγωνισμός τους, μεταφέρθηκε στο επίπεδο των πολιτικών-οικονομικών-κοινωνικών συστημάτων υπό τα οποία λειτουργούν και μάλιστα, ποιο εξ' αυτών απαντά πιο ικανοποιητικά στα ερωτήματα: α) ποιο κοινωνικό μοντέλο είναι πιο ελκυστικό και με τις περισσότερες προοπτικές, β) ποια οικονομία είναι πιο αποδοτική μέσο-και-μακροχρόνια, η οικονομία της αγοράς, ή η σχεδιαζόμενη οικονομία, γ) πώς πρέπει να οργανώνεται μια

κοινωνία ανθρώπων (Κοτζιάς, 2011). Αυτή η αντιπαράθεση των συστημάτων και ο χωρισμός του κόσμου, δεν εκφράστηκε πουθενά καλύτερα από το χωρισμό της Γερμανίας. Εντούτοις, στην εποχή του διπολισμού οι υπερδυνάμεις δεν μπορούν να διευθύνουν τα «στρατόπεδά τους», όπως αποκαλύπτει η ιστορική πορεία, καθώς οι τοπικοί πόλεμοι αναδύουν φόβους για επιπτώσεις ντόμινο.

Την ίδια εποχή, η Κίνα προχωρά και εξελίσσεται, προσπαθώντας να διαμορφώσει εκ νέου τη δική της ταυτότητα, αναζητώντας στο παρελθόν της, αρχές, αξίες, πεποιθήσεις, τις οποίες επεξεργάζεται, αλλάζει και προσαρμόζει στα δεδομένα που επιθυμεί ο «Μεγάλος Τιμονιέρης» Μao, για να την κάνει ξανά ισχυρή δύναμη, κοιτάζοντας τον κόσμο μέσα από το δικό της πρίσμα (Κοτζιάς, 2010α). Η εξωτερική της πολιτική κυμαίνεται ανάμεσα στην απομόνωση - ενσωμάτωση στο διεθνές σύστημα και την παγκοσμιοποίηση. Οι θεωρίες εξωτερικής πολιτικής που αναπτύσσονται την περίοδο 1949-1978, στην αρχή υιοθετούν τις σοβιετικές απόψεις περί «διαχωρισμού του κόσμου σε δύο στρατόπεδα» (1949-1954), ενώ στη συνέχεια στηρίζουν την ύπαρξη τριών κόσμων με την Κίνα να ανήκει στον τρίτο (1953-1960). Η επαναδιαμόρφωση της οπτικής για τον κόσμο, την οδηγεί στη παραίτηση από την πολιτική πρόσδεσης στην ΕΣΣΔ και στην ανάπτυξη της θεωρίας για τις ενδιάμεσες ζώνες, ως άλλοθι της εχθρότητας προς τις δύο υπερδυνάμεις (1960-1963). Οι δύο υπερδυνάμεις είναι δύο ζώνες και όλοι οι άλλοι στην ενδιάμεση, π.χ. η Ινδία, η Γιουγκοσλαβία (Κοτζιάς, 2010α). Την ίδια περίοδο θα γεννηθεί το κίνημα των αδεσμεύτων, για την ηγεμονία του οποίου θα συγκρουστεί (η Κίνα) με την Ινδία, ενώ η ΕΣΣΔ θα προσπαθήσει να το ελέγξει, λόγω του ελέγχου που ήθελε να ασκήσει στη Γιουγκοσλαβία η οποία ανήκε σ'αυτό. Στη διάρκεια της πολιτιστικής επανάστασης η εξωτερική της πολιτική επιστρέφει στη θεωρία των δύο κόσμων, ερμηνεύοντας την παγκόσμια δομή όχι ως «ιμπεριαλισμός vs σοσιαλισμός», αλλά ως παγκόσμιες πόλεις και παγκόσμια χωριά. Δεν υπάρχει πια παγκόσμια κοινωνική πάλη, αλλά διαμάχη εθνών κρατών (1965-1971). Η θεωρία των τριών κόσμων επιστρέφει στη λογική της εξωτερικής της πολιτικής, (1971-1978): στον πρώτο ανήκουν οι δύο υπερδυνάμεις που εκμεταλλεύονται τρίτους, ο δεύτερος είναι ο δυτικός κόσμος που εκμεταλλεύεται αλλά και τον εκμεταλλεύονται, ενώ στον τρίτο ανήκει η Κίνα και οι εκμεταλλεόμενοι. Το «μέτωπο» αυτή τη φορά, δεν είναι ενάντια στη Δύση συνολικά, αλλά του τρίτου και δεύτερου κόσμου ενάντια στις δύο υπερδυνάμεις του πρώτου κόσμου (Κοτζιάς, 2010α). Σημαντικό ρόλο στην αλλαγή της οπτικής της έπαιξε η διατύπωση του «δόγματος Brezhnev», περί περιορισμένης κυριαρχίας των σοσιαλιστικών κρατών, η οποία ανησύχησε την ομοϊδεάτισσα Κίνα και μετακίνησε το μαρξιστικό-εθνικιστικό Κομμουνιστικό Κόμμα προς τη Δύση. Οι ΗΠΑ, πατώντας στην επιθυμία της Κίνας να διαφοροποιηθεί και να στείλει μήνυμα προειδοποίησης και ανεξαρτησίας στην ΕΣΣΔ, την προσεγγίζουν με μια σειρά επισκέψεων Nixon - Kissinger στην Κίνα, «τη Διπλωματία του Πινγκ-Πονγκ», δίνοντας την ευκαιρία στις ΗΠΑ να επαναπροσδιορίσουν την πολιτική

τους προς τα δύο κομμουνιστικά κράτη, υποδαυλίζοντας την εχθρότητα μεταξύ τους, προκειμένου οι ίδιες να μπορέσουν να έχουν, ή να διεκδικήσουν ισότιμα με τους Σοβιετικούς, ηγεμονία στην Κεντρική Ασία και τον Ινδικό Ωκεανό (Φούσκας, 2009α), επεκτείνοντας ταυτόχρονα την επιρροή και την ισχύ τους. Το σημαντικό όμως, γι' αυτό και θίγεται εδώ, είναι πως η ιστορία για μία ακόμη φορά επαναλαμβάνεται και το διεθνές σύστημα, όπως εξελίχθηκε μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, εμφανίζει στοιχεία επανάληψης των δεδομένων εκείνης της εποχής...

Λίγο πριν την αλλαγή του αιώνα, η παγκόσμια κοινότητα έγινε μάρτυρας δύο δραματικών αλλαγών με πολύ σοβαρές συνέπειες: Α/ η πρώτη αλλαγή ήταν μια διαδικασία, η οποία διήρκεσε σχεδόν 2 χρόνια, από το 1989 ως το 1991 και υπήρξε το αποτέλεσμα της τριπλής κατάρρευσης που έζησε η Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών: (i) ως αυτοκρατορία-ομοσπονδία, (ii) ως συστήματος και, (iii) ως ιδεολογίας-κοσμοθεωρίας. Β/ Η δεύτερη αλλαγή συνέβη 10 χρόνια μετά και ήταν 3 πράξεις μιας καλά «σχεδιασμένης παράστασης»: πρόκειται για το τριπλό τρομοκρατικό χτύπημα στις ΗΠΑ στις 9 Σεπτεμβρίου 2001, που έβγαλε τον κόσμο από την πλάνη της ασφαλούς ζωής και έδωσε ένα δυσάρεστο στίγμα της σκοτεινής όψης της παγκοσμιοποίησης. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις άλλαξαν τον τρόπο θέασης των πραγμάτων, έφεραν στο διεθνές προσκήνιο «νέους παίκτες» - παράγοντες, που εσκεμμένα ή λανθασμένα είχαν υποτιμηθεί, αλλά και περιοχές που «σαν να μην υπήρχαν στο χάρτη» πριν, αναδύθηκαν και έγιναν «μήλον της έριδος» για μικρές, μεγάλες και αναδυόμενες δυνάμεις. Εδώ θα ασχοληθούμε με την Α/ αλλαγή. Η Β/ αλλαγή αναλύεται στο 4^ο κεφάλαιο του Α' Μέρους.

Α/ Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης αλλάζει το τοπίο στην Ευρασία, όπου νέα κράτη αναδύονται, ενώ στον κόσμο αλλάζει ο καταμερισμός ισχύος. Η αίσθηση της αβεβαιότητας προς τα πού θα βαδίσει το διεθνές σύστημα λίγο πριν την αλλαγή του αιώνα εντείνεται. Θα εμφανιστούν νέοι δρώντες; Θα υπάρξει ένα νέο, διπολικό σύστημα ή μήπως ένα πολυπολικό σύστημα, όπου μέσω ανακατανομής της ισχύος θα υπάρξει μια διαρκής και ειρηνική συνεννόηση των μεγάλων δυνάμεων (Αρβανιτόπουλος 2000, σελ.89); Ή μήπως θα εδραιωθεί ένα μονοπολικό σύστημα, με τις ΗΠΑ να παραμένουν *primus solus*; Απόψεις περί «τέλους της ιστορίας» (Fukuyama, 1989) και «σύγκρουσης των πολιτισμών» (Huntington, 1993), συζητήθηκαν εκτενώς στο διεθνή διάλογο. Κατά την πρώτη ο φιλελευθερισμός θα επικρατούσε παγκόσμια, ως το μόνο κοινωνικό μοντέλο του μέλλοντος. Πειστικά ή όχι τα επιχειρήματα του Fukuyama, βρήκε σημαντική απήχηση καθώς, για πολλούς Αμερικανούς η συγκυρία αποτελούσε μοναδική ευκαιρία για την ολοκλήρωση του ιδεαλιστικού προγράμματος του Woodrow Wilson, για διάδοση των φιλελευθέρων ιδεών. Κατά τη δεύτερη άποψη, τις διεθνείς ιδεολογικές διαχωριστικές γραμμές του Ψυχρού Πολέμου, θα αντικαταστήσουν πολιτισμικές διαχωριστικές γραμμές.

Ο συγκεκριμένος ισχυρισμός βρήκε απήχηση, γιατί έδινε μια εξήγηση για τα δυσάρεστα γεγονότα της δεκαετίας του 1990: την πληθώρα των εθνοθησκευτικών συρράξεων που ξέσπασαν στη Γιουγκοσλαβία, στη νότια περιφέρεια της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, στη Νότια Ασία και σε άλλες περιοχές του κόσμου (Huntington, 1993). Για αναλυτές όπως ο Kenneth Waltz, το διεθνές σύστημα που προέκυψε, παρέμενε διπολικό, με τις ΗΠΑ σταθερά τοποθετημένες στον ένα πόλο και τη Ρωσία στρατιωτικά τουλάχιστον, να παραμένει μεγάλη δύναμη, την ώρα που δεν είχαν αναδυθεί άλλες μεγάλες δυνάμεις. Η δυνατότητα της Ρωσίας να ξεδιπλώσει την ισχύ της πέρα από την εγγύς περιφέρειά της είχε περιορισθεί, αλλά το πυρηνικό οπλοστάσιό της, εξακολουθούσε να της εξασφαλίζει μια αμυντική επάρκεια ενάντια σε οποιαδήποτε εξωτερική απειλή (Waltz, 1993). Από την άλλη: α) το διεθνές σύστημα δεν ήταν κλασικά διπολικό, αφού δεν υπήρχε αντίπαλη υπερδύναμη ή συνδυασμός μεγάλων δυνάμεων που να μπορεί να εξισορροπήσει τις ΗΠΑ, β) δεν ήταν ούτε πολυπολικό, εφόσον δεν υπήρχαν πολλές μεγάλες δυνάμεις εφάμιλλης ισχύος που να ανταγωνίζονται η μία την άλλη και μέσα από μεταβαλλόμενους σχηματισμούς να έλθουν σε ισορροπία. Ο Huntington το χαρακτήρισε, «*περίεργο μονοπολυπολικό υβρίδιο*»: υπάρχει μια υπερδύναμη, οι ΗΠΑ, η οποία μπορεί αποτελεσματικά να χειρίζεται και να διευθετεί τα διεθνή προβλήματα, ενώ καμία άλλη μεγάλη δύναμη, ή συνδυασμός δυνάμεων, δεν έχει την ισχύ να την αποτρέψει (Huntington, 1999, σελ.35-36). Υπερέχει σε όλους τους τομείς και έχει τη δυνατότητα να προβάλλει την ισχύ της και να προωθή τα συμφέροντά της σε όλα τα σημεία του πλανήτη. Την ίδια στιγμή η διευθέτηση των διεθνών προβλημάτων, π.χ. Κουβέιτ, Κόσοβο, γίνεται με πρωτοβουλία και ανάληψη δράσης από τις ΗΠΑ, ερχόμενες σε κάποια συνεννόηση με τις υπόλοιπες «μεγάλες» δυνάμεις, α) είτε γιατί έχουν ανάγκη τη συναίνεση και συμμετοχή των συμμάχων τους στο εκάστοτε εγχείρημα, β) είτε για την νομιμοποίηση των πράξεών τους σε διεθνές επίπεδο, (Waltz, 2000, σελ.54-55). Οι άλλες «μεγάλες» δυνάμεις συναινούν, α) είτε διότι γνωρίζουν πως η δυνατότητά τους ν'αναλάβουν πρωτοβουλίες είναι περιορισμένη, β) είτε γιατί αδυνατούν να προβάλουν την ισχύ τους και να προωθήσουν τα συμφέροντά τους σε πλανητικό επίπεδο χωρίς τη συγκατάθεση των ΗΠΑ (Huntington, 1999, σελ.36), είτε ακόμη, γ) λόγω της υφιστάμενης ανισορροπίας ισχύος, δεν μπορούν να επωμιστούν το κόστος της διόρθωσης αυτής της ανισορροπίας ισχύος, ή τέλος, δ) γιατί δεν επιθυμούν οι ίδιες μια εμπλοκή. Σε κάθε περίπτωση, οι ΗΠΑ ενθαρρύνθηκαν να πιστεύουν πως «*κληρονόμησαν παγκόσμιες ευθύνες στη διαχείριση του διεθνούς συστήματος*» και την ιδιότητα να δρουν ως «*παγκόσμιος χωροφύλακας*» (Wei, 2011), γεγονός που πιστοποιείται από την παρέμβασή τους σε κρίσεις όπως της Σομαλίας, της Αιθίης και της Γιουγκοσλαβίας. Το μονοπολικό σύστημα όπως διαμορφώθηκε όμως, κρίθηκε ως μεταβατικό, κυρίως επειδή οι υπόλοιπες μεγάλες δυνάμεις θα προσπαθούσαν να διορθώσουν την ανισορροπία ισχύος και να εξισορροπήσουν τις ΗΠΑ (Waltz, 2000, σελ.55-56). Και αυτό συνέβη, αφού ήδη από τη

δεκαετία του 1990 πρώτη η Κίνα και ακολούθως η Ρωσία, η Βραζιλία και η Ινδία άρχισαν να σημειώνουν αξιόλογη ανάπτυξη. Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο αιτίες ανταγωνισμών και πολέμου όπως, η επιθυμία για αύξηση της ισχύος, οι οικονομικοί ανταγωνισμοί, οι εθνικισμοί, οι πολιτισμικές και θρησκευτικές αντιπαλότητες, οι εδαφικές διεκδικήσεις, παρέμειναν ίδιες, όμως τα ζητήματα ασφάλειας πολλαπλασιάστηκαν. Η στρατιωτική ισχύς έπαψε να αποτελεί τον μόνο παράγοντα εθνικής ισχύος, ενώ οι ανταγωνισμοί μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων, άρχισαν να μετακινούνται από τη στρατιωτική ισχύ στην οικονομική δύναμη, όπου μαζί με ζητήματα ενέργειας, εμπορίου και τεχνολογίας, ιδιαίτερα της πληροφορικής, διεκδίκησαν την προτεραιότητα στο σχεδιασμό μιας νέας στρατηγικής από τις δυνάμεις του συστήματος, διευρύνοντας το περιεχόμενο του όρου εθνική ασφάλεια και περιπλέκοντας ακόμα περισσότερο το σχεδιασμό της στρατηγικής για την προστασία της. Ρόλο σε αυτό έπαιξαν και οι μεγάλες αντιφάσεις της δεκαετίας του 1990: από τη μία πλευρά υπήρχε ο αναπτυσσόμενος κόσμος, που γνώριζε ασφάλεια, ειρήνη, ενίσχυση των δημοκρατικών πολιτευμάτων και αυξανόμενη ευημερία μέσω της εντατικοποίησης των διεθνών οικονομικών συναλλαγών, ή της επανάστασης στην τεχνολογία της πληροφορίας, (διαδίκτυο) και από την άλλη πλευρά, σημαντικά τμήματα του πλανήτη γνώριζαν μεγάλη αστάθεια και αιματηρές συρράξεις που διέλυαν κράτη, ή έφερναν στην εξουσία ακραίες δυνάμεις όπως οι Ταλιμπάν¹. Το σημαντικότερο είναι πως εμφανίστηκαν νέες προκλήσεις: μία εκ των σημαντικότερων είναι η ανάδυση ενός Ισλαμισμού ριζοσπαστικού και ακραίου στις ενέργειές του, όπως αναλύεται στο κεφάλαιο 5.Γ.1. Μια δεύτερη πρόκληση, είναι η ανάδυση μιας ομάδας κρατών με ισχυρό οικονομικό και ένα ιδιαίτερο ιδεολογικό υπόβαθρο. Αργά αλλά σταθερά από τα τελευταία χρόνια του 20^{ου} αιώνα, άρχισαν να θέτουν υπό αμφισβήτηση τα ιδεολογικά θεμέλια στα οποία στηρίχθηκε το αναπτυξιακό οικοδόμημα που προώθησαν οι ΗΠΑ μετά το Β' ΠΠ, των οποίων η πρωτοκαθεδρία σε οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο, είχε συνοδευτεί από την επικράτηση ενός δημοκρατικού και φιλελεύθερου οικονομικού, πολιτικού, πολιτισμικού μοντέλου (Fukuyama, 1992). Τις ιδέες και αρχές τους προώθησαν μέσω της παγκοσμιοποίησης, μιας σειράς διεθνών οργανισμών και μιας επιθετικής εξωτερικής πολιτικής. Αυτό το μοντέλο ανάπτυξης που προάσπισε η Δύση, αμφισβητείται από μεγάλες οικονομικά και στρατιωτικά δυνάμεις, όπως η Κίνα και η Ρωσία, οι οποίες ως ηγέτιδες ακολουθούνται από τις εύρωστες Ινδία και Βραζιλία. Η πρόκληση για τη Δύση τίθεται από τη στιγμή που αυτά τα αναδυόμενα κράτη εφαρμόζουν διαχειριστικές μεθόδους που θυμίζουν την Ιαπωνία και τη Γερμανία της εποχής του Μεσοπολέμου και γνωρίζουν αλματώδη ανάπτυξη. Φαινόμενο ή αναπόφευκτη εξέλιξη, η πραγματικότητα είναι πως ο αναδυόμενος νέος «Κόσμος Χωρίς τη Δύση», όπως αποκαλείται στην επιστημονική κοινότητα (A World Without the West ή "BRICs" από τα αρχικά των κρατών Brazil, Russia, India, China), έθεσε σοβαρούς προβληματισμούς στη Δύση, για τους

¹ Για παράδειγμα η Γιουγκοσλαβία και η Αφρικανική ήπειρος, όπου τουλάχιστον είκοσι χώρες αιματοκυλούνταν από εμφύλιες ή διεθνείς συρράξεις, ώστε να γίνεται λόγος για «Α' Αφρικανικό Πόλεμο» (Kissinger, 2002, σελ.19-37).

ρυθμούς ανάπτυξής του, αλλά και για τους «Αυταρχικούς Καπιταλισμούς», υπό τη μπαγκέτα των οποίων λειτουργούν Κίνα και Ρωσία. Μπορούμε να μιλάμε για μια επανάληψη του ανταγωνισμού των συστημάτων άραγε; Ο «Κόσμος χωρίς τη Δύση» συνεργάζεται εποικοδομητικά, την ώρα που η Δύση, με επικεφαλής τις ΗΠΑ, αδυνατεί να τον «ελέγξει», ακόμη και να τον καταλάβει, πόσο μάλλον να τον δεχτεί. Αν μη τι άλλο, το διεθνές περιβάλλον που προέκυψε μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, κρύβει εκπλήξεις, νέες συνεργασίες, συμβιβασμούς και υποχωρήσεις, με μόνο μία βεβαιότητα: ότι η Δύση δεν μπορεί να προσμένει σε μια νέα κατάρρευση του αντίπαλου συστήματος.

Στη συνέχεια του παρόντος Α' Μέρους, θα δούμε: στο 2^ο κεφ. την εξέλιξη των τριών μεγάλων δυνάμεων ΗΠΑ-Ρωσίας-Κίνας στη μετα-Ψυχροπολεμική εποχή, πως προσαρμόσαν τις στρατηγικές τους στις αλλαγές του διεθνούς περιβάλλοντος, την εξέλιξη των συμφερόντων, των στρατηγικών και τακτικών τους, τα οποία καθόρισαν τις κινήσεις τους διεθνώς και ιδιαίτερα στην Κεντρική Ασία, όπου εστιάζουν το ενδιαφέρον τους, τη δράση τους ατομικά, αλλά και μέσω θεσμών που ηγούνται, NATO και SCO.

Κεφάλαιο 2: ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΣΤΟ ΝΕΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.Α Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ)

Από τη διεκυστίνδα των Πόλων στην παγκόσμια ηγεμονία

Η πλεονεκτική γεωγραφική τους θέση, η αυτάρκειά τους σε πλουτοπαραγωγικούς πόρους και πρώτες ύλες, τους έδωσε την πολυτέλεια να ακολουθήσουν μια πολιτική αποχής και απομονωτισμού από το διεθνές σύστημα και τις ισορροπίες του κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, διοχετεύοντας την ενέργειά τους στην οικονομική ανάπτυξη. Εκμεταλλεύτηκαν τις εμπορικές συναλλαγές με την Ευρώπη, την τεχνολογία, τα κεφάλαια, τους φυσικούς πόρους, την επανάσταση στις συγκοινωνίες, στις επικοινωνίες και ενίσχυσαν τη θέση τους στην παγκόσμια αγορά. Η προνομιακή τους θέση στο διεθνές σύστημα έγινε πιο εμφανής μετά το 1945: ο Β'ΠΠ είχε επιφέρει την ολική καταστροφή των σημαντικότερων ανταγωνιστών τους στον κόσμο, πλην της Σοβιετικής Ένωσης, αλλά και διεθνείς ανακατατάξεις που άλλαξαν τον καταμερισμό ισχύος. Οι ΗΠΑ κατείχαν το μισό περίπου της παγκόσμιας βιομηχανικής παραγωγής, είχαν επενδύσει σε νέους βιομηχανικούς κλάδους και προϊόντα και μέσω του πολέμου σημείωσαν σημαντικούς ρυθμούς ανάπτυξης μεταπολεμικά. Από αυτή την πλεονεκτική θέση, δεν είχαν λόγο να επιστρέψουν στον απομονωτισμό. Αντ' αυτού, στράφηκαν εναντίον της μεγαλύτερης, για αυτές, στρατιωτικής, διπλωματικής, οικονομικής και ιδεολογικής απειλής, της Σοβιετικής Ένωσης, και ενεπλάκησαν μαζί της στον Ψυχρό Πόλεμο (Kennedy, 1991, σελ.171-172). Προσπάθησαν να περιορίσουν την εξάπλωσή της με το *δόγμα της ανάσχεσης*, μια στρατηγική εξάλειψης της Σοβιετικής απειλής, μέχρι οι εγγενείς αδυναμίες που πίστευαν

πως είχε το σοβιετικό σύστημα, να το οδηγήσουν αργά ή γρήγορα στην κατάρρευση (Κοτζιάς, 2011, Steel, 1995). Μεγαλύτερο όπλο τους υπήρξε η κατοχή πυρηνικής τεχνολογίας, ένα μονοπώλιο το οποίο σπάζει η Σοβιετική Ένωση μετά την πρώτη δεκαετία του Ψυχρού Πολέμου. Με την εμφάνιση των βαλλιστικών διηπειρωτικών πυραύλων, στερούνται από το γεωπολιτικό-αποτρεπτικό πλεονέκτημα που είχαν και καθίστανται στρατηγικά τρωτές. Επιπρόσθετα, η οικονομική εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας την καθιστά το ίδιο ισχυρή με τις ΗΠΑ, η Ιαπωνία ξεπερνά τη Σοβιετική Ένωση και η Κίνα δυναμώνει. Νέες απειλές από το διεθνές σύστημα, νέα ζητήματα ασφάλειας και νέα πεδία ανταγωνισμού επαναπροσδιορίζουν τους στόχους της Αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, προς: 1) Την αποτροπή πυρηνικού πολέμου, μέσω της πολιτικής μείωσης της διασποράς των πυρηνικών όπλων και μέσω της αναπροσαρμογής της τεχνολογίας τους, να δημιουργήσουν εκ νέου την αντιπυρηνική ομπρέλα που θα τις επαναφέρει στο πυρηνικό απυρόβλητο (Αρβανιτόπουλος, 2000, σελ.107), μια πολιτική που χαρακτήρισε τις προεδρίες Reagan και Clinton, 2) τη διατήρηση και αναπροσαρμογή των διμερών και πολυμερών συμμαχιών που οικοδόμησαν από τα τέλη της δεκαετίας του 1940, όπως: NATO, ANZUS κ.α. (Kennedy, 1991, σελ.181), 3) τη δημιουργία ενός διεθνούς οικονομικού πλέγματος, μέσω συμφωνιών, προγραμμάτων βοήθειας προς τους συμμάχους τους και οικονομικών οργανισμών, όπως η Συμφωνία Bretton Woods, το Σχέδιο Marshall και ο ΟΟΣΑ, ώστε να ισχυροποιηθεί ο δυτικός συνασπισμός (Steel, 1995) και να αντιπαρατεθεί με επιτυχία στο σοβιετικό, 4) τη διατήρηση της παρουσίας τους, υπό μορφή βάσεων και αμυντικών συμφωνιών, 5) την αναδόμηση, επέκταση και ανάπτυξη των ενόπλων δυνάμεων τους, όπως και ενός συστήματος έγκαιρης προειδοποίησης για την αντιμετώπιση των νέων απειλών κατά της Αμερικανικής ασφάλειας (Kennedy, 1991, σελ.181, Wolfowitz, 1992) και, 6) τη διατήρηση και συντήρηση της ισχύος τους σε υψηλά επίπεδα, ώστε να παραμείνει ακλόνητη η πρωτοκαθεδρία τους στο διεθνές σύστημα. Ο εξοπλιστικός ανταγωνισμός απέναντι στην αντίπαλο ΕΣΣΔ, κορυφώθηκε τη δεκαετία του 1980, μέχρι την κατάρρευσή της το 1989, που σήμανε και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Για τις ΗΠΑ, το γεγονός αποτέλεσε την εξάλειψη μιας μεγάλης απειλής κατά της δυτικής κοινότητας. Νίκησαν, παραμένοντας μόνη υπερδύναμη. Τα συμφέροντα τους είναι παγκόσμια, διαθέτουν τη δυνατότητα προβολής της δύναμής τους πλανητικά, γεγονός που φαίνεται από το μέγεθος της οικονομίας τους και από το πλέγμα των εμπορικών, πολιτισμικών, πολιτικών και αμυντικών σχέσεών τους (Κοτζιάς, 2011). Η Ενωμένη Ευρώπη και η αναδυόμενη Κίνα, θα μπορούσαν να αποτελέσουν απειλές για την ηγεμονία τους, μαζί με τη Ρωσία, εφόσον ανέκαμπτε από τη απόλυτη ύφεση. Ωστόσο, υπάρχουν και απειλές οι οποίες δεν είναι ευκρινείς και μονοδιάστατες που απαιτούν τη συνδρομή των δυτικών συμμάχων τους. Η μετάδοση της τεχνολογίας διπλής χρήσης και εφαρμογής, για στρατιωτικούς και ειρηνικούς σκοπούς, δημιουργεί νέα διλήμματα

ασφάλειας. Η διασπορά των πυρηνικών όπλων συνιστά ύψιστη απειλή καθώς, α) ολοένα και περισσότερες χώρες προσπαθούν να προασπίσουν τα εθνικά τους συμφέροντα, βασιζόμενες στις δικές τους αποτρεπτικές δυνατότητες και όχι σε αυτές των υπερδυνάμεων όπως στο διπολικό σύστημα και β) υπάρχει κίνδυνος απόκτησης πυρηνικών όπλων από μη-κρατικούς δρώντες, όπως τρομοκρατικές ομάδες ή εγκληματικές οργανώσεις (Αρβανιτόπουλος, 2000, σελ.109).

Η Εξωτερική Πολιτική των ΗΠΑ μετά τον Ψυχρό Πόλεμο

Η κατάσταση η οποία πρόεκυψε μετά το 1989, προκάλεσε έντονους προβληματισμούς για την επόμενη ημέρα της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ έκτοτε. Η προάσπιση του εθνικού συμφέροντος και η διατήρηση της θέσης τους ως παγκόσμιου ηγεμόνα, υπήρξαν οι παράμετροι που καθόρισαν την ουσία της πολιτικής τους, η οποία υπήρξε καθαρά ρεαλιστική, με ιδεαλιστική ρητορική και παρεμβατική στην εφαρμογή της. Ακολούθησαν πολιτική επιλεκτικού παρεμβατισμού στο διεθνές σύστημα, στο όνομα του δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καταργώντας ουσιαστικά την αρχή της κρατικής κυριαρχίας, βασική αρχή του βεσφαλιανού συστήματος των κυρίαρχων κρατών (Kissinger, 2002), προωθώντας μια ανθρωπιστική, ιδεαλιστικής αντίληψης διεθνή τάξη, στην οποία οι κυβερνήσεις δείχνουν μεγαλύτερο σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα και στην ανθρώπινη ζωή, ενώ η κρατική κυριαρχία δεν αποτελεί παρά εμπόδιο στη λειτουργία της. Η επιλεκτική εφαρμογή των κανόνων της νέας διεθνοδικτικής αυτής δυτικής ορθοδοξίας, δημιούργησε ερωτήματα για τους πραγματικούς σκοπούς και τα κίνητρα που υποκρύπτει και για το κατά πόσο μπορεί να λειτουργήσει ως βασική αρχή του νέου διεθνούς συστήματος.

1990-2001: Η «Ανθρωπιστική» πλευρά της Αμερικανικής πολιτικής

Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου η ανάσχεση της Σοβιετικής Ένωσης, ως κυρίαρχη αποστολή της από το 1947 ως το 1989, έπαψε να υφίσταται. Κατά τη δεκαετία του 1990, ο ουίλσονισμός² της κυβέρνησης Clinton διαχώρισε τα κράτη σε «καλά» και «κακά» με βάση ιδεολογικές (δημοκρατία) και ηθικές (ανθρώπινα δικαιώματα) αρχές (Mearsheimer, σελ.48), θεωρώντας τα δημοκρατικά καθεστώτα ως φιλειρηνικά, ως προς τις σχέσεις τους με άλλες δημοκρατίες, και τα μη δημοκρατικά καθεστώτα ως εν δυνάμει ταραχοποιούς της διεθνούς πολιτικής. Με δεδομένη τη δεσπόμενη θέση της χώρας στο διεθνή καταμερισμό ισχύος, ακολούθησε μια «ιδεαλιστική» εξωτερική πολιτική, προβαίνοντας σε τέσσερις ανθρωπιστικές επεμβάσεις, στη Σομαλία, στην Αϊτή, στη Βοσνία και στο Κόσοβο. Η τελευταία μάλιστα, ανέδειξε τη μεγάλη υπεροχή τους σε στρατιωτικά μέσα: νίκησαν σε πολεμική σύρραξη με μηδενικές απώλειες, επικοινωνώντας το μήνυμα πως είναι σε θέση να πλήξουν οποιοδήποτε συγκεκριμένο σημείο του πλανήτη με ακρίβεια μέτρου (Παπασωτηρίου, 2002, σελ.400). Τόσο οι

² Για τις θεωρίες που κλήθηκαν να θεμελιώσουν τη στάση τους στη νέα εποχή, βλέπε Παράρτημα II/A.

Ρεαλιστές, όσο και οι Τζακσονικοί εναντιώθηκαν στις επεμβάσεις Clinton. Οι Ρεαλιστές, γιατί ο Αμερικανικός παρεμβατισμός καταστρατηγούσε την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης της κυριαρχίας των κρατών, με την οποία οικοδομήθηκε το νεωτερικό κρατοκεντρικό διεθνές σύστημα και άρα την κατάρρευση της βεσφαλιανής έννοιας της μη επέμβασης. Οι Τζακσονικοί, γιατί δεν διακυβεύονταν σημαντικά αμερικανικά εθνικά συμφέροντα. Και για τους δύο βέβαια, αυτές οι επεμβάσεις θα μπορούσαν να ωθήσουν τους αντιπάλους των ΗΠΑ να προσφύγουν σε αντίποινα (Kissinger, 2002, σελ.391-413). Οι ανθρωπιστικές επεμβάσεις Clinton υπήρξαν επιλεκτικές, στερούσαν ηθικής νομιμοποίησης από τη διεθνή κοινή γνώμη, η οποία τις εξέλαβε «ως αυθαίρετη άσκηση της αμερικανικής κυριαρχίας και συν τω χρόνω ως ιδιοτελή υποκρισία» (Kissinger, 2002, σελ.400), γεγονός που θα μπορούσε να γεννήσει αισθήματα αγανάκτησης, ακόμη και ανταπόδοσης. Συν τοις άλλοις, έγειραν ερωτήματα, αν όντως γίνονταν για την προώθηση των πανανθρώπινων δικαιωμάτων και κατακτήσεων: μήπως τελικά μια τέτοια αντίληψη είναι ξεκάθαρα δυτικόστροφη, καθόλου παναθρώπινη και εντελώς προσχηματική (Κοτζιάς, 2010α); Η 11^η Σεπτεμβρίου, θα δικαίωνε κατά κάποιον τρόπο τους αντιπάλους της επεμβατικής πολιτικής, αφού προκάλεσε το ισχυρότερο πλήγμα στην ιστορία της αλαζονικής υπερδύναμης.

2001-2008:11^η Σεπτεμβρίου: «Όποιος δεν είναι μαζί μας, είναι εναντίον μας»

Οι επιθέσεις της 11 Σεπτεμβρίου 2001, τα χτυπήματα των τριών αεροπλάνων στους δίδυμους πύργους του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου και στο Αμερικανικό Πεντάγωνο, έκανε πιο αποφασιστική την παρεμβατική πολιτική των ΗΠΑ. Η απάντηση που έδωσε ο πρόεδρος George W.Bush, ενσωμάτωνε αρχές της δικαιοσύνης σε μια εθνική στρατηγική ασφαλείας, βασισμένης καθαρά στην ισχύ' συνδύασε τον «Πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας» που επακολούθησε, με τη μεγάλη στρατηγική της παγκόσμιας ηγεσίας που απολάμβανε η χώρα του και με ταυτόχρονο αποκλεισμό των περιφερειακών και παγκόσμιων ανταγωνιστών. Ο συνδυασμός αυτός αποτέλεσε την εθνική πολιτική ασφαλείας που επιστρατεύτηκε για να νομιμοποιήσει ηθικά, το ριζοσπαστικό στρατηγικό δόγμα της «προληπτικής δράσης»³, που εξέφρασε υπέρ ενός «Δίκαιου Πολέμου» (Snauwaert, 2004). Ως εχθρός σε αυτόν το πόλεμο ορίστηκε η τρομοκρατία, αλλά και οποιοσδήποτε τη βοηθά ή την υποθάλπει, συμπεριλαμβανομένων και των κρατών (Bush, 2001, σελ.1). Με την απόφασή της να χτυπήσει τα στρατόπεδα της Al Qaeda στο κυβερνώμενο από τους Ταλιμπάν Αφγανιστάν, η διοίκηση Bush διεξήγαγε διαπραγματεύσεις με τα κράτη της Κεντρικής Ασίας για συνεργασία στον «Πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας» (και για υποστήριξη της επιχείρησης «Διαρκής Ελευθερία» (Enduring

³ «...υπερασπιζόμενοι τις Ηνωμένες Πολιτείες, τον Αμερικανικό λαό και τα συμφέροντά μας στο εσωτερικό και στο εξωτερικό, με τον εντοπισμό και την καταστροφή της απειλής πριν φτάσει στα σύνορά μας. Ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες θα προσπαθούν συνεχώς να εξασφαλίσουν την υποστήριξη της διεθνούς κοινότητας, δεν θα διστάσουν να δράσουν μόνες τους, αν χρειαστεί να ασκήσουν το δικαίωμά τους στην αυτοάμυνα, δρώντας προληπτικά εναντίον αυτών των τρομοκρατών, για να τους αποτρέψει από το να κάνουν κακό εναντίον των ανθρώπων και της χώρας μας.» (Μετάφραση - υπογράμμιση της γράφουσας, NSC, 2002, σελ.6).

Freedom)), οι οποίες κατέληξαν στην παραχώρηση αεροπορικών βάσεων και άλλων διευκολύνσεων από τα κράτη της Κεντρικής Ασίας προς τις ΗΠΑ. Το Καζακιστάν πρόσφερε τη χρήση της στρατιωτικής αεροπορικής βάσης για την προσγείωση και τον ανεφοδιασμό των αεροπλάνων της Συμμαχίας στο Κάρσι Κανάμπαντ (Κ2), ενώ το Ουζμπεκιστάν, το Τατζικιστάν και το Κιργιστάν, συμφώνησαν να επιτρέψουν τη στρατιωτική παρουσία των ΗΠΑ στις αεροπορικές τους βάσεις (CNN, 2001, Παράρτημα Ι/Χάρτης 7). Η στρατιωτική είσοδος των ΗΠΑ στην καρδιά της Ασίας δεν θα γινόταν εύκολα αν δεν έδινε τη συγκατάθεση της η Ρωσία, παρά τις αντιρρήσεις της Κίνας. Η κατάρρευση των Ταλιμπάν και της Al Qaeda το Νοέμβριο του 2001 αποτέλεσε αποφασιστικό πλήγμα στην προσπάθεια του Osama bin Laden να ξεκινήσει θρησκευτικό πόλεμο ενεργοποιώντας σύσσωμο το Ισλάμ εναντίον των (δυτικών) απίστων. Έδειξε να δικαιώνει τις κινήσεις Bush, να αποτελεί ένα ακόμη θετικό βήμα προς τη βελτίωση των σχέσεων με τη Ρωσία, όμως το επόμενο χτύπημα των ΗΠΑ, μαζί με όσα έρχονταν στην επιφάνεια αναφορικά με την παρουσία τους στην Κεντρική Ασία, θα ανέτρεπε την όποια θετική εξέλιξη. Το 2003 ο Bush επιτέθηκε για δεύτερη φορά στο Ιράκ, παρά την αντίθετη γνώμη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, με στόχο την πτώση του καθεστώτος Houssein. Η επιχείρηση ήταν σφοδρή, σύντομη και επιτυχημένη για το στόχο που επικοινωνούσαν, αλλά και για εκείνον που δεν επικοινωνούσαν, δηλ. τον έλεγχο των ενεργειακών αποθεμάτων του Ιράκ. Ταυτόχρονα, η επιχείρηση αυτή καταλήγει να τους κρατά εγκλωβισμένους εκεί, να μετρούν απώλειες, υλικές, σε ζωές, αλλά και στο κύρος τους αναζητώντας τρόπους απεμπλοκής μεν, αλλά διατήρησης του ελέγχου. Δίπλα στο «Δόγμα Bush» και τον «Πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας», προστέθηκε ο «Άξονας του Κακού» που χωρίζει τα κράτη σε «καλά και κακά», πολώνοντας ακόμη περισσότερο την εξωτερική πολιτική (Herbert, 2009) με τον Μουσουλμανικό κόσμο και κράτη όπως το Ιράν. Η πολιτική Bush έδωσε επίσης έμφαση στην πυραυλική άμυνα, προωθώντας την αντιπυραυλική ασπίδα στην Ανατολική Ευρώπη, έδειξε περιφρόνηση προς τον ΟΗΕ και το Διεθνές Δίκαιο, αλλά και σκληρότητα σε κράτη που χαρακτήρισε «παρίες», όπως τη Βενεζουέλα, τη Μιανμάρ και το Ιράν, στο οποίο επέβαλε κυρώσεις αποκλεισμού προκειμένου να εγκαταλείψει το πυρηνικό του πρόγραμμα: απομόνωσε ανταγωνιστές στήριξε συμμάχους (Herbert, 2009) και την «επέκταση της ελευθερίας», την «εξαγωγή των δημοκρατικών θεσμών και της φιλελεύθερης οικονομίας». Οι παραλληλισμοί σε μερίδα της διεθνούς κοινότητας, ήταν μάλλον αναπόφευκτοι: όπως οι τροτσικιστές (και νεοτροτσικιστές) αγωνίζονταν για την εξαγωγή της Μπολσεβίκικης επανάστασης, έτσι και οι νεοσυντηρητικοί Αμερικανοί προωθούν την εξαγωγή της δημοκρατίας και των οικονομικών θεσμών του δικού τους αξιακού συστήματος (Κοτζιάς, 2011), καθιστώντας εαυτούς υπόλογους για παρεμβάσεις και υποκίνηση κινήματων.

2008-2011: Στη σκιά της οικονομικής κρίσης: αλλαγή πλεύσης

Η προεδρία των ΗΠΑ αλλάζει ηγεσία και οι καταβολές του νέου προέδρου Barack Hussein Obama, του πρώτου μαύρου στην ιστορία των ΗΠΑ, κάνουν τη διεθνή κοινότητα να είναι θετικά προσκείμενη απέναντί του και γεννούν προσδοκίες για μια διαφορετική Αμερικανική πολιτική. Η προεδρία Bush με την «εξαγωγή του δυτικού ιδεώδους» όπως και η προεδρία Clinton με τις «ανθρωπιστικές επεμβάσεις», στιγματίστηκαν αρνητικά στη μνήμη της παγκόσμιας κοινότητας. Στα τρία χρόνια που μετρά η προεδρία του, προσπάθησε να αποκαταστήσει τη δύναμη, το κύρος και την παγκόσμια ηγεσία των ΗΠΑ, σε έναν κόσμο που δεν είναι πια μονοπολικός, αλλά γνωρίζει μια νέα ισορροπία δυνάμεων βασισμένη στην οικονομική δύναμη, στηριζόμενος στην ήπια ισχύ, στη συνεργασία των κρατών, εντός και εκτός επίσημων διεθνών θεσμών και οργανισμών· άλλωστε οι απειλές που αντιμετωπίζει η χώρα του, -τρομοκρατία, προσπάθεια μη-διάδοσης/διαφυγής πυρηνικών όπλων, κλιματική αλλαγή και εξάρτηση από ορυκτά καύσιμα-, δεν ενθάρρυναν τη μονομερή δράση, αλλά απαιτούσαν μια διαφορετική προσέγγιση στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής και συντονισμένη δράση με «παραδοσιακούς συμμάχους» (Borger, 2008). Στην πολιτική του συμπεριέλαβε την ανανέωση των παγκόσμιων συμμαχιών, την άμεση διπλωματία χωρίς όρους, τη δημιουργία συμμαχιών με την Ιαπωνία, τη Νότια Κορέα και την Αυστραλία για να ισορροπήσει τον Κινεζικό παράγοντα, την πυρηνική ασφάλεια, με προώθηση από κοινού με τη Ρωσία, ενός κόσμου χωρίς πυρηνικά, και την ενεργειακή ανεξαρτησία των ΗΠΑ· επίσης την εφαρμογή της τακτικής «καρότου-μαστίγιου» για το Ιράν, σε συνεργασία με τη Ρωσία και την Κίνα. Το ρόλο του «καρότου» έπαιζαν, η αποδοχή του στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, οι επενδύσεις και η ομαλοποίηση των σχέσεών τους, με σκοπό να εγκαταλείψει το πυρηνικό του πρόγραμμα, να πάψει να στηρίζει τρομοκράτες και να απειλεί το Ισραήλ (Herbert, 2009). Σύντομα το ρόλο αυτό όμως, διαδέχτηκε το «μαστίγιο» των κυρώσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και η απειλή επίθεσης από το Ισραήλ (Madsen, 2011). Η απεμπλοκή από το Ιράκ και η ενίσχυση των δυνάμεων στο Αφγανιστάν, συμπεριλαμβάνονταν επίσης στους διακηρυχθέντες στόχους. Ποιους στόχους πέτυχε και ποιους όχι, δεν είναι αντικείμενο της παρούσης εργασίας, ή μη μόνον στο μέτρο που αφορά τη μελέτη. Έτσι, όσον αφορά στην απεμπλοκή από το Ιράκ και το Αφγανιστάν, δεν επιτεύχθηκε και αυτό έχει να κάνει με τους μακροπρόθεσμους στόχους της Αμερικανικής στρατηγικής ελέγχου των δύο μεγάλων ανταγωνιστών της, Ρωσίας και Κίνας (αναλύονται εκτενώς στα Κεφ. 6.A.3 & 7.E.1). Εντούτοις, σε μια μυστική επιχείρηση στο Πακιστάν πέτυχε τη φυσική εξόντωση του Osama bin Laden, ηγέτη της Al Qaeda, όπως ανακοινώθηκε την 1η Μαΐου 2011 (Baker κ.α., 2011), χωρίς αυτό να συνεπάγεται το τέλος του «Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας». Ακόμη, στις προκλήσεις που κλήθηκε ο πρόεδρος Obama να αντιμετωπίσει είναι ένα κύμα εξεγέρσεων στο βόρειο τόξο της Αφρικής, Τυνησία, Αίγυπτο, Λιβύη, με φόβους ντόμινο, καθώς ταραχές έχουν ξεσπάσει και σε Λίβανο και Συρία, αναβιώνοντας σενάρια περί «Αραβικής Άνοιξης» (The Guardian,

2011). Επίσης, η οικονομική κρίση του 2008, κατέστησε εμφανείς τις πραγματικές αδυναμίες της Αμερικανικής παντοδυναμίας και εμφάνισε το αντίπαλο δέος: μια εύρωστη Κίνα που συσσωρεύει πλεονάσματα και μια αναπτυσσόμενη Ρωσία, σε αντίθεση με τις υπερχρεωμένες ΗΠΑ. Αυτή είναι και η μεγαλύτερη πρόκληση των ΗΠΑ στον 21^ο αιώνα, καθώς η οικονομία έχει πάρει προβάδισμα έναντι της στρατιωτικής υπεροχής.

2.B Η Ρωσική Ομοσπονδία (Ρωσία)

Η αιματηρή άνοδος και η αναίμακτη πτώση μιας αυτοκρατορίας

Η γεωγραφική τοποθέτηση της Ρωσίας στο χάρτη, έφερε κατά καιρούς στο προσκήνιο ερωτήματα προσδιορισμού, αν είναι περισσότερο Ευρωπαϊκή ή Ασιατική χώρα, καθώς στην πορεία του εκσυγχρονισμού της διαχρονικά, κοιτάζει άλλοτε προς το Βυζάντιο 9^ο-15^ο αι. και άλλοτε προς την Ευρώπη και τη Δύση, 16^ο-20^ο αι.. Μετά τον Β'ΠΠ οι μεγάλες της απώλειες αντισταθμίζονται σε ένα βαθμό, από το μεγάλο κύρος του Κομμουνισμού και την επιρροή της. Είναι ισοϋψής με τις ΗΠΑ, γίνεται μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του νεοσύστατου ΟΗΕ μαζί με τις άλλες μεγάλες δυνάμεις της εποχής, πολύ σύντομα αποκτά τα δικά της πυρηνικά όπλα, είναι κραταιά και οργανωμένη με ένα σύστημα που αντιτίθεται στα δυτικά πρότυπα. Αγωνίζεται να αποδείξει την ανωτερότητα του συστήματός της και να ελέγξει τις σφαίρες επιρροής της. Πλην των κρατών του Συμφώνου της Βαρσοβίας, επιθυμεί να ελέγξει το κίνημα των αδεσμεύτων και ιδιαίτερα τη Γιουγκοσλαβία που ανήκει σε αυτό, αλλά δεν τα καταφέρνει. Ούτε και η Κίνα του Μao συμπορεύεται με τον τρόπο που η ΕΣΣΔ επιθυμεί. Μάλιστα, η ανακοίνωση της πολιτικής θέσης που έμεινε γνωστή ως «*Δόγμα Brezhnev*» (τυπικά το 1968) προκαλεί ρήξη μεταξύ τους, απομακρύνει την Κίνα και την ωθεί να γεφυρώσει το χάσμα με τις ΗΠΑ. Με το «*Δόγμα Brezhnev*» η ΕΣΣΔ δηλώνει το δικαίωμά της να επεμβαίνει, είτε με πολιτικά είτε με στρατιωτικά μέσα, στο έδαφος των μελών του Ανατολικού Συνασπισμού σε περίπτωση εξέγερσης, ή κινήσεων εκδημοκρατισμού και φιλελευθεροποίησης, που θα έθεταν σε κίνδυνο την κομμουνιστική αρχή και τη σοβιετική ηγεμονία στο εσωτερικό του συνασπισμού. Και αυτό γιατί τα κράτη που τον αποτελούσαν, ήταν βασικό αμυντικό και στρατηγικό πεδίο ανάσχεσης των Σοβιετικών, σε περίπτωση εχθροπραξιών με το ΝΑΤΟ⁴. Ουσιαστικά, διακήρυττε την περιορισμένη κυριαρχία των χωρών που βρίσκονταν στη σφαίρα επιρροής της, διασφαλίζοντας κατά κάποιον τρόπο τη διατήρηση των κερδών του Β'ΠΠ και του status quo, ενώ παράλληλα αποκάλυπτε το βάθος του φόβου από την

⁴«Όταν δυνάμεις που είναι εχθρικές προς το σοσιαλισμό, προσπαθούν να στρέψουν την ανάπτυξη ορισμένων σοσιαλιστικών χωρών προς τον καπιταλισμό, γίνεται όχι μόνο ένα πρόβλημα της συγκεκριμένης χώρας, αλλά ένα κοινό πρόβλημα και ανησυχία όλων των σοσιαλιστικών χωρών...» [...] «...κάθε Κομμουνιστικό κόμμα έχει την ευθύνη όχι μόνο για τους δικούς του ανθρώπους, αλλά και για όλες τις σοσιαλιστικές χώρες, σε όλο το Κομμουνιστικό κίνημα. Όποιος ξεχνάει αυτό, υπογραμμίζοντας μόνο την ανεξαρτησία του κομμουνιστικού κόμματος, γίνεται μονόπλευρος. Αποκλίνει από το διεθνές καθήκον του. [...] Εκπληρώνοντας το διεθνιστικό τους καθήκον προς τους αδελφικούς λαούς της Τσεχοσλοβακίας και υπερασπίζοντας τα σοσιαλιστικά κέρδη τους, η ΕΣΣΔ και τα άλλα σοσιαλιστικά κράτη έπρεπε να ενεργήσουν αποφασιστικά και το έκαναν πράξη κατά στις αντισοσιαλιστικές δυνάμεις στην Τσεχοσλοβακία.» (Μετάφραση - υπογράμμιση της γράφουσας. Wikipedia, "Brezhnev Doctrine")

αίσθηση «περικύκλωσης» που την χαρακτήριζε, αλλά και την εσωτερική ανασφάλεια του ανατολικού συστήματος (Κοτζιάς, 2011). Το δόγμα διατυπώθηκε το φθινόπωρο του 1968, για να δικαιολογηθεί εκ των υστέρων η Σοβιετική εισβολή στην Τσεχοσλοβακία τον Αύγουστο του 1968, όπως και η προηγούμενη Σοβιετική εισβολή στην Ουγγαρία το 1956. Όμως στην πορεία των δεκαετιών του '70 και του '80, αντιλαμβάνεται ότι τα αποτελέσματα εφαρμογής του σε βάθος χρόνου είναι αρνητικά (Κοτζιάς 2011). Τα εσωτερικά της προβλήματα έχουν ήδη κάνει την εμφάνισή τους, οδηγώντας σε φθίνουσα πορεία την ακτινοβολία της στη δεκαετία του 1980. Η προτεραιότητα της βαριάς βιομηχανίας έναντι της ελαφριάς (και της κατανάλωσης), είχε αντίκτυπο στην οικονομία της. Αντιμετωπίζοντας προβλήματα στην Πολωνία με την άνοδο της «Αλληλεγγύης», αποφασίζει να μην εισβάλει, γεγονός που σημαίνει την ουσιαστική άρση του δόγματος Brezhnev. Η αντίστροφη μέτρηση έχει ήδη αρχίσει (Κοτζιάς, 2011).

Στα μέσα της δεκαετίας του 1980 τα ηνία της ηγεσίας αναλαμβάνει ο τελευταίος πρόεδρος της ΕΣΣΔ, Mikhail Gorbachev. Αναγνωρίζει την ανάγκη της χώρας του για εκσυγχρονισμό και προβαίνει σε ανοίγματα προς τη Δύση. Επιχειρεί την προσέγγιση χρησιμοποιώντας αντιλήψεις περί «κοινού ευρωπαϊκού μας σπιτιού» (“our common European home”), ή το «όλοι-ένα Ευρωπαϊκό σπίτι» (“all-European house”)⁵ που βρίσκουν ερείσματα στην Ευρώπη⁶, με μεγαλύτερη αποδοχή κυρίως από την πλευρά της Γερμανίας, η οποία κλίνει προς τη Ρωσία λόγω φυσικών πόρων. Το όραμά του περιελάμβανε αύξηση της συνεργασίας με την Ευρώπη, ώστε να διαμορφωθεί ένας ενιαίος Ευρασιατικός χώρος από τον Ατλαντικό ως τα Ουράλια και μέχρι τον Ειρηνικό, όμως δεν υλοποιείται (Κοτζιάς, 2011). Η επιθυμία του να εκσυγχρονίσει το σοσιαλισμό με την ανοχή, αν όχι τη στήριξη της Δύσης, δεν ευδοκιμεί. Η προσπάθειά του να μεταρρυθμίσει την ΕΣΣΔ με βάση τις αρχές της διαφάνειας και της αναδόμησης / αναδιάρθρωσης (glasnost / perestroika), αποδεικνύεται καθυστερημένη και χωρίς επάρκεια δυνάμεων. Την ίδια περίοδο οι ΗΠΑ κορυφώνουν το μεγάλο γεωστρατηγικό παιχνίδι που έστησε ο Ronald Reagan και το επιτελείο του στις αρχές τις δεκαετίας του 1980, όταν αποφάσιζαν να ανατρέψουν και όχι πια να περιορίσουν τον κομμουνισμό. Ο Reagan πιστεύοντας στις εσωτερικές αδυναμίες της Σοβιετικής Ένωσης, επαναφέρει με μεγαλύτερη σφοδρότητα την πολιτική εξοπλισμών και μαζί έναν ανταγωνισμό που δεν μπορεί να αντέξει η ΕΣΣΔ, λόγω των πολλών εσωτερικών και κυρίως οικονομικών της

⁵ Η πρώτη δήλωση είχε γίνει νωρίτερα το 1985, όταν αποκάλεσε τον Παλαιό Κόσμο «το κοινό μας σπίτι» (Schmidt-Häuer, 1986, σελ.144). Στην κύρια ομιλία του στην Πράγα τον Απρίλιο του 1987, δήλωσε: «Έχουμε επιφορτίσει με εξέχουσα σημασία την ευρωπαϊκή πορεία της εξωτερικής μας πολιτικής.[...] Είμαστε απόλυτα ενάντιοι στη διαίρεση της ηπείρου σε στρατιωτικούς συνασπισμούς (μπλοκς) ο ένας απέναντι στον άλλο, στη συσσώρευση στρατιωτικών οπλοστασίων στην Ευρώπη, ενάντια σε οτιδήποτε αποτελεί πηγή απειλής πολέμου. Στο πνεύμα της νέας σκέψης εισάγουμε την ιδέα «όλοι-ένα Ευρωπαϊκό σπίτι»...[που] σημαίνει, πάνω απ' όλα, την αναγνώριση ενός συγκεκριμένου ενιαίου συνόλου, αν και τα κράτη αυτά ανήκουν σε διαφορετικά κοινωνικά συστήματα και είναι μέλη αντίθετων στρατιωτικο-πολιτικών συνασπισμών που στέκεται το ένα ενάντια στο άλλο. Ο όρος αυτός περιλαμβάνει τόσο τα τρέχοντα προβλήματα όσο και τις πραγματικές δυνατότητες για την επίλυσή τους» (Μετάφραση της γράφουσας, Svenc, 1988).

⁶ Πρώτος ο Brezhnev χρησιμοποίησε τη φράση κατά τη διάρκεια μιας επίσκεψής του στη Βόνη το 1981, γεγονός που έπραξε σε μια προσπάθεια να σπείρει τη διχόνοια μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και των Ευρωπαίων συμμάχων τους, με την ελπίδα να συγκρατήσουν και να μετριάσουν την επήρεια της αμερικανικής πολιτικής (Neil, 1989, σελ.662).

προβλημάτων. Επιπλέον, αξιοποιεί σε βάρος της θέματα ανοιχτά, όπως τον εθνικισμό και τη θρησκεία, την ήττα της στο Αφγανιστάν, το γεγονός ότι έχει ξεπεράσει τα όριά της (Κοτζιάς, 2011). Την ίδια δεκαετία, η Κίνα εφαρμόζοντας τη νέα πολιτική εκσυγχρονισμού του Deng Xiao-Ping ακολουθεί αντίθετη πορεία, συνεχώς ανερχόμενη, ενώ συνεργάζεται με τη Δύση, κάνοντας την εθνικιστικής προέλευσης αντιπαράθεση με την ΕΣΣΔ, ακόμη πιο έντονη (Κοτζιάς, 2010α). Η περιορισμένη παρουσία, επιρροή και έλεγχος των θεμάτων του οίκου του από τον Gorbachev και η δύσκολη οικονομική κατάσταση της χώρας, καθιστά εμφανή την αδυναμία της να ακολουθήσει τις εξελίξεις· ο νέος πόλεμος των εξοπλισμών με τις ΗΠΑ την οδηγεί στην κατάρρευση. Το ντόμινο απώλειας όλων των κερδών του Β' ΠΠ για την ΕΣΣΔ ξεκινά το 1989, με την κατάρρευση του τείχους του Βερολίνου, την επανένωση της Γερμανίας και ολοκληρώνεται με τη ρήξη της Συνομοσπονδίας και την αποχώρηση όλων των μη ρωσικών περιοχών⁷, των Βαλτικών Δημοκρατιών, των Καυκάσιων Δημοκρατιών και των κρατών της Κεντρικής Ασίας, δύο χρόνια μετά. Η ΕΣΣΔ χωρίς να χάσει σε πόλεμο και διατηρώντας όλο τον «εξοπλισμό» της, υλικά και θεσμικά, καταρρέει ως αυτοκρατορία, διαλύεται ως Ένωση και κράτος, ο Κομμουνισμός ως δομή και σύστημα ηττάται, ως ιδεολογία περιθωριοποιείται, αποδεικνύοντας ότι οι αυτοκρατορίες καταρρέουν και χωρίς πόλεμο, χωρίς παρεμβατισμό (Κοτζιάς, 2011). Οι ΗΠΑ έχουν κερδίσει το παιχνίδι. Η Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών μετατρέπεται σε Ρωσική Ομοσπονδία (Ρωσία), μια χώρα πολύ μικρότερης έκτασης και νέας δομής, όμως σταθερά Ευρασιατική και με ευρωπαϊκή κουλτούρα (Κοτζιάς, 2011), η οποία αναθεωρεί τα δεδομένα της και καλείται να επιλέξει πορεία για μια ακόμη φορά.

1991-1998, Η Ρωσία του Yeltsin: Από ένα αυτοκρατορικό παρελθόν σε ένα δημοκρατικό παρόν

Τον Αύγουστο του 1991 με μια αναίμακτη ανατρεπτική ενέργεια, αναλαμβάνει τα ηνία της εξουσίας ο Boris Yeltsin. Η Ρωσία που παραλαμβάνει, είναι ένα κράτος συρρικνωμένο, εσωστρεφές, οικονομικά αδύναμο, κοινωνικά αποσυντονισμένο, αποδιοργανωμένο, που έχει υποστεί σημαντικές απώλειες. Η πολιτική που ακολουθεί είναι η δυτικόστροφη πολιτική του ρεύματος των ατλαντιστών⁸. Επιχειρεί δυτική στροφή στον εκσυγχρονισμό, ώστε να ολοκληρωθεί η αλλαγή προς τη δημοκρατική κατεύθυνση που άρχισε ο προκάτοχός του, με απώτερο στόχο την ενσωμάτωση με τη Δύση. Θέλει δημοκρατία, αξίες δυτικού τύπου και εκσυγχρονισμό με την βοήθεια των ΗΠΑ. Εσωτερικά ακολουθεί μια πολιτική νέο-φιλελευθερισμού, κατά το αμερικανικό πρότυπο, με πολλές

⁷ Αυτό εν μέρει εξηγείται και ιστορικά: οι λαοί που οι Ρώσοι συναντούν κατά την επέκτασή τους είναι γι'αυτούς πολιτισμικά «υποδεέστεροι». Τους ενσωματώνουν για εμπορικούς, φορολογικούς, ή και δημογραφικούς λόγους. Δεν τους απωθούν, ούτε γίνονται γενοκτονίες εις βάρος των κατακτημένων. Αυτό σε βάθος χρόνου έχει ένα σημαντικό αντίκτυπο: η επέκταση της Ρωσίας, σε αντίθεση με των ΗΠΑ, δεν οδηγεί στη συγκρότηση μιας ισχυρής κοινωνίας σε ενότητα και σε τοπικό επίπεδο. Δεν σχηματίζει ένα ισχυρό πολιτικό ομοσπονδιακό σύστημα. Αντίθετα, το κράτος είναι ισχυρότερο από την κοινωνία, το οποίο διαχρονικά εκφράστηκε μέσα από τον ηγέτη του, γεγονός που οδήγησε στην ισχυροποίηση του ρόλου της προσωπικότητας. Η σύγχρονη Ρωσική εσωτερική και εξωτερική πολιτική και η εξέλιξη της περιοχής, αποδεικνύουν του λόγου το αληθές (Κοτζιάς, 2011).

⁸ Για τα ιδεολογικά ρεύματα στη Ρωσία, Παράρτημα II/B.

ιδιωτικοποιήσεις, χωρίς κανένα κρατικό έλεγχο που αποφέρει ελάχιστα έσοδα για το κράτος, οδηγώντας τη Ρωσική οικονομία στον έλεγχο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ). Η πολιτική της άκρατης εξουσίας των αγορών, των ιδιωτικοποιήσεων και του ΔΝΤ, της περιόδου 1991-1998 καταβαραθρώνει την οικονομία, ενώ ο πλούτος της χώρας λεηλατείται. Δύο θεσμικές εξελίξεις βοήθησαν σε αυτό: 1. Η νομιμοποίηση της παραοικονομίας, που είχε αναπτυχθεί στη δεκαετία του 1980 παράλληλα με την οικονομία του σχεδίου και 2. Ο διαμελισμός της σοβιετικής γραφειοκρατίας: ένα τμήμα της ανέλαβε τη διατήρηση των κρατικών μηχανισμών, ενώ ένα σημαντικό κομμάτι αυτής, με όψιμα αφυπνισμένο το εθνικιστικό συναίσθημα, ανέλαβε την ηγεσία των νέων δημοκρατιών (Κοτζιάς, 2011). Η αναγέννηση της Ρωσίας, όπως την οραματίστηκε ο Yeltsin δεν έρχεται, η οικονομία της είναι σε αδιέξοδο, η χώρα καταρρέει για δεύτερη φορά εσωτερικά, τσακίζοντας για μια ακόμη φορά το κύρος και τη δύναμή της διεθνώς.

1998-2008, Η Ρωσία του Putin: Αναγέννηση από τις «στάχτες»

Στην κρίσιμη αυτή συγκυρία η πορεία αλλάζει, με την άνοδο στην ηγεσία του Υπουργείου Εξωτερικών του Yevgeni Primakov και στην Προεδρία του Vladimir Putin. Ο Putin κατά την πρώτη τετραετία της εκλογής του, ακολουθεί τη δυτικόστροφη κατεύθυνση των προκατόχων του, όμως στην πορεία εφαρμόζει ρεαλιστικότερη εσωτερική και εξωτερική πολιτική, παίρνοντας ριζικές αποφάσεις, ευνοημένος από τις τιμές του πετρελαίου, τη χρονική και οικονομική συγκυρία. Μετά και τη δεύτερη κατάρρευσή της, η Ρωσία έχει (για μία ακόμη φορά) ανάγκη από χρόνο συντονισμού, εκσυγχρονισμού και προσαρμογής στα διεθνή δεδομένα: Οι ΗΠΑ εφαρμόζουν αλαζονική ηγεμονική πολιτική, η Κίνα καταγράφει ρυθμούς ανάπτυξης αξιοζήλευτους, νέες ισχυρές δυνάμεις εμφανίζονται, με αρχές που κινούνται έξω από τη δυτική φιλοσοφία κι εκείνη είναι στο περιθώριο. Ο Putin ακολουθεί τις οικονομικές αρχές του καπιταλισμού, αλλά με διαφορετικό πολιτικό και κοινωνικό πρότυπο, προσαρμόζοντας το μοντέλο της Κίνας στα δεδομένα της Ρωσίας. Εσωτερικά επιχειρεί και επιτυγχάνει να επαναφέρει τον έλεγχο των φυσικών πλουτοπαραγωγικών πηγών και επιχειρήσεων της χώρας στα χέρια της εξουσίας. Σε μικρό χρονικό διάστημα τα δάνεια προς το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αποπληρώνονται και η Ρωσία μπαίνει σε τροχιά ανόδου. Οι ελευθερίες περιορίζονται και ο έλεγχος αυξάνεται, εγείροντας ενστάσεις από μερίδα της διεθνούς κοινότητας για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας. Όσον αφορά στη διεθνή της θέση, αντιλαμβάνεται πως η ενσωμάτωση με τη Δύση που επιχείρησε ο Yeltsin, δεν είναι εφικτή. Οι κινήσεις της Δύσης απέναντί της αμφιταλαντεύονται μεταξύ της πλήρους αποδιοργάνωσής της, ή της ενσωμάτωσης υπό την προϋπόθεση ότι η Ρωσία θα ασπαστεί τις Δυτικές αξίες, που στην καλύτερη περίπτωση θα την καταστήσουν “junior partner” των ΗΠΑ (Κοτζιάς, 2011, Mankoff, 2009). Η στάση αυτή, την ωθεί σε αλλαγή του προσανατολισμού της προς την Ανατολή. Ο Putin «χρεώνει» στους δυτικόφιλους Ατλαντιστές και στον Yeltsin, την εφαρμογή πολιτικής «υποταγής»

στους Αμερικανούς, η οποία περιόρισε τις δυνατότητες επιλογών της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής (Κοτζιάς, 2011). Παράλληλα, βλέπει τη διεύρυνση των δυτικών θεσμών, ιδιαίτερα του NATO, στο ζωτικής σημασίας εγγύτερο εξωτερικό της, γεγονός που της εντείνει την αίσθηση της περικύκλωσης. Διαπιστώνει επίσης, την έλλειψη σχέσεων εμπιστοσύνης, όπως και τον ανταγωνισμό μεταξύ τους σε κλάδους στους οποίους η Ρωσία εξακολουθεί να παραμένει ισχυρή, δηλ. στα ενεργειακά και την αμυντική βιομηχανία. Αντιπαραβάλλοντας το ρόλο που θέλουν να της αποδώσουν, όσοι ως τώρα καθόριζαν την πορεία του διεθνούς συστήματος (η Δύση δηλ.), με το ρόλο που εκείνη θέλει να διαδραματίζει (Κοτζιάς 2011), διατυπώνει και εφαρμόζει το «Σκεπτικό Ασφάλειας του 2000» (Russian MFA, 2000), σύμφωνα με το οποίο: 1. κανείς δεν θα προσδιορίζει γι'αυτήν τους στόχους και μεθόδους επίτευξης αυτών, ενώ πουθενά δεν θα λαμβάνονται αποφάσεις που αφορούν τα συμφέροντά της χωρίς την ενεργό παρουσία της, 2. επιθυμεί την αναγνώρισή της ως ισότιμης ατομικής δύναμης από τις ΗΠΑ, την αναγνώριση και αποδοχή των ιδιαιτεροτήτων που έχει στο εγγύτερο εξωτερικό της, και 3. επιδιώκει τη δημιουργία ενός διευθυντηρίου των μεγάλων δυνάμεων. Ο Putin διαμορφώνει για τη Ρωσία μια αυτόνομη εξωτερική πολιτική, βρίσκοντας συμμάχους και κοινές γραμμές πλεύσης στις αναδυόμενες δυνάμεις BRICs, στρέφεται προς την Ασία, διατηρώντας συνεργατικές σχέσεις με τη Δύση, αλλά με αποστάσεις. Η εξωτερική του πολιτική αποτέλεσε μίγμα δύο σχολών σκέψης, της ευρασιατικής και των ατλαντιστών, με κλίση προς την πρώτη και γι' αυτό εγγύτερα προς τους κεντριστές (Κοτζιάς, 2011, Mankoff, 2009). Κινήθηκε μεταξύ ενός διπόλου, που στη μία του άκρη όριζε την αύξηση της γεωπολιτικής επιρροής, στο σημαντικό γι'αυτήν εγγύτερο εξωτερικό της και στον άλλο, τον εκσυγχρονισμό με τη βοήθεια της Δύσης, εναλλακτικά και σε συνεργασία με την Κίνα. Επαναφέρει τη Ρωσική Εξωτερική Πολιτική στην πολιτική ισχύος, της δίνει πιο επιθετικό χαρακτήρα, επεκτατική στο εγγύτερο εξωτερικό της και αμυντική-περιοριστική στο ευρύτερο περιβάλλον της. Τίποτε που να την αφορά δεν θα λύνεται χωρίς την εμπλοκή και συγκατάθεσή της. Απέναντι σε κάθε άλλη διαδικασία που επιχειρεί να την αγνοήσει, ή να την περιορίσει, η Ρωσία δρα ως «δύναμη παρεμπόδισης». Συγκροτεί την εξωτερική πολιτική στη βάση των εθνικών συμφερόντων της, ακολουθεί πολιτική ισορροπιών με την Κίνα (και άλλες ασιατικές δυνάμεις), την οποία πολιτική χρησιμοποιεί και προτάσσει απέναντι στην αλαζονεία της Δύσης και στην επέκτασή της στα Ρωσικά σύνορα (π.χ. είσοδος στο NATO των Βαλτικών Δημοκρατιών κλπ). Σκοπός της είναι η πλήρης αποκατάσταση της ισχύος της, του status της ως μεγάλη δύναμη, η αποτροπή διαμόρφωσης μιας παγκόσμιας τάξης πραγμάτων, από την οποία θα έχει εξαιρεθεί ή αποκλειστεί η ίδια και επίσης, η δημιουργία της περιμετρικής προστατευτικής της ζώνης εκ νέου. Ευνοεί τη δημιουργία μιας «λέσχης ισχυρών», όπως στα μέσα του 19^{ου} αιώνα (Ιερά Συμμαχία) εντός των οποίων θα γίνονται συμφωνίες αλλά και συμμαχίες και θα διασφαλίζεται η ισορροπία των δυνάμεων (Κοτζιάς, 2011). Από τους διεθνείς

οργανισμούς στηρίζει εκείνους που υποστηρίζουν, θεμελιώνουν και διαφυλάσσουν την εθνική κυριαρχία και το ρόλο των ισχυρών κρατών, όπως και την ισότητα μεταξύ τους. Δουλεύει συστηματικά στην ανάπτυξη συνεργασιών και συμμαχιών, σε Ευρώπη και Ασία, ενώ προτιμά την αντιμετώπιση των μεγάλων προβλημάτων (όπως η τρομοκρατία) σε διμερή βάση παρά σε πολυμερή, με μια μερίδα των elites που θεωρούν πως η Ρωσία έχει ως αποστολή την περιφρούρηση της ορθής τάξης στον κόσμο (Κοτζιάς, 2011). Στηρίζεται στους διεθνείς κανόνες δικαίου και τάσσεται υπέρ του πολυπολικού κόσμου, επιδιώκει τη διατήρηση του status quo και έναν ειδικό ρόλο ως μεγάλη δύναμη, ώστε να μη χάσει απέναντι σε μια ανερχόμενη Κίνα και σε μια κραταιά Αμερική.

Για να επιτύχει όλα τα παραπάνω ο Putin, αξιοποίησε μεταξύ άλλων, δύο σημαντικά στοιχεία ισχύος της Ρωσίας: α) το πλούσιο πυρηνικό οπλοστάσιο, που πέρασε στην κατοχή της μετά το 1991 (πραγματικό στοιχείο) και αποτελεί το πλέον κλασικό πεδίο διαπραγματεύσεως και άσκησης ισχύος, και β) το δικαίωμα της Αρνησικυρίας στον ΟΗΕ, (θεσμικό στοιχείο), το οποίο είναι σημαντικό, καθώς όσες δυνάμεις το διατηρούν δεν είναι πλέον τόσο μεγάλες, όσο ήταν κατά την κτήση του (Κοτζιάς, 2011). Στο χρονικό διάστημα που ακολουθεί η Ρωσία κερδίζει σε ισχύ, μετά από μια περίοδο χάους και σχετικής απομόνωσης, νιώθει και πάλι ισχυρή, συμπεριφέρεται αναλόγως, αξιοποιεί την ισχύ της στην περιοχή για να διαφυλάξει τα συμφέροντά της, να προασπίσει τη θέση των Ρώσων υπηκόων της και να στείλει μηνύματα προειδοποίησης προς πάσα κατεύθυνση, ενώ αξιοποιεί και τον ειδικό ρόλο της στα ενεργειακά. Δεν θεωρεί τον εαυτό της υπερδύναμη, αλλά δύναμη ευρωασιατική περιφερειακή. Δεν αποζητά παγκόσμια ηγεμονικό ρόλο, αλλά την ενδιαφέρει η αύξηση της επιρροής της σε συγκεκριμένες ζώνες, όπως είναι η Βόρεια Κίνα και τα Βαλκάνια και η διαφύλαξη της ζώνης ασφαλείας του εγγύτερου εξωτερικού, της Κεντρικής Ασίας, Καυκάσου και της Μέσης Ανατολής, (Ευρύτερη Μέση Ανατολή). Όσον αφορά στην Ευρώπη και στον κόσμο, επιθυμεί μια διαφορετική αρχιτεκτονική, εντός της οποίας θα είναι μια δύναμη που συμβάλει στην διαμόρφωση των νέων δομών (Κοτζιάς, 2011). Η εδραίωση του νέου ρόλου και της στάσης της επικουρείται από τη σημαντική αλλαγή που προξένησαν τα τρομοκρατικά χτυπήματα του 2001, γεγονός που η Ρωσία εκμεταλλεύεται προκειμένου να εξυπηρετήσει εσωτερικά της θέματα⁹ από τη μία πλευρά, αλλά και για να επιδείξει τη δύναμή της, διευκολύνοντας τις ΗΠΑ στις συνεννοήσεις τους με τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες, ώστε να αποκτήσουν δικαιώματα στάθμευσης στρατευμάτων, χρήσης στρατιωτικών βάσεων και πρόσβασης από τα βόρεια μέσω ενός πιο σύντομου και ασφαλούς δρόμου¹⁰. Αυτή ήταν μια μοναδική ευκαιρία για τη Ρωσία να εδραιώσει τη θέση της ως παράγοντας προάσπισης της σταθερότητας στην Ευρασία με σημαντική επιρροή. Εμφανίζεται έτσι ως δύναμη στήριξης

⁹ Βαπτίζει όλα τα κινήματα αυτονομίας από τη Ρωσία ως κινήματα τρομοκρατίας, με κυριότερο των Τσετσένων στον Καύκασο, γεγονός που αποδέχονται οι ΗΠΑ (Κοτζιάς, 2011).

¹⁰ Η πάταξη των Ταλιμπάν την ενδιαφέρει ακόμη και ως ρεβάνς, αφού εκεί στην ουσία κατέρρευσε στρατιωτικά η αυτοκρατορία της έτσι αντί να διεξάγει η ίδια έναν αναποτελεσματικό πόλεμο, τον αναλαμβάνουν οι ΗΠΑ (Κοτζιάς, 2011).

των ΗΠΑ, ο καταλληλότερος εταίρος τους και ισουψής μαζί τους¹¹ χωρίς αμφισβητήσεις. Αν στις σχέσεις της με τις ΗΠΑ προβάλει το επιχείρημα της σταθερότητας, στις σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση δίνει βαρύτητα στην οικονομική-ενεργειακή συνεργασία, ιδιαίτερα με τη Γερμανία. Θέλει να καταστεί σημαντικός οικονομικο-πολιτικός εταίρος, ο οποίος εξασφαλίζει το απαιτούμενο «ασιατικό βάθος» στην εξωτερική, οικονομική και ενεργειακή πολιτική της Ένωσης, ισχυρό αντίβαρο στις όποιες Αραβικές ενεργειακές πιέσεις, μια δύναμη που μπορεί να είναι ασιατική αλλά καθόλου αποκομμένη από την Ευρώπη, με την οποία έχουν κοινά σύνορα πια (Κοτζιάς, 2011). Ακόμη, όσον αφορά στην υπόλοιπη ατζέντα της εξωτερικής της πολιτικής, η Ρωσία αναπτύσσει σταθερά τις σχέσεις της με την Κίνα, (Κεφ. 6.Α.4) ενώ, παρά τις αντιρρήσεις των ΗΠΑ ενδιαφέρεται για το Ιράν ως περιφερειακό εταίρο και μια δυνητικά καλή αγορά για την οικονομία της, χωρίς όμως να εφησυχάζει για το πυρηνικό του πρόγραμμα και τους πυραύλους μεγάλου βεληνεκούς που διαθέτει (Trenin, 2007). Προβάλει την ικανότητά της να χειρίζεται και να αντισταθμίζει την άρνηση ή την οικονομική δύναμη της Κίνας και την επικινδυνότητα του Ιράν. Ανησυχεί για την αστάθεια του Πακιστάν, πυρηνική δύναμη και αυτό, που απειλείται από εσωτερικό Ισλαμικό εξτρεμισμό. Παράλληλα, επιδιώκει να αποτελέσει το 4^ο μέλος του «Κουαρτέτου» διαχείρισης της σύγκρουσης Παλαιστίνης-Ισραήλ, ενώ παρακολουθεί στενά τις εξελίξεις στα Κράτη του Κόλπου και τη Σαουδική Αραβία, που έχουν τη δυνατότητα να αποσταθεροποιήσουν ολόκληρη την περιοχή της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και να προκαλέσουν προβλήματα στην παγκόσμια αγορά ενέργειας. Αυτή η προοπτική είναι που δίνει τη δυνατότητα στη Ρωσία να παρουσιάζεται στη Δύση ως απαραίτητη ενεργειακή δύναμη. Επίσης, η αποδοχή από τις ΗΠΑ ότι ο Καύκασος είναι ο περίγυρος της Ρωσίας, συντελεί στην επιτυχή απώθηση των τουρκικών συμφερόντων από την περιοχή, την ίδια εποχή (Κεφ. 6.Β.5). Οι ΗΠΑ όμως, όπως θα δούμε πιο κάτω, μετά το 2005-6 επανακάμπτουν στην πολιτική επέκτασης της επιρροής τους στην περιοχή και ιδιαίτερα στη Γεωργία, γεγονός που συνέβη εν μέρει ως αντίδραση στην εκδίωξή τους από το Ουζμπεκιστάν και το Κιργιστάν. Μία απάντηση σε αυτή την αλλαγή, αποτέλεσε η οξεία και άμεση αντίδραση της Ρωσίας τον Αύγουστο του 2008: η εισβολή στη Γεωργία (Κεφ. 7.ΣΤ.1).

2008-2011, Η Ρωσία του Medvedev: Εδραίωση στην κορυφή

Στις εκλογές του 2008 την Προεδρία αναλαμβάνει ο Dmitri Medvedev. Ιδίων πολιτικών αντιλήψεων με τον προκάτοχό του, προωθεί ακόμη περισσότερο το ανατολικό προφίλ της Ρωσίας, παράλληλα με το δυτικό της προσανατολισμό. Δύο μήνες μετά την ανάληψη των καθηκόντων του διατάσσει την εισβολή στη Γεωργία¹², η οποία μαζί με την

¹¹ Αναμφίβολα, η στάση που τήρησε στις διαπραγματεύσεις με το ΝΑΤΟ, οι αναζητήσεις νομιμότητας αναφορικά με τις επιχειρήσεις στην Τσετσενία, αποτελούν τμήμα των προσπαθειών της να πεισθούν οι ΗΠΑ επ' αυτού, χωρίς αμφισβητήσεις πλέον (Blank, 2010).

¹² Την εισβολή είχε κατά κάποιο τρόπο προαναγγείλει, τον Ιούλιο του 2008 σε ανακοίνωση της Νέας Εξωτερικής Πολιτικής, όπου αναγνώριζε την ύπαρξη Ρωσικών προνομιακών συμφερόντων στην περιοχή της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και την πιθανότητα στρατιωτικής ανάμιξης σε άλλα κράτη, όπου υπάρχουν κίνδυνοι για τη «ρωσική

αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Νότιας Οσετίας και της Αμπχαζίας, αποτελεί μια απάντηση προς όσους αμφισβήτησαν τη επανάκαμψή της, μια απάντηση επί των ίσων στις πιέσεις της Δύσης να αναγνωρισθεί το Κόσοβο και στη γενικότερη στάση που κράτησε η Δύση απέναντί της στον πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας, (ώστε να μιλούν στη Ρωσία για «σύνδρομο του Κοσόβου»), αλλά και ένα κατηγορηματικό μήνυμα των ορίων της ανοχής της στο τι δέχεται και τι όχι, όσον αφορά στην περιοχή που έγκειται στα άμεσα συμφέροντά της και στη σφαίρα επιρροής της (Swanstrom, 2008). Η εισβολή αυτή αποτελεί τριπλή παραβίαση: του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών περί «μη-επίθεσης» (UN, 1945, Αρ.2), των διατάξεων του Χάρτη του SCO, περί «μη παραβίασης της κυριαρχίας ενός κράτους» και «μη-εισβολής» (SCO, 2002, Αρ.2) και της παγκόσμιας εκχειρίδας των Ολυμπιακών αγώνων του 2008 που διεξάγονταν στο Πεκίνο. Στη Διακήρυξη της Συνόδου της Ντουσανμπέ οι εταίροι της στον SCO την στηρίζουν μόνο προφορικά (SCO, 2008) και δεν αναγνωρίζουν την ανεξαρτησία της Νότιας Οσετίας και της Αμπχαζίας για να μην αποτελέσει «προηγούμενο», γεγονός που καταχωρείται ως αποτυχία της (Κεφ. 7.ΣΤ.1). Μερικούς μήνες μετά το Μάιο του 2009, αντικαθιστώντας το «Σκεπτικό Ασφάλειας του 2000» (Russian MFA, 2000) του προέδρου Putin, ανακοινώνει τη Νέα «Εθνική Στρατηγική Ασφάλειας της Ρωσικής Ομοσπονδίας ως το 2020» η οποία με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και ρεαλισμό, α) θέτει τις εθνικές προτεραιότητες για την ανάπτυξη, την άμυνα, την ασφάλεια του κράτους και της κοινωνίας και, β) αποτελεί έκφραση μιας πραγματιστικής πολιτικής και της επιθυμίας της να επαναπροσδιορίσει τις καλές σχέσεις με τις ΗΠΑ, ώστε να ξεπεραστούν τα αρνητικά αποτελέσματα του πολέμου του Αυγούστου 2008 (Kremlin, 2009, Russian MFA, 2009, Real Instituto Elcano, 2009). Ζητήματα όπως της δημοκρατίας και της κοινωνίας των πολιτών, τίθενται πρώτα στον κατάλογο των μακροχρόνιων εθνικών προτεραιοτήτων, όμως στη συνέχεια του εγγράφου, ίσα που αναφέρονται χωρίς κάποιο συγκεκριμένο και άμεσο στόχο (Morales, 2009), γεγονός που δείχνει τη σταθερότητά της όσον αφορά στις απόψεις της περί εσωτερικής διακυβέρνησης (Κεφ. 3.Β). Αυτή η «Εθνική Στρατηγική» καθιστά εμφανή την αυτοπεποίθησή της ως μεγάλη δύναμη, την αντίληψή της ότι η Δύση είναι αναγκαίος εταίρος για την καταπολέμηση των παγκόσμιων απειλών, παρά τις όποιες αντιπαλότητες και ανταγωνισμούς σε άλλους τομείς, ενώ διατυπώνει με σαφήνεια τρεις καίριους στόχους της: να εξελιχθεί σε, α/ μία από τις πέντε σημαντικότερες χώρες όσον αφορά στο ΑΕΠ μέχρι το 2015, β/ παγκόσμια δύναμη προσανατολισμένη στη διατήρηση στρατηγικής σταθερότητας σε έναν πολυπολικό κόσμο και, γ/ να διατηρήσει τη θέση της ως προμηθευτής ενέργειας των διεθνών –και κυρίως ευρωπαϊκών- αγορών αυτό θα επιτευχθεί με την εξασφάλιση σταθερής ζήτησης, την αντιμετώπιση του ανταγωνισμού και την πρόληψη της έλλειψης ενεργειακών πόρων μέσω της ανάπτυξης των δικών της αποθεμάτων, αλλά και της πρόσβασής της σε άλλα, αφού το μακροχρόνιο σενάριο

μειονότητα και αξιοπρέπεια», ή για να αντιμετωπιστεί μια επίθεση, ή να προλάβουν μια επιθετική ενέργεια εναντίον Ρωσικών δυνάμεων (President of Russia, 2008).

αναμένεται να είναι ένα είδος παγκόσμιου ανταγωνισμού για τους ενεργειακούς πόρους, ειδικά στη Μέση Ανατολή, την Αρκτική, την Κασπία Θάλασσα και την Κεντρική Ασία (Kremlin, 2009, Russian MFA, 2009, Real Instituto Elcano, 2009, Morales, 2009). Σύμφωνα με τη «Στρατηγική», η Ρωσία θα ανταποκριθεί στο πλαίσιο των «αμοιβαία επωφελών» συνεργασιών που ήδη αναπτύσσει και εκείνων των πολυμερών Forums, στα οποία ο ρόλος της Μόσχας είναι ισχυρότερος (Kremlin, 2009, Russian MFA, 2009, Real Instituto Elcano, 2009). Όσον αφορά στην Ατλαντική Συμμαχία, η προοπτική μιας νέας διεύρυνσης εγγύτερης στα σύνορά της, εξακολουθεί να θεωρείται απαράδεκτη αλλά δεν ορίζεται ως απειλή για τη στρατιωτική ασφάλεια, όπως η επέκτασή της στις Βαλτικές χώρες. Στέλνει πάντως μήνυμα προειδοποίησης, πως το Κρεμλίνο θα είναι ανοικτό στη συνεργασία σε τομείς κοινού ενδιαφέροντος με τη Συμμαχία¹³, αρκεί το NATO να παραμείνει σε επιχειρήσεις προσανατολισμένες προς τη διατήρηση της ειρήνης, στα πλαίσια του ΟΗΕ ή του ΟΑΣΕ και να παραιτηθεί από τον ρόλο του ως Οργανισμός Συλλογικής Άμυνας, παρότι δεν βλέπει λόγο ύπαρξής του, δεδομένου ότι το αντικείμενό του δεν υπάρχει πια (Κοτζιάς, 2011). Η Μόσχα πλέον, επιδιώκει μια ισότιμη και ουσιαστική στρατηγική εταιρική σχέση με την Ουάσιγκτον, ειδικά στον αφοπλισμό, στον έλεγχο των εξοπλισμών και στη μη διάδοση όπλων, στα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης, στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας και την επίλυση των περιφερειακών συγκρούσεων. Αυτή η στάση μπορεί εν μέρει να είναι μια απάντηση στην πρόθεση του Προέδρου Obama να «πατήσει το κουμπί επανεκίνησης» στις αμερικανο-ρωσικές σχέσεις ενώ, δίνει υποστήριξη στο όραμα Obama για «έναν κόσμο χωρίς πυρηνικά όπλα» (Morales, 2009, σελ.5). Επ'αυτού, η Αμερικανική υπεροχή στις στρατιωτικές δυνατότητες και στο σύστημα αντιπυραυλικής άμυνας, θεωρείται απειλή μεν για τη στρατιωτική ασφάλεια της Ρωσίας, (χωρίς να αντιβαίνει στην αντίληψη των ΗΠΑ ως στρατηγικό εταίρο), αλλά σε συνδυασμό με την αύξηση της αμυντικής ικανότητας της Κίνας, χρησιμοποιείται για να δικαιολογήσει την ανάγκη να βελτιωθεί η μαχητική ετοιμότητα των ενόπλων δυνάμεων, να εκσυγχρονιστεί το πυρηνικό της οπλοστάσιο, ώστε να διαφυλαχθεί η πυρηνική αποτροπή, διαδικασία που απαιτεί τεράστιες επενδύσεις και δεν μπορεί να θεωρηθεί δεδομένη επί του παρόντος (MacKinlay, 2009, σελ.5, BBC News, 2009a).

Το σημαντικό στην πορεία της Ρωσίας από την επομένη του Ψυχρού Πολέμου ως σήμερα, είναι πως μπορεί να κατέρρευσε δύο φορές, παρέμεινε όμως μια δύναμη με παγκόσμιες δυνατότητες, πυρηνικά όπλα στην κατοχή της και βεβαίως συμφέροντα που ξεπερνούν την περίμετρό της. Χρησιμοποιώντας τα δυνατά της χαρτιά, αλλάζοντας την εξωτερική της πολιτική, από πολιτική αντίδρασης σε πολιτική επιλογών, τις προτεραιότητες και αρχές της καταφέρνει στην πορεία των 20 χρόνων της ως Ρωσική Ομοσπονδία, να επιτύχει τους στόχους της και να γίνει ξανά υπολογίσιμη δύναμη.

¹³ Στο ίδιο μήκος κύματος το NATO στη νέα Στρατηγική Αντίληψη που υιοθέτησε στη Λισαβόνα το 2010, δηλώνει την επιθυμία του μεταξύ άλλων, για έναν «αληθινά στρατηγικό συνεταιρισμό» με τη Ρωσία (NATO, 2010).

2.Γ Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας (Κίνα)

Η Μεγάλη Πορεία από τον παραγμένο 20ό στο χρυσό 21ο αιώνα

Για να καταλάβει κανείς τη σημερινή Κίνα, θα πρέπει να αντιληφθεί το ρόλο της διδασκαλίας του Κομφούκιου, που αποτελεί κλειδί για την κατανόηση των κινεζικών εθνικών αξιών, αλλά και τη σημασία του Κινέζικου εθνικισμού σε συνδυασμό με τις περί αρμονίας αντιλήψεις. Διδασκαλία περισσότερη ηθική παρά θεολογική με τον τρόπο που τον αντιλαμβάνεται η Δύση, προσανατολισμένη στον «ορθό» τρόπο ζωής, επανήλθε στη σύγχρονη Κίνα μετά την υποχώρηση του ρόλου του μαρξισμού και «της σκέψης του Μao». Σήμερα, λειτουργεί ως ηθικός-φιλοσοφικός οδηγός για τον ανερχόμενο Κινέζικο καπιταλισμό και ως το ιδεολογικό υλικό ενοποίησης της χώρας (Κοτζιάς, 2010α). Όταν το Κομμουνιστικό Κόμμα ανέλαβε την εξουσία στην Κίνα, την εκσυγχρόνισε μέσα από ισχυρές εσωκομματικές και κοινωνικές συγκρούσεις, οι οποίες επέφεραν μεγάλες απώλειες σε ανθρώπους και πλούτο. Ορόσημο αποτελεί η 1^η Οκτωβρίου 1949, ημέρα που ανακηρύσσεται η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας: τη θέση του Ουρανού που επιδιώκει την αρμονία, την παίρνει ο Εθνικισμός και η «Δημοκρατική Δικτατορία του Λαού», ενώ η «Νέα Δημοκρατία» αποτελεί τη συνέχεια των αλλαγών του 1911, της ανεκπλήρωτης «αστικής επανάστασης», των θεσμικών αλλαγών και της εκβιομηχάνησης, ως προϋποθέσεις για τον σοσιαλισμό σοβιετικού τύπου. Είναι η εποχή που η Κίνα κλείνει προς την κραταιά ΕΣΣΔ. Στις δομές ιεραρχίας, το Κόμμα παίζει σημαντικό ρόλο και συμπορεύεται με τις κρατικές δομές στην άσκηση της εξουσίας, ενώ ο Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός (People's Liberation Army, PLA) αποτελεί μια ιδιαίτερη στρατιωτική δομή. Στις μεγάλες επιτυχίες συμπεριλαμβάνονται, η αποκατάσταση της λειτουργίας της οικονομίας, η διασφάλιση τροφής για όλο τον πληθυσμό, η ανασυγκρότηση των πόλεων και της βιομηχανίας, η λειτουργούσα διοίκηση, το χτύπημα του οργανωμένου εγκλήματος, η αποκατάσταση των δικτύων, ενώ ο στρατός της, ως «νέου τύπου στρατός», κτίζει την Κίνα και στηρίζει φτωχούς και αγρότες (Κοτζιάς, 2010α, Buckley-Ebrey, 2008). Είναι επίσης η εποχή που ξεκινούν οι καμπάνιες, οι οποίες είναι δύο τύπων: οι μαζικές, που προωθούν τις αλλαγές υποκαθιστώντας τις διοικητικές μεθόδους και εκείνες που χρησιμοποιούνται ως εχθρικό εργαλείο προς συγκεκριμένα τμήματα, ή ακόμα και προς την πλειοψηφία του κόμματος. Έτσι, την πρώτη καμπάνια της Αγροτικής Μεταρρύθμισης (1^η, 1950-52), διαδέχεται εκείνη της μεταρρύθμισης της συνείδησης (2^η, 1951-52): την καμπάνια της Κολλεκτιβοποίησης της Αγροτικής Οικονομίας / του Σοσιαλιστικού μετασχηματισμού του εμπορίου και της βιομηχανίας (3^η, 1955-56), η Αντιδεξιά καμπάνια των «Χιλίων λουδουδιών» (4^η, 1957): την Καμπάνια του Μεγάλου Άλματος προς τα εμπρός (5^η, 1958-61), εκείνη του κινήματος της Σοσιαλιστικής διαπαιδαγώγησης (6^η, 1963-65). Ακολουθεί η Πολιτιστική επανάσταση των τριών φάσεων

(7^η, 1966-76) και είναι η καμπάνια που ολοκληρώνει τον κύκλο των επιδιωκόμενων από τον Mao αλλαγών.

Ειδικότερα, η τετραετία 1953-57 χαρακτηρίζεται από το «Πέρασμα στο σοσιαλισμό», όμως ο Mao αρχίζει ήδη να απομακρύνεται από το σοβιετικό μοντέλο, αντιμετωπίζοντας εσωκομματική διαμάχη για τον προσανατολισμό προς λενινιστές και μαοϊκούς, η οποία οδηγεί σε ήττα του στο 8^ο Συνέδριο. Έξι μήνες μετά, περνά στην αντεπίθεση, με την καμπάνια «Αφήστε χίλια λουλούδια να ανθίσουν», 1956-57, κατά το οποίο ασκεί κριτική στο Κομμουνιστικό Κόμμα, καλώντας τους διανοούμενους να μιλήσουν και την κοινωνία να μην εναντιωθεί στο λόγο τους, ακόμα και αν είναι κριτικός και εκφράζει αντιθέσεις. Όταν μετά από μερικούς μήνες, εκτιμά ότι μέσα απ' αυτό το κίνημα έτιθετο υπό αμφισβήτηση ο ίδιος και ο ηγετικός ρόλος του κόμματος, περνά στο άλλο άκρο: από την ελευθερία της κριτικής, στην τιμωρία των διανοουμένων, ενώ ακολουθεί η περίοδος των «μεγάλων αλμάτων». Στα «τρία δύσκολα χρόνια» της καμπάνιας των «αλμάτων προς τα εμπρός», στόχος γίνεται η γρήγορη εκβιομηχάνιση ενός καθυστερημένου κράτους, σχεδιασμένη ενάντια στον καπιταλισμό και στο σοβιετικό μοντέλο μεταφοράς εισοδήματος από την αγροτική οικονομία στη βιομηχανία· δίνει βάρος και προτεραιότητα στις κομμούνες της υπαίθρου, όπου προωθείται η κοινοκτημοσύνη, σε συνδυασμό με την αναγκαστική διαβίωση εντός των κοινοτήτων (Κοτζιάς, 2010α). Ο Mao υποστηρίζει τις αλλαγές με «βουλησιαρχία»¹⁴, με τη βεβαιότητα δηλαδή ότι «μπορούμε να αλλάξουμε τα πάντα αν θέλουμε ασχέτως των συνθηκών» (Κοτζιάς, 2011). Οι αλλαγές αυτές οδηγούν τελικά σε σπατάλες ενέργειας και μέσων. Στα τέλη του 1950, Mao και Κομμουνιστικό Κόμμα παραδέχονται μέρος των προβλημάτων που δημιούργησε αυτή η πολιτική και επιστρέφουν στην εφαρμογή ορθολογικότερων οικονομικών μεθόδων. Η Πολιτιστική Επανάσταση αποτελεί το 5^ο μεγάλο γεγονός της Κίνας του 20ού αιώνα και καταγράφεται ως η δεύτερη μεγάλη καταστροφή. Σε αυτήν ο Mao υποστηρίζει τη «συνέχεια» της επανάστασης, (διαρκής επανάσταση). Με στήριγμα το στρατό και τη νεολαία, αρχίζει τη μάχη ενάντια στον «αστικό πολιτισμό» και σε όποιους διαθέτουν πλεονεκτήματα (κυρίως μορφωτικά) εξαιτίας της καταγωγής τους. Αντιμάχεται τον Κομφούκιο και τίθεται ενάντια στους φορείς της σκέψης αυτού. Η βία κυριαρχεί πάνω στην αρμονία και η εσωστρέφεια τίθεται ενώπιον της εξωστρέφειας, ενώ οι σκληρές συγκρούσεις εμφυλιοπολεμικού χαρακτήρα που πραγματοποιούνται, αφήνουν πίσω τους σαράντα εκατομμύρια νεκρούς. Η έκρυθμη κατάσταση δημιουργεί προβλήματα στην οικονομία, όμως κύριο σύνθημα της περιόδου είναι να «γίνει η Κίνα κόκκινη και όχι πλούσια ή ισχυρή». Δίνοντας απόλυτη προτεραιότητα στην πολιτική έναντι της

¹⁴ **βουλησιαρχία** : (φιλοσ.) θεωρία και φιλοσοφική τάση που δίνει προτεραιότητα στη βούληση και στο συναίσθημα σε σχέση με το νου και τη νόηση· βουλησιοκρατία [λόγ. βούλησι(ς) + -αρχία απόδ. γαλλ. volontarisme], (Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 2011). Στην καθομιλουμένη συναντάται και ως βολουνταρισμός, (σχόλιο της γράφουσας).

οικονομίας, προσπαθεί να ελέγξει τη διοίκηση αλλά καταρρέει (Κοτζιάς, 2010α). Μαζί με το στρατό και εξέχοντα στελέχη του (η ομάδα των 4, μαζί με τη σύζυγο του Mao), θεώρησαν αυτή την επιστροφή στα υλικά κριτήρια της οικονομίας ως ήττα του κομμουνισμού, στοχοποιώντας τους υπέρμαχους των οικονομικών μεταρρυθμίσεων ως γραφειοκρατικούς φορείς αναθεωρητισμού και καπιταλισμού. Αρχές της δεκαετίας του 1970 η Κίνα αποξενώνεται από την ΕΣΣΔ. Ιδιαίτερα μετά και την ανακοίνωση του «*Δόγματος Brezhnev*» ο Mao θα φτάσει να τη χαρακτηρίσει κύριο εχθρό, ενώ θα υπάρξει και συνοριακός πόλεμος. Παράλληλα την ίδια περίοδο, επιχειρεί το άνοιγμα στη Δύση, γεγονός σημαντικό, που επιφέρει την προσέγγιση της Κίνας με τις ΗΠΑ του προέδρου Νίχσον, υπό την καθοδήγηση Kissinger (Κοτζιάς, 2010α, Buckley-Ebrey, 2008). Γεγονός επίσης σημαντικό είναι πως ήδη έχουν αρχίσει να διαφαίνονται οι συνέπειες της βουλησιαρχίας και η περιθωριοποίηση των κανόνων της ορθολογικής οικονομίας, οι οποίες καθιστούν σαφές πως δεν μπορούν να επιτύχουν τα «μεγάλα άλματα» μέσα στην ιστορία, επειδή απλά έτσι το επιθυμεί ένας ηγέτης. Και αυτό έγινε απόλυτα κατανοητό και αποδεκτό σε μεγάλο μέρος των κοκκινοφρουρών που στήριξαν την Πολιτιστική Επανάσταση «ενάντια στις αστικές συνήθειες», οι οποίοι μαζί με τους μεταρρυθμιστές που πολεμήθηκαν την ίδια περίοδο, αποτέλεσαν την ηγεσία που οδήγησε την Κίνα σε ότι έχει γίνει σήμερα, υπό τη μπαγκέτα του Deng Xiao Ping.

Από τη βουλησιαρχία του Mao Ze Dong στο ρεαλισμό του Deng Xiao Ping

Μετά την Πολιτιστική Επανάσταση επικρατούν οι δυνάμεις του ρεαλισμού, οι οποίες δίνουν προτεραιότητα στην οικονομία έναντι της πολιτικής και οι Κινέζοι συνειδητοποιούν τι σημαίνει η φράση του νέου τους ηγέτη Deng XiaoPing (1904-1997), ότι είναι αδιάφορο αν η Κίνα αναπτυχθεί ως «άσπρη ή μαύρη γάτα», το σημαντικό είναι «να πιάνει ποντίκια»¹⁵, να έχει δηλαδή επιτυχίες ως προς την ανάπτυξη της «σοσιαλιστικής κοινωνίας», ακόμα και αν σε αυτή εισαχθούν στοιχεία καπιταλισμού. Στον πολιτικό τομέα η νέα ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος (ΚΚΚ), παρά το γεγονός ότι στην πλειοψηφία της είχε διωχθεί από τον Mao, διατηρεί γι' αυτόν το status του μεγάλου ηγέτη¹⁶. Όχι ως ουτοπικού κομμουνιστή, αλλά ως ενός μεγάλου εθνικού ηγέτη που νίκησε την ξένη κατοχή και έδωσε αυτοπεποίθηση και εθνική συνείδηση στη χώρα (Κοτζιάς 2010α, Buckley-Ebrey, 2008). Ταυτόχρονα, το ΚΚΚ διατηρεί τον «καθοδηγητικό του ρόλο» με το επιχείρημα ότι δεν ήταν το ίδιο η αιτία των δεινών, αλλά το θύμα των φανατικών που πέρασαν από τις γραμμές του.

Παραλαμβάνοντας μια Κίνα φτωχή και εξαντλημένη από τις μεγάλες καμπάνιες, από το χάος και τη βία της Πολιτιστικής Επανάστασης που αποδιάρθρωσαν τον

¹⁵ Είναι η γνωστή απάντηση που είχε δώσει στον Mao όταν συζητούσαν περί προτεραιοτήτων και τομέων: ο Mao επιθυμούσε η Κίνα να γίνει πρώτα κόκκινη και μετά ισχυρή, γιατί αν γινόταν κόκκινη θα γινόταν και ισχυρή, ενώ αν γινόταν ισχυρή μπορεί να μη γινόταν κόκκινη. Η αντίληψη αυτή έβρισκε αντίθετα μέλη των πολιτικών συνεργατών του, μεταξύ των οποίων και ο Deng XiaoPing, ο οποίος πίστευε ότι «πρώτα η χώρα πρέπει να γίνει δυνατή και μετά κόκκινη», μάλιστα είχε στηρίξει τη θέση του λέγοντας πως, «δεν έχει σημασία αν η γάτα είναι άσπρη ή μαύρη, αρκεί να πιάνει ποντίκια» (Κοτζιάς, 2010α)!

¹⁶ Μέρος της γενιάς αυτής της εποχής ελέγχει μέχρι και σήμερα μαζί με τμήμα των αντιπάλων της την Κίνα μαζί με όσους πήραν μέρος στη μεγάλη ή μακρά πορεία.

οικονομικό και κοινωνικό της ιστό, συνειδητοποιεί ότι για να γίνει η Κίνα εύρωστη ξανά, θα πρέπει να πάψει να ζει απομονωμένη από τις παγκόσμιες αγορές και την παγκοσμιοποίηση. Δίνει μια ερμηνεία χρηστική στο σοσιαλισμό, ως «εσωτερικό πλούτο», γεγονός που επιτρέπει στο ΚΚΚ να βαδίσει στο δρόμο της οικονομικής φιλελευθεροποίησης και να πραγματοποιήσει σειρά μεταρρυθμίσεων, χωρίς να υπάρξουν αλλαγές στην ουσία του πολιτικού συστήματος. Με όραμά του μια οικονομία σύγχρονη και αποτελεσματική, που θα δημιουργήσει ένα ισχυρό κράτος και θα επιτύχει την «ειρηνική άνοδο», δύο χρόνια μετά τον θάνατο του Μao, εμφανίζει μια πλατφόρμα μεγάλων οικονομικών αλλαγών οι οποίες θα του προσδώσουν τον χαρακτηρισμό του μεγάλου μεταρρυθμιστή (Κοτζιάς, 2010α). Ο Deng συνεχίζει την πολιτική του παλαιού πρωθυπουργού της Κίνας Chou En Lai, ο οποίος προσπάθησε να δώσει προτεραιότητα στην «παραγωγικότητα» έναντι της πολιτικής και να προωθήσει μια πολιτική οικονομικού εκσυγχρονισμού το 1964¹⁷. Για να επιτύχει αυτή την ανανέωση νομιμοποιεί την προτεραιότητα του οικονομικού κέρδους, «ανοίγει» την Κίνα δημιουργώντας με σύστημα γέφυρες σύνδεσης με τον έξω κόσμο (τις ειδικές οικονομικές ζώνες), χρησιμοποιώντας εργαλεία του δυτικού εκσυγχρονισμού και της οικονομικής ανάπτυξης, όπου διατηρώντας ισχυρή την ηγεμονία του Κομμουνιστικού Κόμματος εφαρμόζει την τακτική των οικονομικών διευκολύνσεων για προσέλκυση επενδύσεων σε περιορισμένη και απόλυτα ελεγχόμενη κλίμακα, τις ειδικές οικονομικές ζώνες. Οι νέες οικονομικές ελευθερίες που προωθούνται αυτή την περίοδο, ολοκληρώνονται σε ένα βαθμό το 2010 στο πρόσφατο συνέδριο του Κόμματος, όταν εισάγεται στο Σύνταγμα η εγγύηση στην ιδιωτική ιδιοκτησία (Κοτζιάς, 2010α). Το πείραμα πετυχαίνει, διασφαλίζοντας έτσι την επιστροφή του Μακάο, του Χονγκ Κονγκ και της Ταϊβάν, με τη συνύπαρξη δύο διαφορετικών συστημάτων στην επικράτειά της. Ο Deng καταφέρνει να δημιουργήσει μια καπιταλιστική οικονομία χωρίς να φιλελευθεροποιήσει το πολιτικό καθεστώς, επιτυγχάνοντας ένα νέο ρεύμα εκσυγχρονισμού με κόκκινα χρώματα, που η Δυτική διάνοηση χαρακτηρίζει ως «αυταρχικό καπιταλισμό». Η Δύση δεν μπορεί να είναι πια το «αφεντικό» της Κινεζικής οικονομίας αλλά πρέπει να γίνει ο «υπηρέτης» της. Με το σύνθημα αυτό διαμορφώνει την πολιτική που επιτρέπει να γίνουν οι ξένες επενδύσεις (Κοτζιάς, 2010α).

Η «σκέψη του Deng» περί των μεταρρυθμίσεων στηρίζεται, α) στις αρχές της συνέχειας του σοσιαλιστικού δρόμου της Κίνας, στη διατήρηση της «Δικτατορίας του Προλεταριάτου», του καθοδηγητικού ρόλου του Μαρξισμού-Λενινισμού, του Κόμματος και των «ιδεών του Μao» και, β) στις τρεις πολιτικές θεωρήσεις που υπαγορεύουν πως, «Ο σοσιαλισμός θα έχει κινέζικα χαρακτηριστικά, η οικονομία της αγοράς θα είναι σοσιαλιστική, η Κίνα είναι και θα είναι μία και θα λειτουργεί με δύο συστήματα: το ένα

¹⁷ Η πολιτική του Chou είχε ηγηθεί από την Πολιτιστική Επανάσταση. Επανάλθε το 1975 προσωρινά, χρονιά που «η συμμορία των 4 με τη χήρα» είχαν καταγγείλει τον Deng ως αποκαταστάτη του καπιταλισμού. Σε αυτές τις καταγγελίες απάντησε με «το κίνημα των τοίχων», το οποίο υποστήριζε ότι οι 4 εκσυγχρονισμοί που πρότεινε ο Deng (της αγροτικής οικονομίας, της βιομηχανίας, της άμυνας, των επιστημών και της τεχνολογίας) πρέπει να συνοδεύονται από έναν πέμπτο, εκείνον της δημοκρατίας. Στόχος που ακόμα δεν συμπεριλαμβάνεται στην «πορεία προς τον εκσυγχρονισμό και τις μεγάλες μεταρρυθμίσεις» (Κοτζιάς, 2010α).

είναι η κύρια χώρα, ενώ το δεύτερο περιλαμβάνει το Χονγκ Κονγκ, το Μακάο, τις ζώνες ελεύθερου εμπορίου και την Ταϊβάν» (Κοτζιάς, 2010α). Επιθυμεί και προσπαθεί συστηματικά να διαχωρίσει την Κίνα από τη Δύση, ιδιαίτερα από τις αρχές περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων που οι ΗΠΑ προωθούν και για τις οποίες η ίδια έχει δεχτεί αρνητική κριτική. Και αυτό, κυρίως γιατί καθόλη τη διάρκεια της περιόδου αυτής, η καταστολή παραμένει εργαλείο στην εσωτερική αντιπαράθεση ιδεών και πολιτικών. Η Κίνα όμως, δεν θεωρεί τον εαυτό της υποχρεωμένο να υιοθετεί τις αξίες της Δύσης, που είναι κατά τη γνώμη της Δυτικές και όχι οικουμενικές. Στις δικές της αξίες, υπερέχουν η πειθαρχία, η οικογένεια, η αρμονία, η σκληρή εργασία, όχι οι εν γένει ελευθερίες, ή οι ειδικότερες όπως του τύπου, του λόγου και του πολυκομματικού συστήματος. Αρχές που βρήκαν απήχηση στην ευρύτερη περιφέρειά της όπως θα δούμε και πιο κάτω.

Η εξωτερική της πολιτική

Κύριος στόχος της εξωτερικής πολιτικής της Κίνας στην περίοδο μετά την ίδρυση της ως Λαϊκή Δημοκρατία, είναι η σταθεροποίηση ενός ενιαίου εθνικού κράτους και η ένταξή του στο διεθνές σύστημα. Η στάση των ΗΠΑ στη διάρκεια του Κινεζικού εμφυλίου και της Ιαπωνικής κατοχής, σπρώχνει το ριζοσπατικό εθνικιστικό κίνημα της Κίνας και το ΚΚ στην αγκαλιά της Σοβιετικής Ένωσης, από την οποία η Κίνα λαμβάνει μεγάλη βοήθεια κατά τα πρώτα 5 χρόνια. Εντούτοις, η Κίνα καθοδηγείται στις σχέσεις της με την ΕΣΣΔ και από την αρχή ότι οι ισχυρές δυνάμεις ποτέ δεν σεβάστηκαν τις «αδύναμες δυναστείες», άρα το Κόμμα πρέπει να είναι ισχυρό καθώς θεωρείται δύναμη ισότιμη αν όχι ανώτερη του ΚΚΣΕ. Η Κίνα δεν ξεχνά την ταλάντευση της ΕΣΣΔ ως προς τα δύο εθνικιστικά της κόμματα, το γεγονός ότι διασφάλισε την εξωτερική Μογγολία ως ανεξάρτητο κράτος και βέβαια δεν της έχει καμία εμπιστοσύνη ως προς τις σχέσεις συνεννόησης που αυτή αναπτύσσει με δυτικές δυνάμεις, π.χ. την αρχιτεκτονική ασφάλειας στην Ευρώπη, τη Συμφωνία Ελσίνκι, τις συνεννοήσεις με τις ΗΠΑ για τον αφοπλισμό. Επίσης, στη χάραξη της πορείας της παίζει ρόλο η αναγνώριση της Ταϊβάν και το γεγονός ότι η Κίνα ως πολιτισμική αυτοκρατορία και όχι ως εθνικό κράτος, βλέπει διαφορετικά την υπεράσπιση ενός πολιτισμού από την υπεράσπιση ενός κράτους (Κοτζιάς, 2010α). Δέκα χρόνια αργότερα εμφανίζεται η έννοια της «μεγάλης Κίνας», δηλαδή της Κίνας στην οποία θα επιστραφεί το Μακάο, το Χονγκ Κονγκ, η Ταϊβάν και περιοχές όπου ζουν οι Κινέζοι, η οποία παίρνει σάρκα και οστά την 1^η Ιουλίου 1997 με την επιστροφή του Χονγκ Κονγκ και στις 21 Δεκεμβρίου 1999 με την επιστροφή του Μακάο, με αμετάβλητες τις συνθήκες συνύπαρξής τους, καθώς δεν αλλάζει ούτε ο δυτικός χαρακτήρας τους ούτε η μορφή της οικονομίας τους, στηρίζοντας το επιχείρημα πως η Κίνα μπορεί να είναι ενωμένη και ενιαία, λειτουργώντας υπό δύο συστήματα. Όσον αφορά στη δημιουργία και εξέλιξη των σχέσεων της μετά-Mao σύγχρονης Κίνας με τον έξω κόσμο, συνεχίζει να στηρίζει την πορεία της στις 5 βασικές αρχές /

Προτεραιότητες (Κοτζιάς, 2010α), που πρωτο-διαμορφώθηκαν το 1949 και είναι: **1^η. της Προτεραιότητας.** Δίνει προτεραιότητα στην οικονομία, αναδεικνύει το εθνικό οικονομικό συμφέρον και επιδιώκει την ενδυνάμωση της χώρας ώστε να καταστεί ισχυρή και σεβαστή («να κάνει τη γάτα να πιάνει ποντίκια»). **2^η. της Κυριαρχίας και Ενότητας.** Η Κίνα έχει μεγάλα εσωτερικά θέματα σε εκκρεμότητα που απειλούν την εσωτερική της ενότητα. Την ενδιαφέρει η διατήρηση των Μουσουλμανικών της περιοχών, η πειθάρχηση του Θιβέτ στο κοινωνικό σύστημά της, η κατάληψη της εσωτερικής Μογγολίας και της Μουσουλμανικής επαρχίας της Σιν-Τσιάνγκ από Κινέζους Χαν. Με την επιστροφή του Μακάο, του Χονγκ Κονγκ, της Ταϊβάν και τη λειτουργία των ελεύθερων οικονομικών ζωνών, προβάλλει την αρχή «μία Κίνα δύο συστήματα». Τείνει να απορρίπτει συλλογικές οργανώσεις άμυνας και ασφάλειας, ως κινήσεις περιορισμού της κρατικής της κυριαρχίας, κάτι που θα δούμε πως λειτουργεί στην περίπτωση του SCO ενώ, υποστηρίζει με σθένος την κυριαρχία, την ενότητα, την εδαφική και πολιτισμική ακεραιότητα, η οποία συνδέεται με την επόμενη αρχή... **3^η. της Προτεραιότητας της Περιφέρειας.** Είτε αυτή ορίζεται κατά κυριολεξία στο εσωτερικό της, είτε μεταφορικά στο εξωτερικό της, η Κίνα αναγνωρίζει πως από τις περιφέρειες προέρχονται τα έσοδά της και σε αυτές στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό η ανάπτυξή της. Δίνει έμφαση στη ενότητα κέντρου και περιφέρειας, εντός της οποίας υπολογίζει και τον παλιό Σινοκινεζικό κόσμο στην περιφέρεια της ΝΑ Ασίας, όπως και λίγο αργότερα με την ανάπτυξη σχέσεων με την Κεντρική Ασία, και την τελευταία. Επίσης σημαντικό ρόλο αποδίδει στους Κινέζους της διασποράς και δεν διαψεύδεται, καθώς η συμβολή τους είναι καίρια στην εξέλιξή της. **4^η. της Αναγνώρισής της ως ισχυρή Δύναμη.** Η Κίνα ακόμη και σήμερα αυτοπροσδιορίζεται ως σχετικά μεγάλη δύναμη, όχι ακόμη ισχυρή όπως επιθυμεί. Δεν της αρκεί όμως το πώς βλέπει η ίδια τον εαυτό της, αλλά και πως την βλέπουν οι άλλοι. Δεν θέλει να αμφισβητείται και η ανάπτυξή της θα το καταστήσει σαφές ακόμη και στους πιο δύσπιστους. **5^η. της Ειρηνικής Συνύπαρξης.** Η αρχή αυτή αναφέρεται, α/ στα κράτη που έχουν διαφορετικούς πολιτικούς-κυβερνητικούς σχηματισμούς και κοινωνικοοικονομικά καθεστώτα¹⁸, β/ στο σεβασμό της εδαφικής ακεραιότητας του άλλου κράτους, αρχή που θεωρεί οποιαδήποτε απόπειρα προσβολής ή κατάλυσής της ως μη αποδεκτή, όσο κι αν η εφαρμογή αυτής προσκρούει σε αντιθέσεις με γειτονές της σχετικά με ό,τι η ίδια θεωρεί δικό της έδαφος, (πχ. ΝΑ θάλασσα της Κίνας και οι διαφορές με την Ιαπωνία), γ/ στην απαραβίαστη ακεραιότητα της κυριαρχίας ενός κράτους. Ως εκ τούτου, είναι δ/ απαράδεκτη η χρήση βίας ενός κράτους εναντίον άλλου, όσο και αν εγείρει ερωτηματικά ερμηνείας: για παράδειγμα τις αψιμαχίες στη ΝΑ θάλασσα, η Κίνα τις θεώρησε ως υπεράσπιση τμήματος της επικράτειάς της, ενώ κατά την κρίση τρίτων κρατών αποτέλεσαν παραβίαση της ειρηνικής συνύπαρξης και χρήση βίας εκτός

¹⁸ Πρόκειται για αρχή που χαρακτήριζε την εξωτερική πολιτική και διπλωματία της τσαρικής Ρωσίας του 19^{ου} αιώνα, την οποία υιοθέτησαν και οι Μπολσεβίκοι, αφού πρώτα πέρασαν από το στάδιο της «εξαγωγής της επανάστασης». Το ίδιο και η Κίνα, παρότι την παραβίασε με τον πόλεμο που έκανε στο Βιετνάμ το 1978 (Κοτζιάς, 2010α).

Κινεζικής επικράτειας. Τέλος, ε/ στη μη-ανάμιξη στο εσωτερικό άλλου κράτους και στην ισότητα των κρατών: οι σχέσεις ανάμεσα στις χώρες πρέπει να είναι ίσες και αμοιβαία ωφέλιμες.

Οι αρχές αυτές με την ανάδειξή τους, καθορίζουν την πορεία της Κίνας έκτοτε στο εσωτερικό και διεθνές πεδίο, έχοντας ως πρώτο αποδέκτη τη Σοβιετική Ένωση, καθώς δηλώνουν την κυριαρχία της και την πρόθεσή της να διαφοροποιηθεί οικοδομώντας το «σοσιαλισμό των Κινεζικών χρωμάτων». Το σύστημα που η Δύση αποκαλεί αυταρχικό καπιταλισμό. Οι αρχές αυτές εξυπηρετούν τους όρους του διεθνούς παιχνιδιού που ακολουθεί στην εξωτερική πολιτική της, επιθυμώντας ανάλογη αντιμετώπιση στα δικά της θέματα, είτε προέκυψαν από την αποικιοκρατία σε βάρος της, είτε από τον Κινέζικο επεκτατισμό ενάντια σε τοπικά συμφέροντα που αποτελούν σημεία δυσπιστίας στις σχέσεις Κίνας – Δύσης και Ανατολικής Ασίας (Κοτζιάς, 2010α). Στηρίζει την ανάπτυξή της στις γραφειοκρατικές της παραδόσεις, χωρίς να διστάζει να καταστρατηγήσει τα δυτικά δόγματα περί «ελαχίστου κράτους» και χωρίς βέβαια να απαλλαγεί από τις πολλαπλές αρνητικές αντιφάσεις που η ανάπτυξή της έφερε, όπως τις καταστροφικές πολιτικές σε βάρος του περιβάλλοντος, ή την αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων. Με στόχους την οικονομική της ασφάλεια και την ενσωμάτωση στο παγκόσμιο σύστημα με τους καλύτερους όρους, καταφέρνει τελικά να εκσυγχρονίσει την οικονομία της, στηριζόμενη όχι τόσο στην εργατική τάξη, αλλά στον εθνικισμό (θετικά εννοούμενο) και τον αγροτισμό (Κοτζιάς 2010α). Στην εξωτερική της πολιτική εγκαταλείπει την εσωστρέφεια και ανοίγει τις συνεργασίες της με τη Δύση, καλλιεργώντας αργά αλλά σταθερά κλίμα καλής συνεργασίας, σε διμερές και πολυμερές επίπεδο με όχημα τις ανάγκες της σταθερά ανοδικής οικονομίας της και τα κεφάλαια που συσσωρεύει. Ο σοσιαλισμός των Κινεζικών χρωμάτων της χαρίζει ανάπτυξη άνω του 10% κατά μέσο όρο τις τελευταίες δεκαετίες, τη μεγαλύτερη και πιο μακρόχρονη μεγάλης χώρας στην γνωστή ιστορία, όταν όλος ο κόσμος υφίσταται τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης του 2008 (Κοτζιάς, 2010α). Η πορεία της μάλιστα, αποτελεί διάψευση της νεοφιλελεύθερης αντίληψης, ότι μόνο η δυτικού τύπου δημοκρατία και η φιλελεύθερη οικονομία της αγοράς, οδηγούν στην ανάπτυξη.

Η Κίνα με τον «δημιουργικό σοσιαλισμό των Κινεζικών χρωμάτων» και η Ρωσία με την «κυρίαρχη Δημοκρατία» της εντάσσονται στον «Κόσμο Χωρίς τη Δύση» και στους «αυταρχικούς καπιταλισμούς», στις ιδιαιτερότητες του διεθνούς συστήματος που αναπτύσσονται παράλληλα μεν, αλλά πολύ διαφορετικά από τη δυτική φιλοσοφία. Η παρουσίασή τους κρίνεται απαραίτητη και ακολουθεί στην ανάλυση, δίνοντας μια εξήγηση στο τι τελικά μπορεί να συνιστούν για τη διεθνή κοινότητα: Πρόκληση; Απειλή; Ή μήπως Δικαίωμα;

Κεφάλαιο 3: ΟΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

3.A A World Without the West: Ένας Κόσμος χωρίς τη Δύση («ΚχΔ»)

Λίγο πριν την αλλαγή του αιώνα, αρχίζουν να αναδεικνύονται κάποια κράτη, τα οποία με μοχλό όχι την πολιτική ή στρατιωτική δύναμή τους, αλλά τη ραγδαία ανερχόμενη οικονομική τους ανάπτυξη, γίνονται μεγάλες δυνάμεις. Με ηγέτιδα την Κίνα, η οποία είχε εισέλθει σε μια τροχιά σταθερής ανόδου από τις αρχές της δεκαετίας του '80, την επιτυχημένη της πορεία ακολουθούν η Ρωσία, η Ινδία και η Βραζιλία, με σημαντικές διαφοροποιήσεις, αλλά και πολλά κοινά στοιχεία. Πρόκειται για κράτη μεγάλης έκτασης, πολυπληθή, που γίνονται όλο και πιο πλούσια. Η οικονομική πολιτική των κρατών του «ΚχΔ» θεμελιώνεται σε «σύγχρονες εμπορικές αρχές [στον καπιταλισμό], στον πλούτο από τα μεγάλα αποθέματα φυσικών πόρων, στη βιομηχανική παραγωγή μεγάλου μεγέθους, στην εξειδίκευση, αλλά και στις υλικές ανάγκες των συναλλασσομένων μαζί τους κρατών επιτυγχάνοντας ρυθμούς ανάπτυξης εκπληκτικούς σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα¹⁹. Η ιδεολογική βάση που θεμελίωσε αυτή την πρόοδο, δεν ευθυγραμμίζεται με το δυτικό ιδεολογικό οικοδόμημα των ΗΠΑ, αλλά το περιθωριοποιεί, χωρίς αυτό να επηρεάζει τις οικονομικές τους συναλλαγές με τις ΗΠΑ και τη Δύση γενικότερα (Barma, κ.α., 2007). Δυτικές ιδέες και βασικά δόγματα του νεωτερικού φιλελεύθερου διεθνισμού όπως της δημοκρατίας, της παγκοσμιοποίησης, της οικονομικής ελευθερίας, η έννοια της κοινωνίας των πολιτών ή της κοινής γνώμης, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που δικαιολογούν την πολιτική ή στρατιωτική επέμβαση στις υποθέσεις ενός κράτους, είτε βρίσκουν χλιαρή υποστήριξη, είτε απορρίπτονται με το επιχείρημα ότι οι μη-δυτικοί πληθυσμοί έχουν επωφεληθεί ελάχιστα από αυτές· η βελτίωση των υλικών συνθηκών του «ΚχΔ» δεν προέρχεται από τον καπιταλισμό της ελεύθερης αγοράς, αλλά από το κρατικά-διευθυνόμενο κεφάλαιο, [κρατικός καπιταλισμός] και τη μεγάλη ή μικρή εθνικοποίηση των πόρων (Barma, κ.α., 2007). Βασικοί πυλώνες της στρατηγικής τους δηλαδή, είναι η κρατική διαχείριση της οικονομίας στο εσωτερικό και το δίκαιο των συμβάσεων, το οποίο η εξουσία αναγνωρίζει ως το προσφορότερο μέσο για τη διαιτησία των διαφορών σε διεθνές επίπεδο (Barma, κ.α., 2007). Συναλλάσσονται με άλλα κράτη σε μια αγορά που δεν αναγνωρίζει, ούτε ρυθμίζει δικαιώματα ή υποχρεώσεις πέραν όσων χρειάζονται για την εκπλήρωση των διεθνών συμβάσεων. Διεθνή θεσμικά όργανα δεν έχουν καμία νόμιμη αρμοδιότητα, πλην της εξυπηρέτησης και διευκόλυνσης των στόχων αυτών. Αυτές είναι δύο σημαντικές και πραγματικές διαφορές, με βαθιές ρίζες στην οικονομία (Barma, κ.α., 2007). Υπάρχει και μία τρίτη διαφορά, εσωτερική, η οποία αναφέρεται στην κοινωνία και την ιδεολογία: τα κράτη διαπραγματεύονται μεταξύ τους τους όρους των εξωτερικών τους σχέσεων, αλλά

¹⁹ Στην περίπτωση της Ρωσίας, η συγκυρία που έφερε άνοδο των τιμών του πετρελαίου, ευνόησε την ανάκαμψή της μετά τη δεύτερη κατάρρευσή της το 1998.

καθένα σέβεται τον πολιτισμό του άλλου, το δικαίωμά του να ορίζει τη δική του κοινωνία, την πολιτική, την οικονομία, χωρίς εξωτερική ανάμιξη ή παρέμβαση γιατί, σύμφωνα με τη αντίληψή τους περί κρατικής κυριαρχίας, τα κράτη ασκούν απόλυτο έλεγχο σε ότι συμβαίνει εντός των συνόρων τους και είναι αρμόδια να καθορίζουν τους όρους της σχέσης μεταξύ κυβέρνησης και κυβερνωμένων· αυτή η κυριαρχία είναι απαραβίαστη (Barma, κ.α., 2007).

Τα αναδυόμενα κράτη, χρησιμοποιούν τις δυνάμεις της παγκοσμιοποίησης για να αναθεωρήσουν βαθμιαία τους όρους της σχέσης και σύνδεσής τους με το δυτικό κόσμο, με τρόπους που να ενισχύουν την αυτονομία τους, χρησιμοποιώντας για παράδειγμα, την ίδια τεχνολογία που οι ΗΠΑ θέλουν να πιστεύουν ότι συνδέει τον κόσμο μεν, μόνο που για τον «ΚχΔ» δεν συνδέει όλους το ίδιο. Ο «ΚχΔ» αλληλεπιδρά όλο και εντονότερα, θέτοντας τα θεμέλια για την ανάπτυξη ενός νέου, παράλληλου διεθνούς συστήματος, με το δικό του ξεχωριστό σύνολο κανόνων, θεσμών, τρόπων να γίνονται τα πράγματα και με νομίσματα που ισχυροποιούνται. Αυτό το σύστημα δίνει τη δυνατότητα σε αυτούς που κινούνται στα πλαίσιά του, να λάβουν όσα χρειάζονται από τη Δύση, ενώ κινούνται γύρω από την παγκόσμια τάξη η οποία καθ-οδηγείται από την Αμερικανική ηγεσία. Οι αναδυόμενες δυνάμεις του «ΚχΔ» έχουν αρχίσει να αρθρώνουν μια εναλλακτική θεσμική διάρθρωση, διακριτούς τρόπους διακυβέρνησης και πραγματική, βιώσιμη και νόμιμη (στα μάτια ενός μεγάλου μέρους του κόσμου) πολιτική και οικονομική τάξη, όπου ενώ βρίσκονται σε συνεργασία με τη δύση και αλληλοεξαρτούνται, δεν επηρεάζονται (Barma, κ.α., 2007). Στόχος του «ΚχΔ» δεν είναι η σύγκρουση, ούτε η εξομοίωση με, ή η αφομοίωση από τη Δύση, αλλά ο περιορισμός του παγκόσμιου ρόλου των ΗΠΑ, οι οποίες για χρόνια αγνοούσαν τη δυναμική των δεσμών που αναπτύσσονταν στο πλαίσιο του μη-δυτικού κόσμου (Barma, κ.α., 2007). Καθώς τα κράτη του «ΚχΔ» ενσωματώνουν τις οικονομίες τους με εκείνες της Δύσης, τα οφέλη της συνδεσιμότητας ανεβαίνουν και το κόστος μιας σύγκρουσης γίνεται υπερβολικά υψηλό για να είναι ανεκτό. Πόλεμος με τις Ηνωμένες Πολιτείες, οποιασδήποτε μορφής, πώσω μάλλον στρατιωτικός σε μια πυρηνική εποχή, δεν αποτελεί ρεαλιστική επιλογή για την εκ νέου εξισορρόπηση της διεθνούς πολιτικής τάξης. Αλλά και εξομοίωση σε μια φιλελεύθερη παγκόσμια τάξη καθοδηγούμενη από την Αμερικανική ηγεσία δεν είναι ελκυστική για τα αναδυόμενα κράτη. Κανένα από τα κράτη δεν θα έφτανε από μόνο του να καταστεί δύναμη αλλαγής στο παγκόσμιο σύστημα, ή να αποτελέσει μια συγκεκριμένη εναλλακτική στο δυτικό σύστημα· από κοινού όμως, σταθεροποιούν μια νέα ισχυρή πολιτικο-οικονομική τάξη, καθώς από τη μία πλευρά, αναπτύσσονται με πολύ υψηλούς ρυθμούς και από την άλλη πλευρά, μετακινούν την παγκόσμια ισχύ από τη Δύση προς την Ανατολή (παρότι Δυτικό κράτος η Βραζιλία ανήκει στον «ΚχΔ» / Ρωσία-Κίνα-Ινδία είναι στην Ανατολή, Κοτζιάς, 2010) και δίνουν το στίγμα, πως όσοι έχουν ορυκτά καύσιμα και εκείνοι που μπορούν να κατασκευάζουν με χαμηλό κόστος, ελέγχοντας τους πιο ανταγωνιστικούς οικονομικούς

πόρους, θα έχουν ασυνήθιστη οικονομική δύναμη στο ορατό μέλλον (Barma, κ.α., 2007). Μια γεύση αυτής της δυναμικής πήρε ο κόσμος μετά την κρίση του 2008-2009: από τη μία πλευρά οι ΗΠΑ υποχωρούν ως δύναμη διεθνώς και από την άλλη, οι δυνάμεις του «ΚχΔ» βρίσκονται να διαθέτουν αποθεματικά άνω των \$3 τρις. (δεκαπλάσια σε ποσά, από εκείνα που διέθεταν στην αρχή της κρίσης των δικών τους αγορών, στα τέλη της δεκαετίας του 1990), σε μια χρονική συγκυρία που η Δύση συνειδητοποιεί πως η ρευστότητα και η ζήτηση, είναι ίσως τα μέγιστα θέματα αυτής της κρίσης (Κοτζιάς, 2010).

Μπορεί με την κατάρρευση της ΕΣΣΔ να υποχώρησε και ο ιδεολογικός πόλεμος, εντούτοις άρχισαν να διαμορφώνονται αντιθέσεις, ανάμεσα σε μια δημοκρατική μεν αλλά παρεμβατική Δύση και σε κράτη με αυταρχικές elites εξουσίας, «τους υπόλοιπους»: πρόκειται για σύγκρουση συμφερόντων εξουσίας, οργανωμένη υπό το πρίσμα ενός νέου ανερχόμενου εθνικισμού, ο οποίος συνδέεται με το ρόλο του πολιτισμού και της ιστορίας, λειτουργώντας ως συνεκτικό υλικό της εξουσίας και της σχέσης εξουσίας και κοινωνίας. Αντικαθιστά δηλαδή, το ρόλο που παίζει η ιδεολογία σε άλλες χώρες (Κοτζιάς, 2010, σελ.147). Η κεντρική σημασία του ιστορικού πολιτισμού σε χώρες όπως η Κίνα, (και το Ιράν), αποτελεί το επιχείρημα απόκρουσης των δυτικών αξιών και θρίαμβο των ασιατικών, οι οποίες δικαιώνουν το πολιτικό και κοινωνικό της status quo, προβάλλουν την πειθαρχία, την πρόοδο, τις εθνικές ειδικές συνθήκες, τις εσωτερικές και κοινωνικές παραδόσεις, τον πολιτισμό, έναντι των συλλογικών και ατομικών δικαιωμάτων ή ελευθεριών του τύπου, του λόγου, του πολυκομματικού συστήματος και του κοινοβουλευτισμού· αξίες που μπορεί για τη Δύση να θεωρούνται παναθρώπινες, για τον «ΚχΔ» είναι αξίες δυτικού τύπου, μεταγενέστερες των δικών τους και ως εκ τούτου όχι οικουμενικές (Κοτζιάς, 2010 και 2010α). Η ανάπτυξή τους έχει εγείρει ερωτήματα στη δυτική ακαδημαϊκή κοινότητα²⁰, αν προκύπτει ένα «νέο-Βεσφαιανό» παράδειγμα κρατικής κυριαρχίας και ανάπτυξης, δεδομένου ότι σ'αυτή τη φιλοσοφία στηρίχθηκε η ανάπτυξη της Κίνας και της Ρωσίας ως «Αυταρχικοί Καπιταλισμοί». Τι σημαίνει ο όρος πως αυτοπροσδιορίζονται οι ίδιες και τι αντιπροσωπεύουν την παγκόσμια κοινότητα, αναλύεται στο επόμενο κεφάλαιο.

3.Β Αυταρχικοί Καπιταλισμοί

Αν στο κέντρο του «Κόσμου Χωρίς τη Δύση» βρίσκονται οι χώρες που αναγνωρίζονται από το ακρωνύμιο BRICs, (Brazil, Russia, India, China) οι τρεις από αυτές είναι Ασιατικές δυνάμεις, ενώ το κοινό χαρακτηριστικό Κίνας και Ρωσίας είναι πως χαρακτηρίζονται ως «αυταρχικοί καπιταλισμοί». Ένα επιτυχημένο μοντέλο, οικείο με τα ανταγωνιστικά συστήματα της Δυτικής αγοράς, ξένο εντούτοις προς τη φιλελεύθερη δημοκρατία και άκρως απειλητικό μοντέλο ανάπτυξης για τη Δύση. Το αυταρχικό μοντέλο

²⁰ Εγκαινίασαν έναν ολόκληρο κύκλο συζητήσεων από το 2007 (Barma κ.α., 2007).

διακυβέρνησης υιοθετεί από τη Δύση την οικονομικά επιτυχημένη συνιστώσα του καπιταλισμού της αγοράς, βασιζόμενου στην ιδιωτική ιδιοκτησία αλλά με σημαντικές κρατικές ρυθμίσεις, απορρίπτοντας την πολιτική συνιστώσα της φιλελεύθερης δημοκρατίας (Κοτζιάς, 2010α). Ο αυταρχικός καπιταλισμός δεν αποτελεί νέο πολιτικό-οικονομικό μοντέλο: η Ιαπωνία και η Γερμανία πριν από Β'ΠΠ αποτέλεσαν αυταρχικούς καπιταλισμούς (με αυτοκρατορικά και εθνικοσοσιαλιστικά στοιχεία αντίστοιχα), ενώ η πορεία των «Ασιατικών Τίγρεων» (Χονγκ Κονγκ, Νότια Κορέα, Ταϊβάν και Σιγκαπούρη), της δεκαετίας του 1970 και του 1980 (Frolon, 2007) συνηγορούν υπέρ της επιστροφής του· όμως είναι το παράδειγμα της Κίνας και της Ρωσίας που επιβεβαιώνει τη νέα και θεαματικά πιο αποδοτική μορφή του. Στο παρόν κεφάλαιο θα δούμε την επιστροφή του, μέσα από τις περιπτώσεις της Κίνας και της Ρωσίας που μας ενδιαφέρουν για τη συνέχεια της ανάλυσης του θέματος.

Από το 1945, η μεγάλη έλξη που ασκούν οι Ηνωμένες Πολιτείες και η φιλελεύθερη ηγεμονία αποτελούν πρότυπα ανάπτυξης σε όλο τον κόσμο, τα οποία ακολουθούν και η Γερμανία και η Ιαπωνία μετά την ήττα τους στο Β'ΠΠ, όπως και μικρότερες χώρες, είτε λόγω της ισοπεδωτικής επίδρασης της Δυτικής φιλελεύθερης ηγεμονίας, είτε και λόγω εσωτερικών τους διαδικασιών (Gat, 2007). Ο Deng Xiaoping στη μετά-Mao εποχή, ήταν εκείνος που στα τέλη της δεκαετίας του 1970 αρχίζει δυναμικά να εφαρμόζει ένα πρόγραμμα μεταρρύθμισης στην Κίνα, που ο ίδιος αποκαλεί «δημιουργικό σοσιαλισμό με Κινεζικά χρώματα» (Κοτζιάς, 2010α), ενώ η Δύση αυταρχικό καπιταλισμό. Η Ρωσία ακολουθεί το Κινεζικό πρότυπο, όταν τα ηνία της αναλαμβάνει ο Vladimir Putin προκειμένου να ανακόψει τα αποτελέσματα δύο σημαντικών απωλειών που είχε η Ρωσία μετά τη διάλυσή της ως ΕΣΣΔ: α/ της απώλειας του μισού των πηγών που κατείχε πριν τη διάλυσή της, όταν η Ανατολική Ευρώπη απορροφήθηκε από την επεκτεινόμενη Ευρωπαϊκή Ένωση και προς όφελος του δημοκρατικού και οικονομικά φιλελεύθερου ιδεώδους και, β/ της λεηλασίας της δημόσιας περιουσίας που πραγματοποιήθηκε από τις ιδιωτικοποιήσεις Yeltsin, οι οποίες της στέρησαν έσοδα και πόρους (Gat, 2007). Ο Putin κεφαλαιοποιεί την επιθυμία του Ρωσικού λαού για ανάκαμψη, ευημερία, διεθνή σεβασμό και ενισχύει το αυταρχικό - καπιταλιστικό καθεστώς του, αποδυναμώνοντας ταυτόχρονα και συστηματικά τους εύθραυστους δημοκρατικούς θεσμούς που κληρονόμησε από τον προκάτοχό του Yeltsin, καταφέροντας να δώσει στη Ρωσία, την πνοή ανόδου και τους ρυθμούς ανάπτυξης που επιθυμούσε²¹. Η ιδεολογία που προωθεί η διακυβέρνηση Putin περιγράφεται ως «Κυρίαρχη Δημοκρατία», αφετηρία της οποίας είναι η «Ταραγμένη Περίοδος» της δεκαετίας του 1990 (Kuchins, 2007), όταν η Ρωσία ήταν στο χάος και πολύ αδύναμη διεθνώς, με ξένες δυνάμεις και οργανώσεις να δρουν σε βάρος της αυτονομίας της. Η ηγεσία Putin αποκαθιστά τη σταθερότητα, θέτει την οικονομία στο δρόμο της ανάκαμψης, μη εγκαταλείποντας τις δημοκρατικές αξίες και τους θεσμούς της

²¹ Το ονομαστικό ΑΕΠ της Ρωσίας από λιγότερο των \$200 δις. το 1999, αυξήθηκε σε περισσότερο του 1 τρις. δολάρια το 2007. Τα εισοδήματα αυξήθηκαν κατά τέσσερις φορές στη διάρκεια αυτής της περιόδου (Gat, 2007).

αγοράς, αλλά προσαρμόζοντάς τις στις ρωσικές αξίες και παραδόσεις, που φαίνεται να έχουν ελάχιστα κοινά με τις δυτικές έννοιες της δημοκρατίας (Kuchins, 2007). Οι Ρωσικές αντιλήψεις της «Κυρίαρχης Δημοκρατίας», συντονίζονται με τις αντίστοιχες Κινεζικές ιδεολογικές αντιλήψεις που συνθέτουν τη «Συναίνεση του Πεκίνου»: το επιτυχημένο κοινωνικο-οικονομικό μοντέλο που προωθεί την οικονομική ανάπτυξη χωρίς πολιτικές προϋποθέσεις (Yee, 2011), το οποίο βέβαια, καμία σχέση δεν έχει με τη «συναίνεση της Ουάσιγκτον», της προώθησης δηλ. μακροοικονομικής σταθερότητας μέσω ανοίγματος της οικονομίας στις δυνάμεις της αγοράς, που προωθούν οι ΗΠΑ και πολυμερείς οργανισμοί, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα (Kuchins, 2007, Wikipedia, "Washington Consensus"). Η ευθυγράμμιση και επιτυχία αυτών των δύο αντιλήψεων της «Συναίνεσης του Πεκίνου» και της «Κυρίαρχης Δημοκρατίας», αποδεικνύει πως, α/ το μονοπάτι για την ανάπτυξη δεν είναι μονόδρομος, β/ μια χώρα πρέπει να πειραματιστεί και να τολμήσει για να βρει αυτό που ταιριάζει στον πολιτισμό και τις παραδόσεις της και, γ/ καμία χώρα (ή οργανισμός), δεν θα πρέπει να επιδιώξει να επιβάλλει εξωτερικά μοντέλα, ή το δικό της (Wei, 2011). Για τους Κινέζους η Μόσχα κατά τη δεκαετία του 1990 είχε πάρει λάθος δρόμο, αλλά «η ηγεσία Putin διδάχθηκε από την κινεζική εμπειρία μεταρρύθμισης και διόρθωσε τα λάθη του παρελθόντος που αποδυνάμωσαν το κράτος» (Wei, 2011).

Ποια πρόκληση θέτει όμως το σινορωσικό μοντέλο για τη Δύση; Αν το αυταρχικό καπιταλιστικό σύστημα προωθεί την οικονομική ανάπτυξη και αυξάνει το βιοτικό επίπεδο για εκατομμύρια, ή όπως στην κινεζική περίπτωση εκατοντάδες εκατομμύρια, τότε η προώθηση της δημοκρατίας θα μπει σε μπελάδες, καθώς «περισσότεροι άνθρωποι που ζουν σε συνθήκες σχετικής φτώχειας μπορεί να προτιμήσουν την ευημερία σε βάρος του πολιτικού ακτιβισμού» (Kuchins, 2007). Αποτελεί ήδη ένα επιτυχημένο πρότυπο και δελεαστική επιλογή για πολλές χώρες, όπως οι δημοκρατίες της Κεντρικής Ασίας (και το Αζερμπαϊτζάν), που έχουν ήδη υιοθετήσει *grosso modo*, το σινο-ρωσικό μοντέλο διακυβέρνησης. Εκτός όμως από τις εντυπωσιακές επιδόσεις των αυταρχικών καπιταλισμών, η υποχώρηση της δημοκρατίας στα κράτη της Κεντρικής Ασίας υπέρ του αυταρχισμού, οφείλεται και στην ιδεολογικοποίηση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, αλλά και στην ύπαρξη των «διπλών προτύπων» (Kuchins, 2007). Δηλαδή, στην κυνική ιδιοτέλεια πίσω από τα δημοκρατικά ιδεώδη της πολιτικής των ΗΠΑ: το χάσμα μεταξύ της λαμπερής ρητορικής Bush περί δημοκρατίας και των κυνικών συμφερόντων, ελέγχου και ηγεμονίας, που κρύβονται πίσω από την προώθησή της²².

Στη συζήτηση που έχει πυροδοτηθεί από το 2007 και μετά για τον «ΚχΔ» και τα αυταρχικά καθεστώτα, έχει υποστηριχθεί ότι, α) τα αυταρχικά καπιταλιστικά καθεστώτα αποδεικνύονται εξίσου επιτυχή - αν όχι περισσότερο - κατά τα πρώτα στάδια της

²² Ρωσία και Κίνα ένωσαν τις προσπάθειές τους να σπάσουν τη δυναμική των δημοκρατικών «Χρωματικών Επαναστάσεων» που φάνηκαν να είναι σαρωτικές στην Ευρασία, όταν ο πρόεδρος Bush μίλησε τόσο εύγλωττα για τη δημοκρατία, την ελευθερία και την ειρήνη, ως σημαντικές για την ασφάλεια των ΗΠΑ και του κόσμου, τις τοποθέτησε στην κορυφή της ατζέντας του, χωρίς όμως να υπάρχει παγκόσμια συναίνεση εντέλει (Κοτζιάς, 2010α).

ανάπτυξής τους, αλλά τείνουν να εκδημοκρατίζονται, αφού διασχίσουν ένα συγκεκριμένο όριο της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και ότι, β) η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη δημιουργεί πιέσεις για εκδημοκρατισμό, που μια αυταρχική κρατική δομή δεν μπορεί να συγκρατήσει, ή και να απορροφήσει. Μπορούν δηλαδή, σε κάποιο τελικό στάδιο της εξέλιξής τους, να γίνουν φιλελεύθερες δημοκρατίες, μέσω ενός συνδυασμού εσωτερικής ανάπτυξης, αύξησης της ευημερίας και εξωτερικής επιρροής, η οποία θα συνοδεύεται από ένα πιο πλουραλιστικό, ακόμη και δημοκρατικό, πολιτικό σύστημα. Αυτή η εξέλιξη παρατηρήθηκε στην Ανατολική Ασία, Νότια Ευρώπη και τη Λατινική Αμερική, όμως η επέκταση του συμπεράσματος και στην περίπτωση της Ρωσίας και της Κίνας θα ήταν μάλλον παραπλανητική (Gat, 2007). Εναλλακτικά, θα μπορούσαν να δημιουργήσουν ένα νέο, μη-δημοκρατικό αλλά οικονομικά προηγμένο Δεύτερο Κόσμο. Θα μπορούσαν να δημιουργήσουν έναν ισχυρό αυταρχικό καπιταλισμό που συμμαχεί τις πολιτικές elites, τους βιομηχάνους και το στρατό με εθνικιστικό προσανατολισμό και συμμετοχή στην παγκόσμια οικονομία με τους δικούς τους όρους, όπως έκαναν η Γερμανία και η αυτοκρατορική Ιαπωνία. Για ορισμένους αναλυτές, αν η Κίνα και η Ρωσία δεν γίνουν δημοκρατικές είναι αμφίβολο αν και η Ινδία θα παραμείνει σταθερή στη δημοκρατική της κατεύθυνση, εξ' αιτίας του ζωτικού της ρόλου στην εξισορρόπηση της Κίνας και του μοντέλου που αντιπροσωπεύει για άλλα κράτη (Gat, 2007). Το δίλημμα για τη φιλελεύθερη δημοκρατία, είναι, πως ένας επιτυχημένος Δεύτερος Κόσμος μπορεί να θεωρηθεί μια ελκυστική εναλλακτική επιλογή. Αν ο «ΚχΔ» και ιδιαίτερα οι αυταρχικοί καπιταλισμοί Ρωσίας και Κίνας που αναπτύσσονται εντός του, συνιστούν μια θετική πρόκληση για όσα κράτη είναι έτοιμα να επωφεληθούν από τη συνεργασία μαζί τους (όπως και η Ελλάδα), τότε η Δύση και κυρίως οι ΗΠΑ έχουν 3 επιλογές (Barma, κ.ά. 2007 σελ.29-30): 1. Με επιθετική πολιτική να ανακόψουν την αναπτυξιακή πορεία του. Επιλογή μη ρεαλιστική, καθώς θα μπορούσε να οδηγήσει την Αμερική σε σοβαρή οικονομική κρίση, δεδομένου ότι η Κίνα διαθέτει τεράστια αποθέματα ομολόγων του Αμερικανικού Δημοσίου. 2. Να μειώσουν την ελκυστικότητα που ασκεί ο «ΚχΔ», με το να δουλέψουν ανταγωνιστικά όσον αφορά στην επιρροή χωρών που δεν έχουν ταχθεί υπέρ του ενός και του άλλου, π.χ. την Ινδονησία και τη Νότια Αφρική. Έτσι, όμως οδηγείται η διεθνής κοινότητα σε ένα νέο πόλεμο συστημάτων. Θα το αντέξει; 3. Να τον δεχτούν όπως είναι, ορίζοντας γέφυρες επικοινωνίας και ίσως κάποιες κόκκινες γραμμές. Αυτή μάλλον είναι η αναπόφευκτη επιλογή.

Με τη βεβαιότητα που κρίνεται εκ του αποτελέσματος, όπως στην περίπτωση της Κίνας και της Ρωσίας, τα 5 κράτη που προέκυψαν από την αλλαγή της περιφερειακής δομής της Κεντρικής Ασίας, ξεκίνησαν να χτίζουν την κρατική τους υπόσταση εν μέσω ενός γεωοικονομικού, ενεργειακού και γεωπολιτικού ανταγωνισμού, οικοδομώντας τη φιλοσοφία και πρακτική τους στο παράδειγμα των αυταρχικών καθεστώτων της Κίνας και

της Ρωσίας. Η δημιουργία συμμαχιών και συνεργασιών, όπως και η παρεμβολή εξωτερικών επιρροών, φαντάζει αναπόφευκτη για το σύνολο της περιοχής, λόγω της θέσης της, της «προίκας» της και της συγκυρίας που την έφερε στο προσκήνιο. Ξεκινώντας από αυτό το σημείο, θα αναλύσουμε τα παραπάνω δεδομένα στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο πριν περάσουμε στην ανάλυση της σημαντικότερης μέχρι στιγμής συνεργασίας που αναπτύχθηκε στην Ασία, του SCO. Ένα από τα χαρακτηριστικά του είναι πως όλα του τα μέλη ακολουθούν, με διαφορετικές αφηγήσεις εντούτοις, το μοντέλο του «αυταρχικού καπιταλισμού», ενώ 2 από τα μέλη του και μία χώρα παρατηρητής ανήκουν στον «Κόσμο χωρίς τη Δύση».

Κεφάλαιο 4: Η 11^η ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Αλλαγή Εποχής

Η 11^η Σεπτεμβρίου υπήρξε μέρα ορόσημο. Η σκληρότητα των συμβάντων και η μεθόδευσή τους, προκάλεσε ισχυρό σοκ στην παγκόσμια κοινότητα. Η αποφασιστικότητα της μη-κρατικής τρομοκρατικής οργάνωσης Al Qaeda, να πλήξει καίριους στόχους στην ισχυρότερη δύναμη του πλανήτη, έθεσε σε κίνδυνο ανατροπής το status quo. Τα χτυπήματα στους δίδυμους πύργους του Παγκόσμιου Εμπορίου και στο Πεντάγωνο, δηλαδή στην καρδιά του οικονομικού και στρατιωτικού συστήματος των ΗΠΑ, σκοπό είχαν, από τη μία πλευρά να καταφέρουν ένα ισχυρό χτύπημα στον εγωισμό και την αλαζονεία της υπερδύναμης, που δρα ανενδοίαστα και παρεμβατικά σε ότι αποκλίνει από τις δικές της επιταγές, ένα χτύπημα στην ασφάλεια που η δυτική δημοκρατία εξασφαλίζει και από την άλλη, *«να προωθήσουν την ανατροπή του συστήματος των κυρίαρχων κρατών, ώστε να το αντικαταστήσει ένας θρησκευτικός διαχωρισμός του κόσμου με βάση τις μεσαιωνικές θεοκρατικές αντιλήψεις δηλαδή την επιστροφή στους προ της Συνθήκης της Βεσφαλίας του 1648, θρησκευτικούς πολέμους»* (Παπασωτηρίου 2002, σελ.414).

Πίσω από την καθολική καταδίκη της τρομοκρατικής πράξης και την άμεση κινητοποίηση της διεθνούς κοινότητας²³, η πολιτική-διπλωματική-στρατιωτική διάσταση του γεγονότος, ανέπτυξε μία δυναμική πρωτοφανή, με αποκορύφωμα τη διατύπωση του στρατηγικού δόγματος της *«προληπτικής δράσης»* (National Security Council, 2002) από τον πρόεδρο Bush. Η προληπτική δράση σε συνδυασμό με τον ορισμό του εχθρού, ως *«...οποιοσδήποτε, ακόμη και κράτος...»* (Bush, 2001, σελ.1), αποτελεί ένα συνδυασμό ριζοσπαστικό, καθώς επί της ουσίας διακήρυττε το δικαίωμα της παραβίασης των αρχών της μη-ανάμιξης και της κρατικής κυριαρχίας, που είναι κεντρικά στο μετα-Βεσφαλιανό σύστημα των εθνών-κρατών (Παπασωτηρίου, 2002). Δικαιολογούσε μάλιστα την

²³ Το NATO ενεργοποίησε για πρώτη φορά το Άρ. 5 για τη συλλογική άμυνα των μελών του, το Συμβούλιο Ασφαλείας, η ΕΕ, η Ρωσία στήριξαν τον αγώνα κατά της διεθνούς τρομοκρατίας και τις ΗΠΑ στην εκστρατεία τους στο Αφγανιστάν, ενώ η Ρωσία αυξάνοντας τη δική της παραγωγή και εξαγωγή πετρελαίου, επιδίωξε να αποδυναμώσει την εκβιαστική ικανότητα των αραβικών πετρελαιοπαραγωγών κρατών. Η Κίνα παρά τις ενστάσεις της, συμπορεύτηκε σε πολλά επίπεδα (Παπασωτηρίου 2002).

ανάληψη επιθετικής δράσης, εφόσον κρινόταν αναγκαίο. Η ανθρωπότητα έχει ήδη γνωρίσει, το «Δόγμα Brezhnev», στο οποίο Ρωσία στήριξε το δικαίωμά της να οργανώνει επεμβάσεις σε τρίτες χώρες, εφόσον το έκρινε απαραίτητο. Τα δύο δόγματα ωστόσο, είχαν μία σημαντική διαφορά: την εμβέλεια. Η εμβέλεια του «Δόγματος Brezhnev» περιοριζόταν στα σύνορα του Ανατολικού Συνασπισμού, ενώ το νέο «Δόγμα Bush» είχε απεριόριστη εμβέλεια, γεγονός που φάνηκε και στο τελεσίγραφο που επικοινωνήσε ο πρόεδρος Bush, όταν στη διακήρυξη του «Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας», κάλεσε τα έθνη να αποφασίσουν: «είστε είτε μαζί μας ή εναντίον μας» (CNN, 2001a). Η ουσία του «Δόγματος Bush» έγκειται στη συνειδητοποίηση της σύγκυσης της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ ως προς τον ορισμό του εχθρού: παραδοσιακά ως εχθρός οριζόταν ένα κράτος, π.χ. Ιαπωνία, Γερμανία, ή ένα σύστημα κρατών, π.χ. η Σοβιετική Ένωση με την τρομοκρατία αυτό αλλάζει: η ίδια η τρομοκρατία γίνεται σημαντικότερη από τις σχέσεις τους με τα κράτη, οπότε αλλάζουν και οι ιεραρχήσεις τους (Κοτζιάς, 2011). Αυτή, είναι μια πρώτη συνέπεια των γεγονότων της 11^{ης}/9^{ου}. Μια δεύτερη, αφορά στη συνειδητοποίηση από τη διεθνή κοινότητα της ανάγκης για ετοιμότητα και συνεχή επαγρύπνηση έναντι απειλών, ιδιαίτερα εκείνων που συνδέονται με πράξεις ριζοσπαστών Ισλαμιστών και τρομοκρατικών οργανώσεων όπως η Al Qaeda, το IMU, η οργάνωση Hizb-ut-Tahrir, που ενεργοποιούν πολιτική αστάθεια σε γεωγραφικές περιοχές κλειδιά (Cohen, 2005). Μια τρίτη συνέπεια αφορά στο Αφγανιστάν, που ως βάση της Ισλαμικής Τρομοκρατικής Οργάνωσης Al Qaeda του Osama bin Laden στοχοποιήθηκε μαζί με το Πακιστάν. Μαζί τους όμως ήρθε στο προσκήνιο και η Κεντρική Ασία. Η τρίτη αυτή συνέπεια είχε το εξής πρακτικό αποτέλεσμα: ο «Πόλεμος κατά της Τρομοκρατίας» απαίτησε σε επιχειρησιακό επίπεδο, μια ταχεία προβολή δύναμης στο κύριο μέτωπο έναντι των Ταλιμπάν στο Βορρά, οπότε και οι ΗΠΑ στράφηκαν προς τη Ρωσία και τα κράτη της Κεντρικής Ασίας για συνεργασία. Μέσα σε 4-6 εβδομάδες, όλος ο Αμερικανικός κρατικός μηχανισμός, Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας, Στρατός, CIA και Υπουργείο Εξωτερικών, ήταν σε θέση να εξασφαλίσει διευκολύνσεις για ανεφοδιασμό της Βόρειας Συμμαχίας και να εγκαταστήσουν αεροπλάνα και τεχνικό προσωπικό. Δεδομένης της πολιτικής περιπλοκότητας της περιοχής, των δυσκολιών στην πρόσβαση, το βραδύ ρυθμό των διπλωματικών σχέσεων πριν την 11^η Σεπτεμβρίου, την έλλειψη σύγχρονων υποδομών και τις αχανείς αποστάσεις, η ανάπτυξη και λειτουργία των δυνάμεων στην περιοχή ήταν ένα σοκ. Σημαντικό ρόλο για να επιτευχθεί η συναίνεση, έπαιξε η μεσολάβηση και πολιτική επιρροή που άσκησε η Ρωσία, εξασφαλίζοντας σημαντικές διευκολύνσεις στη μεταφορά και τον ανεφοδιασμό των δυνάμεων (εξασφαλίζοντας πρόσβαση στο Αφγανιστάν από τα βόρεια και τη δυνατότητα κίνησης από ένα πιο σύντομο και πιο ασφαλές δρόμο), στις συνεννοήσεις και τη συνεργασία τους με τα κράτη της Κεντρικής Ασίας και παρά την άρνηση του Πεκίνου (Cohen, 2005, για τις βάσεις πριν και μετά 2005 των ΗΠΑ και της Ρωσίας, Παράρτημα I, Χάρτης 7). 4^η συνέπεια: Πριν την 11^η

Σεπτεμβρίου είχαν αρχίσει να δραστηριοποιούνται σε αυτήν διεθνείς δρώντες όπως ο ΟΗΕ, ο ΟΑΣΕ και το ΝΑΤΟ, προκειμένου να στηρίξουν τη μετάβαση των κρατών από την προηγούμενη Σοβιετική δομή στην ανεξαρτησία, την ασφάλειά τους, την εξέλιξή τους, ακόμη και την επιρροή επ' αυτών. Μετά τα γεγονότα της 11^{ης}/9^{ου} η περιοχή χωρίζεται γεωπολιτικά σε «εχθρούς και φίλους», σε χώρες, οργανώσεις, κινήματα, καθεστώτα που υποθάλλουν τη δράση απειλητικών στοιχείων και σε εκείνους που μάχονται υπέρ της ειρήνης και της ασφάλειας. Ο φόβος της αστάθειας, ως αφορμή και μόνο, εδραϊώνει σε αυτή τη φάση την παρουσία των διεθνών οργανισμών, τη δράση τους υπέρ όσων μέτρων θεωρούνται απαραίτητα, ενώ η είσοδος και κυρίως η παραμονή των ΗΠΑ και η ανάμιξή τους, αποκαλύπτει μια νέα παράμετρο, αυτή του ελέγχου και της επιρροής των πηγών και δρόμων μεταφοράς των ενεργειακών αποθεμάτων της Κεντρικής Ασίας. Αλλάζει έκτοτε το γεωπολιτικό βάρος της περιοχής, με αποτέλεσμα να γίνεται λόγος στη διεθνή κοινότητα για αναβίωση ενός νέου Μεγάλου Παιχνιδιού, κυριαρχίας, ελέγχου και επιρροής (Κεφ. 5.Α.5 και Κεφ. 6.Α). 5^η συνέπεια: Η στάση που τηρεί η Ρωσία απέναντι στις απαιτήσεις του «Πόλεμου κατά της Τρομοκρατίας», της δίνει την αναγνώριση που ζητούσε, ως ίσος συνομιλητής και μόνος παράγοντας σταθερότητας στην περιοχή από τις ΗΠΑ (Κοτζιάς, 2011). Συντάσσονται μαζί στη μάχη ενάντια στην τρομοκρατία γενικά και ενάντια στους Ταλιμπάν ειδικότερα²⁴. Από την άλλη όμως εντείνει την καχυποψία και την ανησυχία της, πως με την είσοδο τους στην Κεντρική Ασία, οι ΗΠΑ αποκτούν διαύλους ελέγχου στις περιοχές των άμεσων ρωσικών ενεργειακών ενδιαφερόντων της (Κεφ.6.Α.1). Το ίδιο δε, ανησυχεί και την Κίνα (Κεφ.6.Α.2).

Είδαμε ήδη, πως μεταξύ των στόχων της πολιτικής των ΗΠΑ (Κεφ.2.Α), είναι η εδραίωση της κυριαρχίας τους παγκόσμια. Η παγκόσμια κυριαρχία απαιτεί παγκόσμια παρουσία και έλεγχο. Οι ΗΠΑ έλλειπαν από την Κεντρική Ασία. Εξ' όσων αναφέρθηκαν προκύπτει εύλογα το ερώτημα: μήπως τελικά η 11^η Σεπτεμβρίου αποτέλεσε την αφορμή και ο «Πόλεμος κατά της Τρομοκρατίας» λειτούργησε προσχηματικά, για να εισέλθουν οι ΗΠΑ κατά τρόπο συναινετικό σε μια περιοχή από την οποία δεν έπρεπε να απέχουν, εφόσον εδραίωνε την παγκόσμια παρουσία τους (Κοτζιάς, 2011); Τα επιχειρήματα υπέρ της θετικής απάντησης μαζί με τις πτυχές τους παρουσιάζονται στην πορεία της παρούσας εργασίας. Ξεκινώντας από τη γνωριμία με την Κεντρική Ασία, των ιδιαιτεροτήτων και προβλημάτων της ως περιοχή, αναλύεται το γιατί μετρά για τις ΗΠΑ, τη Ρωσία και την Κίνα, για τους θεσμούς με διεθνή ρόλο (ΟΗΕ, ΝΑΤΟ, ΕΕ, ΟΑΣΕ), για τις περιφερειακές δυνάμεις όπως η Ιαπωνία, το Ιράν, η Ινδία, κ.ά. για να γίνει κατανοητό γιατί οι κινήσεις τους, οι ανταγωνισμοί τους, τα συμφέροντά τους, είναι παράγοντες που επηρέασαν και επηρεάζουν την πορεία και την εξέλιξη του SCO στην περιοχή.

²⁴ Η Ρωσία λόγω της εκπαίδευσης που παρείχαν οι Ταλιμπάν σε Τσετσένους αυτονομιστές και του κακού παρελθόντος της στο Αφγανιστάν, ήθελε την ήττα τους. Έτσι, εκμεταλλεύεται τις εξελίξεις και συμμαχεί με τις ΗΠΑ σε ένα πεδίο που δεν αμφισβητούν την ισχύ της και δεν την βλέπουν ως junior partner (Κοτζιάς, 2011).

Κεφάλαιο 5: Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ

5.Α Νέο Περιβάλλον – Νέες Προκλήσεις

Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης δεν μετέβαλε τη γεωγραφική θέση της Κεντρικής Ασίας, αλλά κατακερμάτισε και οριοθέτησε διαφορετικά τα σύνορά της. Οι δυναμικές αλλαγές, η αναθέρμανση της εθνικής, πολιτικής, θρησκευτικής και φυλετικής κινητοποίησης και η σταδιακά αυξανόμενη εμπλοκή των διαφόρων διεθνών παραγόντων, συνεπεία και της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, έχουν εγείρει ερωτήματα, που ξεκινούν από την οριοθέτησή της, τον ορισμό της, το περιεχόμενο του οποίου έχει ουσιαστικά επανακαθοριστεί, μετά την εκ νέου ανακάλυψη της περιοχής το 2001 (Lewis, 2008, σελ.1), και φτάνουν στο πεδίο μιας ιδιαίτερης διαπλοκής των συμφερόντων πολλών παραγόντων με τα ποιοτικά της χαρακτηριστικά.

Η περιοχή και η ιστορία της

Ως Κεντρική Ασία ορίζεται η περιοχή που καταλαμβάνουν οι 5 πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες, η Δημοκρατία του Καζακστάν (Καζακστάν), η Δημοκρατία της Κιργιζίας (Κιργιζστάν), η Δημοκρατία του Τατζικιστάν (Τατζικιστάν), η Ουζμπεκική Δημοκρατία (Ουζμπεκιστάν) και το Τουρκμενιστάν στο κέντρο της Ασιατικής ηπείρου, η οποία συνορεύει με την Κασπία Θάλασσα στα δυτικά, την Κίνα στα ανατολικά, τη Ρωσία βόρεια και το Αφγανιστάν στο Νότο (Παράρτημα Ι, Χάρτης 1).

Ο όρος *Κεντρική Ασία*, χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1829, στις περιγραφές του Γερμανού φυσιοδίφη και εξερευνητή Alexander von Humboldt, όταν διέσχισε 15.472 χλμ. στο έδαφος της Ρωσικής αυτοκρατορίας, από το Νέβα στο Λένινγκραντ ως τον Γιένεσεϊ ποταμό στη Σιβηρία²⁵. Από το ξεκίνημα της Ρωσικής αποικιοποίησης το 1860, ως τα μέσα του 1920 (με το ξεκίνημα της Σοβιετοποίησης), το επίσημο Ρωσικό όνομα της Τουρκόφωνης ως επί το πλείστον περιοχής, ήταν *Τουρκεστάν*. Μετά την υιοθέτησή της όμως από τη γερμανική και γαλλική βιβλιογραφία, πέρασε στα ρωσικά ως "Tsentral'nyya Aziya" και από τα τέλη του 19^{ου} αι. χρησιμοποιήθηκε από Ρώσους γεωγράφους για να δηλώσει τις περικλειστές περιοχές του Τουρκεστάν, Αφγανιστάν, Δυτικής Κίνας, Μογγολίας και τμήματος της νότιας Σιβηρίας –Αλτάι, Τούβα, Μπουριάτια-, όλα τα χωρίς έξοδο στη θάλασσα, εδάφη της Ασίας (Νταβούτογλου, 2010). Στη διεθνή βιβλιογραφία θα τη συναντήσουμε και ως «περιοχή των "stans"» (Wikipedia, "Central Asia") από τις καταλήξεις των κρατών που την απαρτίζουν, ενώ όπως τη γνωρίζουμε σήμερα με το όνομα Κεντρική Ασία, καθιερώνεται η περιοχή στη Ρωσία μετά το 1993.

5.Α.1 Πριν το 1991, Η «Καρδιάς της Γης» στη δίνη του «Μεγάλου Παιχνιδιού»

²⁵ Friedrich Wilhelm Heinrich Alexander Freicherr von Humboldt, 1769-1859 (Νταβούτογλου, 2010, σελ.679, Wikipedia "Friedrich Wilhelm Heinrich Alexander von Humboldt").

Πριν το 1991 και για περισσότερο από ενάμισι αιώνες η Κεντρική Ασία ήταν υπό Ρωσική κυριαρχία είτε ως Τσαρική Αυτοκρατορία, είτε ως Σοβιετική Ένωση (Blank, 2010). Η Κεντρική Ασία ήταν το τελευταίο εδαφικό απόκτημα της αυτοκρατορικής Ρωσίας, η προσάρτηση της οποίας έγινε, είτε με ειρηνική εκχώρηση, όπως το μεγαλύτερο κομμάτι του Καζακστάν, είτε με στρατιωτική πολιορκία, για λόγους προστασίας από επιδρομές ή γεωπολιτικούς, όπως η δημιουργία περάσματος προς την Ινδία. Το 19^ο αι. με την προέλαση των Ρώσων από το Βορρά προς το Νότο, και των Άγγλων διαμέσου των Ινδιών προς το Βορρά, η Κεντρική Ασία βρέθηκε στη μέγγενη της αποικιοκρατίας. Υπήρξε θύμα του *Μεγάλου Παιχνιδιού*, βιώνοντας μια περίοδο πολιτικής, οικονομικής και δημογραφικής διάλυσης και κατάρρευσης, η οποία διαμορφώθηκε από τον ανταγωνισμό μεταξύ της χερσαίας γεωπολιτικής των Ρώσων, που επιδίωκαν τον άμεσο έλεγχο της Ευρασίας και της θαλάσσιας γεωπολιτικής των Άγγλων, που για τον ίδιο λόγο, επεκτείνονταν από τα παράλια προς το κέντρο. Οι κινήσεις της Ρωσίας στην Κεντροασιατική σκακιέρα παρακολουθούνταν στενά από τους Βρετανούς, και το αντίθετο λόγω αμοιβαίας καχυποψίας, η οποία βελτιώθηκε με το τέλος του «*Μεγάλου Παιχνιδιού*» το 1907, όταν η Ρωσία έγινε μέλος της Αγγλο-Γαλλικής (και Αντι-Γερμανικής) «Εγκάρδιας Συνεννόησης». Οι κινήσεις της Ρωσίας στην περιοχή ήταν δευτερεύουσες, αφού πρωταρχικό της μέλημα ήταν η κατάκτηση των Στενών της Μαύρης Θάλασσας για εγκαθίδρυση της Ρωσικής ηγεμονίας στη Βαλκανική (Κοτζιάς, 2011). Όμως, από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα το Ρωσικό ενδιαφέρον για την Κεντρική Ασία έγινε εντονότερο, γεγονός που τη μετατρέπεται σε εντελώς παθητική περιοχή. Η Ρωσία στρέφεται σ' αυτή για να αντισταθμίσει τις ήττες που υπέφερε στην Ευρώπη όπως ο Κριμαϊκός πόλεμος και να επιδείξει την ικανότητά της να προκαλεί τις Βρετανικές θέσεις στην Ινδία, ώστε να μειώσει την παγκόσμια κυριαρχία της Βρετανίας, κερδίζοντας την αναγνώριση της δικής της σημασίας στη διεθνή πολιτική. Η περιοχή έκτοτε αποτέλεσε τον πιο σημαντικό στρατηγικό βραχίονα της Τσαρικής Ρωσίας αλλά και της μετέπειτα ΕΣΣΔ, διαθέτοντας τον ευρασιατικό άξονα προς το Νότο και την Ανατολή, τόσο κατά τον ανταγωνισμό του *Μεγάλου Παιχνιδιού* εναντίον της Αγγλίας, όσο και κατά τον ανταγωνισμό του Ψυχρού Πολέμου εναντίον των ΗΠΑ (Νταβούτογλου, 2010). Σημαντικό ρόλο σε αυτό έπαιξαν και οι γεωπολιτικές προσεγγίσεις των αρχών του 20ού αιώνα. Για τις σημαντικότερες εξ'αυτών η Κεντρική Ασία είτε ως «γεωγραφικός άξονας ή Καρδιά της Γης» (MacKinder, 1904), είτε ως «Περίμετρος» (Spykman, 1942), δίνει ισχύ και δυνατότητα άσκησης ελέγχου σε παγκόσμιο επίπεδο στη δύναμη που θα την «κατέχει» ή θα την ελέγχει. Έτσι συνεχίζει να «αποτελεί πεδίο συγκέντρωσης και ανταγωνισμού χερσαίων και θαλάσσιων δυνάμεων (Νταβούτογλου, 2010).

Μετά την επανάσταση του 1917, η Σοβιετική Κεντρική Ασία γίνεται η βάση για την έναρξη αντι-αποικιακών κινήσεων στη Βρετανική Ινδία και το Αφγανιστάν, ενώ αργότερα χρησιμοποιείται ως βάση βοήθειας για την εγκατάσταση ευνοϊκών προς τη Μόσχα

καθεστώτων στις γειτονικές χώρες, αλλά και βιτρίνα επιτευγμάτων του Σοβιετικού συστήματος και της χρησιμότητας του κομμουνιστικού δόγματος για τον Τρίτο Κόσμο. Για 60 χρόνια, η Κεντρική Ασία συνιστά την προωθημένη θέση της Ρωσίας ενάντια στην αποικιοκρατία της Δύσης και του «νέο-ιμπεριαλισμού» (Νταβούτογλου, 2010). Ο Αφγανικός πόλεμος (1979-1989) και η Ισλαμική επανάσταση στο Ιράν το 1979, προκαλούν το Σοβιετικό καθεστώς να συνειδητοποιήσει τη σημαντικότητα του «θρησκευτικού παράγοντα» στην ευρύτερη περιοχή και να υιοθετήσει μια πολιτική ώστε να τον διαχειριστεί, γεγονός που όμως συμβαίνει με καθυστέρηση (Κεφ.5.Γ.1). Στα τέλη του 20ού αι. η περιοχή ξαφνικά εμφανίζεται τρωτή σε διασυνοριακές επιρροές από τις αμιγώς Μουσουλμανικές χώρες. Από την οπτική των Ισλαμιστών ακτιβιστών, ήρθε ο καιρός να ανακτήσουν τα εδάφη που είχαν χαθεί από τη Ρωσική και Σοβιετική αυτοκρατορία μέσω του Επαν-Ισλαμισμού (Κεφ.5.Γ.1 & 7.ΣΤ.2). Σωστό ή λάθος, οι Ταλιμπάν το πίστεψαν και ίσως δεν ήταν οι μόνοι.

5.A.2 Μετά το 1991, Συνέπειες: Η καρδιά κάτω από το περίβλημα

Ο Boris Yeltsin και οι φιλελεύθεροι σύμβουλοί του στην πρώτη μετα-Σοβιετική Δημοκρατική Ρωσική ηγεσία, επιλέγοντας μια «μικρή Ρωσία» παραχωρούν ανεξαρτησία στις πέντε Σοβιετικές Δημοκρατίες χωρίς συνδετικούς ιστούς, ή έστω κάποιους κρίκους. Η πιο σημαντική αλλαγή μετά τη δημιουργία των πέντε νέων κρατών είναι η ριζική αλλαγή στη θέση της Κεντρικής Ασίας, στα πλαίσια της διεθνούς δομής ισχύος και της ισορροπίας δυνάμεων στην Ευρασία. Η στατική δομή και πόλωση του διεθνούς συστήματος μέχρι το 1989, καθιστούσε ανενεργές τις γεωγραφικές, γεωλογικές και ιστορικές ιδιαιτερότητες της Κεντρικής Ασίας, ενώ η διάλυσή της έφερε στην επιφάνεια στοιχεία που έκαναν εμφανή την έλλειψη αρμονίας μεταξύ των πολιτικών, των οικονομικών και των πολιτισμικών αξόνων της, αλλά και εντός των πολιτικών συνόρων της. Οι ιδιαιτερότητες και τα ανοιχτά ζητήματα της περιοχής, αύξησαν την προσπάθεια και την αλληλεπίδραση μεταξύ των εν λόγω αξόνων και συνόρων, καθιστώντας την περιοχή «Πηνελόπη» όπου, ως άλλοι «μνηστήρες», εγχώριοι, περιφερειακοί και παγκόσμιοι παράγοντες, δραστηριοποιούνται και ανταγωνίζονται για την επιρροή ή την «εύνοιά» της. Αναλυτικότερα...

5.A.3 Η ταυτότητα των κρατών της Κεντρικής Ασίας

Παρά τις μεγάλες διαφορές τους στις εκτάσεις, τους πληθυσμούς, τη γεωγραφική θέση, τον εδαφικό τους πλούτο, τη βάση της οικονομικής τους ανάπτυξης και των αναγκών τους, τα κράτη διαθέτουν κάποια κοινά δεδομένα τα οποία δίνονται αμέσως μετά τη γνωριμία με τα επιμέρους κράτη.

ΟΥΖΜΠΕΚΙΣΤΑΝ: είναι η πολυπληθέστερη χώρα εκ των πέντε, με 26 εκ. πληθυσμό, τοποθετημένη στο κέντρο της περιοχής. Συνορεύει με το Καζακστάν, το Τατζικιστάν, το

Κιργιστάν, το Τουρκμενιστάν και με το Αφγανιστάν, γεγονός που το καθιστά ζωτικό για την επικοινωνία και τις μεταφορές. Έχει πλούσιο υπέδαφος σε ενεργειακά αποθέματα, ιδιαίτερα φυσικού αερίου, είναι εξαγωγός χώρα φυσικού αερίου και πετρελαίου, έχει όμως ταυτόχρονα μεγάλο πρόβλημα μεταφοράς τους, γι'αυτό και η οικονομία του βασίστηκε πολύ στο βαμβάκι (ICG, 2005). Συγκαταλέγεται μεταξύ των σημαντικότερων χωρών παραγωγής χρυσού, ενώ διαθέτει και κοιτάσματα αργύρου, άνθρακα, χαλκού, ουρανίου, βολφραμίου και ψευδάργυρου (CIA, 2011d). Οι Τουρκόφωνοι Ουζμπέκοι είναι η μεγαλύτερη εθνοτική ομάδα στην Κεντρική Ασία. Ο πρόεδρος του Islam Karimov, ήταν ο τελευταίος Αρχηγός του Κομμουνιστικού Κόμματος του Σοβιετικού Ουζμπεκιστάν και αυτός που ανέλαβε τα ηνία της εξουσίας μετά την ανεξαρτησία του.

ΚΑΖΑΚΣΤΑΝ: διαθέτει τη μεγαλύτερη έκταση μεν, αλλά είναι εξαιρετικά αραιοκατοικημένο και ο πληθυσμός αυτός μάλιστα τείνει να μειώνεται εξ'αιτίας της αποδημίας των μειονοτήτων, κυρίως Ρώσων. Ο πληθυσμός του από 16,2 εκ. που ήταν το 1989 (U.S.-SD, 2005), το 2011 έπεσε στα 15,5 εκ. (CIA, 2011a). Μοιράζεται τα σύνορά του με τη Ρωσία, (η μεγαλύτερη συνοριακή γραμμή στον κόσμο, 7000 χλμ.) την Κίνα, το Τουρκμενιστάν, το Ουζμπεκιστάν και το Κιργιστάν. Είναι το πλουσιότερο κράτος, λόγω των τεράστιων ενεργειακών αποθεμάτων και της εξορυκτικής του βιομηχανίας, με μια ταχύτατα αναπτυσσόμενη οικονομία που θεωρείται σύνδεσμος μεταξύ Ευρώπης και Κίνας, καθώς συνορεύει και με την Σιν-Τσιάνγκ και με την Κασπία θάλασσα. Παράγει περίπου πενήντα εκατομμύρια τόνους πετρέλαιο ετησίως (πηγές στο Τενγκίτζ), διαθέτει πλούσιες πηγές φυσικού αερίου, άνθρακα, χαλκού, ψευδαργύρου, θαλλίου, καρδαμώμου, βισμούθιου (τα οποία χρησιμοποιούνται στην κατασκευή ηλεκτρονικών, πυραύλων και σταθμών πυρηνικής ενέργειας), μαγγανίου, νικελίου, κοβαλτίου, μολύβδου, βωξίτη και χρυσού (Νταβούτογλου, 2010, CIA, 2011a). Το 1989 το 20% της παραγωγής άνθρακα της ΕΣΣΔ προερχόταν από το Καζακστάν ενώ η ετήσια παραγωγή χρυσού, ελεγχόταν επίσης από τη Μόσχα και κυμαινόταν στους 500 τόνους. Πολιτικά είναι κοντά στη Ρωσία αλλά διατηρεί καλές ισορροπίες, διαθέτει Ευρασιατικό χαρακτήρα και μεγάλη παρουσία μη-Καζάκων. Ο Πρόεδρος του Nursultan Nazarbayev ήταν ο τελευταίος Αρχηγός του Κομμουνιστικού Κόμματος του Σοβιετικού Καζακστάν και αυτός που ανέλαβε τα ηνία της εξουσίας μετά την ανεξαρτησία του.

ΚΙΡΓΙΣΤΑΝ: είναι το μικρότερο κράτος τοποθετημένο στα σύνορα μεταξύ Ουζμπεκιστάν, Τατζικιστάν, Κίνας και Καζακστάν, με το οποίο είναι εθνικά κοντά. Έχει πλούσια ορυκτά μεταλλεύματα και κυρίως μεταλλεύματα χρυσού, υδράργυρου και χαλκού (CIA, 2011b). Η ανεξαρτησία του μετρά αρκετά επεισόδια αναταραχών, τα οποία οδήγησαν σε δύο αλλαγές προέδρων μέχρι στιγμής. Το Μάρτιο του 2005, διαδηλώσεις για διάτρητες βουλευτικές εκλογές, οδήγησαν τον Πρόεδρο Askar Akayev, έναν πρώην Σοβιετικό Φυσικό, να παραιτηθεί μετά από 14 χρόνια στην εξουσία. Την εξουσία ανέλαβε ένας συνασπισμός πρώην υπουργών του, με πρόεδρο τον Kurmanbek Bakiyev, ο οποίος

επίσης οδηγήθηκε σε παραίτηση, «*χάρη στις κοινές προσπάθειες των προέδρων Καζακστάν, ΗΠΑ, Ρωσίας, αλλά και ΟΗΕ, ΟΑΣΕ, ΕΕ και υπέρ της σταθερότητας και της επιστροφής της χώρας στο κράτος δικαίου και την αποτροπή εμφυλίου*» τον Απρίλιο του 2010 (Τα Νέα, 2010). Η Roza Otumbayeva που τον διαδέχτηκε στην προεδρία, πρώην Πρέσβειρα του Κιργιστάν στη Βρετανία, οδήγησε τη χώρα στις πρώτες της ήρεμες εκλογές της ανεξαρτησίας τον Οκτώβριο του 2011, οπότε και ανέλαβε την προεδρία ο Almazbek Atambayev (The Guardian, 2011).

ΤΑΤΖΙΚΙΣΤΑΝ: είναι το φτωχότερο κράτος με πληθυσμό περίπου 7.627.200 (CIA, 2011c) και οι Τατζικοί είναι η μόνοι Περσικόφωνοι μεταξύ των, κατά κύριο λόγο, Τουρκόφωνων πληθυσμών της Κεντρικής Ασίας. Συνορεύει με το Ουζμπεκιστάν, το Κιργιστάν, την Κίνα, το Πακιστάν και το Αφγανιστάν. Επιβίωσε ενός αδυσώπητου εμφυλίου πολέμου, 1992-1997, μεταξύ περιφερειακών συνασπισμών της χώρας που στοίχισε τη ζωή σε 150.000 ανθρώπους. Η κατάσταση έκτοτε σταθεροποιήθηκε και το Τατζικιστάν αποτελεί ένα σπάνιο παράδειγμα επιτυχούς ανοικοδόμησης ενός κράτους μετά από κατάρρευση. Οι επικρατούντες πολιτικοί διακανονισμοί είναι κληρονομιά του εμφυλίου πολέμου που έφερε τις μετα-Σοβιετικές elites στην εξουσία. Οι οικονομία του εξακολουθεί να «παραπαίει», αγωνίζεται να ισορροπήσει και να ανέβει καθώς η υδροηλεκτρική ενέργεια, το μεγαλύτερο ατού του Τατζικιστάν, υπονομεύτηκε σοβαρά και το βαμβάκι έγινε η κύρια πηγή εσόδων του (ICG, 2005). Τέλος, έχει και αυτό πλούσια ορυκτά μεταλλεύματα, μεταλλεύματα χρυσού, υδράργυρου και χαλκού.

ΤΟΥΡΚΜΕΝΙΣΤΑΝ: Είναι το 5^ο κράτος της Κεντρικής Ασίας στο οποίο θα αναφερθούμε ακροθιγώς και μόνο όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο, καθώς λόγω της πολιτικής του ουδετερότητας απέχει από σχηματισμούς, συμμαχίες και θεσμοποιημένες περιφερειακές συνεργασίες. Έλαβε το καθεστώς της μόνιμης ουδετερότητας στις 12 Δεκεμβρίου 1995 (UN, 1995).

5.A.4 Κοινά δεδομένα: Μια συνοπτική εικόνα

1. Πρόκειται για κράτη που διαθέτουν χαρακτηριστικά από τη Μέση και την Εγγύς Ανατολή. Η σύνθεση των πληθυσμών τους αποτελείται από Τουρκόφωνους (Καζακστάν, Κιργιστάν, Τουρκμενιστάν και Ουζμπεκιστάν) ή Ιρανόφωνους (Περσικά - Τατζικιστάν), η πλειοψηφία των πληθυσμών είναι Μουσουλμάνοι, ανήκουν στον Σουνιτικό Χαναφίτικο Ισλαμισμό (Sunni Hanafi Islam), ενώ υπάρχουν μικρές εστίες Σιιτών (Naumkin, 2005, σελ. 38). Έχουν στοιχεία από τον Περσικό πολιτισμό, τον Ινδο-Πακιστανικό κόσμο, την Οθωμανική αυτοκρατορία και κοινούς πολιτισμικούς δεσμούς με την Τουρκία (Blank, 2010). Οι έντονες πληθυσμιακές μετακινήσεις στην περιοχή κατά το παρελθόν, δημιούργησαν νέες συνθέσεις, εμπλούτισαν τους μόνιμα εγκατεστημένους πληθυσμούς, άλλαξαν την πολιτισμική, πολιτική και οικονομική δομή της (Νταβούτογλου, 2010). Ο εκσυγχρονισμός τους ερχόταν με αργούς ρυθμούς, διηθούμενος μέσα από το φίλτρο των

αλλαγών που συνέβαιναν στη Ρωσία και την πολιτική και κοινωνική εμπειρία του κομμουνισμού στον 20ό αιώνα. Αυτά τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά, έπαιξαν προφανώς το ρόλο τους ώστε να υποστηριχθεί από μερίδα της Δυτικής επιστημονικής και πολιτικής κοινότητας πως τα νέα Κράτη, «δικαιωματικά» θα στρέφονταν, ή θα επέστρεφαν μετά το 1991 στον, κατ' ισχυρισμόν και μόνο, φυσικό τους χώρο το Ισλάμ· στην πραγματικότητα όμως, στα πεδία της πολιτικής, οικονομικών και πολιτισμού, είναι σαν να υπάρχει ένα Ρωσο-Σοβιετικό πλαίσιο συνέχειας της σκέψης. Ακόμη και σήμερα, 20 χρόνια μετά την ανεξαρτητοποίησή τους, η επιρροή της Ρωσίας είναι εμφανής στη γλώσσα που χρησιμοποιούν διεθνώς (ρωσικά), στη δομή του κράτους και της κοινωνίας τους, στην κουλτούρα. Η Τουρκία και το Ιράν που εποφθαλμιούσαν να επικρατήσουν στην περιοχή μετά την ανεξαρτητοποίησή της απέτυχαν να αντικαταστήσουν τη «μαμά» Ρωσία (Laguette & Peyrouse, 2009).

2. Δεν αποσχίστηκαν από την Σοβιετική Ένωση. Ήταν η Ένωση που κατέρρευσε και τα «εγκατέλειψε». Έλαβαν ανεξαρτησία χωρίς να την έχουν ζητήσει, χωρίς να ερωτηθούν, χωρίς συζήτηση με τη Ρωσία, χωρίς προηγούμενη λαϊκή κινητοποίηση, χωρίς προετοιμασία (Allison, 2004, σελ.463, Lewis, 2008, σελ.123), χωρίς προηγούμενη εμπειρία και για πρώτη φορά στην ιστορία, μετά από την αναίμακτη κατάρρευση μιας αυτοκρατορίας (Κοτζιάς, 2011). Η μετα-Σοβιετική Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών, (Commonwealth of Independent States, CIS) που θεσπίσθηκε στις 8 του Δεκέμβρη 1991, δεν είχε καμία αναφορά για την Κεντρική Ασία. Σήμερα τα κράτη της είναι μέλη της διεθνούς κοινότητας: του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, του Οργανισμού για την Ανάπτυξη και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), του Οργανισμού Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO, πλην του Τουρκμενιστάν), της CIS, του CSTO κλπ.. Το Κιργιστάν είναι το πρώτο εξ'αυτών και μόνο κράτος μέχρι στιγμής, μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, ενώ το Καζακιστάν επέτυχε να ηγηθεί για το 2010 του ΟΑΣΕ (OSCE, 2010).

3. Πρόκειται για περικλειστά κράτη, χωρίς πρόσβαση στη θάλασσα, αγροτικές κατά βάση οικονομίες με πλούσια υπεδάφη. Είναι κοντά στην πηγή μεγάλων προβλημάτων όπως η Ισλαμική τρομοκρατία και τα ναρκωτικά, των οποίων λίκνο θεωρείται το Αφγανιστάν, ενώ συνορεύουν με δυνατά κράτη όπως η Ρωσία, η Κίνα και η Ινδία, αλλά και με το Ιράν, που απασχολούν τη διεθνή κοινότητα για διαφορετικούς λόγους το καθένα.

4. Δημογραφικά παρουσιάζουν μεγάλες διακυμάνσεις αναφορικά με τις επικράτειές τους, γεγονός που τα διαφοροποιεί από στρατηγική σκοπιά. Για παράδειγμα το Καζακιστάν έχει έκταση μεγαλύτερη από το σύνολο των χωρών μελών της ΕΕ· εντούτοις ο πληθυσμός του αναλογεί στο 1/15 αυτής, όντας σήμερα 15,5 εκ. (CIA, 2011a)! Ο λόγος είναι πως με την εξαίρεση της Σιβηρίας, η Κεντρική Ασία περιβάλλεται από κράτη με τρομακτικούς πληθυσμιακούς αριθμούς, π.χ. Κίνα-Ινδία, τα οποία ασκούν

εξαιρετικά υψηλές πληθυσμιακές πιέσεις, γεγονός που καθιστά την περιοχή υποψήφια για τη διοχέτευση αυτής της πληθυσμιακής πίεσης μελλοντικά. Από την άλλη...

5. Η έκταση και ο πληθυσμός της έρχονται σε έντονη ανισορροπία με την ύπαρξη εξαιρετικά πλούσιων φυσικών πόρων και πηγών ενέργειας, το 66% της συνολικής παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου (45% & 21,4% αντίστοιχα, BP, 2008) γεγονός ικανό, να μετατρέψει την περιοχή σε σημαντικό πεδίο στρατηγικού ανταγωνισμού. Η προσέγγιση του Mackinder, ο οποίος στις αρχές του 20ού αι. υποστήριζε ότι η ευρασιατική αξονική περιοχή (γενικότερα) διαθέτει ίσες δυνατότητες με το σύνολο εκείνων των φυσικών πηγών και ορυκτών μετάλλων της Βορείου Αμερικής, καθιστώντας την εκτίμησή του αυτή στήριγμα για τις γεωπολιτικές του θεωρίες, φαίνεται σε μεγάλο βαθμό να επιβεβαιώνεται από τις σύγχρονες εκτιμήσεις των δεδομένων. Πετρέλαιο, φυσικό αέριο και ορυκτά μεταλλεύματα στρατηγικής σημασίας αποτελούν εξαιρετική «προϊκα».

6. Χωρίς ιστορικό εθνικής ύπαρξης και συνείδησης, τα κράτη αυτοπροσδιορίζονται μέσα από φατρίες, φυλές, οικογενειακές γραμμές, ή και περιφέρειες, γεγονός που έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των κοινωνιών και εξουσιών τους (Matveeva, 2006). Τα μετα-Σοβιετικά καθεστώτα των νέων κρατών είναι αυταρχικά, δύο έχουν ήδη περάσει τη διαδικασία της μετάβασης της εξουσίας, ενώ τα άλλα τρία πρόκειται να την περάσουν. Το Καζακιστάν και το Ουζμπεκιστάν διοικούνται ακόμη από τους προέδρους της ανεξαρτησίας τους Nursultan Nazarbaev και Islam Karimov. Στο Τουρκμενιστάν έχει ήδη συμβεί μια επιτυχή διαδοχή του πρώτου *Turkmenbashi* (= Πατέρας όλων των Τουρκμένων) της ανεξαρτησίας Saparmurat Niyazov, λόγω αιφνιδίου θανάτου, από τον Gurbanguly Berdimuhamedov. Στο Κιργιστάν, η δεύτερη αλλαγή ηγεσίας ήρθε ως συνέπεια μιας εξέγερσης την Άνοιξη του 2010, ενώ τον Οκτώβριο του 2011 η χώρα είχε τις πρώτες της εκλογές, με τον πρόεδρο Atambayev να τις κερδίζει με ποσοστό άνω του 60% (The Guardian, 2011). Τέλος στο Τατζικιστάν ο Emomali Rakhmon εμφανίστηκε στο προσκήνιο, ενώ μαινόταν ακόμη ο εμφύλιος και κρατά ακόμη τα ηνία της χώρας. Ο συγκεκριμένος εμφύλιος, εκτός από τις ανθρώπινες απώλειες, είχε και εκατοντάδες χιλιάδες πρόσφυγες. Η μετάβαση εξουσίας στις χώρες που δεν την γνώρισαν ακόμη, πλησιάζει (το 2012) και δεν υπάρχουν επαρκείς εγγυήσεις πως θα είναι εύκολη. Οι εξουσίες μπορεί να δείχνουν αυταρχικές και σκληρές προς τον έξω κόσμο, είναι όμως τρωτές σε εσωτερικούς ανταγωνισμούς και αντιπαλότητες (Matveeva, 2006).

7. Τα κράτη αναζητούν και αγωνίζονται για ένα σημαντικό ρόλο στην περιοχή τους. Παρόλ' αυτά, ακόμη και σήμερα, δεν υπάρχει ηγέτης μεταξύ τους στην περιοχή. Το Ουζμπεκιστάν και το Καζακιστάν είναι τα δύο ισχυρότερα κράτη της περιοχής, αλλά δεν μπορούν να αποτελέσουν πόλους καθώς τα μικρότερα τρία, δεν τα αποδέχονται ως μέντορές τους, λόγω ανταγωνισμού και αντιπαλοτήτων. Το Καζακιστάν εντούτοις, διαθέτει

ένα προβάδισμα στις πρωτοβουλίες και τις κινήσεις συνεργασίας σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο με αποκορύφωμα την ανάληψη της Προεδρίας του ΟΑΣΕ για το 2010, γεγονός που πηγάζει εν μέρει από τη σταθερή και ισόρροπη πορεία της εξωτερικής του πολιτικής ως σήμερα. Η επικοινωνία των κρατών μεταξύ τους έχει βελτιωθεί σημαντικά, κυρίως λόγω της συμμετοχής τους στον SCO.

5.A.5 Οι συνέπειες της διάλυσης της ΕΣΣΔ, μια δεύτερη ανάγνωση: ένα «Νέο Μεγάλο Παιχνίδι»:

Στα χρόνια που ακολούθησαν τη διάλυση της ΕΣΣΔ, η περιοχή της Κεντρικής Ασίας τράβηξε το ενδιαφέρον και προσέλκυσε ένα σύνολο διαφορετικών διεθνών δρώντων, οργανισμών και κρατών. Ο λόγος ύπαρξης και αλληλεπίδρασης των «νεοφερμένων» στην περιοχή, φαίνεται να έχει αναζωπυρώσει υποθέσεις περί ενός «Νέου Μεγάλου Παιχνιδιού» στην Κεντρική Ασία φέρνοντας στο προσκήνιο θεωρίες περί «Καρδιάς της Γης» (MacKinder, 1904), «γης της έριδος», «παγκόσμιας σκακιέρας» ή «Ευρασιατικών Βαλκανίων» (Brzezinski, 1998) κλπ.. Η θέση της περιοχής και τα κληροδοτήματα που πέρασαν στην κατοχή της με την αλλαγή της δομής, μαζί με τα ιστορικά, πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και γεωφυσικά της χαρακτηριστικά, ευθύνονται για την είσοδο των δρώντων και την επιθυμία ελέγχου της. Η πορεία της κρατικής οικοδόμησης, οι απόπειρες εκδημοκρατισμού που κατέδειξαν προβλήματα εσωτερικά των κρατών, των συνόρων, των μειονοτήτων και οι βίαιες συγκρούσεις, είτε υποκινούμενες εκ των έσω, είτε από εξωτερικούς παράγοντες, την κατέστησαν *συνώνυμη* της αβεβαιότητας, της αστάθειας, της απειλής που «εγκυμονούσε» ενάντια στην παγκόσμια κοινότητα. Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζονται οι βασικές συνέπειες που έφερε η αλλαγή της δομής της περιοχής, οι οποίες πυροδότησαν τη συζήτηση περί «Νέου Μεγάλου Παιχνιδιού», ώστε να εντοπιστούν η αλήθεια ή η υπερβολή.

1. Πολιτισμική συνέπεια: Πρόκειται κυρίως για την επίδραση επί των ταυτοτήτων των πληθυσμών της Κεντρικής Ασίας. Για 70 χρόνια η σοβιετική πολιτική στόχευε στην ενσωμάτωση των τοπικών κοινωνιών στο σύστημά της, διαμέσου της ιδεολογικής ανωτερότητας της σοβιετικής ταυτότητας αφενός και αφετέρου, στο να ανακόψει τη δυναμική των περιφερειακών, τοπικών πολιτισμικών ταυτοτήτων, τις οποίες θεωρούσε κατώτερες. Κατάφερε να δημιουργήσει και ισχυροποιήσει την ενιαία, σοβιετική, ιδεολογικού χαρακτήρα, υπερεθνική ταυτότητα που εξέφραζε το σύστημα και προκειμένου να εξισορροπήσει τα όποια αντιπολιτευτικά ρεύματα ικανά να στραφούν εναντίον του, να δημιουργήσει νέες, κατώτερες πλην ίσες μεταξύ τους ταυτότητες, υποτιμώντας παράλληλα, την υπερεθνικού χαρακτήρα θρησκευτική ταυτότητα του Ισλάμ. Κατά τη μεταψυχροπολεμική περίοδο οι διαφοροποιήσεις των ταυτοτήτων και η αίσθηση του ανήκειν, απέκτησαν νέα δυναμική και πιο σύνθετη δομή. Η θρησκευτική ταυτότητα αποκαθίσταται, ενώ μαζί με την εθνοτική/εθνική ταυτότητα βασισμένη στη γλώσσα, στην

ταυτότητα του έθνους-κράτους, που ορίζεται σε μια συγκεκριμένη επικράτεια, έχουν πλέον τη δυνατότητα επιρροής σε διαφορετικά επίπεδα και αποτελούν συνδυαστικό στοιχείο για πολλές πολιτισμικές, πολιτικές και οικονομικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους (Νταβούτογλου, 2010). Η δράση των εξωτερικών παραγόντων στην περιοχή όπως εξελίχθηκε, αποκάλυψε τη διαφορά σε πολιτισμικό, πολιτικό-κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, της περιοχής με τη Δύση. Η διαφορά αυτή μέσα από το δυτικό πρίσμα, αντιμετώπιστηκε *«σχεδόν προκατειλημμένα, ως ταυτόσημη με την αναταραχή, το φόβο, την καχυποψία και τη συγκατάβαση»*, στάση η οποία οδήγησε τελικά, σε *«αμήχανη, ακατέργαστη και διαστρεβλωμένη κατανόηση των [...] διαφορετικών μορφών ζωής των «μη-Δυτικών λαών»* (Inayatullah & Blaney, 2004, σελ.2).

2. Οικονομική συνέπεια: Η περιφερειακή οικονομική και πολιτική δομή της Κεντρικής Ασίας της Σοβιετικής περιόδου, υπήρξε μονοδιάστατη. Το σοβιετικό σύστημα το οποίο στόχευε να εγκαθιδρύσει μια ολοκληρωτικά ελεγχόμενη οικονομική τάξη, δημιούργησε μια ανορθολογική σχέση εξάρτησης μεταξύ των κεντρικών Σλαβικών Δημοκρατιών και των περιφερειακών Δημοκρατιών της Κεντρικής Ασίας, γεγονός που αποτέλεσε την αιτία του χάσματος μεταξύ των αναγκών και των παραγωγικών δομών τους. Στο όνομα της ενότητας της κρατικής δομής, αποκλείστηκε η διαμόρφωση εσωτερικών περιφερειακών αυτονομιών, αφού ο σχεδιασμός και η διαχείριση τόσο της παραγωγής της περιφέρειας, όσο και των καταναλωτικών της δίδων, γινόταν κεντρικά από τη Μόσχα. Αυτή η οικονομική αντίληψη παρεμπόδισε τη δημιουργία μιας αυτόνομης εσωτερικής οικονομίας, όσο και το άνοιγμα των ίδιων των Δημοκρατιών στην περιφερειακή και παγκόσμια οικονομία. Για παράδειγμα το Ουζμπεκιστάν, παρότι υπήρξε ο προμηθευτής του 65% της σοβιετικής παραγωγής βάμβακος, το σύνολο του οποίου διοχετεύονταν ως πρώτη ύλη προς την υφαντουργία των σλαβικών Δημοκρατιών, δεν ανέπτυξε σοβαρή υφαντουργία το ίδιο (ICG, 2005). Η μονοπώληση αυτή γίνεται αισθητή όχι μόνο στις περιφερειακές σχέσεις παραγωγής-κατανάλωσης αλλά και στον εθνικό έλεγχο επί των σημαντικών στρατηγικά βιομηχανιών. Η μεταβατική περίοδος μετά την ανεξαρτησία είχε σοβαρά προβλήματα, με πτώση της παραγωγής σε συγκεκριμένους κλάδους, ενώ η συνέχιση της παλαιάς δομής εμπόδιζε την επίτευξη των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων ακόμη και από καλοπροαίρετα εγχειρήματα και πρωτοβουλίες. Η επανασύσταση του οικονομικού συστήματος, των θεσμών και η εγκαθίδρυση εξ'αρχής μιας δημόσιας διοίκησης, κατέστησε αναγκαία μια ριζική αλλαγή νοοτροπίας και συστήματος, η οποία όμως δε συνέβη, με αποτέλεσμα να μην πραγματοποιηθεί μια ουσιαστικότερη αλλαγή. Το γεγονός αυτό γίνεται εμφανές κατά κάποιον τρόπο, στη συνεχιζόμενη σχέση εξάρτησης, στις εσωτερικές οικονομικές σχέσεις, στο μη παραγωγικό εσωτερικό οικονομικό σύστημα, ή στην απουσία κάποιας σοβαρής προσπάθειας ανοίγματος προς το εξωτερικό σε τομείς που πλεονεκτούν (Νταβούτογλου, 2010).

3. Πολιτικές-Διεθνείς συνέπειες: Η διαμόρφωση των κρατικών υποστάσεων όπως πραγματοποιήθηκε, οδήγησε στην αντίληψη ενός περιφερειακού κενού εξουσίας στην περιοχή και ενός περιβάλλοντος ανεκτικού σε εξωτερικές επιρροές (Kleveman, 2003, Menon, 2003), με πολιτικές συνέπειες που δεν αφορούν μόνο τα κράτη, αλλά έχουν περιφερειακές και διεθνείς προεκτάσεις. Οι αιτίες εντοπίζονται: i) στην υποχώρηση και εσωστρέφεια της Ρωσίας, λόγω της άποψης που είχε για την περιοχή (Κοτζιάς, 2011, Κεφ. 6.Α.1), με αποτέλεσμα να μην επιβεβαιώσει τη θέση που επιθυμεί να διατηρήσει στην περιοχή κατά τη δεκαετία του 1990 και, ii) στην έλλειψη του αισθήματος του «ανήκειν» σε μια περιφέρεια με κοινά ζητήματα, ανησυχίες, ίσως και συμφέροντα και ως εκ τούτου, στη μη-περιφερειοποίησή της εκ των έσω, παρά το κοινό παρελθόν τους. Αναλυτικότερα...

i) Η αποδυνάμωση της θέσης της Ρωσίας στην Κεντρική Ασία υπήρξε αντανάκλαση των εσωτερικών της προβλημάτων, των προσπαθειών ενσωμάτωσής της με τη Δύση και της ολοκληρωτικής ενασχόλησής της με τον Καύκασο επί προεδρίας Yeltsin, που έκανε την πολιτική της για την Κεντρική Ασία αβέβαιη, λόγω των δισταγμένων απόψεων που ακούγονταν σε σχέση με τα τοπικά θέματα (Mullojanon, 2008). Έτσι, μετατράπηκε σε «φθίνοντα ηγεμόνα» στην περιοχή της Κεντρικής Ασίας, αποκαλύπτοντας την αδυναμία της κυβέρνησής της να αποτρέψει την εισβολή σε ότι θεωρούσε σφαίρα επιρροής της (Deyermond 2009, σελ.160), αλλά και τον «αναγκαστικό» χαρακτήρα της αποδοχής της ηγεμονίας της από τα κράτη της περιοχής, ο οποίος τους έδωσε την ώθηση να προβούν στη διαφοροποίηση των στρατηγικών τους συνεταιρισμών. Οι νέες Δημοκρατίες επιχείρησαν να διατηρήσουν την ευαίσθητη ισορροπία μεταξύ των στοιχείων συνέχειας εντός του συστήματος και των πεδίων σύγκρουσης. Ο εμφύλιος του Τατζικιστάν, οι εθνοτικές συγκρούσεις και η αβεβαιότητα της πρώτης περιόδου, διευκόλυναν τις προσπάθειες των ηγετών της, πρώην πολιτικών στελεχών της σοβιετικής περιόδου, να διατηρήσουν την υφιστάμενη δομή δίχως μεγάλες αλλαγές. Οι δημοκρατίες της Κεντρικής Ασίας αντί μιας ταχείας πολιτικής αλλαγής, προτίμησαν μια σταθερή και αργή μετάβαση σε ένα πολιτικό σχήμα που τελικά, τείνει προς της Ρωσίας και της Κίνας. Για τη διεθνή κοινότητα τα κράτη πορεύονται *εξ'αρχής «αμήχανα, αβέβαια και με αστάθεια στη διαμόρφωση των σχεδίων της ατζέντας τους για την περιφέρειά τους, ή των δομών συνεργασίας τους για την ασφάλεια»* (Allison, 2004, σελ.463), κυρίως μάλιστα χωρίς συνεργασία όπως πιθανόν θα υποδείκνυε η κοινή λογική. Αυτό εξηγείται εν μέρει, από την κοινή τους Σοβιετική εμπειρία ως *«τμήματα μιας κεντρικής διοίκησης, που εσκεμμένα προσπάθησε να τα εμποδίσει από το να καταστούν δυνατά να παίξουν συμπληρωματικούς ρόλους το ένα για το άλλο»* (Blank, 2004β, σελ.139). Η πορεία τους, είναι αυτή που ευθύνεται για το χαρακτηρισμό «αμήχανα» κράτη, ο οποίος προσδιορίζει την κατάσταση εκείνη κατά την οποία τα κράτη ήταν *«ελάχιστα προετοιμασμένα για την απρόσμενη περιπέτεια που λέγεται οικοδόμηση του κράτους»* (Lewis, 2008, σελ.123),

δηλαδή «της συγκρότησης κρατικής υπόστασης με τη θέσπιση αρχών και κανόνων σε μια δεδομένη επικράτεια» (Grzymala-Busse και Luong, 2002, σελ.2). Η έννοια της «αμηχανίας» δηλαδή, χαρακτηρίζει μια πολιτική γραμμή, η οποία στερείται ευρείας εσωτερικής αποδοχής, είναι εξαναγκαστική και αυταρχική, ενώ οδηγεί την κρατική εξουσία σε μια διακυβέρνηση, «οι μέθοδοι και πρακτικές της οποίας θεωρούνται ως αντιβαίνουσες προς τα αποδεκτά από τη Δύση πρότυπα και κανόνες» (Nincic, 2005, σελ.13). Αποδεικνύεται μάλιστα ανεπαρκής στην εξασφάλιση ενός ικανοποιητικού επιπέδου ζωής για τους πολίτες και φέρνει στην επιφάνεια αντιδράσεις και αναταραχές με αποτέλεσμα, την περαιτέρω ανασφάλεια της κρατικής εξουσίας και την εφαρμογή σκληρών μεθόδων καταστολής τους. Στη διεθνή της στάση, αυτή η διακυβέρνηση ακροβατεί μεταξύ αβέβαιων επιλογών και διπλωματικών κινήσεων, οι οποίες «αποσκοπούν στο να εξασφαλίσουν ότι ο ηγέτης θα παραμένει αλώβητος από την αποτυχία του κράτους να ανταποκριθεί στις υποσχέσεις του» (Lewis, 2008, σελ.163). Άρα, με πρωταρχικό μέλημα την εσωτερική ασφάλεια, σκοπός της εξωτερικής πολιτικής των κρατών γίνεται η προστασία του εσωτερικού καθεστώτος, η διασφάλιση του ηγέτη «από την εγχώρια αναρχία η οποία μπορεί να ενισχυθεί από τις πιέσεις του έξω κόσμου» (Blank, 2004, σελ.139-140), με την ισχυροποίηση των δυνάμεων καταστολής, γεγονός που από μόνο του απορροφά πολύτιμους πόρους. Τα ασταθή κράτη υποκρύπτουν ένα φάσμα εχθρότητας και ανασφάλειας, το οποίο εντείνεται από την εσωστρέφεια, την απαξίωση, την κυνικότητα και το διχασμό των κοινωνιών τους κυρίως λόγω έλλειψης «αποτελεσματικών», «ουδέτερων» και «ευρέως αποδεκτών κρατικών θεσμών» (Lewis, 2008, σελ.47, Bunce&Wolchik, 2009, σελ.72). Επίσης, στην περίπτωση της Κεντρικής Ασίας, η ανασφάλεια των ηγετών αντανακλάται και στην καχυποψία και την απουσία συνεργασίας ή καλών σχέσεων με τα γειτονικά κράτη, παράγοντες που ενέτειναν τους μεταξύ τους ανταγωνισμούς. Αντίδοτο στο φάσμα της εχθρότητας και ανασφάλειας είναι ο εξωτερικός παράγοντας που λειτουργεί για τα αυταρχικά καθεστώτα ως «συμπεφωνημένο» αναγνώρισης και νομιμότητάς τους, σε εσωτερικό και διεθνές επίπεδο (Lewis, 2008). Τα κράτη εμφανίζονται έτσι πρόθυμα να συνεργαστούν με ένα ευρύ φάσμα διεθνών παραγόντων, αλλά η σκοπιμότητα πίσω από τη συνεργασία με εξωτερικούς παράγοντες αφήνει στο περιθώριο τη δυνατότητα της μεταξύ τους συνεργασίας²⁶, οπότε και παρατηρήθηκε...

ii) ...η έλλειψη του αισθήματος του «ανήκειν» σε μία περιφέρεια και η απουσία περιφερειακής συνείδησης, συνεργασίας και συγκρότησης. Η απουσία αυτή, σε συνδυασμό με: α/ την «αμηχανία» και την αστάθεια της εξέλιξης των κρατών, β/ την αντίληψη πως δεν διαφαινόταν προοπτική κάλυψης του «κενού», κατά τα πρώτα χρόνια τουλάχιστον και γ/ τη δράση παραγόντων ικανών να προκαλέσουν επέκταση των αναταραχών, όπως οι ακραίες Ισλαμικές Οργανώσεις, ενέτειναν την εντύπωση της

²⁶ Π.χ. το Καζακστάν είχε την πρωτοβουλία Ένωσης Κεντρικής Ασίας (Central Asian Union, CAU), το 1990, δεν κατάφερε όμως να γίνει ένας περιφερειακός οργανισμός και έπαψε να υπάρχει το 2000.

διεθνούς κοινότητας περί μιας διαιρεμένης και «απειλητικής» περιοχής, εγείροντας ζητήματα ασφάλειας με διεθνή αντίκτυπο, συντελώντας έτσι στη διαμόρφωση ενός περιφερειακού περιβάλλοντος ανεκτικού στη δραστηριοποίηση εξωτερικών παραγόντων, οι οποίοι και εισήλθαν. Ως αφορμές εντούτοις. Γιατί οι αιτίες, όπως αποκαλύφθηκαν στην πορεία εντοπίζονται, α) στη γεωλογική της προίκα, την πλούσια σε κοιτάσματα φυσικών πόρων, απαραίτητων για την ενεργειακή ασφάλεια, όπως επίσης ορυκτών και μεταλλευμάτων και β) στη θέση – κλειδί της περιοχής, η οποία δίνει τη δυνατότητα στρατηγικού ελέγχου των μεγάλων δυνάμεων, Κίνας, Ρωσίας, Ινδίας, ή κρατών με θέματα ανοιχτά για τη διεθνή κοινότητα όπως το Ιράν, ή το Αφγανιστάν.

Η δραστηριοποίηση των δύο περιφερειακών μεγάλων δυνάμεων Ρωσίας-Κίνας στην περιοχή, η είσοδος, η συνύπαρξη και αντιπαλότητα και όλων των παραγόντων σε αυτήν, είναι που πυροδότησε τις θεωρίες περί ενός «Νέου Μεγάλου Παιχνιδιού». Οι λόγοι που διαφοροποιούν και καθιστούν *Νέο* το σύγχρονο «Μεγάλο Παιχνίδι», είναι: 1. η είσοδος πολλών και διαφορετικών εξωτερικών παραγόντων, όχι μόνο κρατών αλλά και οργανισμών, περιφερειακών και παγκόσμιων στην περιοχή, 2. η ύπαρξη των 5 ανεξάρτητων κυρίαρχων κρατών και βέβαια, 3. η μετατόπιση της ουσίας του παιχνιδιού: δεν είναι πλέον ο χωρισμός σε σφαίρες επιρροής, ή ο εδαφικός έλεγχος, ή η ηγεμονική θέση στην περιοχή μόνο· είναι και η απόκτηση πρόσβασης και ελέγχου στους στρατηγικούς φυσικούς πόρους της Κεντρικής Ασίας, η δημιουργία και εξασφάλιση θέσεων και καναλιών επιρροής καθώς «*μια τέτοια επιρροή δεν στηρίζεται στον εδαφικό έλεγχο, [βάση της συμβατικής γεωπολιτικής], αλλά στα διακριτά καθεστώτα διακυβέρνησης*» (Goetze & Guzina, 2008, σελ.334), δηλαδή στην επιρροή, τον «έλεγχο», ή ακόμη και τη διαμόρφωση επιθυμητών καθεστώτων διακυβέρνησης. Κατ' επέκταση, η έννοια του *Νέου Μεγάλου Παιχνιδιού* χαρακτηρίζει και την άσκηση επιρροής στην εφαρμογή του μοντέλου διακυβέρνησης, που θα εξασφαλίζει το ευνοϊκότερο δυνατό περιβάλλον παρέμβασης. Παρόλο που οι νουθεσίες και παρεμβάσεις στον τρόπο διακυβέρνησης ενοχλούν τους νέους παίκτες, λαμβάνουν μέρος στο *Παιχνίδι* προσβλέποντας σε κέρδη: μπορεί, η είσοδος των εξωτερικών δρώντων να έχει εντείνει τον ανταγωνισμό μεταξύ των κρατών της περιοχής, διευκολύνει εντούτοις τις στρατηγικές κέρδους, με την ευθυγράμμιση στο πλευρό ισχυρών εταίρων, είτε για υλικά / οικονομικά οφέλη, (π.χ. η ανανέωση παραχώρησης αεροπορικών βάσεων από το Κιργιστάν στις ΗΠΑ), είτε για εξισορρόπηση των απαιτήσεων-πιέσεων των μεγάλων δυνάμεων (π.χ. αύξηση τιμών φυσικού αερίου), είτε για αντιμετώπιση των προκλήσεων (π.χ. τρομοκρατία). Και τα πέντε κράτη της Κεντρικής Ασίας έχουν δείξει την τάση τους για δεσμεύσεις με διεθνείς παράγοντες, επιλέγοντας το μοντέλο εξωτερικού παράγοντα που προτιμούν, χωρίς ταυτόχρονα να είναι υποχρεωμένα να συμμορφώνονται με τις υποχρεώσεις εφόσον διαφωνούν. Επίσης, μπορούν να αλλάζουν τις προτιμήσεις τους για έναν άλλο εξωτερικό πόλο έλξης, (π.χ. Ουζμπεκιστάν η συμμετοχή-αποσυρσή του

από GU(U)AM και η άρνηση-προσχώρησή του τελικά στον CSTO) χωρίς να αποκλείεται η συμμετοχή τους σε φορείς με επικαλυπτόμενες αρμοδιότητες. Αυτό με τη σειρά του εξηγεί εν μέρει τη δραστηριοποίηση εξωτερικών θεσμών, αλλά και τη δημιουργία νέων με παρεμφερείς στόχους, π.χ. NATO, OHE, CSTO, SCO κ.λπ. Η ταυτόχρονη δραστηριοποίηση σε ίδια πεδία δεν ευνοεί την πολιτική αλληλεγγύη μεταξύ των παραγόντων, θεσμών ή κρατών, αντίθετα ανεβάζει τον ανταγωνισμό, καθώς: α/ οι καλές σχέσεις επαφίονται στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων και ενίοτε είναι προσωρινές, β/ οι συνεργασίες δίνουν τη δυνατότητα στα κράτη να διαχειρίζονται τις περιφερειακές τους διαφορές και σπάνια να τις μειώνουν, γ/ οι διάφοροι διεθνείς φορείς προωθούν πρωτίστως τις δικές τους ξεχωριστές περιφερειακές στρατηγικές, ενώ δ/ η πολυπλοκότητα των αλληλεπιδράσεων, ωθεί τα κράτη να συμμετέχουν σε έναν αριθμό παρόμοιων συνεργασιών, με διαφορετικές ομάδες και ταυτόχρονα σε συνεχή ευθυγράμμιση και εκ νέου σύνταξη με φορείς που προωθούν τους στόχους τους, ματαιώνοντας ταυτόχρονα τους στόχους άλλων (Deyermond, 2009). Για παράδειγμα, οι προτεραιότητες που δίνουν στις πολιτικές τους λειτουργίες, π.χ. ενίσχυση της ασφάλειας έναντι της οικονομίας και το αντίθετο, αποκαλύπτει την προστασία που επιζητούν έναντι των παρεμβατικών στρατηγικών άλλων φορέων, αλλά και την έλλειψη επιθυμίας για βαθύτερη περιφερειακή ενοποίηση (Allison, 2008). Ως εκ τούτου, οι διεθνείς παράγοντες, έχουν σημαντική επίπτωση στον τύπο, στο χαρακτήρα των σχέσεων στην περιοχή, οι οποίες με τη σειρά τους, μπορεί να έχουν αντίκτυπο σε παγκόσμιο επίπεδο²⁷. Αυτή η δυναμική μπορεί να εμποδίζει την εμφάνιση μίας ηγετικής δύναμης στην Κεντρική Ασία, ή να καθιστά ασύμφορη έως και απίθανη την εκδήλωση μιας βίαιης αντιπαράθεσης μεταξύ τους, όμως δεν μειώνει τη δυναμική του ανταγωνισμού. Ο SCO έρχεται να αλλάξει κατά κάποιο τρόπο τα παραπάνω δεδομένα: Δημιούργημα βασισμένο σε μια νέα αντίληψη συνεργασίας, αποτελεί ένα παράδειγμα μιας «νέας περιφερειοποίησης», δεδομένου ότι εντάσσει τα μέλη του σε ένα περιφερειακό πλαίσιο το οποίο ορίζεται από «συνεργασία ανοιχτή, λειτουργική, βασισμένη στα συμφέροντα που μοιράζονται γειτονικά κράτη», η οποία τονίζεται από αμοιβαίο σεβασμό για την κυριαρχία των κρατών-μελών (Chung, 2004), χωρίς απαιτήσεις αλλαγής στον τρόπο άσκησης της εξουσίας, ή της οικονομικής διακυβέρνησης.

5.B ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΑΣΙΑΣ

Μετά τις συνέπειες της αλλαγής του 1991, το παρόν κεφάλαιο εκθέτει τις ιδιαιτερότητες των κρατών στην πορεία τους πριν και μετά το 1991, κυρίως το θέμα της ενέργειας, των συνόρων/εθνοτήτων και της εσωτερικής κατάστασης των κρατών.

²⁷ Για παράδειγμα, η προσέγγιση των χωρών του Καυκάσου ή της Κεντρικής Ασίας από το NATO αντιβαίνει στις επιθυμίες της Ρωσίας κι επιδρά στη στάση της διεθνώς. Επίσης, γεγονότα που συμβαίνουν σε τοπικό επίπεδο, δεν είναι απαραίτητα αποτέλεσμα τοπικών επιρροών μόνο, π.χ. υποκίνηση «Χρωματικών Επανάστασεων».

5.B.1 Η Ενέργεια

Πετρέλαιο, φυσικό αέριο, ορυκτά μεταλλεύματα και υδροηλεκτρική ενέργεια, είναι τα μεγάλα περιουσιακά στοιχεία στρατηγικής σημασίας που διαθέτει, πηγές ανταγωνισμού, αλλά και πιθανής σύγκρουσης. Επί Σοβιετικής εποχής οι πηγές, η ποσότητα και οι διάδρομοι μεταφοράς τους κατασκευάστηκαν και ελέγχονταν από τη Μόσχα. Μετά την ανεξαρτησία τους τα κράτη ήταν πλέον ελεύθερα να διαχειριστούν τους πόρους τους. Η αναζήτηση του Πεκίνου για ενεργειακή εξασφάλιση χάριν της αλματώδους «ειρηνικής ανόδου» του, σε μια εποχή που υπάρχει ήδη ένα κλίμα ανησυχίας στη διεθνή κοινότητα γύρω από την ενεργειακή ασφάλεια (πρώτος πόλεμος στο Ιράκ κ.λπ.), αλλά και της ανασφάλειας για τα δικά του ανοιχτά θέματα, το ωθούν να επιδιώξει τη συνεργασία των κρατών της Κεντρικής Ασίας (Κεφ. 6.A.2), αφού η διάλυση της ΕΣΣΔ άνοιξε το δρόμο για ελεύθερη διαπραγμάτευση μαζί τους. Οι στρατηγικές λύσεις υπαγορεύουν νέα έργα εξόρυξης, μεταφοράς, σε μακρόπνοο ορίζοντα συνεργασίας με την Κεντρική Ασία, κάποια από τα οποία έχουν ολοκληρωθεί και κάποια άλλα εξελίσσονται. Η λειτουργία αυτών των δικτύων αφαιρεί από τη Μόσχα τους στρατηγικούς μοχλούς επιρροής των προμηθευτών της στην Κεντρική Ασία οι οποίοι, διαφοροποιώντας τις διαδρομές των εξαγωγών τους, μεγιστοποιούν τα κέρδη τους, επιτυγχάνουν υψηλότερες τιμές για τους πόρους που της παρέχουν στις συναλλαγές μαζί της, σπάζουν το μονοπώλιο και τα δυσάρεστα παρελκόμενά του. Κυρίως όμως, είναι η χρήση της μεταφοράς ενέργειας ως εργαλείου πίεσης προς τα κράτη, που επιτακτικά τα ωθεί να αναζητήσουν εναλλακτικές συνεργασίες, αναπτύσσοντας στρατηγικές παράκαμψής της, με την Αστάνα για παράδειγμα, να στρέφεται προς την Κίνα και το Ασκαμπάτ προς το Ιράν. Το γεγονός αυτό με τη σειρά του τροφοδοτεί την έντονη ενόχληση της Μόσχας, επιδεινώνει το κλίμα μεταξύ αυτής και των κρατών της Κεντρικής Ασίας και υποδαυλίζει την ήδη υφέρπουσα αντιπαλότητα μεταξύ Ρωσίας-Κίνας. Η Ρωσία από πλευρά της αντιλαμβάνεται την αναγκαιότητα των δεσμών που τα κράτη της Κεντρικής Ασίας επιθυμούν να έχουν με τον έξω κόσμο, για ξένες επενδύσεις ή για να αντιμετωπίσουν τον οικονομικό ανταγωνισμό, όμως δεν παύει η ανάπτυξη των αγωγών να βλάπτει τα συμφέροντά της. Πέραν όμως του παράγοντα «διαφοροποίηση» που επιτυγχάνουν τα κράτη της Κεντρικής Ασίας, η Κινεζική επιλογή είναι πιο ελκυστική από ότι η Ρωσία, διότι οι κινεζικές επενδύσεις επικεντρώνονται στην κατασκευή νέων υποδομών, στην ανάπτυξη και εκμετάλλευση νέων πηγών ενέργειας, που εγγυώνται αυξημένη παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου, οπότε και περισσότερα κέρδη. Μετά την έναρξη λειτουργίας του αγωγού πετρελαίου Κίνας-Καζακστάν και την ολοκλήρωση του αγωγού αερίου Κίνας-Τουρκμενιστάν, ο Ρωσικός μονοπωλιακός έλεγχος στις εξαγωγές ενέργειας της Κεντρικής Ασίας θα έχει υποστεί σημαντικές ζημιές, αν ληφθεί υπόψη πως μέχρι την υλοποίηση αυτών των αγωγών, το 70% των εξαγωγών πετρελαίου του Καζακστάν και το 90% των εξαγωγών του φυσικού αερίου του

Τουρκμενιστάν μεταφέρονταν μέσω του Ρωσικού δικτύου αγωγών (Socor, 2007, BP, 2008). Η Ρωσία εισάγει φυσικό αέριο το οποίο χρησιμοποιεί για τις δικές της ανάγκες λόγω χαμηλότερου κόστους και εξάγει το δικό της λόγω υψηλότερου κέρδους (Nygren, 2007, 2008). Δεδομένου ότι οι πωλήσεις φυσικού αερίου υπόκεινται σε μια εξαιρετικά ασταθή διεθνή αγορά, το 2009 λόγω της χαμηλότερης ζήτησης για φυσικό αέριο στην Ευρώπη, η Ρωσία ουσιαστικά μείωσε την αγορά του φυσικού αερίου από το Τουρκμενιστάν και σταμάτησε τελείως την προμήθεια από τον Απρίλιο του 2009, μετά από μία έκρηξη σε αγωγό, φέρνοντας το Τουρκμενιστάν σε μια πολύ δύσκολη οικονομική κατάσταση, αφού οι εξαγωγές φυσικού αερίου είναι η κύρια πηγή εσόδων του. Το Μάρτιο του 2008, η Ρωσία συμφώνησε να αυξήσει τις τιμές του φυσικού αερίου για το Τουρκμενιστάν, το Καζακστάν και το Ουζμπεκιστάν στα Ευρωπαϊκά επίπεδα, αρχής γενομένης από το 2009 (Eurasianet, 2008) αλλά σε μικρότερο όγκο. Τα σημαντικότερα έργα είναι:

Αγωγοί Πετρελαίου

Τη δεκαετία του 1990 η Κίνα εγκαινιάζει το διάλογο και την ενεργειακή συνεργασία της με το πλούσιο σε κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου Καζακστάν με τις εθνικές ενεργειακές της εταιρίες να επενδύουν στις πετρελαιοπηγές του. Πρώτος στρατηγικός στόχος, η κατασκευή ενός αγωγού πετρελαίου από το Καζακστάν στην Κίνα, που θα της επιτρέψει να διαφοροποιήσει τις ενεργειακές της εισαγωγές (Sun, 2007). Οι συνομιλίες για τον αγωγό ξεκινούν το 1997 και το 2004 Κίνα και Καζακστάν συμφωνούν τελικά σε ένα αγωγό, ο οποίος θα εκτείνεται από το Ατάσου του Καζακστάν ως το Αλασάνκου της επαρχίας Σιν-Τσιάνγκ της Κίνας, χωρίς να περνά από ρωσικά εδάφη (Kazinform, 2009, Shaikhutdinov, 2007). Το πρώτο στάδιο μήκους 988χλμ., ολοκληρώθηκε το Δεκέμβριο του 2005 και το πρώτο πετρέλαιο άρχισε να κυκλοφορεί τον Ιούλιο του 2006. Το δεύτερο στάδιο, που ολοκληρώθηκε τον Οκτώβριο 2009, συνδέει τον αγωγό με τις δυτικές πηγές του Καζακστάν παρέχοντας στην Κίνα πρόσβαση στο πετρέλαιο της Κασπίας. Η Κίνα λαμβάνει το 3,6% του αργού πετρελαίου της από τον αγωγό αυτό, κάτι λιγότερο από 6 εκ.τόνους το 2009 και η αύξηση για το 2010 υπολογιζόταν στο 20% (Platt's Oilgram News, 2008, Kazinform, 2009). Το τρίτο και τελευταίο τμήμα του αγωγού (που θα ολοκληρωνόταν το 2011), αναμένεται να αυξήσει τη συνολική ικανότητα μεταφοράς πετρελαίου σε 20 εκ.τ. ετησίως. Την εξαγωγική ικανότητα του αγωγού αύξησε η συμφωνία που υπεγράφη το Νοέμβριο του 2007 μεταξύ Ρωσίας και Καζακστάν, να μεταφέρονται έως και 5 εκ.τ. πετρελαίου ετησίως προς την Κίνα, μέσω του αγωγού Ομσκ-Παβλοδάρ-Ατάσου-Αλασάνκου. Το πρώτο τρίμηνο του 2008, 300.000 τόνων Ρωσικού αργού εξάγονται στην Κίνα μέσω αυτής της διαδρομής (Interfax, 2008).

Στις σημαντικές επενδύσεις²⁸ που πραγματοποιήθηκαν τη δεκαετία του 2001-2010 ξεχωρίζει επίσης το δάνειο των \$600 εκ. της Κίνας προς το Ουζμπεκιστάν τον Ιούλιο 2006, για μια κοινή εκμετάλλευση των ενεργειακών του αποθεμάτων (Blank, 2006).

Ρωσία-Κίνα: Το 1999 υπογράφεται το πρωτόκολλο κατασκευής ενός κύριου αγωγού από τη Ρωσία (Σιβηρία) ως την Κίνα. Στις αρχές του 2000 όμως, η Ρωσική κυβέρνηση αποφασίζει να προχωρήσει στην κατασκευή ενός αγωγού που θα ξεκινά από την Ταϊσέτ της Σιβηρίας, χωρίς όμως να έχει κεντρικό καταληκτικό κόμβο την Κίνα, αλλά την Περβόζναγια στον Ειρηνικό κι από 'κει να μεταφέρεται στην Ιαπωνία, με την τροφοδοσία της Κίνας να γίνεται μέσω ενός παρακλαδίου και όχι του κεντρικού αγωγού (Κοτζιάς, 2011). Το γιατί και η πολιτική-διπλωματική διάσταση αυτής της διαφοροποίησης εξετάζονται στο Κεφάλαιο των Ρωσο-Κινεζικών σχέσεων. Η αρχική συμφωνία για τον αγωγό με την Κίνα υπογράφεται το Μάιο του 2003, η συμφωνία επί της διαδρομής τους στις 31 Δεκεμβρίου 2004, ενώ η κατασκευή του αγωγού ξεκινά τον Απρίλιο του 2006. Την 1^η Ιανουαρίου 2011 ξεκινούν οι πρώτες ενεργειακές αποστολές. Για την κατασκευή του Ρωσία και Κίνα υπογράφουν το 2009, επίσημη συμφωνία ανταλλαγής: η Κίνα θα παρέχει μακροπρόθεσμα δάνεια των \$25 δις στη Ρωσία η οποία θα αποπληρώσει τα δάνεια αυτά με την παροχή στην Κίνα 300 εκ.τ. μεταξύ 2011–2030, με μέσο ετήσιο όγκο τους 15 εκ.τ.²⁹.

Αγωγοί Φυσικού Αερίου

Το 2003, Ρωσία και Τουρκμενιστάν υπέγραψαν συμφωνία μακροχρόνιας συνεργασίας στον τομέα του φυσικού αερίου, κατά την οποία η Ρωσία θα αγοράσει πάνω από 2 τρις κ.μ. φυσικού αερίου για 25 χρόνια, ενώ το 2007 υπέγραψαν μια νέα συμφωνία για την κατασκευή ενός αγωγού κατά μήκος της Κασπίας Θάλασσας στη Ρωσία (Zhao, 2010, σελ.7). Το σημαντικότερο έργο εντούτοις στον τομέα του φυσικού αερίου, είναι η κατασκευή ενός αγωγού μήκους 7.000 χλμ., ικανού να μεταφέρει 30 δις κ.μ. φυσικού αερίου ετησίως, από το Τουρκμενιστάν στη Σαγκάη της Κίνας για 30 χρόνια, αρχής γενομένης το 2009 (Pannier, 2008, Sethuraman & Bierman 2011, Stratfor, 2009a). Η εταιρία China National Petroleum Corporation (CNPC) είναι ο φορέας εκμετάλλευσης του έργου, ενώ οι εταιρείες που εμπλέκονται στην κατασκευή από το Τουρκμενιστάν και τις χώρες διαμετακόμισης, το Καζακιστάν και το Ουζμπεκιστάν, θα έχουν στην κυριότητά τους το 50% των αγωγών που διέρχονται από το έδαφός τους. Η συμφωνία τους

²⁸ Σημαντικές συμφωνίες είναι και οι εξής: η συμφωνία αγοράς της Καναδικής εταιρίας PetroKazakhstan, που είχε στην κατοχή της τα δεύτερα μεγαλύτερα αποθέματα πετρελαίου στο Καζακιστάν από την Εθνική Κινεζική Επιχείρηση Πετρελαίου (CNPC), αντί \$4,2δις τον Αύγουστο του 2005. Το Δεκέμβριο του 2006 ο Κινεζικός Όμιλος CITIC αγόρασε τα περιουσιακά στοιχεία πετρελαίου της Καναδικής εταιρίας Nations Energy για \$1,9δις στο Καζακιστάν. Πρόκειται για την τρίτη μεγαλύτερη υπερπόντια πετρελαϊκή αγορά που έγινε ποτέ από Κινεζική εταιρία (BBC News, 2004 & 2005, Xinhua, 2007, Proninska, 2007). Επίσης οι Κινεζικές εταιρίες International Trust και Investment Corporation απέκτησαν αντί \$1,9δις, ένα ποσοστό πετρελαιοπηγής στο Δυτικό Καζακιστάν (Blank, 2006).

²⁹ Η Ιαπωνία χρηματοδότησε το έργο με \$14δις προκειμένου να διασφαλίσει την κατασκευή του, ενώ η Κίνα θα χρηματοδοτήσει τις δύο μεγάλες Ρωσικές εταιρίες πετρελαίου "Rosneft" και "Transneft" με \$15δις και \$10δις αντίστοιχα. Οι πληροφορίες για τον αγωγό αντλήθηκαν από: Wikipedia, China Daily 2003, BBC News 2004a, Kommersant 2006, Helmer 2008, Blagov 2008, Bryanski 2009, BBC Monitoring 2009, Watkins 2009, Pipelines International 2009, Xinhua, 2009.

υπεγράφη το 2006, η κατασκευή ξεκίνησε αμέσως και στις τρεις χώρες ταυτόχρονα, με το Καζακστάν να κατασκευάζει 1.300 χλμ., το Ουζμπεκιστάν 530 χιλ. και το Τουρκμενιστάν 188 χιλ. (Neff, 2008). Ο αγωγός φυσικού αερίου Κίνας - Τουρκμενιστάν, είναι χωρητικότητας 40 εκ.κ.μ. το χρόνο με το Καζακστάν, το Ουζμπεκιστάν και το Τουρκμενιστάν να καλύπτουν περίπου το ένα τρίτο κάθε χώρα (Durdıyeva, 2010). Ο συγκεκριμένος αγωγός σπάζει εντελώς το μονοπώλιο της Ρωσίας και στο φυσικό αέριο γεγονός που ήταν αναπόφευκτο να συμβεί. Αξίζει πάντως να σημειωθεί, πως μια εκ των προσφορών για την κατασκευή του τμήματος του αγωγού αυτού, την κέρδισε η ρωσική εταιρεία εφαρμοσμένης μηχανικής Stroytransgaz (Gurt, 2008). Η Μόσχα, ως αντίδραση στον αγωγό φυσικού αερίου Τουρκμενιστάν-Κίνα και προκειμένου να μη χάσει τα ανταγωνιστικά της πλεονεκτήματα, προσπάθησε να προωθήσει τον υποστηριζόμενο από την ίδια αγωγό αερίου «Prikaspiiski», ένα έργο που εμπλέκει επίσης το Καζακστάν, το Ουζμπεκιστάν και το Τουρκμενιστάν, αλλά αναβάλλεται λόγω έλλειψης πολιτικής και οικονομικής στήριξης (ICG, 2007, σελ.6-19). Τον Απρίλιο του 2008 ανακοινώθηκε το σχέδιο ενός νέου αγωγού φυσικού αερίου Κίνας (CNPC)-Καζακστάν, που θα μεταφέρει 40 δις κ.μ. το χρόνο, 30 δις εκ των οποίων θα ρέουν στην Κίνα, από τον κόμβο Νταρχάν στην Κασπία θάλασσα από το 2010 (EBR, 2008, Παράρτημα I, Χάρτης 4 και Χάρτης 5).

Ρωσία-Κίνα: Μόλις το 2008 Μόσχα και το Πεκίνο κατέληξαν σε συμφωνία-πλαίσιο σχετικά με τα σχέδια για την κατασκευή δύο γραμμών (Ανατολικής και Δυτικής) προς την Κίνα από τους υπάρχοντες Ρωσικούς αγωγούς φυσικού αερίου, μέσω των οποίων η Ρωσία θα παρέχει στην Κίνα 68 δις κ.μ. φυσικού αερίου ετησίως. Ο δυτικός αγωγός θα παρέχει 30 δις κ.μ. μέσω μιας πηγής φυσικού αερίου στη Δυτική Σιβηρία και η ανατολική οδός θα παράσχει 38 δις κ.μ. μέσω των αγωγών φυσικού αερίου Sakhalin. Στα τέλη του 2009 οι δύο χώρες κατέληξαν σε συμφωνία σχετικά με την προμήθεια ρωσικού φυσικού αερίου προς την Κίνα, αρχής γενομένης από το 2014-2015. Η υπογραφή των ενεργειακών συμφωνιών μεταξύ των δύο δυνάμεων, δείχνει μια συμπληρωματικότητα στον ενεργειακό τομέα μεταξύ τους, διάθεση συνεργασίας και παράλληλα μια αντιπαλότητα όσον αφορά τα έργα που μπορούν να γίνουν και ποιος θα επωφεληθεί (Laruelle & Peyrouse, 2009).

Νερό

Αν σε ένα μικρό ή μεγαλύτερο βαθμό ο ανταγωνισμός για το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο ελέγχονται, οι διαταραχές στον τομέα του νερού είναι οδυνηρά αισθητές, δεδομένου ότι στα 20 χρόνια της ανεξαρτησίας των κρατών υπήρξαν αλλαγές στη διαχείριση και στους μηχανισμούς ελέγχου του. Το σοβιετικό σύστημα παρείχε έναν εσφαλμένο μεν, αλλά λειτουργικό ρυθμιστικό μηχανισμό για τη διανομή και την αποζημίωση για την παροχή νερού εντός της επικράτειας των 5 χωρών, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει ότι κανείς δεν θα ερχόταν σε δύσκολη θέση, με την εφαρμογή ενός συνόλου

κανόνων και συμφωνιών μεταξύ των δημοκρατιών της Κεντρικής Ασίας, στη βάση ενός συστήματος «αποζημιώσεων». Σύμφωνα με αυτό, όταν το Τατζικιστάν και το Κιργιστάν («πάνω» χώρες), παρείχαν νερό και ηλεκτρική ενέργεια στο Ουζμπεκιστάν, στο Τουρκμενιστάν και στο Καζακιστάν («κάτω» χώρες), ελάμβαναν ως αντίτιμο πετρέλαιο, φυσικό αέριο και καταναλωτικά αγαθά. Κατά την περίοδο της ανεξαρτησίας οι «πάνω» χώρες βρέθηκαν στη δυσχερή θέση να πρέπει να καταβάλλουν μετρητά για το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, ενώ η παροχή νερού γινόταν δωρεάν, καθώς υπάρχουν λίγα μέσα για να αρνηθεί κανείς το νερό στις «κάτω» χώρες. Με το τέλος του σοβιετικού συστήματος, τέτοιοι μηχανισμοί επιβολής και διαιτησίας εξαφανίστηκαν και δεν αντικαταστάθηκαν με κατάλληλα διεθνή νομικά πλαίσια, παρά τις προσπάθειες. Διάφοροι περιφερειακοί θεσμοί έχουν συσταθεί, αλλά μέχρι στιγμής έχουν περιορισμένο αντίκτυπο (Matveeva, 2006). Ως αποτέλεσμα, τα ισχυρότερα κράτη μπορούν - και το κάνουν - να ενεργούν αυθαίρετα και ανενόχλητα από τα πιο αδύναμα κράτη, καλλιεργώντας αρνητικό κλίμα. Το Δεκέμβριο του 2003, το Κιργιστάν ανακοίνωσε μια συμφωνία να πουλά υδροηλεκτρική ενέργεια στην Σιν-Τσιανγκ. Η υλοποίηση της συμφωνίας αυτής προέβλεπε την κατασκευή νέων υδροηλεκτρικών έργων σε ποταμούς κοινούς με το Ουζμπεκιστάν. Το γεγονός αυτό πυροδότησε την ισχυρή αντίδραση του Ουζμπεκιστάν, λόγω των επιπτώσεων στην Ουζμπεκική γεωργία, το οποίο προέβη σε κλείσιμο των συνόρων του. Το ίδιο πρόβλημα αντιμετώπισε και το Κιργιστάν. Ο SCO λειτούργησε ως διάυλος επικοινωνίας των τριών κρατών με αποτέλεσμα να βρεθεί συμβιβαστική λύση (Boland, 2011). Περισσότερα γι'αυτή τη διένεξη αναφέρονται στο Κεφ. 7.Δ.3, «Ο SCO για τα κράτη της Κεντρικής Ασίας».

Σε άλλους τομείς ενέργειας, σημαντική είναι η κοινοπραξία της κινεζικής πυρηνικής εταιρείας, China Guangdong Nuclear Power Group, με την εθνική επιχείρηση πυρηνικής δύναμης του Καζακιστάν, Kazatomprom για την κατασκευή πυρηνικών σταθμών στην Κίνα και για την προμήθεια 24.000 τόνων ουρανίου από το Καζακιστάν έως το 2020 (Stratfor, 2009).

Πολύ σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του ανταγωνισμού θα παίξει η ολοκλήρωση των μακρόπνων σχεδίων της Κίνας για την ενέργεια. Τα επενδυτικά πλάνα της, προβλέπουν και σχεδιάζουν την ανάπτυξη μιας Ζώνης Ενέργειας στο λιμάνι Γκουαντάρ του Πακιστάν, (ήδη υπάρχει μεγάλη πρόοδος), η οποία θα περιλαμβάνει διυλιστήριο πετρελαίου και άλλες εγκαταστάσεις, επιτρέποντας έτσι στο λιμάνι να χρησιμεύει ως κομβικό σημείο του ευρύτερου δικτύου των Κινεζικών ενεργειακών συμφερόντων που φτάνουν ως τη Μέση Ανατολή και την Αφρική. Αυτό πρακτικά σημαίνει, πως ένας διάδρομος ενέργειας Πακιστάν-Κεντρικής Ασίας (μέσω Τουρκμενιστάν-Καζακιστάν)-ΣινΤσιανγκ, θα ενισχύσει την ενεργειακή της ασφάλεια, θα μειώσει τα κόστη μεταφοράς και το σημαντικότερο: θα παρακάμπτει τα Στενά της Μάλακα (Blank, 2009, σελ.440, Κοτζιάς, 2010α). Η κατασκευή αυτού του κόμβου δεν θα έχει μόνο επίδραση στους

οικονομικούς ενεργειακούς στόχους της Κίνας, εφόσον επιτευχθούν, αλλά και στην ανάπτυξη του Κινεζικού αμυντικού στρατηγικού σχεδιασμού και ειδικότερα όσον αφορά στην πορεία της κινεζικής ναυτιλιακής στρατηγικής. Ο ρόλος και η σημασία του Γκουαντάρ, ως ενεργειακού κόμβου για τις κινεζικές εισαγωγές ενέργειας από τη Μέση Ανατολή και Αφρική και ως συνδέσμου με τις υποδομές της Κεντρικής Ασίας θα πρέπει να προστατεύεται (Κοτζιάς, 2010α).

Η ενέργεια είναι ο τομέας που γνώρισε άνθηση μετά το 1991 και πολύ μεγάλη κινητικότητα καθόλη τη διάρκεια της πρώτης δεκαετίας του 21ού αιώνα. Μαζί ανέβασε τον ανταγωνισμό μεταξύ Ρωσίας και Κίνας αποτελώντας ένα δυνητικό στοιχείο έντασης στις σχέσεις τους. Και οι δύο χώρες γνωρίζουν πως η ένταση δεν είναι για καμία επωφελής, γ'αυτό και κινούνται στρατηγικά προσπαθώντας να βρουν διαύλους συνεργασίας, σε διμερές και πολυμερές πλαίσιο. Καίριο ρόλο έχει παίξει ο παράγοντας ΗΠΑ που προσπαθεί να επηρεάσει τα ενεργειακά δεδομένα προς όφελος Αμερικανικών εταιριών, αλλά και ως στοιχείο επιρροής και πίεσης προς εξυπηρέτηση οικείων συμφερόντων, στηρίζοντας τη διαφοροποίηση των διαδρόμων μεταφοράς και μάλιστα όσους παρακάμπτουν τα Ρωσικά εδάφη. Για παράδειγμα συνάπτοντας συμφωνίες πετρελαίου με το Καζακστάν και φυσικού αερίου με το Τουρκμενιστάν, ή χρηματοδοτώντας την κατασκευή του αγωγού BTC (Baku-Tbilici-Ceyhan), αποκτά ένθερμους υποστηρικτές στην περιοχή, όπως την Ουκρανία, τη Γεωργία, την Ευρωπαϊκή Ένωση, πυροδοτώντας από τη μία πλευρά τον ανταγωνισμό, μεταθέτοντας τον και σε άλλα πεδία όπως θα δούμε πιο κάτω, αλλά και διαμορφώνοντας ένα νέο πλαίσιο συνενόησης Κίνας-Ρωσίας μεταξύ τους και με τα πέντε Κεντροασιατικά κράτη.

5.B.2 Σύνορα και Σταθερότητα

Η διευθέτηση των εξωτερικών συνόρων υπήρξε ένα θέμα που τα κράτη της περιοχής φρόντισαν να λήξουν σχετικά νωρίς (α.), ώστε να μην αποτελέσει εμπόδιο στην ανάπτυξη των σχέσεων μεταξύ τους. Το ίδιο ισχύει σε γενικές γραμμές και για τα εσωτερικά τους σύνορα, μόνο που εδώ παρατηρούνται οι ιδιαιτερότητες των χαραγμένων ορίων και οι συνέπειές τους (β.).

α. Τα σύνορα των κρατών της Κεντρικής Ασίας με Κίνα και Ρωσία: Η επισημοποίηση των συνόρων με την αλλαγή της δομής στην Κεντρική Ασία, έφερε και αλλαγές με τις γειτονικές τους Ρωσία και Κίνα. Αν για τη Ρωσία τα πράγματα ήταν απλά, καθώς μοιραζόταν σύνορα μόνο με το Καζακστάν και την Κίνα, δεν ήταν το ίδιο απλά για την Κίνα, η οποία βρέθηκε να συνορεύει με τέσσερα κράτη αντί του ενός. Το χειρότερο ήταν πως αυτά τα σύνορα ήταν βαριά οπλισμένα, ως αποτέλεσμα των τεταμένων σχέσεων Κίνας-ΕΣΣΔ τη δεκαετία του 1960. Έτσι, στα πλαίσια των ευρύτερων αναθεωρήσεών της, υιοθέτησε και μια «νέα αντίληψη για τη γειτονική ασφάλεια» που ενέπνευσε την αλλαγή στάσης και αντίληψη περί σταθερότητας, ασφάλειας, καλής

γειτονίας και έλλειψης συνοριακών προστριβών κατά τη δεκαετία του 1990, η οποία αποτέλεσε τη βάση για τη συνεργασία της «Ομάδας των 5» της Σαγκάης, αλλά και τη συνέχειά του, τον SCO (Guang, 2007). Έγινε συνείδηση, πως ένα πλαίσιο συμφωνιών με τα γειτονικά κράτη είναι χρήσιμα, καθώς μπορεί να κάνει τις περιφερειακές σχέσεις προβλέψιμες, σε ένα βαθμό και κυρίως χωρίς απρόοπτα. Οι διαπραγματεύσεις για την οριοθέτηση των συνόρων ξεκίνησαν το 1992 μεταξύ των κρατών της Κεντρικής Ασίας, της Ρωσίας και της Κίνας. Τον Απρίλιο του 1996 οι 5 αρχηγοί των κρατών που συγκρότησαν την «Ομάδα των 5», υπέγραψαν τη συνθήκη για την συνοριακή οριοθέτηση και τα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης, ενώ με μία ακόμη συμφωνία επέβαλαν περιορισμούς στις στρατιωτικές δραστηριότητες κατά μήκος των κοινών συνόρων (100χλμ. πλάτος – 7000χλμ. μήκος). Το 1997 τα κράτη συμφώνησαν σε ένα κοινά αποδεκτό πλαφόν επιθετικών όπλων που θα τοποθετούνταν στη συνοριακή ζώνη και δεσμεύονταν να μην τα χρησιμοποιήσουν, ή απειλήσουν με χρήση βίας μεταξύ τους. Έτσι, η Ρωσία έληξε οριστικά το 2005 τις συνοριακές διαφορές της με το Καζακστάν, τον μόνο γείτονά της στην Κεντρική Ασία με τον οποίο μοιράζεται τη μεγαλύτερη συνοριακή γραμμή στον κόσμο, 7.000 χλμ.. Η Κίνα έλυσε οριστικά τα συνοριακά της θέματα με το Καζακστάν το 1998³⁰, με το Κιργιστάν το 2004³¹, με το Τατζικιστάν το 2006, ενώ με τη Ρωσία η διαδικασία οριοθέτησης ολοκληρώθηκε το 2008³². Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι πως όλες οι συνοριακές εκκρεμότητες έληξαν υπέρ της Κίνας³³. Η εσωτερική ευθραυστότητα και οι απειλές που αντιμετωπίζουν τα κράτη της Κεντρικής Ασίας πλέον, σημαίνει ότι είναι τρωτά σε εξωτερικές και διασυνοριακές απειλές, αλλά και ευάλωτα σε εξωτερικές προσφορές προστασίας, ή σε αναζήτηση ασφάλειας στις αυλές μεγαλύτερων δυνάμεων. Για παράδειγμα το Τατζικιστάν είχε Ρώσικα Συνοριακά Στρατεύματα φύλαξης των συνόρων του με το Αφγανιστάν μέχρι το 2005 και πρόσφατα φιλοξενεί τη μεγαλύτερη στρατιωτική βάση του Ρωσικού Στρατού στην Κεντρική Ασία. Ακολουθώντας της απόσυρσης των Ρωσικών Συνοριακών Στρατευμάτων οι ΗΠΑ και η Ευρωπαϊκή Ένωση, έχουν αναλάβει την ευθύνη της οικοδόμησης των ικανοτήτων των Τατζικικών συνοριακών δυνάμεων, από την εκπαίδευση και τον εξοπλισμό, μέχρι την επείγουσα τροφοδοσία. Εκ του παραλλήλου όμως Ρώσοι ειδικοί και σύμβουλοι σταθμεύουν στα σύνορα για συμβουλευτική και επίβλεψη (Matveeva & Giustozzi, 2008, σελ.2-3). Ωστόσο, αν το θέμα αυτών συνοριακών γραμμών είναι ξεκάθαρο και λήξαν, στο θέμα των συνόρων των 5 Δημοκρατιών μεταξύ τους υπάρχουν κάποιες λεπτές παράμετροι. Πιο συγκεκριμένα...

³⁰ Το 2002 υπέγραψαν τη «Συνθήκη Καλής Γειτονίας, Φιλίας και Συνεργασίας», τη «Συμφωνία για Συνεργασία ενάντια στην Τρομοκρατία, την Απόσχιση, τις Ακραίες Πρακτικές» και τη «Συμφωνία μεταξύ της Κινεζικής Κυβέρνησης και της Κυβέρνησης του Καζακστάν για την Πρόληψη Επικίνδυνων Στρατιωτικών Δραστηριοτήτων» (Zhao, 2007,σελ.172).

³¹ Η Κίνα και το Κιργιστάν υπέγραψαν τη Συνοριακή Συμφωνία το 1996, την Πρόσθετη Συμφωνία το 1999, ενώ το 2004 το Πρωτόκολλο Διαχωρισμού των Συνόρων επικύρωσε τη λύση όλων των συνοριακών προβλημάτων (Matveeva & Giustozzi 2008, σελ.13).

³² Το ανατολικό τμήμα των Σινο-Σοβιετικών Συνόρων συμφωνήθηκε το 1989 και το Σεπτέμβριο του 1994 τα μέρη συμφώνησαν και στο δυτικό τμήμα των Σινο-Ρωσικών συνόρων (Zhao,2007, σελ.139, Li, 2008, Weitz, 2008, Plater-Zyberk, 2007, σελ.1).

³³ Στην περίπτωση του Κιργιστάν, οι παραχωρήσεις οδήγησαν σε βίαιες διαμαρτυρίες που άφησαν πίσω τους 6 νεκρούς το 2002 (Matveeva & Giustozzi 2008, σελ.13).

β. Τα σύνορα των 5 Δημοκρατιών. Με την αλλαγή του 1991 η περιοχή δεν γνώρισε την άνοδο του καταστρεπτικού εθνικισμού, όπως συνέβη στα Βαλκάνια ή στον Καύκασο, καθώς ο εθνικισμός ως δεσμός μεταξύ εδάφους και εθνικότητας, δεν υπήρξε κινητήριος δύναμη στην οικοδόμηση των εθνών. Παρά το γεγονός πως κατά την πορεία των χρόνων της ανεξαρτησίας οι νέοι όροι του παιχνιδιού απομάκρυναν τις μειονότητες από την πρόσβαση στην εξουσία, τα αξιώματα ή τους πόρους, χάνοντας με τη διάσπαση τμήμα της βάσης τους, ζουν αρμονικά με τους πληθυσμούς των χωρών στις οποίες βρέθηκαν. Οι μειονότητες τείνουν να αποδέχονται το, δεύτερης κατηγορίας, καθεστώς τους και τη μικρή υποστήριξη από τα κράτη εκκίνησης. Όσοι μεταξύ των μειονοτήτων (νέοι και εύρωστοι) θεωρούν την κατάστασή τους μη ικανοποιητική τείνουν να καταφεύγουν πιο εύκολα στη μετανάστευση από το να αγωνίζονται για τα δικαιώματά τους (Matveeva, 2006). Ωστόσο, τα σύνορα θα μπορούσαν να είναι μία εκ των κύριων απειλών για τη σταθερότητα, δεδομένου του αυθαίρετου τρόπου με τον οποίο αυτά σχεδιάστηκαν τη διετία 1924-1925, ως εσωτερικές διοικητικές γραμμές για τις ανάγκες της Σοβιετοποίησης ώστε να εξασφαλιστεί ο κεντρικός έλεγχος των κρατών (Κοτζιάς, 2011), και καθιερώθηκαν στη μετα-Σοβιετική εποχή, κόβοντας στη μέση περιοχές που κατοικούσαν από την ίδια εθνοτική ομάδα, όπως π.χ. η Κοιλιάδα Φεργκάνα, η οποία αποτελεί την πλέον ιδιόζουσα περίπτωση.

Η Κοιλιάδα Φεργκάνα είναι μια περιοχή ιδιαίτερη, η οποία φιλοξενεί πολλές εθνότητες και θεωρείται χώρος υπόθαλψης ριζοσπαστών ισλαμιστών. Ιστορικά υπήρξε ένα ενιαίο σύνολο που όμως διαμελίστηκε μεταξύ του Ουζμπεκιστάν, Τατζικιστάν και Κιργιστάν και έτσι υπάρχει ως σήμερα (Παράρτημα Ι, Χάρτης 2). Η σημασία της έγκειται στο ότι είναι το πιο πυκνοκατοικημένο τμήμα της Κεντρικής Ασίας, με το ήμισυ του πληθυσμού της να ζουν στην περιοχή η οποία αποτελεί το πλέον ανεπτυγμένο τμήμα του Ουζμπεκιστάν και του Τατζικιστάν. Εκπρόσωποι των διαφόρων εθνοτικών ομάδων κατοικούν στο ανατολικό τμήμα της κοιλάδας, όπου συναντιούνται τα σύνορα των τριών κρατών, με τις μειονότητες των συγγενών κρατών να βρίσκονται δίπλα στα σύνορα τους. Η ήδη σύνθετη κατάσταση περιπλέκεται από ένα ιδιόμορφο πρόβλημα που μοιράζονται το Ουζμπεκιστάν με το Κιργιστάν: η Ουζμπεκική-Κιργιζική μεθόριος, χαράχθηκε κατά τέτοιο τρόπο από τη Σοβιετική κυβέρνηση, ώστε το ταξίδι μεταξύ των βορειοδυτικών και των νοτιοδυτικών τμημάτων του Κιργιστάν να είναι εφικτό μόνο μέσω τμημάτων της Κοιλιάδας που ανήκουν στο Ουζμπεκιστάν (Νταβούτογλου, 2010, σελ.721). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα σήμερα να υπάρχουν περίπου εβδομήντα «θύλακες» - δηλαδή, εδαφικά τμήματα της επικράτειας ενός κράτους, περιβαλλόμενα από το έδαφος ενός άλλου, (π.χ. «θύλακες Ουζμπεκιστάν» στο Κιργιστάν, Παράρτημα Ι, Χάρτης 3). Η μακροχρόνια συνύπαρξή τους δείχνει βιώσιμη και κάποιες λύσεις, όπως η κοινή αρμοδιότητα, οι ελεύθερες οικονομικές ζώνες ή η διπλή υπηκοότητα, προσφέρουν πιθανές διεξόδους (Matveeva, 2006). Η κατάσταση παραμένει ήρεμη παρά τις ταξιδιωτικές δυσκολίες, ενώ η

ίδια η ύπαρξη τους δεν έχει σοβαρά αμφισβητηθεί ούτε από τα κράτη, ούτε από τους πληθυσμούς με αποτέλεσμα να μην εμφανίζονται ως μαγνήτες εθνικισμού. Δυσaráσκειες μεταξύ των εθνοτικών ομάδων υπάρχουν, από την έλλειψη πόρων και τις πολιτικές των συγγενών-κρατών, αλλά το ίδιο συμβαίνει και με εντάσεις στο εσωτερικό των ίδιων των εθνικών ομάδων, δηλαδή μεταξύ των γενιών/φατριών ή περιφερειών. Με δεδομένη μια μακρά παράδοση συνύπαρξης και τους κοινοτικούς μηχανισμούς για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων, είναι απίθανος ένας μεγάλος πόλεμος. Δεδομένου ότι η Κοιλιάδα είναι πυκνοκατοικημένη, ο ανταγωνισμός μεταξύ των ομάδων για τους γεωργικούς πόρους όπως το νερό ή το έδαφος είναι οξύς, γεγονός που οδήγησε σε ξεσπάσματα βίας στις δεκαετίες του '30, του '70 και του '80 (Matveeva, 2006). Ο ανταγωνισμός εντάθηκε μετά την ανεξαρτησία, γιατί η κατάρρευση των βιομηχανιών της Σοβιετικής Ένωσης ανέβασε τη σημασία της γεωργίας, με αποτέλεσμα οι τοπικές διαφορές να λάβουν νέα έμφαση. Οι εθνοτικές και θρησκευτικές εντάσεις που προέκυψαν, αντιμετωπίστηκαν με σκληρή κρατική καταστολή και εχθρικά καθεστώτα στα σύνορα, με αποτέλεσμα την περαιτέρω επιδείνωσή τους. Το Ουζμπεκιστάν έκλεισε τα σύνορα του για να εμποδίσει τη διείσδυση Ισλαμιστών από το Τατζικιστάν και το Κιργιστάν στο έδαφός του, γεγονός που προξένησε βαθιά δυσaráσκεια. Το Κιργιστάν απαγόρευσε την οδική διέλευση μέσω της Κιργιζικής επαρχίας Μπάτκεν. Από την πλευρά του Τατζικιστάν, πολλοί πολίτες βρήκαν το θάνατο από νάρκες ξηράς του Ουζμπεκιστάν. Μια πρώτη ερμηνεία για την υιοθέτηση τέτοιων πολιτικών, είναι πως η Τασκένδη επεδίωξε να ασκήσει πίεση στους γείτονές της προκειμένου να τους αναγκάσει να πατάξουν τις στρατευμένες ομάδες (Matveeva, 2006). Μια δεύτερη ερμηνεία είναι ότι, το κλείσιμο των συνόρων είναι ένα ακραίο μέτρο ενάντια στις εισαγωγές που συνδέονται με την εμφάνιση μονοπωλίων στο λιανικό εμπόριο στο Ουζμπεκιστάν, που επιδιώκουν να καταργήσουν τον ανταγωνισμό. Έτσι, το κλείσιμο των συνόρων ήταν αναγκαίο προκειμένου να αποφευχθεί η διείσδυση προϊόντων από την Κίνα. Το κλείσιμο των συνόρων έχει σοβαρό κόστος για το Ουζμπεκιστάν καθώς, οδικά και σιδηροδρομικά δρομολόγια δεν λειτουργούν. Αυτό συμβάλλει στη φτώχεια και σε ένα αίσθημα εγκατάλειψης και απομόνωσης. Την ίδια στιγμή, η διαφθορά λειαίνει τις επιπτώσεις των κλειστών συνόρων, κάνοντας ταυτόχρονα το λαθρεμπόριο πιο δαπανηρό. Οι αντιλήψεις για πιθανές συγκρούσεις στην Κοιλιάδα Φεργκάνα λόγω του ανταγωνισμού για πόρους, των προβλημάτων των συνόρων και των κινδύνων που ελλοχεύουν σε περιοχές με τις ιδιαιτερότητες της Κοιλιάδας (λίκνο διαφθοράς, τρομοκρατίας κ.λπ.) έχουν τραβήξει την προσοχή περιφερειακών και διεθνών παραγόντων, δίνοντας προτεραιότητα στην αντιμετώπιση των προβλημάτων της. Ωστόσο τα κρούσματα βίας που παρατηρήθηκαν στην περιοχή, προήλθαν κατά ένα μεγάλο μέρος από τις εσωτερικές εξελίξεις των κρατών: ο ακραίος ισλαμισμός, η λαϊκή δυσaráσκεια, κρίση διαδοχής και συμφέροντα της μαφίας των ναρκωτικών, δίνουν προτεραιότητα στην εσωτερική πολιτική κατάσταση και

όχι στο εθνοτικό σύμπλεγμα της περιοχής ή στον ανταγωνισμό για τους πόρους, αφήνοντας εκτός βέβαια την όποια εξωτερική υποκινητική δράση. Το θέμα των συνόρων μεταξύ των κρατών θεωρείται λήξαν, με την αποδοχή των πρότερων διοικητικών όπως είχαν χαραχθεί. Οι δε συζητήσεις περί της ιστορικής και γεωπολιτικής εγκυρότητάς τους, εμπιρεύουν στοιχεία που θα μπορούσαν ενδεχομένως, να μετατρέψουν με ευκολία τους εν λόγω κατακερματισμούς σε πεδία γεωπολιτικού κινδύνου σε αφορμές. Όχι σε αιτίες.

Η προσπελασιμότητα και ο έλεγχος των συνόρων θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως πηγές αστάθειας και σε ένα μέτρο τα σύνορα με το Αφγανιστάν ακόμη αποτελούν πρόβλημα για την παράνομη διακίνηση ναρκωτικών. Όμως, η οριοθέτηση έχει παίξει σημαντικό ρόλο στη βελτίωση του κλίματος μεταξύ των κρατών, ενώ η συνείδηση της επικινδυνότητάς τους, έπαιξε ρόλο στην κοινού ανάληψη ελέγχου, καθώς επίσης και το γεγονός πως στις περιπτώσεις που σημειώθηκαν συνοριακές εντάσεις, όπως μεταξύ Ουζμπεκιστάν και Τατζικιστάν το 1998, Ουζμπεκιστάν και Τουρκμενιστάν το 2004, Ουζμπεκιστάν και Καζακιστάν το 2005 και Ουζμπεκιστάν και Κιργιστάν επίσης το 2005, η Ρωσία απέφυγε να πάρει δημόσια θέση, προτιμώντας να εργαστεί για να χαμηλώσουν οι τόνοι και να εξαλειφθεί η ένταση στο παρασκήνιο.

Το κεφάλαιο των ιδιαιτεροτήτων των κρατών της Κεντρικής Ασίας κλείνει με την παρουσίαση της 3^{ης} η οποία αφορά στην....

5.B.3 Εσωτερική κατάσταση³⁴: Γιατί η σταθερότητα είναι εύθραυστη και η αστάθεια πιθανή;

Η μετάβαση από μία αυτοκρατορική δομή στη συγκρότηση κράτους, υπήρξε σκληρή για τις κοινωνίες της Κεντρικής Ασίας από πολιτική, πολιτισμική και οικονομική σκοπιά. Όταν έσπασε ο συνδετικός κρίκος της προηγούμενης οικονομικής αλληλεξάρτησης και της κοινωνικής ανάμιξης, βγήκαν στην επιφάνεια αδυναμίες και απειλές, δίνοντας τροφή στην αστάθεια, στην αβεβαιότητα και στο φόβο για την ασφάλεια. Το θετικό είναι πως αντιμετώπισαν λιγότερες συγκρούσεις από όσες η διεθνής κοινότητα ενδεχομένως να περίμενε, όμως τόσο η δυναμική συγκυρία που προκλήθηκε εξαιτίας του ανταγωνισμού των εξωτερικών και περιφερειακών δυνάμεων στην περιοχή, όσο και στοιχεία ικανά να δημιουργήσουν ενδοπεριφερειακές συγκρούσεις συμφερόντων, επηρέασαν αρνητικά τη μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη σταθεροποίηση της περιοχής. Παρά τα κοινά στοιχεία γλώσσας, θρησκείας και πολιτισμού, οι εθνοτικοί προσδιορισμοί και οι διαχωρισμοί, επέφεραν ένα γεωπολιτισμικό κατακερματισμό περιφερειακής κλίμακας. Ο διαχωρισμός με πολιτικά σύνορα, περιοχών στις οποίες ζουν αναμειγμένα Ουζμπεκικά, Κιργιζικά, Καζακικά, Τουρκμενικά και Τατζικικά στοιχεία και η προσπάθεια του καθενός εξ'αυτών να δημιουργήσει τη δική του εδαφικά προσδιοριζόμενη κρατική/εθνική ταυτότητα και το πεδίο κυριαρχίας του, προκαλεί

³⁴ Αναλυτικά η Εσωτερική Κατάσταση των Κρατών της Κεντρικής Ασίας στα βασικά της θέματα που είναι λίγο ως πολύ κοινά στα κράτη, δίνεται στο Παράρτημα III.

αμοιβαίες ανησυχίες οι οποίες εντείνονται από: α/ την ανασφάλεια και τα εσωτερικά προβλήματα που κάθε κράτος βιώνει, σχετικά με τις δυνατότητές του, τα προβλήματα διαμοιρασμού των γεωοικονομικών πόρων, που είναι μια εν δυνάμει εστία μελλοντικών κρίσεων (Νταβούτογλου, 2010, σελ.720), τις διαφορές και το ασυμβίβαστο της οικονομικής, πολιτικής και στρατιωτικής δραστηριότητας τους, τη φτώχεια που εξακολουθεί να δεσπόζει στο εσωτερικό, καθώς παραμένουν στο μεγάλο τους ποσοστό αγροτικές οικονομίες, ενώ η μεγάλη μετανάστευση έχει επηρεάσει ριζικά τη δομή τους (Matveeva 2006), β/ την ποιότητα του κράτους, η οποία δεν έχει παρουσιάσει σημαντικές μεταβολές στα είκοσι χρόνια που μετρά η ανεξαρτησία τους· η αποδιοργάνωση των μεταφορικών δομών που παρατηρήθηκε, μαζί με την ύφεση της εκπαίδευσης, του συστήματος υγείας και τις διαχειριστικές αδυναμίες των κυβερνητικών εξουσιών, έδειξαν ότι, οι όποιες κοινωνικές κατακτήσεις έγιναν επί Σοβιετικής εποχής, διαβρώθηκαν σε μεγάλο βαθμό (Matveeva, 2006), γ/ το φόβο και την αδυναμία διαχείρισης μιας κρίσης, την καχυποψία των ηγεσιών για τις προθέσεις των γειτονικών τους κρατών, τις πολιτικές επιλογές των ηγετών, τους ελλείψεις εθνικούς στρατούς με τις περιορισμένες δυνατότητες έναντι των αποφασισμένων μαχητών, τις υπόνοιες που διέθετε το ένα κράτος για το άλλο ότι υποθάλλει μαχητές έτοιμους να του επιτεθούν³⁵, τη δυσπιστία μεταξύ των εθνοτήτων, την ελλιπή και αρνητική ενημέρωση του ενός κράτους για το άλλο, ώστε να επικρατεί η αντίληψη πως η ζωή στη «διπλανή πόρτα» είναι απείρως χειρότερη (Matveeva, 2006), τη δυσπιστία και ασέβεια που διέκρινε τις προσωπικές σχέσεις μεταξύ των ηγετών, στην ιδιόρρυθμη πολιτική σταδιοδρομία των οποίων δεσπόζει ακόμη το σοβιετικό τους παρελθόν, τους ανταγωνισμούς ανάμεσα στον Περσικό και τον Τουρκικό κόσμο, αλλά και την ύπαρξη αμφισβητούμενων εδαφών. Τέλος, δ/ από τις αμοιβαίες δυσαρέσκειες σχετικά με το ρόλο του Ουζμπεκιστάν στον εμφύλιο πόλεμο του Τατζικιστάν, τη διατάραξη των σχέσεων μεταξύ Ουζμπεκιστάν και Κιργιστάν για τους πρόσφυγες της Αντιζάν. Όλοι οι παραπάνω παράγοντες συνηγόρησαν στην αύξηση της ανασφάλειας, του φόβου, της καχυποψίας και της επιφυλακτικότητας που διακρίνει τις σχέσεις των κρατών μεταξύ τους, ενώ ευθύνονται για τις διακρατικές και ενδοκρατικές συγκρούσεις που παρουσιάστηκαν μέχρι σήμερα, ο αντίκτυπος των οποίων στην καθημερινή ζωή είχε δύο βασικές συνέπειες: Α/ την υιοθέτηση μιας αυταρχικής διακυβέρνησης από τα καθεστώτα, τα οποία από έλλειψη ισχυρών ερεισμάτων στην κοινωνία, καθίστανται επιρρεπή σε κρίσεις. Πυλώνες στήριξης των ηγεσιών αυτών είναι: ο ισχυρός αρχηγός ως κέντρο βάρους του πολιτικού καθεστώτος, τα δίκτυα πελατειακών σχέσεων που διέπουν την διακυβέρνηση και τον στηρίζουν, το μονοπώλιο στα κύρια περιουσιακά στοιχεία του

³⁵ Ο ηγέτης του Τουρκμενιστάν κατηγορήσε το Ουζμπεκιστάν το Νοέμβριο του 2002 για την απόπειρα δολοφονίας εναντίον του. Το Τατζικιστάν υποψιάζεται ότι το Ουζμπεκιστάν παρέχει ένα ασφαλές καταφύγιο για τον ανυπότακτο συνταγματάρχη Mahmud Khudaiberdiyev, ο οποίος επιτέθηκε στο βόρειο Τατζικιστάν το 1998, από την άλλη πλευρά των συνόρων. Το Ουζμπεκιστάν κατηγορήσε το Κιργιστάν ότι φιλοξενεί στρατόπεδα εκπαίδευσης στην επικράτεια του για Ισλαμιστές Τζιχαντ που είχαν εμπλακεί στα γεγονότα της Αντιζάν και συνήθιζε να κατηγορεί το Τατζικιστάν ότι ανέχεται τον ΙΜU, το οποίο έχει δημιουργήσει βάσεις στο έδαφός του. Ιδιαίτερα, το Ουζμπεκιστάν έχει κατηγορήσει και τα δύο κράτη ότι διά μέσω τους το ΙΜU επιτέθηκε στο Ουζμπεκιστάν το 1999 (Matveeva, 2006).

κράτους και ο κυρίαρχος ρόλος των δυνάμεων εσωτερικής ασφάλειας και καταστολής. Αυτές οι δυνάμεις εφαρμόζουν τις μεθόδους καταστολής και ωμής βίας που υιοθετούν οι ηγέτες στο χειρισμό των καταστάσεων, είτε για να παραμείνουν οι ίδιοι στις θέσεις τους, είτε για να κρατήσουν ανεπιθύμητα και επικίνδυνα για τις εξουσίες στοιχεία εκτός του πολιτικού συστήματος. Η ταχεία κατάρρευση του καθεστώτος στον Κιργιστάν έδειξε πως πίσω από τη φαινομενικά σταθερή όψη του, το αυταρχικό καθεστώς είναι εύθραυστο και η πραγματική εξουσία και πίστη στους πολιτικούς θεσμούς είναι μικρή. Οι κυβερνήσεις προτιμούν να καταπιέζουν τις εντάσεις από το να βρουν τρόπους εκτόνωσης, συντηρώντας έτσι την υποβόσκουσα δυναμική για ριζικές και βίαιες διαμαρτυρίες. Αν συνεχιστεί αυτή η τακτική της σκληρής καταστολής, θα μπορούσε να επιφέρει αποσταθεροποίηση, να μετατραπεί σε καταλύτη για τη διάδοση παρόμοιων τάσεων, που θα λειτουργούσαν ως ντόμινο αλυσίδας αναταραχών. Β/ Την Απομόνωση. Τα εμπορικά δρομολόγια έγιναν δυσχερή από τα εχθρικά καθεστώτα των συνόρων και την ανεξέλεγκτη διαφθορά της αστυνομίας, καθ' οδόν από τη μια χώρα στην άλλη και προς τις αγορές της Ρωσίας, ενώ οι οδοί μεταφοράς που απέφευγαν το Ουζμπεκιστάν εκτόξευαν τα κόστη μεταφοράς στα ύψη (Matveeva, 2006). Οι σιδηροδρομικές και αεροπορικές συνδέσεις μεταξύ των πόλεων της Κεντρικής Ασίας υπήρξαν προβληματικές έως ανύπαρκτες επί μακρόν, τα αεροπορικά δρομολόγια γίνονταν μέσω Μόσχας και απαιτούνταν η χορήγηση βίζας. Οι ηγέτες είδαν στον απομονωτισμό, έναν τρόπο για να αποτραπεί η διάχυση της περιφερειακής αστάθειας και το κλείσιμο των συνόρων αποτέλεσε την πλέον κατάλληλη μέθοδο άμυνας³⁶. Κατεστημένα συμφέροντα που επωφελούνται από το κλείσιμο των συνόρων και τον περιορισμένο ανταγωνισμό, διασφαλίζουν τη διατήρηση της γραμμής αυτής. Παρότι η αμοιβαία εχθρότητα μεταξύ των κρατών υπάρχει, δεν υπάρχουν «παγωμένες διενέξεις», αυτό όμως δε σημαίνει πως δεν υπάρχουν αρνητικές περιφερειακές τάσεις ή απειλές που αλληλεπιδρούν, όπως έδειξε ο εμφύλιος του Τατζικιστάν η σοβαρότερη ενδοκρατική σύγκρουση (Matveeva, 2006).

Το κεντρικό ζήτημα που υποδαυλίζει το ενδεχόμενο βίαιων συγκρούσεων είναι οι σχέσεις μεταξύ πολιτών και κράτους, σημαντικό ποσοστό των οποίων πιστεύουν πως το κράτος με την παρούσα δομή του δεν τους στηρίζει και είτε «κλείνονται», είτε επιδιώκουν εξω-/αντι-συστημικές λύσεις. Η δεινή οικονομική κατάσταση του μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού των κρατών της Κεντρικής Ασίας, η οποία σε συνδυασμό με την έλλειψη «αποτελεσματικών» και «ουδέτερων» ευρέως αποδεκτών κρατικών θεσμών, εντείνουν την αδυναμία του κατασταλτικού κράτους, δεν εγγυώνται βελτίωση των συνθηκών ζωής για τους πολίτες τους, γεγονός που τους ωθεί είτε να «...αποσύρονται σε έναν ουσιαστικά ιδιωτικό κόσμο, που περιστρέφεται γύρω από την οικογένεια, τους φίλους και την εργασία, με τη μικρότερη δυνατή συμμετοχή στα κοινά...» (Lewis, 2008, σελ.47, 63), είτε να

³⁶ Ο Πρόεδρος Νιγάζον υπήρξε ο ηγέτης σε αυτήν την πολιτική του απομονωτισμού και βρήκε ένθερμο συνοδοιπόρο στο πρόσωπο του Προέδρου Καρίμον, που έκλεισε τα σύνορα σε πρόσφυγες από το Τατζικιστάν κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, πράγμα που σίγουρα θα επαναλάβει αν παραχές ξεσπάσουν και πάλι στο Κιργιστάν. Το Καζακιστάν έκλεισε τα σύνορά του με το Κιργιστάν μετά τα γεγονότα του Μαρτίου 2005 (Matveeva, 2006).

«διχάζονται», είτε και να γίνονται «αρκετά κυνικοί» σχετικά με την πολιτική διαδικασία (Bunce & Wolchik, 2009, σελ.72), είτε να είναι έτοιμοι να συμμετάσχουν σε ριζοσπαστικά κινήματα. Γιατί μπορεί η φτώχεια από μόνη της να μη δημιουργεί τρομοκρατία, όταν όμως συναντά ανεκπλήρωτες προσδοκίες, μπορεί να φέρει τους ανθρώπους στα άκρα. Αυτός είναι ένας λόγος που αιτιολογεί την άνοδο των Ισλαμικών δυνάμεων. Επίσης, η ποιότητα της κρατικής υπόστασης, μετατοπίζει το βάρος από την οικοδόμηση του κράτους και την ικανότητά του να αντιμετωπίζει αποτελεσματικά τις ανάγκες των πολιτών, στην επιβίωση των προσώπων της εξουσίας και τη διατήρησή τους σε αυτή, μαζί με την παραμονή στην κορυφή της περιφέρειας ή της φατρίας προέλευσής τους. Το θέμα εδώ προκύπτει καθώς οι ηγέτες μεγαλώνουν και τα εσωτερικά συστήματα της εξουσίας τους είναι ανοιχτά σε ανταγωνισμούς, αντιπαλότητες και ακραίες ενέργειες (δολοφονίες αντιπάλων, πραξικοπήματα). Η πορεία των χρόνων από την ανεξαρτησία ως σήμερα, έχει δείξει πως οι ηγέτες φέρονται σαν να είναι αθάνατοι· δεν δείχνουν να είναι σε θέση να θέσουν ένα σενάριο διαδοχής στην πράξη, ούτε ίσως ένα σενάριο τύπου Putin, δηλ. επιλεγμένου διαδόχου πολιτικά πιστού στην υπάρχουσα ηγεσία. Αντιθέτως, οι πολιτικοί ανταγωνισμοί υποβόσκουν³⁷. Τα περιθώρια αντιπολιτευτικού λόγου ή δράσης είναι ανύπαρκτα³⁸, σε κανένα κράτος τα κόμματα δεν έχουν αναπτυχθεί κατά τρόπο που να προσφέρουν μια βιώσιμη εναλλακτική στα καθεστώτα, ενώ η αντιπολίτευση στα κυβερνώντα σχήματα ή οι διάδοχοι, το πιθανότερο είναι να προέλθουν από διαφωνούντες εντός της ηγετικής ομάδας, ιδιαίτερα σε περίπτωση σοβαρής αδυναμίας του προέδρου. Επίσης, τίποτε δεν προδιαθέτει το ποιον των διαδόχων, γεγονός που καθιστά λάθος τη Δυτική αντίληψη πως η αναχώρηση από την εξουσία των κρατών της Κεντρικής Ασίας των αυταρχικών ηγετών της Σοβιετικής εποχής, θα φέρει ως αντικαταστάτες φωτισμένους δημοκράτες, που αυτομάτως θα «απελευθερωθούν», θα αγκαλιάσουν τις δυτικές συνταγές της εκδημοκρατισμού, θα γίνουν αποδεκτοί στο εσωτερικό και στο εξωτερικό (ΗΠΑ) και θα συνεργαστούν καλά με τη Ρωσία ή την Κίνα. Όπως κατέδειξε η πρώτη έξωση προέδρου στο Κιργιστάν (η οποία οδήγησε σε νέες ταραχές), μπορεί από κάτω να κρύβονται άλλες δυνάμεις, το ίδιο αυταρχικές, λιγότερο προβλέψιμες, το ίδιο συντηρητικές, ή περισσότερο θρησκευτικές και περισσότερο αντι-δυτικές. Το θέμα της εσωτερικής κατάστασης όμως έχει και άλλες διαστάσεις. Ειδικότερα...

³⁷ Ήδη στο πιο σταθερό κράτος της Κεντρικής Ασίας, στο Καζακιστάν συνέβησαν δύο πολιτικές δολοφονίες το 2005-2006. Ο Zamanbek Nurkadilov, πρώην Υπουργός Εκτάκτων Αναγκών που παύθηκε από τα καθήκοντά του, άσκησε κριτική στη ηγετική ομάδα και του ίδιου του Προέδρου, έγινε το πρόσωπο της αντιπολίτευσης και δολοφονήθηκε το Νοέμβριο 2005. Ο Altynbek Sarsenbaev δύο φορές υπουργός, εξέχων πολιτικός και συν-πρόεδρος του κόμματος Naghyz Ak Zhol, πυροβολήθηκε το Φεβρουάριο του 2006 (Matveeva, 2006, σελ.20). Το παράδοξο είναι πως ο χρόνος που πραγματοποιήθηκαν αυτές ήταν ήδη μακρινός από οποιαδήποτε συζήτηση διαδοχής, αφού ο Nursultan Nazarbayev θα κυβερνά τυπικά ως το 2012. Η πιο προφανής εξήγηση βρίσκεται στην πολιτική δύναμη που θα μπορούσαν να αποκτήσουν αυτοί οι δύο πολιτικοί στην πορεία (Matveeva, 2006).

³⁸ Την κυριότερη ιδιαιτερότητα την παρουσιάζει το Τατζικιστάν, όπου το Ισλαμικό Κόμμα Αναγέννησης (Islamic Renaissance Party, IRP) παίζοντας σημαντικό ρόλο στον εμφύλιο πόλεμο πήρε το 30% των τοποθετήσεων που συμφωνήθηκαν με την Συμφωνία Ειρήνης του 1997. Γι' αυτό και βρίσκεται στο Κοινοβούλιο, με 2 βουλευτές, αντί στη φυλακή όπως αντίστοιχα Ισλαμικά Κόμματα και πολιτικοί, στα υπόλοιπα κράτη της Κεντρικής Ασίας (Matveeva, 2006, σελ.22).

α. Εύθραυστες Ισορροπίες: Η σταθερότητα στην πορεία των κρατών της Κεντρικής Ασίας θέτει μία πρόκληση από το νότο για τη Ρωσία πρωτίστως και δευτερευόντως για τις περιφερειακές δυνάμεις που γειτνιάζουν με τα κράτη αυτά, όπως την Κίνα. Και αυτό γιατί αν αποτύχει, η οποιαδήποτε αναταραχή μπορεί να επιφέρει ντόμιο συνεπειών ικανών να επηρεάσουν την ευρύτερη ασφάλεια στην περιοχή, αλλά και την ομαλότητα των συναλλαγών ανοίγοντας τις πύλες στο χάος. Τα σύνορα της Ρωσίας με την ευρύτερη περιοχή της Κεντρικής Ασίας είναι τεράστια και ανοιχτά, οποιαδήποτε αστάθεια θα μπορούσε να οδηγήσει σε μαζικές μετακινήσεις, πληθυσμιακή ανατροπή με την είσοδο ενός μεγάλου αριθμού Μουσουλμάνων γεγονός που θα αλλάξει τα μεγέθη της μειονότητάς τους, που σε κάποιες περιοχές θα μπορούσαν κάλλιστα να γίνουν πλειοψηφία για παράδειγμα, μόνο 50 χιλ. χωρίζουν μια τέτοια μουσουλμανική περιοχή το Μπασκορτοστάν από τα Ρωσο-Καζακικά σύνορα. Η ιδέα των Ισλαμιστών ριζοσπαστικών δυνάμεων ότι τα εδάφη που κάποτε προσαρτήθηκαν από τη Ρωσική αυτοκρατορία και κατά συνέπεια συμπεριελήφθησαν στην «άθρη» Σοβιετική Ένωση θα έπρεπε να ανακτηθούν από τον κόσμο του Ισλάμ και να σχηματίσουν ένα νέο χαλιφάτο, βρήκε ουσιαστική ηθική και υλική υποστήριξη στον Αραβικό κόσμο και συγκέντρωσε έναν αριθμό υποστηρικτών στην Κεντρική Ασία. Το καθεστώς των Ταλιμπάν αποτέλεσε το σύμβολο αυτής της νέας απειλής, αλλά ακόμη κι αν το καθεστώς τους έπεσε, η απειλή δεν εξαλείφθηκε (Trenin, 2007, σελ.82). Η Ρωσία βασίζεται πολύ στις τοπικές κυβερνήσεις καθώς πήρε ένα σημαντικό μάθημα από τον εμφύλιο στο Τατζικιστάν 1992-1997, αλλά και από το καθεστώς των σκληροπυρηνικών Ταλιμπάν: πως δημοκρατία και Ισλαμισμός είναι μη-αποδεκτές εναλλακτικές (Rumer, 2005, Burnachev, 2002, σελ.122-123). Ο Ισλαμισμός υπήρξε έντονα αποσταθεροποιητικός και δεν απειλούσε μόνο να τερματίσει το ρόλο της Ρωσίας στην Κεντρική Ασία, αλλά και να εξαπλωθεί στις Ρωσικές περιοχές με Μουσουλμανικό πληθυσμό, υποσκάπτοντας την ίδια τη Ρωσική Ομοσπονδία. Όσο για τη δημοκρατία δεν κρίθηκε μια βιώσιμη εναλλακτική στην Κεντρική Ασία αφού, είτε θα άνοιγε το δρόμο για αυξημένη Δυτική παρουσία και επιρροή με φιλο-Αμερικανικές πολιτικές, σε κόστος των Ρωσικών συμφερόντων, είτε θα άνοιγε την πόρτα στο Ισλάμ. Ως εκ τούτου η Ρωσία δεν ρισκάρει: στηρίζει τις τοπικές κυβερνήσεις, κρατώντας χαμηλό προφίλ σε κάποιες επαφές με τις πιο συζητήσιμες αντιπολιτεύσεις (Matveeva, 2006). Της ίδιας αντίληψης είναι και η Κίνα, την οποία ενδιαφέρει η απρόσκοπτη ροή των εμπορικών και ενεργειακών συναλλαγών και η αποτροπή προκλήσεων από κινήσεις ριζοσπαστών Ισλαμιστών. Υπό ποιο καθεστώς θα λειτουργούν τα κράτη στο εσωτερικό τους είναι δικό τους θέμα. Για να επιτευχθεί όμως η σταθερότητα θα πρέπει πρωτίστως να αποφευχθούν άλλες «Χρωματικές Επανάστασεις», οι οποίες εμφανίστηκαν ως φαινόμενο μετά το 2003-2004. Ανησύχησαν κυρίως τη Μόσχα, που τις αντιμετώπισε ως παρέμβαση από τις ΗΠΑ, λόγω της προώθησης πολιτικών αλλαγών με σκοπό την αντικατάσταση των υπαρχόντων

κυβερνητικών elites της Σοβιετικής εποχής στα νέο-ανεξαρτητοποιημένα κράτη, με άλλες περισσότερο δημοκρατικές, φιλο-Δυτικές, ώστε να περιοριστεί η επιρροή της Ρωσίας στη «γειτονιά της». Η «Επανάσταση της Τουλίπας» στο Κιργιστάν, παρότι για τη Δύση ήταν «απογοητευτική» όσον αφορά στις δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις, υποδεικνύει την επιθυμία της Δύσης «να θυσιάσει τη σταθερότητα για χάρη της δημοκρατίας» (Rumer, 2006, σελ.148). Ρωσία και Κίνα εκλαμβάνουν την καμπάνια των ΗΠΑ υπέρ της δημοκρατίας στην Κεντρική Ασία, ως έναν εκ των πραγματικών παραγόντων αποσταθεροποίησης· παρόλ' αυτά, η Ρωσία αρνήθηκε να στηρίξει την πρόταση που δημόσια υποστήριξε ο ΓΓ του CSTO Nikolai Bordiuzha, για άμεση παρέμβαση στα κράτη-μέλη, για την πρόληψη ανάλογης επανάστασης και μίλησε για πολιτική μεσολάβηση και μόνο (Bordiuzha, 2006, σελ.2). Για την Κίνα η παρέμβαση στο εσωτερικό ενός άλλου κράτους είναι εκ προοιμίου απαράδεκτη. Η στήριξη ως εκ τούτου των καθεστώτων διακυβέρνησης των κρατών της Κεντρικής Ασίας είναι και για τα δύο κράτη στρατηγικό και πολιτικό θέμα για λόγους σταθερότητας, καλής συνεργασίας και δευτερευόντως χάριν ενός πνεύματος «αυταρχικής αλληλεγγύης». Το γεγονός αυτό τις καθιστά στα μάτια της Δύσης, ηθικά συνυπεύθυνες για τις αναταραχές που έχουν προκύψει στην περιοχή, από την άλλη πλευρά όμως, συνέβαλε με τη σειρά του στη συνεργατική και όχι προκλητική στάση των κρατών που συμμετέχουν στον SCO, απέναντί τους, η οποία πηγάζει για την περίπτωση της Ρωσίας, και από το γεγονός ότι οι κυβερνητικές elites των κρατών αυτών γαλουχήθηκαν στους κόλπους της. Επίσης, η Ρωσία λειτουργεί ως εγγυήτρια της στρατιωτικής τους ασφάλειας, ενώ τα άμεσα οικονομικά τους συμφέροντα συνδέονται με την Κίνα. Το σενάριο που απεύχονται Ρωσία και Κίνα, είναι να υπάρξει παρατεινόμενη αστάθεια, αναταραχές ή ανακατατάξεις στην Κεντρική Ασία ή και στην ευρύτερη περιφέρεια αυτής, το πιο πιθανό από κινήσεις του Ισλαμικού εξτρεμισμού, σε συνδυασμό ή με αφορμή μία κοινωνική ή πολιτική αιτία, η οποία να έχει επιδράσεις και στο θέμα της διασποράς των Ουϊγούρων με το ρόλο που μπορεί να παίξει εις βάρος της ενότητάς της. Επίσης, αν η Ρωσία πιέσει τους ηγέτες των κρατών αυτών για αλλαγές διόλου απίθανο αυτοί να στραφούν στην αγκαλιά της Κίνας. Η αντίθετη επιχειρηματολογία στη Ρωσική και Κινεζική υποστήριξη των πολιτικών καθεστώτων της περιοχής και των κινήσεών τους, είναι πως η υποστήριξη αυτή, καταδεικνύει την αδυναμία της Ρωσίας να επηρεάσει αποτελεσματικά τις ηγεσίες, να αντιμετωπίσει, χειριστεί και καταλαγιάσει τον Ισλαμικό ριζοσπαστισμό, ενώ για την Κίνα θέτει θέμα προτεραιοτήτων: σταθερότητα υπέρ πάντων για οικονομική άνοδο και ευημερία ενάντια στη δημοκρατία, αφού «χωρίς ένα κανονικό οικονομικό επίπεδο ανθρώπινης ζωής η (πολιτική) ελευθερία δεν αποτελεί παρά προπαγάνδα» (Booth, 1991, σελ.319).

β. Εμφύλιος και Ταραχές: Παρατηρήσεις επί των σημαντικότερων γεγονότων. Τα πρώτα βίαια επεισόδια συνέβησαν όταν ο Mikhail Gorbachev παρενέβη

στο Καζακστάν υπέρ του διορισμού ενός Ρώσου εθνικιστή³⁹. Στην κατάσταση που δημιουργήθηκε μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ αποδίδεται η πιο σοβαρή και βάρβαρη ενδοκρατική σύγκρουση που έλαβε χώρα μέχρι στιγμής: ο εμφύλιος του Τατζικιστάν 1992-1997. Οι βιαιότητες, τα θύματα (150.000 νεκροί) και οι συνέπειες, είχαν ως αποτέλεσμα, ο πληθυσμός να αποζητά την ειρήνη με οποιοδήποτε κόστος και να είναι προετοιμασμένος να ανεχτεί τα πάντα, μόνο και μόνο για να μη διαταραχθεί. Αυτό κάνει το Τατζικιστάν ίσως το μόνο κράτος που είναι μάλλον απίθανο να ξανακυλήσει στη βία: επίσης το σημαντικό με αυτόν τον πόλεμο είναι πως η συμφιλίωση, η γρήγορη άνοδος και η ανοικοδόμηση του Τατζικικού κράτους υπήρξε χαρακτηριστική, όταν σε όλο τον κόσμο υπέβασκαν συγκρούσεις μικρές ή μεγάλες (Matveeva, 2006). Το μήνυμα που έλαβε το Ουζμπεκιστάν από αυτόν τον πόλεμο ήταν πως, μια επέκταση της πολιτικής συμμετοχής, των πολιτικών ελευθεριών και του Ισλαμισμού, μπορεί να δημιουργήσει ένα εκρηκτικό μίγμα και να ωθήσει τη χώρα σε εμφύλιο πόλεμο. Αυτό ίσως να δίνει μια εξήγηση για τα γεγονότα της Αντιζάν 2005, όταν μια βίαιη επίθεση από Ισλαμιστές μαχητές, εξελίχθηκε σε εξέγερση, η οποία κατεστάλη κατά τρόπο που ξεσήκωσε θύελλες αντιδράσεων αλλά και αντιπαραθέσεων στη διεθνή κοινότητα (Azhiben, 2008). Επίσης στο Κιργιστάν, από τις τρεις μεγάλες εξεγέρσεις που σημειώθηκαν, 2005, 2009 και 2010, η «Επανάσταση της Τουλίπας» το 2005 και τα επεισόδια του Απριλίου 2010 στάθηκαν αφορμές για την έξωση δύο προέδρων.

Εξ'όσων αναφέραμε ως τώρα, γίνεται αντιληπτό πως η σταθερότητα είναι ακόμη εύθραυστη και εύκολα διαταράσσεται. Αυτός είναι ένας από τους λόγους που η Ρωσία διατηρεί βάσεις στα κράτη. Η Κίνα λόγω της αρχής της μη-ανάμιξης⁴⁰ και μη-διάθεσης στρατιωτικών βάσεων στην περιοχή, δεν προτίθεται να επέμβει ακόμη κι αν της ζητηθεί, όπως έγινε με την περίπτωση του Κιργιστάν το 2009 μέσω του SCO. Έτσι, η στρατιωτική της βοήθεια είναι περιορισμένη και ως επί το πλείστον προσανατολισμένη προς το Καζακστάν όπως θα δούμε πιο κάτω, για ευνόητους λόγους συμφερόντων⁴¹. Η βιωσιμότητα των κρατών δεν αμφισβητείται: βασική ασφάλεια υπάρχει και το έγκλημα δεν είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα της κοινωνίας. Οι μεγαλύτερες απειλές ασφαλείας πλέον είναι ο Ισλαμικός Φονταμενταλισμός και τα ναρκωτικά τα οποία θα αναλύσουμε στο κεφάλαιο των Προβλημάτων που ακολουθεί. Και τα δύο εκπορεύονται από το

³⁹ Για τα επεισόδια βίας που έχουν λάβει χώρα ως σήμερα στα κράτη της Κεντρικής Ασίας και τι άφησαν πίσω τους, Παράρτημα II Β.

⁴⁰ Η αρχή της μη παρέμβασης, επιβεβαιώθηκε στα πλαίσια του SCO στα γεγονότα της Αντιζάν το 2005, όπου η Κίνα μαζί με τη Ρωσία παρείχαν πολιτική στήριξη στην επίσημη εξήγηση της κυβέρνησης του Islam Karimov, την ώρα που Δυτικά κράτη καταδίκασαν την αντίδρασή της, κατηγορώντας την για δυσανάλογη χρήση των δυνάμεων καταστολής και σφαγιασμό των πολιτών. Σύμφωνα με τις Ουζμπεκικές αρχές, η εξέγερση της Αντιζάν ήταν σχεδιασμένη από τρομοκράτες και εξτρεμιστικές ομάδες με σκοπό την πτώση του καθεστώτος Karimov από την εξουσία (ICG, 2005c, HRW, 2005, Olcott & Barnett, 2006). Επίσης, η αρχή της μη-ανάμιξης δοκιμάστηκε στα γεγονότα του Κιργιστάν το 2009, όπου ζητήθηκε βοήθεια από τον SCO αλλά Ρωσία, Κίνα σεβόμενες τις αρχές του Χάρτη του Οργανισμού δεν κατέληξαν σε θετική απόφαση.

⁴¹ Σύμφωνα με τους Κινεζικούς στόχους ασφαλείας, η στρατηγική συνεργασία Κίνας-Καζακστάν λαμβάνει μεγάλη σημασία και αναμένεται να αυξηθεί στον τομέα της διασυννοριακής συνεργασίας για την ασφάλεια, προκειμένου να αναχαιτιστούν αποσχιστικές απειλές του πληθυσμού των Ουιγούρων (McDermott, 2007).

Αφγανιστάν του οποίου η αστάθεια αν δεν εξαλειφθεί, μπορεί να εκχυθεί στο βορρά, κατά μήκος των συνόρων της Κεντρικής Ασίας (Matveeva&Giustozzi, 2008, σελ.2-3).

5.Γ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

5.Γ.1 Ο Ισλαμικός Φονταμενταλισμός

α. Προ-σοβιετική εποχή: Πριν από τον 6ο αιώνα, κυρίαρχη θρησκεία της περιοχής ήταν ο Ζωροαστρισμός, ωστόσο ο Βουδισμός και ο Χριστιανισμός είχαν επίσης μεγάλο αριθμό οπαδών. Η προσβασιμότητα της Κεντρικής Ασίας μέσω του «Δρόμου του Μεταξιού», προσέλκυσε τους πρώτους μουσουλμάνους προσηλυτιστές του μηνύματος του "Al Islam" (Η Αλήθεια) τον 7^ο αιώνα, όταν τα τμήματα της περιοχής αυτής που ονομάζεται Ma Wara'un Nahr στα αραβικά, ή «Υπεροξανία» στα ελληνικά, (που σημαίνει «Πέρα από τον ποταμό», Britannica, Wikipedia "Transoxania") κατακτήθηκαν από τις αραβικές μουσουλμανικές δυνάμεις. Το 8^ο αιώνα το Ισλάμ είχε εξαπλωθεί σε όλη την περιοχή και ο μουσουλμανικός τρόπος ζωής, υποτάχθηκε στο νόμο της Σαρία. Οι γηγενείς πολιτισμοί απορροφήθηκαν και αντικαταστάθηκαν, καθώς οι άνθρωποι εντάσσονταν σε μια ενιαία ummah (μουσουλμανική κοινότητα), με επικεφαλής τον Χαλίφη (θρησκευτικός ηγέτης), τον εκπρόσωπο του Αλλάχ στη γη. Η Κεντρική Ασία υπήρξε για αιώνες σημαντικό κέντρο πολιτισμού και εμπορίου, η δε Περσική γλώσσα της διακυβέρνησης, της λογοτεχνίας και του εμπορίου αντικαταστάθηκε από την αραβική για αρκετά χρόνια, ώσπου ανέκτησε την εξέχουσα θέση της στην περιοχή, συνεπεία της αποδυνάμωσης των χαλιφάτων και της παραμέλησης της αραβικής. Καθόλη τη διάρκεια του 8^{ου} αλλά και του 9^{ου} αιώνα, καθώς το εμπόριο μεταξιού μεταξύ της Κίνας και της Δύσης αναπτυσσόταν μέσω του «Δρόμου του Μεταξιού», η Κεντρική Ασία γνώρισε μια χρυσή εποχή. Η Μπουχάρα και η Σαμαρκάνδη (πόλεις του σύγχρονου Ουζμπεκιστάν), έγιναν οι πλουσιότερες Περσικές πόλεις, κυβερνητικά και πολιτιστικά κέντρα στο μουσουλμανικό κόσμο. Η κατάκτηση από τους Μογγόλους το 13^ο αιώνα κατάφερε ένα σοβαρό πλήγμα στον πολιτισμό και στην παράδοση της Κεντρικής Ασίας. Η περιοχή ανένηψε με αργούς ρυθμούς από την καταστροφή, αλλά από τον 15^ο αι. -όταν χτίστηκαν τα αριστουργήματα της μουσουλμανικής αρχιτεκτονικής σε Μπουχάρα, Σαμαρκάνδη και Κίβα - ήταν ακμάζουσα και πάλι. Νομάδες Καζάκοι και Κιργιζοί εισήχθησαν στο Ισλάμ περίπου την ίδια περίοδο, αλλά τυπικά ρίζωσε το 19^ο αι., συνυπάρχοντας με σαμανιστικές πεποιθήσεις που ποτέ δεν εξαφανίστηκαν εντελώς (Wikipedia "Central Asia").

β. Σοβιετική εποχή: Μετά την κατάρρευση της τσαρικής αυτοκρατορίας, το νέο Κομμουνιστικό καθεστώς κληρονόμησε και διατήρησε υπό αυστηρό έλεγχο την περιοχή της Κεντρικής Ασίας. Στα πλαίσια του πλήγματος που υπέστη η θρησκεία γενικότερα στη Σοβιετική εποχή, πραγματοποιήθηκαν πολλές εκστρατείες εκκοσμίκευσης της κοινωνικής

ζωής τη δεκαετία του 1920-1930 και πολλές προσπάθειες αντικατάστασης των περιφερειών Ισλαμικής ταυτότητας και πίστης, με εθνικής ταυτότητας δημοκρατίες (Suny, 1999). Η σοβιετική κυβέρνηση επιχείρησε να χρησιμοποιήσει τη θρησκεία ως δύναμη κινητοποίησης για την καταπολέμηση της φασιστικής επίθεσης. Μετά το Β'ΠΠ οι Σοβιετικοί ξεκίνησαν εκστρατείες για να αποδυναμώσουν και να υποβιβάσουν το Ισλάμ στο νομικό καθεστώς της λατρείας, ώστε να εξαλείψουν όλα τα απομεινάρια του Ισλαμικού πολιτισμού από την κοινωνία της Κεντρικής Ασίας. Στη δεκαετία του 1960, η Μόσχα προσπάθησε να κερδίσει τη λαϊκή υποστήριξη των Μουσουλμάνων για τις εξωτερικές πολιτικές της, με χαλάρωση των απαγορευτικών μέτρων και οργάνωση της θρησκευτικής ζωής από το κράτος, μέσω του Πνευματικού Συμβουλίου των Μουσουλμάνων, (Spiritual Board of Muslims, ή «επίσημο Ισλάμ»), την επικύρωση των madrassas (Ισλαμικών σχολείων για μουσουλμάνους), σε μια προσπάθεια να δείξουν πως Ισλάμ και σοσιαλισμός μπορούν να συνυπάρξουν· παρόλ'αυτά, κρυφή ιδιωτική διδασκαλία σε ανεπίσημα τζαμιά, εξακολουθούσε να πραγματοποιείται σε ορισμένα τμήματα της περιοχής όπως η κοιλάδα Φεργκάνα, καθ' όλη τη Σοβιετική περίοδο (Rashid, 2002, σελ.39-40). Η σοβιετική εποχή δημιούργησε επίσης εθνοτικά χάσματα που εξακολουθούν να υπάρχουν σήμερα. Ο Στάλιν δημιούργησε το Ουζμπεκιστάν και το Τουρκμενιστάν το 1924, το Τατζικιστάν το 1929, το Καζακιστάν και το Κιργιστάν, το 1936, χαράζοντας μια συνοριακή δομή που διέσχιζε τις εθνικές γραμμές. Πρόθεσή του ήταν «να διαιρέσει και να αποδυναμώσει τις εθνικές ομάδες, αποθαρρύνοντας το σχηματισμό Ισλαμικής ταυτότητας, υπέρ της πίστης και νομιμοφροσύνης στη μαρξιστική ιδεολογία... Ίσως ακόμη και για να μειώσει την προοπτική δημιουργίας μιας περιφερειακής ενότητας»⁴². Πέντε διακριτές δημοκρατίες διαμορφώθηκαν, δημιουργώντας εθνικές μονάδες για εθνοτικές κοινότητες που θεωρούσαν εαυτούς ξεχωριστές εθνότητες, εντός συνόρων που τέθηκαν για να ασφαλισθεί η παρουσία μεγάλων αλυτρωτικών πληθυσμών σε κάθε δημοκρατία (Ahrari & Beal, 1996).

γ. Μετα-σοβιετική εποχή και ριζοσπαστικοποίηση. Το Ισλάμ υπήρξε πηγή ταυτότητας για τους Κεντρο-Ασιάτες την περίοδο της σοβιετικής κυριαρχίας, με αποτέλεσμα να μην «δώσουν πίστη» στο κομμουνιστικό κράτος και παρά την εκπαίδευση, τον εκσυγχρονισμό και την πολιτική κατήχηση, οι Μουσουλμάνοι της Κεντρικής Ασίας παρέμειναν απομακρυσμένοι από τη ρωσική πραγματικότητα και μακριά από τις προθέσεις ένταξής τους στις ίδιες γραμμές με το σοβιετικό λαό (Rywkin, 1982). Ως εκ τούτου, η πίστη τους εναποτέθηκε σε φυλές και εθνότητες, στη δημοκρατία και σε ένα Ισλάμ, με μια ταυτότητα που ασκεί ισχυρή επιρροή (Suny, 1999). Αρχικά, τα καθεστώτα της Κεντρικής Ασίας προέβλεπαν περισσότερο χώρο για τη λειτουργία της θρησκείας, την αναγνώριση του ρόλου της στους εθνικούς πολιτισμούς, καθώς υπήρχε η

⁴² Η άποψη ανήκει στην Martha Brill-Olcott, Senior Associate στο Carnegie Endowment for International Peace (Παρατίθεται στο Ahrari & Beal, 1996, σελ.9-10).

ελπίδα προσέλκυσης επενδύσεων από τα πλούσια μουσουλμανικά κράτη, ωστόσο διαφάνηκε σύντομα, ότι οι επενδύσεις αυτές θα έφταναν μόνον εφόσον συνδυάζονταν με τη χρηματοδότηση των έργων υποδομής για τη θρησκεία· οι κοσμικοί ηγέτες της Κεντρικής Ασίας ήταν απρόθυμοι να το πράξουν, έτσι ο ενθουσιασμός πάγωσε (Matveeva, 2006). Ο ρόλος του Ισλάμ στον εμφύλιο πόλεμο του Τατζικιστάν, όταν έγιναν συνδέσεις με τους ισλαμιστές μαχητές στο Αφγανιστάν, αύξησε την ανησυχία του καταστροφικού δυναμικού της. Σήμερα τα κράτη, σε διαφορετικό βαθμό, ελέγχουν το χώρο που το Ισλάμ καταλαμβάνει στην κοινωνία, και τα περισσότερα τα έχουν θέσει εκτός νόμου και πολιτικής, πλην του Κιργιστάν.

δ. Το Ριζοσπαστικό Ισλάμ στην Κεντρική Ασία: Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης έδωσε τη δυνατότητα στους Κεντρο-Ασιάτες να αγκαλιάσουν το Ισλαμικό παρελθόν τους. Όμως η άνοδος του Ισλαμικού φονταμενταλισμού⁴³ μετά το 1990, είναι μια ανερχόμενη τάση στην Κεντρική Ασία. Τρομοκρατικές φατρίες συνδεδεμένες με παγκόσμια ριζοσπαστικά Ισλαμικά κινήματα όπως το IMU, αλλά και διεθνικά ισλαμικά κινήματα όπως το Hizb-ut-Tahrir al-Islami (το Ισλαμικό Απελευθερωτικό Κόμμα) εσκεμμένα δημιουργούν τοπικές συγκρούσεις, κυρίως μεταξύ του κοσμικού Ουζμπεκικού κράτους και του ριζοσπαστικού Ισλάμ (Cohen, 2005), δημιουργώντας φόβους για αυξημένη αστάθεια. Οι αιτίες διαχωρίζονται μεθοδολογικά, αναλόγως την προέλευσή τους από εσωτερικούς ή εξωτερικούς παράγοντες και έτσι παρατίθενται.

ι. Εσωτερικοί παράγοντες

Το ηθικό κενό της πρώιμης περιόδου της ανεξαρτησίας, η φτώχεια, η κατασταλτική πολιτική των ηγετών και η διαφθορά της κυβέρνησης, είναι μερικοί από τους παράγοντες που δημιουργούν ένα γόνιμο έδαφος για τον ισλαμικό εξτρεμισμό στην περιοχή. Ο παραδοσιακός ισλαμικός κλήρος δεν είναι σε θέση να προσφέρει καθοδήγηση στη δύσκολη μεταβατική περίοδο, στο πώς να ερμηνευθεί ο νέος κόσμος, ούτε απάντηση στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι νέοι, στις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης και στη δυσαρέσκεια από τις οικονομικές και κοινωνικές δυσχέρειες (JIAA, 2005). Η αλληλεπίδραση μέσω των ταξιδιών, ή της εκπαίδευσης στο εξωτερικό, ανοίγουν τις πύλες σε ένα σύγχρονο Ισλάμ, περισσότερο πρόθυμο να συμμετάσχει και να εμπλακεί πολιτικά και κοινωνικά. Δημιουργεί επαφές και δεσμούς με διεθνείς ομάδες τζιχάντ (εδραιωμένες κυρίως στο Αφγανιστάν) στις οποίες, ο ριζοσπαστισμός και η ιδέα του ηρωικού πολέμου είναι ελκυστική κυρίως σε ανθρώπους νέων ηλικιών, όπως και στον αραβικό κόσμο. Η σύγχρονη νέα γενιά αλλά και η αμέσως προηγούμενη των κοινωνιών της Κεντρικής Ασίας, δεν αναμένει από τις σημερινές αρχές να επιφέρουν σημαντική

⁴³ Ο Ισλαμισμός, ή Ισλαμικός ακτιβισμός, στην ταξινόμηση του International Crisis Group, χωρίζεται στις εξής τρεις κατηγορίες: Στον Πολιτικό, τον Ιεραποστολικό και στον Τζιχάντ την τελευταία έννοια του Ισλαμικού ένοπλου αγώνα (Al-Jihad), ο οποίος υπάρχει σε διάφορες μορφές, που κυμαίνονται από την καταπολέμηση των ενδοοικογενειακών καθεστώτων που θεωρούνται ασεβή απέναντι στα παγκόσμια, ως και τον αγώνα ενάντι των απίστων ή ενός εχθρού (ICG, 2005a).

βελτίωση στις ζωές τους, οι περισσότεροι άνθρωποι ζουν σε συνθήκες φτώχειας, ενώ οι κάτοχοι εξουσίας απολαμβάνουν έναν εύπορο τρόπο ζωής. Έτσι, η στήριξη των ισλαμικών στοιχείων είναι συχνά μια έκφραση διαμαρτυρίας κατά των διεφθαρμένων αρχών. Η προσήλωση σε ένα ριζοσπαστικό ισλαμικό δίκτυο παρέχει μια αίσθηση πολιτιστικής ασφάλειας, μια νέα κοινότητα και κάποιον βαθμό κοινωνικής υποστήριξης – μέτρια μεν, αλλά ακόμα καλύτερο από οτιδήποτε το κράτος μπορεί να προσφέρει (Lieven, 2001). Επίσης, στις περισσότερες περιπτώσεις, οι εξτρεμιστικές ομάδες θεωρούνται ως η καλύτερη εναλλακτική λύση, στην απουσία των αντιπολιτευτικών πολιτικών ομάδων. Όσο δε οι ηγέτες της Κεντρικής Ασίας αποτυγχάνουν να λάβουν υπόψη τους τους πιθανούς ρόλους που το παραδοσιακό Ισλάμ, η δημοκρατία και η εθνικότητα μπορούν να παίξουν στην κυβέρνηση και την κοινωνία, οι περιφερειακές ηγεσίες θα τροφοδοτούν με καύσιμη ύλη τις εστίες ανάφλεξης του εξτρεμισμού (Rashid, 2002). Τα καθεστώτα της Κεντρικής Ασίας βλέπουν τη θρησκεία ως ένα πρόβλημα ασφάλειας και όχι ως μια εποικοδομητική κοινωνική δύναμη. Τονίζουν την εξωτερική διείσδυση των Ισλαμιστών ιδεολόγων, τις εξωτερικές επιρροές από τα γειτονικά κράτη στη δεκαετία του 1990 (Αφγανιστάν - Πακιστάν) και τον πολλαπλασιασμό των τζιχαντ στην Κεντρική Ασία. Αντίθετα, δυτικοί αναλυτές κυρίως, βλέπουν τις αιτίες ως κινητοποιούμενες από την κατασταλτική δράση των καθεστώτων της περιοχής (ICG, 2003). Η ξένη εμπλοκή στην εξάπλωση των τζιχαντ υπάρχει, ωστόσο, η ακριβής σχέση μεταξύ ντόπιων τάσεων και εξωτερικών εισροών είναι ένα θέμα συζήτησης (Rashid, 2002). Συνδέσεις μεταξύ του IMU και της Al Qaeda είχαν αποδειχθεί κατά τη διάρκεια της επέμβασης στο Αφγανιστάν, καθώς και δεσμοί με μαχητές στο Βόρειο Καύκασο, αλλά αν οι συνδέσεις είναι επιχειρησιακές/λειτουργικές ή (σε μεγάλο βαθμό) ιδεολογικές, είναι δύσκολο να ειπωθεί (ICG, 2003, σελ.31, ICG, 2002a, σελ.40). Οι Ισλαμιστές μαχητές είναι μια μεγάλη μυστική δύναμη αντίστασης στο Ουζμπεκιστάν και στο Τουρκμενιστάν. Στο Τατζικιστάν οι Ισλαμιστές βρίσκονται ως νόμιμη πολιτική δύναμη στο Κοινοβούλιο. Το Καζακιστάν απέχει από την επικίνδυνη ζώνη παρότι βρίσκεται πολύ κοντά σ'αυτή. Τέλος, γίνονται όλο και πιο δραστήριοι κυρίως στο νότιο Κιργιστάν, όπου τον Ιανουάριο του 2011 συνελήφθη από τις αρχές, μια ομάδα ριζοσπαστών ισλαμιστών η Jaysh al-Mahdi, με δραστηριότητες εναντίον αμερικανικών και εβραϊκών στόχων, όπως η σχεδιαζόμενη επίθεση στην Αμερικανική βάση στο Μανάς. Τα περισσότερα μέλη της είναι εθνικιστές Κιργιζοί, με συνδέσμους στο Ουζμπεκικό IMU, γεγονός που δείχνει τη συνεχόμενη επέκταση και αλληλεπίδραση μεταξύ ομάδων με στόχους ιερού πολέμου. Και εδώ εντοπίζεται η ειδοποιός διαφορά: ενώ το Κιργιστάν θεωρείτο ως μια από τις «άθες» χώρες της Κεντρικής Ασίας, στην πορεία των τελευταίων χρόνων έγινε το πέρασμα Ουζμπέκων μουσουλμάνων μαχητών τζιχαντ και τόπος δράσης τους, όπως φάνηκε από τα βίαια γεγονότα του Ιουνίου 2010 στο νότιο Κιργιστάν, παρά κοιτίδα τους. Αυτό δείχνει με τη σειρά του το μέγεθος της διείσδυσης που πια έχει επιτύχει η

ριζοσπαστική μουσουλμανική ιδεολογία του ιερού πολέμου μεταξύ ομάδων εθνικιστών (Shlapentokh, 2011).

ii. Εξωτερικοί – Περιφερειακοί παράγοντες

Το πρόβλημα της ισλαμικής τρομοκρατίας στα τέλη του 20^{ου}, αρχές 21^{ου} αι. απέκτησε τις διαστάσεις μιας σοβαρής εξωσυστημικής απειλής που στρέφεται ενάντια στα κυρίαρχα κράτη. Δεν αφορά μόνο τις ΗΠΑ. Θύματα υπήρξαν και η Γαλλία, η Ισπανία, η Ρωσία, λόγω της Τσετσενίας και η Κίνα, λόγω των Ουϊγούρων. Οι ρίζες της διεθνούς ισλαμικής τρομοκρατίας εντοπίζονται στον πόλεμο του Αφγανιστάν κατά τη δεκαετία του 1980, που πήρε τη μορφή ιερού πολέμου Τζιχάντ, κατά των σοβιετικών εισβολέων. Ισλαμιστές από τη Μέση Ανατολή, τη Σαουδική Αραβία, το Πακιστάν, τη Βόρεια Αφρική και τη ΝΑ Ασία, υποστήριξαν τους Αφγανούς μουτζαχεντίν, όπως και οι ίδιες οι ΗΠΑ, με στρατιωτική βοήθεια που διοχέτευε η στρατιωτική υπηρεσία πληροφοριών μέσω του Πακιστάν, αλλά και όπλα όπως φορητούς πυραύλους εδάφους-αέρος Stinger, γι' αυτό και απέκτησαν μεγάλη επιρροή· η νίκη τους έναντι μιας υπερδύναμης, ενίσχυσε την άποψη πως η επιστροφή στη μεσαιωνική θρησκευτική καθαρότητα μπορούσε να φέρει τη νίκη ενάντια στις ισχυρότερες δυνάμεις του νεώτερου πολιτισμού. Οι φανατικοί ισλαμιστές θεωρούν ιδιαίτερα αφύσικο και βλάσφημο οι πιστοί να κυβερνώνται από τους απίστους. Από αυτούς τους μαχητές προήλθαν οι πιο βίαιοι ισλαμιστές τη δεκαετία του 1990 (Παπασωτηρίου, 2002, σελ.410). Μετά τη σοβιετική αποχώρηση από το Αφγανιστάν, οι βίαιοι ισλαμιστές δραστηριοποιήθηκαν σε μη μουσουλμανικά κράτη που περιείχαν όμως μουσουλμανικές μειονότητες, ενεπλάκησαν σε εμφύλιες συρράξεις και αναταραχές, π.χ. Ερυθραία, Τσετσενία, Βοσνία κ.α., αλλά και σε κύματα τρομοκρατίας σε μουσουλμανικά κράτη στο πλευρό των πολιτικών δυνάμεων προσβλέποντας στην εγκαθίδρυση θεοκρατικών καθεστώτων, στην Αλγερία, το Τατζικιστάν, το Ουζμπεκιστάν, το Αφγανιστάν και την Αίγυπτο. Οι βίαιοι ισλαμιστές θεωρούν ότι μάχονται εν ονόματι μιας θρησκείας κι όχι ενός κράτους· στόχος τους είναι η ολοσχερής εκδίωξη κάθε δυτικής παρουσίας, συμπεριλαμβανομένου του κράτους του Ισραήλ από τον οίκο του Ισλάμ και η ανατροπή όσων μουσουλμανικών καθεστώτων δεν ασπάζονται τη ριζική αυτή απόρριψη της νεωτερικότητας, πιστεύοντας, πως μπορούν να επαναλάβουν τη θεαματική ανατροπή του 7^{ου} αι., όταν ο Μωάμεθ ένωσε τους Άραβες πολιτικά και προσέδωσε τρομακτική θρησκευτική ορμή στην ανάπτυξή τους από τον Ατλαντικό ως τα σύνορα της Κίνας (Παπασωτηρίου, 2002, σελ.411-412). Η φιλοσοφία του ιερού πολέμου αποτελεί κομμάτι μιας τάσης με πολλές προεκτάσεις σε όλη την Κεντρική Ασία. Πρόκειται για μια μετάβαση κινήτρου από εθνικιστικούς σκοπούς σε έναν παγκόσμιο ιερό πόλεμο: ο «Τζιχάντ» έχει γίνει το Ισλαμικό υποκατάστατο του αριστερού ριζοσπαστισμού του 19^{ου} αιώνα, όπου το περίφημο Μαρξιστικό σύνθημα «Προλετάριοι όλου του κόσμου ενωθείτε!», αντικαταστάθηκε από το σύνθημα, «Μουσουλμάνοι όλου του κόσμου ενωθείτε!», ενώ η εικόνα της «κομμουνιστικής, ουτοπικής, αρμονικής κοινωνίας του

μέλλοντος», αντικαταστάθηκε από την εικόνα ενός διαφορετικού είδους ουτοπικής κοινωνίας, ενός «παγκόσμιου χαλιφάτου» και οι «ήρωες-μάρτυρες-καμικάζι» του τζιχάντ, πήραν τη θέση των κομμουνιστών ριζοσπαστών ως πρότυπα και εργαλεία στρατολόγησης· η απήχησή τους μάλιστα αγγίζει πλέον και το Κιργιστάν, (θεωρούνταν ως το πιο ουδέτερο θρησκευτικά όπως ήδη ειπώθηκε), με τη στρατολόγηση ομάδων εθνικιστών που πολύ δύσκολα θα έγειραν υποψίες για ανάλογες τάσεις στο παρελθόν, πόσω μάλλον να πολεμήσουν και να πεθάνουν γι' αυτό (Shlapentokh 2011).

Η Al Qaeda, το ισχυρότερο δίκτυο, λειτούργησε ως χρηματοδότης, εκπαιδευτής και διεθνής σύνδεσμος των διάσπαρτων βίαιων ισλαμιστών (Παπασωτηρίου, 2002, σελ.411). Υποστήριξε τον αγώνα των Ταλιμπάν για άνοδο στην εξουσία του Αφγανιστάν το 1996, εξαγοράζοντας ως αντάλλαγμα την υποστήριξη ή έστω την ανοχή τους στις διεθνείς της δραστηριότητες. Ισλαμιστές ιεραπόστολοι από τα Αραβικά Κράτη του Κόλπου, το Πακιστάν και τη Σαουδική Αραβία, την Τουρκία, το Ιράν και το Αφγανιστάν διείσδυσαν στις κοινωνίες της Κεντρικής Ασίας και επηρέασαν την αναγέννηση και τη ριζοσπαστικοποίηση του Ισλάμ, με την παροχή χρηματοδότησης, θρησκευτικής εκπαίδευσης, υποστήριξη τζαμιών και ισλαμικών θρησκευτικών σχολείων, αλλά και τη διανομή δωρεάν αντίγραφων του Κορανίου, μεταφρασμένου στα Ρωσικά και άλλες γλώσσες της Κεντρικής Ασίας (Rashid, 2002, σελ.55). Ξένες πηγές υποστήριξαν την εκπαίδευση εξτρεμιστικών ομάδων, όπως το Ισλαμικό Κίνημα του Ουζμπεκιστάν και το Hizb-ut-Tahrir, οι οποίοι εκπαιδεύτηκαν στο εξωτερικό και στη συνέχεια εξήγαγαν τις τζιχάντ ιδεολογίες τους στην Κεντρική Ασία για την κινητοποίηση της λαϊκής υποστήριξης (Rashid, 2002, σελ.10). Πηγές στη Σαουδική Αραβία ήταν πρωταρχικοί χορηγοί στην άνοδο του Ισλάμ στην Κεντρική Ασία, οι οποίες στις αρχές του 1990, χρηματοδότησαν το 1^ο ισλαμικό κίνημα, την *Adolat* στο έδαφος του Ουζμπεκιστάν της Κοιλιάδας Φεργκάνα (Fredholm, 2003).

iii. Η Ταυτότητα των κύριων οργανώσεων

- 1. Adolat (Δικαιοσύνη).** Στόχος του κινήματος ήταν να επαναφέρει τις δραστηριότητες του Ισλάμ, να εκθέσει τη διαφθορά και τις κοινωνικές αδικίες των καταπιεστικών καθεστώτων. Το 1991, το Adolat υιοθέτησε εθελοντική ιδεολογία, κέρδισε γρήγορα κοινωνική υποστήριξη και άρχισε να αποκτά παρακλάδια σε ολόκληρη την κοιλάδα Φεργκάνα. Ωστόσο, στο Ουζμπεκιστάν απαγορεύτηκε το Μάρτη του 1992, όταν έγινε προφανές ότι το κίνημα ήταν αδύνατο να ελεγχθεί από την κυβέρνηση (Fredholm, 2003). Οι ηγέτες του κινήματος, κατέφυγαν στο Τατζικιστάν, όπου βοήθησαν αντικυβερνητικές δυνάμεις να προετοιμαστούν για τον εμφύλιο που ακολούθησε.
- 2. Η Κοιλιάδα Ferghana που έχει τη φήμη του «λίκνου του ισλαμισμού», είναι η γενέτειρα του Ισλαμικού Κινήματος του Ουζμπεκιστάν (IMU).** Το IMU ιδρύθηκε το 1997, όταν οι τότε ηγέτες της Ενωμένης Τατζικικής Αντιπολίτευσης, UTO υπέγραψαν την ειρηνευτική συμφωνία με την κυβέρνηση του Τατζικιστάν. Οι μαχητές μουσουλμάνοι, κυρίως

εθνικιστές Ουζμπέκοι από την κοιλάδα Φεργκάνα που πολέμησαν στο πλευρό της αντιπολίτευσης του Τατζικιστάν, σύστησαν τη δική τους οργάνωση και ξεκίνησαν μια νέα σταυροφορία από τις βάσεις τους στην Ταβιλντάρα του Τατζικιστάν και στο Αφγανιστάν, στοχεύοντας κατά του κοσμικού καθεστώτος του Προέδρου Καρίμον. Υπό μεγάλη πίεση από την κυβέρνηση του Ουζμπεκιστάν, οι μαχητές του IMU πείστηκαν να εγκαταλείψουν τις βάσεις τους στο Τατζικιστάν και μετακινήθηκαν στο Αφγανιστάν με τη βοήθεια των ρωσικών ενόπλων δυνάμεων. Εκεί ενώθηκαν με τους Ταλιμπάν (Matveeva, 2006). Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου το IMU τέθηκε στον Κατάλογο των Τρομοκρατικών Οργανώσεων των ΗΠΑ (U.S.- SD, 2011). Η ήττα των Ταλιμπάν και ο πιθανός θάνατος του Juma Namangani, ηγέτη του IMU, οδήγησε τους επιζώντες αγωνιστές του με επικεφαλής τον Tahir Yuldash να καταφύγουν σε ορεινές περιοχές του Πακιστάν. Το IMU ανακοίνωσε αργότερα συγχώνευση με άλλες ομάδες ομοίων αντιλήψεων και μετονομάστηκε σε Ισλαμικό Κίνημα του Τουρκεστάν (Matveeva, 2006). Εξακολουθεί να διατηρεί παρακλάδια στο Τατζικιστάν, το Αφγανιστάν, το Ιράν, το Πακιστάν και την Τουρκία. Είναι ασαφές σε ποιο βαθμό παραμένει μια ισχυρή δύναμη στο εσωτερικό της Κεντρικής Ασίας.

3. Το Hizb-ut-Tahrir al-Islami (Κόμμα της Ισλαμικής Απελευθέρωσης) είναι ο κύριος «θεσπισμένος» δρων, που προσελκύει εκατοντάδες νεοσύλλεκτους σε ολόκληρη την περιοχή, παρά το γεγονός ότι έχουν τεθεί εκτός νόμου παντού, εκτός από το Κιργιστάν. Στόχος του κόμματος είναι η δημιουργία ενός χαλιφάτου, δηλαδή ενός ισλαμικού υπερκράτους που δεν θα αναγνωρίζει εθνικά σύνορα. Το Hizb-ut-Tahrir τείνει να λειτουργεί μέσω ενός δικτύου μυστικοπαθών κομματικών κυττάρων. Παρά τη νομιμοποίησή του σε ένα κράτος, υπάρχουν απόψεις που θεωρούν πως δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζεται με επιείκεια, απλά με το αιτιολογικό ότι δεν έχει άμεσα εμπλακεί σε τρομοκρατία ή επειδή την έχει αποκηρύξει: *«ως ένα διακρατικό κίνημα [...] μια ριζοσπαστική Σουνιτική Ισλαμική ιδεολογική πρωτοπορία, μπορεί να θεωρηθεί ως ιμάντας μεταφοράς για τρομοκράτες, δεδομένου ότι κατηχεί τα δόγματα και την πολιτική σε άτομα με ριζοσπαστική ιδεολογία συνδυάζοντας φασιστική ρητορική, λενινιστική στρατηγική και δυτική συνθηματολογία με Wahhabi-τική θεολογία, το Hizb-ut-Tahrir μετατράπηκε σε μια πραγματική και ισχυρή απειλή»* (Baran, 2005, σελ.68, Khan, 2003).

4. Η Ισλαμική «Τζιχάντ» ανέλαβε την ευθύνη για τις βομβιστικές επιθέσεις του Μαρτίου 2004 στην Τασκένδη και Μπουχάρα, όπου 45 άτομα έχασαν τη ζωή τους.

5. Η οργάνωση Bayat («Όρκος»), η οποία δραστηριοποιείται στην επαρχία Σουγκντ του Τατζικιστάν, ανέλαβε την ευθύνη για τη δολοφονία ενός προτεστάντη ιερωμένου το 2004 και συμμετείχε σε ένα αποτυχημένο χτύπημα σε αστυνομικό τμήμα στην πόλη Ισφάρα.

6. Η Jama'at Mojahedin (Μουτζαχεντίν του Πανεπιστημίου) της Κεντρικής Ασίας και άλλες πιο σκοτεινές ομάδες, δήλωσαν την ύπαρξή τους μέσω του Διαδικτύου και φυλλαδίων. Ενώ, τέλος,

7. Η Tabliq, είναι μια κίνηση που προέρχεται από τη Νοτιοανατολική Ασία και κερδίζει συνεχώς έδαφος στο Κιργιστάν (Matveeva, 2006).

Ο Ριζοσπαστικός Ισλαμισμός στην Κεντρική Ασία έχει χάσει την εθνική του ιδιαιτερότητα, με αποτέλεσμα η δύναμη του να είναι δύσκολο να κριθεί. Αποκτά περισσότερα μέλη, καθώς η λαϊκή δυσαρέσκεια ενώνει τις δυνάμεις της με το θρησκευτικό φανατισμό. Τα κράτη ανταποκρίνονται στην άνοδο του Ισλαμισμού με όλο και πιο σκληρά κατασταλτικά μέτρα και απαγορεύσεις, σχετικά με τις δραστηριότητες των θρησκευτικών ομάδων (Rotar, 2006). Οι βομβαρδισμοί των Πρεσβειών ΗΠΑ και Ισραήλ στην Τασκένδη το 2004, έδειξε ότι ένα δίκτυο τζιχαντ λειτουργεί στην Κεντρική Ασία, αποφασισμένο να χτυπήσει δυτικούς στόχους. Οι Κέντρο-Ασιάτες θεωρούν πως η Δυτική ρητορική περί εκδημοκρατισμού νομιμοποιεί αυτές τις ομάδες τζιχαντ, (πχ. τα κεντρικά γραφεία του Hizb-ut-Tahrir, λειτουργούν νόμιμα στο Ηνωμένο Βασίλειο), ενώ οι μέθοδοι αντιμετώπισης είναι μη-εφαρμόσιμες στην περιοχή τους.

Ουϊγούροι: Το πρόβλημα των μουσουλμάνων Ουϊγούρων, γίνεται ιδιαίτερα πιεστικό από τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Οι Ουϊγούροι και άλλοι μουσουλμανικοί πληθυσμοί τουρκικής προέλευσης, έχουν στενές σχέσεις με τους Ουζμπέκους και με Ουϊγούρους του Κιργιστάν και του Καζακστάν. Επιθυμούν τη δημιουργία ενός «Ανατολικού Τουρκεστάν» στα εδάφη της ΣινΤσιανγκ, μιας και αυτή η περιοχή θεωρείται πως αποτελεί το πρώην ανατολικό Τουρκεστάν και μετρά πολλά επεισόδια ταραχών με μεγάλο αριθμό θυμάτων, καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990. Η σταθερότητα επανήλθε μεν από τις αρχές του 2000, όμως επεισόδια εξακολούθησαν να γίνονται. Την κατάσταση προσπάθησε να ελέγξει η Κίνα λαμβάνοντας δραστικά μέτρα καταστολής πριν τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Πεκίνου, ενώ το τελευταίο πολύ σοβαρό επεισόδιο ταραχών κατεγράφη το καλοκαίρι του 2009 στην ΣινΤσιανγκ, όπου η Κίνα δέχτηκε ξανά τα πυρά της Δύσης, καθώς δύο από τα μέτρα που υιοθέτησε ήταν η απαγόρευση της άσκησης των θρησκευτικών εθίμων στους μουσουλμάνους Ουϊγούρους και η επικοινωνιακή απομόνωση της περιοχής για 6 μήνες (Li, 2009).

5.Γ.2 Τα Ναρκωτικά

Το Αφγανιστάν πέρα από λίκνο ακραίων Ισλαμιστών είναι η μεγαλύτερη χώρα - παραγωγός και εξαγωγέας οπίου και οπιούχων στον κόσμο, στον οποίο παρέχει σχεδόν το 90% της παγκόσμιας ποσότητας ηρωίνης και μορφίνης. Σχεδόν μονοπώλιο! Τα ναρκωτικά καλλιεργούνται σε 29 από τις 32 επαρχίες, το 40% του ΑΕΠ προέρχεται από τα ναρκωτικά και το 2004, τα κέρδη των ναρκωτικών ήταν ισοδύναμα με 5 φορές τον ετήσιο προϋπολογισμό του Αφγανικού κράτους! Η μαζική παραγωγή οπιούχων ακολούθησε τη Σοβιετική εισβολή στη χώρα το 1979. Από περίπου 200 εκ.τ. το 1980, σε

3.300εκ.τ. το 2000, αγγίζοντας τους 8.200 εκ.τ. το 2008 και πέφτοντας στους 6.900 εκ.τ. το 2009⁴⁴.

ΑΓΟΡΕΣ: Δύο είναι οι μεγαλύτερες αγορές στον κόσμο για τους Αφγανούς οπιούχους: η Ρωσική Ομοσπονδία και η Δυτική Ευρώπη, οι οποίες καταναλώνουν μαζί σχεδόν το ήμισυ της ηρωίνης που παράγεται στον κόσμο⁴⁵. Το Αφγανιστάν είναι επίσης και σημαντικός καταναλωτής, αντιπροσωπεύει το 7% της συνολικής παγκόσμιας ζήτησης ή 80 εκ.τ. ετησίως, για 285.000 – 360.000 χρήστες το 2008 (UNODC, 2010, σελ.48), από 200.000 το 2005. Με εξαίρεση την Κίνα, η κατανάλωση στις χώρες που συνορεύουν με το Αφγανιστάν, δηλ. Ιράν, Πακιστάν, Τατζικιστάν, Ουζμπεκιστάν και Τουρκμενιστάν ανέρχεται στους 650 εκ.τ. ετησίως, (450 εκ.τ. από το Ιράν!) ή το 60% της παγκόσμιας κατανάλωσης. Η διακίνηση γίνεται μέσω Τατζικιστάν, Ουζμπεκιστάν ή Τουρκμενιστάν.

ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ: Η «Έκθεση της ΕΕ σχετικά με την Κατάσταση Παραγωγής και Εμπορίας Ναρκωτικών» αναφέρει ότι σημαντική διακίνηση λαμβάνει χώρα κατά μήκος του «Δρόμου του Μεταξιού» από το Αφγανιστάν μέχρι την Κεντρική Ασία και καταλήγει μέσω της Ρωσίας, του Καυκάσου και της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Διακινητές ναρκωτικών έχουν μετατοπίσει μέρος των δραστηριοτήτων τους, ως αποτέλεσμα των ενισχυμένων προσπάθειών απαγόρευσης στο Ιράν και επικεντρώθηκαν στα ανατολικά σύνορα με το Αφγανιστάν (EU, 2005). Τα αφγανικά σύνορα έχουν μήκος 5.530 χλμ., εκ των οποίων, 1.344 χλμ. είναι κοινά με το Τατζικιστάν και 744 χλμ. με το Τουρκμενιστάν. Για να βγουν από το Αφγανιστάν προς τη Ρωσική Ομοσπονδία διακινητές επιλέγουν να κινηθούν μέσω Τατζικιστάν, Ουζμπεκιστάν ή Τουρκμενιστάν (UNODC, 2010). Μεγαλύτερη ροή παρατηρείται μέσω του Τατζικιστάν προς την Ος του Κιργιστάν κι από εκεί μέσω του Καζακιστάν προς τη Ρωσία. Περίπου 150 εκ.τ. (40%) της Αφγανικής ηρωίνης / μορφίνης διακινούνται μέσω του Πακιστάν (UNODC, 2010).

ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ: Το άθροισμα των οπιούχων ουσιών (ηρωίνη / όπιο) ανέρχεται στα \$65δισ περίπου ετησίως. Το ποσό αυτό είναι υψηλότερο από το ΑΕΠ πολλών χωρών. Τα περισσότερα κέρδη δημιουργούνται κατά μήκος της διαδρομής, αφήνοντας στους Αφγανούς παραγωγούς ένα μικρό μέρος των κερδών \$0,4 δισ το 2009 περίπου. Η τιμή στην Αφγανική οικονομία του οπίου έχει εκτιμηθεί σε \$2,4 δισ (2009), περίπου 3,5% της συνολικής αξίας της οπιούχου βιομηχανίας. Υπολογίζεται πως η Ευρώπη δαπανά περίπου \$20 δισ, η Ρωσία \$13 δισ, η Κίνα \$9 δισ, οι Ηνωμένες Πολιτείες και ο Καναδάς \$8 δισ (UNODC, 2010, σελ.42).

ΑΝΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ, ΑΙΤΙΕΣ – ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ: Στην Πολιτική Διακήρυξη Αποτελεσμάτων του 2009, τα κράτη-μέλη του ΟΗΕ αναγνώρισαν ότι «τα ναρκωτικά που προέρχονται από το Αφγανιστάν δημιουργούν σοβαρές προκλήσεις για τη διεθνή κοινότητα» (UNCND, 2009), αλλά και την εσωτερική ασφάλεια. Η παραγωγή, διαχείριση

⁴⁴ Η παραγωγή οπίου του 2006 μάλιστα, ήταν 17 φορές μεγαλύτερη από την επόμενη παραγωγό χώρα Μιανμάρ! Τα αριθμητικά στοιχεία που αναφέρονται έχουν επιλεγεί από τα έγγραφα μελετών και αναφορών των Ηνωμένων Εθνών (Rumer, 2005, UNCND, 2009, UNODC, 2006, 2009 και ιδιαίτερα του 2010, Πίνακες σελ.38 και 254).

⁴⁵ Κάποιες επιπρόσθετες πληροφορίες για το όπιο και την ηρωίνη παρέχονται στο Παράρτημα IV.

και διακίνηση των ναρκωτικών αφορά κυρίως χώρες όπου αντάρτες, παράνομες ένοπλες ομάδες ή ομάδες προσκείμενες στην εξουσία, αντλούν κεφάλαια μέσω αυτού και ισχυροποιούμενοι συντηρούν τη διαφθορά σε υψηλά επίπεδα και κλιμάκια. Τα δίκτυα του οργανωμένου εγκλήματος στη Ρωσία και τις χώρες της Κοινοπολιτείας έχουν συνδέσμους με ακραίους Ισλαμιστές που χρησιμοποιούν τα έσοδα για την αγορά όπλων, τη στρατολόγηση μαχητών, τη δωροδοκία κυβερνητικών στελεχών, οπουδήποτε, οποτεδήποτε και όσο χρειαστεί. Η κυβερνητική διαφθορά είναι ένας από τους κύριους λόγους για τη λαϊκή δυσαρέσκεια και ριζοσπαστικοποίηση, υπό των Ισλαμικών συνθημάτων. Εντούτοις το Ιράν, χώρα με μεγάλη απορρόφηση ναρκωτικών, διεξάγει σύμφωνα με τη Μόσχα, έναν πραγματικό πόλεμο εναντίον αυτής της διακίνησης, σε αντίθεση με τη δυσαρέσκεια που έχει εκφράσει για τον ελλειπή ρόλο που έχουν παίξει το NATO και οι ΗΠΑ επ'αυτού στο Αφγανιστάν (Bordiuzha, 2006, σελ.1-2).

Οι λόγοι για τους οποίους έχει γνωρίσει άνοδο η παραγωγή και εμπορία των ναρκωτικών στην Κεντρική Ασία είναι: Α. Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, γιατί επηρέασε τη δυναμική και τις δομές του οργανωμένου εγκλήματος στην περιοχή της Κεντρικής Ασίας επειδή, 1ον, επέτρεψε την εκ νέου ενεργοποίηση του αδρανοποιημένου διασυνοριακού εμπορίου, των εθνοτικών και οικογενειακών δεσμών με το Αφγανιστάν, 2ον, τα κράτη της Κεντρικής Ασίας κληρονόμησαν ένα οργανωμένο αεροπορικό και οδικό σύστημα επικοινωνίας με τη Ρωσία και την Ευρώπη, «δώρο» για τους διακινητές που αναζητούσαν νέες αγορές και εναλλακτικές διαδρομές προς την Ευρώπη. Και 3ον, διότι τα νέα αυτά κράτη είναι ως επί το πλείστον φτωχά και ορισμένα είχαν προβλήματα πολιτικών εξεγέρσεων. Με ανεπαρκείς πόρους και διεξάγοντας αγώνα να σταθούν στα πόδια τους, η αντιμετώπιση της διακίνησης δεν τέθηκε σε άμεση προτεραιότητα. Έτσι, κατά τη διάρκεια των πρώτων ετών ανεξαρτησίας, Αφγανικές ομάδες επέκτειναν γρήγορα τις δραστηριότητές τους στην Κεντρική Ασία. Β. Ο εμφύλιος πόλεμος στο Τατζικιστάν προλείανε το έδαφος, δημιουργώντας ένα κλίμα ανομίας και αποδυναμώνοντας ακόμα πιο πολύ, το λιγότερο αναπτυγμένο από όλα τα μετα-σοβιετικά κράτη. Έτσι, κατά τη μεταπολεμική περίοδο, πολέμαρχοι και εγκληματικά στοιχεία εδραίωσαν τη θέση τους μεταφέροντας ολοένα και πιο μεγάλα φορτία στην ταχύτατα αναπτυσσόμενη αγορά της Ρωσίας. Δίκτυα θεμελιώθηκαν και σχέσεις παγιώθηκαν με Ρωσικές ομάδες οργανωμένου εγκλήματος και Αφγανούς προμηθευτές. Τατζικοί που ζουν και στις δύο πλευρές των συνόρων Τατζικιστάν-Αφγανιστάν και μιλούν κοινή γλώσσα, διευκολύνουν τη διακίνηση και την ομαλότητα των γραμμών εφοδιασμού. Με βάση τις κατασχέσεις στα τελωνεία, υπάρχουν πολλά αποδεικτικά στοιχεία της διακρατικής δραστηριότητας, ενώ Ρώσοι και Τατζικοί περιλαμβάνονται κατά μεγάλο ποσοστό στους συλληφθέντες για διακίνηση (UNODC, 2010, Πίνακας 13, σελ.52).

Οι συνέπειες του προβλήματος περιλαμβάνουν: α) Το κόστος στην υγεία και σε ανθρωπίνες ζωές, όχι μόνο από τα ίδια τα ναρκωτικά, αλλά και από την αύξηση των

συνδεόμενων με αυτά ασθενειών, Ηπατίτιδας C και HIV/AIDS⁴⁶, β) την αύξηση της εγκληματικής δραστηριότητας, γ) την απώλεια της οικονομικής παραγωγικότητας, δ) το υψηλό οικονομικό κόστος της χρήσης ναρκωτικών που αφορά την κοινωνία στο σύνολό της. Από την άλλη πλευρά όμως, είναι ένα έγκλημα που παράγει χρήμα και εξουσία. Εξουσία που σε κράτη ασταθή, π.χ. Αφγανιστάν, ή με ιδιαιτερότητες, π.χ. τα Κεντροασιατικά, η κατάσταση «αξιοποιείται» από ισχυρές εγκληματικές οργανώσεις με ικανότητες διείσδυσης στα υψηλότερα κυβερνητικά κλιμάκια και μέσω των κερδών από τη διακίνηση και άλλων παράνομων δραστηριοτήτων, μπορούν να... ε) διαφθείρουν κυβερνητικούς αξιωματούχους, να μειώνουν την αποτελεσματικότητα της επιβολής του νόμου και να εκτροχιάζουν την πορεία προς τη θέσπιση του κράτους δικαίου. Τα έσοδα φτάνουν να είναι συγκρίσιμα με το ΑΕΠ και μπορούν να αποτελέσουν κίνδυνο «εξάρτησης της χώρας από τα ναρκωτικά». Στο Αφγανιστάν που είναι εξαρτώμενο από την παράνομη βιομηχανία οπιούχων ουσιών, τα έσοδα αυτής ανήλθαν στο 48% του ΑΕΠ το 2007, στο 33% το 2008 και στο 26% το 2009, ενώ μια συντηρητική εκτίμηση ανεβάζει τα κέρδη για τους Ταλιμπάν αντάρτες στα \$125 εκ. ετησίως. Σύμμαχοι των Ταλιμπάν, όπως η Al Qaeda, ή το Ισλαμικό Κίνημα του Τουρκεστάν και οι Tehrik-e-Taliban του Πακιστάν, διατηρούν βάσεις κατά μήκος των κύριων οδών διακίνησης ηρωίνης/οπίου, για να επωφεληθούν από την εμπορία. Το ίδιο συμβαίνει και με αντάρτικες ομάδες στην Ινδία και αλλού (UNCND, 2009, UNODC, 2010). Η οικονομία του οπίου στο Αφγανιστάν είναι κοινωνικά ενσωματωμένη, θεωρείται ως μια κανονική οικονομική δραστηριότητα, ενώ ακόμη και η οικοδόμηση του κράτους του Αφγανιστάν απειλείται από την οικονομία των ναρκωτικών και από άσχημα σχεδιασμένα και ανεπαρκώς εκτελεσθέντα μέτρα, εναντίον της (Koehler, 2005). Τροφοδοτείται έτσι μια αλυσίδα κέρδους και ανασφάλειας που διατηρεί τη διαφθορά με τη συμμετοχή κυβερνητικών αξιωματούχων, ακόμη κι εκείνων που έχουν άμεση ευθύνη για την καταπολέμηση των ναρκωτικών, την εμπορία/διακίνηση ανθρώπων και το ξέπλυμα χρήματος και είναι αδύνατον να προσδιοριστεί η διάχυσή της. Όλα τα παραπάνω, δεν αποτελούν παρά... στ) κίνδυνο για τη σταθερότητα και την ασφάλεια όχι μόνο σε τοπικό, περιφερειακό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο (UNODC, 2009 και 2010a). Σε αντίθεση με το Αφγανιστάν, υπάρχει μικρή σύνδεση βίας σχετιζόμενη με τα ναρκωτικά στην Κεντρική Ασία, κυρίως ένοπλες συγκρούσεις στα σύνορα Τατζικιστάν-Αφγανιστάν, ή Ουζμπεκιστάν-Τουρκμενιστάν. Τέτοιου τύπου συγκρούσεις θεωρούνται αναμενόμενες, από την επιθυμία των εμπόρων/διακινητών να διαφυλάξουν την ομαλή μεταφορά των εμπορευμάτων τους. Η περιορισμένη τους έκταση όμως, οφείλεται στο γεγονός ότι τα κράτη της Κεντρικής Ασίας^{10v}, απάντησαν στη διακίνηση με κλείσιμο των συνόρων και εισαγωγή σκληρών καθεστώτων σε αυτά, γεγονός που δημιουργεί έναν

⁴⁶ Στη Ρωσία, τη μεγαλύτερη εθνική αγορά για την ηρωίνη του Αφγανιστάν μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, ο αριθμός των χρηστών οπιούχων εκτιμάται μεταξύ 1,6 και 1,8 εκατομμύρια άνθρωποι, όπου το 1,6% του πληθυσμού είναι ηλικίας 15-64 ετών, μεταξύ των οποίων παρατηρείται υψηλή εξάπλωση του HIV/AIDS (περίπου 37%). Στην Κεντρική Ασία, την Ουκρανία και τη Ρωσική Ομοσπονδία, η ενέσιμη χρήση οπιούχων συνδέεται με σχεδόν το 60-70% όλων των μολύνσεων από τον HIV/AIDS (UNODC, 2010, σελ.22, Mathers κ.ά., 2008, σελ.37).

φαύλο κύκλο: το κλείσιμο των συνόρων παραλύει την οικονομία και δημιουργεί φτώχεια, η οποία με τη σειρά της, καθιστά συνηθισμένο το γεγονός απλοί άνθρωποι να καταφεύγουν στη διακίνηση, 2^{ov} σχετικά γρήγορα ξεκίνησαν να συνεργάζονται με διεθνείς οργανισμούς που εισήλθαν στην περιοχή, σε μια προσπάθεια να ελέγξουν το φαινόμενο και να το περιορίσουν, ενώ αργότερα σε πολυμερές επίπεδο (SCO) και, 3^{ov} είναι πιο εύκολο σε λειτουργικά κράτη, το δίκτυο διακίνησης να δωροδοκεί τα κατάλληλα πόστα, ιδιαίτερα αν οι συνθήκες του κυβερνητικού περιβάλλοντος είναι ευνοϊκές, παρά να συγκρούεται. Επίσης, δεδομένου ότι η προσφορά δημιουργεί ζήτηση, η κατανάλωση τείνει να αυξάνεται και η διακίνηση δημιουργεί ευκαιρίες για κέρδη σε περισσότερους. Στο Αφγανιστάν μάλιστα, οι ντόπιοι βαρώνοι αποτελούν σοβαρή πρόκληση, αφού είναι σε θέση να αμφισβητήσουν ανοιχτά τις κρατικές ένοπλες δυνάμεις (Giustozzi, 2003, Barnett, 2005-06). Αν και η εξωτερική παροχή ασφάλειας είναι αναπόφευκτη και θα παραμείνει έτσι πιθανόν μακροπρόθεσμα, τα στρατεύματα που δεσμεύονται στην περιοχή από τις χώρες της ΕΕ στην ISAF του NATO, εξακολουθούν να είναι ανεπαρκή και δεν συμμετέχουν στις προσπάθειες εξάλειψης των ναρκωτικών άμεσα. Πέραν του Αφγανιστάν που είναι χώρα παραγωγός, το Τατζικιστάν θεωρείται η βασική χώρα για την διακίνηση προς τη Ρωσία. Πριν από την αποχώρηση των Ρωσικών στρατευμάτων από τα σύνορα, το Τατζικιστάν κατατασσόταν τέταρτο παγκοσμίως στην ποσότητα των κατασχέσεων ηρωίνης (UNODC, 2005). Μετά την αποχώρηση των Ρωσικών στρατευμάτων στα σύνορα, οι κατασχέσεις ναρκωτικών μειώθηκαν, ενώ υπάρχουν υπόνοιες πως και το ίδιο έχει γίνει χώρα παραγωγός (Matveeva, 2006). Μετά τη γνωριμία και την αναφορά στις ιδιαιτερότητες και τα βασικά προβλήματα της Κεντρικής Ασίας, η ανάλυση ολοκληρώνεται με την αλληλεπίδραση των εξωτερικών παραγόντων που εμπλέκονται στην περιοχή.

Κεφάλαιο 6: ΤΟ ΠΛΕΓΜΑ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ

Η ριζοσπαστική αλλαγή στο γεωπολιτικό διαχωρισμό της Κεντρικής Ασίας που συνέβη το 1991, ανέδειξε τη γεωοικονομική αξία και τη γεωστρατηγική θέση της περιοχής ως σημαντικό κομβικό σημείο για: α/ τις τρεις μεγάλες δυνάμεις Ρωσία-Κίνα-ΗΠΑ που υπεραμύνονται των πολιτικών, οικονομικών και στρατηγικών συμφερόντων τους, σε ένα πλέγμα συνεργατικών/ανταγωνιστικών σχέσεων, στόχων και τακτικών με διαφορετικές αφετηρίες, β/ τις ηπειρωτικές και περιφερειακές δυνάμεις που διαθέτουν επιρροή στις ενδοασιατικές ισορροπίες, πχ. Ιαπωνία, Ινδία, Ιράν, οι οποίες επιθυμούν να συμβαδίσουν με τις σημειούμενες αλλαγές στις τοποθετήσεις των τριών παγκόσμιων δυνάμεων και να ενισχύσουν τις περιφερειακές τους θέσεις, ώστε να επηρεάσουν τις, ηπειρωτικής κλίμακας στρατηγικές παραμέτρους, γ/ δρώντες που, είτε αναζητούν μερίδιο στην

ενεργειακή - οικονομική πίτα της Κεντρικής Ασίας, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και το ΝΑΤΟ, είτε είναι η ιδιότητά τους αυτή, να δραστηριοποιούνται παγκόσμια υπέρ της συνεργασίας, της ασφάλειας και της προόδου όπως ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών. Το στρατηγικό κενό της πρώτης μετα-Ψυχροπολεμικής περιόδου διεύρυνε το πεδίο ελιγμών για όλες τις δυνάμεις.

Υπό τον παραπάνω διαχωρισμό παρουσιάζονται σε αυτό το κεφάλαιο, οι στρατηγικές, οι στόχοι, οι συνεργασίες, οι συμμαχίες, οι συμβιβασμοί και οι αντιπαλότητες όλων των εμπλεκομένων, όπως και οι οικονομικές και πολιτικές τους δραστηριότητες, που αναδιαρθρώνουν τη στρατηγική τάξη και ισορροπία δυνάμεων στην περιοχή και παίζουν καθοριστικό ρόλο στην περιφερειακή και παγκόσμια θέση τους.

6.Α ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ

Η γειτνίαση Ρωσίας, Κίνας με τα κράτη της Κεντρικής Ασίας και η είσοδος των ΗΠΑ στην περιοχή, φέρνει τα στρατηγικά, οικονομικά και ενεργειακά συμφέροντά τους να κινούνται γύρω από το σημαντικό θέμα της επιρροής της, χάριν του περιφερειακού και παγκόσμιου κύρους τους.

6.Α.1 Η Κεντρική Ασία για τη Ρωσία: «Επιστροφή από τη λήθη»...

Για τη Ρωσία η Κεντρική Ασία αποτελεί στρατηγική επέκταση της ίδιας. Ο όρος κλειδί στη θέασή της είναι «εγγύτητα»: αποτελεί το «εγγύτερο εξωτερικό» της, καθώς τα Ρωσο-Καζακικά σύνορα το μεγαλύτερο τόξο του κόσμου 7000 χλμ. και η Μουσουλμανική Δημοκρατία του Μπασκορτοστάν στο Βόλγα είναι 50 χιλιόμετρα μακριά στο κοντινότερό της σημείο. Εντούτοις, τα πρώτα χρόνια της μετα-Σοβιετικής εποχής, επέδειξε αδιαφορία και σε κάποιο βαθμό απαξίωση για τα νέα κράτη, διότι: 1) θεωρούσε το εγγύτερο εξωτερικό της δεδομένο, αποκλειστικά δική της υπόθεση, αν όχι εθνική υπόθεση, δεν το αντιμετώπιζε ως ζήτημα εξωτερικής πολιτικής και χρειάστηκε χρόνο για να αντιληφθεί τον ανταγωνισμό που αναπτυσσόταν στην περιοχή (Κοτζιάς, 2011), 2) είχε «αποσυντονιστεί» εντελώς από την καθίζηση της οικονομίας της, τα σοβαρά οικονομικά και κοινωνικά της προβλήματα, τα περιορισμένα έσοδα που της είχε αποφέρει η ιδιωτικοποίηση, αφαιρώντας της τον έλεγχο των μεγάλων επιχειρήσεων. Επίσης, 3) η πολιτική των πρώτων χρόνων του Προέδρου Boris Yeltsin, είχε στραμμένο το ενδιαφέρον της στη Δύση: επιδίωκε την ενσωμάτωση μαζί της, την εμπαιδωση του δημοκρατικού ιδεώδους και του δυτικού φιλελευθερισμού, ταυτίζοντας τα στρατηγικά συμφέροντα της Ρωσίας με εκείνα της Δύσης. Εξαιτίας αυτής της αντίληψης ο πρόεδρος Yeltsin, 4) θεωρούσε τα κράτη της Κεντρικής Ασίας οικονομικό και πολιτικό βάρος, υπο-ανάπτυκτα, πολιτικά συντηρητικά, υπεύθυνα για την καθυστέρηση του εκμοντερνισμού της Ρωσίας (Johnson, 1998, σελ.16). Παρότρυνε μάλιστα, τις νέες δημοκρατίες να αποκτήσουν «μέγιστη

κυριαρχία» και απείχε από οποιαδήποτε κίνηση παρέμβασης ή ανάμιξης σε αυτές, γεγονός που εξηγείται εν μέρει, από τη διάχυτη αίσθηση του «ποτέ ξανά» που άφησε η τραυματική ήττα και αποχώρηση από το Αφγανιστάν (Trenin, 2003, σελ.119-131). Την αρχική έλλειψη ενδιαφέροντος για το εγγύτερο εξωτερικό της, διαδέχτηκε η απογοήτευση για τις αλλαγές και τις εξελίξεις σε αυτό, η νοσταλγία, η συνειδητοποίηση της νέας πραγματικότητας: κινδύνευε να απωλέσει τελείως την περιφερειακή γεωπολιτική βάση που την κατέστησε παγκόσμια δύναμη. Τα κράτη της «Βαλτικής της βάσης» προσχώρησαν τάχιστα οικονομικά-πολιτικά στην ΕΕ και στρατηγικά στο NATO, ενώ η ανεξαρτησία της Ουκρανίας, της δημιουργεί σημαντικό μειονέκτημα στον Εύξεινο Πόντο (Blank, 2010).

Προκειμένου να αντισταθμίσει αυτές τις απώλειες στρέφεται (ψυχολογικά και γεωπολιτικά) προς την απόκτηση επιρροής στην Κασπία, στον Καύκασο και στην Κεντρική Ασία. Επιχειρεί να αντικαταστήσει τις θέσεις που έχασε στην Ανατολική Ευρώπη με νέες ισορροπίες και επιρροές στην Κεντρική Ασία και γενικότερα στην Ασία σε δεύτερο πλάνο. Ο επαναπροσδιορισμός της στρατηγικής της, η επαναπροσέγγιση, η ανάκτηση και διατήρηση της επιρροής της στο εγγύτερο εξωτερικό της, ανάγεται σε στρατηγικό στόχο, όπως και ο «αποκλεισμός» ή περιορισμός της επιρροής ανταγωνιστικών δυνάμεων, φτάνοντας μέχρι την άσκηση σκληρής ισχύος (Αύγουστος 2008), καθώς έγινε συνείδηση πως, α) η αδυναμία της να κατανοήσει τις αλλαγές του παγκόσμιου και περιφερειακού της περιβάλλοντος όπως και τη σημασία τους για την ίδια, την είχαν θέσει το περιθώριο της συνεννόησης των μεγάλων δυνάμεων και βρέθηκε να χάνει και τους στρατηγικούς μοχλούς επιρροής της στα κράτη της Κεντρικής Ασίας, β) το «εγγύτερο εξωτερικό» της, ως ζώνη ζωτικών συμφερόντων θα τη βοηθήσει να υλοποιήσει την «νότια στρατηγική» της, ώστε να ξαναγίνει η μεγάλη παγκόσμια δύναμη και να παραμείνει η κύρια περιφερειακή ευρασιατική δύναμη (Blank, 2010), ενώ, γ) σημαντική είναι και η παρουσία Ρώσων πολιτών εκεί, η διασφάλιση των δικαιωμάτων των οποίων τέθηκε σε προτεραιότητα (αποτέλεσε μάλιστα αφορμή της εισβολής στη Γεωργία τον 8^ο/2008), όπως επίσης και, δ) η διατήρηση των βάσεων και του στρατού που διαθέτει σε κάποια κράτη εξ'αυτών (Κιργιστάν, Τατζικιστάν, Λευκορωσία, Μολδαβία, Αρμενία), αλλά και ε) η συνέχιση του καθεστώτος λειτουργίας των διαδρόμων-αγωγών ενέργειας και των οικονομικών συμφωνιών που τους συνοδεύουν (Κοτζιάς, 2011). Παρότι, στις περιοχές αυτές η Ρωσία εξακολουθούσε να έχει δίκτυα επαφών, προσωπικές γνωριμίες, οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές διασυνδέσεις, οι νέες elites των κρατών έχουν πιο δυτικά χαρακτηριστικά, προσβλέπουν στη Δύση, ενώ αναπτύσσουν έντονες οικονομικές και εμπορικές διασυνδέσεις με την Κίνα, η οποία έχει περισσότερες οικονομικές δυνατότητες και άμεσες ενεργειακές ανάγκες, σπάζοντας το ρωσικό μονοπώλιο (Matveeva, 2006). Η Ρωσία διαθέτει μεν το συγκριτικό πλεονέκτημα των αγωγών ενέργειας, βλέπει εντούτοις πως η Κεντρική Ασία ως τμήμα του

αυξανόμενου δυναμισμού που παρουσίαζε η Ασία, τίθεται στο κέντρο του εμπορικού ανταγωνισμού, των εξωτερικών επιρροών και συμφερόντων κρατών όπως η Κίνα, η Ινδία, η Ιαπωνία, ή κρατών που σχετίζονται εθνικά και θρησκευτικά μαζί της, όπως η Τουρκία, το Ιράν, το Πακιστάν και η Σαουδική Αραβία. Ωστόσο, την πιο σημαντική απειλή για τον στρατηγικό της σχεδιασμό, θέτουν η επέκταση του NATO και η στρατιωτική παρουσία των ΗΠΑ στα κράτη της Κοινοπολιτείας και της Κεντρικής Ασίας (Κεφ. 6.Α.3, 6.Γ.1). Από τα γεγονότα που συνέβησαν και θορύβησαν τη Ρωσία ως απειλές ενάντια στην περιφερειακή ασφάλεια, τη σταθερότητα και συνέβαλαν στη αναθεώρηση της στάσης της, ήταν ο εμφύλιος που ξέσπασε στο Τατζικιστάν 1992-1997, και η αστάθεια στο Αφγανιστάν που οδήγησε στην άνοδο των Ταλιμπάν και στην αύξηση της πιθανότητας μιας ισλαμικής εξέγερσης (Burnachev, 2002, σελ.122-123). Ανασταλτικοί παράγοντες στο ξεκίνημα της εφαρμογής της νέας εξωτερικής πολιτικής υπήρξε η έλλειψη μέσων, δεδομένου ότι η ιδιωτικοποίηση της στέρησε πόρους, βρισκόταν στη δίνη μιας νέας οικονομικής κρίσης με αποκορύφωμα το καλοκαίρι του 1998, όταν της ήταν δύσκολο να διαχειριστεί τα εσωτερικά θέματα που συνδέονταν με τον πόλεμο στην Τσετσενία. Επίσης, η εσωτερική πολιτική αστάθεια, (οφειλόμενη εν μέρει στην επιδεινούμενη κατάσταση της υγείας του προέδρου Yeltsin (που είχε σαν αποτέλεσμα να αλλάξει 5 πρωθυπουργούς σε 3 χρόνια 1996-1999), ενέτεινε τη διχογνωμία που επικρατούσε στις κυβερνητικές elites, για το αν θα έπρεπε η χώρα για την επίτευξη του κοινώς αποδεκτού σκοπού να επενδύσει εκ νέου, ή όχι στον πρώην Σοβιετικό χώρο και ιδιαίτερα στην Κεντρική Ασία (Κοτζιάς, 2011). Όμως, προκειμένου να διασφαλίσει τα συμφέροντά της στα κράτη αυτά, ακόμα και υπό συνθήκες πίεσης, δίνει προτεραιότητα, α) στην ανάπτυξη στενότερων διπλωματικών σχέσεων με στρατηγικούς εταίρους όπως η Ινδία, το Ιράν και ιδιαίτερα η Κίνα, β) στις επενδύσεις στα κράτη της Κοινοπολιτείας και της Κεντρικής Ασίας, προκειμένου να εξασφαλίσει ευνοϊκές συνθήκες για την οικονομική επέκταση που μπορεί να επιτύχει ως τα πρώην σύνορά της και ένα βαθμό υψηλής πολιτικής επιρροής που εγγυάται πίστη, γ) στην ανάπτυξη διμερών σχέσεων με καθένα από αυτά και στην προώθηση μιας στρατηγικής ενοποίησης τους υπό την αιγίδα της, δηλαδή, ενθαρρύνει τη συμμετοχή των κρατών αυτών σε πολυμερή σχήματα συνεργασίας που προωθούνται, καθοδηγούνται και στηρίζονται από την ίδια, λειτουργώντας ως εγγυητής της σταθερότητας και ασφάλειάς τους.

Έτσι, στο επίπεδο των διμερών σχέσεων συνάπτει συμφωνίες «Φιλίας και Συνεργασίας» με τα κράτη της Κεντρικής Ασίας και καταφέρνει να γίνει πολιτικός, στρατηγικός και στρατιωτικός σύμμαχος των κρατών της, προωθώντας την οικοδόμηση εμπιστοσύνης (Allison, 2004), παρέχοντας την υποστήριξή της στα καθεστώτα της Κεντρικής Ασίας και εμμένοντας στον κοινό τους αγώνα ενάντια στον αποσταθεροποιητικό Ισλαμικό ριζοσπαστισμό. Οι κινήσεις της, την επιβραβεύουν. Μετά την στήριξη που παρείχε στον αγώνα τους ενάντια στο IMU (Naumkin, 2005b) και στις

πολιτικές εξεγέρσεις, τα κράτη της παρείχαν στήριξη στον πόλεμο στην Τσετσενία. Επίσης, οι «Χρωματικές Επανάστασεις» ενδυναμώνουν την πολιτική τους ευθυγράμμιση στη γραμμή Putin, της «κάθετης εξουσίας» και στο απαράδεκτο της Δυτικής ανάμιξης στην περιοχή. Στο επίπεδο των πολυμερών θεσμικών οργανισμών, την βλέπουμε αρχικά να αντιδρά ασθενικά στην είσοδο των πρώην Σοβιετικών Δημοκρατιών στο Συνεταιρισμό για την Ειρήνη του NATO (Partnership for Peace, PfP) και να αρκείται στο ρόλο του παρατηρητή στην Κεντρο-Ασιατική Ένωση (Central Asian Union, CAU) που δημιούργησαν το Καζακστάν, το Κιργιστάν και το Ουζμπεκιστάν. Στην πορεία όμως στηρίζει, συμμετέχει και προωθεί συλλογικές συνεργασίες στις οποίες έχει τον πρώτο λόγο. Μεταξύ αυτών διακρίνουμε, 1) τον οικονομικό Οργανισμό Συνεργασίας Κεντρικής Ασίας (Central Asian Cooperation Organization, CACO) που πρωτοδημιουργήθηκε το 1991, ο οποίος μαζί με την Οικονομική Συνεργασία Κεντρικής Ασίας (Central Asian Economic Cooperation, CAEC), αποτέλεσαν την Ευρασιατική Οικονομική Κοινότητα (Eurasia Economic Community, EurAsEC), προκειμένου να αποφευχθεί η ύπαρξη δύο οργανισμών με τους ίδιους στρατηγικούς στόχους (Light, 2006, σελ.14-17), 2) την πολιτική Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών (Commonwealth of Independent States, CIS, 1991), η οποία δημιουργήθηκε με τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης από πρώην κράτη της, και αποτέλεσε περισσότερο ένα μηχανισμό για να προχωρήσει ο χωρισμός των κρατών με όρους «πολιτισμένου διαζυγίου» (Κοτζιάς, 2011), παρά ένα μέσο διατήρησης της Ρωσικής ηγεμονίας στα άλλα κράτη του πρώην Σοβιετικού χώρου. Κυρίως όμως δημιούργησε 3) το στρατιωτικό Οργανισμό Συνθήκης Συλλογικής Ασφάλειας (Collective Security Treaty Organization, CSTO), το 2002-2003. Μέλη του είναι η Ρωσία, η Αρμενία, η Λευκορωσία, το Καζακστάν, το Κιργιστάν, το Τατζικιστάν και το Ουζμπεκιστάν (από το 2006), ενώ το Αζερμπαϊτζάν και η Γεωργία, εισήλθαν το 1994 και αποχώρησαν το 1999. Πρόκειται για περιφερειακή οργάνωση ασφαλείας, μηχανισμό εμπέδωσης της Ρωσικής επιρροής στην περιοχή και αποτελεσματικό εργαλείο για τη στρατιωτική και πολιτική ενοποίηση της Ρωσίας και των κρατών της Κεντρικής Ασίας, προκειμένου να διατηρήσει την επιρροή της, να ενισχύσει την περιφερειακή ασφάλεια και να αντισταθμίσει τις Δυτικές και Κινεζικές παρεμβολές. Ο ρόλος του μάλιστα, επιβεβαιώνεται στη «Νέα Ρωσική Εξωτερική Πολιτική» (Wallace 2009). Οι τρόποι που χρησιμοποιεί είναι οι κοινές στρατιωτικές ασκήσεις, η παροχή σύγχρονου στρατιωτικού εξοπλισμού και αμυντικού υλικού σε τιμές προνομιακές, ακόμη και μέσω «χορηγιών» (Κοτζιάς, 2011). Ασκώντας πολιτική πίεση για να εξασφαλίσει την είσοδο των νέων κρατών της Κοινοπολιτείας στον CSTO, ενοίκιασε τη βάση Cosmodrome στο Μπαϊκονούρ του Καζακστάν, χρησιμοποίησε την παρουσία ρωσικών στρατευμάτων και στρατιωτικών βάσεων στα κράτη, όπως το Αντιτρομοκρατικό Κέντρο στην Τασκένδη, την αεροπορική βάση στο Καντ του Κιργιστάν, στο Τουρκμενιστάν, ενώ ανέπτυξε και την 201^η Επιστρατευόμενη Ρωσική Μεραρχία Τυφεκιοφόρων στο Κουλιάμπ του Τατζικιστάν

κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου 1992-1997 (Frost, 2009, σελ.: 84-92), η οποία αποσύρθηκε το 2005 (Matveeva, 2006). Σε αντιστάθμισμα η Ρωσία υπέγραψε το 2006 με το Ουζμπεκιστάν, με την είσοδό του στον CSTO, μια συμφωνία για πρόσβαση στην αεροπορική βάση Ναβόι σε περίπτωση ανάγκης, η οποία ενισχύει την ικανότητα προβολής της δύναμής της στην Κεντρική Ασία. Σε αντάλλαγμα η Ρωσία θα προμηθεύσει το Ουζμπεκιστάν με προηγμένα συστήματα πλοήγησης και όπλα αεράμυνας (Νταβούτογλου, 2010, σελ.719) στο ενδεχόμενο αναβίωσης ενός σεναρίου τύπου «Επανάστασης της Τουλίπας» του Κιργιστάν, και εφόσον η χώρα κινδυνεύσει να περιπέσει στο χάος. Οι στρατιωτικές εγγυήσεις ασφάλειας είναι το σημαντικότερο εργαλείο που έχει η Μόσχα για να αντισταθμίσει τις απώλειες στον τομέα της ενέργειας και της οικονομίας.

Αυτό που προκύπτει ως πρώτο συμπέρασμα είναι πως οι παραπάνω προσπάθειες της Μόσχας, έχουν στόχο να ισορροπήσουν ή να αναχαιτίσουν τις αυξανόμενες Δυτικές επιρροές, ή έστω να διεκδικήσουν ένα ίσο status με αυτές. Στην πραγματικότητα, κανένας από αυτούς τους αποκλειστικά μετα-σοβιετικούς θεσμούς δεν επέτυχε ποτέ την πλήρη περιφερειακή κάλυψη και την εμπιστοσύνη, ή δεν έδωσε πειστικά αποτελέσματα σε θέματα ασφάλειας, αφήνοντας έξω βέβαια την αμφισβητούμενη για τη διεθνή κοινότητα, νομιμότητα. Αυτό συμβαίνει γιατί οι σχέσεις εντός των πολυμερών σχημάτων παραμένουν καθαρά συνεργατικές, δεν γίνεται λόγος για ευρύτερη ενοποίηση, καθώς η ενοποίηση αυτή, των κρατών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης με τη Ρωσία υπό τους όρους της είναι ανεπιθύμητη για τα νέα κράτη, ενώ η προσχώρηση τους σε δυτικούς σχηματισμούς, όπως το NATO, μη-αποδεκτή από την ίδια (Trenin, 2007). Όμως, ο «ανταγωνισμός» στην περιοχή είναι γεγονός από τα μέσα της δεκαετίας 1990 και ο χώρος για ελιγμούς είναι περιορισμένος: όλα τα κράτη έχουν εισαχθεί στο Συνεταιρισμό για την Ειρήνη (Partnership for Peace, PfP), στο Συμβούλιο Ευρωατλαντικού Συνεταιρισμού (Euro-Atlantic Partnership Council, EAPC), ήδη από τη δεκαετία του 1990 (NATO, 2007) και στον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, γεγονός που δίνει στη Ρωσία την αιτιολογία στήριξης ενστάσεων για σημαντικές παρεμβάσεις στις εσωτερικές σχέσεις των μελών του (Dunay, 2006). Ένα ακόμη στοιχείο για την υποστήριξη αυτού του επιχειρήματος δίνει και η δημιουργία του αντι-Ρωσικού άξονα GU(U)AM (Georgia-Ukraine-Azerbaijan-Moldavia, με συμμετοχή για λίγα χρόνια και του Ουζμπεκιστάν) που υποστήριξαν οι ΗΠΑ (Wikipedia, "GUAM").

Ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης είναι η πιο πρόσφατη και επιτυχημένη πρωτοβουλία οικοδόμησης εμπιστοσύνης και εμβάθυνσης της συνεργασίας, την οποία ανέλαβε από κοινού με την Κίνα. Το σημαντικό με αυτή την πρωτοβουλία, στην οποία είναι αφιερωμένο το Β' Μέρος της παρούσας εργασίας, είναι πως αποτέλεσε το επιστέγασμα της προσπάθειας της Ρωσίας να καταστεί βασικός εταίρος ξανά των

κρατών της Κεντρικής Ασίας και εγγυήτρια της ασφάλειας και σταθερότητας της περιοχής που καλύπτει η αρμοδιότητά του. Πρόκειται για ένα στοίχημα που με τους αναγκαίους γεωπολιτικούς συμβιβασμούς φαίνεται να το κερδίζει, γιατί για τη Ρωσία η Κεντρική Ασία είναι ένα τριπλό ζήτημα: Ασφάλειας, Ενεργειακής οικονομίας, χρηματοπιστωτικής ενίσχυσης (Κοτζιάς, 2011). Πέραν των όσων σημείων τονίστηκαν στο παρόν κεφάλαιο, κρίνεται απαραίτητη η αναφορά σε τρία θέματα τα οποία θα παίξουν ρόλο στην εξέλιξη των στρατηγικών ισορροπιών και στις κινήσεις του Κρεμλίνου μεσο-και μακροπρόθεσμα:

α. Η διαχείριση της ξένης στρατιωτικής παρουσίας και του αντιαμερικανικού στοιχείου: Μπορεί η είσοδος των ΗΠΑ και των ΝΑΤΟϊκών δυνάμεων στο Αφγανιστάν να πραγματοποιήθηκε με απόλυτα προσωπική επιλογή του Προέδρου Putin (Mankoff, 2009, σελ.76), εντούτοις, η ανάπτυξη των Αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων στην Ευρασία ενοχλεί τη Ρωσία όσο λίγα, λόγω της επιθυμίας της για μια σφαίρα επιρροής χωρίς απειλητικές εξωτερικές παρουσίες, κυρίως ΗΠΑ-ΝΑΤΟ. Η 11^η Σεπτεμβρίου έφερε ανατροπή του σκηνικού της στρατηγικής ισορροπίας μετατρέποντας τις ΗΠΑ και όχι τη Μόσχα, σε κυρίαρχο οικονομικό δότη των νέων κρατών και διαχειριστή της ασφάλειας της περιοχής (Κοτζιάς, 2011). Ίσως αυτό να ήταν το τμήμα που χρειάστηκε να πληρώσει η Μόσχα για να αναγνωριστεί από τις ΗΠΑ ως ισούψης μαζί της. Την παραπάνω εξέλιξη η Μόσχα θα αναζητούσε την ευκαιρία να την ανατρέψει καθώς γνωρίζει πολύ καλά πως δίπλα στους όποιους διακανονισμούς ασφάλειας, είναι η ξένη στρατιωτική παρουσία που παραδοσιακά αντιμετωπίζεται ως δείκτης υπόδειξης σφαιρών επιρροής και ενδιαφέροντος (Trenin, 2007, σελ.82, Rumer, 2005, σελ.40). Σε αυτό ίσως να συνέβαλε και το γεγονός πως έλπιζε σε έναν πιο ολοκληρωμένο διακανονισμό του θέματος μεταξύ τους, που τελικά δεν έγινε (Κοτζιάς, 2011). Γι' αυτό και φρόντισε να ξεκαθαρίσει πως οποιαδήποτε τρίτη παρουσία στα κράτη της Κοινοπολιτείας, θα ήταν αποδεκτή μόνο αν ήταν σύμφωνη με τα συμφέροντα της ίδιας, θα'πρεπε να έχει την άδειά της και βέβαια θα είχε μια συγκεκριμένη αποστολή, με ένα λογικό χρονικό πλαίσιο παρουσίας⁴⁷. Και αυτό το τελεσίγραφο προήλθε από τη διαπίστωση πως η παραμονή ΗΠΑ-ΝΑΤΟ δεν έδειχνε να έχει. Βέβαια η είσοδος των δυνάμεων ΗΠΑ-ΝΑΤΟ υπάκουε σε στρατηγικούς υπολογισμούς, όπως 1. Το στόχο, που ήταν η πτώση των Ταλιμπάν, γεγονός που και οι Ρώσοι επιθυμούσαν μεν, αλλά δεν μπορούσαν να αναλάβουν. 2. Η Μόσχα δεν μπορούσε να εμποδίσει τα Κεντρο-Ασιατικά κράτη από το να φιλοξενήσουν Δυτικές δυνάμεις. Η αποτυχία της προσπάθειάς της να μπλοκάρει μια τέτοια κίνηση, θα ήταν χειρότερη και ίσως θα οδηγούσε σε κατάρρευση του πλαισίου ασφαλείας που προωθούσε η ίδια. 3. Οι δυνάμεις ΗΠΑ-ΝΑΤΟ θα έρχονταν

⁴⁷ Από το Φεβρουάριο του 2003 ο Ρώσος Υπουργός Εξωτερικών Igor Ivanov, δήλωνε πως «Βλέπουμε την παρουσία των στρατευμάτων των ΗΠΑ στην Κεντρική Ασία, μέσα από το πρίσμα των προσπαθειών του αντιπρομοκρατικού συνασπισμού να εξολοθρευτεί το παράνομο καθεστώς των Ταλιμπάν που υπήρχε στο Αφγανιστάν». Εντούτοις, πολύ οξεία υπαινιχθηκε ότι «καί η επιχείρηση στο Αφγανιστάν και οι νέες βάσεις των ΗΠΑ θα έπρεπε να έχουν αυστηρά περιορισμένη διάρκεια και να τελούν υπό τη δικαιοδοσία του ΟΗΕ και όχι των ΗΠΑ» (Russian MFA, 2003). Ένα χρόνο αργότερα, ο Ρώσος αναπληρωτής ΥΠΕΞ Vyacheslav Trubnikov, δήλωνε απροκάλυπτα ότι: «Δεν νομίζω ότι μπορούμε να είμαστε χαρούμενοι με την παρουσία εξω-περιφερειακών δυνάμεων, άσχετα αν είναι οι ΗΠΑ, η Κίνα ή κάποια άλλη χώρα» (Bailes, Dunay, κ.ά. 2007, σελ.11).

στην περιοχή και θα έφευγαν κάποια στιγμή, ακόμη κι αν χρειαζόταν 15 χρόνια ώσπου να σταθεροποιηθεί το Αφγανιστάν στη μετά-Ταλιμπάν εποχή. Άρα, ήταν η καλύτερη εναλλακτική που είχαν, αφού αν αυτό το «κενό» επιχειρούσε να το καλύψει η Κίνα, θα ερχόταν για να μείνει (Trenin, 2007). Και κατά μία άποψη, υπεύθυνη για αυτό το «κενό» ήταν η ίδια η Ρωσία (Margelov, 2005). Η όλο και μεγαλύτερη στρατιωτική δέσμευση και παρουσία των ΗΠΑ στην περιοχή, το μόνο που θα μπορούσε να προκαλέσει είναι βαθιά δυσαρέσκεια στα όρια της συγκρατημένης οργής, η οποία οδήγησε στη Διακήρυξη της Συνόδου της Ασάνα το 2005. Σε αυτό συνηγόρησαν και οι κακές σχέσεις Ουζμπεκιστάν-ΗΠΑ λόγω του δυσάρεστου προηγούμενου που έχει στα ανθρώπινα δικαιώματα (Blank, 2008). Η κίνηση της Ρωσίας στην Ασάνα είχε ως αποτέλεσμα να εγείρει στρατηγικά εμπόδια για τις ΗΠΑ, παράλληλα όμως τις προκάλεσε να αποκαλύψουν το Δεκέμβριο του 2005, πως «η κατοχή βάσεων στην Κεντρική Ασία στέλνει επίσης ένα μήνυμα στην Κίνα και τη Ρωσία ότι είναι [η Κεντρική Ασία] μια σημαντική σφαίρα επιρροής της Αμερικής» (Tully, 2005). Η μη απόδοση συνέχειας σε αυτή τη διακήρυξη είναι μια ένδειξη πως μάλλον η Ρωσία αντιλήφθηκε πως δεν είναι σε θέση να πάρει κάτι περισσότερο από αυτό χωρίς να οδηγήσει τις εξελίξεις στα άκρα, όμως δεν έπαυε να είναι ένα ακόμη μήνυμα προειδοποίησης για τις ΗΠΑ, ότι πατούν πάνω σε περιοχές «ζωτικών της συμφερόντων», όπως επίσης και μια έκφραση της θετικής πρόθεσης των μελών του Οργανισμού να πάρουν το προβάδισμα στην υπεράσπιση της περιοχής τους ενάντια στις νέες απειλές (Guang, 2007).

β. Ο ρόλος της γεωγραφικής εγγύτητας και δημογραφίας: Η Ρωσία ενδιαφέρεται για την εθνοτική ειρήνη εντός της Κεντρικής Ασίας, καθώς μια εθνοτική σύγκρουση θα κινδύνευε ενδεχομένως να επιφέρει μια αντιπαράθεση μεταξύ της Ρωσίας και του μεγαλύτερου και πιο σημαντικού γείτονά της, του Καζακιστάν για παράδειγμα. Από τις αρχές τις δεκαετίας του 1990 υπήρξε έντονη ροή Κεντροασιατών προς τη Ρωσία σε αναζήτηση εργασίας. Με τον αριθμό των γεννήσεων να πέφτει κατακόρυφα και τον αριθμό θανάτων να αυξάνεται, η Ρωσία αντιμετωπίζει μια αναλογική αύξηση του Μουσουλμανικού πληθυσμού στο εσωτερικό της και την άνοδο πολυπληθών μουσουλμανικών κρατών στο νότο της. Το πρόβλημα είναι δημογραφικό γιατί ο μέσος όρος ζωής στη Ρωσία είναι μειωμένος, έχει πέσει από τα 76-77 χρόνια στα 64 ή και πιο κάτω ακόμη⁴⁸ (Κοτζιάς, 2011). Η πρόκληση είναι εσωτερική και εξωτερική. Η Ρωσία δεν μπορεί πια να ελπίζει στο χτίσιμο ενός εθνικού Ρωσικού Χριστιανο-Ορθόδοξου έθνους-κράτους. Θα πρέπει να λάβει υπόψη της την αυξανόμενη Μουσουλμανική μειονότητα, η οποία μετρά 25 εκ. Μουσουλμάνους και την πραγματικότητα μιας Ισλαμικής αναγέννησης (Trenin, 2007). Ένας οποιοσδήποτε κλονισμός της ασφάλειας ή αντιρωσική στάση θα μπορούσε να την απειλήσει όχι μόνο σε μια γενικότερη προοπτική αλλά και λόγω των 5

⁴⁸ Στη φτώχεια που υπήρξε στη Ρωσία τη δεκαετία του 1990, όπως και του 1920, έχουμε δύο διαφορετικές απαντήσεις: οι μεν χριστιανικοί πληθυσμοί απάντησαν με περιορισμό των γεννήσεων για λόγους κόστους ζωής, οι δε μουσουλμανικοί πληθυσμοί, απάντησαν με γεννήσεις και δημιουργία μεγάλων οικογενειών ως κοινωνικό μηχανισμό ασφάλισης και αλληλοστήριξης (Κοτζιάς, 2011).

εκ. Ρώσων που ζουν εκτός συνόρων της. Πιθανότητες και σενάρια περί Ρωσικού ιρρεδεντισμού, ή επανακατακτήσεις δεν ευσταθούν για να αιτιολογήσουν την επιθυμία της Μόσχας να έχει την Κεντρική Ασία στη σφαίρα επιρροής της, ούτε και θα είναι (Trenin, 2007). Ο πόθος της Ρωσίας για επικράτηση και κυριαρχία στην Κεντρική Ασία έχει να κάνει περισσότερο με το γόητρο και την επιρροή της (Mankoff, 2009, σελ.266).

γ. Η μη-διάδοση των πυρηνικών όπλων. Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης προκάλεσε μεγάλη ανησυχία σε παγκόσμιο επίπεδο σχετικά με τη «διαχείριση της πυρηνικής της κληρονομιάς». Κυρίως δε, για το συγκρότημα των στρατηγικών διηπειρωτικών χερσαίων βαλλιστικών πυραύλων που ήταν αναπτυγμένοι στο Καζακστάν, εκφράστηκαν φόβοι ότι αυτό θα ήθελε να γίνει «η πρώτη Ισλαμική πυρηνική δύναμη» του κόσμου (Trenin, 2007, σελ.97). Η Ρωσία σε συνεργασία με τις ΗΠΑ, κατάφερε να μεταφέρει όλα τα πυρηνικά στο έδαφος και τον έλεγχο της, ενώ το Καζακστάν (μαζί με την Ουκρανία και τη Λευκορωσία) υπέγραψε το 1994 το Πρωτόκολλο της Λισαβόνας δεσμευόμενο να παραμείνει μη-πυρηνικό κράτος, λύνοντας στην ουσία το θέμα. Επίσης, όταν από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, πυρηνικοί ειδικοί και υλικά από το Καζακστάν και άλλες πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες άρχισαν να διακινούνται παράνομα, η Ρωσία προσπάθησε με επιχειρήσεις όπως η Αμερικανική «Τοπάζι», να εμποδίσει την κατάληξη πυρηνικών υλικών σε μη-αρεστά ή ελεγχόμενα περιβάλλοντα, κυρίως στο Ιράν και στη Βόρεια Κορέα, χωρίς μεγάλα αποτελέσματα (Trenin, 2007). Σήμερα, έχοντας ξεπεράσει τη μακροχρόνια ανησυχία αναφορικά με το Πακιστάν⁴⁹, το ενδιαφέρον της έχει εστιαστεί στο Ιράν και στην επιθυμία του να κατέχει πυρηνικά όπλα για δύο λόγους: α) την ανησυχία η ύπαρξη ενός οπλισμένου με πυρηνικά και πυραύλους Ιράν, το οποίο σε συνδυασμό με τους άλλους φυσικούς πόρους του ή την προσβάσιμότητά του στη θάλασσα, θα μπορούσε να γίνει μεγάλη περιφερειακή δύναμη στην Κασπία, στον Καύκασο και στην Κεντρική Ασία και β) την ανησυχία το ενδεχόμενο μιας προληπτικής επίθεσης από τις ΗΠΑ για το αφοπλισμό του, γεγονός που θα είχε σημαντικές επιπλοκές για την περιφερειακή ασφάλεια, καθώς θα μπορούσε να αυξήσει τους Ισλαμιστές μαχητές οι οποίοι αντιδρώντας θα μπορούσαν ακόμη και να εξαφανίσουν τα κυβερνητικά καθεστώτα στην Κεντρική Ασία.

6.A.2 Η Κεντρική Ασία για την Κίνα: «Πάμε Δυτικά...»

Η μετάβαση της Κίνας από την «εποχή Μao» στην «εποχή Deng» έφερε και την αλλαγή στην εξωτερική της πολιτική: ήθελε να ενταχθεί στο υπάρχον διεθνές οικονομικό και πολιτικό σύστημα με ασφάλεια και ως μεγάλη δύναμη, ώστε να αποκομίσει τα οφέλη που μπορούσε για την κάλυψη των αναγκών και την υλοποίηση της μεσο-&

⁴⁹ Η εχθρότητα με το Πακιστάν ανάγεται στο παρελθόν, όταν ως ιδρυτικό μέλος της CENTO (Central Treaty Organization), μιας συμμαχίας και βάσης Αμερικανικών κατασκοπευτικών αεροπλάνων, εκκινούσε πτήσεις ρουτίνας, πάνω από το Σοβιετικό έδαφος ως το 1960. Τη δεκαετία του 1980 υπήρξε προμηθευτής και βάση των αντι-Σοβιετικών μπουτζαχεντίν, ενώ τη δεκαετία του 1990 το Ισλαμαμπάντ στήριξε τους Ταλιμπάν οι οποίοι έκαναν κοινό μέτωπο με τους Τσετσένους και τους Ισλαμιστές μαχητές στην Κεντρική Ασία (Trenin, 2007).

μακροπρόθεσμης στρατηγικής της. Ο ένας δρόμος γι' αυτή την προοπτική περνούσε από την Κεντρική Ασία, η οποία έγινε σημαντική λόγω: α) της διαμόρφωσης νέων συνοριακών δεδομένων: συνορεύει με 4 κράτη αντί του ενός, με βαριά οπλισμένα σύνορα και θέματα εκκρεμής, β) της ανάγκης για διαφοροποίηση στην προμήθεια ενέργειας, με σταθερότητα και εξασφαλισμένη πρόσβαση για την αναπτυσσόμενη οικονομία της· οι «νέοι» της γείτονες διαθέτουν σημαντικά κοιτάσματα υδρογονανθράκων και στρατηγικούς φυσικούς πόρους, γ) της ανησυχίας της για την ασφάλεια, από τη δράση παραγόντων που μπορεί να την επηρεάσουν ή να απειλήσουν την σταθερότητά της, μέσω της ανήσυχης δυτικής της επαρχίας ΣινΤσιάνγκ και απαιτούν σύνθετη αντιμετώπιση και συνεργασία (Chang, 1997). Τα κράτη της Κεντρικής Ασίας μοιράζονται εθνικούς δεσμούς με την ΣινΤσιάνγκ, γεγονός που αποτελεί απειλή, όχι μόνο για τις αποσχιστικές τάσεις που ενδεχομένως να προκύψουν, αλλά και για τις στρατηγικές εγκαταστάσεις της στην περιοχή ευρύτερα. Άρα, η ειρήνη στην περιοχή είναι θέμα κλειδί. δ) Εκμεταλλευόμενη την υποχώρηση της Ρωσικής δύναμης και επιρροής, αποζητά την επέκταση της οικονομικής και πολιτικής της ισχύος και την εδραίωση της θέσης και της επιρροής της ως ηγέτης στην περιοχή. Επίσης, ε) η Κεντρική Ασία χρησιμεύει ως «ανάχωμα» για τη συγκράτηση των εξωτερικών επιρροών και ως συμπλήρωμα στην Κινεζική ναυτιλιακή στρατηγική (Erickson & Goldstein, 2009). Η εξασφάλιση της ηρεμίας στη δυτική πλευρά της, της παρέχει τη δυνατότητα να διατηρήσει την προσοχή της στην ανατολική, να δώσει προτεραιότητα στην ανάπτυξη των στρατιωτικών της δυνατοτήτων και των ικανοτήτων προβολής της δύναμής της, ώστε να ενισχύσει τη θέση της στο δυτικό Ειρηνικό και στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας (Κοτζιάς, 2010α). στ) Η θέση της Κεντρικής Ασίας την καθιστά γέφυρα για να κινηθεί το Κινεζικό όχημα προς τη Μέση Ανατολή και την Ευρώπη (Κοτζιάς, 2010α). η) Στην πορεία η Κεντρική Ασία γίνεται το κύριο πλαίσιο άσκησης της πολυμερούς διπλωματίας της Κίνας, μέσω του SCO και εστία ενδιαφέροντος του Οργανισμού στη δημιουργία του οποίου έπαιξε καίριο ρόλο η Κίνα. Για όλους αυτούς τους λόγους που αναλύονται σε αυτό το κεφάλαιο, επαναχαράσσει την εξωτερική της πολιτική προκειμένου να επιτευχθούν οι 3 εθνικοί στόχοι του οράματος της «ειρηνικής ανόδου»: «Διατήρηση-Ευημερία-Δύναμη» (Wang, 2005). Η φιλοσοφία πίσω από τη στρατηγική τακτική βασίζεται στη «συνεργασία», την «πολυμέρεια», την «ενσωμάτωση» και την «περιφερειοποίηση» (Chung, 2004). Δηλ. την ανάπτυξη εποικοδομητικών διμερών και πολυμερών περιφερειακών σχέσεων, ώστε να ενσωματωθεί και εδραιωθεί στο διεθνές και περιφερειακό της σύστημα, να ισορροπήσει ενάντια στην απειλή που η παγκόσμια κυριαρχία των ΗΠΑ αντιπροσώπευε, αποφεύγοντας μια σύγκρουση μαζί τους (Foot, 2005), αλλά και της περικύκλωσής της από αυτές⁵⁰. Η Κίνα δεν αποζητά να γίνει μια μεγάλη στρατιωτική δύναμη μαχόμενη για ηγεμονία στον κόσμο, αλλά μια υπεύθυνη

⁵⁰ Όπως το έθεσε ο Zheng Bijian, πρώην αντιπρόεδρος της Κεντρικής Σχολής του Κόμματος στο Πεκίνο και εισηγητής του όρου, η έννοια του Κινεζικού δρόμου της «ειρηνικής ανόδου» συνιστά την «οικοδόμηση ενός ανεξάρτητου σοσιαλισμού με Κινεζικά χαρακτηριστικά, ενώ συμμετέχει στην / παρά απέχει από, την οικονομική παγκοσμιοποίηση» (Zheng, 2003).

δύναμη με έναν εποικοδομητικό ρόλο στη διεθνή κοινότητα, παραμένοντας ένας μεγάλος πολιτισμός. Προσανατολίζει τη στρατηγική της προς περιοχές όπου η πολιτική, οικονομική, στρατηγική (και στρατιωτική) επιρροή της, δεν θα συναντήσει πολλά εμπόδια. Η Κεντρική Ασία έγινε το μονοπάτι με τη μικρότερη αντίσταση καθώς της προσέφερε έναν στρατηγικά «ασφαλή» άξονα για την επέκταση της δύναμής της. Αντιστρόφως, τα κράτη της Κεντρικής Ασίας, αναζητούσαν να διαμορφώσουν και διαφοροποιήσουν τη δική τους, ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική, σε μια χρονική στιγμή που η Ρωσία ήταν απασχολημένη με τα σοβαρά εσωτερικά της θέματα και για τις ΗΠΑ δεν ήταν παρά μια ομάδα «ξεχασμένων “-stans”» (Legnvold, 2003).

Η Κίνα προσεγγίζει τα κράτη της Κεντρικής Ασίας αμέσως μετά την ανεξαρτητοποίησή τους, διερευνώντας τα περιθώρια των κινήσεών της. Τα αναγνωρίζει διπλωματικά, στη δεκαετία του 1990 ξεκινά διάλογο μαζί τους και με τη Ρωσία, για την επίλυση σημαντικών εκκρεμών συνοριακών διαφορών, οριοθέτησης και αποστρατικοποίησης, δίνοντας ένα τέλος στις «άνισες συνθήκες» που άφησε πίσω της η εποχή που έδωσε. Εφαρμόζει μια «γεω-οικονομική στρατηγική» με βάση τις διμερείς σχέσεις και το διάλογο για την ανεύρεση των κοινών τους συμφερόντων, τακτικές που τη βοηθούν να λύσει χρόνια θέματα-αγκάθια, οικοδομώντας την εμπιστοσύνη και το σεβασμό και θέτοντας τα θεμέλια για τις πολυμερείς συνεργασίες της. Γνωρίζει πολύ καλά πως λόγω του σοβιετικού παρελθόντος, η Ρωσία διατηρεί μια σημαντική ικανότητα επιρροής σε όλο το φάσμα των οικονομικών, πολιτικών και στρατιωτικών σχέσεων μαζί τους. Όμως, η Κίνα διαθέτει μεγάλα αποθεματικά κεφάλαια τα οποία έχουν ανάγκη τα κράτη. Υπό αυτό το πρίσμα, η Κίνα προμηθεύεται φυσικούς ενεργειακούς πόρους και παρέχει προϊόντα και κεφάλαια. Βραχυπρόθεσμα και άμεσα, την ενδιαφέρει να εξασφαλίσει την πρόσβαση στους φυσικούς πόρους, να διασφαλίσει την εθνική αλλά και περιφερειακή της σταθερότητα και σε μελλοντικό χρόνο, έλεγχο του πετρελαίου και φυσικού αερίου της Κεντρικής Ασίας. Η Κίνα φοβόταν ότι η δημιουργία ανεξάρτητων κρατών κοντά στα δυτικά της σύνορα, θα μπορούσε να ωθήσει τον πληθυσμό των Ουϊγούρων στην επαρχία ΣινΤσιάνγκ να απαιτήσουν ανεξαρτησία βασιζόμενοι στη θρησκευτική, εθνοτική και πολιτιστική συγγένεια των πληθυσμών. Παραμερίζοντας τις όποιες ανησυχίες, εκλαμβάνει τη γεωγραφική εγγύτητα και την εθνοτική συνάφεια της ΣινΤσιάνγκ ως πρόκληση και χρησιμοποιεί την περιοχή ως προπύργιο εναντίον του εθνικισμού και των όποιων αποσχιστικών τάσεων Ουϊγούρων και οπαδών του Παν-Τουρκικού Κινήματος (Clark, 2008). Εφαρμόζοντας τακτική «διπλών ανοιγμάτων», δηλ. με κάθε κίνηση να εξυπηρετούνται ένας εσωτερικός και ένας εξωτερικός σκοπός, καταφέρνει: i) να ενσωματώσει την Σιν-Τσιάνγκ στο περιβάλλον της ίδιας της Κίνας, χρησιμοποιώντας την ως σύνδεσμο με την Κεντρική Ασία, ενώ παράλληλα ii) ενισχύει την ασφάλεια, καλλιεργώντας ένα καλό κλίμα, οικοδομώντας την εμπιστοσύνη με τα νέα κράτη και εγκαινιάζοντας συνεργατικούς οικονομικούς δεσμούς. Έτσι από νεκρή και

απομονωμένη ζώνη την μετατρέπει σε ενδιάμεση στον νέο άξονα που θέλει να διαμορφώσει και περιλαμβάνει το Ιράν, το Αφγανιστάν, το Πακιστάν και τη Μέση Ανατολή. Παρέχει στη ΣινΤσιάνγκ αντικίνητρα απόσχισης, εντάσσοντάς την σε ένα εθνικό οικονομικό εγχείρημα-όραμα ανάπτυξης, σε κόμβο της Κινεζικής οικονομίας⁵¹.

Στον τομέα του εμπορίου αναπτύσσει διμερείς σχέσεις με το Καζακστάν και το Κιργιστάν, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στο Καζακστάν όπου από τη δεκαετία του 1990, επενδύει σημαντικά κεφάλαια σε οδικές και σιδηροδρομικές υποδομές σύνδεσής με την ΣινΤσιάνγκ, αλλά και στην κατασκευή αγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου. Παρότι το Καζακστάν είναι περισσότερο «δεμένο» με τη Σοβιετική Ένωση, επιθυμεί τη διαφοροποίηση, στο μέτρο που μπορεί να αποκομίσει τα μεγαλύτερα δυνατά οφέλη από την Κίνα, χωρίς να διακινδυνεύσει τη σχέση του με τη Ρωσία, απέναντι στην οποία έχει σχετική ελευθερία ελιγμών, καθώς ακολουθεί την πιο ισορροπημένη εξωτερική πολιτική από όλα τα κράτη της Κεντρικής Ασίας. Το Καζακστάν με τα σημαντικά κοιτάσματα υδρογονανθράκων και άλλων πρώτων υλών και τη στρατηγική γεωγραφική του θέση αποτελεί για την Κίνα, γέφυρα προς την Κασπία Θάλασσα και ενδιάμεσο σταθμό στη σύνδεση με το Γκουαντάρ, ενώ δυνητικά, ένα ρυθμιστή των σχέσεων και αντιθέσεων με τη Ρωσία και οικοδεσπότη ενός σημαντικού τμήματος Ουϊγούρων της διασποράς (Paramonov & Stolpovski, 2008). Συνεργαζόμενη με τις κυβερνήσεις των κρατών της Κεντρικής Ασίας και περιορίζοντας τη συνεργασία τους στα αυστηρά πλαίσια των συναλλαγών τους, τις νομιμοποιεί, δείχνει πως αποδέχεται την εξουσία τους, γεγονός που λειτουργεί θετικά, διαμορφώνοντας καλό κλίμα και όρους ευνοϊκούς για την ίδια. Απώτερος στόχος της είναι η δημιουργία μιας δικής της σφαίρας επιρροής, ανεξάρτητη από εκείνη που διαθέτει η Ρωσία σε όλα τα κράτη. Επίσης, αναπτύσσει τις σχέσεις της με τη Ρωσία αντιμετωπίζοντας την ως συνέταιρο και όχι ως ανταγωνιστή, παρότι η συνεργασία τους μετριάζεται από την εγγενή ανταγωνιστική δυναμική και τις συνεχιζόμενες αμφιβολίες των δύο πλευρών απέναντι στις μακροπρόθεσμες προθέσεις τους. Μέσω των πρωτοβουλιών της, την ώθηση προς τη Ρωσία για δημιουργία της «Ομάδας των 5 της Σαγκάης», τη δεσμεύει με όρους που επιτρέπουν στην Κίνα, να αναπτύξει την πολιτική της στην Κεντρική Ασία, χωρίς να επιφέρει μια αρνητική Ρωσική απάντηση και μειώνοντας την ενδεχόμενη εξωτερική ανάμιξη από τις ΗΠΑ, ή / και τη Δύση, στην περιοχή (Khodzhaev, 2009). Το Πεκίνο δεν θέλει βραχυπρόθεσμα να προκαλέσει κατά κανένα τρόπο τη Ρωσία, στον έλεγχο που εκείνη θέλει να ασκεί στην

⁵¹ Με το στρατηγικό μήνυμα «Πάμε Δυτικά», εφάρμοσε μια πολιτική ενσωμάτωσης της περιοχής σε μια εθνική στρατηγική ανάπτυξης, ανοίγοντας παράλληλα το δρόμο της προς την Κεντρική Ασία. Όπως και στην περίπτωση του Θιβέτ, η Κινεζική κυβέρνηση δημιουργεί στη Σιν-Τσιάνγκ αντικίνητρα για την απόσχισή της, ενισχύοντας την τοπική οικονομία, την πρόληψη, χρησιμοποιώντας ακόμη και σκληρή καταστολή δραστηριοτήτων οι οποίες θεωρούνται ως προώθηση της αυτοδιάθεσης των Ουϊγούρων. Εσωτερικά, αυτό επιδιώκεται με την εφαρμογή του κυβερνητικού σχεδίου «Μεγάλο Αναπτυξιακό Πλάνο της Δύσης» του 2000 που προβλέπει την εξέλιξη της Σιν-Τσιάνγκ σε βιομηχανική και αγροτική βάση, σημαντική ενεργειακή και εμπορική οδό για την εθνική οικονομία, η οποία θα αποτελέσει μια μεγάλη «Ηπειρωτική Ευρασιατική Γέφυρα» που θα συνδέει τις μεγάλες οικονομίες της Ευρώπης, Ανατολικής Ασίας και Νότιας Ασίας. Κι αυτό, παρότι το εμπόριο με την περιοχή της Κεντρικής Ασίας μέσω αυτής, είναι πιο δαπανηρό από το θαλάσσιο, καθώς η γεωγραφική εγγύτητα περιορίζεται από το μεγάλο υψόμετρο και την ακραία απομόνωση των συνοριακών περιοχών (Economy, 2002, Becquelin, 2004, Xinhua 2005).

πολιτική ή στην ασφάλεια της περιοχής, αρκεί να μην εμποδίζεται η επίτευξη της δικής της πολιτικής. Υπέρ της λειτουργεί η επιθυμία των κρατών για διαφοροποίηση και επέκταση της εξωτερικής τους πολιτικής για εξεύρεση πόρων (τα διαθέσιμα κεφάλαια της Κίνας είναι σημαντικά) και εξισορρόπηση των εξωτερικών παραγόντων (Ρωσίας και αργότερα ΗΠΑ). Η εμπορική συνεργασία⁵² με τα κράτη προχωρά πολύ γρήγορα όμως η εμπορική της διείσδυση προξενεί ενστάσεις, καθώς κερδίζει μια σχεδόν οιονεί μονοπρομηθειακή θέση έναντι των κρατών της Κεντρικής Ασίας, λόγω της εξάρτησης της τελευταίας από την Κινεζική αγορά για εξαγωγές, εισαγωγές και χρηματοδότηση. Το μοτίβο του εμπορίου που αναπτύσσεται μεταξύ Κίνας και κρατών Κεντρικής Ασίας είναι αυτό ενός εισαγωγέα ακατέργαστων πρώτων υλών (ενέργεια, σιδηρούχα και μη σιδηρούχα μέταλλα και ορυκτά) και ημιτελών προϊόντων και ενός εξαγωγέα τελικών προϊόντων. Μπορεί αυτό μεν να καθιστά τις οικονομίες συμπληρωματικές (Paramonov, 2005), όμως οι όροι του εμπορίου, ο όγκος του και η διαφορά στα οικονομικά μεγέθη μεταξύ των συναλλασομένων, είναι πιο ευνοϊκοί για την Κίνα και ενέχει τον κίνδυνο να υποβαθμίσει τα κράτη της Κεντρικής Ασίας σε «παραρτήματα πρώτων υλών της κινεζικής οικονομίας» (Paramonov, 2005a)· πληρεί τις ικανές προϋποθέσεις για να μετατραπούν οι οικονομικές σχέσεις σε πολιτικό εργαλείο πίεσης⁵³, παράμετρος που όπως θα δούμε παρακάτω, ισχύει δεδομένου ότι η Κίνα την χρησιμοποιεί προκειμένου να εξασφαλίσει τη στήριξη της πολιτικής της στον έλεγχο των δραστηριοτήτων των «αποσχιστικών» στοιχείων της διασποράς των Ουϊγούρων⁵⁴ της Σιν Τσιάνγκ, μαζί με την επιρροή της σε διμερές επίπεδο εντός της «Ομάδας των 5».

Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, δεν υπάρχει άμεση στρατιωτική απειλή για την Κίνα που να προέρχεται από την Κεντρική Ασία. Εντούτοις, η ασφάλεια του περιβάλλοντός της εξακολουθεί να είναι μείζονος σημασίας, γιατί υπάρχουν προκλήσεις που προέρχονται: α) από Ισλαμικά στοιχεία, προερχόμενα είτε από την παρατεταμένη αστάθεια στο Αφγανιστάν, είτε από υπέρμαχους της απόσχισης των Ουϊγούρων, που δρουν στους κόλπους της διασποράς τους (Paramonov & Stolprovski, 2008), β) κράτη στην περιοχή τα οποία είναι, ή δύνανται να γίνουν αντίπαλοί της, ή συνιστούν μια εν δυνάμει πρόκληση και απειλή για τα συμφέροντά της, όπως η Ρωσία, οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Ινδία. Αυτό εξηγεί τον τρίτο λόγο για τον οποίο η Κίνα αναζητά την ασφάλεια: η μεγέθυνση της οικονομικής της δύναμης, του εμπορίου και της διασποράς των συμφερόντων της ανά τον κόσμο, χρήζουν ανοιχτών γραμμών επικοινωνίας και απρόσκοπτων προμηθειών. Κατά συνέπεια θα πρέπει να εξασφαλίσει την υπεράσπισή

⁵² Η δυναμική της οποίας αυξάνει την εξάρτηση, που για κάποιους μελετητές μοιάζει με τις αυτοκρατορικές σχέσεις «υποτέλειας» που χαρακτήριζε το παρελθόν της με τα γειτονικά της κράτη (Swanstroem, 2005, Goldstein, 2005).

⁵³ Ο Stephen Blank υποστηρίζει πως: "Η Κίνα προκαλεί μια αμοιβαία κερδοφόρα, αλλά επαγωγικά εξαρτημένη μακροχρόνια σχέση». Για παράδειγμα, η κυβέρνηση του Τατζικιστάν δέχθηκε ένα άτοκο δάνειο αρκετών εκατομμυρίων δολαρίων από την Κίνα το 2007, με μια συνοδευτική πολιτική συμφωνία συνεργασίας, η οποία περιλάμβανε μια διάταξη να μην αναγνωρίσει την Ταϊβάν (Blank, 2009, σελ.440).

⁵⁴ Κίνηση η οποία άρχισε να αποδίδει καρπούς κυρίως από την επόμενη δεκαετία, αφού από το 2001 έχει επιτύχει την έκδοση ενός σημαντικού αριθμού ανθρωπίνων κατηγορούμενων για «αποσχιστική και τρομοκρατική» δράση από το Καζακιστάν και το Κιργιστάν, το Πακιστάν και το Νεπάλ (Mukhamedov, 2004).

τους, άρα και την ανάπτυξη της ικανότητας των ενόπλων και ναυτικών δυνάμεών της (Till, 2009). Η Κίνα εισήγαγε ως και το 2008, το 50% των συνολικών αναγκών της σε πετρέλαιο, υπερβαίνοντας τα 7,7 εκ. βαρέλια ημερησίως (Erickson & Goldstein, 2009), εκ των οποίων, το 85% διασχίζει τα Στενά της Μάλακα, αφού το 95% των θαλάσσιων εισαγωγών πετρελαίου της προέρχεται από τη Μέση Ανατολή και την Αφρική, με αποτέλεσμα οι αποστολές να διασχίζουν τον Ινδικό Ωκεανό. Σε συνδυασμό και με το θαλάσσιο εμπόριο, η εξάρτησή της από τις θαλάσσιες διαδρομές είναι αναμφισβήτητη. Από εδώ προκύπτουν δύο συνιστώσες: η πρώτη αφορά στο θέμα της Ταϊβάν, το οποίο δεν έχει κλείσει για την Ταϊβάν, γεγονός που καθιστά κεντρικό ζήτημα της κινεζικής στρατιωτικής στρατηγικής την ετοιμότητα για μια πιθανή σύγκρουση στα Στενά της, ώστε να αποτραπεί μία (/ή να υπερισχύσει σε μια) πιθανή επέμβαση των ΗΠΑ (U.S.SofD, 2008). Όμως, η τρωτότητά της σε μια Ναυτική εκστρατεία των ΗΠΑ κατά του θαλάσσιου ενεργειακού εμπορίου της, είναι πραγματική και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη (Erickson & Goldstein, 2009). Επίσης, η Κίνα εξαρτάται και από την Περιφέρεια του Ινδικού Ωκεανού, ως ζώνη διέλευσης του ενεργειακού εφοδιασμού της επί του παρόντος, αλλά και μελλοντικά από τον προβλεπόμενο τερματικό σταθμό Γκουαντάρ στο Πακιστάν. Η Κίνα αναπτύσσει εντατικά την παρουσία της στην Περιφέρεια του Ινδικού Ωκεανού, μέσω ενός δικτύου φιλικών λιμένων, το «περιδέραιο των μαργαριταριών» (Pehrson, 2006, China Briefing, 2009), όπως και στον Κόλπο του Άντεν, και έχει με σαφήνεια εκφράσει το ενδιαφέρον της για την ίδρυση ναυτικής βάσης στην περιοχή (Κοτζιάς, 2010α, Stratfor, 2009). Αυτό θα είναι ακόμα περισσότερο επιτακτικό, όταν αναπτυχθεί πλήρως η Ενεργειακή Ζώνη υποδοχής και επεξεργασίας υδρογονανθράκων στο λιμάνι Γκουαντάρ, γιατί οι συνδέσεις του λιμανιού με την ίδια, μέσω των χερσαίων αγωγών πετρελαίου–φυσικού αερίου, Πακιστάν - Κεντρικής Ασίας - ΣινΤσιάνγκ, μειώνουν την εξάρτηση των προμηθειών της από τις αγορές της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής, από τις θαλάσσιες μεταφορές.

Σε αυτό το πλαίσιο, παρουσιάζεται μείωση του όγκου των εισαγωγών ενέργειας που διασχίζουν τον Ινδικό Ωκεανό, έτσι ώστε να καταστούν λιγότερο ευάλωτες σε έναν πιθανό Ινδικό ναυτικό αποκλεισμό (Κοτζιάς, 2010α). Αυτό με τη σειρά του, συνεπάγεται αυξημένη προστασία της Ενεργειακής Ζώνης του Γκουαντάρ, άρα μια αύξηση της Κινεζικής παρουσίας και στη δυτική περιοχή του Ινδικού Ωκεανού, χωρίς να περιορίζεται στη ΝοτιοΑνατολική Θάλασσα. Όμως, για να υπερασπιστεί τις θαλάσσιες γραμμές επικοινωνίας της στον Ινδικό, ή να αντιμετωπίσει όλα τα δυσάρεστα ενδεχόμενα στο θέμα της Ταϊβάν και στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας, (ακόμη και μία εμπλοκή-παρέμβαση των ΗΠΑ) δεν είναι ακόμη έτοιμη, λόγω της ναυτικής κατωτερότητάς της έναντι των ΗΠΑ και του αυξανόμενου ανταγωνισμού στη Βόρειο-Ανατολική Ασία (Κοτζιάς, 2010α, Till, 2009, Bosbotinis, 2009, σελ.7-12). Η εξέλιξη αυτή θα έχει αντίκτυπο στις Σινο-Ινδικές σχέσεις, καθώς το αυξανόμενο ενδιαφέρον και η παρουσία της Κίνας στον Ινδικό Ωκεανό

προκαλεί ήδη μεγάλη ανησυχία στην Ινδία (Till, 2009). Παρά την αύξηση των οικονομικών και εμπορικών τους δεσμών, η Κίνα και η Ινδία παραμένουν αντίπαλες. Αυτό οφείλεται μεταξύ άλλων στις συνοριακές τους διαφορές, στην υποστήριξη της Κίνας προς το Πακιστάν και σε ανησυχίες έναντι των προθέσεων και ενεργειών της κάθε μίας. Μια Κινεζική στρατιωτική παρουσία στην περιοχή, θα ενέτεινε περαιτέρω την ινδική ανησυχία και επομένως, θα καθιστούσε μια Ινδική απάντηση αναμενόμενη, γεγονός που, με τη σειρά του, αποτελεί και ερέθισμα για τον εκσυγχρονισμό του Ινδικού στρατού και κυρίως του ναυτικού (Κοτζιάς, 2010α). Με ήδη δύο σημεία στρατηγικά ευαίσθητα οι χερσαίοι αγωγοί πετρελαίου και φυσικού αερίου από την Κεντρική Ασία, καταπολεμούν σημαντικά την ευπάθειά της και ενισχύουν την ενεργειακή της ασφάλεια. Επίσης, η σημερινή περιορισμένη στα πλαίσια του SCO, στρατιωτική της συμμετοχή σε θέματα ασφάλειας, είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα αλλάξει, καθώς η Κεντρική Ασία αποκτά συμπληρωματικό και ενισχυτικό ρόλο στην Κινεζική θαλάσσια στρατηγική, γιατί της προσφέρει τη βόρεια συνιστώσα μιας δυναμικής «στρατηγικής ανάσχεσης» του Δελχί, μέσω των στρατιωτικών μέσων που έχουν αναπτυχθεί στις στρατιωτικές περιοχές Λάν-Τσου και Τσένγκ-Ντου της επαρχίας ΣινΤσιάνγκ (U.S.Sec.of Defence, 2008, σελ.51, 53). Οι Δυνάμεις του Κινεζικού Στρατού, PLA, έχουν σημειώσει μεγάλη πρόοδο στον εκσυγχρονισμό, βελτίωση, επέκταση των οπλικών συστημάτων και στρατιωτικών ικανοτήτων⁵⁵ και είναι σε θέση πλέον να αντιμετωπίσουν απρόβλεπτες και επείγουσες επεμβάσεις στην Κορεατική Χερσόνησο, έναντι της Ινδίας και στις επίμαχες περιοχές του Κασμίρ και του Αρουνασάλ Πραντές. Η Σιν-Τσιάνγκ, η οποία αποτελεί τμήμα της στρατιωτικής περιοχής ΛάνΤσου, φιλοξενεί στρατηγικές στρατιωτικές υποδομές σύγχρονης τεχνολογίας που καλύπτουν την Κεντρική Ασία και τα βόρεια σύνορα της Κίνας, υπερσύγχρονα ραντάρ, κατευθυνόμενους βαλλιστικούς πυραύλους, ένα ισχυρά εξοπλισμένο και εκτενώς ανεπτυγμένο μηχανοκίνητο σώμα κ.α. Η δύναμη αυτή, που δείχνει την ικανότητα προβολής ισχύος του PLA και προορίζεται να λειτουργεί ως μια συνδυασμένη ομαδοποίηση όπλων, που μπορεί να επιχειρεί ραγδαία εξελισσόμενες επιθετικές επιχειρήσεις βαθιά μέσα στο έδαφος του αντιπάλου. Άρα είναι σε απόλυτη θέση να υπερασπιστεί και να διασφαλίσει τον απρόσκοπτο ζωτικό ενεργειακό της εφοδιασμό από το Καζακστάν (Martin, 2006, ISS, 2009, Paramonov & Stolpovski, 2008 σελ.8), ή να αναλάβει έναν ενεργητικό και εν δυνάμει παρεμβατικό ρόλο ευρύτερα στην Κεντρική Ασία, με δυνατότητες προβολής δύναμης μέχρι και στην Ινδική υπο-ήπειρο αν χρειαστεί. Γεγονός που συνεπάγεται και μια ταυτόχρονη μετατόπιση του δόγματος για τη διάθεση των δυνάμεων αυτών.

Μετά το 2001, η Κίνα αρνείται τη στρατιωτική επέμβαση των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν. Δείχνει ανοχή και συγκρατεί τις όποιες τάσεις αντιπαράθεσης, διαβλέποντας

⁵⁵ Μελέτη του αμυντικού ινστιτούτου RAND έδειξε πως αν συνεχιστεί η σημερινή τάση στη στρατιωτική ισορροπία των δύο κρατών στον Ειρηνικό, οι ΗΠΑ δεν θα είναι ικανές να νικήσουν σε πόλεμο κατά της Κίνας στα Στενά της Ταιβάν το 2020 (Καθημερινή, 2011).

την ευκαιρία να αποκτηθούν στρατηγικά και πολιτικά οφέλη όπως, αποτροπή της όποιας απειλής για την ασφάλεια της ευρύτερης περιοχής από μια επιδείνωση της κατάστασης στο Αφγανιστάν, με ενδεχόμενη εξάπλωση της αστάθειας κοντά στα σύνορά της, που θα μπορούσε να απειλήσει την εσωτερική της σταθερότητα, το περιφερειακό εμπόριο και τις ενεργειακές υποδομές και μεταφορές, (το πρώτο τμήμα του Σινο-Καζακικού αγωγού πετρελαίου τέθηκε σε λειτουργία το 2003). Εντούτοις, η αρχική ανοχή αποκάλυψε την απειλή επιρροών στο ευρύτερο περιβάλλον και την άνευ χρονοδιαγράμματος παρουσία των ΗΠΑ, η οποία θα επέφερε αποδυνάμωση και των δικών της στρατηγικών επιρροών, ενώ θα μπορούσε να λειτουργήσει αποσταθεροποιητικά η προώθηση δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων στην περιοχή. Σε γεωπολιτικούς όρους, η στρατηγική των ΗΠΑ στην Κεντρική Ασία έγινε αντιληπτή ως προσπάθεια περιορισμού της Ρωσίας, «περικύκλωσης» του Ιράν και του Ιράκ, επέκτασης της επιρροής των ΗΠΑ στα ΝΑ, «ανάσχεσης» της δικής της ανόδου και κλονισμού της θέσης και στρατηγικής της, διατηρώντας οξυμένη την ανησυχία της στο πρόβλημα της Σιν-Τσιανγκ, διακινδυνεύοντας ακόμη και την ενσωμάτωση ή απόσχιση της (Κοτζιάς, 2010α). Η νέα αυτή κατάσταση έδωσε το κίνητρο στην Κίνα να εντατικοποιήσει τα σημαντικότερα στοιχεία της στρατηγικής της προς την Κεντρική Ασία, να δουλέψει περισσότερο εντός του SCO, έτσι ώστε να μην ανασχεθεί η πορεία της εμβάθυνσης των σχέσεων και συνεργασιών της, να αποτρέψει την περαιτέρω παραμονή και εμπλοκή των ΗΠΑ και να παραμερίσει την επιρροή, γεγονός που κατάφερε εντός των πλαισίων του SCO. Η σύγκλιση των γεωπολιτικών συμφερόντων τους με τη Ρωσία, τις ώθησε να προσπαθήσουν να αντιστρέψουν την γεωπολιτική τους αδυναμία, αρχίζοντας από το 2003 να αναπτύσσουν μια στρατηγική αποκατάστασης και επέκτασης της επιρροής τους η οποία κατέληξε στη Διακήρυξη της Ασάνα το 2005, που έδειχνε την έξοδο στις ΗΠΑ από την Κεντρική Ασία. Οι οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Κίνας-χωρών Κεντρικής Ασίας γνώρισαν μεγάλη άνοδο από το 2001 επίσης και μετά. Η Κίνα είναι ο πρώτος εμπορικός εταίρος για το Κιργιστάν και ο δεύτερος εμπορικός εταίρος για το Τατζικιστάν (Laruelle, 2010), αντιπροσωπεύει το 34% του εξωτερικού εμπορίου του Κιργιστάν, το 10% του Τατζικιστάν και το 15% του Καζακιστάν. Το Καζακιστάν είναι ο πιο σημαντικός εταίρος για την Κίνα, ενώ για το Καζακιστάν η Κίνα είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος εταίρος εξαγωγών μετά την ΕΕ. Το ποσοστό εμπορίου από την Κεντρική Ασία προς την Κίνα ανέρχεται στο 0,6%, ενώ για τα κράτη της Κεντρικής Ασίας το ποσοστό εξωτερικού εμπορίου τους με τη Κίνα αντιπροσωπεύει ένα 12% (Clarke, 2010), γεγονός που επιβεβαιώνει και δεν αμβλύνει τις ενστάσεις, για τη μορφή και τις συνέπειες της ανισότητάς του. Επίσης, συνεχίστηκε με δυναμικό ρυθμό η ανάπτυξη σύγχρονων υποδομών (αγωγών, οδικών δικτύων, σιδηροδρομικών γραμμών και επικοινωνιών) μεταξύ της Σιν-Τσιανγκ και της Κεντρικής Ασίας για τη μείωση των εμποδίων και περιορισμών στο εμπόριο. Τέλος, στον τομέα της ασφάλειας, η Κίνα άρχισε να εμβαθύνει τη συνεργασία της με τους εταίρους της στον

SCO με μοχλό την οικονομική/ενεργειακή συνεργασία και βοήθεια και με την ανάπτυξη κοινών αντιπρομοκρατικών πρωτοβουλιών (Olcott-Brill, Martha, 2007). Τέλος, από το 2005 και μετά εκτός από την οικονομική αγορά προσπαθεί να εδραιωθεί και στην πολιτική και μορφωτική σκηνή (Hu, 2005).

Συμπεράσματα: Από τις στρατηγικές επενδύσεις και κινήσεις τακτικής της δεκαετίας 1991-2001, η Κίνα αναντύσσει πλήρως τη βεντάλια της «ήπιας» ισχύος της, την επόμενη δεκαετία 2001-2011, εδραιώνει τις συνεργασίες της, λήγει μακροχρόνια συνοριακά προβλήματα, ελέγχει ως στιγμής τα φλέγοντα προβλήματά της, υπερισχύει του γεωπολιτικού ανταγωνισμού, ευρισκόμενη τελικά στην ισχυρότερη θέση στην περιοχή από οποιαδήποτε στιγμή της ιστορίας της. Η μεγάλη βαρύτητα που έδωσε το Πεκίνο στην περιοχή, έχει επιδράσει θετικά στην εικόνα του. Με μια «επίθεση γοητείας» (Kurlantzick, 2007), εστίασε στην εξασφάλιση αγορών για τα προϊόντα της και στους φυσικούς πόρους που εκείνη είχε ανάγκη, αποφεύγοντας να συνδυάσει τη οικονομική-πολιτική της επέκταση, με μια ανάλογη στρατιωτική. Αναγνωρίζοντας τη στρατιωτική και θεσμική Ρωσική ισχύ στα κράτη, προώθησε την ανάπτυξη της χωρίς να εγείρει ανησυχίες στους συμμάχους, τέτοιες ώστε να θέσουν εμπόδια στην πορεία της. Η «ήρεμη ισχύς» της, το στρατηγικό και οικονομικό βάρος που έχει αποκτήσει, ο ηγετικός της ρόλος εντός του SCO, εξασφάλισε την ευθυγράμμιση των κρατών της Κεντρικής Ασίας με την ίδια στο θέμα της ασφάλειας και των αποσχιστικών τάσεων και συγκράτησε τους φόβους για τις επιπτώσεις της ανάδυσής της. Η τακτική της παράλληλης σύμπλευσης της πολιτικής και εμπορικής επιρροής της στην Κεντρική Ασία, με την εφαρμογή της δέσμευσης για «κοινή ευημερία», μέσα από την προώθηση χαμηλότοκων δανείων για ντόπια αναπτυξιακά έργα (Trilling, 2007), αποδεικνύει πως η προσέγγισή της είναι πρωτίστως στρατηγική στη φύση της. Αυτό ακριβώς το σημείο απαντά σε ερωτήματα που ήδη εγείρονται στην Κίνα αναφορικά με την σχέση κόστους-αποτελεσματικότητας του να βασίζεται σε τόσο μακρείς αγωγούς μεταφοράς ενεργειακών πόρων προς τις πόλεις της Ανατολικής Κίνας από την Κεντρική Ασία, όταν αυτές οι πόλεις θα μπορούσαν πιο εύκολα να στηρίζονται στο εισαγόμενο υδροποιημένο φυσικό αέριο από την Αυστραλία και την Ινδονησία (Zha, 2006, σελ.184-185). Η τακτική της αυτή ίσως της φέρει πιέσεις για υψηλότερες τιμές στο πετρέλαιο και στο φυσικό της αέριο, έχει εντούτοις εναλλακτικές επιλογές. Γεγονός είναι πάντως πως η διείσδυσή της προκαλεί πονοκέφαλο σε Ρωσία, ΗΠΑ και Ευρωπαϊκή Ένωση. Και ενώ η πρώτη αγωνίζεται για να διατηρήσει τη θέση της στο ήλιο της Κεντρικής Ασίας και η ΕΕ μαζί με τις ΗΠΑ για να αποκτήσουν από μία δική τους, «η Κίνα (μεθοδικά και με υπομονή) δεν αναζητά μια θέση στον ήλιο, αλλά μια προστατευμένη θέση στη σκιά» (Xiang, 2004, σελ.109).

6.A.3 Η Κεντρική Ασία για τις ΗΠΑ: Ιστορικό ατύχημα ή κίνηση στρατηγικής;

«Η παρουσία των ΗΠΑ στην Κεντρική Ασία είναι ιστορικό ατύχημα. Το ερώτημα είναι αν αποτελεί και ανωμαλία ή όχι» (Oliker & Shlapak, 2005, σελ.ν). Υπερβολή ή όχι,

ατύχημα ή συγκυρία, η εμπλοκή των ΗΠΑ και κυρίως η παρουσία τους στην Κεντρική Ασία είναι μια ιστορία γρήγορης ανόδου και εξίσου γρήγορης καθόδου. Η αυγή του 1990 βρίσκει τις ΗΠΑ μόνη υπερδύναμη, να αναλαμβάνουν για μία ακόμη φορά και κατ' αποκλειστικότητα, την πατρωνία των παγκόσμιων στρατηγικών ισορροπιών. Η εξέλιξη αυτή καθόρισε τον τρόπο εμπλοκής και δράσης τους στην Κεντρική Ασία. Η αντίληψη του στρατηγικού κενού που άφησε πίσω της η Σοβιετική εποχή, η ανησυχία για την εξέλιξη της δημιουργίας των νέων κρατών και ο εμφύλιος του Τατζικιστάν μετέτρεψαν την περιοχή, από την άποψη της διεθνούς στρατηγικής ισορροπίας και της διαφύλαξης της ειρήνης, σε περιοχή υψηλού κινδύνου. Επιπρόσθετα, μετά την 11^η Σεπτεμβρίου προστέθηκαν νέοι στρατηγικοί κίνδυνοι και προκλήσεις, οπότε και προσπάθησαν να αναπτύξουν ένα νέο στρατηγικό πλαίσιο, που να ανταποκρίνεται στο νέο συσχετισμό δυνάμεων μεταξύ των ενδοπεριφερειακών και εξωπεριφερειακών δυνάμεων, ώστε να αντιμετωπιστούν αυτές οι προκλήσεις, εναρμονίζοντας ταυτόχρονα την κατανομή οικονομικών και ενεργειακών πόρων στρατηγικού χαρακτήρα, με την νέα ισορροπία δυνάμεων που διαμορφωνόταν στην Ευρασία. Στόχοι της στρατηγικής τους ήταν, α/ η διασφάλιση και μεγιστοποίηση των διεθνών οικονομικών, πολιτικών και στρατηγικών συμφέροντων τους, β/ η άμβλυση των κινδύνων που πιθανόν να επέφερε το εν λόγω στρατηγικό κενό από άποψη σταθερότητας του διεθνούς συστήματος (Νταβούτογλου, 2010), γ/ η εδραίωση της παρουσίας τους, δ/ η παρεμπόδιση οποιουδήποτε κράτους ή συνασπισμού κρατών να κυριαρχήσουν στην Κεντρική Ασία, ο περιορισμός των επιρροών Ρωσίας-Κίνας σε αυτήν, ο έλεγχος της πορείας τους, ώστε να ανακόψουν οποιαδήποτε εξέλιξη προς αυτή την κατεύθυνση, ή τη δημιουργία ενός αντίπαλου συνασπισμού στην Ευρασία, τον οποίο θα πρέπει να αντιμετωπίσουν (Κοτζιάς, 2011), ε) η διάρρηξη του ήδη υπάρχοντος Ρωσικού μονοπωλίου και μακροπρόθεσμα η παρεμπόδιση του σχηματισμού άλλων στον έλεγχο, στην εξόρυξη και μεταφορά των υδρογονανθράκων. Όσον αφορά στην εκπλήρωση των στόχων, αναζητούν τον καλύτερο τρόπο εμπλοκής που θα αυξήσει τη στρατηγική αποτελεσματικότητα της πολιτικής τους, διατηρώντας διαθέσιμο το διπλωματικό πεδίο των ελιγμών τους. Η αποχή δεν υφίσταται ως επιλογή, καθώς μια στρατηγική ξεκομμένη από την Κεντρική Ασία και την περιφέρειά της, θα τις απομάκρυνε από το να συνιστούν παγκόσμια δύναμη (Κοτζιάς, 2011). Αντίθετα η επέμβαση/παρέμβαση με κάθε αφορμή σε κάθε πεδίο, αποτελεί στρατηγική υψηλού ρίσκου και δαπανών, είναι αμφίβολη και στην καλύτερη περίπτωση απλά θα επιβεβαίωνε το ρόλο τους ως παγκόσμιου χωροφύλακα (Wei, 2011). Όπως και συνέβη σε όλες τις επεμβάσεις τους τη δεκαετία του 1990. Έτσι, στη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, όντας απασχολημένες με τις ανθρωπιστικές τους επεμβάσεις στον κόσμο, επιδιώκουν την εγκαθίδρυση ενός συστήματος ασφαλείας που θα περιβάλλει την περιοχή υπό τη δική τους επιρροή (Νταβούτογλου, 2010) και το επιτυγχάνουν μέσω του προγράμματος «Συνεταιρισμός για την Ειρήνη» (PfP) του NATO, που ανοίγει επί της

ουσίας, το δρόμο για την ένταξη των συνεργαζόμενων με το πρόγραμμα κρατών στη Συμμαχία. Μέσω των διαύλων αυτής της συνεργασίας, του ΟΗΕ και του Γραφείου για τη Διεθνή Ανάπτυξη (USAID) που εγκαινίασαν οι ίδιες το 1992, στηρίζουν: α) τη δημιουργία των νέων κρατικών υποστάσεων, προωθώντας το δημοκρατικό ιδεώδες, β) την ασφαλή διάθεση του πυρηνικού οπλοστασίου και των όπλων μαζικής καταστροφής, στοιχείων που ήταν τοποθετημένα σε διάφορα σημεία της πρώην Σοβιετικής Ένωσης ώστε να μη καταλήξουν σε επικίνδυνα χέρια, γ) την αναζήτηση τρόπων για διασφάλιση της πρόσβασης των μεγάλων ανεκμετάλλευστων ενεργειακών αποθεμάτων στην περιοχή, με παράλληλη μείωση του Ρωσικού μονοπωλίου πάνω στις πηγές και στους αγωγούς και στη διαφοροποίηση των αγορών εξαγωγής· εξέλιξη η οποία δεν έπαιρνε την επιθυμητή για τις ΗΠΑ πορεία, λόγω της παρεμπόδισης της Ρωσίας, της έλλειψης διπλωματικών σχέσεων με το Ιράν, της αυξανόμενης επιθετικότητας της Κίνας και των τοπικών ιδιοσυγκρασιών (Fumagalli, 2010). Την ίδια περίοδο ανησυχούν για την άνοδο του Ισλαμισμού στην ευρύτερη περιοχή, κυρίως των φανατικών Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν και αναζητούν τρόπους αντιμετώπισης του φαινομένου, όπως και της παραγωγής και διακίνησης ναρκωτικών. Στα τέλη του 1990 υπήρχε μια αίσθηση απογοήτευσης στην εμπλοκή τους στην Κεντρική Ασία (Rumer, 2007, σελ.36), όπως και έντονη ανησυχία, γιατί δίπλα στην σταθερή άνοδο της Κίνας, προστίθεται η δυναμική επαναφορά της Ρωσίας. Μια Ρωσία, την οποία είδαν για δεύτερη σχεδόν φορά να καταρρέει, και με δική τους ευθύνη, αλλά σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα να αλλάζει ηγέτη, πλεύση και αρχίζει ν' ανακάμπτει σταθερά και δυναμικά. Η οικονομία της Ινδίας επίσης έχει ανοδική πορεία, γεγονός που δίνει στην Ασιατική ήπειρο μια νέα δυναμική και καθιστά την δική τους παρουσία εκεί επιτακτική, για την προάσπιση της παγκόσμιας θέσης τους.

Την ευκαιρία για νομιμοποιημένη είσοδο στην Κεντρική Ασία, την έδωσε η 11^η Σεπτεμβρίου. Η γεωπολιτική θέση της περιοχής στα σύνορα με το Αφγανιστάν, την καθιστά το επίκεντρο του «Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας» και κλειδί για την εφαρμογή των στρατηγικών κινήσεων για την επίτευξη των μακροπρόθεσμων στόχων τους. Η στρατηγική τους περιστρέφεται αρχικά, γύρω από τρεις άξονες: της ασφάλειας, της ενέργειας και των εσωτερικών μεταρρυθμίσεων στα κράτη. Όσον αφορά στην ασφάλεια, οι στόχοι εστιάζουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, του φανατικού ισλαμισμού, στον περιορισμό των πυρηνικών όπλων και στον περιορισμό της διακίνησης ναρκωτικών. Η πτώση του καθεστώτος των Ταλιμπάν κρίνεται αναγκαία και η δική τους στρατιωτική παρουσία εκεί απαραίτητη, προκειμένου να επιτευχθεί η νίκη, να εγκαθιδρυθεί και σταθεροποιηθεί μια βιώσιμη και νόμιμη κυβέρνηση. Η νίκη για τις ΗΠΑ γίνεται μονόδρομος, ο οποίος περνά μέσα από τη συνεργασία με τα κράτη της Κεντρικής Ασίας και αυτή με τη σειρά της από τη Ρωσία και την επιρροή που ασκεί σε αυτά, ως συνομιλητής, μεσολαβητής, συνεργάτης και εγγυήτρια δύναμη απέναντι στην άρνηση της Κίνας. Η στρατιωτική συνεργασία παίρνει τη μορφή παραχώρησης προσωρινών

δικαιωμάτων στάθμευσης σε βάσεις στα εδάφη των κρατών, με οικονομικά κυρίως ανταλλάγματα και επικεντρώνεται κυρίως, α/ στο Ουζμπεκιστάν, το οποίο λαμβάνει τη μερίδα του λέοντος της αμερικανικής βοήθειας παραχωρώντας τη βάση στο Κάρσι-Κάναμπαντ (Κ2-Ουζμπεκιστάν, Wishnick, 2002, Fumagalli, 2010) και β/ στο Κιργιστάν, όπου σταθμεύουν στο Μανάς. Ακόμη αποκτούν στρατιωτικές διευκολύνσεις και στο Τατζικιστάν. Κάποιες αναπτύξεις στρατιωτικές τέθηκαν υπό την αιγίδα του NATO-PfP, ενώ κάποιες άλλες, μεταξύ διμερών στρατιωτικών επαφών ΗΠΑ-Ουζμπεκιστάν. Κάποιες από αυτές τις αναπτύξεις θα μπορούσαν κάλλιστα να χρησιμοποιηθούν εναντίον τρομοκρατικών οργανώσεων ή και των καθεστώτων που τις στηρίζουν (Cohen, 2005).

Το μοτίβο της ενεργειακής στρατηγικής τους στην περιοχή εστίασε στη διαχείριση, εκμετάλλευση και διαμετακόμιση των πλούσιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων και ορυκτών μεταλλευμάτων της περιοχής, κυρίως δε, στην προώθηση της ανάπτυξης πολλαπλών αγωγών και γραμμών επικοινωνίας, μέσω της διεύρυνσης της πελατειακής τους βάσης, της πρόσβασης των κρατών της Κεντρικής Ασίας στις παγκόσμιες αγορές, για επίτευξη υψηλότερων τιμών, της εγκαθίδρυσης εταιριών ενέργειας με αμοιβαία οφέλη και χρήση των οφελών αυτών για βιώσιμη ανάπτυξη, ώστε να ακυρωθούν οι μονοπωλιακής φύσης πολιτικές της Μόσχας και του Πεκίνου (Wishnick, 2002), να έχουν την ευκαιρία τα κράτη για ουσιαστική τοπική συνεργασία και ελεύθερη άσκηση της κυριαρχίας (Interfax, 2007). Διαφοροποίηση των μεταφορικών οδών σημαίνει παράκαμψη της Ρωσίας αλλά και του Ιράν, ως ένα ακόμη μέτρο απομόνωσής του, στόχο που επιτυγχάνουν μέσω των αγωγών Μπακού-Τιφλίδα-Τσεϊχάν, (BTC) και Τουρκμενιστάν-Αφγανιστάν-Πακιστάν (TAP), με δυνατότητα επέκτασης ως την Ινδία (TAPI), ώστε να μεταφέρει τους ενεργειακούς πόρους του Αφγανιστάν στην Ινδική υποήπειρο (Wishnick, 2009, σελ.15). Η πολιτική τους επιδίωξη να απομονώσουν το Ιράν από τις πηγές ενέργειας της Κεντρικής Ασίας, τις ωθεί να απειλούν με επιβολή κυρώσεων τα κράτη ή τις εταιρίες που συνεργάζονται μαζί του. Με τα παραπάνω δεδομένα, υποστηρίζουν τον αγωγό Baku-Tbilisi-Ceyhan και τον αγωγό Τουρκμενιστάν-Αφγανιστάν-Πακιστάν (TAP) ο οποίος μπορεί να επεκταθεί μέχρι την Ινδία (TAPI), οι οποίοι παρακάμπτουν τη Ρωσία. Οι ΗΠΑ και ορισμένες δυτικές εταιρείες απέκτησαν πρόσβαση σε κάποια κοιτάσματα πετρελαίου του Καζακστάν (Baran, 2006), όμως στον τομέα του φυσικού αερίου δεν είχαν την ίδια επιτυχία, αφού η Ρωσική κυριαρχία είναι ακόμη ισχυρή και η επιρροή της Κίνας ανερχόμενη. Η Ουάσινγκτον έχει επίγνωση ότι δεν είναι σε θέση να εκτοπίσει τα Ρωσικά και Κινέζικα συμφέροντα από την περιοχή, απλά επιθυμεί να εμποδίσει τη Ρωσία ή όποια άλλη ξένη δύναμη, από το να επικρατήσει.

Την ίδια χρονική περίοδο, οι ΗΠΑ ενθαρρύνουν τις εγχώριες πολιτικές των κρατών και του Αφγανιστάν, προς την ανάπτυξη δημοκρατικών πολιτικών Συστημάτων και μηχανισμών προσανατολισμένων στην αγορά, τη χρηστή διακυβέρνηση, ως μέσων επίτευξης της μακροχρόνιας ασφάλειας (Blank, 2008, Wishnick, 2009). Η προώθηση

ενός αντίβαρου της Ρωσικής επιρροής στην περιοχή και ο προσανατολισμός στον εκδημοκρατισμό έγιναν εμφανέστερα και πειστικότερα κατά τη δεύτερη προεδρία Bush (Matveeva, 2006), καθώς η επίσημη γραμμή της διοίκησής του για τη Μέση Ανατολή και την Κεντρική Ασία έδινε έμφαση στην αλλαγή, αντί της ενδυνάμωσης των καθεστώτων.

Η τακτική αυτή σε συνδυασμό με την ενεργειακή στρατηγική τους, οδηγεί την επιρροή τους σε ύφεση από το 2005 και μετά. Ιδιαίτερα μετά το τηλεσίγραφο της Τασκένδης τον Ιούλιο του 2005, οι ΗΠΑ αναζήτησαν λύσεις στο θέμα των βάσεων προσεγγίζοντας το Καζακστάν, το Τατζικιστάν και το Τουρκμενιστάν. Παρά το γεγονός ότι η βάση στο Κιργιστάν δεν ήταν τόσο χρηστική όσο εκείνη του Ουζμπεκιστάν και πως ο πρόεδρος Bakiyev αύξησε το αντίτιμο από 2 εκ. στα \$207 εκ., οι Αμερικανικές βάσεις παρέμειναν προφανώς για λόγους κύρους και παρουσίας στην περιοχή, αφού μετά την προσβολή του Ουζμπεκιστάν η Ουάσιγκτον σίγουρα δεν θα περιμένει να της ξαναπούν «φύγε» (Matveeva, 2006). Το 2006 η *Τετραετής Αμυντική Αναθεώρηση* (QDR) αναγνώρισε την Κεντρική Ασία ως «γεωστρατηγικό σταυροδρόμι», διευκρινίζοντας πως: «Οι ΗΠΑ θα επιδιώξουν να διαμορφώσουν όχι μόνο τις επιλογές των χωρών στις περιοχές αυτές, αλλά τις επιλογές [και] των χωρών εκτός αυτών, που έχουν συμφέροντα ή φιλοδοξίες σε αυτές» (QDR, 2006, σελ.28)⁵⁶.

Συμπερασματικά... Η εμμονή στις πολιτικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις και στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σε συνδυασμό με, α) την αμερικανική επέμβαση στο Ιράκ, η οποία συνέβαλε στη διάβρωση της υποστήριξης των Ηνωμένων Πολιτειών σε όλο το Μουσουλμανικό κόσμο και στη μείωση της χρηματικής βοήθειας προς τα κράτη της Κεντρικής Ασίας, καθώς μετά το 2003 το Ιράκ έγινε το επίκεντρο της Ουάσιγκτον και οι προϋπολογισμοί αυστηρότεροι για τη χρηματοδότηση του πολέμου (FY, 2009&2010, Kucera, 2008), β) τις ακαθόριστες προτεραιότητες της δεκαετίας του 1990 κυρίως, γ) την έλλειψη μιας διαφοροποιημένης προσέγγισης των κρατών και μιας στοιχειώδους κατανόησης των τοπικών ιδιαιτεροτήτων τους, άλλαξε την οπτική τους προς τις ΗΠΑ και τις κατέστησαν έναν αναγκαστικό, αλλά μη επιθυμητό συνεργάτη και μάλιστα απειλητικό, αφού βαρύνονται με υποψίες για υποκίνηση των «Χρωματικών Επανάστασεων», παρά την προσέγγιση και (προσχηματική) αφοσίωσή τους στη διατήρηση και προάσπιση της ασφάλειας· η επίδρασή τους δε, στη διαμόρφωση και εδραίωση των κρατών, υπήρξε περιφερειακή και ελάχιστη, εστιασμένη κυρίως στην διασφάλιση, ότι η όλη διαδικασία δεν θα ξεφύγει ώστε να περιπέσει σε χάος, εξάγοντας αστάθεια (Abdullaev & Barnes, 2001). Επίσης, αποδίδοντας διαφορετικό βάρος και εντελώς διαφορετική ποιότητα στις σχέσεις τους με κάθε κράτος της περιοχής, συντέλεσαν στην ενίσχυση του ανταγωνισμού μεταξύ τους, λειτουργώντας εν τέλει,

⁵⁶ Κατά τη διάρκεια της επίσκεψής της στο Τατζικιστάν τον Οκτώβριο του 2005, η Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Condoleezza Rice, δήλωσε πως: «έχουμε προσδοκίες που τις έχουμε επικοινωνήσει και θα συνεχίσουμε να τις επικοινωνούμε ξεκάθαρα στους αρχηγούς για την ανάγκη συνέχισης της δημοκρατικής ανάπτυξης, ώστε η δημοκρατική ανάπτυξη να ανταποκρίνεται στα διεθνή πρότυπα και οι εκλογές –οι οποίες αποτελούν ένα βήμα προς τη δημοκρατική πορεία- να είναι ελεύθερες, δίκαιες και χωρίς αποκλεισμούς», δήλωση που εκλήφθη ως προσβλητική και δημόσια ταπεινωτική από τους ηγέτες των κρατών της Κεντρικής Ασίας (Radio Free Europe, 2006).

ενάντια στην εγκαθίδρυση μιας ανθεκτικής συνεργατικής δομής με κανόνες (MacFarlane, 2004, σελ.457). Από την άλλη, αντί να αποτελέσουν εναλλακτική συνεργασία για τα νέα κράτη, ενδυνάμωσαν την ήδη υπάρχουσα συνεργασία μεταξύ αυτών και των δύο μεγάλων δυνάμεων της περιοχής Ρωσίας-Κίνας στα πλαίσια του SCO.

Η εμπλοκή των ΗΠΑ στην Κεντρική Ασία είναι πρωτίστως ζήτημα στρατηγικής διατήρησης του status τους, ως η μόνη υπερδύναμη με πλανητική παρουσία και ικανότητα προβολής της δύναμής τους και δευτερευόντως ζήτημα ενέργειας, ασφάλειας και εκδημοκρατισμού των κρατών τελικά. Τα συμφέροντά τους περιλαμβάνουν: την ανάσχεση της δυναμικής επανεμφάνισης της Ρωσίας και της ισχυρής παρουσίας της Κίνας, τον έλεγχο και περιορισμό του Ιράν, του Αφγανιστάν, της τρομοκρατίας, των προκλήσεων που τίθενται από το ριζοσπαστικό Ισλάμ και την προώθηση της δημοκρατικής ατζέντας (Feigenbaum, 2007a). Συνεπώς, παρότι οι ΗΠΑ απέχουν από την Κεντρική Ασία γεωγραφικά, μέσω της ενεργής χρησιμοποίησης διεθνών οργανισμών και της δικής τους εμπλοκής μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, ακολουθώντας τις επιταγές της ισορροπίας δυνάμεων, επιδιώκουν αμετάκλητα τη διατήρηση μιας δυναμικής παρουσίας, την άσκηση επιρροής, τον έλεγχο των γεωπολιτικών συμμαχιών στην Ευρασία και την αποτροπή ανάδειξης μιας οικονομικής ή πολιτικής ευρασιατικής αυτοκρατορίας σε όποια από τις δύο ηπείρους, περιορίζοντας τις ηγεμονικές επιδιώξεις της Μόσχας και του Πεκίνου (Κοτζιάς, 1011). Αυτό το πλεονέκτημα τους το δίνει η εγγύτητα της περιοχής με τη Ρωσία και την Κίνα. Το εγχείρημα του Πολέμου είχε εξ'αρχής μακροπρόθεσμο ορίζοντα, λειτουργώντας προσχηματικά για την επίτευξη και άλλων στρατηγικών. Η έλλειψη άμεσων συμφερόντων και άρα ξεκάθαρης στρατηγικής αρχικά, κατέστησε δύσκολη την αντίληψη της ύπαρξης αυτών, με αποτέλεσμα την εφαρμογή αντιφατικής, διακριτικής και αντικρουόμενης σε κάποιο μέτρο, πολιτικής τακτικής (MacFarlane, 2004, σελ.449), η οποία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «πολιτική σε αναζήτηση λογικής» (Rumer, 2007, σελ.28).

6.A.4 Οι σχέσεις Ρωσίας-Κίνας

Όταν η Ρωσία άρχισε να δημιουργείται, η Κίνα, ως πολύ παλαιότερος πολιτισμός, ήταν ήδη μεγάλος. Στην πορεία των χρόνων, ενώ η Κίνα «κλείστηκε» στον εαυτό της η Ρωσία επεκτάθηκε, άλλαξε ο χάρτης της, είχε ανόδους και υφέσεις, έγινε όμως δυνατή και για 200 - 300 χρόνια υπήρξε μια πολύ ισχυρότερη δύναμη από την Κίνα, μέλος του Ευρωπαϊκού Διευθυντηρίου και μια ισχυρή φωνή στο διεθνές σύστημα. Η ισχύς της στον 20ό αιώνα μεταφράστηκε σε σφαίρες επιρροής ή κράτη δορυφόρους στην τροχιά της (Κοτζιάς, 2011). Η ιστορία όμως κάνει κύκλους και ενίοτε επαναλαμβάνεται αντιστρέφοντας τους όρους... Λίγο πριν την εκπνοή του 20ού αιώνα η Ρωσία καταρρέει δυο φορές, ως ΕΣΣΔ το 1989 και ως Ρωσική Ομοσπονδία το 1998, ενώ η Κίνα διαγράφει σταθερά, εξαιρετική άνοδο από τις αρχές του 1980. Την ίδια περίοδο οι σχέσεις τους αρχίζουν να παρουσιάζουν μεγάλη βελτίωση, καθώς βρέθηκαν να μοιράζονται τις ίδιες

απόψεις για διεθνή θέματα, να έχουν κοινές ανησυχίες και να θέλουν να θέσουν τέρμα σε ακανθώδη χρόνια ζητήματα. Η νέα τους προσέγγιση στηρίχθηκε στην αμοιβαία αντίληψη και κοινή γεωπολιτική κατανόηση του κόσμου, στην προτίμηση στη διμερή αλληλεξάρτηση μεταξύ μεγάλων δυνάμεων και στη διάθεση για βραχυπρόθεσμους συμβιβασμούς, προς αποφυγήν άκαρπων προστριβών (Mankoff, 2009).

Εκτίμηση της πορείας των σχέσεών τους 1989-2011

Η Κίνα έγινε σημαντική για τη Ρωσία, α/ για λόγους οικονομικούς, εμπορικούς, αμυντικούς, αλλά και γοήτρου. Τη δεκαετία 1996-2006 η αξία του εμπορίου μεταξύ τους πενταπλασιάστηκε στα \$33,4 δις το χρόνο, μετατρέποντας την Κίνα τον 4ο μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της Ρωσίας. Υπήρξε, και ως ένα βαθμό συνεχίζει να είναι, βασικός πελάτης στη προμήθεια στρατιωτικού υλικού και οπλικών συστημάτων από τη Ρωσία και ένα ελκυστικό μοντέλο διακυβέρνησης ως προς την τριγωνική σχέση καπιταλισμού – δημοκρατίας – αυταρχισμού (Κοτζιάς, 2011), που πέτυχε ραγδαία οικονομική ανάπτυξη χωρίς εκπτώσεις στον έλεγχο που ασκεί η κρατική εξουσία στην οικονομία και στην κοινωνία (Gat, 2007, σελ.86, Kuchins, 2007, σελ.91). β/ Είναι μια σημαντική πηγή εργατικού δυναμικού για τον πολύπαθο νότο της Ρωσίας, που έπαθε οικονομική καθίζηση μετά την κατάρρευση. γ/ Η υποστήριξη της Κίνας είναι απαραίτητη για να προωθήσει η Ρωσία την πολυπολική παγκόσμια τάξη που θέλει, βασισμένη στην κυριαρχία μιας ομάδας (των) μεγάλων δυνάμεων, ίσως επειδή δεν είναι η ίδια το ίδιο εύρωστη, αρκετά δυνατή ή με την ίδια επιρροή όπως παλιά, για να σταθεί απέναντι στις ΗΠΑ ή για να προωθήσει μόνη της την πολυπολικότητα και την ολοκλήρωση που επιθυμεί με τις δυνάμεις της Δύσης (Κοτζιάς, 2011). Η εξωτερική πολιτική της Ρωσίας προς την Κίνα είναι ένα κομμάτι μόνο του οράματος της χάραξης του ανεξάρτητου ρόλου που επιθυμεί στην παγκόσμια σκηνή. Παρά την ταλάντευσή της με τα Ευρωπαϊκά, το σκεπτικό της για την εξωτερική πολιτική εξακολουθεί να συμπεριλαμβάνει και Ευρώπη και Αμερική. Η Ρωσία δεν θέλει να έχει μια αποκλειστική, εξαρτώμενη σχέση από την Κίνα, παρά τη μεγάλη της σημασία, από την άλλη όμως, η σχέση της με την Κίνα είναι αλληλοεξαρτώμενη με τη σχέση που έχει με το δυτικό κόσμο.

Για την Κίνα, η Ρωσία είναι, α) η χώρα που σφράγισε, (i) το εθνικιστικό κίνημα στην Κίνα όχι μόνο για τους κομμουνιστές, αλλά και για εκείνους που κατέφυγαν τελικά στην Ταϊβάν στα τέλη του 19^{ου} - αρχές 20^{ου} αιώνα, (ii) με τη θεωρία του μαρξισμού-λενινισμού το Κομμουνιστικό Κίνημα στην Κίνα, την ίδια τη Μεγάλη Κινεζική Επανάσταση, αλλά και τη Μεγάλη Πορεία του Mao ZeDong. Ταυτόχρονα, β) είναι η χώρα που για τους Κινέζους αντιπροσωπεύει έναν τύπο ευρωπαϊκού εκσυγχρονισμού που δεν είναι αμιγώς αποικιοκρατικός / αγγλοσαξωνικός, αλλά επαναστατικός (Κοτζιάς, 2011), γ) είναι στρατηγικός εταίρος γιατί είναι σε θέση να της εξασφαλίσει την ηρεμία στα δυτικά της, ώστε να επικεντρώσει τις δυνάμεις της σε άλλα πεδία αιχμής και, δ) είναι η χώρα

που εξακολουθεί να έχει πολιτική, στρατιωτική επιρροή στα κράτη της Κεντρικής Ασίας και με την οποία ασπάζονται τις ίδιες απόψεις περί αποτελεσματικής διακυβέρνησης. Για την Κίνα η πορεία της Ρωσίας τη δεκαετία του 1990 ήταν μια παράνθεση που έκλεισε μόλις παραδειγματίστηκε από τη δική της εξέλιξη (Wei, 2011). Και για την Κίνα η πολιτική της προς τη Ρωσία εντάσσεται στο συνολικό πλαίσιο της εξωτερικής της στρατηγικής, η οποία επιτάσσει ισορροπημένες σχέσεις στην Ευρασία, με τη Δύση και άλλα κράτη στην περιφέρεια της Ευρασίας. Αναλυτικότερα...

Σημεία σύγκλισης Ρωσίας-Κίνας

Ο συνεταιρισμός Ρωσίας-Κίνας δεν βασίζεται σε κοινή αντι-Αμερικανική πολιτική, αλλά στην ενεργότερη συνεργασία, στην αντιστοιχία απόψεων και προσεγγίσεων περί των παγκόσμιων προβλημάτων, όπως η μελλοντική παγκόσμια τάξη, την οποία θέλουν δίκαιη και λογική, βασισμένη στο διεθνές δίκαιο, στην πολυπολικότητα, την κρατική κυριαρχία, τη στρατηγική ισορροπία, στον ηγετικό ρόλο των ΗΕ για επίλυση των παγκόσμιων προβλημάτων⁵⁷ και την επίτευξη της προσδοκώμενης σταθερότητας. Η κάθε χώρα εμπερικλείει την άλλη στο συνολικό πλέγμα της παγκόσμιας πολιτικής της και επιθυμεί να εξασφαλίσει ένα στήριγμα στα νώτα της. Επιθυμούν να έχουν καλές σχέσεις με τις ΗΠΑ, αλλά θέλουν να τις απομακρύνουν από το εγγύτερο εξωτερικό τους. Και μπορεί η πολιτική που ακολουθούν, όσον αφορά στο εγγύτερο εξωτερικό τους να μην ταυτίζεται, ταυτίζεται όμως η επιθυμία τους να μην είναι εκεί γύρω οι ΗΠΑ (Κοτζιάς, 2011). Αυτό φέρνει τα συμφέροντα των δύο χωρών να συγκλίνουν και να συμπίπτουν σε μια μεγάλη περιοχή: την Κεντρική Ασία ή αλλιώς, τη «μεγάλη σκακιέρα» (Brzezinsky, 1998) που οι Ρώσοι προσπαθούν με σθένος να κρατήσουν στη σφαίρα επιρροής τους, η Κίνα έχει αρχίσει να κυριαρχεί και οι ΗΠΑ πολιορκούν, καθιστώντας την «μήλον της έριδος». Η Ρωσία έχει σημαντικό πλεονέκτημα στην ιδιοκτησία των αγωγών μεταφοράς φυσικών πόρων, διατηρεί βάσεις σε κράτη της περιοχής υπό την «ομπρέλα» του CSTO, εγγυάται την ασφάλειά τους μέσω αυτού, αλλά και μέσω του SCO από κοινού με την Κίνα. Η Κίνα από την άλλη πλευρά με τα κεφάλαιά της, αποτελεί την εναλλακτική επιλογή, πλήττοντας οικονομικά τη Ρωσία, χωρίς όμως να την προκαλεί ανοιχτά. Ρωσία και Κίνα δεν επιθυμούν ένα κόσμο κυριαρχούμενο από μία μόνο δύναμη, αλλά από ένα σύνολο μεγάλων δυνάμεων, το οποίο θα προωθεί και θα συντονίζει τις διεθνείς σχέσεις μεταξύ τους με βάση ένα πλαίσιο που θα το ορίζουν η κυριαρχία και η εθνική ανεξαρτησία (Κοτζιάς, 2010α). Μοιράζονται τις ίδιες απόψεις για τα αποσχιστικά κινήματα Τσετσένων-Ουιγούρων, τη δυσaráεσκεία τους για τις «Χρωματικές Επαναστάσεις», αλλά και τη γενική επέκταση της Δυτικής επιρροής στην Ευρασία. Εξέλαβαν τις προσπάθειες προώθησης της δημοκρατίας ως επιχείρηση επιλεκτική, καθοδηγούμενη από τις ανάγκες

⁵⁷ Οι απόψεις τους αυτές ενσωματώθηκαν στην Κοινή Διακήρυξη περί της Διεθνούς Τάξης του 21^{ου} αιώνα, η οποία υπεγράφη τον Ιούλιο του 2005 στη Μόσχα. Η συνθήκη του 2005 συνοδευόταν από ένα πλάνο δράσης για εμβάθυνση της συνεργασίας τους τα επόμενα χρόνια όχι μόνο στο επίπεδο της συνεργασίας αλλά και στη σφαίρα της ασφάλειας και της άμυνας (Mankoff, 2007, σελ.206-207).

της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ για επέκταση της επιρροής τους στο εξωτερικό και για αλλαγή των εχθρικών καθεστώτων με άλλα, φιλικότερα προς αυτές, και όχι από μία ηθική δέσμευση στα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία, την οποία χρησιμοποίησαν ως «φύλλο συκής» (Mankoff, 2009, σελ.206, Kuchins, 2007). Στηρίζουν ως εκ τούτου το δικαίωμα κάθε κράτους στον αυτοπροσδιορισμό του όσον αφορά στο πολιτικό σύστημα διακυβέρνησής του. Η άνθηση της συνεργασίας τους επικουρήθηκε από την απόφαση των ΗΠΑ να επιτεθούν στο Ιράκ, παρά την άρνηση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, και την επίθεση της Ουάσιγκτον εναντίον των κρατών που ο πρόεδρος Bush χαρακτήρισε ως «άξονα του κακού» (Ιράν, Ιράκ και Βόρεια Κορέα), η οποία αναβίωσε φόβους για τους κινδύνους της μονοπολικότητας, της μονομέρειας και της μονοκρατορίας των ΗΠΑ, όπως αυτή εκδηλώθηκε στη δεκαετία του 1990.

Σημεία Τριβής, Ανταγωνισμού και Απόκλισης

Ρωσία και Κίνα χρησιμοποιούν την εμβάθυνση των σχέσεων τους ως ακίδα «στον κόρφο» της Δύσης· επιθυμούν η καθεμιά να αξιοποιήσει την άλλη πλευρά για να δυναμώσει απέναντι στις ΗΠΑ, αλλά ταυτόχρονα θέλει να αποφύγει να αξιοποιηθεί η ίδια από την άλλη, σε βάρος των σχέσεών της με τις ΗΠΑ (Κοτζιάς, 2011).

Η απόφαση Putin να στηρίξει τις ΗΠΑ στο Αφγανιστάν, «πάτησε» πάνω στις αντιρρήσεις της Κίνας. Ο δυναμισμός αυτής της κίνησης των ΗΠΑ αύξησε τις ανησυχίες της Κίνας σχετικά με μια πιθανή μελλοντική διένεξη της μαζί τους. Αντίστροφα, η εκπληκτική της οικονομική και στρατιωτική άνοδος, αυξάνει τους προβληματισμούς των ΗΠΑ. Εδώ, η προσπάθεια της Ρωσίας να διατηρήσει καλές σχέσεις και με τις δύο δυνάμεις την έφερε σε δύσκολη θέση, όμως κατάφερε να περάσει ως παράγοντας κύρους, σταθερότητας και εξισορρόπησης στην Ευρασία. Μπορεί οι σχέσεις Μόσχας - Ουάσιγκτον να χειροτέρεψαν τα τελευταία χρόνια, το γεωπολιτικό της βάρος ανέβηκε από το παίξιμο του «χαρτιού της Κίνας», την επιρροή και τα συναλλαγματικά της αποθέματα, καθιστώντας την ισχυρό σύμμαχο για την Κίνα, ακόμα κι αν δεν δείχνει καμία διάθεση να συρθεί σε μια αντιπαράθεση Κίνας - ΗΠΑ για την Ταϊβάν (Mankoff, 2009, σελ.208). Το θέμα της Ταϊβάν όπως και οι πιθανές συνέπειες της επιθυμίας της Κίνας να πατάξει με κάθε μέσο και τρόπο τις αποσχιστικές τάσεις στο Θιβέτ και στην ΣινΤσιαγκ, ανησυχούν ιδιαίτερα τη Ρωσία. Ακόμη, την ενοχλεί η σταθερή άρνηση της Κίνας να αιτιολογήσει την εισβολή στο έδαφος άλλου κράτους, ιδιαίτερα μετά την απορριπτική στάση της στη Ρωσική εισβολή στη Γεωργία, γραμμή η οποία επηρέασε και τα άλλα μέλη του SCO, αποτελώντας σημαντική δοκιμασία για τις σχέσεις τους (Μέρος Β' 7.ΣΤ.1).

Η Κίνα είναι για τη Ρωσία ένας άβολος γείτονας, ένας εν δυνάμει αντίπαλος. Η Ρωσία δεν αισθάνεται ασφαλής από την αυξανόμενη δύναμή της σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο. Η ανισότητα του οικονομικού και στρατιωτικού βάρους των δύο χωρών έχει στρατηγική σημασία, καθώς η Κίνα άρχισε να αποκτά πλεονεκτήματα και

μοχλούς επιρροής στο εγγύτερο εξωτερικό της Ρωσίας, την Κεντρική Ασία, στερώντας τη Ρωσία από τους δικούς της, καθώς τα κράτη της συνειδητοποιούν τη δυνατότητά τους να ακολουθήσουν πιο ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική ισορροπώντας μεταξύ Ρωσίας, Κίνας, αλλά και Δύσης (Mankoff, 2009). Ο στρατιωτικός εκσυγχρονισμός της Κίνας είναι σαν δόκοπο μαχαίρι, γιατί ενώ η Ρωσία έχει αρχίσει και συρρικνώνει τον πυρηνικό της εξοπλισμό, συνεπεία των συμφωνιών START I και SORT, η Κίνα η οποία δεν υπήρξε μέλος των συνομιλιών, συνεχίζει να εκσυγχρονίζει το οπλοστάσιό της (Κοτζιάς, 2011). Επίσης, η Κίνα με την οικονομική πολιτική προσέλκυσης επενδύσεων που ακολούθησε από τη δεκαετία του 1980, κατάφερε να διαθέτει πάρα πολλά know how και τη δυνατότητα να αναλύει τεχνολογίες αιχμής διαφορετικής προέλευσης, άμυνας, πληροφορικής, ρομποτικής, παράγοντας συνεχώς νέα (Κοτζιάς, 2011, Καθημερινή, 2011). Αυτό προξενεί δυσφορία στη Ρωσία, η οποία συνειδητοποιεί πως η πώληση τεχνολογίας στους Κινέζους στις δεκαετίες 1990-2000 μπορεί να τις έλυσε ζητήματα οικονομικών, επενδύσεων και εμπορίου, αλλά την έφερε σε υποδεέστερη θέση τεχνολογικά, γεγονός που μπορεί να εγκυμονεί κινδύνους, αν δεν επανέλθει (Κοτζιάς, 2011). Οι Ρώσοι δεν θέλουν να αποτελέσουν μονοπρωμηθευτές για την Κίνα, καθώς η μακροχρόνιας ανάγκες της για πρώτες ύλες, την ωθούν να συνάπτει συμφωνίες ενέργειας με χρονικό ορίζοντα ακόμη και των 30 ετών. Οι Ρώσοι είναι και εδώ επιφυλακτικοί, μήπως η κατασκευή των αγωγών προς την Κίνα αυξήσουν την εξάρτησή της από αυτήν. Φοβάται ακόμη, μήπως εγκλωβιστεί σε κάποιου είδους νέο-αποικιακή οικονομική σχέση, εξάγοντας πρώτες ύλες (ενέργεια, ξυλεία, ορυκτά) και εισάγοντας τελικά αγαθά. Και βέβαια δεν επιθυμούν να γίνουν ένα είδος junior partner των Κινέζων.

Σημαντικό αγκάθι για τη Ρωσία, είναι επίσης το ενδεχόμενο της διαμόρφωσης μιας συνεργασίας ΗΠΑ-Κίνας ως G2, όπου η ίδια θα λείπει καθώς δεν είναι ακόμη σε θέση να αποτελέσει τη δεύτερη δύναμη στον πλανήτη, σ' αυτό το σχήμα. Γι' αυτό το λόγο επιθυμεί ένα σχήμα ευρύτερο μεγάλων δυνάμεων. Σε αυτό το σημείο, συγκλίνουν ακόμη τουλάχιστον, με την Κίνα η οποία θεωρεί εαυτόν αναπτυσσόμενη. Το θέμα είναι μελλοντικό: αν εδραιωθεί η θέση της θα εξακολουθήσει να επιδιώκει την «αρμονική ανάπτυξη», ή θα «καταχραστεί» τη δεσπόζουσα θέση της (Κοτζιάς, 2010α);

Τέλος, μία από τις μεγαλύτερες απειλές στη συνεργασία των δύο χωρών είναι η περιοχή της Σιβηρίας και της Ρωσικής Άπω Ανατολής, οι δύο πιο αραιοκατοικημένες και οικονομικά υποβαθμισμένες περιοχές της Ρωσικής Ομοσπονδίας, με τα μεγαλύτερα αποθέματα σε ενεργειακά και ορυκτά κοιτάσματα. Η ικανότητα της Μόσχας να ελέγξει αυτές τις περιοχές παραμένει περιορισμένη από τις μεγάλες αποστάσεις, το φτωχό επικοινωνιακό και συγκοινωνιακό δίκτυο και την έλλειψη χρηματοδότησης για επενδύσεις και έργα. Η αδυναμία αυτή μπορεί να τροφοδοτήσει περιφερειακά αποσχιστικά κινήματα και αφήνει την περιοχή τρωτή στην κινεζική επιρροή ή σε μια μελλοντική επιθετικότητα ή επεκτατικότητα ενδεχομένως. Η περιοχή γειτνιάζει με την Κίνα η οποία επεμβαίνει ήδη

οικονομικά, δημιουργώντας υποδομές με τα κεφάλαια που διαθέτει, ενώ και μόνο η πληθυσμιακή αναλογία στις όχθες του ποταμού Αμούρ, το φυσικό σύνορο των δύο χωρών, είναι ενδεικτική των πιέσεων που μπορούν να ασκηθούν στην περιοχή: η Ρωσική πλευρά αριθμεί 7εκ. Ρώσους, ενώ η Κινεζική 58εκ. Κινέζους (Κοτζιάς, 2011)! Η κατάρρευση του Σοβιετικού καθεστώτος των συνόρων, η σύναψη των συνοριακών συμφωνιών με την Κίνα, που τα έχουν καταστήσει διάτρητα και οι οικονομικές πιέσεις που υφίστανται οι Κινέζοι, τους έχουν οδηγήσει σε σημαντική (λαθρο-)μετανάστευση στη Σιβηρία και τη Ρωσική Άπω Ανατολή, η οποία μπορεί να αλλάξει το χαρακτήρα και την εθνική σύνθεση της περιοχής, να θέσει τα θεμέλια για μία πολιτική εξαγοράς από πλευράς Πεκίνου ή να περάσει η περιοχή στην Κινεζική σφαίρα επιρροής. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την οικονομική και στρατιωτική άνοδο της Κίνας, έχει πυροδοτήσει αντι-Κινεζικές στάσεις, ενώ υπάρχουν και απόψεις και εθνικιστικές φωνές στη Ρωσία που μιλούν για μια υφέρπουσα Κινεζική εξαγορά⁵⁸. Η αυξανόμενη δυσαρέσκεια μεταξύ του Ρωσικού πληθυσμού των περιοχών αυτών, συμπεριλαμβανομένου του στρατού, θα μπορούσε να θέσει σε σοβαρό κίνδυνο την Ρωσο-Κινεζική συνεργασία. Γι' αυτό και η Ρωσία θεωρεί το θέμα ύψιστης εθνικής ασφάλειας και σοβαρή απειλή στην οικονομική και πολιτική της θέση στην περιοχή Ασίας-Ειρηνικού (Mankoff, 2009, σελ.222). Η ανάπτυξη της απαιτεί κεφάλαια, εμπόριο, οικονομική ενσωμάτωση, άνοιγμα των συνόρων στη διακίνηση αγαθών και ανθρώπων. Από τη δεκαετία του 1990, η οικονομία της περιοχής έχει σε μεγάλο βαθμό ενσωματωθεί σ'ένα ασιατικό δίκτυο ανταλλαγών/εμπορίου, κοντύτερα στο Πεκίνο από τη Μόσχα. Η Ρωσία έλαβε μια σειρά περιοριστικών εμπορικών και φορολογικών μέτρων και αρνήθηκε αρκετές Κινεζικές προτάσεις για οικοδόμηση υποδομών, που να συνδέουν τις δύο χώρες, ώστε να διασκεδάσουν τις εθνικιστικές εξάρσεις εντός της Ρωσίας που εθνικιστές Ρώσοι υποκινούν. Στα πλαίσια των περιοριστικών μέτρων ενάντια στην Κινεζική διείσδυση, τίθεται και το κλείσιμο της αγοράς Cherkizovskiy, καθώς μειώθηκαν οι εμπορικές ροές και ο συνολικός αριθμός των μεταναστών στη Ρωσία το 2009. Την ίδια χρονιά, οι ηγέτες των δύο χωρών ενέκριναν ένα πρόγραμμα συνεργασίας για την περιοχή.

Προκειμένου να εξισορροπήσουν διπλωματικά στα σημεία ανταγωνισμού, απόκλισης και τριβών, Ρωσία και Κίνα προβαίνουν σε αντισταθμιστικές κινήσεις. Η Ρωσία συνεχίζει να αναπτύσσει τους δεσμούς της με τη Δύση και ασιατικά κράτη όπως η Ιαπωνία και η Ινδία, ενώ η κατασκευή αγωγών στην Ανατολική της πλευρά και οι επιλογές της ως προς τις διαδρομές που θα χαραχθούν, είναι μια τακτική που υιοθέτησε για να αντισταθμίσει την εξάρτησή της ως παρόχου πετρελαίου και αερίου, από την

⁵⁸ Ο πρόεδρος Putin είχε επισημάνει το γεγονός ότι στο μέλλον «οι ντόπιοι πληθυσμοί της Σιβηρίας θα μιλούν Κινέζικα, Ιαπωνικά και Κορεάτικα». Δεν είναι ασυνήθιστη η έκφραση στη Μόσχα της κινεζοποίησης των συνοριακών περιοχών. Μια Ρωσίδα δημοσιογράφος έγραψε πως «η προσάρτηση της [Άπω Ανατολής] από την Κίνα έχει ήδη αρχίσει» (Latynina, 2001). Ανάλογες φωνές επισημαίνουν πως οι Κινέζοι δεν έχουν ξεχάσει την προσάρτηση του Βλαδιβοστόκ και της Ανατολικής Ασίας από τη Ρωσία, ποτέ δεν αποδέχτηκαν τις άνισες συνθήκες του 1858 και 1860, με τις οποίες η Ρωσία απέκτησε μεγάλες περιοχές στην Άπω Ανατολή από την Δυναστεία των Τσινγκ στο τελικό στάδιο της παρακμής τους και ότι τα βιβλία της σύγχρονης Κίνας δεν αναγνωρίζουν τη Ρωσική κυριαρχία στην περιοχή (Mankoff, 2009, σελ.223-224).

Ευρώπη, αλλά και από την Κίνα: αναπτύσσει εντατικά τις σχέσεις της με την Ιαπωνία, (με την οποία η Κίνα δεν απολαμβάνει τις καλύτερες), λόγω των κεφαλαίων που διαθέτει για επενδύσεις, τις ανάγκες της για ενέργεια, χωρίς εντούτοις να παραβλέπει το πρόβλημα των Κουρίλων Νήσων. Στο πλαίσιο αυτό διαφοροποίησε τη διαδρομή του αγωγού πετρελαίου από τη Σιβηρία στην Κίνα και αντί να έχει κεντρικό καταληκτικό κόμβο την Κίνα, θα έχει τον Ειρηνικό και την Ιαπωνία, με την τροφοδοσία της Κίνας να γίνεται μέσω ενός παρακλαδίου και όχι του κεντρικού αγωγού. Γεωστρατηγικά, οι Ρώσοι θα εξαρτώνται πολύ περισσότερο από τους Ιάπωνες, όμως οι Ιάπωνες έχουν μικρότερες αγορές και μεγαλύτερες εξαρτήσεις απ' ό,τι η Κίνα, η οποία φροντίζει να ενισχύει τις εναλλακτικές της (Κοτζιάς, 2011). Όσον αφορά στους Ιάπωνες και το ζήτημα των Κουρίλων νήσων, η Ρωσία λήγοντας τα συνοριακά θέματα με την Κίνα, έστειλε ένα πολιτικό μήνυμα επιθυμίας διερεύνησης κοινών τόπων συνεννόησης και λύσης των εδαφικών τους διαφορών, ώστε να πάψουν να επιβαρύνουν τις σχέσεις τους. Επίσης, εξακολουθεί σταθερά να εξοπλίζει περιφερειακά κράτη - παραδοσιακούς συμμάχους της. Η Ινδία έρχεται πρώτη εδώ, καθώς διατηρώντας η Ρωσία μια στρατηγική σχέση μαζί της, πέραν της πολύ προσοδοφόρας εμπορικής, μπορεί να αποτελέσει οικονομικό, πολιτικό και στρατιωτικό αντίβαρο για τους Κινέζους στο μέλλον.

Η Κίνα αντιλαμβάνεται πως η οικονομική και ενεργειακή διείσδυσή της στην Κεντρική Ασία αποτελεί ενόχληση και πρόκληση για τη Ρωσία, όπως και ο εκσυγχρονισμός των στρατιωτικών της δυνάμεων. Πρόθεσή της πρωτίστως, είναι η εξυπηρέτηση των εσωτερικών της ενεργειακών αναγκών, εφαρμόζοντας τακτικές που είναι αμοιβαία επωφελείς και για τις δημοκρατίες της Κεντρικής Ασίας. Για την Κίνα, το άνοιγμα του αγωγού φυσικού αερίου Κίνας - Κεντρικής Ασίας βλάπτει περισσότερο τη θέση της Ρωσίας, παρά τα συμφέροντά της. Στα πλαίσια της αρμονικής της ανόδου, προσπαθεί να μετριάσει τα αισθήματα απειλής, γι' αυτό και επιμένει στην οικονομική διασύνδεσή της με τα κράτη της Κεντρικής Ασίας. Προκειμένου να εξισορροπήσει τον άξονα Ρωσίας-Ινδίας καθίσταται σημαντικός εταίρος για το Πακιστάν, αντίπαλο και των δύο χωρών.

Ο συνεταιρισμός Κίνας - Ρωσίας είναι σε μεγάλο βαθμό μια αντανάκλαση της κατάστασης των σχέσεων της Ρωσίας με τη Δύση, καθώς αν η Ρωσία πιστεύει ότι τα συμφέροντά της αγνοούνται από τη Δύση, ένας συνεταιρισμός με την Κίνα, που είναι ένας δυνατός παίκτης, ενισχύει την ικανότητα της Μόσχας να προκαλέσει την νομιμότητα μιας διεθνούς τάξης βασισμένης στις αρχές της Ουάσιγκτον (Mankoff, 2009). Κάτι ανάλογο ισχύει και για την Κίνα η οποία επιθυμεί να καταστεί μια μεγάλη και υπολογίσιμη παγκόσμια δύναμη, οπότε είναι θέμα διεθνούς ισορροπίας και εδραίωσης της θέσης της, οι καλές σχέσεις της με τη Ρωσία και τις ΗΠΑ. Η συνεργασία και ο στρατηγικός συνεταιρισμός των δύο χωρών έχει εντούτοις ακόμη μικρές πιθανότητες να εξελιχθεί σε μια αληθινή συμμαχία, όσο συνεχίζουν να έχουν διιστάμενα και ανταγωνιστικά

συμφέροντα στην Άπω Ανατολή της Ρωσίας, θέμα το οποίο επικουρεί τις ανησυχίες που ήδη αναφέρθηκαν, γεννά εθνικισμό, φόβο, καχυποψία, αναπτύσσει ξενοφοβική ρητορική, αισθήματα που παραμένουν εξέχοντα χαρακτηριστικά του Ρωσικού πολιτικού τοπίου κυρίως (Mankoff, 2009). Αν εντούτοις, μπορούσαν οι δύο χώρες να ξεπεράσουν τα μεταξύ τους αγκάθια θα αναδεικνύονταν σε δίδυμο παγκόσμιας βαρύτητας. Ίσως η ενδεχόμενη κλιμάκωση της έντασης μεταξύ Ιράν και Δύσης, ιδιαίτερα μετά τις απειλητικές προθέσεις του Ισραήλ (Κεφ. 8.Β.1) και οι κίνδυνοι που ελοχέουν σε μια τέτοια εξέλιξη, να ωθήσουν τις δύο χώρες σε επανεξέταση των σημείων σύγκλισης και τριβής. Ίσως εκεί να κρύβεται μια έκπληξη.

6.Β Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

6.Β.1 Η Κεντρική Ασία για την Ινδία

Για την Ινδία κυρίαρχο θέμα είναι η αυτοσυντήρηση, η έλλειψη απειλών σε βάρος της και βέβαια, η δυνατότητα αλλά και ετοιμότητα αντιμετώπισης οποιασδήποτε απειλής αν χρειαστεί. Θέλει να δει τις Δημοκρατίες της Κεντρικής Ασίας να εξελίσσονται σε προοδευτικές, κοσμικές δημοκρατίες, ουδέτερες σε διάθεση και ανεξάρτητες στην πραγματικότητα, καθώς βλέπει πως οι εσωτερικές αδυναμίες που κάποιες έχουν, αλλά και ένα ασταθές μίγμα εθνικών και θρησκευτικών ομάδων τραβά τις εσωτερικές αλληλεπιδράσεις προς διαφορετικές κατευθύνσεις, τις καθιστά τρωτές σε εχθρικές δυνάμεις και στην αποσταθεροποίηση. Επιπροσθέτως, θεωρεί ανησυχητική την ένταση με την οποία η εξωτερική δημοκρατική επιτακτικότητα αντιπαλεύεται την εσωτερική παραδοσιακή αυταρχικότητα. Η επιρροή της Ρωσίας στην περιοχή υπάρχει αλλά δεν είναι αποκλειστική και ο συνιστάμενος χώρος γεμίζει από διάφορες συγκρουόμενες δυνάμεις, ενώ κρατικές και μη-κρατικές δυνάμεις από το Πακιστάν, τη Μέση Ανατολή και κάποιες άλλες χώρες εξακολουθούν να διαβρώνουν τον κοσμικό χαρακτήρα της περιοχής. Ο οικονομικός, ενεργειακός και στρατιωτικός ανταγωνισμός προσθέτει στην αντιπαλότητα μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων, εντείνοντας τις περιφερειακές αντιθέσεις. Η Ινδία η οποία διατηρεί καλές σχέσεις με τη Ρωσία και το Ιράν, προτιμά να αναπτύξει ακόμη περισσότερο τις σχέσεις της με τις εν λόγω δύο χώρες, ώστε να εξισορροπήσει την κυριαρχία που απέκτησε το Πακιστάν μέσω της στήριξης των ΗΠΑ, τη μεσολάβηση των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν (Νταβούτογλου, 2010, σελ.718), αλλά και τη συνεργασία του με την Κίνα. Ως «αντίδραση» σε αυτή τη συνεργασία και επιθυμώντας να καταστεί περιφερειακή δύναμη έτοιμη να αναλάβει περιφερειακές ευθύνες, πέρα από τη συνεργασία της με το Ιράν και τη Ρωσία, έχει στραφεί προς το Αφγανιστάν και έχει δουλέψει πολύ για να κερδίσει την εμπιστοσύνη της μετά-Ταλιμπάν κυβέρνησης της Καμπούλ. Η πολιτική της εδώ περιλαμβάνει το άνοιγμα προξενικών γραφείων σε διάφορες πόλεις του Αφγανιστάν, χρηματοδοτήσεις και συνεισφορές (6^{ος} μεγαλύτερος

χορηγός βοήθειας) για την ανοικοδόμηση του Αφγανιστάν και μια ευρεία γκάμα προγραμμάτων σε όλους τους τομείς της οικονομίας, εκπαίδευσης, μεταφορών, ενέργειας, επικοινωνίας και υγείας. Ένα από τα σημαντικά έργα που χρηματοδότησε είναι ο δρόμος που συνδέει την επαρχία Κανταχάρ του Αφγανιστάν με το Ιρανικό λιμάνι Τσαχμπαχάρ, αρχικής αξίας \$80 εκ., προασπίζοντας μάλιστα την ασφάλεια των Ινδών εργατών με μια παραστρατιωτική δύναμη 300 ανδρών» (Weinbaum, 2006, σελ.16).

6.B.2 Η Κεντρική Ασία για το Πακιστάν

Για το Πακιστάν ο ανταγωνισμός για την επιρροή των εμπλεκόμενων δυνάμεων επί του Αφγανιστάν είναι σημαντικός για την ασφάλειά του. Θεωρεί τις δυνάμεις των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν σημαντικές, γιατί προωθούν τη στρατηγική ασφάλεια και για το Πακιστάν και αυτός ο ρόλος δεν πρέπει να ελαχιστοποιηθεί, καθώς η Ινδία, το Ιράν, η Κίνα και η Ρωσία δεν θα σκεφτούν τα συμφέροντα του στη διευθέτηση ασφαλών συνόρων με το Αφγανιστάν. Αυτός είναι και ο λόγος που προωθεί ένα καθεστώς φιλικά προσκείμενο προς το Αφγανιστάν και παρέχει τη στήριξή του στο καθεστώς των Ταλιμπάν (Rashid, 2008). Από την άλλη πλευρά, φοβάται την άνοδο της Ινδικής επιρροής στο Αφγανιστάν και την Κεντρική Ασία, εφόσον δεν βλέπει κανέναν αλτρουισμό στις προσπάθειες της Ινδίας, παρά μόνο γεωπολιτικά συμφέροντα (Weinbaum, 2006, σελ.16). Γι'αυτό άλλωστε και η βοήθειά της προς αυτό είναι σημαντική. Η εικόνα που έχει για τις σχέσεις Αφγανιστάν-Ινδίας είναι αυτή της αποικίας, η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως πλατφόρμα μυστικών επιχειρήσεων προς το Πακιστάν (Scheuer, 2006, σελ.116). Κάθε φορά που η Ινδία και το Αφγανιστάν αναθερμαίνουν τις σχέσεις τους, το Πακιστάν ανησυχεί και ένας λόγος για την στενή σχέση Ινδίας-Αφγανιστάν, είναι ακριβώς η ανοχή του Πακιστάν σε τρομοκρατικά και Ισλαμικά στοιχεία εντός του εδάφους του (Tarzi, 2006). Τα συμφέροντα της Ινδίας στο Αφγανιστάν έχουν να κάνουν με την ασφάλειά της, την πρόσβαση στην ενέργεια, είτε μέσω Τουρκμενιστάν και Αφγανιστάν, είτε μέσω Ιράν-Αφγανιστάν, θέλει όμως και να ελέγξει την ικανότητα μπορεί το Πακιστάν να κερδίσει κυρίαρχη επιρροή εκεί, στα πλαίσια των σχεδίων της για οικονομική, εν αρχή, κυριαρχία στην περιφέρειά της. Για το Πακιστάν έχει προτεραιότητα η σταθερότητα σε όλη την ευρύτερη περιοχή, ιδιαίτερα μετά τη συνεργασία του με την Κίνα για το σημαντικό λιμάνι Γκουαντάρ, αφού δίνει τη δυνατότητα να δημιουργηθεί ένας νέος διεθνής δρόμος για τις θαλάσσιες μεταφορές που θα μπορούσε να εξυπηρετήσει εκτός από το ίδιο και την Κίνα, το Αφγανιστάν, αλλά και την Κεντρική Ασία.

6.B.3 Η Κεντρική Ασία για το Αφγανιστάν

Η νευραλγική του θέση να διαθέτει τα σημαντικότερα περάσματα και να ελέγχει τις οδικές αρτηρίες που συνδέουν την Κεντρική Ασία με την Ινδική υποήπειρο, το έχουν αναδείξει σε σημείο τομής των συμφερόντων των περιφερειακών (Ινδίας, Πακιστάν, Ιράν)

και των παγκόσμιων δυνάμεων (ΗΠΑ, Ρωσίας, Κίνας, NATO). Η Ρωσία μετά την αποτυχία της να εδραιώσει την κυριαρχία της, επιδίωξε να μην χάσει την επιρροή της και αυτό φάνηκε εν μέρει από την επέμβασή της στον εμφύλιο πόλεμο του Τατζικιστάν με την εγκαθίδρυση συνοριακών στρατευμάτων φύλαξης και προστασίας στην Αφγανο - Τατζικική μεθόριο όπου αν μη τι άλλο, επιβεβαίωσε την αντίληψη ενός προκεχωρημένου συνόρου της. Κατά μία άποψη τα σύνορα των γεωπολιτικών αξόνων τέμνονται στο τρίγωνο Αφγανιστάν-Τατζικιστάν-Κασμίρ το οποίο αποτελεί στρατηγικό κόμβο της Ευρασίας (Νταβούτογλου, 2010, σελ.716), γεγονός που επιβεβαιώνουν οι συνοριακές διαμάχες μεταξύ Κίνας-Ινδίας και Ινδίας-Πακιστάν, ενώ οι συμμαχίες που συνάπτονται βάσει αυτών των διαφωνιών, αποδεικνύουν τη σημασία της περιοχής ως γεωπολιτικού κόμβου για τις στρατηγικές ισορροπίες.

6.B.4 Η Κεντρική Ασία για το Ιράν

Για τα κράτη της Κεντρικής Ασίας το Ιράν αντιπροσώπευε έναν ενδιαφέροντα συνέταίρο στις προσπάθειες ενσωμάτωσής τους στην παγκόσμια οικονομία, ενώ το Ιράν χρειαζόταν την ανάπτυξη των σχέσεών του μαζί τους, ώστε να διασφαλίσει την ασφάλειά του, τα πολιτικά και οικονομικά του συμφέροντα. Επίσης, σημαντικό ρόλο έπαιξε η αντίληψη του Ιράν πως η περιοχή μπορεί να καταστεί και να παραμείνει αυτοδύναμη και αυτοκυρίαρχη, χωρίς την παρέμβαση εξω-περιφερειακών δυνάμεων. Η αρχική προσέγγιση του Ιράν στα κράτη της Κεντρικής Ασίας, στόχευε στην εγκαθίδρυση ενός ενδο-περιφερειακού Ισλαμικού συνασπισμού κρατών, που θα μπορούσαν να δρουν ως στρατηγική ασπίδα διαφυλάσσοντας το Ιράν από την ξένη (ιδιαίτερα Αμερικανική) καταπάτηση και περικύκλωση. Σύντομα συνειδητοποίησε πως αυτή η στρατηγική εξαγωγής του ριζοσπαστικού Σιιτικού μοντέλου του ήταν αναποτελεσματική στους Τουρκόφωνους Σουνίτες-Μουσουλμάνους της Κεντρικής Ασίας, καθώς επίσης πως δεν είχε τις υλικές ικανότητες να διεκδικήσει και προβάλλει τον εαυτό του ως κυρίαρχο δρώντα στην περιοχή. Έτσι, η οικοδόμηση των σχέσεών του με τα γειτονικά του κράτη, μπορεί να ξεκίνησε αμέσως μετά την ανεξαρτητοποίησή τους και με διαφορετικούς στόχους, στην πορεία προσαρμόστηκε και βασίστηκε στα κοινά συμφέροντα, τις εθνοπολιτιστικές συγγένειες και τις γεωστρατηγικές ιδιαιτερότητες της περιοχής, οι οποίες μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, περιελάμβαναν την ασφάλεια, με ότι αυτό περιέκλυε, γεγονός που έστρεψε την εξωτερική του πολιτική σε μια πιο πραγματιστική και ρεαλιστική κατεύθυνση (Pahlavi & Hojati, 2010). Έτσι, στην προσέγγισή του αντικειμενικοί σκοποί ήταν: α/ να εξισορροπήσει τη γεωπολιτική πίεση που του ασκείται, αυξάνοντας σιγά-σιγά την περιφερειακή του επιρροή και αποκομίζοντας παράλληλα κάποια κέρδη, κυρίως στον τομέα της ενέργειας, β/ τα οποία κέρδη, από όποιο τομέα κι αν προκύψουν, έχουν αντίκτυπο στην ευρύτερη Ευρασιατική και Μεσανατολική σκηνή, περιορίζοντας τη Δυτική ανάμιξη στην ευρύτερη «γειτονιά» του, όπως και τις Τουρκικές πιέσεις, γ/ γεγονός που

μπορεί να απαιτηθεί και να επιτευχθεί και μέσω των περιφερειακών διακανονισμών της «γειτονιάς» του, στους οποίους «δικαιωματικά» μπορεί να ανήκει (π.χ. SCO) (Pahlavi & Hojati, 2010, σελ.225). Επενδύει σε διμερές και πολυμερές πλαίσιο, σε έργα υποδομής μεγάλης κλίμακας, αγωγούς, οδικές και σιδηροδρομικές αρτηρίες, προκειμένου να αποτελέσει κόμβο σύνδεσης της Κεντρικής Ασίας με την Ευρώπη, γενικών μεταφορών και ειδικότερα ενέργειας, αποφεύγοντας τις απομονωτικές προσπάθειες των ΗΠΑ. Προωθεί την περιφερειακή του πολιτική ως κομμάτι της διεθνούς του πορείας με γνώμονα την επιθυμία του να μην επιτρέψει ποτέ ξανά να βρεθεί σε κατάσταση «*διεθνούς απομόνωσης και στρατηγικής τρωτότητας*» (Pahlavi & Hojati, 2010, σελ.217).

6.B.5 Η Κεντρική Ασία για την Τουρκία

Η Τουρκία έχει στενούς ιστορικούς και πολιτιστικούς δεσμούς με τους Τουρκογενείς πληθυσμούς της Κεντρικής Ασίας και με πολλές από τις αυτόνομες Τουρκικές Δημοκρατίες της Ρωσίας, συμπεριλαμβανομένης της Τούβα, Μπασκορτοστάν και Αντιγκέα (Blank, 2010, Νταβούτογλου, 2010). Μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ επιχείρησε να αναλάβει καθοδηγητικό ρόλο για αυτούς τους πληθυσμούς, θεωρώντας ότι θα μπορούσαν να φτιάξουν μια μεγάλη συμμαχία μαζί τους· μάλιστα, ανέλαβε την πρωτοβουλία να επιδιώξει τη διεύρυνση του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας (Economic Cooperation Organization, ECO), ώστε να συμπεριλάβει τις χώρες της Κεντρικής Ασίας και το Αφγανιστάν, με επίκεντρο τη στρατηγική ζώνη Τουρκία-Ιράν-Πακιστάν. Η κίνησή του αυτή ενόχλησε τις πολιτικές ελίτ της περιοχής και ανησύχησε τη Ρωσία και τις ΗΠΑ καθώς θεωρήθηκε ότι, 1. θα αναζωογονήσει την Ευρασιατική σύνδεση της Κεντρικής Ασίας που διέρχεται νότια της Κασπίας, αλλά και την οικονομικοπολιτική σύνδεση της ιστορικής «Οδού του Μεταξιού», 2. θα οξύνει τη σύγκρουση συμφερόντων των τριών αυτών χωρών, ως αποτέλεσμα του ανταγωνισμού στο παζλ των αγωγών, 3. το Ιράν θα μπορούσε να αποκτήσει μέσω του ECO μια αποτελεσματική θέση στο ευρασιατικό σύστημα οπότε θα κάμπτονταν οι προσπάθειες των ΗΠΑ για τη διεθνή του απομόνωση, 4. θα όξυνε ιδιαίτερα την ανησυχία της Ρωσίας από το ενδεχόμενο να ενισχυθεί το στρατηγικό βάρος και οι δυνατότητες ελιγμών της Τουρκίας στα πλαίσια του ιστορικού ανταγωνισμού Τουρκίας-Ρωσίας, 5. θα δυσκόλευαν οι προσπάθειες προσαρμογής στις δυναμικές αλλαγές ισορροπίας, αλλά και οι κινήσεις Ρωσίας-ΗΠΑ. Οι ΗΠΑ ανέλαβαν να επηρεάσουν την Ινδία, προειδοποιώντας την για τον υπό διαμόρφωση βόρειο ισλαμικό άξονα, ενώ η Ρωσία ασκώντας πιέσεις και με κινήσεις περιορισμού της τουρκικής δραστηριότητας, προκάλεσε την αναδίπλωση της Τουρκίας και την υποχώρησή της από τον Καύκασο ως το 2001 (Νταβούτογλου, 2010, σελ.717, Shaikhutdinov, 2007, Κοτζιάς, 2011). Η Τουρκία προκειμένου να διαφυλάξει τις λεπτές ισορροπίες, να καθησυχάσει τη Ρωσία και να στείλει ένα μήνυμα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενεργοποίησε τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας Παρευξινίων Χωρών,

(Organization of the Black Sea Economic Cooperation), κίνηση που όμως ανησύχησε το Ιράν, το οποίο τελικά προσέγγισε τη Ρωσία (Νταβούτογλου, 2010, σελ.717) ματαιώνοντας κατά κάποιο τρόπο τις όποιες βλέψεις της.

6.B.6 Η Κεντρική Ασία για την Ιαπωνία

Η εμπλοκή της Ιαπωνίας στην Κεντρική Ασία, ως χρηματοδότης έργων και υποδομών και στα πέντε κράτη της Κεντρικής Ασίας, εφορμά από κίνητρα που πηγάζουν πέρα από τη διπλωματία των φυσικών πηγών που έχει ανάγκη, ή έστω από ανταγωνισμό προς την Κίνα. Η Ιαπωνική αναγνώριση των ηγεσιών των κρατών και η στήριξή τους στην οικοδόμηση της κρατικής τους υπόστασης έχει να κάνει και με την επιβεβαίωση του ρόλου της επίσης ως παγκόσμια και περιφερειακή δύναμη, προσβλέποντας σε μια μόνιμη θέση στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Άρα, δεν πρέπει να λείπει (Walton, 2010).

6.Γ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΕΜΒΕΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών υπήρξε ο πρώτος οργανισμός που δραστηριοποιήθηκε στην Κεντρική Ασία με την αλλαγή της δομής. Η συνδρομή του κατά τα πρώτα στάδια της μετάβασης, στήριξε τα νέα κράτη συμβουλευτικά και μέσω προγραμμάτων ανοικοδόμησης. Παρότι η είσοδος του ΝΑΤΟ και του ΟΑΣΕ έγινε δεκτή με θετική διάθεση, η συνειδητοποίηση της πιεστικής μεταφοράς ενός ιδεολογικού μοντέλου κρατικής λειτουργίας που είχε διαμορφωθεί εκτός Κεντρικής Ασίας, στην Ευρώπη, στην Ασία και στον Ειρηνικό, ταύτισε την παρουσία τους με τις αρχές, τις επιδιώξεις και την επιρροή των ΗΠΑ, αλλάζοντας την αντιμετώπιση της παρουσίας των δυτικών θεσμών σε αναγκαίο κακό, καθιστώντας τη λιγότερο επιθυμητή.

6.Γ.1 Το ΝΑΤΟ στην ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ

Η κατάρρευση του Ανατολικού συνασπισμού κρατών που αντιπροσώπευε η ΕΣΣΔ στις αρχές της δεκαετίας του 1990, σήμανε την «απώλεια» του αντιπάλου δέους για το ΝΑΤΟ. Αυτό κανονικά θα σηματοδοτούσε και το δικό του «θάνατο», αφού έπαψε να υφίσταται ο λόγος ύπαρξής του, όπως τον είχε ορίσει ο πρώτος Γενικός Γραμματέας του Λόρδος Ismay, δηλ. την προστασία της Δυτικής Ευρώπης από μια Σοβιετική εισβολή. 'Η αλλιώς: *«να κρατήσει τους Ρώσους έξω, τους Αμερικάνους μέσα και τους Γερμανούς κάτω»* (Wikipedia, ΝΑΤΟ). Ένας δεύτερος βαθύτερος στόχος πίσω από τη δημιουργία του, ήταν βεβαίως η επιθυμία των ΗΠΑ, να εμποδίσουν οποιαδήποτε χώρα να κυριαρχήσει στην Ευρώπη με κάθε τρόπο (Φούσκας, 2009α). Έτσι, μετά το 1991 δίπλα στην ιδιότητά του ως μηχανισμός συλλογικής άμυνας, προστέθηκε εκείνη του απαραίτητου θεσμού για τη διεθνή τάξη, διαφεύδοντας απόψεις σαν αυτήν που εξέφρασε

ο Kenneth Waltz, ότι: «αν οι μέρες του NATO δεν είναι αριθμημένες, τα χρόνια του είναι» (Waltz, 1993, σελ.76). Επιβεβαίωσε τη βιωσιμότητά του ως παγκόσμιου δρώντα για την ασφάλεια, ξεκινώντας διαδικασίες διεύρυνσης «εκτός έδρας», δηλ. εκτός Ευρώπης. Η πολιτική-στρατιωτική του κουλτούρα και οι θεσμοθετημένες διατάξεις περί συλλογικής ασφάλειας δεν άλλαξαν, αποκαλύπτοντας πως δεν στηριζόταν ποτέ αποκλειστικά στην ύπαρξη μιας εξωτερικής απειλής, πως δεν ήταν ποτέ μια αμυντική συμμαχία μόνο, πως το όλο οικοδόμημα της πολιτικοστρατιωτικής συμμαχίας βασίστηκε σε μια αίσθηση κοινών αξιών και στόχων: φιλελεύθερες οικονομίες της αγοράς, δημοκρατικά πολιτεύματα· η κουλτούρα αυτή, λειτούργησε ως προαπαιτούμενο για τη συμμετοχή στη συμμαχία και έπαιξε ρόλο στην προώθηση μεταξύ των κρατών όχι μόνο της στρατιωτικής συνεργασίας, αλλά κυρίως της ανάπτυξης φιλελεύθερων δημοκρατικών θεσμών και πρακτικών, εντός του NATO αλλά και πέραν των συνόρων του (Φούσκας, 2009). Η πιο πρόσφατη έκφραση προώθησης αυτών των στόχων είναι στην περίπτωση των Βαλτικών και Καυκάσιων Δημοκρατιών, αλλά και των κρατών της Κεντρικής Ασίας. Η συνεργασία του με τα κράτη της Κεντρικής Ασίας εξελίσσεται σε τρία αλληλένδετα επίπεδα: 1. Το NATO συνεργαζόμενο με τα κράτη της περιοχής στα πλαίσια του PfP, λειτούργησε ως υποστηρικτικός παράγοντας για τη μετάβασή τους από την ελεγχόμενη δομή της Σοβιετικής Ένωσης στην ελευθερία, κατά τα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας τους, 2. έχει μια προφανή ανάμιξη στην περιοχή ως αποτέλεσμα της αποστολής του στο Αφγανιστάν, ως οργανισμός προώθησης ασφάλειας του ευρω-ατλαντικού χώρου από στρατηγικές απειλές που προέρχονται από αυτή την περιοχή, εδώ μάλιστα βρίσκεται και το κλειδί πλέον της εμπλοκής του στην Κεντρική Ασία, 3. «ενθαρρύνει» τα κράτη της Κεντρικής Ασίας να προχωρήσουν στη δύσκολη μετάβαση από τα αυταρχικά καθεστώτα σε πιο διαφανή, ανοιχτά και δίκαια συστήματα διακυβέρνησης, ως δύναμη προώθησης κανόνων, μέσω προγραμμάτων μετασχηματισμού των τομέων άμυνας και ασφάλειας που αναπτύσσονται από τη συμμαχία. Μια δεύτερη ανάγνωση αποκαλύπτει και το στρατηγικό στόχο της εμπλοκής του στην Κεντρική Ασία: με την επέκτασή του πέραν των ορίων της κλασικής Ευρώπης για να συμπεριλάβει τα εδάφη των δημοκρατιών της Ανατολικής Ευρώπης, του Καυκάσου και της Κεντρικής Ασίας, επιθυμεί να παρεμποδίσει οποιαδήποτε δύναμη ή σχηματισμό ανταγωνιστικό, από το να κυριαρχήσει στην Ευρασία, είτε αυτή είναι η Ρωσία, είτε η Κίνα, είτε ο SCO (Κοτζιάς, 2011).

Από τα μέσα του 1990, όλα τα κράτη της Κεντρικής Ασίας, πλην του Τατζικιστάν, συμμετέχουν στο Ευρωατλαντικό Συνεταιριστικό Συμβούλιο, (Euro-Atlantic Partnership Council, EAPC) και στο κύριο εργαλείο εμπλοκής του στην Κεντρική Ασία, το «Συνεταιρισμό για την Ειρήνη» (Partnership For Peace, PfP), που εγκαινίασε τον Ιανουάριο του 1994, προκειμένου να άρει την «πολιτική του αποκλεισμού» που απαγόρευε στα κράτη του πρώην Σοβιετικού συνασπισμού να συμμετέχουν. Πρόκειται για δύο μηχανισμούς συνεργασίας σε ένα εύρος θεμάτων άμυνας και ασφάλειας. Το PfP

είναι ένα πρόγραμμα προσέγγισης των χωρών που παρέχει το κεντρικό πλαίσιο των μεταξύ τους σχέσεων. Θεωρείται προθάλαμος ένταξης των χωρών που επιθυμούν να γίνουν μέλη και η λογική του εκτείνεται πέραν της διεύρυνσης, όπως στην «*αύξηση της σταθερότητας, τη μείωση των απειλών κατά της ειρήνης, την οικοδόμηση και ενίσχυση των σχέσεων, με την προώθηση της πρακτικής συνεργασίας και δέσμευσης στις δημοκρατικές αρχές*» (Smith & Kavalski, 2010). Σε συνδυασμό με τα συμπληρωματικά προγράμματα που θεσπίστηκαν (βλ. Παράρτημα V), προσπαθεί να επιτύχει διασύνδεση και συμβατότητα συστημάτων, μέσω αμυντικών μεταρρυθμίσεων προσαρμογών και εναρμόνισης του επιχειρησιακού και πολιτικού σχεδιασμού των νέων εταίρων με τις δυνάμεις του NATO, την ετοιμότητα έναντι καταστροφών, τον έλεγχο των εξοπλισμών, τη συνοριακή ασφάλεια, την επιστημονική και περιβαλλοντική συνεργασία⁵⁹. Επίσης, αφήνει περιθώρια αυτό-προσδιορισμού των εταίρων, ώστε να ορίζουν τη δική τους θέση στο πρόγραμμα – υποψηφίων και μη-υποψηφίων κρατών για ένταξη- όπως και την ένταση της «εταιρικής τους σχέσης» με τη συμμαχία, γεγονός που φέρνει την Κεντρική Ασία σε θέση να προωθεί ένα ποιοτικά νέο περιεχόμενο για τον παράγοντα NATO μετα-Ψυχροπολεμικά (Smith & Kavalski, 2010).

Το PfP για τα πιο διστακτικά κράτη αποτελεί, α) είτε ένα πλεονέκτημα υπέρ της προαγωγής της σταθερότητας, που απορρέει από τη σύμπλευσή τους με τα συμφέροντα ασφάλειας του NATO, όπως αυτά οριοθετήθηκαν στα Στρατηγικά Δόγματα του 1991 και 1999, β) είτε ένα όργανο για να επωφεληθούν από τις γνώσεις και την εμπειρία του NATO, γ) είτε ένα πλεονέκτημα κύρους από την αξία που δίνει η νομιμότητα της συμμετοχής. Ερμηνεύεται μιν, ως ένα πολυμερές και ευέλικτο πλαίσιο συμμετοχής κρατών, όμως οι συνέταιροι από ένα μενού επιλογών δεν επιλέγουν αυτές που ταιριάζουν στις ανάγκες τους ή επιθυμούν, παρά δεσμεύονται να εφαρμόσουν πολιτικές επί παραγγελία, πρόκειται δηλ. για μια “a la carte” συμμετοχή (Smith & Kavalski, 2010). Η φύση της συνεργασίας εντός του PfP, αντανακλά σε ένα βαθμό την έκταση στην οποία τα ντόπια καθεστώτα είναι διατεθειμένα να αποδεχθούν κάποιες πρακτικές ώστε να κερδίσουν σε εκπαίδευση, πόρους ή από την εμπειρογνωμοσύνη του NATO στις στρατιωτικές υποθέσεις και την ασφάλεια⁶⁰. Κανένα κράτος όμως από όσα συμμετέχουν και στο βαθμό που συνεργάζονται μέχρι στιγμής, δεν συμμορφώνεται με τις επιταγές, αφού όταν πρόκειται για ελιγμούς το μόνο εργαλείο πίεσης που το NATO έχει πραγματικά, είναι η απειλή της απεμπλοκής, γεγονός που δεν πρόκειται να συμβεί στο κοντινό μέλλον με τη συνεχιζόμενη ανασφάλεια στο θέμα του Αφγανιστάν. Το θέμα είναι, πως μόνο μετά την έναρξη των επιχειρήσεων της Συμμαχίας στο Αφγανιστάν αναγνωρίστηκε ο κεντρικός ρόλος που τα κράτη της Κεντρικής Ασίας έπαιζαν για τη

⁵⁹ Το NATO προώθησε τη διαδικτυακή συνδεσιμότητα μεταξύ των κρατών της Κεντρικής Ασίας μέσω της πρωτοβουλίας “Virtual Silk Highway” (Weitz, 2006b).

⁶⁰ Όπως το έθεσε ο Πρέσβης του Καζακστάν, μιλώντας για τη χώρα του, αλλά δείχνοντας και τις προθέσεις των άλλων κρατών: «η χώρα μου δεν κάνει διακρίσεις, αν είναι βόρεια, ή νότια, ή ανατολική ή δυτική [η πηγή της βοήθειας]...αν εξυπηρετεί τις ανάγκες μας, είμαστε χαρούμενοι» Παρατίθεται στο Smith & Kavalski, 2010, σελ.39.

σταθερότητα στην περιοχή (NATO, Parliamentary Assembly 2008). Το NATO διακηρύσσει πως η συνεργασία με τα κράτη της περιοχής επικεντρώνεται στους τομείς-κλειδιά, α/ της ασφάλειας, (άμυνα και μεταρρύθμιση του τομέα αυτού), β/ ετοιμότητας και αντίδρασης σε καταστροφές, γ/ επιστημονικής και περιβαλλοντικής συνεργασίας και, γ/ αντιμετώπισης θεμάτων των πολιτών (αστικά θέματα) (NATO Backgrounder, 2007).

Μέχρι το 2001 η Κεντρική Ασία ήταν περιφερειακό κομμάτι της ατζέντας του και το ενδιαφέρον του εστιάζοταν στη διασφάλιση της ανεξάρτητης κρατικής τους υπόστασης και της ειρηνικής μετάβασης των κρατών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης στις Δυτικές δομές ασφάλειας. Μετά το 2001 δύο γεγονότα επέκτειναν τα συμφέροντα και τις δραστηριότητες του NATO στην Κεντρική Ασία. Το πρώτο ήρθε ως συνέπεια της εισόδου των κρατών της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης στους κόλπους του: το PfP άλλαξε προσανατολισμό, δίνοντας μεγαλύτερο βάρος στην προώθηση των στρατιωτικών μεταρρυθμίσεων και της συνεργασίας με τα κράτη της Κεντρικής Ασίας, του Καυκάσου και των Δυτικών Βαλκανίων. Το δεύτερο ήρθε με την αναγνώριση της ζωτικότητας της περιοχής για την παγκόσμια ασφάλεια, γεγονός που έφερε την αύξηση των δυνάμεων και της στρατιωτικής παρουσίας του NATO στην Κεντρική Ασία, με την έναρξη της «Επιχείρησης Εδραίωσης της Ειρήνης» και της δράσης της ISAF στο Αφγανιστάν, αλλά και την αρχή της μακρόχρονης εμπλοκής του εκεί και στην ευρύτερη περιοχή⁶¹.

Το διάστημα από τις 11 Σεπτεμβρίου 2001 ως την εισβολή στο Ιράκ το 2003, ήταν μια καλή περίοδος συνεργασίας μεταξύ του NATO και ατομικά των κρατών της Κεντρικής Ασίας, με τη Ρωσία και την Κίνα. Η Κεντρική Ασία τέθηκε στο επίκεντρο του στρατηγικού ενδιαφέροντος του NATO, λόγω του «Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας» και των αναγκών του για διασφάλιση ανοιχτών οδών ανεφοδιασμού, κίνησης και προμηθειών, επικεντρώθηκε όμως και στον αγώνα κατά της διασποράς της τρομοκρατίας και του Ισλαμικού εξτρεμισμού στην περιοχή. Η προσοχή ήταν στραμμένη περισσότερο στη διασφάλιση της τοπικής στήριξης για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις. Η Κεντρική Ασία έγινε η μόνη περιοχή στον κόσμο όπου στρατιωτικές δυνάμεις Ρωσίας, NATO και Κίνας συνυπάρχουν και λειτουργούν σε άμεση γεινίαση (Weitz, 2006b). Όταν η συνεργασία μεταξύ NATO και χωρών Κεντρικής Ασίας άρχισε να εντείνεται και να επεκτείνεται αυξήθηκε και η δυσaréσκεια της Ρωσίας (Simon, 2004). Αυτό παρείχε ένα διευκολυντικό περιβάλλον για το NATO να εγκαθιδρύσει την παρουσία του στην περιοχή. Η περίοδος από το 2003 ως σήμερα χαρακτηρίστηκε από πτώση της επιρροής του NATO. Το 2004 στη Σύνοδο του NATO στην Κωνσταντινούπολη, η περιοχή της Κεντρικής Ασίας μαζί με την περιοχή του Καυκάσου χαρακτηρίστηκαν ως περιοχές «ειδικού ενδιαφέροντος», ενώ θεσπίστηκαν η θέση του Αξιωματικού-Συνδέσμου στο περιφερειακό αρχηγείο στο Άλματου του Καζακιστάν και η θέση του Ειδικού Εκπροσώπου του ΓΓ στην Κεντρική Ασία και το

⁶¹ Σύμφωνα με τον ΓΓ του NATO λόρδο Robertson: «η ασφάλειά μας συνδέεται στενά με την ασφάλεια απομακρυσμένων περιοχών. Η Κεντρική Ασία πρόκειται να γίνει σημαντικό τμήμα της ατζέντας του NATO». Παρατίθεται στο Weitz, 2006b.

Νότιο Καύκασο, χωρίς όμως να εμποδίσουν την περαιτέρω πτώση του κύρους του στην περιοχή. Η στρατηγική αλλαγή της προσοχής στην κατοχή του Ιράκ, οι «Χρωματικές Επανάστασεις», κυρίως η «Επανάσταση της Τουλίπας» το 2005 στο Κιργιστάν, ήταν γεγονότα που έγιναν αντιληπτά ως απειλητικά, στο ενδεχόμενο μη συμμόρφωσης με τις επιταγές της συνεργασίας τους, στέλνοντας προειδοποιητικά μηνύματα στους ηγέτες των άλλων κρατών της Κεντρικής Ασίας, όσον αφορά στην επιβίωση των καθεστώτων τους. Η στάση του ιδιαίτερα στα γεγονότα της Αντιζάν, με την καταδικαστική δήλωση «περί εκτεταμένης και δυσανάλογης χρήσης βίας από τις Ουζμπεκικές δυνάμεις» (Weitz, 2006b) και τις κλήσεις για ανεξάρτητη διεθνή έρευνα, είχε ως επακόλουθο τη σκλήρυνση της στάσης όχι μόνο του Ουζμπεκιστάν, αλλά και των άλλων κρατών, την ξεκάθαρη απροθυμία και αδιαλλαξία τους απέναντι σε εξωτερικές πιέσεις και περαιτέρω όρους για τη συνδρομή τους στις ανάγκες της Συμμαχίας, παρότι η τελευταία εξακολουθεί να τη χρειάζεται. Το κύρος της μάλιστα έπεσε περισσότερο, από την αλλαγή στις προτεραιότητες και την αναγνώριση πως δεν θα τους παρείχε πλήρη συμμετοχή. Με τη σειρά τους τα καθεστώτα ανταπέδωσαν το μήνυμα προς το NATO, να *«μετριάσει την κριτική του για έλλειμμα δημοκρατίας για τη διασφάλιση στρατηγικά σημαντικών παγίων περιουσιακών στοιχείων»* (Cooley, 2008, σελ.1174). Παρόλο όμως το πάγωμα των σχέσεων Ουζμπεκιστάν-NATO η συνεργασία με τα υπόλοιπα κράτη συνεχίστηκε, με το Καζακστάν να είναι πιο δραστήριο αλλά και περισσότερο προσεκτικό. Και αυτό γιατί, οι προσπάθειες ανοικοδόμησης των περιφερειακών στρατών που υπέφεραν από παρωχημένο εξοπλισμό, δόγματα και τακτικές, ώθησε υψηλούς αξιωματούχους των κρατών να ζηγίσουν τα οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν από το NATO, π.χ. να λάβουν δυτικό εξοπλισμό, παρά να το αντιμετωπίσουν ως μια εναλλακτική στον CSTO (Weitz, 2006b). Λαμβάνοντας υπόψη και τον πόλεμο στη Γεωργία, με την «απρόσεκτη» στάση του Saakashvili στην τήρηση των ισορροπιών με τη Ρωσία, τα μέλη ένιωσαν ακόμη περισσότερο την ανάγκη αναθεώρησης της στάσης τους απέναντι στη Δύση μεν, αλλά και στη Ρωσία.

Συμπερασματικά... Η ανάμιξη του NATO στην Κεντρική Ασία: α/ απεδείχθη αντιφατική, από τη μία να νουθετεί τα αυταρχικά καθεστώτα να χαλαρώσουν τη λαβή τους στην εξουσία και από την άλλη να συνεργάζεται μαζί τους, ώστε να διατηρήσει τις διευκολύνσεις για τις συμμαχικές επιχειρήσεις στο Αφγανιστάν. Αυτή η αντίφαση γίνεται πιο έντονη και επώδυνη από την «ανάγκη να επιτύχουν» οι Δυτικές δυνάμεις στο Αφγανιστάν, γεγονός που δίνει στα καθεστώτα της Κεντρικής Ασίας τη δυνατότητα να χειρίζονται τις απαιτήσεις για δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις, κατά τρόπο που τα εξυπηρετεί. β/ Προκάλεσε τη δυσαρέσκεια και ενόχληση της Ρωσίας, που αντιτίθενται στα NATOϊκά σχέδια, αποτέλεσμα των οποίων είναι ο «πόλεμος των 5 ημερών» του Αυγούστου 2008 στη Γεωργία, ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετώπισε η Ρωσία με τη Δύση ιδιαίτερα μετά το 2001, αλλά και ο SCO, γ/ Τα μέσα που τους

παρείχε ως σήμερα χρησιμοποιούνταν για να εδραιώσουν την εξουσία τους, μειώνοντας την επιμονή στην κανονιστική ατζέντα (Cohen, 2005) για λόγους διαφύλαξης συμφερόντων ασφάλειας, μειώνοντας ταυτόχρονα την επιρροή, το κύρος και τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα του NATO. Ακόμη, η εκπαίδευση των δυνάμεων ασφαλείας των καθεστώτων αυτών είναι δίκωπο μαχαίρι, λόγω της χρησιμοποίησής τους για την προστασία αυτών, ή την αντιμετώπιση εσωτερικών αντιπάλων, γεγονός που εγείρει κατηγορίες υπαιτιότητας της Συμμαχίας σε παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που σημειώθηκαν στα κράτη. Το NATO έχει συνειδητοποιήσει ότι το «καρότο» της συμμετοχής (-ένταξης) στους κόλπους της συμμαχίας δεν είναι αρκετό, όπως δεν είναι αποτελεσματικό το «μαστίγιο» της απειμπλοκής ως επίπτωση από τη μη συμμόρφωση. Η εμπλοκή μαζί του δεν αποτελεί πόθο των κρατών, έτσι δεν εδραιώνει τη θέση του ούτε και αποδίδει τα αναμενόμενα η πολιτική της «a la carte» συνεργασίας. Επιπλέον, συναγωνίζεται για την προσοχή των κρατών της περιοχής, έχοντας ανταγωνιστές τη Ρωσία, την Κίνα ή τον SCO, που δίνουν στην περιοχή βιώσιμες εναλλακτικές χωρίς τα ανταλλάγματα που απαιτεί το ίδιο. Προκειμένου να πείσουν οι τόνοι με τη Ρωσία, δημιουργήθηκε ένα Συμβούλιο NATO-Ρωσίας, μέσω του οποίου δικαιούται η Ρωσία να έχει ενημέρωση επί όλων των NATOϊκών σχεδίων, το οποίο όμως δεν προβαίνει σε ουσιαστικά βήματα υπέρ των λειτουργιών και αρμοδιοτήτων που υποτίθεται πως του έχουν ανατεθεί (Κοτζιάς, 2011). Η προσπάθεια του να εντάξει τα κράτη της Κεντρικής Ασίας σε ένα πλαίσιο «26+5+1», (δηλ. τα κράτη-μέλη του NATO + οι 5 δημοκρατίες της Κεντρικής Ασίας+ το Αφγανιστάν), δεν έπεισε τα κράτη της Κεντρικής Ασίας ότι έχουν και άλλες επιλογές πέραν της Ρωσίας και της Κίνας. Επίσης, το γεγονός πως δεν μπορεί να αξιολογηθεί ο ρόλος του ή η παρουσία του ανεξάρτητα από την παρουσία και το ρόλο των ΗΠΑ, συνέδεσε τις τροχιές των δύο παραγόντων προωθώντας την αντίληψη ότι, «μόνο το NATO και οι ΗΠΑ μπορούν να δημιουργήσουν ένα αποτελεσματικό σύστημα ασφάλειας και να στηρίξουν τη σταθερότητα στην περιοχή» (Rumer, 2005, σελ.63, Για τη συνεργασία NATO-κρατών Κεντρικής Ασίας, Παράρτημα V). Έτσι, η τροχιά του NATO ακολουθεί αυτή του παράγοντα ΗΠΑ, με αποτέλεσμα να περιθωριοποιείται στη δυναμική του «Νέου Μεγάλου Παιχνιδιού».

6.Γ.2 Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) & η Κεντρική Ασία

Για το μεγαλύτερο τμήμα της δεκαετίας του 1990 η Κεντρική Ασία βρισκόταν έξω από το οπτικό πεδίο της ΕΕ. Το ενδιαφέρον της άργησε να εκδηλωθεί, ανέπτυξε με πολύ αργούς ρυθμούς τις πολιτικές της για την περιοχή, καθώς η προσοχή της ήταν στραμμένη: 1. στη θεσμική αναδιάρθρωση των δικών της δομών διακυβέρνησης στη μετα-Μάαστριχτ εποχή, με όλη την ανησυχία που συνεπαγόταν για τη συνοχή της, 2. στην επανένωση των δύο Γερμανιών και στις συνέπειες αυτή, 3. στη «μεταλλασσόμενη» Σοβιετική Ένωση, 4. στις ανησυχίες της για τη σταθεροποίηση και εξέλιξη της μετα-

Σοβιετικής γειτονιάς της, δηλαδή των κρατών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, 5. στην προσπάθεια οριοθέτησης της ηπείρου σε μια «νέα αρχιτεκτονική ασφάλειας» που προωθούνταν από τον ΟΑΣΕ και, 6. στα σοβαρά προβλήματα που την απασχολούσαν στα Βαλκάνια. Η Μεγάλη Βρετανία, η Γαλλία και η Γερμανία εγκαινίασαν διπλωματικές σχέσεις με κράτη της Κεντρικής Ασίας, όμως ήταν η Γερμανία που αντιπροσωπευόταν σχεδόν εξ'αρχής σε όλα. Αντίθετα, τα υπόλοιπα κράτη προτίμησαν να έχουν διπλωματικές επαφές μέσω Μόσχας ή Άγκυρας (Melvin, 2008). Η ΕΕ εγκαινίασε διμερείς και πολυμερείς σχέσεις με τα κράτη τη Κεντρικής Ασίας μέσω κυρίως του πλαισίου των προγραμμάτων Τεχνικής Υποστήριξης προς την Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών, (Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States, TACIS), για παροχή βοήθειας των συμμετεχόντων κρατών προκειμένου να μεταβούν σε: 1. μια οικονομία ελεύθερης αγοράς και, 2. μια δημοκρατική πολιτική εστιάζοντας στους τομείς της εκπαίδευσης, της ενέργειας, των βιομηχανικών και εμπορικών επιχειρήσεων και της παραγωγής τροφίμων (ICG, 2006, σελ.19, Matveeva, 2006). Επίσης, οι Βρυξέλλες υπέγραψαν με κάθε κράτος της Κεντρικής Ασίας τις Συμφωνίες Συνεταιρισμού και Συνεργασίας (Partnership and Cooperation Agreement, PCA), οι οποίες, παρότι είχαν έλλειψη μιας ξεκάθαρης αίσθησης προτεραιοτήτων, ήταν το κεντρικό εργαλείο υποστήριξης των κρατών της Κεντρικής Ασίας από την ΕΕ, μεταξύ 1996 και 2001⁶². Προσέφεραν μια πιο εξειδικευμένη βάση για την πολιτική, εμπορική, οικονομική, κοινωνική, επιστημονική και τεχνική συνεργασία, γεγονός που μεταφράζεται ως υποστήριξη στην οικοδόμηση κράτους μεν, αλλά παράλληλα απαιτούσε τη λήψη μέτρων για οικονομικές, εμπορικές και δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις, προς μια φιλελεύθερη οικονομία της αγοράς δηλαδή, για την ενθάρρυνση ξένων επενδύσεων και ως αναπόφευκτο κομμάτι των σχέσεων μεταξύ τους (Efegil, 2007). Τα Κεντροασιατικά κράτη χρησιμοποίησαν ως επί το πλείστον την παρεχόμενη βοήθεια για την ενδυνάμωση των διοικητικών θεσμών τους, των ικανοτήτων τους, της ενθάρρυνσης της εξωτερικής βοήθειας, τη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος, την ανάπτυξη του γεωργικού τομέα και της προόδου στην κωδικοποίηση των νομοθετικών ρυθμίσεων. Παρά την ενισχυμένη ανάμιξη της Ρωσίας και της Κίνας στην περιοχή, τα κράτη της Κεντρικής Ασίας ποτέ δεν έθεσαν στο περιθώριο το Δυτικό παράγοντα στις εξωτερικές τους σχέσεις, καθώς τους προσφέρει την υπόσχεση οικονομικών, εμπορικών σχέσεων, οικονομική υποστήριξη και στρατιωτική βοήθεια. Εκμεταλλεύτηκαν τη Δυτική στήριξη προκειμένου να αναπτύξουν και βελτιώσουν τις βιομηχανικές, τεχνολογικές και συγκοινωνιακές υποδομές τους, τους τομείς πετρελαίου και φυσικού αερίου, να εφαρμόσουν κοινωνικά προγράμματα, να ενσωματώσουν τις οικονομίες τους στο διεθνές πλαίσιο, να σχηματίσουν τους εθνικούς στρατούς τους και βέβαια να ισορροπήσουν τη Ρωσική παρουσία στην περιοχή (Bohr, 2004). Με τις αλλαγές στην παγκόσμια σκηνή το

⁶² Αναλυτικά για τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Κεντρική Ασία Παράρτημα IV.

2001, άλλαξε και η στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μετά το διορισμό ενός Ειδικού Εκπροσώπου για την Κεντρική Ασία, ήρθε η έγκριση τον Ιούνιο του 2007 της πρώτης της στρατηγικής προς την Κεντρική Ασία με τίτλο: «*Η ΕΕ και η Κεντρική Ασία: στρατηγική για μια νέα εταιρική σχέση (The EU and Central Asia: Strategy for a New Partnership)*», η οποία δίνει έμφαση στα ανθρώπινα δικαιώματα, τον εκδημοκρατισμό, τη χρηστή διακυβέρνηση και την εξάλειψη της φτώχειας, ως κεντρικές έννοιες της πολιτικής της προς την Κεντρική Ασία, αλλά και στην ενέργεια, τις μεταφορές και την διαχείριση των υδάτων· οι χώρες δικαιούνται να λάβουν βοήθεια σύμφωνα με την «απόδοσή» τους, στους τομείς των οικονομικών μεταρρυθμίσεων. Το πρόγραμμα εξελίσσει τη σχέση τους σε στρατηγικό συνεταιρισμό, όμως η εφαρμογή μιας κοινής πολιτικής συναντά δυσκολίες, καθώς χωρίς το δέλεαρ της πιθανής συμμετοχής, η έλξη της ΕΕ είναι περιορισμένη, αφού η ΕΕ δεν αποτελεί πόλο έλξης για τα κράτη της Κεντρικής Ασίας, ούτε πρότυπο και μάλιστα αντιμετωπίζει την αναγκαιότητα να συναγωνιστεί για την προσοχή των κρατών, όπως και οι άλλοι εξωτερικοί δρώντες στην περιοχή, γεγονός που προκαλεί σύγχυση και αβεβαιότητα στις Βρυξέλλες, που δεν μπορούν να αποφασίσουν αν θα προσεγγιστούν τα κράτη ανεξάρτητα μέσω διμερών σχέσεων, ή πολυμερώς, γεγονός που όξυνε περισσότερο τη μάλλον επιφανειακή δέσμευση της ΕΕ στην Κεντρική Ασία (Kavalski, 2007). Σε συνδυασμό με τις νέες απειλές που εισέρχονται στο διεθνή χάρτη, η ΕΕ αλλάζει στρατηγική λόγω: α/ της μεγάλης διεύρυνσής της Ανατολικά, που έφερε την Κεντρική Ασία «πιο κοντά» της και β/ από ανάγκη για τη διαφύλαξη και διαφοροποίηση των ενεργειακών πηγών της (Andersen, 2000). Ο πρώτος λόγος την ωθεί να επαναπροσδιορίσει και επεκτείνει σταδιακά την έννοια του «εγγύς εξωτερικού», από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη στα Βαλκάνια, κάνοντας λόγο για την «ευρύτερη Ευρώπη» (EC, 2003), δείχνοντας έτσι τις προθέσεις της, για ενεργό συμμετοχή σε περιοχές που δεν περιλαμβάνονται στη διαδικασία προσχώρησης. Αυτές οι προθέσεις θεσμοποιήθηκαν μέσω της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας (European Neighborhood Policy, ENP) (EC, 2004). Ο βαθύτερος σκοπός αυτής της προσέγγισης είναι η προώθηση της «καλής γειτονίας» με την προώθηση των κεντρικών αρχών των Βρυξελλών και με εμμονή, ότι τα κράτη που έχουν σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση οφείλουν να σέβονται τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου και να εφαρμόζουν ορθή διακυβέρνηση (Efegil, 2007, σελ.119). Από την άλλη, η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη της Κεντρικής Ασίας έχουν συγκρουόμενες απόψεις περί της θεωρίας και των πρακτικών της ασφάλειας, που είναι μια μόνιμη πηγή διαφωνίας στην αναγνώριση των απειλών κατά της ασφάλειας. Για παράδειγμα τα κράτη της Κεντρικής Ασίας δίνουν προτεραιότητα στη διαφύλαξη του καθεστώτος ως ασπίδα υπέρ της ασφάλειας και γι'αυτό το λόγο ο πολιτικός πλουραλισμός ερμηνεύεται ως πρόκληση κατά της. Αντίθετα, για τις Βρυξέλλες μια «διακοσμητική δημοκρατία» στην περιοχή είναι κύρια πηγή ανασφάλειας. Γι'αυτό και ο εκδημοκρατισμός έχει γίνει το κρίσιμο σημείο στις σχέσεις ΕΕ-Κεντρικής Ασίας.

Συμπερασματικά... Αρχικά η ΕΕ δεν φαινόταν διατεθειμένη να αναμιχθεί στην ανταγωνιστική δυναμική στην Κεντρική Ασία, αρκούμενη στην περιθωριακή παρατήρηση των όσων συνέβαιναν και στην προσφορά συμβολικής υποστήριξης μέσω προγραμμάτων τεχνικής βοήθειας. Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου βγαίνει από την παθητικότητα και αναθεωρεί τη στάση της, εντούτοις και αυτή αγνοεί «τη συστημική πραγματικότητα» της περιοχής και μαζί με τους υπόλοιπους δρώντες στην περιοχή «δεν φάνηκε να έχει ποτέ το είδος της ενστικτώδους κατανόησης του πολιτικού της συστήματος» (Lewis, 2008, σελ.25-26). Το είδος διακυβέρνησης των κρατών της Κεντρικής Ασίας σε αντίθεση με τη φιλοσοφία που διέπει τη δημοκρατική διακυβέρνηση της ΕΕ είναι που συνεχίζει να προκαλεί την εγκαθίδρυση στενότερων σχέσεων. Η επιβίωση του καθεστώτος έχει την πρωτοκαθεδρία στην Κεντρική Ασία, τίθεται στην καρδιά των εθνικών συμφερόντων, εξισώνεται με την εθνική ασφάλεια, την πολιτική ανεξαρτησία των περιφερειακών κρατών, ενώ η σταθεροποίησή του παραμένει ο καθοριστικός παράγοντας στις εξωτερικές πολιτικές των κρατών της Κεντρικής Ασία. Γι' αυτό και δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή ούτε η Στρατηγική των Βρυξελλών, δηλαδή οι δυτικές αρχές. Μέχρι στιγμής η ΕΕ έχει προωθήσει διαφορετικών τύπων γνώσεων (know-how) προς τα περιφερειακά αυτά κράτη⁶³. Όμως είναι απίθανο να ενισχύσει τη θέση της στην Κεντρική Ασία αν δεν διευρύνει την οπτική της. Παρόλ'αυτά, οι υψηλού επιπέδου πολιτικές επαφές έχουν εντατικοποιηθεί τα τελευταία χρόνια. Αυτή η συχνότητα μαζί με το γεγονός πως κοινή αντίληψη είναι ότι όλες οι πρωτοβουλίες στηρίζονται στο «μαλάκωμα» της καταδίκης της ΕΕ για τον αυταρχισμό των κρατών της Κεντρικής Ασίας, έχει ενθαρρύνει φωνές στην Ευρώπη να υποστηρίζουν, ότι οι Βρυξέλλες εγκατέλειψαν την κριτική τους για την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην περιοχή ώστε μπορέσουν να αποκτήσουν πρόσβαση στις ενεργειακές προμήθειες της Κεντρικής Ασίας.

6.Γ.3 Αξιολόγηση της δράσης των διεθνών οργανισμών

Η εκτενής αναφορά στην εμπλοκή δύο εκ των βασικότερων σχηματισμών παγκοσμίου εμβέλειας και δράσης, δεν μειώνει τη σημασία της δραστηριοποίησης στην Κεντρική Ασία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών ή του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, στους οποίους δεν θα αναφερθούμε εκτενώς. Και αυτό γιατί υπάρχει μια διαφοροποίηση της ποιότητας της εμπλοκής και των στόχων. Για το NATO η εμπλοκή του στην Κεντρική Ασία έχει να κάνει με στρατηγικά συμφέροντα, πέραν των πολιτικών και ενεργειακών στόχων. Από κοινού με την Ευρωπαϊκή Ένωση, τον ΟΗΕ και τον ΟΑΣΕ εμπλέκονται στην περιοχή με προγράμματα ανθρωπιστικά, κοινωνικά, οικονομικά και ασφάλειας, με μέσα που ο κάθε οργανισμός διαθέτει και θέτει σε εφαρμογή. Τα συμπεράσματα από την εμπλοκή όλων των Οργανισμών, είναι πως δεν έχουν καταφέρει να απαντήσουν ακόμη στις περιφερειακές προκλήσεις. Κανένας φορέας

⁶³ Για τα εργαλεία εμπλοκής της ΕΕ στην Κεντρική Ασία, Παράρτημα VI.

δεν κατάφερε να επικοινωνήσει τους σκοπούς του επιτυχώς και η προσέγγισή τους υπήρξε προκατειλημμένη, προκαθορισμένη και χωρίς συναίσθηση των ιδιαιτεροτήτων της περιοχής, αντιφατική σε μεγάλο βαθμό γι'αυτό και κανείς δεν κατάφερε να προσεγγίσει τις δεσμεύσεις του. Δείχνουν να μην αντιλαμβάνονται τη διαφορετική ταυτότητα των κρατών της Κεντρικής Ασίας. Εμπλέκονται με προγράμματα βοήθειας και στήριξης σε μια ανταλλακτική σχέση οφελών, με δέλεαρ το κύρος που προσφέρει η παγκόσμια δυναμική τους και αντάλλαγμα την εσωτερική μεταμόρφωση των κρατών. Ασκούν δριμεία κριτική στα καθεστώτα της περιοχής και ταυρόχρονα συνεργάζονται στενά μαζί τους. Αυτό δεν είναι αρκετό, όπως δείχνει η πορεία. Έτσι, δαιμονοποιήθηκε συλλήβδην η παρουσία τους ως «Δυτικός παράγοντας», ως φορέας αποσταθεροποίησης και όχι σταθερότητας και ασφάλειας. Ακολουθώντας αντιφατικές και διακριτές πολιτικές, όξυναν το ανταγωνιστικό κλίμα, την καχυποψία και τη δυσπιστία για τις προθέσεις, τα κίνητρα, τις σχέσεις και τις κινήσεις όλων των εμπλεκομένων, χωρίς να προσφέρουν τελικά μια ικανοποιητική εναλλακτική επιλογή στα κράτη της περιοχής. Εξάιρεση αποδοχής αποτελεί ο ΟΗΕ, ο οποίος ως «ουδέτερος» εξωτερικός δρών, γίνεται λίγο καλύτερα αποδεκτός από τα κράτη της περιοχής. Οι αρχές του περί μη διάδοσης των πυρηνικών όπλων και αφοπλισμού, τα επηρέασε ώστε να ανταποκριθούν με επιτυχία. Η βοήθειά του προς τα κράτη στην αντιμετώπιση προβλημάτων όπως τα ναρκωτικά, τα όπλα και η παράνομη διακίνηση ανθρώπων, όπως επίσης στην αντιμετώπιση του εγκλήματος και της διαφθοράς, ήταν επίσης καλοδεχούμενη· σε αυτό έπαιξε ρόλο και η συνεργασία του με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τον ΟΑΣΕ. Λειτουργήσε συμβουλευτικά στο μεταβατικό τους στάδιο της οικοδόμησης των κρατών, ενώ σε συνδυασμό με τα παρεχόμενα προγράμματα η στρατηγική του αποσκοπούσε στη διαμόρφωσή τους σε κράτη ικανά να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις και τα προβλήματα σε κρατικό και περιφερειακό συνεργατικό επίπεδο, ωθώντας τις συνεργασίες. Μπορεί η προσπάθειά του να μην ήταν επιτυχής, αλλά η χρήση στη ρητορική του αρχών περί ανθρώπινης ασφάλειας και ανάπτυξης ως θεωρητικό και πρακτικό οδηγό, υπήρξε αν μη τι άλλο αποδεκτή και όχι απορριπτέα από τα κράτη (Knight & Bhatia, 2010, σελ.113). Στην κατανόηση και αποδοχή των ιδιαιτεροτήτων των κρατών στηρίζει την ύπαρξή του ως εναλλακτική θεσμική πρόταση ο SCO, ο οποίος με τη σειρά του «δαιμονοποιήθηκε» από τη Δύση. Σε αυτόν αφιερώνεται το Β' Μέρος της παρούσας εργασίας που ακολουθεί. Άποψη της παρούσας εργασίας, είναι πως ο SCO μπορεί να αποτελεί το κλειδί της αλλαγής στην προσέγγιση των ξένων παραγόντων προς την περιοχή και της παρουσίας τους εκεί. Η αποτυχία της ρητορικής και της εμπλοκής τους μέχρι στιγμής, δείχνει πως οι στόχοι των ξένων δρώντων οφείλουν να επαναπροσδιοριστούν, ενώ όλοι οι φορείς οφείλουν να συνειδητοποιήσουν, πως πρέπει να συνεργαστούν με τη Ρωσία και την Κίνα στην εφαρμογή των περιφερειακών προγραμμάτων συλλογικά, αν επιθυμούν την επιτυχία τους.

ΜΕΡΟΣ Β'

Ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (SHANGHAI COOPERATION ORGANISATION, SCO)

Κεφάλαιο 7: Ο SCO ΩΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΣ ΘΕΣΜΟΣ

Ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (Shanghai Cooperation Organization, SCO ή Οργανισμός στο εξής), ιδρύθηκε το 2001 από έξι κράτη τα οποία αποτελούν και τα μόνιμα μέλη του ήτοι, τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, τη Ρωσική Ομοσπονδία και τις Δημοκρατίες των: Καζακστάν, Κιργιστάν, Τατζικιστάν και Ουζμπεκιστάν. Δεν ιδρύθηκε εκ του μηδενός, καθώς τη βάση του αποτέλεσε μία προκάτοχη ομάδα συνεργασίας που έγινε γνωστή ως «Ομάδα των 5 της Σαγκάης» (“Shanghai 5”, «Ομάδα των 5»), όπου μέλη της ήταν οι παραπάνω χώρες, πλην του Ουζμπεκιστάν. Πέραν των θεσμοθετημένων ορίων του, που εμπερικλείουν τις επικράτειες των κρατών-μελών και των παρατηρητών του, ο Οργανισμός αντιμετωπίστηκε εξ' αρχής με σχετική αδιαφορία, η οποία εξελίχθηκε σε σκεπτικισμό και αρνητικότητα: από την απλή απορία του αν έχει μόνο συμβολική σημασία και ρόλο, ως και την πλήρη άρνηση στηριγμένη στην κριτική των πολιτειακών καθεστώτων των μελών του, με αποτέλεσμα την αποστροφή, λόγω έλλειψης κλασικά δυτικών, δημοκρατικών κριτηρίων διακυβέρνησής τους και αμφισβήτηση μέχρι και της νομιμότητάς του. Σημείο αιχμής της κριτικής και της ενασχόλησης της Δύσης με τον Οργανισμό, αποτέλεσε η Διακήρυξη της Συνόδου των Αρχηγών των κρατών-μελών της Ασάνα το 2005, που ζητούσε από τις ΗΠΑ να θέσουν ένα όριο παρουσίας των βάσεων τους στην Κεντρική Ασία. Επίσης, στη Σύνοδο αυτή για πρώτη φορά συμμετείχε το Ιράν στο οποίο χορηγήθηκε η ιδιότητα του Παρατηρητή, γεγονός που ενόχλησε ιδιαίτερα τις ΗΠΑ. Αυτό που θορύβησε όμως, ήταν οι δηλώσεις του Ιρανού Προέδρου Mahmoud Ahmadinejad στην επόμενη Σύνοδο της Σαγκάης το 2006⁶⁴ και σε συνέχεια της αίτησής του για πλήρη συμμετοχή, περί ανάδυσης ενός Αντι-Αμερικανικού μπλοκ στην Ευρασία και ενός νέου ψυχρού πολέμου μεταξύ της δημοκρατικής Δύσης και της αυταρχικής Ανατολής (Weitz, 2006, σελ.40). Ο Αμερικανός ειδικός σε θέματα ασφαλείας Stephen Blank, αναρωτιέται αν είναι μια στρατιωτική συμμαχία εν τω γίνεσθαι, δεδομένου ότι ο Χάρτης του Οργανισμού αποτελεί «κλασικό έγγραφο (θεσμού) συλλογικής ασφάλειας», με εντολή προς κάθε κράτος να προστρέξει σε βοήθεια ενός άλλου που την ζητά (Blank, 2007, σελ.2). Ο Αναπληρωτής Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Lingnan του Χονγκ-Κονγκ, Chienpeng Chung κάνει λόγο για ένα «ημι-στρατιωτικό μπλοκ» (Chung, 2006, σελ.10). Στη Σύνοδο της Σαγκάης το 2006, ο Πρόεδρος της Ρωσίας Vladimir Putin ανακοίνωσε πως ο Οργανισμός έχει εξελιχθεί σε «δυνατό παράγοντα εγγύησης της σταθερότητας και ασφάλειας στην Ευρασία» (President

⁶⁴ Πριν τη Σύνοδο του 2006 στη Σαγκάη, ο Υπουργός Άμυνας των ΗΠΑ Donald Rumsfeld, σχολιάζοντας την αίτηση του Ιράν για πλήρη συμμετοχή στον SCO δήλωσε πως: «Η σκέψη ότι μπορεί να μπουν σε έναν οργανισμό με την ελπίδα να συνεισφέρουν σε μια αντι-τρομοκρατική δραστηριότητα, μου είναι εντελώς ξένη» (Παρατίθεται στο Saidzimonova, 2006).

of Russia, 2006). Ενώ, ο Ρώσος ειδικός Aleksandr Lukin θεωρεί πως «ο SCO θα εξελιχθεί σε έναν από τους πιο σημαντικούς διεθνείς οργανισμούς που θα μπορούσε να ανταγωνιστεί κάθε άλλον», ιδιαίτερα αν μπει και η Ινδία (Lukin, 2004, σελ.39).

Ποια από τις παραπάνω απόψεις ευσταθεί; Τι είναι ο SCO; Η παρουσία του αποτελεί απειλή ή συνεισφορά υπέρ της ασφάλειας περιφερειακά και παγκόσμια; Το Β' Μέρος της παρούσας εργασίας ξεκινά από τη δημιουργία και εξέλιξη του Οργανισμού ως θεσμού (Κεφ. 7.Α), συνεχίζει με την παρουσίαση της νομικής του προσωπικότητας (Κεφ. 7.Β), των τομέων δραστηριοποίησής του (Κεφ. 7.Γ), δίνει μια εικόνα του τι αποτελεί για τα μέλη, τους παρατηρητές του (Κεφ. 7.Δ), αλλά και για τη δυτική διεθνή κοινότητα (Κεφ. 7.Ε). Αναφέρεται εκτενώς στις σημαντικές δοκιμασίες που συνάντησε στην πορεία του (Κεφ. 7.ΣΤ) και ολοκληρώνεται στο 8^ο Κεφ. των συμπερασμάτων με μια αξιολόγηση της 10χρονης παρουσίας του, τις προκλήσεις που έχει ενώπιόν του, αλλά και μια εκτίμηση για τις σχέσεις που μπορεί να έχει με την Ελλάδα.

7.Α Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ

7.Α.1 Η δημιουργία του

Η αφετηρία της συνεργασίας των μελών του Οργανισμού εντοπίζεται στο τέλος της μακράς περιόδου έντασης μεταξύ Σοβιετικής Ένωσης και Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας για τα κοινά τους σύνορα. Με την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης και την ανάδυση των πρώην μελών της ως ανεξάρτητων και κυρίαρχων δημοκρατιών το 1991, τα κοινά σύνορα μετατράπηκαν σε πολυμερές θέμα: η Κίνα βρέθηκε να μοιράζεται τα βορειοδυτικά της σύνορα με 4 κράτη αντί του ενός, δηλαδή με τη Ρωσία 3.465 χιλ., με το Καζακστάν 1.533 χιλ., με το Κιργιστάν 858 χιλ. και με το Τατζικιστάν 414 χιλ.. Το πρόβλημα ήταν ότι σε όλο τους το μήκος τα σύνορα ήταν βαριά οπλισμένα, μια κληρονομιά του Σινο-Σοβιετικού συνοριακού ψυχρού πολέμου, κάνοντας επιτακτική την ανάγκη επανεξέτασης και οριστικής διευθέτησής τους σε νέα βάση, που θα την όριζαν η αρχή και οι προϋποθέσεις της καλής γειτονίας. Στην πρώτη συνάντηση των Αρχηγών Κίνας, Ρωσίας, Καζακστάν, Κιργιστάν και Τατζικιστάν που έγινε με Σινο-Ρωσική πρωτοβουλία στη Σαγκάη στις 26 Απριλίου 1996, γεννήθηκε η «Ομάδα των 5» της Σαγκάης, προκάτοχος του SCO.

Οι Σύνοδοι της «Ομάδας των 5»

1^η ΣΥΝΟΔΟΣ: Κίνα, Ρωσία, Καζακστάν, Κιργιστάν και Τατζικιστάν υπέγραψαν στην πρώτη τους Σύνοδο στη Σαγκάη στις 26 Απριλίου 1996, τη «Συμφωνία της Σαγκάης για την Οικοδόμηση Εμπιστοσύνης στο Στρατιωτικό Τομέα στις Συνοριακές Περιοχές»⁶⁵, με την οποία δεσμεύονταν να μην εμπλακούν σε επιθετικές στρατιωτικές δραστηριότητες

⁶⁵ Η "Shanghai Agreement on Confidence Building in the Military Field in the Border Area" υπεγράφη από την Κίνα, το Καζακστάν, το Τατζικιστάν και το Κιργιστάν (Bailes, Dunay κ.ά., 2007, σελ.4).

στις συνοριακές τους περιοχές, να μη διεξάγουν στρατιωτικές ασκήσεις εναντίον αλλήλων, να περιορίσουν το φάσμα και τη συχνότητα των ασκήσεων στις συνοριακές περιοχές, να ενημερώνουν τους εταίρους τους για στρατιωτικές δραστηριότητες στη ζώνη 100 χιλ. εκατέρωθεν και κατά μήκος όλων των κοινών συνοριακών τους χιλιομέτρων, να αναπτύξουν φιλικές σχέσεις μεταξύ του στρατιωτικού και συνοριακού προσωπικού και να ανταλλάσσουν παρατηρητές κατά τη διάρκεια των συνοριακών ασκήσεων (Jia, 2000).

2^η ΣΥΝΟΔΟΣ: Την πρώτη συμφωνία των 5 κρατών, ακολούθησε η «Συμφωνία Αμοιβαίας Μείωσης των Στρατιωτικών Δυνάμεων στις Συνοριακές Περιοχές», κατά τη δεύτερη Σύνοδό τους στη Μόσχα στις 24 Απριλίου 1997, θέτοντας και οι δύο μαζί, ουσιαστικά και λεπτομερή μέτρα στρατιωτικής καταστολής και διαφάνειας κατά μήκος των κοινών συνόρων των 5 κρατών⁶⁶. Αυτό το καθεστώς της μοιρασμένης ασφάλειας δημιούργησε τον πρώτο πολυμερή δεσμό μεταξύ των 5 κρατών. Οι σχέσεις τους όμως, σταθεροποιήθηκαν περαιτέρω με μια σειρά διμερών συμφωνιών που αφορούσαν τη λεπτομερή περιγραφή των συνόρων, το εμπόριο και τη μεταξύ τους συνεργασία.

3^η ΣΥΝΟΔΟΣ: Κατά τη διάρκεια της τρίτης Συνόδου στο Άλματυ το 1998, τα κράτη-μέλη συμφώνησαν να εργαστούν για την ειρήνη και τη σταθερότητα στην περιοχή, να αγωνιστούν ενάντια στις εθνικιστικές αυτονομιστικές τάσεις, το θρησκευτικό φανατισμό και τις ακρότητες, την τρομοκρατία, το λαθρεμπόριο όπλων και τη διακίνηση ναρκωτικών. Στη Σύνοδο του Άλματυ για πρώτη φορά η «Ομάδα των 5» έδειξε ενδιαφέρον για συνεργασία και σε μη στρατιωτικούς σκοπούς (Jia, 2000).

4^η ΣΥΝΟΔΟΣ: Στην τέταρτη Σύνοδο στη Μπισκέκ τον Αύγουστο του 1999, η «Ομάδα των 5» συζήτησε την ανάγκη να αναπτύξουν νέους μηχανισμούς συνεργασίας και να διατηρήσουν τακτικές συναντήσεις.

5^η ΣΥΝΟΔΟΣ: Η πέμπτη Σύνοδος πραγματοποιήθηκε στην Ντουσαμπέ τον Ιούλιο του 2000. Σε κοινή τους δήλωση τα 5 κράτη τάχθηκαν υπέρ της ειρήνης και σταθερότητας στην περιοχή, ενώ συμφώνησαν να διευρύνουν και να ενισχύσουν τους δεσμούς τους στρατιωτικούς, ασφαλείας και άλλους. Στήριξαν τη Ρωσική θέση στο θέμα της Τσετσενίας, αλλά και το δικαίωμα της Κίνας να επανενωθεί με την Ταϊβάν. Επίσης, εξέφρασαν την ανησυχία τους για την κατάσταση στο Αφγανιστάν (Jia, 2000). Το σημείο κλειδί όμως αυτής της Συνόδου, ήταν η απόφασή τους να μετασχηματιστούν σε επίσημο θεσμό/Οργανισμό προκειμένου να ανταποκριθούν στις «προκλήσεις και τις απειλές πιο αποτελεσματικά» (People's Daily, 2001).

Στις 14 Ιουνίου 2001 το Ουζμπεκιστάν, το οποίο δεν έχει κοινά σύνορα με την Κίνα, προστίθεται στους 5, μετατρέποντάς τους από «Ομάδα των 5» σε «Ομάδα των 6

⁶⁶ Η "Agreement on Mutual Reduction of Military Forces in the Border Areas", υπεγράφη από την Κίνα, το Καζακιστάν, το Κιργιστάν, το Τατζικιστάν και τη Ρωσία (Trofimov, 2003).

της Σαγκάης». Στις 15 Ιουνίου 2001 τα 6 κράτη αποφάσισαν να εδραιώσουν τις σχέσεις τους δημιουργώντας τον SCO ως επίσημα θεσμοποιημένο Οργανισμό. Στόχος τους είναι:

«...η ενδυνάμωση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, καλής γειτονίας και φιλίας μεταξύ των κρατών-μελών, η ενθάρρυνση της αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ τους στο πολιτικό, οικονομικό και εμπορικό πεδίο, όπως και στα πεδία της επιστήμης και τεχνολογίας, του πολιτισμού, της εκπαίδευσης, της ενέργειας, των επικοινωνιών, του περιβάλλοντος και άλλων, η από κοινού αφοσίωσή τους στην προστασία και εγγύηση της περιφερειακής ασφάλειας, της σταθερότητας και η εδραίωση μιας δημοκρατικής δίκαιης και ορθολογικής νέας διεθνούς πολιτικής και οικονομικής τάξης» (SCO, 2001, People's Daily, 2001, SCO, Αρ.1, 2002).

Η ίδρυση του SCO είναι γεγονός. Η Μογγολία το 2004, το Ιράν, η Ινδία και το Πακιστάν το 2005, έλαβαν την ιδιότητα του Παρατηρητή. Το Τουρκμενιστάν, το πέμπτο κράτος της Κεντρικής Ασίας, συμμετέχει στις Συνόδους του SCO ως «Επισκέπτης», κυρίως μέχρι το 2007 και ξανά από το 2010, παρά το καθεστώς της ουδετερότητάς του. Στη Σύνοδο της Αικατερινούπολης το 2009, η Σρι Λάνκα και η Λευκορωσία έγιναν δεκτές ως «χώρες-εταίροι στο διάλογο» (SCO, 2009, Παράρτημα Ι, Χάρτης 8 και Πίνακας 9.Β).

Αν και αρχικά ο Οργανισμός υπήρξε μια συνεργασία για θέματα ασφάλειας, δηλ. διευθέτηση των συνοριακών διαφορών και εξάλειψη των πηγών σύγκρουσης, άρχισε να παίζει έναν εξέχοντα ρόλο στο χτίσιμο πολιτικών, οικονομικών, εμπορικών και πολιτιστικών δεσμών μεταξύ των μελών του (Mankoff, 2009) και να διευρύνει τους στόχους του. Μεγάλο ρόλο έπαιξε η βήμα-βήμα προσέγγιση μέσω των ετήσιων συναντήσεων της «Ομάδας των 5», που ενίσχυσε την επιθυμία της συνεργασίας, βελτίωσε το κλίμα μεταξύ τους, την επικοινωνία και το διάλογο, ανιχνεύοντας τα περιθώρια των επιλογών τους στη χάραξη της στρατηγικής τους, για τη θέση που το καθένα επιθυμεί να κατακτήσει περιφερειακά και παγκόσμια. Η οικονομική ανάπτυξη της Κίνας, οι πρωτοβουλίες της και το αντίστοιχο γόητρο, την κατέστησαν φυσικό ηγέτη του νέου Οργανισμού, ενισχύοντας το κύρος και την ποιότητα της εξωτερικής της πολιτικής. Η Ρωσία, υπό την ηγεσία του Vladimir Putin, ανασυντάσσοντας τις δυνάμεις και τη στρατηγική της, είδε στη συνύπαρξη και συνεργασία της με την Κίνα μια πρόκληση, μια ρεαλιστική επιλογή όσο και μια αναγκαιότητα, για το πολιτικό της βάρος στην περιφερειακή και διεθνή σκηνή. Τα 4 κράτη της Κεντρικής Ασίας, είδαν τις δύο (υπερ-) δυνάμεις, ως εν δυνάμει φυσικούς συμμάχους και όχι μόνο ως απειλές. Ρωσία και Κίνα, έδειξαν εξ'αρχής τη στήριξη και αναγνώριση στις κρατικές εξουσίες των κρατών και στο δικαίωμά τους να βαδίσουν στα δικά τους ανεξάρτητα πολιτικά μονοπάτια, χωρίς προτροπές και παραινήσεις εσωτερικής πολιτικής διαμόρφωσης και διοίκησης στα των οίκων τους (Plater-Zyberk, 2007, σελ.1), σε αντίθεση με τη Δύση. Αυτό τους εξασφάλιζε τη στήριξη που στη δεδομένη συγκυρία είχαν ανάγκη.

Αποτίμηση δεδομένων γεωγραφικά και αριθμητικά...

Μια γεωγραφική αποτίμηση του τι αντιπροσωπεύει ο SCO, μας δίνει τα παρακάτω στοιχεία: Ο Οργανισμός δημιουργήθηκε από δύο μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, τα οποία είναι ταυτόχρονα μέλη της ομάδας των 8 ισχυρότερων κρατών (G8) του κόσμου και πυρηνικές δυνάμεις. Πυρηνικές δυνάμεις είναι και 3 κράτη εκ των παρατηρητών του, η Ινδία, το Πακιστάν και το Ιράν, ενώ η Κίνα μαζί με την Ινδία είναι δύο από τα πιο πολυπληθή κράτη του κόσμου και μεγάλες εξαγωγικές οικονομίες, με τεράστιες ενεργειακές ανάγκες, ενώ μαζί με τη Ρωσία ανήκουν στις ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομίες των BRICs, που ανησυχούν τη Δύση. Εδαφικά, καλύπτει μία από τις μεγαλύτερες περιοχές που καλύπτει περιφερειακός οργανισμός, 38εκ.τ.χιλ., από το Καλίνιγκραντ ως το Βλαδιβοστόκ και από τη Λευκή Θάλασσα ως την Νότια Κινεζική Θάλασσα. Αν προστεθούν και τα κράτη-παρατηρητές, τότε φτάνει ως τον Ινδικό Ωκεανό και τη Μέση Ανατολή επίσης. Τα κράτη-μέλη και οι παρατηρητές του, καλύπτουν εδαφικά περισσότερο από τα 3/5α της έκτασης της Ευρασίας και φιλοξενούν περίπου το 1/2 παγκόσμιο πληθυσμό, περισσότερους από 3δς κατοίκους, διαθέτουν το 21,4% των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου και το 45% φυσικού αερίου (BP, 2008). Αυτά τα στοιχεία και μόνο, τον καθιστούν το μεγαλύτερο Οργανισμό ασφάλειας μετά τα Ηνωμένα Έθνη, ο οποίος όμως λειτουργεί σε καθαρά περιφερειακό επίπεδο. Είναι τέλος, ο μοναδικός Οργανισμός ασφάλειας στον κόσμο, στον οποίο συμμετέχει η Κίνα και η Ρωσία, αλλά όχι οι ΗΠΑ. Ως οντότητα, ο SCO σίγουρα δεν είναι για να υποβαθμίζεται, πόσο μάλλον για να αγνοείται!

7.A.2 Η δομή του

Ο SCO είναι ένας διακυβερνητικός θεσμός, «καθοδηγούμενος» από ετήσιες Συνόδους των Αρχηγών των κρατών-μελών (Παράρτημα I, Πίνακας 9.Γ) και από τακτικές συναντήσεις Πρωθυπουργών, Υπουργών Εξωτερικών και άλλων υψηλά ισταμένων στην κυβερνητική ιεραρχία των κρατών-μελών. Όλες οι συναντήσεις λαμβάνουν χώρα υπό την Προεδρία ενός κράτους ανά έτος (κυκλική Προεδρία), σύμφωνα με το Ρωσικό αλφάβητο⁶⁷. Όλοι οι Παρατηρητές, πλην της Ινδίας κατά τα πρώτα χρόνια της συμμετοχής της, στέλνουν επιτελείς τους ίσης βαθμίδας με το επίπεδο των συναντήσεων. Τα πιο συχνά αντικείμενα συζητήσεων ή συναντήσεων εργασίας, είναι θέματα που έχουν να κάνουν με την ασφάλεια και περιλαμβάνουν ειδικούς της ασφάλειας της πληροφορίας, υπουργούς ή υψηλόβαθμα στελέχη των συμβουλίων εθνικής ασφάλειας, αλλά και επικεφαλές ανωτάτων δικαστηρίων (Bailes, Dunay κ.ά., 2007, σελ.5).

Γλώσσες εργασίας του SCO είναι τα Ρωσικά και τα Κινεζικά. Ο SCO στηρίζεται σε 4 κύρια Συμβούλια και στα μόνιμα Όργανα (SCO, 2002, Παράρτημα I Πίνακας 9.A Οργανόγραμμα του SCO). Τα 4 Συμβούλια, κατά ιεραρχική σειρά, είναι:

⁶⁷ Ήταν αναμενόμενη η ακολουθία αυτή, δεδομένου ότι η Κινεζική γλώσσα δεν έχει αλφάβητο (SCO, Αρ.5, 2002).

1ο. Το Συμβούλιο των Αρχηγών, το κύριο στρατηγικό όργανο του Οργανισμού, συνέρχεται μία φορά το χρόνο για να ορίσει τις προτεραιότητες, τις κύριες περιοχές δραστηριοτήτων του Οργανισμού, τις λειτουργίες και συναλλαγές με άλλα κράτη ή οργανισμούς, να συζητήσει και αποφασίσει για όλα τα φλέγοντα για τα κράτη-μέλη ζητήματα και βέβαια για τον Προϋπολογισμό.

2ο. Το Συμβούλιο των Πρωθυπουργών υιοθετεί τον Προϋπολογισμό του Οργανισμού, μελετά και καθορίζει τα κύρια θέματα που άπτονται των αρμοδιοτήτων του Οργανισμού και θα πρέπει να τον απασχολήσουν, κυρίως δε, συντονίζει τα κύρια οικονομικά θέματα και τους τομείς συνεργασίας εντός του Οργανισμού. Τακτικές Σύνοδοι του Συμβουλίου πραγματοποιούνται μία φορά το χρόνο επίσης (SCO, 2002, Αρ.6).

3ο. Το Συμβούλιο των Υπουργών Εξωτερικών ασχολείται με τις καθημερινές δραστηριότητες του Οργανισμού, την προετοιμασία του Συμβουλίου των Αρχηγών, έχοντας ρόλο συμβουλευτικό επί των διεθνών ζητημάτων. Συνέρχεται μία φορά το χρόνο, ένα μήνα πριν από την ετήσια Σύνοδο των Αρχηγών. Δύο κράτη-μέλη μπορούν να προτείνουν επιπρόσθετες συναντήσεις, αρκεί να γίνει αποδεκτό από τους Υπουργούς Εξωτερικών των υπολοίπων κρατών-μελών, οι οποίοι αποφασίζουν με consensus το που θα διεξαχθεί και πότε. Ο Πρόεδρος του Συμβουλίου των Υπουργών Εξωτερικών εκπροσωπεί τον Οργανισμό στις εξωτερικές του επαφές, σύμφωνα με τους Κανόνες Διαδικασίας του Συμβουλίου (SCO, 2002, Αρ.7).

4ο. Το Συμβούλιο των Εθνικών Συντονιστών είναι ο κύριος συντονιστικός μηχανισμός του SCO. Συντονίζει και διευθετεί τις καθημερινές δραστηριότητες ρουτίνας, προβαίνει στις απαραίτητες προετοιμασίες για τα Συμβούλια των Αρχηγών, των Πρωθυπουργών και των Υπουργών Εξωτερικών, τις οποίες και επιβλέπει. Διορίζονται από κάθε κράτος-μέλος, σύμφωνα με τους εσωτερικούς κανόνες και διαδικασίες, συνέρχεται τουλάχιστον 3 φορές το χρόνο, σε μία εκ των οποίων συναντήσεων την Προεδρία φέρει ο Συντονιστής του κράτους που θα φιλοξενήσει τη Σύνοδο των Αρχηγών. Ο Πρόεδρος αυτού του οργάνου μπορεί κατ' εντολή του Προέδρου του Συμβουλίου των Υπουργών Εξωτερικών να αντιπροσωπεύσει τον Οργανισμό σε εξωτερικές επαφές (Χάρτης SCO, 2002, Αρ.9). Πρόεδρος ορίζεται ο Εθνικός συντονιστής της χώρας που έχει και τη φιλοξενία της Συνόδου των Αρχηγών των Κρατών. Το Συμβούλιο συντονίζει και τον «προσωρινό» μηχανισμό συναντήσεων των κύριων θεμάτων, όπως υπεδείχθησαν από το Συμβούλιο των Αρχηγών και Πρωθυπουργών. Αυτές οι συναντήσεις είναι: 1/ των επικεφαλής των Οργάνων Ελέγχου των Συνόρων, 2/ των επικεφαλής των Ανωτάτων Δικαστηρίων και των επικεφαλής των Κοινοβουλίων, 3/ των αρχηγών των Σωμάτων Ασφαλείας, 4/ των Υπουργών Εξωτερικών, Άμυνας, Οικονομικών, Μεταφορών, Πολιτισμού, Πολιτικής Προστασίας, Γεωργίας και Υγείας.

Η αυξανόμενη έμφαση στην οικονομική συνεργασία, οδήγησε στη δημιουργία τον Οκτώβριο του 2005 της Διατραπεζικής Ένωσης του SCO και του Επιχειρηματικού

Συμβουλίου του SCO, στην εναρκτήρια συνάντηση του οποίου τον Ιούνιο του 2006, συμμετείχαν 500 επιχειρηματίες (Bailes, Dunay κ.ά., 2007, σελ.5).

Η Σύνοδος των Αρχηγών είναι το ετήσιο κορυφαίο γεγονός, όμως σημαντικό ρόλο παίζουν και τα προπαρασκευαστικά συμβούλια των Πρωθυπουργών και Υπουργών Εξωτερικών επίσης, ιδιαίτερα σε συνδυασμό με το ποιος ασκεί την προεδρία, τα θέματα που θα συζητηθούν, εκείνα που θα προωθηθούν και μέχρι ποιου σημείου. Στη διάρκεια της προετοιμασίας της Συνόδου που επιστεγάζει την προεδρία, πραγματοποιείται ένα σημαντικό διπλωματικό παιχνίδι, λαμβάνουν χώρα όλοι οι χειρισμοί των κρατών για τις προτεραιότητες που θα τεθούν, τη στήριξη ή την αντίθεσή τους σε αυτές, και αποκαλύπτουν τον ανταγωνισμό που μπορεί να αντιμετωπίζει η κάθε προεδρία. Οι Σύνοδοι ίσως αποτελούν μια συνηθισμένη παγκόσμια θεσμική πρακτική, όμως δεν παύουν να δίνουν την ευκαιρία στο κράτος που έχει αναλάβει τη διεξαγωγή, να παρουσιάσει τη χώρα φιλοξενίας και να γίνει το θέατρο ακόμη και ιστορικών στιγμών. Για παράδειγμα, στο περιθώριο της Σύνοδου Κορυφής του Ιουνίου 2009 στην Αικατερινούπολη της Ρωσίας, είχαν την πρώτη τους προσωπική συνάντηση οι αρχηγοί της Ινδίας και του Πακιστάν μετά την τρομοκρατική επίθεση στη Βομβάη το Νοέμβριο του 2008, την οποία φέρεται πως υποστήριξε το Πακιστάν. Η Σύνοδος αποτέλεσε ένα ουδέτερο σκηνικό που προσέφερε χώρο και χρόνο στον πρωθυπουργό Manmohan Singh και τον πρόεδρο Asif Ali Zardari, να συζητήσουν το εξαιρετικά φορτισμένο θέμα και να το αντιμετωπίσουν ως μια προκαταρκτική διαδικασία επανάληψης του διαλόγου μεταξύ τους (Boland, 2011). Οι σύνοδοι αποτελούν επίσης, ένα ακόμη πεδίο απόδειξης της διαρχίας Κίνας-Ρωσίας που διέπει τον SCO, αφού αν θέλουν τα δύο αυτά κράτη να προωθήσουν ένα θέμα που θεωρούν σημαντικό, είναι μάλλον απίθανο τα υπόλοιπα 4 κράτη να μπλοκάρουν, όπως πιθανόν θα έκαναν αν το ίδιο θέμα προωθούνταν σε μία από τις δικές τους προεδρίες, για λόγους κύρους ή ανταγωνισμού. Για παράδειγμα, η διεύρυνση είναι ένα θέμα που μάλλον θα αποφασιστεί, σε μία από τις προεδρίες των «μεγάλων» κρατών (Pikayev, 2008). Στη Σύνοδο του 2011 στην Αστάνα ορίστηκαν οι προϋποθέσεις, γεγονός που κατά κάποιο τρόπο ανοίγει το δρόμο για τη διεύρυνση επί προεδρίας Κίνας το 2012. Οι εξελίξεις επί των διεθνών εκκρεμών θεμάτων θα καθορίσουν τι θα αποφασιστεί τελικά.

Τα κεντρικά όργανα του SCO είναι...

1. Η Γραμματεία. Είναι το πρώτο από τα 4 μόνιμα σώματα του SCO. Η δημιουργία της σηματοδότησε ουσιαστικά, το τέλος της περιόδου διαμόρφωσης του νέου οργανισμού και το ξεκίνημα μιας «νέας φάσης» ανάπτυξης (Al-Qahtani, 2006). Με έδρα το Πεκίνο, η Γραμματεία ξεκίνησε τις εργασίες της στις 15 Ιανουαρίου 2004. Σκοπό έχει να προσφέρει οργανωτική και τεχνική υποστήριξη στις δραστηριότητες του Οργανισμού και να ετοιμάζει προτάσεις για τον ετήσιο προϋπολογισμό του. Επικεφαλής της είναι ο Γενικός Γραμματέας (Ειδικός ή Εκτελεστικός Γραμματέας αρχικά), ο οποίος ορίζεται από το

Συμβούλιο των Αρχηγών των Κρατών και επιλέγεται εναλλάξ από τα κράτη-μέλη, με βάση τη Ρωσική Αλφάβητο. Υπηρετεί για μια 3ετή συνεχόμενη θητεία. Ο Γενικός Γραμματέας (ΓΓ) έχει 3 Αναπληρωτές Γραμματείς να τον επικουρούν στο έργο του, οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για τις 3 αντίστοιχες Γραμματειακές ομάδες: α) την Πολιτική, που ασχολείται με πολιτικά θέματα, αντι-τρομοκρατικές και αμυντικές δραστηριότητες, β) την Οικονομική ομάδα, με αρμοδιότητες σε θέματα που θα απασχολήσουν τα Συμβούλια των Πρωθυπουργών και των Υπουργών, ενώ έρχεται και σε επαφή με επιστημονικούς και επιχειρηματικούς κύκλους των κρατών-μελών και, γ) τη Διοικητική-Νομική ομάδα, την ομάδα-θεματοφύλακα που ασχολείται με νομικά θέματα, θέματα προσωπικού, χρηματοδότησης, προϋπολογισμού, λογαριασμών και λοιπών οικονομικών ρουτίνας. Οι Αναπληρωτές Γραμματείς προτείνονται από το Συμβούλιο των Εθνικών Συντονιστών, διορίζονται από το Συμβούλιο των Υπουργών Εξωτερικών και η εθνικότητά τους δεν πρέπει να είναι η ίδια με αυτή του ΓΓ. Υπάρχει επίσης ένας Βοηθός Γραμματέας, υπεύθυνος για τα μέσα ενημέρωσης, τα δελτία τύπου και τις μεταφράσεις. Όλοι οι αξιωματούχοι θεωρούνται ανεξάρτητοι και οφείλουν απερίσπαστα να εκτελούν τα καθήκοντά τους χωρίς να δέχονται εντολές από τα κράτη-μέλη, τα οποία έχουν δεσμευτεί να σέβονται την ανεξαρτησία τους, άλλους οργανισμούς ή φυσικά πρόσωπα (SCO, 2002, Άρ.11). Ο αριθμός των θέσεων που προορίζονται για κάθε κράτος ανταποκρίνονται στη συνεισφορά του καθενός στον προϋπολογισμό του Οργανισμού. Η Γραμματεία του SCO έχει ένα μόνιμο προσωπικό 30 εργαζομένων. Από το 2004 που δημιουργήθηκε το δεύτερο μόνιμο όργανο του SCO, η RATS, ο προϋπολογισμός μοιράζεται μεταξύ της Γραμματείας και αυτής, αλλά όχι στη μέση (Wacker, 2004, Oresman, 2004). Πρώτος ΓΓ ήταν ο Zhang Deguang από την Κίνα, Ρωσομαθής, Πρέσβης της χώρας του στη Μόσχα (SCO-JC, 2006a). Από τον Ιανουάριο του 2010 ΓΓ του SCO έχει αναλάβει ο Κιργιζός διπλωμάτης Muratbek Sansyzbayevich Imanaliev, ο οποίος μεταξύ άλλων, έχει διατελέσει Υπουργός Εξωτερικών του Κιργιστάν δύο φορές, επικεφαλής του Γραφείου Διεθνών Υποθέσεων του Προέδρου της Δημοκρατίας του Κιργιστάν και Πρέσβης στην Κίνα. Πρόκειται για έναν πολύ καλό γνώστη των πραγμάτων Κίνας και Ρωσίας, όπως και οι προκάτοχοί του.

2. Η Περιφερειακή Αντι-Τρομοκρατική Δομή, “Regional Anti-Terrorism Structure” (RATS στο εξής), είναι το δεύτερο μόνιμο σώμα του SCO. Η RATS ιδρύθηκε στις 17 Ιουνίου του 2004, μετά από χρόνια συζητήσεων μεταξύ των κρατών που εμπλέκονται και έχει την έδρα της στην Τασκένδη του Ουζμπεκιστάν⁶⁸. Διοικείται από το δικό της Συμβούλιο και Εκτελεστική Επιτροπή. Το Συμβούλιό της αποτελείται ως επί το πλείστον από αξιωματούχους αντιτρομοκρατικών Οργανώσεων και Οργανισμών ασφαλείας των κρατών-μελών του SCO. Οι στόχοι και λειτουργίες της, αρχές και χρηματοδότηση, καθώς

⁶⁸ Η Μπισκέκ του Κιργιστάν ήταν η αρχική επιλογή έδρας για τη RATS. Όμως η ασταθής πολιτική κατάσταση της χώρας, οδήγησε στην επιλογή της Τασκένδης (Zhao, 2005, σελ.10).

και οι ακολουθούμενοι Κανόνες Διαδικασίας, συμπεριλαμβάνονται σε μία ξεχωριστή διεθνή συνθήκη που υιοθετήθηκε από τα κράτη-μέλη (SCO, 2002, Άρ.10). Η RATS είναι ένα κομβικό κέντρο ανταλλαγής και επεξεργασίας πληροφοριών που διοχετεύονται από / και ανταλλάσσονται μεταξύ των υπηρεσιών ασφαλείας των κρατών-μελών του SCO. Τα καθήκοντά της περιλαμβάνουν, α) το συντονισμό των αντι-τρομοκρατικών δραστηριοτήτων, δηλαδή την ανταλλαγή πληροφοριών, την έκδοση υπόπτων προσώπων και τη διακοπή χρηματοδότησης τρομοκρατικών ομάδων, β) το συντονισμό των ασκήσεων των δυνάμεων ασφαλείας και την εύρυθμη λειτουργία των κοινών μηχανισμών επεξεργασίας πληροφοριών που προάγονται από τα κράτη-μέλη και, γ) την επόπτευση και αποτίμηση των κοινών αντι-τρομοκρατικών δραστηριοτήτων. Το 2005 τα κράτη-μέλη αποφάσισαν να επεκτείνουν το ρόλο της RATS στο συντονισμό των ερευνών, με τη δημιουργία ενοποιημένης λίστας υπόπτων για τρομοκρατία, καταζητούμενων τρομοκρατών και τρομοκρατικών οργανώσεων, αντι-τρομοκρατικών επιχειρήσεων και ασκήσεων, όπως και στην εκπαίδευση ειδικευμένων αξιωματούχων (Oresman, 2005, σελ.6). Τα γραφεία της στην Τασκένδη ξεκίνησαν τη δραστηριοποίησή τους με 30 αξιωματούχους, μεταξύ των οποίων 7 από την Κίνα, 7 από τη Ρωσία, 6 από το Καζακστάν, 5 από το Ουζμπεκιστάν, 3 από το Κιργιστάν και 2 από το Τατζικιστάν (Bailes, Dunay κ.ά., 2007, σελ.5-6). Ο Διευθυντής της Εκτελεστικής Επιτροπής διορίζεται από το Συμβούλιο των Αρχηγών. Η Ρωσία και η Κίνα πληρώνουν από 25% του κόστους της RATS. Η βάση δεδομένων της κατά την έναρξη τον Ιούνιο 2004, διέθετε πληροφορίες για περίπου 600 καταζητούμενους και 30 τρομοκρατικές οργανώσεις. Έκτοτε και ως σήμερα, με τη συνδρομή των ασκήσεων και την εστίαση στο Αφγανιστάν, η RATS έχει κινητοποιηθεί ώστε να επιτευχθούν ευρύτεροι στόχοι υπέρ της ασφάλειας, πέραν της εκπαίδευσης και συμβουλευτικών υπηρεσιών προς τα κράτη-μέλη. Συμμετείχε στη σύνταξη ενός πλάνου δράσης για την εφαρμογή της Παγκόσμιας Αντι-Τρομοκρατικής Στρατηγικής των Ηνωμένων Εθνών, στα σχέδιά της είναι η ενίσχυση της αντιτρομοκρατικής συνεργασίας και με την ASEAN, ενώ έπαιξε ενεργό ρόλο στην ασφάλεια των Ολυμπιακών Αγώνων του Πεκίνου το 2008, στην World Expo του 2010 και στους Πανασιατικούς Χειμερινούς αγώνες το 2011· επίσης, υπέγραψε στις 27 Σεπτεμβρίου 2010 μαζί με το Περιφερειακό Κέντρο Πληροφοριών και Συνεργασίας της Κεντρικής Ασίας (Central Asian Regional Information and Cooperation Center-CARICC), το Πρωτόκολλο Συνεργασίας, σε μια προσπάθεια ελέγχου των ναρκωτικών, περιορισμού της διακίνησης και των συνεπειών τους, όπως και της διασυνοριακής εγκληματικότητας και της συνακόλουθης τρομοκρατικής χρηματοδότησης (Boland, 2011), που υποστηρίζεται από τη Ρωσία, τις Κεντροασιατικές Δημοκρατίες και τα Ηνωμένα Έθνη (UNODC).

3,4 Τα δύο Συμβούλια Μονίμων Αντιπροσώπων, είναι τα άλλα δύο μόνιμα όργανα του SCO. Οι λειτουργίες και οι ακολουθούμενες διαδικασίες αυτών των σωμάτων, πλην της

RATS αποφασίζονται από το Συμβούλιο των Αρχηγών, όπως και η εγκαθίδρυση νέων σωμάτων, μέσω επιπρόσθετων Πρωτοκόλλων που θα επισυνάπτονται στο Χάρτη του SCO, σύμφωνα με το Άρθρο 21 αυτού.

Ο προϋπολογισμός του SCO χρηματοδοτείται από τα κράτη-μέλη σε ποσοστό που ανταποκρίνεται στις δυνατότητές τους, δηλαδή Κίνα και Ρωσία συνεισφέρουν κατά 24% η καθεμία, το Καζακστάν κατά 21%, το Ουζμπεκιστάν κατά 15%, το Κιργιστάν κατά 10% και το Τατζικιστάν κατά 9% (Oldberg, 2007, σελ.12).

Η δομή του SCO, το προσωπικό και οι διαδικασίες, είναι υποκείμενα μιας γενικότερης αναθεώρησης και από μόνες τους είναι ένα πιθανό έδαφος για μελλοντικές διαφωνίες ή συμβιβασμούς μεταξύ των κρατών-μελών: η Ρωσία έχει ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην αποτελεσματικότητά τους (ιδιαίτερα ενάντια στις διεθνείς απειλές) και θα ήθελε να εξελιχθεί σε μια περισσότερο κοινή στρατιωτική δομή. Έχει όμως μια γενικότερη απέχθεια προς την «οργανοποίηση», όπως και στην πιθανότητα να εξελιχθεί η δομή του SCO σε υπερεθνική (Bailes, Dunay κ.ά., 2007, σελ.6). Οι φιλοδοξίες της Κίνας για μια ζώνη ελεύθερου εμπορίου από την άλλη πλευρά, θα μπορούσε να υποδεικνύει μια κεντρικότερη γραφειοκρατική ικανότητα στο οικονομικό πεδίο αλλά, όπως εξηγείται πιο κάτω, είναι αντίθετες επί της ουσίας με τη Ρωσία. Τέλος, η παρούσα αποκεντρωμένη φύση των δομών του Οργανισμού και η «περιστρεφόμενη καρέκλα» της Προεδρίας, λογίζονται ως εκ των αναγκαίων τυπικών προϋποθέσεων από τα υπόλοιπα κράτη της Κεντρικής Ασίας, μέλη του SCO, προκειμένου να προστατευτούν από την Σινο-Ρωσική κυριαρχία.

7.A.3 Οι κατευθυντήριες αρχές του

Ο συγγραφέας Alexander White στη μελέτη του αναφορικά με τη Ρωσία και τον SCO, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «ο SCO δεν είναι ένας κανονικός Οργανισμός» και ότι η «κατηγορηματική επικέντρωση στη αποχή από την ανάμιξη σε εσωτερικά θέματα» βρίσκεται στην καρδιά της έλξης που ασκεί στα κυρίαρχα αυταρχικά κράτη-μέλη του (White, 2005, σελ.31). Οι Mikhail Troitskiy και Pan Guang θέτουν το θέμα διαφορετικά: ο Οργανισμός έχει αρχές και κανόνες, οι οποίοι είναι διαφορετικοί από αυτούς που προωθούνται στον κόσμο από τις ΗΠΑ και από δυνάμεις ιδίων με τις ΗΠΑ αντιλήψεων (Bailes, Dunay κ.ά., 2007). Οι κυριότερες αρχές του, δηλαδή «[οι αρχές] της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, αμοιβαίου οφέλους, ίσων δικαιωμάτων, διαβούλευσης, σεβασμού της διαφορετικότητας του πολιτισμού και κοινή επιδίωξη της ανάπτυξης», αποτελούν την ουσία αυτού που έγινε γνωστό ως «Πνεύμα της Σαγκάης» (Yee, 2011). Ο Χάρτης του Οργανισμού που υιοθετήθηκε στις 7 Ιουνίου 2002 στην Αγία Πετρούπολη, εκτός από τις αρχές του «Πνεύματος της Σαγκάης», περιλαμβάνει επίσης ως βασικές αρχές και για τον Οργανισμό, κάποιες από τις αρχές του διεθνούς δικαίου όπως π.χ., της κυρίαρχης ισότητας των κρατών ή της απόρριψης της ηγεμονίας και του εξαναγκασμού στις διεθνείς

σχέσεις, αλλά και τη διαβεβαίωση ότι ο SCO δεν κατευθύνεται ενάντια σε άλλα κράτη και διεθνείς οργανισμούς (SCO, 2002, Άρ.2). Εντούτοις, σε δύο αρχές κορυφαίες για το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την αυτοδιάθεση των λαών, ο Χάρτης του SCO δεν δίνει την απαιτούμενη, για τις δυτικές πεποιθήσεις, βαρύτητα: δεν τις συμπεριλαμβάνει στο 2^ο Άρθρο του, των αρχών του, αλλά χαμηλά στο 1^ο στην 7^η παράγραφο, μετά τους σκοπούς και στόχους του και υπό προϋποθέσεις:

«Οι κύριοι σκοποί και στόχοι του οργανισμού είναι, [...], η ενδυνάμωση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, φιλίας και καλής γειτονίας, [...], η προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών σε συμφωνία με τις διεθνείς υποχρεώσεις των κρατών-μελών και τις εθνικές νομοθεσίες...» (SCO, 2002, Άρ.1).

Η αναφορά του Χάρτη στα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες, «σε συμφωνία με [...] τις εθνικές νομοθεσίες» των κρατών-μελών, σε συνδυασμό με την αφοσίωση του Οργανισμού στην αντιμετώπιση των «τριών πληγών» ήτοι, «της τρομοκρατίας, της απόσχισης και των ακραίων πρακτικών», δίνει κατά κάποιον τρόπο την υποστήριξή του στις υπάρχουσες ηγεσίες των κρατών, που για τη δύση δεν είναι παρά αυταρχικά, συγκεντρωτικά καθεστώτα. Πέρα από αυτό και ασχέτως μεγέθους ή δύναμης, η Κίνα και η Ρωσία αναγνωρίζουν και αποδέχονται επίσημα την ισότητα και την κυριαρχία όλων των μελών του SCO και δεσμεύουν εαυτούς να μην επεμβαίνουν στο εσωτερικό τους. Σε περίπτωση πρόσκλησης για επέμβαση, θα πρέπει πρώτα να διαβουλευτούν επί του θέματος. Τα παραπάνω σημεία αποτελούν αντικείμενο συζητήσεων και αμφισβήτησης του Οργανισμού στη Δύση, καθώς δεν ακολουθούν τις προτεραιότητες που έχει θέσει η ίδια. Ενθαρρύνθηκε δε, από τον προσδιορισμό του SCO ως εναλλακτική λύση στην κυριαρχία των ΗΠΑ. Στη διακήρυξη της Συνόδου της Αστάνα στις 5 Ιουλίου 2005, τα μέλη υποστήριξαν πως, *«μια ορθολογική και δίκαιη παγκόσμια τάξη πρέπει να βασίζεται στην εμπέδωση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και στις σχέσεις καλής γειτονίας, πάνω στην εγκαθίδρυση αληθινής συνεργασίας, χωρίς πρόθεση μονοπωλήσης και κυριαρχίας στις διεθνείς σχέσεις»*. Πέντε μέρες νωρίτερα από αυτή τη διακήρυξη, οι Πρόεδροι Ρωσίας και Κίνας εξέδωσαν μια κοινή δήλωση επικρίνοντας με δριμύτητα κράτη, τα οποία δεν κατονομάζαν, που *«ευαγγελίζονται το δικαίωμα να μονοπωλούν τις / ή να κυριαρχούν στις διεθνείς σχέσεις»*, *«χωρίζουν τα κράτη ως ανήκοντα σε ηγετικά στρατόπεδα και σε κατώτερα στρατόπεδα»* και *«επιβάλουν μοντέλα κοινωνικής ανάπτυξης»* (Bailes, Dunay κ.ά., 2007, σελ.7, SCO, 2005). Η Σύνοδος της Αστάνα προβαίνει σε μια στροφή, επανα-διαβεβαιώνει την *«υπεροχή των αρχών και κανόνων του διεθνούς δικαίου, κυρίως όσων αναφέρονται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών»* (SCO, 2005), τονίζοντας όμως παράλληλα, πως πάνω απ' όλους τους κανόνες βρίσκεται η αρχή της μη-ανάμιξης. Στηρίζει αυτή την προτεραιότητα με το επιχείρημα, πως είναι *«αναγκαίος ο σεβασμός, με αυστηρότητα και συνέχεια, των ιστορικών παραδόσεων και*

εθνικών χαρακτηριστικών όλων των ανθρώπων» και της «κυριαρχικής ισότητας όλων των κρατών» (SCO, 2002, Αρ.1). Αυτή η τελευταία διατύπωση είναι σχεδιασμένη έτσι, ώστε να προβάλλει μια βάση στήριξης της σχετικότητας μάλλον, παρά της οικουμενικότητας των αρχών και κανόνων που στηρίζουν τα πολιτικά, αστικά και ατομικά ανθρώπινα δικαιώματα, κατά τη Δυτική αντίληψη. Όπως το τοποθέτησε αργότερα ένας Κινέζος σχολιαστής, «ο Οργανισμός αντιτίθεται στην ανάμιξη στις εσωτερικές σχέσεις άλλων κρατών, χρησιμοποιώντας ως δικαιολογία τις διαφορές στις πολιτιστικές παραδόσεις, στα πολιτικά και κοινωνικά συστήματα, στις αξίες και τα μοντέλα ανάπτυξης που σχηματοποιήθηκαν με το πέρασμα της ιστορίας ιδιαίτερα για κάθε λαό» (Xinhua, 2006). Αυτή η ιδιαίτερη, για έναν περιφερειακό Οργανισμό της εμβέλειας του SCO αρχή, υπερθεματίστηκε και από τα 6 μέλη του Οργανισμού, αν λάβουμε υπόψη μας πως στη διάρκεια της ζωής του, τα καθεστώτα της Κεντρικής Ασίας προσπάθησαν να εξηγήσουν τις κινήσεις ή στάσεις για αλλαγές υπέρ των δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων που έλαβαν χώρα στο έδαφός τους ή σε γειτονικά κράτη, πχ. Γεωργία ή Ουκρανία, ως τεχνητώς υποκινούμενα για εχθρικούς σκοπούς από τις ΗΠΑ, ή φορείς υπό την επιρροή των ΗΠΑ. Επίσης, έχουν λάβει παρόμοιες ιδεολογικές θέσεις σε σχετικές συμφωνίες με τον Οργανισμό για την Συνεργασία και Ασφάλεια στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ). Εντούτοις, οι πιο ακραίες εκφράσεις της αντι-ηγεμονικής αρχής εκφράζονται συνήθως από τη Ρωσία και την Κίνα, οι οποίες θα μπορούσαν να έρθουν σε αντιπαράθεση με τα μικρότερα κράτη του Οργανισμού και τις προσπάθειες τους να διατηρήσουν μια σύνθετη, αλλά επικερδή ισορροπία μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων του SCO και της Δύσης.

Οι αρχές του αυτές, εσωτερικά προωθούν μια βάση παραγωγικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών και εξωτερικά, βοηθούν τα κράτη να αντιμετωπίζουν την πρόκληση της στρατηγικής προώθησης των δυτικών αξιών, που κυριαρχεί στις σύγχρονες διεθνείς σχέσεις την οποία αντιμετωπίζουν και ως απειλή. Ο SCO είναι ένας Οργανισμός που έχει επιλέξει να οριοθετήσει τις αρχές αλλά και τις κοινές σκέψεις των μελών του για τη μεταξύ τους πολυμερή συνεργασία και δραστηριοποίηση, με όρους που συνειδητά αποκλίνουν από τις αρχές όλων σχεδόν των άλλων υφιστάμενων διεθνών οργανισμών. Ιδίως στα σημεία που αφορούν στα ανθρώπινα δικαιώματα, ή τις επεμβάσεις στο εσωτερικό των κρατών. Αυτή η επιλογή μπορεί να γίνει κατανοητή με όρους που έχουν να κάνουν με την πρακτική πλευρά της συνεργασίας στα πλαίσια του Οργανισμού και τα συμφέροντα της συμμετοχής των κρατών σε αυτόν. Από την άλλη πλευρά όμως, αυτή η απόκλιση έχει αναπόφευκτες επιπτώσεις για τη στάση έναντι του Οργανισμού, κυρίως την αντιμετώπισή του από κράτη και άλλους οργανισμούς, αλλά και τις ευκαιρίες που θα του δοθούν να αναπτύξει εποικοδομητικές σχέσεις με άλλες ομάδες (Bailes, Dunay κ.ά., 2007, σελ.7-8). Ίσως ακόμη μπορεί να εξηγηθεί με βάση το ρητό, «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα» δηλαδή, αν ο σκοπός είναι η προαγωγή της σταθερότητας, της ασφάλειας και της ενότητας στην περιοχή εμβέλειας του Οργανισμού, αλλά και στο

εσωτερικό των κρατών μακροπρόθεσμα, τότε η αποδοχή των καθεστώτων των κρατών-μελών και των όσων επιθυμούν, αντιπροσωπεύει μια ρεαλιστική στρατηγική, αναγκαία στην παρούσα φάση.

7.B Ο SCO ΩΣ ΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ

Ο «κλειστός χαρακτήρας» του Οργανισμού και η εσωστρέφεια που έχει επιδείξει ως τώρα, ευθύνονται κυρίως, για ερωτήματα σχετικά με την νομιμότητά του, ή με το δίλημμα αν είναι μια δύναμη υπέρ του «καλού» ή του «κακού», από την οπτική γωνία όχι μόνο της διεθνούς κοινότητας, αλλά και των λαών των μελών του. Ενώ πολυμερείς οργανισμοί ανά τον κόσμο, αξιολογούνται από τη διεθνή κοινότητα άλλοτε ως «νομιμοποιημένοι και αποτελεσματικοί», επομένως αποδεκτοί πέραν πάσης αμφιβολίας ως υπηρετούντες το καλό (οι περισσότεροι) και άλλοτε «νομιμοποιημένοι και αναποτελεσματικοί», αποδεκτοί και αυτοί πάραυτα ως μη βλαβεροί, ο SCO αποτελεί μια σπάνια περίπτωση οργανισμού αποτελεσματικού όσον αφορά στους στόχους του, που όμως δεν αντιμετωπίζεται ως νομιμοποιημένος, όχι μόνο από άλλους οργανισμούς και κράτη, αλλά και από στοιχεία στο εσωτερικό των κρατών-μελών του, από τα οποία αμφισβητείται ανοιχτά όταν, για παράδειγμα, καλείται να λάβει θέση και παραμένει πιστός στις αρχές του. Και αυτό, παρά το γεγονός ότι η νομική του προσωπικότητα υφίσταται τυπικά και ουσιαστικά. Η τυπική πλευρά της νομικής προσωπικότητας με τις επιμέρους πτυχές της και η ταυτότητα του SCO, όπως περιγράφονται στα κείμενά του, παρουσιάζονται στο παρόν κεφάλαιο. Ερμηνεύονται όσο γίνεται πιο αντιπροσωπευτικά, ενώ η δομή του παρακάμπτεται, καθότι παρουσιάστηκε εκτενώς πιο πάνω.

7.B.1 Συμμετοχή και Υπαναχώρηση των κρατών

Το Συντακτικό Έγγραφο ενός διεθνούς οργανισμού συγκεκριμενοποιεί συνήθως τον τύπο της συμμετοχής που υιοθετεί, αν θα είναι κλειστής μορφής ή ανοιχτής συμμετοχής και προβλέπει λύσεις στην περίπτωση υπαναχώρησης. Ο SCO αποτελεί ένα κλασικό παράδειγμα, καθώς στο Άρθρο 13 του Χάρτη του (SCO, 2002) προβλέπει ότι: «*η συμμετοχή στον Οργανισμό θα είναι ανοιχτή σε άλλα κράτη της περιοχής που αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σεβαστούν τους στόχους και τις αρχές αυτού του Χάρτη και να επιδείξουν συμμόρφωση / υπακοή στις διατάξεις άλλων διεθνών συνθηκών και εργαλείων που θα υιοθετηθούν εντός του πλαισίου του SCO*». Ο όρος «περιοχή» μάλλον δεν θα 'πρεπε να περιορίζεται στη γεωγραφική της ερμηνεία, αλλά θα 'πρεπε να εξαρτάται περισσότερο από τα συμφέροντα που εμπερικλείει και τους σκοπούς που εξυπηρετεί ο Οργανισμός (Al-Qahtani, 2006, σελ.137). Όπως και να 'χει, ο SCO έχει τις δικές του διαδικασίες αποδοχής νέων μελών: σύμφωνα με το Άρθρο 13 του Χάρτη, ένα ενδιαφερόμενο κράτος υποβάλλει αίτηση στον Πρόεδρο του Συμβουλίου των Υπουργών

Εξωτερικών. Το Συμβούλιο των Αρχηγών είναι εκείνο που θα εξετάσει και θα αποδεχθεί ή όχι την υποψηφιότητα. Αντίστοιχα, το Άρθρο 13 περιλαμβάνει τις περιπτώσεις και διαδικασίες αποχώρησης ενός κράτους μέλους, αναγνωρίζοντας σε κάθε συμμετέχοντα το δικαίωμα να αποχωρήσει. Αυτό δεν σημαίνει επιλεκτική υποχώρηση αλλά συνολική από όλα τα σώματα-όργανα του Οργανισμού, υπό 2 συγκεκριμένες προϋποθέσεις: 1/ το κράτος που ενδιαφέρεται να αποχωρήσει, θα πρέπει να ενημερώσει γραπτά το Θεματοφύλακα, την Κίνα (SCO, Άρ.25), για την πρόθεση αποχώρησής του εντός 12μήνου και, 2/ οι υποχρεώσεις που προκύπτουν από την συμμετοχή στο Χάρτη ή σε άλλα όργανα που έχουν υιοθετηθεί εντός του πλαισίου του SCO, θα δένουν τα κράτη που τις έχουν αναλάβει έως ότου αυτές εκπληρωθούν εντελώς.

7.B.2 Επίλυση διεθνών διαφορών εντός του SCO

Το Κεφάλαιο VIII του Χάρτη του ΟΗΕ, αναφέρεται στις δυνατότητες διεθνών περιφερειακών οργανισμών ή διακανονισμών να διατηρούν τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια (ΟΗΕ, 1945). Η σημασία τους έγινε εμφανής, ιδιαίτερα μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, που υποστηριζόταν πως υπέσκαπτε την ορθή τους αξιοποίηση. Ο Χάρτης του SCO προσδιορίζει περιορισμένα μέσα διακανονισμού. Στο Άρθρο 22 ορίζεται πως: «Σε περίπτωση διαφωνιών ή διενέξεων που μπορεί να προκύψουν από την ερμηνεία ή εφαρμογή του Χάρτη, τα κράτη-μέλη θα τη διευθετούν με προσφυγή σε διαβούλευση και διαπραγματεύσεις». Έτσι, ο Χάρτης ορίζει κατηγορηματικά μόνο την προσφυγή και τις διαπραγματεύσεις χωρίς εναλλακτικές. Τι γίνεται όμως στην περίπτωση που μεταξύ των διαφωνούντων κρατών δεν προκύψει διευθέτηση των διαφορών; Μπορούν τα μέλη αυτά να αναζητήσουν άλλες εναλλακτικές λύσεις διευθέτησης της διαφοράς; Οι δύο λύσεις που προβλέπει ο SCO είναι μάλλον ατυχείς, λαμβάνοντας υπόψη τη διάδοση των διεθνών περιφερειακών νομικών σωμάτων στις μέρες μας, αφού σχεδόν κάθε περιφερειακός οργανισμός είναι εξοπλισμένος με ένα νομικό σώμα που τακτοποιεί διαφορές μεταξύ των κρατών-μελών, διασφαλίζει τη συμμόρφωση με τις αποφάσεις του οργανισμού και την πραγματοποίηση των σκοπών και των στόχων του. Η άποψη πως θα ήταν κατάλληλο για τον Οργανισμό να μελετήσει την ίδρυση ενός Δικαστικού Θεσμού του SCO, όχι μόνο για την πραγματοποίηση των στόχων του, αλλά και για να ξεπεράσει ακόμη και αυτό τον περιορισμένο μηχανισμό διευθέτησης των διαφορών (Al-Qahtani, 2006, σελ.137), προσκρούει στον καθαρά διακυβερνητικό χαρακτήρα του Οργανισμού και στην απροθυμία των δύο μεγάλων μελών του να του προσδώσουν υπερεθνικές αρμοδιότητες.

7.B.3 Διαδικασία λήψης αποφάσεων

Ο SCO υιοθετεί τις αποφάσεις του με ομοφωνία (consensus). Το Άρθρο 16 του Χάρτη δηλώνει πως, «τα σώματα του SCO θα λαμβάνουν αποφάσεις με συμφωνία χωρίς

ψηφοφορία και οι αποφάσεις τους θα υιοθετούνται εφόσον κανένα μέλος δεν εγείρει ενστάσεις κατά τη διαδικασία». Επίσης, «αποφάσεις για αναστολή συμμετοχής ή αποπομπής από τον Οργανισμό θα λαμβάνονται με ομοφωνία, εξαιρώντας την ψήφο του υποψήφιου Κράτους-Μέλους». Κάθε κράτος-μέλος μπορεί να παρουσιάζει τις απόψεις του επί τμήματος ή του συνόλου των ειλημμένων αποφάσεων, δεν θα αποτελεί όμως εμπόδιο για την λήψη της απόφασης ως όλον. Θα καταγράφεται πάντως η άποψη. Το άρθρο 16 προχωράει πιο πέρα: αν ένα κράτος-μέλος, δεν ενδιαφέρεται ιδιαίτερα να εφαρμόσει κάποια προγράμματα συνεργασίας που όμως ενδιαφέρουν τα άλλα κράτη-μέλη, η μη συμμετοχή αυτού δεν εμποδίζει τα υπόλοιπα από το να εφαρμόσουν τα προγράμματα και παράλληλα, δεν εμποδίζει ακόμη και αυτά τα κράτη που αρνήθηκαν στην αρχή, να συμμετάσχουν αργότερα σε κάποιο επόμενο στάδιο. Ο Χάρτης του SCO δεν εκφράζει ρητά, το δεσμευτικό χαρακτήρα των αποφάσεων που λαμβάνονται από τα Όργανα του Οργανισμού αν και δηλώνει πως θα είναι εφαρμόσιμα (SCO, 2002, Άρ.17).

7.B.4 Μηχανισμοί θεσμικής επιβολής και κυρώσεων εντός του SCO

Ο Χάρτης του SCO στο Άρθρο 17, διαφοροποιεί μεταξύ της εφαρμογής των αποφάσεων που λαμβάνονται από τα επιμέρους Όργανά του και του ελέγχου της συμμόρφωσης με τις αποφάσεις του: «Οι αποφάσεις που λαμβάνονται από τα σώματα του SCO θα εφαρμόζονται από τα κράτη-μέλη, σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπονται από την εθνική τους νομοθεσία. Έλεγχος της συμμόρφωσης των κρατών-μελών με τις επιταγές του Χάρτη, συμφωνίες και αποφάσεις που υιοθετούνται από τον SCO, θα ασκούνται από τα Όργανα του SCO εντός του πλαισίου της αρμοδιότητάς τους». Δηλαδή, οι αποφάσεις που υιοθετούνται από τα Όργανα του SCO θα είναι δεσμευτικές και συνεπώς εκτελεστές, χωρίς να περιορίζεται η δέσμευση και η εφαρμογή σε αποφάσεις συγκεκριμένων Σωμάτων του SCO. Την προβλέπει για όλα τα Σώματα. Εντούτοις, η φράση «θα εφαρμόζονται από τα κράτη-μέλη, σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπονται από την εθνική τους νομοθεσία», δίνει στα κράτη-μέλη διακριτικότητα χειρισμών, ως προς το αν θα συμμορφωθούν τελικά και εφαρμόσουν τις αποφάσεις, υπό τις επιταγές των αντίστοιχων εσωτερικών τους δικαίων, συνεπώς δυνητικά καθιστούν αυτή τη διάταξη αναποτελεσματική. Αυτό είναι απόλυτα κατανοητό αν λάβουμε υπόψη μας ότι χρειάζεται ισχυρή πολιτική θέληση από τα κράτη-μέλη να καταστήσουν το μηχανισμό επιβολής των αποφάσεων αποτελεσματικό. Όμως, όταν το αντίστοιχο Σώμα του SCO αποφασίσει, εντός των σκοπών του, ότι ένα κράτος-μέλος δεν εφαρμόζει τις υποχρεώσεις του, μπορεί να προτείνει συγκεκριμένες δράσεις που θα ληφθούν από τους Αρχηγούς των Κρατών-μελών και σύμφωνα με τις διατάξεις του Άρθρου 13 (Al-Qahtani, 2006, σελ.140-143). Και θα ήταν μάλλον περίεργο αν δεν προέβλεπε μέσω κάποιων διατάξεων, ποινές αναστολής της συμμετοχής ή αποπομπής ως κυρωτικά μέτρα σε περίπτωση μη συμμόρφωσης. Στο Άρθρο 13 του Χάρτη, ο SCO προβλέπει αυτές

ακριβώς τις δύο κυρώσεις: αναστολή της συμμετοχής και αποβολής από τον οργανισμό: «η συμμετοχή στον SCO ενός κράτους-μέλους που παραβιάζει τις διατάξεις του Χάρτη και / ή συστηματικά δεν εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του, που προκύπτουν από διεθνείς συνθήκες και Όργανα εντός του πλαισίου του SCO, μπορεί να ανασταλεί με απόφαση του Συμβουλίου των Αρχηγών, εφόσον προταθεί από το Συμβούλιο των Υπουργών Εξωτερικών. Αν αυτό το κράτος συνεχίσει να παραβιάζει τις υποχρεώσεις του, το Συμβούλιο των Αρχηγών μπορεί να το αποπέμψει από τον SCO, σε ημερομηνία που ορίζεται από το ίδιο το Συμβούλιο».

7.B.5 Η χορήγηση ιδιότητας Παρατηρητή στον SCO

Στο Άρθρο 14 του Χάρτη του ορίζεται πως: «ο SCO μπορεί να συνεργάζεται και να αναπτύσσει διάλογο σε συγκεκριμένα πεδία συνεργασίας με άλλα κράτη και διεθνείς οργανισμούς». Εκπληρώνοντας τις προϋποθέσεις των 2 κριτηρίων που ο ΟΗΕ θέτει για να χορηγήσει την ιδιότητα του Παρατηρητή στη Γενική Συνέλευση των μελών του, δηλαδή, 1/ ο υποψήφιος να μην είναι Κράτος-Μέλος στον ΟΗΕ, να είναι υπερεθνικός Οργανισμός και, 2/ οι δραστηριότητές του να καλύπτουν θέματα που ενδιαφέρουν τη Γενική Συνέλευση, ο SCO δεν αντιμετώπισε κανένα πρόβλημα κατά την αίτησή του, γεγονός που επισημοποιήθηκε με την Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης 59/48 της 12ης Δεκεμβρίου 2004 (Al-Qahtani, 2006, σελ.145).

7.B.6 Η χορήγηση ιδιότητας Παρατηρητή από τον SCO

Το Συμβούλιο των Υπουργών Εξωτερικών υιοθέτησε το Νοέμβριο του 2002 το «Προσωρινό Σχήμα Σχέσεων» μεταξύ του SCO και άλλων Διεθνών Οργανισμών και Κρατών, σύμφωνα με το οποίο ξεκινούσαν επίσημα οι εξωτερικές σχέσεις του SCO. Το Προσχέδιο αυτό προέβλεπε ότι: «άλλα κράτη και διεθνείς Οργανισμοί μπορούν να προσκληθούν να παρακολουθήσουν ως επισκέπτες τις Συναντήσεις του Συμβουλίου των Υπουργών Εξωτερικών του SCO και διπλωματικών διαβουλεύσεων και ο SCO μπορεί αντίστοιχα, να στέλνει εκπροσώπους του να παρακολουθήσουν δραστηριότητες άλλων διεθνών οργανισμών» (Al-Qahtani, 2006, σελ.145). Το Άρθρο 14 ορίζει ότι: «ο SCO μπορεί να χορηγήσει σε ενδιαφερόμενο Κράτος ή Διεθνή Οργανισμό, εν αντιθέσει με μη-κυβερνητικό οργανισμό, το καθεστώς του συνδιαλεγόμενου ή του παρατηρητή. Οι κανόνες και οι διαδικασίες για κάτι τέτοιο, αποφασίζονται με ειδική συμφωνία μεταξύ των κρατών-μελών» (SCO, 2002). Το Συμβούλιο των Αρχηγών υιοθέτησε το 2004 τον Κανονισμό για την Ιδιότητα του Παρατηρητή στον SCO (SCO, 2004), σύμφωνα με τον οποίο το ενδιαφερόμενο Κράτος-Μέλος καταθέτει αίτηση προς το ΓΓ του Οργανισμού, εκείνος με τη σειρά του ενημερώνει το Συμβούλιο των Εθνικών Συντονιστών, στη συνέχεια το αίτημα υποβάλλεται στο Συμβούλιο των Υπουργών Εξωτερικών και αυτό το Σώμα, ενημερώνει το Συμβούλιο των Αρχηγών το οποίο και αποφασίζει. Μετά τη χορήγηση της ιδιότητας

του Παρατηρητή το κράτος ή ο οργανισμός που την αποκτά, μπορεί να παρακολουθεί τις ανοιχτές συναντήσεις των Αρχηγών των Κρατών, των Πρωθυπουργών ή και Υπουργών Εξωτερικών των κρατών-μελών. Μπορεί να συμμετάσχει χωρίς δικαίωμα ψήφου και με τη συναίνεση του Προέδρου του Σώματος που συζητά, τα θέματα που ενδιαφέρουν τον Παρατηρητή, να υποβάλλει μέσω της ΓΓ/τείας γραπτές δηλώσεις στις γλώσσες του Οργανισμού και σε θέματα που αφορούν τον SCO και να έχει πρόσβαση σε αρχεία και αποφάσεις των Οργάνων του SCO που σημειώνονται στο Άρθρο 4 του Χάρτη, αν δεν απαγορεύεται από τα Όργανα του SCO. Δεν μπορεί να συμμετάσχει στην προετοιμασία και υπογραφή των αρχείων του Οργανισμού, ή στην επεξεργασία αποφάσεων των Οργάνων του SCO και δεν φέρει ευθύνη για τέτοιες αποφάσεις. Αν κράτος ή οργανισμός επιθυμεί να παραιτηθεί από το καθεστώς αυτό, υποβάλλει αίτημα στη ΓΓ/τεία και αυτή με τη σειρά της, ενημερώνει το Συμβούλιο των Υπουργών Εξωτερικών μέσω του Συμβουλίου των Εθνικών Συντονιστών και το Συμβούλιο των Αρχηγών, οι οποίοι αποφασίζουν και ορίζουν την ημερομηνία που αναστέλλεται η ιδιότητα (SCO, Άρ.14). Η ιδιότητα του Κράτους-Παρατηρητή, υπαινίσσεται ότι το κράτος δύναται να λάβει πλήρη συμμετοχή. Το αν θα τη λάβει, εξαρτάται από πολλούς παράγοντες και τη συγκυρία. Την ιδιότητα του Παρατηρητή έχουν όπως προαναφέρθηκε, η Μογγολία, η Ινδία, το Πακιστάν και το Ιράν.

7.Γ ΣΦΑΙΡΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ SCO

7.Γ.1 Περιφερειακή ασφάλεια: «Περί βίας και άλλων δαιμονίων...»

3.1.α Θέματα - Πορεία

Ο SCO εστιάζει την προσοχή του σε κάποια από τα πιο ενδιαφέροντα σύγχρονα θέματα που αφορούν όχι μόνο την Ασία, αλλά και την παγκόσμια κοινότητα. Εμπειρικλείει ένα νέο μοντέλο Σινο-Ρωσικών σχέσεων, το οποίο αποτελεί κατά κάποιο τρόπο, τη συνέχεια της Ψυχροπολεμικής «Σινο-Σοβιετικής Συνθήκης Φιλίας, Συμμαχίας και Αμοιβαίας Βοήθειας του 1950»⁶⁹, μετά από μια μακρά περίοδο αποξένωσης και επιδείνωσης των σχέσεών τους σε σημείο εχθρικού ανταγωνισμού, από το 1958 και ως τη σταδιακή συμφιλίωση τους από το 1989 και μετά. Φωτίζει ακόμη, τα οράματα της Κίνας και της Ρωσίας για την αμοιβαία τους διάδραση στην Κεντρική Ασία, στο πως τα κράτη της Κεντρικής Ασίας βλέπουν και αντιδρούν στις τάσεις και κινήσεις αυτής της δράσης, αλλά και στο πως τα διάφορα μέλη του Οργανισμού βλέπουν, συσχετίζουν και συμπεριφέρονται, απέναντι στην επιθυμία και ανάμιξη των ΗΠΑ στην περιοχή. Τα ίδια τα μέλη μεταξύ τους όπως θα καταδειχθεί στη συνέχεια, έχουν μεγάλες διαφορές στα

⁶⁹ Η Σινο-Σοβιετική Συνθήκη Φιλίας, Συμμαχίας και Αμοιβαίας Βοήθειας υπεγράφη στις 14 Φεβρουαρίου 1950 στη Μόσχα. Η συνθήκη έπαψε να ισχύει το 1979, επιτρέποντας στην Κίνα να επιτεθεί στο Βιετνάμ που ήταν σύμμαχος των Σοβιετικών στον τρίτο πόλεμο της Ινδοκίνας, ως απάντηση στην εισβολή του Βιετνάμ στην Καμπότζη, καθώς η συμφωνία εμπόδιζε την Κίνα να επιτεθεί σε συμμάχους της Σοβιετικής Ένωσης (Buckley - Ebrey, 2008, σελ.346-347, Bailes, Dunay κ.ά., σελ.1-2).

μεγέθη, τα πολιτικά-οικονομικά-κοινωνικά δεδομένα και τα συμφέροντα. Αυτό από μόνο του προκαλεί ερωτήματα σχετικά με τη σύγκλιση, συνοχή και συνέχεια του Οργανισμού. Το δεύτερο σημείο που εγείρει ερωτήματα είναι το θέμα των κρατών-Παρατηρητών: σε ποια κέρδη προσβλέπουν από τη συνεργασία τους με τον SCO, όπως και γιατί ο SCO δέχεται αντίπαλα μεταξύ τους κράτη, με τις προοπτικές που συνεπάγεται η ιδιότητα που τους παρέχει και την εξέλιξη που αυτή υπόσχεται; Η ανάμιξη του Αφγανιστάν στον Οργανισμό αντανακλά τον προβληματισμό, εάν οι μακροπρόθεσμες ανάγκες που προέκυψαν από τις εξελίξεις σε αυτή τη χώρα, θα αντιμετωπιστούν καλύτερα εντός του Οργανισμού, υπό τη σκέπη του «Πνεύματος της Σαγκάης» συγκριτικά με τα Δυτικής έμπνευσης «κοινά μέτωπα» στην περιοχή, ή από κάποιον συνδυασμό και των δύο, ή μήπως υποκρύπτονται άλλες βλέψεις; Όσο για την οικονομική ανάπτυξη των κρατών-μελών ή παρατηρητών, μπορεί να αμφισβητείται αν αυτός το βαθμός ανάπτυξης μπορεί να επιτευχθεί και σε ποια έκταση, αλλά δεν υπάρχει και εγγύηση ότι δεν θα επιτευχθεί.

Όπως κάθε σύγχρονος πολυμερής οργανισμός που επιζητά να έχει άμεση επίδραση στην ασφάλεια, ο SCO είχε να επιλέξει πόσο θα επεκτείνει το ενδιαφέρον δράσης του στις διαστάσεις της οικοδόμησης ασφάλειας, –από την αποφυγή του πολέμου, στην αντιμετώπιση έξω-κρατικών ανταγωνιστών και φυσικών καταστροφών– αλλά και πώς θα συντονίσει τις προτεραιότητες που απαιτούνται στα πολλά διαφορετικά είδη δραστηριοτήτων που η ασφάλεια χρειάζεται. Στην ατζέντα του για τον 21^ο αιώνα, έχει τοποθετήσει τον αγώνα ενάντια στις «τρεις πληγές: τρομοκρατία, απόσχιση, ακραίες πρακτικές», στην εμπροσθοφυλακή του Οργανισμού (SCO, 2001) και αυτό γιατί αναγνωρίζει τη στενή σχέση που έχουν με την ασφάλεια και την πορεία ανάπτυξης των υποδομών, της επικοινωνίας, της ενέργειας, αλλά και της ισορροπίας δυνάμεων. Οι επιλογές του SCO αποκαλύπτουν πολλά για τις επί μέρους ανάγκες των κρατών, τις πολιτικές που ακολουθούν, τις ικανότητες των συμμετεχόντων κρατών και τις δυνατότητες ενός πολυμερούς διακρατικού τύπου συνεργασίας να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις της πολυδιάστατης σύγχρονης ασφάλειας (Bailes & Cottey, 2006).

7.Γ.2 Αγώνας ενάντια στην Τρομοκρατία, στην Απόσχιση και στις Ακραίες πρακτικές

Τα ιδρυτικά κείμενα του SCO καθιστούν σαφές το ιδιαίτερο ενδιαφέρον των κρατών-μελών στον αγώνα ενάντια σε αυτό που οι ίδιοι αποκαλούν «τρεις πληγές» και οριοθετούν στο Προοίμιο της Συνθήκης του SCO: την «τρομοκρατία», την «απόσχιση», τις «ακραίες πρακτικές»⁷⁰, με κοινό παρονομαστή τους τη βία. Στο Α' Μέρος έγινε μια αναδρομή στα γεγονότα βίας και τις αιτίες τους και μια αναφορά στα ιδιαίτερα θέματα που απασχολούν κάθε κράτος. Εκτέθηκαν επίσης, οι βασικές απειλές που αντιμετωπίζουν

⁷⁰ Αυτοί οι όροι βρίσκονται στο Προοίμιο της Συνθήκης για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας, της Απόσχισης και των Ακραίων Πρακτικών (Shanghai Convention on Combating Terrorism, Separatism and Extremism) που υπεγράφη στις 15 Ιουνίου 2001 στη Σαγκάη.

σήμερα τα κράτη, όπως ο ριζοσπαστικός Ισλαμισμός, η βία που πηγάζει από τη δυσαρέσκεια για τα επίπεδα ζωής, η καταπίεση από τις σκληρές αλλά εύθραυστες κυβερνήσεις, ο κίνδυνος της διαδοχής, οι αποσχίσεις, η διακίνηση ναρκωτικών και ο ανταγωνισμός των δικτύων ναρκωτικών που έχουν τον πυρήνα τους στο Αφγανιστάν. Οι συνοριακές συμφωνίες ξεκαθάρισαν το τοπίο και δημιούργησαν ένα ευνοϊκότερο περιβάλλον συνεργασίας για τα προβλήματα που παρουσιάζονται στη συνοριακή ζώνη. Καθώς ο όγκος των ανθρώπων που περνούσαν τα σύνορα αυξάνονταν, απαιτούνταν έλεγχοι με όλο και στενότερη συνεργασία μεταξύ των τμημάτων ασφαλείας. Αν η οριοθέτηση των συνόρων αποτέλεσε βασικό στόχο για την «Ομάδα των 5», ο κύριος στόχος της «Ομάδας των 6», σύμφωνα με το Άρ. 1 του Χάρτη SCO, ήταν: *«η ενίσχυση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, της φιλίας, της καλής γειτονίας μεταξύ των κρατών-μελών, η αφοσίωση στις αρχές του αμοιβαίου σεβασμού, της κυριαρχίας, της ανεξαρτησίας, της εδαφικής ακεραιότητας, της μη-επίθεσης, της μη-ανάμιξης στις εσωτερικές σχέσεις, της μη-χρήσης βίας ή απειλής χρήσης βίας και της μη-αναζήτησης μονομερούς στρατιωτικού πλεονεκτήματος»* (SCO, 2002). Οι αρχές αυτές προωθήθηκαν ένα βήμα πιο πέρα με τη διακήρυξη της 5^{ης} Επετειακής Συνόδου της Σαγκάης το 2006. Σε αυτήν, τα κράτη-μέλη διακήρυξαν την πίστη τους στο «Πνεύμα της Σαγκάης», ότι ποτέ δεν θα γίνουν εχθροί, μέλη συμμαχίας ή διεθνούς οργανισμού που υπονομεύει την κυριαρχία, την ασφάλεια και την εδαφική ακεραιότητα των άλλων και δεν θα επιτρέψουν τη χρήση των εδαφών τους για τέτοιο σκοπό. Σε αυτή την περίπτωση τα κράτη-μέλη οφείλουν να συνεργαστούν ώστε να καταλήξουν σε κάποια ανταποδοτική απάντηση. Επίσης, εξέφρασαν το ενδιαφέρον τους για την υπογραφή μιας πολυμερούς συνθήκης καλής γειτονίας και δημιουργίας ενός περιφερειακού μηχανισμού επίλυσης διαφορών (SCO, 2006).

7.Γ.2α Από τη θεωρία, (ως πληροφορία και προετοιμασία)...

Ο πόλεμος κατά της Τρομοκρατίας, αποτελεί το ένα από τα 3 στοιχεία του SCO, με τα άλλα δύο να είναι η Απόσχιση και οι Ακραίες Πρακτικές. Το σετ των 3 αυτών πληγών, μαζί με το λαθρεμπόριο ναρκωτικών και όπλων, αποτελεί τον επόμενο μεγάλο στόχο των μελών του SCO για τη σταθερότητα των κρατών και την ασφάλεια της περιοχής. Μια πρώτη δήλωση είχε γίνει το 1998 από την «Ομάδα των 5», πως δεσμεύονταν να καταπολεμήσουν την τρομοκρατία και δεν θα επέτρεπαν τη χρήση των εδαφών τους για τέτοιους σκοπούς και εναντίον των μελών της Ομάδας. Η Συνθήκη της Σαγκάης του 2001 οριοθετεί στο 1^ο της Άρθρο το περιεχόμενο των παραπάνω όρων και σφραγίζει την αφοσίωση των μελών στην καταπολέμησή τους (SCO, 2001). Προκειμένου να εξουδετερωθούν οι τρεις αυτές απειλές *«σε όλες τους τις μορφές»*, τα μέλη οφείλουν να συνεργαστούν 1) μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών, 2) με συναντήσεις, διαβουλεύσεις και αποφάσεις για δράσεις επιχειρησιακής έρευνας, 3) με την ανάπτυξη και εφαρμογή μέτρων πρόληψης, εξακρίβωσης και καταστολής προσβλητικών πράξεων και, 4) με διακοπή της οικονομικής ροής και εξοπλισμού στα ύποπτα μέρη αν χρειαστεί.

Επίσης, τα κράτη-μέλη δεσμεύονται να προβαίνουν σε εκδόσεις προσώπων που συνδέονται με τέτοια εγκλήματα. Η «ληξιαρχική πράξη γέννησης» του SCO υπεγράφη σχεδόν 3 μήνες πριν την 11^η Σεπτεμβρίου, γεγονός που επέτρεψε στον Οργανισμό να συνταχθεί στο ευρύτερο πλαίσιο του παγκόσμιου «αγώνα κατά της τρομοκρατίας» με τη Δύση. Τα γεγονότα αυτά έδωσαν στην Κίνα το ερέθισμα να αρχίσει να δημοσιοποιεί πληροφορίες που κρατούσε εν κρυπτώ, για βίαια επεισόδια στην επαρχία της ΣινΤσιάνγκ. Η συνεργασία των μελών επ' αυτού πραγματώνεται σε δύο στάδια, της πληροφόρησης και της προετοιμασίας για δράση.

Κλειδί για τις εξελίξεις στο θέμα της τρομοκρατίας αποτέλεσε η δημιουργία της Ομάδας RATS τον Ιούνιο του 2004. Η RATS δεν ήταν προορισμένη εξ' αρχής, να έχει έναν λειτουργικό ρόλο, ήταν μάλλον η αναγκαιότητα της συγκυρίας που της τον προσέδωσε. Η RATS απαρτίζεται από αξιωματούχους αντιτρομοκρατικών οργανώσεων των κρατών-μελών. Αποτελεί την κύρια μηχανή κοινών δράσεων, «*κόμβο ανταλλαγής πληροφοριών*» (Bailes, Dunay κ.ά., 2007, σελ.5-6), κέντρο ανάλυσης των εισερχόμενων στοιχείων, έχει εντολή να διεξάγει την αναλυτική δουλειά, τη διαχείριση της έρευνας, της πληροφόρησης και κατ'επέκταση του αντιτρομοκρατικού αγώνα. Το 2005, αποφασίστηκε η επέκταση του ρόλου της και η ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της σε κάποιες ξεκάθαρα επιχειρησιακές διευθύνσεις, στο συντονισμό όχι μόνο αντι-τρομοκρατικών ερευνών, αλλά επιχειρήσεων και ασκήσεων, όπως και στην εκπαίδευση ειδικευμένων αξιωματούχων (Oresman, 2005, σελ.6). Ακόμη, ανέλαβε το σχεδιασμό μιας κοινής βάσης δεδομένων για ύποπτα για τρομοκρατία, ακραίες πρακτικές ή αποσχιστικές κινήσεις, πρόσωπα και ομάδες, (ηγεσίες, μέλη, επιχειρησιακά κανάλια και πηγές χρηματοδότησης). Αποφασίστηκε επίσης, να συνεισφέρει στην τακτική και επιχειρησιακή διοίκηση και εκπαίδευση αξιωματούχων των κρατών-μελών και να βοηθά στην κατάρτιση προσχεδίων νομικών ντοκουμέντων που αφορούν στη μάχη ενάντια στην τρομοκρατία. Το 2006 ο διευθυντής της Υπηρεσίας δήλωσε πως η RATS υιοθέτησε «*μέτρα έγκαιρης προειδοποίησης και πρόληψης προκειμένου να υποβοηθήσουν να διατηρηθεί η ασφάλεια των κρατών-μελών σταθερή*» (Bailes, Dunay κ.ά., 2007, σελ.24), ενώ ένας Ρώσος εκπρόσωπος, πως εκατοντάδες απόπειρες τρομοκρατικών επιθέσεων απειράπησαν χάρη στις πληροφορίες της RATS, χωρίς προφανείς αποδείξεις (Oldberg, 2007, σελ.14). Σε ένα Συμβούλιο της Υπηρεσίας την ίδια χρονιά, τα μέλη συμφώνησαν σε έναν κατάλογο προσώπων και οργανισμών υπόπτων για τρομοκρατία, αποσχιστικές κινήσεις και ακραίες πρακτικές, των οποίων η δραστηριότητα απαγορευόταν εντός του εδάφους των κρατών-μελών του Οργανισμού, όπως επίσης και σε μια λίστα 400 καταζητούμενων προσώπων που είχαν διαπράξει, ή ήταν ύποπτοι για τέτοια εγκλήματα (Troitskiy, 2007, σελ.37). Υπάρχουν προφανείς δυσκολίες στη προσπάθεια αξιολόγησης της δουλειάς της RATS: αν και στη Σύνοδο της Σαγκάης το 2006 δόθηκε προτεραιότητα στην περαιτέρω επέκταση των δυνατοτήτων της RATS, προέκυψαν αμφιβολίες για την

αποτελεσματικότητά της, εκπορευόμενες προφανώς από τον προβληματισμό για την επιθυμία των κρατών-μελών να συνεισφέρουν ουσιαστικά με την παροχή υψηλής ποιότητας πληροφοριών ασφαλείας, που κυρίως κυκλοφορούν εντός των μυστικών υπηρεσιών των κρατών-μελών, καθώς τα αποτελέσματα στην επίτευξη των στόχων της ήταν μάλλον φτωχά, τουλάχιστον ως το 2007 (Bailes, Dunay κ.ά., 2007, σελ.54). Δηλαδή, παρότι οι βάσεις δεδομένων της με τρομοκρατικές και εξτρεμιστικές οργανώσεις αυξήθηκε μεταξύ του 2004 και του 2007, από 600 καταζητούμενους υπόπτους για τρομοκρατία και 30 οργανώσεις, σε 944 και 47 αντίστοιχα, δεν πραγματοποιήθηκε η δημιουργία της ενιαίας λίστας καταζητούμενων προσώπων και οργανώσεων υπόπτων για τρομοκρατία· πραγματοποίησε όμως, μια αντιπυρηνική τρομοκρατική άσκηση στο Ινστιτούτο Πυρηνικής Φυσικής στην Τασκένδη το 2006, τη σύλληψη και εξουδετέρωση 15 αρχηγών τρομοκρατικών ομάδων (Norling, 2006, σελ.9-11). Μετά τη βελτίωση και επέκταση της RATS το 2005, τα κράτη-μέλη έδωσαν κατευθυντήριες αρχές στο πώς να γίνει η ανταλλαγή πληροφοριών ευκολότερη και πιο δυνατή, το σημαντικότερο όμως είναι πως η RATS έχει συμβάλει στην εναρμόνιση της αντι-τρομοκρατικής νομοθεσίας στα κράτη-μέλη και στην ανεύρεση κάποιων πηγών χρηματοδότησης τρομοκρατικών ομάδων (Toliron, 2006). Είναι σαφές, ότι όπως κάθε πολυμερές όργανο έτσι και η RATS μπορεί να είναι τόσο καλή, όσο της επιτρέπει η ποσότητα και ποιότητα των στοιχείων που τα κράτη-μέλη της παρέχουν και ο τρόπος λειτουργίας της. Σε μια περιοχή ιδιόμορφη όπως αυτή που δραστηριοποιείται η RATS χωρίς στοιχεία κοινής αγοράς ή κοινού χώρου δράσης, τα σημαντικά θέματα χειρίζονται σε επίπεδο εθνικό ή στην καλύτερη περίπτωση διμερές. Όσο για τις άλλες διεθνικές προκλήσεις που σημειώθηκαν παραπάνω, την επικάλυψη ή τον ανταγωνισμό με άλλους δρώντες, που προσπαθούν να συνεργαστούν με, ή και στην Κεντρική Ασία, συμπεριλαμβανομένων του ΟΑΣΕ και του Γραφείου του για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (Office of Democratic Institutions and Human Rights, ODIHR), (Billen, 2006, σελ.280-281), μπορεί επίσης να δημιουργήσει ένα θέμα.

7.Γ.2β ...στην πράξη: στρατιωτικές ασκήσεις

Στον αγώνα του ενάντια στην τριάδα των «πληγών» ο SCO πραγματοποίησε σειρά στρατιωτικών ασκήσεων από το 2002 ως και το 2010, διμερών ή πολυμερών με σταδιακή αύξηση της κλίμακας και της έντασης. Η σύντομη αναδρομή, με έμφαση στις κυριότερες θα βοηθήσει στην εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων.

2002 : Κοινή διμερής άσκηση συνοριακής ασφάλειας, μεταξύ Κίνας και Κιργιστάν, με συμμετοχή εκατοντάδων στρατιωτών από κάθε πλευρά.

2003: Πολυμερής άσκηση στο ανατολικό Καζακστάν και στην ΣινΤσιάνγκ της δυτικής Κίνας, με πάνω από 1000 άτομα στρατιωτικό προσωπικό να συμμετέχει και όλα τα μέλη του SCO να λαμβάνουν μέρος, εκτός από το Ουζμπεκιστάν.

2005: (18-25 Αυγούστου). Η Σινο-Ρωσική «Αποστολή Ειρήνης 2005» (“Peace Mission 2005”), υπήρξε η πρώτη μεγάλης κλίμακας διμερής άσκηση, στην οποία δήλωσαν παρόντα όλα τα κράτη-μέλη του SCO (De Haas, 2005). Πραγματοποιήθηκε σε εδάφη και των δύο χωρών, με ιδιαίτερη έμφαση στη χερσόνησο Τσιάοτονγκ της επαρχίας Σαντόνγκ και την Κίτρινη θάλασσα της Κίνας, καθώς ήταν μια άσκηση ξηράς, αέρος και ναυτικών δυνάμεων, η οποία απεικόνισε την κλίμακα των φιλοδοξιών του SCO. Απασχόλησε 10.000 άτομα στρατιωτικό προσωπικό, μεγάλο αριθμό πολεμικών πλοίων και αεροπλάνων και σύγχρονο στρατιωτικό εξοπλισμό. Οι διαφορές της από τις δύο προηγούμενες ασκήσεις εντοπίζονται στη διακριτή σύνθεση των δυνάμεων, στον τόπο διεξαγωγής και στο σενάριό της, το οποίο βασίστηκε σε μια υποθετική εθνική εξέγερση σε τρίτη χώρα, με επίδραση στα γειτονικά της κράτη και επίκληση του ΟΗΕ για βοήθεια (Wishnick, 2009). Όσον αφορά στον τόπο διεξαγωγής, αυτός ήταν προϊόν συμβιβασμού μεταξύ Ρωσίας-Κίνας, ενώ στη σύνθεση των δυνάμεων, κάποια από τα οπλικά συστήματα που χρησιμοποιήθηκαν και οι ασκήσεις που πραγματοποιήθηκαν, κρίθηκαν από εξωτερικούς παρατηρητές ως ασυνήθιστες και υπερβολικές για μια επιχείρηση με αντι-τρομοκρατικό σενάριο (Wishnick, 2009). Συμπεριέλαβαν μεταξύ άλλων, σταθμούς διοικήσεως, συστήματα μεγάλης ισχύος όπως τα στρατηγικά βομβαρδιστικά μεγάλου βεληνεκούς, αεροπορικές βάσεις και λειτουργίες εξουδετέρωσης αντιαεροπορικής άμυνας, απόκτησης αεροπορικής υπεροχής, επιβολής ναυτικού αποκλεισμού, αμφίβιας απόβασης σε ακτές της Κίτρινης Θάλασσας, έλεγχο παραθαλάσσιων περιοχών με τη συμμετοχή και υποβρυχίων. Το αίτημα των ΗΠΑ να στείλουν δικό τους παρατηρητή δεν έγινε αποδεκτό (De Haas, 2005). Οι ΗΠΑ δεν επέμειναν σ’ αυτό και αρκέστηκαν σε μια απλή δήλωση του Υπουργού Άμυνας Donald Rumsfeld πως: *«Προφανώς παρατηρούμε ό,τι συμβαίνει εκεί, αλλά δεν είδα να γίνεται κάτι απειλητικό ούτε προς την Ταϊβάν, ούτε προς κάποιον άλλο»* (Agence France-Presse, 2005). Για την άρνηση αυτή, ίσως θα έπρεπε να συνυπολογίσουμε το γεγονός ότι η άσκηση έλαβε χώρα ένα μήνα μετά τη Σύνοδο της Αστάνα (18-25 Αυγούστου), σχετικά σύντομα δηλαδή, στην οποία ο Οργανισμός έκανε την πιο ξεκάθαρη διαμαρτυρία του ενάντια στην ανάμιξη των ΗΠΑ στην Κεντρική Ασία, μεταδίδοντας σαφή σήματα για τη Σινο-Ρωσική ικανότητα και αποφασιστικότητα, προς κοντινούς και μακρινούς αποδέκτες. Σημαντικό θέμα με αυτή την άσκηση ήταν και οι διαφορετικοί στόχοι που η κοινή αυτή συνεργασία έκρυβε: για τη Ρωσία η άσκηση αυτή ήταν μια ευκαιρία να δοκιμάσει τον εξοπλισμό της και να επιδείξει την τεχνολογία που διέθετε στην Κίνα. Για την Κίνα η άσκηση είχε εκπαιδευτικό και αποτρεπτικό χαρακτήρα, αφού μέσω αυτής επιδεικνυόταν η πρόοδος των ναυτικών της ικανοτήτων στους γείτονές της, Ταϊβάν, Ιαπωνία και Κορέα (Wishnick, 2009).

2006: (24-26 Αυγούστου). Επρόκειτο για μια πολυμερή άσκηση, με τίτλο «Ανατολικός Αντι-Τρόμος 2006» (“East Anti-terror 2006”) που φιλοξενήθηκε στο Ουζμπεκιστάν, η οποία δοκίμασε την ικανότητα των ειδικών δυνάμεων επιβολής του νόμου να

υπερασπιστούν τις υποδομές της περιοχής δράσης του σεναρίου της άσκησης και να απελευθερώσουν ομήρους (Bailes, Dunay κ.ά., 2007, σελ.22).

2007: (9-17 Αυγούστου). Ήταν η δεύτερη μεγάλη, αντιτρομοκρατική άσκηση και πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά, σε Ρωσικό έδαφος παρακείμενο του Καζακστάν. Πραγματοποιήθηκε ταυτόχρονα με την ετήσια Σύνοδο των Αρχηγών των κρατών, προωθώντας την ανάμιξη των πολιτικών στόχων με τις πτυχές της ασφάλειας (Boland, 2011). Περιελάμβανε σταθμούς διοικήσεως, ρόλους για τις ειδικές και αεροπορικές δυνάμεις, τη χρήση κατευθυνόμενων όπλων ακριβείας, στρατηγικών βομβαρδιστικών μεγάλου βεληνεκούς, καταδιωκτικών βομβαρδιστικών, τη χρήση προηγμένων στρατηγικών και τακτικών όπλων, μονάδες β' γραμμής εφεδρείας για εδραίωση ελέγχου στην κυριαρχία του καταληφθέντος εδάφους, αλλά και την απασχόληση 6000 στρατιωτών και από τα 6 κράτη-μέλη και 2000 Ρώσους αξιωματικούς επιπλέον. Το σενάριό της ήταν επίσης αντι-τρομοκρατικό σύμφωνα με το οποίο, «ο SCO αναλαμβάνει το σχεδιασμό αντιτρομοκρατικής επιχείρησης εναντίον τρομοκρατών που κατέλαβαν ένα χωριό κοντά στο Τσέλιαμπινσκ, κρατούν ομήρους και διατυπώνουν πολιτικά αιτήματα». Η «Αποστολή Ειρήνης 2007» ήταν η πρώτη άσκηση για τις Κινεζικές δυνάμεις εκτός Κινεζικού εναερίου χώρου και εδάφους, η μεγαλύτερη που σχεδίασε και εκτέλεσε ο Οργανισμός, ενώ μεταφράστηκε ως πρόβα μελλοντικής ανταπόκρισης σε τρομοκρατικά επεισόδια ή σε επιχειρήσεις καταστολής αντιπολιτευτικών ομάδων, όπως τα γεγονότα της Αντιζάν. Για πρώτη φορά μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου μάλιστα, συμμετείχαν πανίσχυρα Ρωσικά στρατηγικά βομβαρδιστικά, σε μια κίνηση επίδειξης της ανάκτησης του status μεγάλης δύναμης (Wishnick, 2009, σελ.22, Boland 2011) από τη Ρωσία. Οι ασκήσεις κατέδειξαν ότι ο Κινεζικός στρατός έχει ακόμη δρόμο μέχρι να αναπτύξει πλήρως τις ικανότητες αντιμετώπισης στάσεων μακράς εμβέλειας, παρότι η πρόοδος του μεταξύ 2002 και 2007 είναι γεωμετρικά ανοδική. Στις δυσκολίες συγκαταλέγονται η προσέγγιση, η ένταση των ασκήσεων που τυπικά διεξάγονται σε ένα συλλογικό - αμυντικό φάσμα, μεγάλα προβλήματα στην επικοινωνία, λόγω διαφορετικών γλωσσών και τεχνικών ανακολουθιών, διαφορές στην τακτική και έλλειψη εμπειρίας σε επιχειρήσεις στις περιοχές των βουνών. Επίσης, η μετακίνηση 1700 Κινέζων φαντάρων με τον εξοπλισμό τους από την ΣινΤσιάνγκ, εκτός της δυσκολίας που είχε, απεδείχθη και πρόκληση, γιατί το Καζακστάν δεν επέτρεψε στα Κινεζικά στρατεύματα να διασχίσουν το έδαφός του, αναγκάζοντάς τα να προβούν σε παράκαμψη 10 χιλ. (Bailes, Dunay κ.ά., 2007, σελ.22). Το γεγονός αυτό, που μεταφράστηκε ως έλλειψη εμπιστοσύνης από πλευράς του Καζακστάν προς την Κίνα, ήρθε σε αντίθεση με την άδεια που έδωσε η Ρωσία στην παρουσία τους, με την απαιτούμενη μάλιστα νομοθετική ρύθμιση, εγείροντας σοβαρές αντιδράσεις, καθώς ήταν η πρώτη φορά από το 1969 που Κινεζικά στρατεύματα πατούσαν στο Ρωσικό έδαφος (Wishnick, 2009, σελ.21). Από μερίδα του Ρωσικού τύπου

κρίθηκε ως παράτολμο, αφού εμπλούτιζε την οικονομική δύναμη της Κίνας με ενδεχόμενες εδαφικές φιλοδοξίες (Luzyanin, 2007, Piontkovsky, 2007).

2008: Τη χρονιά αυτή ο SCO διευρύνει με επιτυχία τη συνεργασία του για να συμπεριλάβει νέους συνεργάτες και πραγματοποιεί την «Αντιτρομοκρατική άσκηση Volgograd 2008» σε ένα διυλιστήριο της Lukoil, με σενάριο την εξουδετέρωση τρομοκρατών που έχουν καταλάβει ένα πετρελαιοφόρο και το πλήρωμά του (Boland, 2011). Η άσκηση εστίασε και σε μη συμβατικούς στόχους, όπως είχε γίνει και στην αντιτρομοκρατική άσκηση “Vostok 2006”, η οποία περιελάμβανε την προσομοίωση απόκρουσης επίθεσης στον πυρηνικό αντιδραστήρα του Ινστιτούτου Πυρηνικής Φυσικής του Ουζμπεκιστάν.

2009: Ο χαρακτήρας των ασκήσεων αυτού του έτους, έγινε επίσης αντικείμενο κριτικής και δυσπιστίας αν όντως ήταν αντι-τρομοκρατικές επιχειρήσεις ή όχι. Όπως είδαμε και στις «Αποστολές Ειρήνης» 2005 και 2007, έγινε χρήση βαρέως οπλισμού, οι οποίες βασίστηκαν σε συμβατικά επιχειρηματικά πλάνα που προέβλεπαν αντίμετρα σε περιπτώσεις εξεγέρσεων και τρομοκρατίας. Αρκετοί παρατηρητές κατέληξαν στο συμπέρασμα, ότι αυτές οι ασκήσεις δεν αποτελούν παρά μια επίδειξη στρατιωτικής δύναμης που σκοπό είχε να προειδοποιήσει τις εξωτερικές δυνάμεις να σκεφτούν σοβαρά το ενδεχόμενο ανάμιξής τους στην περιοχή (McDermott, 2007a). Στο επίπεδο της διοίκησης και του ελέγχου τα πράγματα είχαν βελτιωθεί αισθητά, με τους στρατούς των 6 χωρών να συντονίζονται για πρώτη φορά κατά τον καλύτερο τρόπο. Κατέδειξε και τις διαφορές στην αντιμετώπισή τους από τα κράτη: για παράδειγμα οι Καζάκοι μείωσαν τους πόρους που διέθεταν στους αξιωματούχους τους για την εκπαίδευση των Κινέζων, οι οποίοι ήταν οι πιο ενθουσιώδεις στο να βελτιώσουν τις στρατηγικές και λειτουργικές ικανότητες δράσης των στρατιωτών τους στην Κεντρική Ασία (McDermott, 2007a, σελ.9, 13), ενώ οι Ρώσοι ηγήθηκαν των προσπαθειών ανάπτυξης μιας αποτελεσματικής στρατιωτικής βάσης εντός του SCO, ξεκινώντας από τις «θεμελιώδεις αρχές». Τέλος και σε αυτή την άσκηση υπήρξε προσομοίωση υπεράσπισης ενός εργοστασίου χημικών έναντι τρομοκρατικής απειλής, στο Τατζικιστάν.

2010: Για πολλούς σχολιαστές η άσκηση «Αποστολή Ειρήνης 2010» θεωρήθηκε πως ανοίγει μια νέα σελίδα στη συνεργασία των κρατών-μελών του SCO (Xinhua, 2010), έμοιαζε αρκετά στην πολυεθνική άσκηση του 2007 και λιγότερο σε αυτές των ετών 2005 και 2009. Και αυτή η άσκηση προέκυψε ως αποτέλεσμα της Σινο-Ρωσικής διμερούς συνθήκης φιλίας, παρότι ντύθηκε το μανδύα του SCO. Συμμετείχαν όλα τα κράτη του Οργανισμού, πλην του Ουζμπεκιστάν⁷¹ που συμμετείχε συμβολικά με αξιωματούχους της στο διοικητικό σκέλος των ασκήσεων. Η Τασκένδη απέρριψε τη συμμετοχή,

⁷¹ Το Ουζμπεκιστάν είχε πάντα ένα θέμα με τη στρατιωτική παρουσία της Ρωσίας στην Κεντρική Ασία και δεν έστειλε στρατεύματα. Ουζμπέκοι αξιωματούχοι αντιστάθηκαν στην κατά καιρούς συζήτηση για επέκταση του ρόλου του SCO σε στρατιωτικές λειτουργίες. Άσκησαν κριτική στις ασκήσεις του Οργανισμού υποστηρίζοντας ότι μοιάζουν με ανάλογες ασκήσεις που λάμβαναν χώρα κατά τη διάρκεια της Σοβιετικής εποχής και δεν ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες ασφάλειας των μελών του SCO (McDermott, 2009).

υπερασπιζόμενη τη θέση της για τα όρια της πολυμερούς συνεννόησης εντός του Οργανισμού. Η «Αποστολή Ειρήνης 2010» υπήρξε η μεγαλύτερη στρατιωτική άσκηση εντός των πλαισίων του SCO και εκτός Ρωσικής και Κινεζικής Επικράτειας· ο σκοπός που καλούνταν να εξυπηρετήσει ήταν να παρουσιάσει το επίπεδο των ικανοτήτων των δυνάμεων του Οργανισμού, με τη συμμετοχή 5000 στρατιωτών και σημαντικά προηγμένου στρατιωτικού εξοπλισμού, σε μια σειρά ασκήσεων 3 φάσεων και των δυνατοτήτων που διαθέτει για άμεση ανταπόδοση σε επιθέσεις, που ενδεχομένως προκύψουν στα εδάφη των κρατών-μελών (McDermott, 2010). Με διάρκεια 15 ημερών, ήταν κατά μία εβδομάδα μεγαλύτερη από εκείνη του 2007, γιατί οι ένοπλες δυνάμεις και των δύο χωρών ήθελαν οι στρατιωτικές ασκήσεις να ανταποκρίνονται σε πραγματική εμπειρία μάχης, ενάντια σε μικρές ομάδες κινούμενων τρομοκρατών, με μεγάλες όμως δυνάμεις και δυνατότητες στη διάθεσή τους· η Ρωσία έστειλε το μεγαλύτερο αριθμό στρατιωτικού εξοπλισμού: 130 τεθωρακισμένα, 100 φορητά, 12 τακτικά βομβαρδιστικά και υποστηρικτικά αεροσκάφη, ελικόπτερα μεταφοράς κ.ά. Η Κίνα έστειλε μερικά από τα πιο εξελιγμένα όπλα της, τεθωρακισμένα οχήματα, στρατηγικά βομβαρδιστικά, μαχητικά, τροφοδοτικά αέρος και αναγνωριστικά αεροσκάφη, κάποια από τα οποία δοκιμάστηκαν για πρώτη φορά σε άσκηση στο εξωτερικό (Weitz, 2010). Επίσης, για πρώτη φορά το σύνολο των ασκήσεων περιελάμβαναν και νυχτερινούς ελιγμούς (Boland, 2011). Από φάση σε φάση της άσκησης, παρατηρήθηκε η βελτίωση της συνεργασίας των δυνάμεων, η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της διοίκησης, του ελέγχου και της δράσης των δυνάμεων, ενώ στην τελική φάση σημαντική ήταν η ετοιμότητα για άμεση ανταπόδοση και μάχη, υπό το πρίσμα ενός υψηλού επιπέδου συνεργασίας σε στρατηγικό και τακτικό επίπεδο. Διά στόματος του Υπουργού Άμυνας της Ρωσίας Anatoliy Serdyukov, το σενάριο της άσκησης ακολούθησε κάποια πολύ πιθανά γεγονότα, που αν συνέβαιναν θα είχαν ως αποτέλεσμα την ανάμιξη του Οργανισμού στην Κεντρική Ασία. Ο ίδιος τόνισε ότι: *«τρομοκρατική απειλή στην Κεντρική Ασία σημαίνει ότι τα μέλη του SCO οφείλουν να δράσουν από κοινού, καθώς η τρομοκρατία έχει γίνει ένα υπερεθνικό έγκλημα που χρειάζεται να συγκεντρώσουμε όλες μας τις δυνάμεις στην αντιμετώπισή του»* (McDermott, 2010). Και σε αυτή την άσκηση υπογραμμίστηκε η αντίφαση μεταξύ σεναρίου και δυνάμεων: ενώ το σενάριό της αναφερόταν στην εξουδετέρωση τρομοκρατικών σχηματισμών, η έκταση του οπλισμού, η ικανότητα των οπλικών συστημάτων και ο όγκος των πυρών που χρησιμοποιήθηκαν ήταν δυσανάλογα μεγάλα. Αιτίες για την αύξηση του όγκου της άσκησης θεωρήθηκαν α) η ευρωστία των οικονομιών Κίνας και Ρωσίας και, β) η αναβίωση των απειλών στην περιοχή, που επιδεινώνουν την αστάθεια και θέτουν σε κίνδυνο την ασφάλειά της. Το γεγονός αυτός έγινε εμφανές μέσα από μια αλληλουχία εθνικο-θρησκευτικών αναταραχών (μειονοτήτων) που ξέσπασαν στη ΣινΤσιάνγκ (2009) και στο Θιβέτ (2008), από την ανακάμπουσα τρομοκρατική δραστηριότητα στο Αφγανιστάν (λόγω της αναβίωσης των Ταλιμπάν), την Ισλαμική βία

στην Τσετσενία και στα ελεγχόμενα από τη Ρωσία εδάφη του Βόρειου Καυκάσου, όπως και τη συνεχιζόμενη αστάθεια στο Κιργιστάν⁷². Όσον αφορά στο Κιργιστάν, θα πρέπει να σημειωθεί το εξής γεγονός που οδηγεί σε έναν εύλογο προβληματισμό: 10 με 14 Ιουνίου 2010 ξεσπούν άγριες ταραχές στην πόλη Ός, που την μετατρέπουν σε πεδίο μάχης. Η κυβέρνηση του Κιργιστάν ζητά από τον Οργανισμό να επέμβει, όμως αυτός πιστός στην αρχή της μη επέμβασης στο εσωτερικό των κρατών, αρνείται⁷³. Το αποτέλεσμα ήταν εκατοντάδες άνθρωποι να χάσουν τη ζωή τους και μισό εκατομμύριο Ουζμπέκων να τραπούν σε φυγή από ένα μπαράζ διώξεων που δέχτηκαν από εθνικιστές Κιργιζούς. Νωρίτερα, τον Απρίλιο του 2010, ο SCO στάθηκε στο περιθώριο κατά την ανατροπή του Κιργιζού Προέδρου Kurmanbek Bakiyev. Το ίδιο έπραξε και αργότερα, το Σεπτέμβριο του 2010, κατά τη διάρκεια μιας μεγάλης τρομοκρατικής ενέδρας στην ορεινή περιοχή Ράστ του Τατζικιστάν, η οποία άφησε πίσω της 25 στρατιώτες νεκρούς. Παρότι στην επίσημη γραμμή των ανακοινώσεων τους Ρωσία και Κίνα, τόνιζαν την ανησυχία τους για την έκρηξη βίας και τη διπλωματική τους υποστήριξη στις κυβερνήσεις των κρατών, η κύρια βοήθεια που παρείχαν στα επεισόδια ήταν διμερής και σε κάθε άλλο πεδίο πλην του στρατιωτικού. Αυτό οδηγεί στο ερώτημα περί της σκοπιμότητας των ασκήσεων, αν δεν μπορούν να βοηθήσουν αποτελεσματικά. Τα γεγονότα και η στάση του SCO, γέννησαν αμφιβολίες στα υπόλοιπα κράτη της Κεντρικής Ασίας αν μπορούν να επαφίενται στον SCO για την αντιμετώπιση εξωτερικών και εσωτερικών απειλών κατά της ασφάλειάς τους (Weitz, 2010). Ο χρόνος που επιλέχθηκε να πραγματοποιηθεί η άσκηση, στόχευε ακριβώς στην ενδυνάμωση της εμπιστοσύνης των κρατών της Κεντρικής Ασίας στον SCO, ότι *μπορεί να τα βοηθήσει να αντιμετωπίσουν τις απειλές ασφαλείας που μπορεί να προκύψουν. Θέλει όμως*⁷⁴; Παρότι η «Αποστολή Ειρήνης 2010» περιγράφηκε από τα περισσότερα κράτη-μέλη ως «αντι-τρομοκρατική» άσκηση, οι αντιπρόσωποί τους και τα εντεταλμένα ΜΜΕ τόνισαν πως οι εξελιγμένες στρατιωτικές ασκήσεις και η αποκτηθείσα εμπειρία, θα μπορούσαν κάλλιστα να χρησιμοποιηθούν και σε άλλες μορφές «εσωτερικής ένοπλης σύγκρουσης», όπως επίσης και εναντίον μιας «μαζικής τρομοκρατικής επίθεσης»⁷⁵. Σύμφωνα με τον Αντιναύαρχο Yin Zhuo, «η στρατηγική πίσω από την αντι-τρομοκρατική στρατιωτική άσκηση, είναι να ενώσει τις χώρες της Κεντρικής Ασίας και να τις βοηθήσει να πάρουν σκληρότερα μέτρα εναντίον εξτρεμιστών που

⁷² Ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου του Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού της Κίνας (People's Liberation Army, PLA) Στρατηγός Chen Bingde, έσπευσε πάντως να επαναλάβει σε συνέντευξη τύπου, ότι «ο SCO δεν είναι ένα στρατιωτικό μπλοκ και η άσκηση δεν στοχεύει ενάντια σε καμία χώρα» (McDermott, 2010).

⁷³ Σε συνέντευξη τύπου στα μέσα Αυγούστου 2010, ο αντιπρόεδρος της κυβέρνησης του Κιργιστάν Azimbek Beknazarov επιτέθηκε στον SCO λέγοντας: «μας αγνόησε, όταν τα τραγικά γεγονότα ξεκίνησαν και απευθυνθήκαμε μέσω επίσημων καναλιών για βοήθεια» (Weitz, 2010).

⁷⁴ Παρά την ανησυχία τους για την σταθερότητα στην περιοχή, ούτε η Κίνα ούτε και η Ρωσία «καίγονταν» ιδιαίτερα να σώσουν τη διαιρεμένη πολιτική ηγεσία ενός εκ των φτωχότερων και ασταθέστερων μελών του Οργανισμού. Από την άλλη, πρόθυμα στήριξαν την ηγεσία του Καζακιστάν όταν ανέλαβε την προεδρία του ΟΑΣΕ, στην ενδυνάμωση αυτού του σώματος ως ηγετικό διεθνή οργανισμό που προωθεί την σταθερότητα στη γειτονική Κιργιζία. Ήταν άλλα τα μηνύματα που τους ενδιέφεραν να επικοινωνήσουν (Weitz, 2010, βλ. «Μια δεύτερη ανάγνωση» των ασκήσεων).

⁷⁵ Όπως το έθεσε ο Πρέσβης του Καζακιστάν στην Κίνα Ikram Adyrbekov, η «Αποστολή Ειρήνης 2010» προβαίνει σε μια «...έγκαιρη επίδειξη του τι μπορεί να κάνει ο SCO ενάντια στην τρομοκρατία, [...] οι ικανότητες και οι οικονομικοί πόροι των διεθνών τρομοκρατών παραμένουν επαρκείς για να διεξάγουν καταστροφικές πράξεις... χρησιμοποιούν εξελιγμένα τεχνολογία και μεθόδους σύγχρονης προπαγάνδας» (Weitz, 2010).

συντονίζουν τρομοκρατικές δραστηριότητες μέσω διεθνών οργανισμών και μπορούν να απειλήσουν την ασφάλεια μιας νόμιμης κυβέρνησης» (Weitz, 2010). Παρότι τα μέλη του SCO μπορούν να βοηθήσουν το ένα το άλλο σε περίπτωση εξωτερικής επίθεσης, η μη νομιμοποίηση από το Χάρτη του Οργανισμού συλλογικών αμυντικών επιχειρήσεων, η έλλειψη μιας συλλογικής διοικητικής δομής και ο χωρισμός των κρατών από ανταγωνιστικά συμφέροντα, έχουν ως συνέπεια τα μέλη του SCO να μην υπάρχει περίπτωση να αγωνιστούν ως μια ενιαία μονάδα, τουλάχιστον επί του παρόντος. Άλλωστε δεν υπάρχει κάποιο κράτος έτοιμο να επιτεθεί σε ένα από τα κράτη της Κεντρικής Ασίας, ενώ η Κίνα και η Ρωσία, –κάτοχοι και οι δύο πυρηνικών όπλων, αλλά και ισχυρών συμβατικών δυνάμεων-, είναι αρκετά δυνατές ώστε να υπερασπιστούν εαυτούς αλλά και γείτονες, χωρίς εξωτερική βοήθεια.

2011: Στις 6 Μαΐου 2011, η Κίνα, το Κιργιστάν και το Τατζικιστάν έλαβαν μέρος σε μια ακόμη, περιορισμένης συμμετοχής αντι-τρομοκρατική άσκηση στο Κάσι της ΣινΤσιάνγκ, με το κωδικό όνομα Tianshan-II (2011). Σκοπός της ήταν να συντονίσει τις προσπάθειες οργάνων επιβολής του νόμου και προσωπικού υπηρεσιών ασφάλειας των τριών χωρών, να εντοπίσουν και να πατάξουν «ομάδα τρομοκρατών» στη συνοριακή τους περιοχή, προκειμένου να βελτιώσει την ικανότητα των κρατών να απαντήσουν σε τρομοκρατικό χτύπημα παντός τύπου. Είναι η δεύτερη αυτού του τύπου κοινή άσκηση όπου τα όργανα επιβολής της τάξης της Κίνας συμμετέχουν εντός του πλαισίου του SCO. Η πρώτη, υπό τον τίτλο «Tianshan-I», (2006), είχε διοργανωθεί ξανά στην ΣινΤσιάνγκ μεταξύ της Κίνας και του Καζακστάν (Wang, 2011)

Η νομική βάση για τέτοιου τύπου ασκήσεις ξεκίνησε να αναπτύσσεται σταδιακά από το 2005. Τον Ιούνιο του 2007 οι Υπουργοί Άμυνας υπέγραψαν συμφωνία για τις μελλοντικές στρατιωτικές ασκήσεις, οι οποίες θα πραγματοποιούνταν σε τρία στάδια, ξεκινώντας από τον πλήρη σχεδιασμό (στρατηγικό και τακτικό) και φτάνοντας ως τη χρήση αληθινών πυρών και την περάτωσή του (McDermott, 2010). Επίσης, στη συνάντησή τους το Μάιο του 2008, συζήτησαν ποια θα ήταν τα επόμενα βήματά τους στην ενίσχυση της συνεργασίας, ενώ προκειμένου να έχουν επιτυχία οι ασκήσεις δεν θα πραγματοποιούνταν τακτικά στο μέλλον (Wishnick, 2009).

7.Γ.2γ Μια δεύτερη ανάγνωση των ασκήσεων

Πέραν των όσων επισημάνθηκαν κατά την αναφορά των ασκήσεων, ένα πρώτο ενδιαφέρον θέμα πίσω από τη διεξαγωγή τους, αφορά την Κίνα και τη Ρωσία: οι δύο πρώτες κοινές μεγάλες ασκήσεις του 2005 και του 2007, παρότι είχαν σενάρια αντιτρομοκρατικά και αναλόγους τίτλους, αντικατόπτρισαν όλες τις αμφισημίες που διέπουν τις σχέσεις τους, αλλά και τις διφορούμενες απόψεις σχετικά με το ρόλο που η κάθε δύναμη σκέφτεται ή επιφυλάσσει για τον SCO. Η άσκηση του 2007 ήταν μικρότερης έκτασης, ίσως λόγω της συνειδητοποίησης από πλευράς Ρωσίας, ότι αυτές οι ασκήσεις ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής είναι περιορισμένης εμβέλειας. Η Κίνα έχει εκφράσει

την αντίθεσή της στη μετατροπή του SCO σε κανονικό οργανισμό ασφάλειας (τύπου αμυντικής συμμαχίας), σύμφωνα με την επιθυμία του Πεκίνου για μία αδέσμευτη εξωτερική πολιτική, προς αποφυγήν αντιπαράθεσης με τη Δύση (Mankoff, 2009, σελ.220-221). Πέρα απ' αυτό, επιθυμεί ν' αντιμετωπίσει τις 3 πληγές της περιοχής και είναι πρόθυμη να συνεργαστεί εποικοδομητικά και μέχρι του σημείου που κρίνει πως χρειάζεται, ώστε να μην βρεθεί προ δυσάρεστης έκπληξης. Η κοινή άσκηση του 2010, δεν αφήνει ουδεμία αμφιβολία για την ετοιμότητα και την πρόθεση και των δύο χωρών, να κινητοποιηθούν αν χρειαστεί, προκειμένου να προστατέψουν την περιοχή και τα συμφέροντά τους, δείχνει την πρόοδο που έχει συντελεστεί καθώς «η «Αποστολή Ειρήνης 2010» προήγε τη συνεργασία στην άμυνα και ασφάλεια εντός του πλαισίου του SCO σ' ένα ανώτερο επίπεδο, χωρίς να είναι στρατιωτική συμμαχία και χωρίς να κατευθύνεται ενάντια σε άλλο κράτος, σύμφωνα με το Χάρτη» (Xinhua, 2010), εδραιώνοντας τον SCO «ως ένα ενιαίο Οργανισμό ασφαλείας στην περιοχή» (Weitz 2010). Σε όρους πολιτικής η προετοιμασία, η πρόοδος, το μέγεθος των ασκήσεων αλλά και οι δηλώσεις που τις ακολουθούν, αξίζουν περισσότερο για όσα υπονοούν, δηλαδή για τα σήματα που εκπέμπουν Ρωσία και Κίνα προς κάθε πιθανό αποδέκτη, ΗΠΑ, NATO, Ταϊβάν, Κορέες, Βιετνάμ, Ιαπωνία, πως α) η ασφάλεια της Κεντρικής Ασίας εμπίπτει στη δική τους σφαίρα ευθύνης, β) τα κράτη της Κεντρικής Ασίας μπορούν να βασίζονται σε αυτές για την προστασία και την άμυνά τους και όχι στο NATO ή τις ΗΠΑ. Με αυτό τον τρόπο επιθυμούν και δεσμεύονται από κοινού να περιορίσουν την επιρροή των ΗΠΑ στην «αυλή» τους, την Ευρασία (Mankoff, 2009, σελ.220).

Ένα δεύτερο θέμα αφορά τη Ρωσία, η οποία αρχικά αντιμετώπισε αυτές τις κοινές ασκήσεις, κυρίως την «Αποστολή Ειρήνης 2005», ως μια καλή ευκαιρία να επιδείξει τα νέα οπτικά συστήματα που διέθετε προς πώληση στους συμμάχους της Κινέζους, αλλά και να δείξει προς τα κράτη της Κεντρικής Ασίας πως μπορεί να φροντίσει για την ασφάλειά τους: πως δεν υπάρχει ανάγκη για αναζήτηση εξωτερικών πηγών στήριξης, δείχνοντας ασφαλώς τις ΗΠΑ. Επίσης, όσον αφορά στην άσκηση αυτή, ο τόπος διεξαγωγής προέκυψε κατ' απαίτηση της Ρωσίας. Η Κίνα επιθυμούσε η άσκηση αυτή να πραγματοποιηθεί νοτιοανατολικά, ακριβώς απέναντι από τα Στενά της Ταϊβάν, χρησιμοποιώντας την ως τρόπο εκφοβισμού της, υπερ-της-ανεξαρτησίας, κυβέρνησης του νησιού. Παρά την υποστήριξη που παρέχει στην Κίνα επί του θέματος η Ρωσία, απαίτησε ένα διαφορετικό τόπο διεξαγωγής, μη επιθυμώντας να συρθεί σε μια διένεξη για το status της Ταϊβάν (Mankoff, 2009, σελ.220-221). Υπό αυτές τις συνθήκες επιλέχθηκε η χερσόνησος Σαν-τονγκ.

Ένα τρίτο θέμα αφορά την Κίνα. Κατά κάποιο τρόπο ο SCO είναι για την Κίνα ένα όχημα για την απόκτηση νέων ικανοτήτων, σε συνεργασία με ξένες στρατιωτικές δυνάμεις υπέρ της ασφάλειας, που θα μπορούσαν κάλλιστα να χρησιμοποιηθούν και πέραν της Κεντρικής Ασίας. Αξίζει να σημειωθεί για παράδειγμα, ότι αυτές οι ασκήσεις

απαίτησαν από την Κίνα τη μετακίνηση μεγάλου όγκου των στρατιωτικών της δυνάμεων για πρώτη φορά εκτός των συνόρων της, γεγονός που έγινε με μεγάλη επιτυχία και σε σύντομο διάστημα. Αν οι δύο πρώτες κοινές ασκήσεις αποτελούσαν «αναγνωριστικές» δοκιμασίες για τις δυνάμεις της, μια μέτρηση ικανοτήτων, αδυναμιών και ελλείψεων προς βελτίωση, η τρίτη και μεγαλύτερη άσκηση του 2010 έδειξε τη δεκτικότητα της στις αλλαγές, την ταχύτητα αφομοίωσης νέων δεδομένων και ανταπόκρισής της σε αυτά, με μεγάλη επιτυχία. Δείχνει το μέγεθος των δυνατοτήτων της στο να βελτιώνεται και να βελτιώνει την τεχνολογία και την ικανότητα της να διεξάγει εκστρατευτικές επιχειρήσεις, όπως για παράδειγμα, οι εκπληκτικές πρόοδοι του PLA: η μετακίνηση στρατευμάτων σε μεγάλες αποστάσεις γινόταν πολύ γρηγορότερα χρόνο με το χρόνο, ξεπερνώντας σχεδόν τους Ρώσους ομολόγους τους ακόμη και σε πεδία όπως η διαχείριση υλικού, ο σχεδιασμός, η συντονισμένη άσκηση, η χρήση της αεροπορικής δύναμης, η κατοχή μιας περιοχής, ο κεντρικός σχεδιασμός, υστερώντας μόνο συγκρινόμενος με τη «νέα εικόνα» του Ρωσικού στρατού. Της έδωσε τη δυνατότητα να προβάλλει προς τα έξω την ικανότητά της να παρεμβαίνει στην Κεντρική Ασία σε επίπεδο που μάλλον δεν μπορεί ακολουθήσει η Ρωσία (McDermott, 2010). Όπως τόνισε ιδιαίτερα το Πρακτορείο Ειδήσεων Xinhua κατά τη διάρκεια της άσκησης, Κινέζικα μαχητικά και βομβαρδιστικά απογειώθηκαν από τις αεροπορικές βάσεις στην Ουρουμτσι της Δυτικής Κίνας, πέταξαν προς το Καζακστάν, έλαβαν μέρος στις αεροπορικές ασκήσεις στο Καζακστάν και επέστρεψαν στη βάση τους υπό καθεστώς συνεχούς πτήσης (Xinhua, 2010)!

Ένα τέταρτο πολύ ενδιαφέρον θέμα, είναι πως στα πλαίσια τέτοιου τύπου ασκήσεων ενός Οργανισμού, εμπλέκονται, αναμιγνύονται και αναδύονται στην επιφάνεια οι διαφορετικές αντιλήψεις και κουλτούρες περί ασφάλειας, ετοιμότητας, προετοιμασίας, ιεραρχίας και πειθαρχίας που παρουσιάζονται και συνδυάζονται πρακτικές των σωμάτων ασφαλείας, δοκιμάζονται όπλα, αποκτάται εμπειρία από τη συλλογική μεταξύ των χωρών δράση στο σχεδιασμό, στην υλοποίηση και στον έλεγχο τακτικών ή ελιγμών, στο χειρισμό υλικού, στον εφοδιασμό, αντιπαραβάλλονται παραδοσιακές και σύγχρονες μέθοδοι αντιμετώπισης μη-συμβατικών απειλών όπως, η ικανότητα άμεσης αντίδρασης σε τρομοκρατική ενέργεια ή κράτηση ομήρων με άσκηση διαπραγμάτευσης και απελευθέρωσης (Boland, 2011), η ανάπτυξη παράλληλων δράσεων σε αστικό περιβάλλον, όπου θα πρέπει να υπάρξει καθυστερημένη πρακτική (αντιμετώπιση πολιτών) και παράλληλη στρατιωτική ανταπόδοση (ανάπτυξη δράσεων κατά παράνομων πράξεων). Οι νέες προκλήσεις απαιτούν νέα μέσα αντιμετώπισης όπως μικρές, υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης στρατιωτικές δυνάμεις, με δυνατότητα ταχείας ανάπτυξης σε θέσεις μάχης, χρήση εξελιγμένης αυτόματης τεχνολογίας, υψηλού βαθμού συντονισμό και ανταλλαγή πληροφοριών καθώς και πολιτικο-στρατιωτική συνεργασία. Η προσπάθεια συνδυασμού του παλαιού με το νέο φέρνει μια «δημιουργική πνοή και ένταση» στον Οργανισμό η οποία παραμένει άγνωστο κατά πόσο, με ποιο τρόπο και πότε θα

αξιοποιηθεί από αυτόν. Για την ώρα εμπλουτίζει με πολύτιμη εμπειρία τις δυνάμεις ασφαλείας των μελών.

Είναι πολύ πιθανό, ο SCO να ήθελε να επικοινωνήσει το μήνυμα ότι είναι έτοιμος ακόμη και για μεγάλης κλίμακας επεμβάσεις, αν η κυβέρνηση ενός κράτους-μέλους δεχτεί πρόκληση από εξέγερση ή επιχείρηση ανατροπής. Το αν θα το κάνει ή όχι στο μέλλον, είναι ένα λεπτό θέμα υπό συζήτηση, καθώς ήδη δεν το έχει κάνει. Σύμφωνα με τον Roger McDermott, «*οι ασκήσεις εγείρουν σημαντικά θέματα γύρω από τις συνθήκες υπό τις οποίες ο SCO θα κληθεί να διεξάγει μια αντι-τρομοκρατική επιχείρηση. Και θα εξαρτηθεί (μάλλον) από την όρεξη της Κίνας να εμπλακεί περισσότερο. [...] Ως συλλογική πρακτική, μια τέτοια επιχείρηση του Οργανισμού θα αποτελούσε ίσως δικαίωση και θα νομιμοποιούνταν, ενώ θα ξεσήκωνε μεγάλη διεθνή κατακραυγή αν αναλαμβάνονταν από ένα και μόνο κράτος*» (McDermott, 2007a, σελ.23).

Οι ασκήσεις που περιγράφηκαν πιο πάνω, το εύρος τους, η κανονικότητα και η εστίασή τους, απεικονίζουν την εξέλιξή του, συνιστώντας την άλλη όψη της πολιτικής του, αυτή των δράσεων που είναι διατεθειμένος να υιοθετήσει στο κυνήγι των στόχων του. Όμως, οι ασκήσεις καθώς και η ευρεία γκάμα στρατηγικών θεμάτων που συζητούνται εντός του Οργανισμού, και γίνονται γνωστά από τα ανακοινωθέντα, εμπίπτουν σε περισσότερο παραδοσιακές σφαίρες στρατηγικών σχέσεων και «σκληρής» άμυνας.

7.Γ.3 Η Οικονομική διάσταση της Συνεργασίας

Πλην των θεμάτων που αμιγώς ανάγονται στην ασφάλεια, τα μέλη του SCO μοιράζονται το ενδιαφέρον τους για προώθηση της συνεργασίας τους και στους τομείς του εμπορίου, του περιβάλλοντος, της επιστήμης, της τεχνολογίας και του πολιτισμού. Σύμφωνα με το Άρθρο 1 του Χάρτη, σκοπός του SCO είναι να επιτευχθεί ισόρροπη οικονομική ευημερία, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη με στόχο την ανύψωση των επιπέδων και των δεδομένων ζωής. Όπως και η Ρωσία, έτσι και τα κράτη της Κεντρικής Ασίας έχουν δει ελκυστικά σημεία αλλά και κινδύνους στην ανάπτυξη της οικονομικής διάστασης του Οργανισμού. Από την άλλη πλευρά όμως, φοβούνται τον εμπορικό ανταγωνισμό με την Κίνα και δεν επιθυμούν η συνεργασία τους εντός του Οργανισμού να μπλοκάρει τη συνεργασία τους με Δυτικούς πελάτες και δυτικώς εμπνεόμενα σχήματα αγωγών για παράδειγμα, όπως ο πετρελαϊκός αγωγός BTC, στον οποίο έχει ήδη εισχωρήσει το Καζακστάν. Αυτό που θα επιθυμούσαν να απολαύσουν ως πλεονέκτημα από τον Οργανισμό, είναι η εγγυημένη εισροή Κινεζικών (και σε μικρότερη έκταση, Ρωσικών) επενδύσεων για να βελτιωθούν και να αναπτυχθούν οι υποδομές τους στους τομείς της υδροηλεκτρικής ενέργειας, των δικτύων ηλεκτρισμού ή των μεταφορών, όπου μεγάλα οδικά και σιδηροδρομικά έργα θα μπορούσαν να ελαχιστοποιήσουν τη γεωγραφική απομόνωση των Τατζικιστάν, Κιργιστάν και Ουζμπεκιστάν, ενώ θα

προσφέρουν κέρδη από το αυξανόμενο, διαμετακομιστικό εμπόριο με το Ιράν, την Ινδία, το Πακιστάν, αλλά και με τη Δύση (Bailes, Dunay κ.ά., 2007, σελ.16).

7.Γ.3α Ασφάλεια και Οικονομικά

Κανένα από τα μέλη ασφαλώς δεν θα υποτιμούσε τη σημασία των οικονομικών παραγόντων στην εδραίωση και διατήρηση της ασφάλειας. Για την Κίνα, το χτίσιμο και η δυναμική επέκταση της οικονομικής της ευρωστίας είναι η λεωφόρος για τη μελλοντική της θέση στο χάρτη, εγγύηση της ασφάλειάς της, ενώ η Ρωσία γνωρίζοντας πολύ καλά τα μεγάλα της ατού στο πετρέλαιο και στο φυσικό αέριο που διαθέτει, τα χρησιμοποιεί ως «όπλο» με πολύ συγκεκριμένο και κυνικό τρόπο⁷⁶. Τα κράτη της Κεντρικής Ασίας από την άλλη πλευρά, θέλουν οικονομική ευημερία και ανάπτυξη για να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες των κυβερνήτων τους, αλλά και τις πραγματικές ανάγκες των λαών τους. Επιπρόσθετα, οι ανισότητες ανάπτυξης εντός του SCO με το Κιργιστάν, το Τατζικιστάν και το Ουζμπεκιστάν να υστερούν κατά τι περισσότερο, θα μπορούσε να αποτελέσει πρόβλημα για την οικονομική αποδοτικότητα και συνοχή του οργανισμού με πολλές παράπλευρες συνέπειες (Bailes, Dunay κ.ά., 2007, σελ.25). Ενάντια σε αυτό το υπόβαθρο, η οικονομική διάσταση του SCO υποστηρίχθηκε ιδιαίτερα από την Κίνα, με μεγάλα χρηματοδοτικά πιστωτικά κεφάλαια για τους συνεταιίρους της.

Η ιδέα της οικονομικής συνεργασίας και οι προσπάθειες εδραίωσης εμπορικών διευκολύνσεων είχαν ήδη ξεκινήσει από τη δεκαετία του 1990, εντός του πλαισίου της «Ομάδα των 5», όμως με την ίδρυση του SCO και την εγκαθίδρυση της Γραμματείας άρχισαν να υλοποιούνται και να αποδίδουν. Από μια σειρά συμφωνιών και μνημονίων συνεργασίας που υπεγράφησαν, ξεχωρίζουν α/ η υιοθέτηση του «Προγράμματος Πολυμερούς Εμπορίου και Ανάπτυξης» το 2003, μετά από πρόταση του Κινέζου Πρωθυπουργού Wen Jiabao να στηθεί μια ζώνη ελεύθερου εμπορίου εντός του SCO, το οποίο ακολουθήθηκε από ένα πλάνο δράσης για την εκτέλεσή του το 2005 (People's Daily, 2003) και β/ η διαμόρφωση 4 ομάδων εργασίας: ηλεκτρονικού εμπορίου, τελωνείων, επιθεώρησης αγαθών, ενοποίησης προτύπων και επενδυτικής συνεργασίας, μετά από μια συνάντηση στη Μόσχα το Μάρτιο του 2004· πρόκειται για ένα σχέδιο που εξειδικεύτηκε στη Σύνοδο της Τασκένδης το 2004, περιλαμβάνοντας 127 επιμέρους προγράμματα μεταξύ των οποίων 19 για την ενεργειακή συνεργασία, 20 για τις μεταφορές, ενώ δεν λείπουν και προγράμματα για την εκπαίδευση, την επιστήμη και την τεχνολογία. Στην ίδια Σύνοδο αναγνωρίστηκε ο ρόλος της οικονομικής ανάπτυξης στην εγγύηση της σταθερότητας και της ασφάλειας, μέσω της κάλυψης των ουσιαστικών αναγκών των λαών και ανακοινώθηκε ο στόχος της πραγματοποίησης ελεύθερης κυκλοφορίας αγαθών, υπηρεσιών, κεφαλαίου και τεχνολογίας εντός 20 χρόνων,

⁷⁶ Κατά το 2005-2007 η Ρωσία σταμάτησε την παροχή φυσικού αερίου μέσω των αγωγών, ή επέβαλε μονομερώς μεγάλες αυξήσεις στους πελάτες της για λόγους που ευρέως μεταφράστηκαν σε άσκηση πολιτικής πίεσης σε γειτονικές χώρες και Δυτικούς καταναλωτές που προμηθεύονταν αέριο μέσω των ίδιων καναλιών (Bailes, Dunay κ.ά., 2007, σελ.25).

ξεκινώντας από το 2005. Παρά τους δισταγμούς κάποιων μελών επ'αυτού, ένα πρόγραμμα εργασίας υιοθετήθηκε για να διαμορφώσει μέχρι το 2020, μια ζώνη ευνοϊκή για την ελεύθερη κυκλοφορία προϊόντων κεφαλαίου, τεχνολογίας και υπηρεσιών, ενώ η Κίνα ανακοίνωσε τη χορήγηση \$900 εκ. (People's Daily, 2004), σε εξαγωγικές διευκολύνσεις προς τα κράτη της Κεντρικής Ασίας, για ένα δυναμικό ξεκίνημα του προγράμματος. Η εφαρμογή του προγράμματος τέθηκε στην Σύνοδο των Αρχηγών των κρατών-μελών στη Μόσχα το φθινόπωρο του 2005, οπότε και θεσμοθετήθηκε η Δια-Τραπεζική συνεργασία, με τη δημιουργία του «Διατραπεζικού Συνδέσμου» (Interbank Association), για τη διευκόλυνση των τραπεζικών συναλλαγών, των ξένων επενδύσεων, της πρόσβασης των συναλλασσομένων εμπόρων και επενδυτών, τη διευκόλυνση της εφαρμογής διμερών ή πολυμερών επενδυτικών προγραμμάτων, χρηματοδοτώντας ως τα τέλη του 2006 προγράμματα αξίας \$742 εκ.. Ένα χρόνο αργότερα, τον Ιούνιο του 2006, τα κράτη-μέλη ίδρυσαν το «Επιχειρηματικό Συμβούλιο» (Business Council) για τη διευκόλυνση του διαλόγου μεταξύ των επιχειρήσεων, του εμπορίου, της χρηματοδότησης, της οικονομικής και επιστημονικής συνεργασίας, σε τομείς γενικούς επί της ανάπτυξης αλλά και πιο εξειδικευμένους όπως της μηχανικής, των μεταφορών, των επικοινωνιών, της αγρο-οικονομίας, ώστε να διευκολύνεται περισσότερο η εφαρμογή των προγραμμάτων που αποφασίζονται προς όφελος των κρατών-μελών. Και τα δύο όργανα έκτοτε, πήραν σημαντική ώθηση και ανέλαβαν πρωτοβουλίες προς τη βελτίωση των βασικών συνθηκών ζωής και το επιχειρείν στα κράτη-μέλη του Οργανισμού. Για παράδειγμα, με τη συνδρομή του Επιχειρηματικού Συμβουλίου και με τη στήριξη των Υπουργείων Υγείας, του υγειονομικού προσωπικού και φαρμακευτικών εταιριών, τέθηκε σε εφαρμογή το 2007, ένα μικρής κλίμακας πρόγραμμα υγείας εντός των κρατών-μελών, «το τραίνο της υγείας» ("health train"), με στόχο την παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών υγείας σε απομονωμένες κυρίως περιοχές της επικράτειας του SCO. Η βοήθεια που προσέφερε ως το 2010 ήταν τέτοια, ώστε να συζητάται η επέκταση του ρόλου του όχι μόνο για την ανακούφιση των περιοχών στις οποίες απευθύνεται, αλλά γιατί τέτοιες προσπάθειες ήπιας ισχύος βοηθούν στην άμβλυνση των φόβων της δεισδυσίας των δύο μεγάλων δυνάμεων του Οργανισμού στην περιοχή (SCO-BC, 2007, 2008). Η δημιουργία των δύο θεσμών συνέπεσε χρονικά με μια πολύ σημαντική εξέλιξη για την παγκόσμια οικονομία: την επανένταξη των οικονομιών κατά μήκος του Δρόμου του Μεταξιού στον οικονομικό χάρτη και την ενδυνάμωση των εμπορικών δεσμών μεταξύ της Κίνας, της Ινδίας, της Ρωσίας, του Πακιστάν, του Ιράν, του Αζερμπαϊτζάν και των οικονομιών της Κεντρικής Ασίας. Οι ιστορικοί διάδρομοι μεταφοράς από την Κεντρική Ασία νότια προς τον Ινδικό Ωκεανό, μέσω του Αφγανιστάν αποκαταστάθηκαν και το διακρατικό εμπόριο από την Κίνα προς την Ευρώπη, μέσω της Κεντρικής Ασίας και του Καυκάσου, γίνεται με την πάροδο του χρόνου μια σημαντικά βιώσιμη εναλλακτική (Norling & Swanstrom, 2007, σελ.432). Στη Σύνοδο της Σαγκάης το 2006, εκφράστηκαν

ελπίδες ότι η νέα πηγή χρηματοδότησης που προέκυψε από την Κίνα «θα βοηθήσει να αναπτυχθεί η περιφερειακή συνεργασία» (SCO-JC, 2006a). Η επαλήθευση ήρθε στην πορεία, καθώς η Κίνα μετά τα \$900 εκ. βοήθειας το 2004, προσέφερε ακόμη \$1,2 εκ. ως το 2007 και άλλα \$10 εκ. το 2009, κινήσεις εξαιρετικής σημασίας όχι μόνο γιατί κάνουν τη Δυτική (και τη Ρωσική) οικονομική διπλωματία να μοιάζει παθητική (Bhadrakumar, 2006), αλλά και γιατί η Κίνα δεν το συνέδεσε τυπικά και εμφανώς, με πολιτικές ή οικονομικές απαιτήσεις. Στη Σύνοδο της Σαγκάης το 2006 επίσης, οι αρχηγοί των κρατών-μελών όρισαν ως τομείς προτεραιότητας την ενέργεια, την τεχνολογία της πληροφορικής και τις μεταφορές. Στα πλαίσια αυτά, ο SCO και η Eurasian Economic Community (EURASEC) υπέγραψαν ένα «Μνημόνιο Συνεργασίας» για να βελτιώσουν την συνεργασία στην ενέργεια και τις μεταφορές, στοχεύοντας στη διευκόλυνση του περιφερειακού εμπορίου, ενώ ο Κινέζος ΓΓ του SCO ξεκαθάριζε πως η ενέργεια θα ήταν το πραγματικό σημείο εστίασης. Οι δύο Οργανισμοί συνδύασαν την εμβάθυνση της συνεργασίας τους, με το γεγονός πως Κιργιστάν και Κίνα έγιναν ήδη μέλη του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, 1998 και 2001 αντίστοιχα, ενώ τα 4 άλλα μέλη του SCO βρίσκονται σε διάφορα στάδια της διαδικασίας αποδοχής (Bailes, Dunay κ.ά., 2007, σελ.26).

Όσον αφορά στον τομέα της ενέργειας μοχλός ώθησης και πάλι είναι η Κίνα. Η Κινέζικη οικονομία είναι «διψασμένη για πετρέλαιο» γι'αυτό και κάνει χρήση πολιτικών και οικονομικών μοχλών για να χτίσει ενεργειακές συμμαχίες κυριολεκτικά σε όλο τον κόσμο και θα ήταν απορίας άξιο αν δεν έψαχνε στη «γειτονιά» της και ιδιαίτερα εντός του πλαισίου του SCO (Proninska, 2007). Οι δύο κύριοι παραγωγοί υδρογονανθράκων στην περιοχή, Ρωσία και Καζακστάν, έχουν κάθε λόγο να συνεργαστούν. Η Ρωσία επιθυμεί να διευρύνει το φάσμα των ενεργειακών συνεργασιών της και να διατηρήσει ή ακόμη και να αυξήσει τους ανατολικούς της δεσμούς για οικονομικούς, αντισταθμιστικούς, αλλά και στρατηγικούς λόγους, όπως το να δείξει στους Ευρωπαίους συνεργάτες της ότι έχει εναλλακτικές. Το κυρίαρχο μερίδιό της στον εφοδιασμό των ενεργειακών εισαγωγών στην Κεντρική Ασία, είναι επίσης ένα μέσο να ελέγχει τη συμπεριφορά και στάση τους. Η Κίνα και το Καζακστάν έχουν επίσης κίνητρα να συνεργαστούν, προκειμένου να αποφύγουν την αποκλειστική εξάρτηση από τη Ρωσία. Για την Κίνα, η συνεργασία και με τις δύο παραγωγούς, απαντά και στο ερώτημα της επάρκειας: ενώ το Καζακστάν συνεισφέρει ήδη στη διεύρυνση του φάσματος προμηθειών της Κίνας, δεν είναι σίγουρο ότι μπορεί εγγυηθεί τον όγκο των προμηθειών μακροπρόθεσμα, όπως η Ρωσία. Είναι και αυτός ένας ακόμη λόγος της διαφοροποίησης.

Τα μέλη του SCO έχουν συμφέροντα στην προώθηση της ανάπτυξης στην περιοχή τους με τη βοήθεια επενδύσεων μεγάλης κλίμακας από την Κίνα, η οποία έχει τα απαιτούμενα χρήματα να ηγηθεί μιας σταθερής αύξησης του εμπορίου με τους γείτονές της, στην οικοδόμηση καλύτερων υποδομών, επικοινωνιών, δικτύων ενεργειακών προμηθειών και βέβαια κάθε λόγο να το πράξει. Δεν είναι μόνη της όμως, παρότι η

παρουσία της ήδη χαρακτηρίζεται απειλητικά ισχυρή. Στον τομέα της ενέργειας, το 1996 η Ρωσία πρότεινε την ιδέα της δημιουργίας μιας «λέσχης ενέργειας» των μελών του SCO, κάτι που θα μπορούσε να εκληφθεί ως προειδοποίηση για το NATO και τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Oldberg, 2007, σελ.19), όμως οι επιμέρους στόχοι και τα συμφέροντα των μελών, τους φέρνουν σε αντιπαράθεση και ελαχιστοποιεί την πιθανότητα της μετατροπής του SCO σε ενεργειακό καρτέλ. Ακόμη όμως και αν προχωρούσε η ιδέα αυτή, θα ήταν ελλιπής χωρίς τη συμμετοχή του Τουρκμενιστάν, με τα μεγαλύτερα αποθέματα αερίου.

7.Γ.4 Η Πολιτική Διάσταση της συνεργασίας

Η πολιτική έλξη που ασκεί ο Οργανισμός στα καθεστώτα της Κεντρικής Ασίας εδράζεται στις ελπίδες που διατηρούν να δώσουν ώθηση στην εξωτερική τους προβολή μέσω αυτού, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα την ασφάλειά τους χωρίς παραχωρήσεις στις αυταρχικές πολιτικές που εφαρμόζουν στο εσωτερικό τους. Επ'αυτού θα πρέπει να σημειωθεί, πως ο Οργανισμός δεν έχει δημιουργήσει ή «υπαγορεύσει» πολιτικούς προσανατολισμούς ως προϋπόθεση συμμετοχής. Αν θα μπορούσε να «καταλογιστεί» κάποια ευθύνη στον Οργανισμό, είναι πως η αποδοχή των κρατών άνευ πολιτικών προϋποθέσεων και ο σεβασμός των αρχών που καταγράφονται στα Άρθρα 1 και 2 του Χάρτη, με το ρητό προσανατολισμό στη μη-ανάμιξη που αποτελεί ακίδα για τη Δύση, λειτουργούν ως νομιμοποίηση των καθεστώτων. Η Δημοκρατία, παρότι ως προσδιορισμός χρησιμοποιείται από τα κράτη και ως όρος μπορεί να ερμηνευτεί ποικιλοτρόπως, ως γενικός στόχος υπάρχει στο Χάρτη στο ευρύτερο πλαίσιο των Διεθνών Σχέσεων· η προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εμφανίζεται χαμηλά στη λίστα (για τα δυτικά δεδομένα) και επαφίεται στην εθνική νομοθεσία, ενώ οι μη-κυβερνητικοί οργανισμοί δεν υπάρχουν πουθενά. Οι παραπάνω αρχές επιβεβαιώνονται με τον πιο ηχηρό τρόπο στη Διακήρυξη της Σαγκάης το 2006, για την 5^η Επέτειο από τη δημιουργία του Οργανισμού, όπου τα μέλη τονίζουν πως *«οι διαφορές στις πολιτιστικές παραδόσεις, τα πολιτικά και κοινωνικά συστήματα [...] δεν θα έπρεπε να εκλαμβάνονται ως προσχήματα ανάμιξης στις εσωτερικές σχέσεις των άλλων κρατών. Μοντέλα κοινωνικής ανάπτυξης δεν θα πρέπει να εξαγονται»* (SCO, 2006, Sec.III). Επίσης, στη «Δήλωση των Αρχηγών των Κρατών-Μελών του SCO περί διεθνούς ασφάλειας της πληροφορίας» τα μέλη του SCO προειδοποιούσαν πως η σύγχρονη τεχνολογία πληροφόρησης και επικοινωνίας, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για ανάμιξη στις εσωτερικές σχέσεις των κρατών, για εγκληματικούς, τρομοκρατικούς, στρατιωτικούς και πολιτικούς σκοπούς, γεγονός που θα μπορούσε να *«προκαλέσει καταστροφή για ολόκληρο τον κόσμο, ισοδύναμη με εκείνη των όπλων μαζικής καταστροφής»*. Η Σύνοδος κάλεσε τον ΟΗΕ να λάβει συλλογική δράση επ'αυτού του θέματος και αποφασίστηκε να συσταθεί ένα σώμα ειδικών και εντός του πλαισίου του Οργανισμού. Αυτό ήρθε ως

επακόλουθο της επίπληξης από δυτικούς παρατηρητές του Ουζμπεκιστάν, της Ρωσίας και της Κίνας ιδιαίτερα, για τα μέτρα που έλαβαν προκειμένου να ελέγξουν το διαδίκτυο⁷⁷. Μέσω του Οργανισμού τα κράτη επιδιώκουν να προασπίσουν τη σταθερότητα και επιβίωση των καθεστώτων τους από δυτικού τύπου δημοκρατικές ανακατατάξεις και παρεμβολές, ιδιαίτερα μετά το ξέσπασμα των «Χρωματικών Επαναστάσεων» στη Γεωργία το 2003 και στην Ουκρανία το 2004. Οι φόβοι διάχυσης και φαινομένου «ντόμινο», ήταν έντονοι και αιτιολογημένοι αν ληφθεί υπόψη η έναρξη των ταραχών και στο Κιργιστάν. Σε αυτό το πλαίσιο και προς εδραίωση των καθεστώτων, ο SCO σχημάτισε το δικό του κλιμάκιο εξειδικευμένων στελεχών, το οποίο μέχρι την επίσημη πρώτη του στο Κιργιστάν, το Φεβρουάριο του 2005, είχε προσυπογράψει κάθε εκλογική διαδικασία που πραγματοποιήθηκε σε κράτος-μέλος, σε αντίθεση με τους δυτικούς παρατηρητές, π.χ. του ΟΑΣΕ. Όταν το αυταρχικό καθεστώς Καρίμον στο Ουζμπεκιστάν κατέστειλε την εξέγερση στην Αντιζάν το 2005, με το επιχείρημα ότι επρόκειτο για εξέγερση τρομοκρατών, υποστηριζόμενων από τους Ταλιμπάν, η Δύση αμφισβήτησε τις μεθόδους καταστολής του Καρίμον, ενώ ο SCO τον υποστήριξε, θέτοντας λίγο αργότερα θέμα διορίας της στρατιωτικής παρουσίας των ΗΠΑ στην Κεντρική Ασία, με το επιχείρημα ότι η δράση τους στο Αφγανιστάν πλησίαζε στο τέλος της (Oldberg, 2007, σελ.16-17).

7.Γ.4α Πολιτική και εσωτερική σταθεροποίηση

Παρά την επίσημη δέσμευση του SCO για μη-ανάμιξη στο εσωτερικό των κρατών-μελών, μετά από μια σειρά γεγονότων στη Σύνοδο της Μπισκέκ το 2007, σημειώθηκε πως η αποσταθεροποίηση που μπορεί να προκληθεί από εσωτερικές αιτίες σε ένα κράτος, θα μπορούσε να λειτουργήσει απειλητικά και για τα υπόλοιπα. Τα τελικά κείμενα της Συνόδου τόνιζαν πως: *«είναι ζωτικής σημασίας η εφαρμογή των προληπτικών μέτρων ενάντια στις διαδικασίες και τα φαινόμενα που προκαλούν αστάθεια στο έδαφος του SCO. Η διαδικασία δημιουργίας μηχανισμού κοινής απάντησης σε καταστάσεις που απειλούν την ειρήνη, τη σταθερότητα και την ασφάλεια στην περιοχή, θα πρέπει να επισπευσθούν»* (SCO-JC, 2007). Σημαντική πρόοδος επ'αυτού δεν έχει σημειωθεί. Τα πολιτικά συστήματα της Κεντρικής Ασίας μοιάζουν να κινούνται στα ίδια μονοπάτια διακυβέρνησης. Στις αρχές του 1990 όλοι επηρεάστηκαν σε κάποιο βαθμό από τη διαδικασία ανεξαρτητοποίησης και την έννοια του εκδημοκρατισμού. Ωστόσο, η κατά το δοκούν ερμηνεία της δημοκρατίας από το κάθε κράτος και οι «αδέξιες» προσπάθειες για δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις, είτε ωθούμενες από εσωτερικούς είτε από εξωτερικούς παράγοντες, είχαν ως αποτέλεσμα έναν εμφύλιο (Τατζικιστάν), εθνικές εντάσεις (Καζακιστάν), την άνοδο του Ισλαμισμού (Ουζμπεκιστάν) και κοινωνικές αναταραχές (Κιργιστάν). Το συνολικό αποτέλεσμα ήταν η αποδυνάμωση του κράτους ως θεσμού στην περιοχή και η αποτυχία του να προωθήσει την ασφάλεια, την

⁷⁷ Oldberg, 2007, σελ.17 και, Η Κίνα έγινε για μία ακόμη φορά αντικείμενο σφοδρών επικριτικών σχολίων, όταν λίγες μόνο ώρες μετά τα αιματηρά γεγονότα στην Ουρουμ-τσι της Σιν-τσιάνγκ στις 5 Ιουλίου 2009, διέκοψε τη διαδικτυακή επικοινωνία της περιοχής, αποκαθιστώντας την 6 μήνες μετά, στις 30 Δεκεμβρίου (Li, 2009, σελ.11).

ανάπτυξη και την ευημερία (Matveeva, 2006). Σε απάντηση της αποδυνάμωσης του κράτους, ένα εναλλακτικό μοντέλο διακυβέρνησης προέκυψε, εδραιωμένο σε μια πολιτική μονοπώληση του συστήματος από την κυβερνητική ηγεσία, στην περιορισμένη έκφραση διαφωνιών και ελευθερίας του τύπου, όπως και αυστηρά ελεγχόμενες εκλογές. Στα μάτια του πληθυσμού, το κράτος παρουσιάζεται ως η καλύτερη λύση στην προώθηση της ασφάλειας, της ανάπτυξης και της ευημερίας. Όταν και όπου προκύπτουν διαμαρτυρίες το κράτος αποδεικνύεται αποτελεσματικό με τον τρόπο του. Οι ηγεμόνες ντύνουν τις πράξεις τους με το μανδύα της δημοκρατίας ή μιλούν τη γλώσσα της, υποστηρίζοντας πως έχουν βρει ένα εναλλακτικό και αποτελεσματικό πρότυπο. Ο SCO ως θεσμός παρουσιάζει σύγκλιση των εσωτερικών πολιτικών του αξιών, αντιπροσωπεύοντας για τα κράτη ένα σύμφωνο επιβίωσης του καθεστώτος και ένα συνασπισμό υπέρ του status quo. Προωθεί μια «ηγεσία μέσω (της επενέργειας του) παραδείγματος» στην περιοχή, ενεργοποιώντας ένα ελκυστικό πρόσωπο για αυτό το εναλλακτικό μοντέλο κράτους και καθιστώντας άγνωστο το αν και κατά πόσο θα επηρεαστεί ή θα αλλάξει αυτή η πορεία. Εντούτοις το Κιργιστάν, το κράτος που αποτελούσε τη μεγαλύτερη πηγή ανησυχίας, το οποίο δημιούργησε την αίσθηση πως αν παρουσιαζόταν σοβαρή κρίση οι γειτονικές χώρες δεν θα επέτρεπαν να κυλήσει σε ένα χάος τύπου-Αφγανιστάν, χωρίς όμως να ξεκαθαρίζεται το πως (Matveeva & Giustozzi, 2008), έχει ήδη περάσει στο άλλο άκρο· μετά τις τελευταίες ταραχές του Απριλίου 2010, που οδήγησαν στη φυγή και το δεύτερο πρόεδρο μετά την ανεξαρτησία του Bakiyev, την ηγεσία ανέλαβε η Roza Otunbayeva, η οποία οδήγησε το κράτος στις πρώτες του ήμερες δημοκρατικές εκλογές τον Οκτώβριο του 2011 (The Guardian, 2011). Τα υπόλοιπα κράτη της Κεντρικής Ασίας μαζί με τις δύο μεγάλες δυνάμεις, θα αντιμετωπίσουν το θέμα της διαδοχής εντός του 2012. Η αλλαγή έχει ήδη εμφανιστεί στην εσωτερική πολιτική του Κιργιστάν, αν μπορεί να ειπωθεί κάτι τέτοιο δεδομένου ότι ο νέος πρόεδρος μετρά λιγότερες από 60 ημέρες στην εξουσία. Θα ήταν ενδιαφέρον να δούμε ποιες άλλες επιρροές και αλλαγές θα υπάρξουν στην επικράτεια του θεσμού.

7.Γ.5 Η Πολιτιστική συνεργασία

Η ατζέντα του SCO προβλέπει την πολιτιστική συνεργασία, παρότι δεν προωθήθηκε με ζέση για σχεδόν δέκα χρόνια. Οι Υπουργοί Πολιτισμού των κρατών-μελών συναντήθηκαν για πρώτη φορά στο Πεκίνο στις 12 Απριλίου 2002, όπου και υπέγραψαν Κοινή Δήλωση για συνεχόμενη συνεργασία, με την Τρίτη επίσης σημαντική Σύνοδο να πραγματοποιείται στην Τασκένδη στις 27 και 28 Απριλίου 2006. Ένα Φεστιβάλ Τεχνών και Εκθέσεων διοργανώθηκε για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια των εργασιών της Συνόδου της Ασάνα το 2005, ενώ το 2008 θεσπίστηκε το Φεστιβάλ παραδοσιακών χωρών στην Ασάνα επίσης. Είναι ο μόνος τομέας που προχωρά με τους βραδύτερους ρυθμούς, πλην των διμερών πλαισίων (βλ. Παράρτημα VII, Η

Επιαναπροσέγγιση Ρωσίας-Κίνας) παρόλης της δέσμευσης των κρατών-μελών να ενδυναμώσουν τις πολιτιστικές τους σχέσεις στο μέλλον, ώστε και με τη συνδρομή τους να αλλάξει η καχύποπτη στάση που κρατούν ο ένας λαός για τον άλλο. Για το λόγο αυτό σημαντική ήταν η 7^η συνάντηση των Υπουργών Πολιτισμού στις 26-29 Μαρτίου 2010, καθώς συζητήθηκαν οι τρόποι εμπάθυνσης της πολιτιστικής συνεργασίας των κρατών-μελών, παρατηρητών και συνεργαζομένων, ώστε να ενισχυθεί η γνωριμία με τις παραδόσεις, τα έθιμα και τον πολιτισμό του κάθε λαού και κατ' επέκταση να υπάρξει κατανόηση μεταξύ τους και σεβασμός της διαφορετικότητας των πολιτιστικών ιδιομορφιών τους (SCO, 2010b). Στις σημαντικές διοργανώσεις αυτής της χρονιάς, συγκαταλέγονται: τα εγκαίνια της Διεθνούς Έκθεσης Καλλιτεχνών του SCO, "Great Silk Road – Journey for Peace" στις 10 Ιουνίου στο Ουζμπεκιστάν, η διοργάνωση στις 18 Σεπτεμβρίου του Διπλωματικού Κυπέλλου 2010 "SCO Secretariat Cup-2010" στο Πεκίνο, η διοργάνωση στις 22-27 Νοεμβρίου 2010 στην πόλη Νάντζινγκ της Κίνας, του Forum Συνεργασίας στην Πολιτιστική Βιομηχανία (SCO Forum on Cultural Industry Cooperation), με ευρεία συμμετοχή όλων (SCO, 2010b).

7.Δ Ο SCO ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ, ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΕΣ, ΤΟΥΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΔΡΩΝΤΕΣ

Την έμπνευση για την έναρξη της συνεργασίας της «Ομάδας των 5 της Σαγκάης» την είχε η Κίνα. Γνωρίζοντας πως η συμμετοχή της Ρωσίας θα διευκόλυνε σημαντικά τις διαπραγματεύσεις στα θέματα που την ενδιέφεραν, αμβλύνοντας τις ανησυχίες των χωρών της Κεντρικής Ασίας σχετικά με τις πιέσεις της, ήταν απόλυτα φυσικό ως οι δύο μεγάλες δυνάμεις της περιοχής, να μοιραστούν την πρωτοβουλία της συνεργασίας, την εξέλιξη, αλλά κυρίως τη συνέχειά της. Η Κίνα γνώριζε επίσης, πως αν η Ρωσία αντιλαμβανόταν ότι βρισκόταν εντός του Οργανισμού αλλά στο περιθώριο, ο SCO θα έχανε μεγάλο μέρος της νομιμοποίησης, του κύρους και της ισορροπίας του, στα μάτια των κρατών της Κεντρικής Ασίας. Για την τήρηση των ισορροπιών, ενώ οι εναρκτήριες σύνοδοι της «Ομάδας των 5» το 1996 και του SCO το 2001 έγιναν στη Σαγκάη, ο Χάρτης του SCO υιοθετήθηκε στη Σύνοδο Κορυφής της Αγίας Πετρούπολης στις 7 Ιουνίου 2002. Έκτοτε, ο κυκλικός ρυθμός των διαδικασιών δίνουν σε όλα τα κράτη την αίσθηση της ισότητας. Η πορεία του SCO υπήρξε καλύτερη των περιορισμένων ομολογουμένως προσδοκιών, που γέννησε το εγχείρημα: η συνεργασία εξελίχθηκε, έγινε επίσημος θεσμός. Τι αντιπροσωπεύει για τους εμπνευστές του 10 χρόνια μετά τη δημιουργία του και 15 από την πρώτη τους συνεργασία; Τι αντιπροσωπεύει για σημαντικούς εξωτερικούς παράγοντες, που έχουν εμπλοκή στην περιοχή της αρμοδιότητάς του; Ο Οργανισμός ως πολυμερές πλαίσιο διαλόγου και δράσης, λειτουργεί ως προέκταση των διμερών σχέσεων των κρατών-μελών του και αξίζει για τις συνθήκες που παρέχει, τις ευκαιρίες που προωθεί για ενίσχυση, βελτίωση της περιφερειακής οικονομίας και ασφάλειας, αλλά

και την αντιμετώπιση των κοινών απειλών κατά της ασφάλειας και του κύρους τους. Αυτό εξετάζουμε στο οικείο κεφάλαιο, δείχνοντας σε πόσο σημαντικό «εργαλείο» στρατηγικής έχει εξελιχθεί για τις σχέσεις του κάθε συμμετέχοντα με τους άμεσους συνεργάτες του και τους έμμεσους εξω-περιφερειακούς παράγοντες, όπως και για τους σημαντικότερους εξ'αυτών.

7.Α.1 Ο SCO για τη Ρωσία

Για τη Ρωσία η έναρξη της συνεργασίας ήρθε κατά την περίοδο της μεγάλης της ύφεσης στο εσωτερικό και της δυतिकόστροφης πολιτικής που ακολουθούσε ο τότε πρόεδρος της Yeltsin. Οι προοπτικές και δυνατότητες που της έδινε αυτή η συνεργασία αναπτύχθηκαν σε όλη τους τη γκάμα από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 και έκτοτε, ωθώντας το πρόεδρό της Putin να δηλώσει πως, «ο SCO είναι ένα νέο μοντέλο επιτυχημένης διεθνούς συνεργασίας» (Putin, 2006). Εντός του SCO, η Ρωσία...

1/ ...συζητά με τους εταίρους της συλλογικούς τρόπους εξουδετέρωσης των απειλών και πηγών αστάθειας στην Κεντρική Ασία, έτσι ώστε να διαφυλαχθεί η σταθερότητα της ροής των ενεργειακών πόρων, των εμπορικών συναλλαγών, η ασφάλεια και η αναπτυξιακή πορεία. Επ' αυτού, είχε εξ' αρχής ένα κεντρικό ρόλο στον καθορισμό των στόχων των αντι-εξτρεμιστικών δραστηριοτήτων στην Κεντρική Ασία, αλλά και της προσέγγισης που θα οδηγούσε στην εμπέδωση της ασφάλειας, μέσω των αυξημένων στρατιωτικών ικανοτήτων της και της στρατιωτικής της διείσδυσης στην περιοχή. Στηρίζει τα κυβερνητικά καθεστώτα της Κεντρικής Ασίας, δεδομένου ότι αποτελούν «συνέχειά» της και στο μέτρο που αυτό λειτουργεί ως προϋπόθεση για μια καλή συνεργασία με αμοιβαία οφέλη, προς την ανάπτυξη των υποδομών και το συντονισμό των ενεργειακών πολιτικών μεταξύ της ίδιας, της Κίνας, του Καζακστάν και του Ουζμπεκιστάν, γεγονός που θα εξάλειφε τις συνθήκες αβεβαιότητας και ανταγωνισμού για τους ενεργειακούς φυσικούς πόρους και τις δυνατότητες μεταφοράς από τη Ρωσία και το Καζακστάν, στην Κίνα και τη Δύση. Η άλλη όψη αυτής της παραμέτρου είναι πως, ο SCO της δίνει ένα ακόμη βήμα ελέγχου των κρατών αυτών προς την παγίωση και προώθηση των συμφερόντων της στον ενεργειακό τομέα, λόγω των αγωγών που διαθέτει και της εδραίωσης της θέσης της ως ισχυρός σύμμαχος ικανή να εγγυηθεί την ασφάλειά τους. Δοθείσης της οικονομικής πίεσης της Κίνας στην Κεντρική Ασία, η Ρωσία ενδιαφέρεται να εγκαθιδρύσει μια ζώνη ελεύθερου εμπορίου με τους εταίρους της στην Κεντρική Ασία περισσότερο μέσω της EURASEC παρά μέσω του SCO. Επίσης, στρατιωτικά η Ρωσία δεν βασίζεται στο SCO. Για λόγους στρατηγικής και πολιτικής επιρροής θέλει να διατηρεί στρατιωτική παρουσία στα κράτη, γεγονός στο οποίο ανθίσταται η Κίνα λόγω αρχών, οπότε αυτό γίνεται περισσότερο μέσω του CSTO, τον μόνο θεσμό που η Ρωσία βασίζεται για την αμυντική της συνεργασία με τα κράτη της Κεντρικής Ασίας. Οι ασκήσεις που διοργανώνονται δεν αποτελούν προάγγελο μιας

βαθύτερης συνεργασίας, επίσης γιατί δεν το επιθυμεί η Κίνα (Bailes& Cottey, 2006). Στις μεταξύ τους σχέσεις, ο SCO παίζει ένα συμπληρωματικό και θεμελιακό ρόλο. Η Ρωσία διεξάγει τις πιο σοβαρές επιχειρήσεις της σε διμερές επίπεδο και έχει τα πλαίσια της Κοινοπολιτείας και του CSTO διαθέσιμα για να οργανώνει τις πολυμερείς σχέσεις ασφάλειας στην περιοχή. Εντός του SCO, η Ρωσία...

2/ ...μπορεί να ελίσσεται, να διαπραγματεύεται, να παρακολουθεί και να απαντά σε ένα μέτρο, στις προκλήσεις που θέτει η στρατηγική ανάπτυξης και οι δραστηριότητες της Κίνας στην Κεντρική Ασία. Η ίδρυση του Οργανισμού το 2001, υλοποιήθηκε ως τμήμα της γενικότερης προσέγγισης των δύο χωρών στις στρατηγικές και οικονομικές σφαίρες επιρροής τους, την περαιτέρω ανάπτυξη δεσμών μεταξύ τους. Ο SCO αναδεικνύει τις κοινές τους απόψεις για τη διαχείριση των θεμάτων της περιφέρειας που καλύπτει, τη θέση τους σε αυτή, δίνει ελαστικότητα στα περιθώρια συνεργασίας τους, λειτουργεί ως δίαυλος διαχείρισης των διαφορών και ανταγωνισμών τους και προωθεί τα κοινά τους συμφέροντα, κινήσεις και δράσεις που δεν θα ήθελε η Ρωσία, όπως ούτε και η Κίνα, να αναλάβει ανεξάρτητα. Για παράδειγμα, καμιά από τις δύο δεν θέλει τις ΗΠΑ στην περιοχή, αλλά δεν θέλουν να διαρρήξουν και τις σχέσεις τους μαζί της. «Πολυμεροποιώντας» στα πλαίσια του Οργανισμού την κοινή τους στάση, κατέληξαν στη Διακήρυξη της Αστάνα του 2005 περί εξώσεως των Αμερικανικών βάσεων από τα εδάφη της Κεντρικής Ασίας (SCO, 2005). Ο SCO αποτελεί τον καλύτερο δίαυλο για τη διαμόρφωση ενιαίου μετώπου, προς ό,τι θεωρούν κοινή στρατηγική απειλή, τη στάση των ΗΠΑ και τη δράση του NATO στην περιοχή κυρίως και απαιτεί διπλωματικότητα και λεπτούς χειρισμούς. Εντούτοις, υπάρχουν και θέματα ασφάλειας για τη Ρωσία που εντός του Οργανισμού δεν θίγονται επαρκώς κυρίως γιατί δεν θέλει να προκαλεί την Κίνα, π.χ. η λήψη μέτρων ελέγχου της ροής των Κινέζων μεταναστών προς και μέσω του Ρωσικού εδάφους, αλλά και για την επιστροφή των παράνομων μεταναστών στην Κίνα, με τη βοήθεια των κινεζικών αρχών. Γενικότερα, το θέμα της καταπολέμησης της παράνομης διακίνησης ανθρώπων και μετανάστευσης δεν θίγεται επαρκώς, ενώ από την άλλη πλευρά υπάρχουν και θέματα για τα οποία πιστεύει πως οι χειρισμοί θα πρέπει να είναι προσεκτικότεροι, όπως στο θέμα του Ισλαμισμού.

3/ Πέραν της ενίσχυσης των δεσμών της με την Κίνα και τα κράτη της Κεντρικής Ασίας, ο SCO προσφέρει στη Ρωσία, ένα χρήσιμο μέσο για να ανταποκριθεί στο κενό ασφάλειας στην περιοχή και να ισορροπήσει τις σχέσεις της με τις ΗΠΑ, όπου υπήρχε έντονη απογοήτευση (Wishnick, 2009). Επιδίωξε να δείξει τη βιωσιμότητα ενός μοντέλου «Ευρασιατικής ολοκλήρωσης» που αποτελεί εναλλακτική στον πολιτικό διάλογο που έχει με την Ευρωπαϊκή Ένωση και το NATO και στο είδος της δέσμευσης που οι ΗΠΑ επιθυμούσαν να έχουν με τη Ρωσία μετά τον Ψυχρό Πόλεμο: μια ζωτική εναλλακτική στην ουσιαστική επαναπροσέγγιση με τη Δύση (Κοτζιάς, 2011). Άλλωστε βολεύει τη Ρωσία αν η Ευρωπαϊκή Ένωση, παρατηρώντας την αύξηση της επιρροής του SCO,

γίνεται ανήσυχη για τις επιπτώσεις της επεκτεινόμενης ενεργειακής συνεργασίας εντός του SCO, όσον αφορά στις μακροπρόθεσμες προοπτικές των προμηθειών σε φυσικό αέριο και πετρέλαιο από τη Ρωσία στην Ευρώπη. Μέσω του SCO, NATO και ΗΠΑ λαμβάνουν το μήνυμα, ότι η Ρωσία εδραιώνει εκ νέου τη θέση της στην Κεντρική Ασία, όπου δεν προτίθεται να τους «παραχωρήσει χώρο», ενώ από κοινού με την Κίνα δεν αφήνουν περιθώρια αμφιβολίας, ότι θα αντισταθούν στα οποιαδήποτε σχέδια των ΗΠΑ για την Κεντρική Ασία (Troitskiy, 2007), παρά τη συνεργασία τους στο Αφγανιστάν. Και βέβαια, για τη Ρωσία δεν υπάρχει καμία αντίφαση μεταξύ της ενδυνάμωσης των σχέσεων της με τη Δύση, μέσω του «Ευρωπαϊκού της δρόμου» και της σφυρηλάτησης στενής συμμαχίας με τους αυταρχικούς συνεταιίρους της - μέλη του SCO, εφόσον ως θεσμός ο SCO δεν τίθεται ενάντια σε οποιοδήποτε άλλο παράγοντα. Επιδεικνύει μάλιστα δεκτικότητα, σε οποιαδήποτε μορφή συνεργασίας προκύψει μεταξύ αυτής και του NATO ή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Lavrion, 2006).

Συμπερασματικά... Η ειδική αξία του Οργανισμού για τη Ρωσία έγκειται στον έλεγχο του δύσκολου μίγματος συνεργασίας, ανταγωνισμού και σταδιακής μετατόπισης της ισορροπίας δυνάμεων που χαρακτηρίζει τις σχέσεις της με την Κίνα. Από το 1990, ίσως και νωρίτερα, η Ρωσία απέκτησε έναν δυναμικό ανταγωνιστή στην περιοχή, τον οποίο δεν έχει καμία διάθεση να προκαλέσει σε μια δοκιμασία δυνάμεων –είτε τοπικά είτε παγκόσμια-, από τη στιγμή μάλιστα που δεν κατέχει πλέον κάποιο επιβεβαιωμένο πλεονέκτημα, πέραν της πυρηνικής ικανότητας και των φυσικών πόρων. Η Ρωσία θέλει τον SCO να συνεχίσει να ενεργεί ως ένα σημαντικό σύμβολο της μομφής της προς τους στρατηγικούς εταίρους της στη Δύση και ως διαπραγματευτικό χαρτί στις διαπραγματεύσεις με τις ΗΠΑ. Η διηπειρωτική δομή του SCO με τον αμοιβαίο σεβασμό της κυριαρχίας μεταξύ των μελών του, αποτελούν εναλλακτικές οπτικές σε μια στενή αντιμετώπιση της πολιτικής, στην κατεύθυνση της δημιουργίας συμμαχιών μεταξύ της Ρωσίας και των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή των ΗΠΑ, δεδομένης της κλίσης αυτών να παρεμβαίνουν στις Ρωσικές εσωτερικές υποθέσεις και όχι μόνο. Για τη Ρωσία ο SCO μπορεί να αποτελέσει ένα «τόξο σταθερότητας» στο βόρειο τμήμα της Ευρασίας, το οποίο θα αντισταθμιστεί στο «τόξο της αστάθειας» που εκτείνεται κατά μήκος της νότιας πλευράς της εδαφικής επικράτειας του SCO, από την ανατολική Μεσόγειο μέσω του Ιράκ και του Αφγανιστάν, στο Πακιστάν και τη βόρεια Ινδία (Komissina, & Kurtov, 2006, σελ.311). Η Ρωσία πιστεύει πως η αστάθεια στο τόξο αυτό είναι το αποτέλεσμα των λανθασμένων πολιτικών επιλογών των ΗΠΑ να παρέμβουν στο Ιράκ, να πιέζουν το Ιράν και να προσπαθούν μάταια να οικοδομήσουν ένα βιώσιμο κράτος στο Αφγανιστάν. Για τη Ρωσία είναι σημαντική η ισόρροπη κατανομή της εξουσίας στο εσωτερικό του SCO, η οποία παρεμποδίζει τις φιλοδοξίες της Κίνας να κερδίσει μεγαλύτερη επιρροή στην Κεντρική Ασία, μέσω αυτού. Η Ρωσία με την παρουσία και την συν-αρχηγία της διασφαλίζει στους εταίρους της Κεντρικής Ασίας, ότι διατηρεί «τα μάτια της πάνω» στις

προθέσεις της Κίνας απέναντι τους και ότι είναι έτοιμη να τους στηρίξει διπλωματικά αν χρειαστεί στις σχέσεις τους μαζί της, αλλά και με τις ΗΠΑ. Τέλος, η Ρωσία είναι πρόθυμη και μπορεί να καταστεί «γέφυρα» μεταξύ του SCO και των Ευρω-Ατλαντικών θεσμών, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση ή το NATO, οι οποίοι έχουν εκδηλώσει το ενδιαφέρον τους για την Κεντρική Ασία. Και αυτό το απέδειξε με τη διοργάνωση της Διάσκεψης για το Αφγανιστάν στη Μόσχα το 2009, στα πλαίσια της προεδρίας της στον Οργανισμό· ένα γεγονός σημαντικό που πολλά μέλη της «χρεώνουν» ως ατομική πρωτοβουλία, γιατί τονίζει τη γεωπολιτική βαρύτητα της θέσης της, ως μοναδικός σύνδεσμος μεταξύ Ευρώπης και Ασίας (Rousseau, 2011, σελ.61) και αποκαθιστά το «πληγωμένο» κύρος της εντός του SCO, μετά τις πολεμικές επιχειρήσεις του Αυγούστου 2008. Η Ρωσία επιθυμεί ο SCO να διατηρηθεί ως ένα διακυβερνητικό forum και είναι ανοιχτή σε κοινές προσπάθειες για τη σταθεροποίηση και ανάπτυξη της Κεντρικής Ασίας, με την προϋπόθεση ότι η Μόσχα θα έχει ισχυρό λόγο και μερίδιο στην οποιαδήποτε ρύθμιση.

7.4.2 Ο SCO για την Κίνα

Ο SCO είναι ένα περιφερειακό συνεργατικό πλαίσιο, προσανατολισμένο εξ'ολοκλήρου προς την Κεντρική Ασία, που αντιπροσωπεύει μια μείζονα στρατηγική προτεραιότητα για την εξωτερική πολιτική της Κίνας από οικονομική, διπλωματική και στρατιωτική άποψη, ως κρίσιμος γεω-οικονομικός και γεω-στρατηγικός δεσμός μεταξύ της ίδιας, της Ρωσίας και των ΗΠΑ-Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για την Κίνα ο SCO...

1/ ...είναι ένα ιδιαίτερο κομμάτι της εξωτερικής της πολιτικής στη μετά-Mao εποχή. Αποτελεί ένα επιτυχημένο παράδειγμα της «νέας αντίληψης ασφάλειας» του Πεκίνου της δεκαετίας του 1990, μια πρωτοβουλία προώθησης της ασφάλειας μέσω του διαλόγου, της πολυμερούς συνεργασίας, των αμοιβαίων κερδών και της εμπιστοσύνης. Εμπνεύστηκε τη συνεργασία που εξελίχθηκε στο θεσμό SCO, την υλοποίησε, την προώθησε, την εξέλιξε, την «επηρέασε» και επηρεάστηκε από αυτήν. Για την Κίνα ο SCO αντανάκλα την αντίληψη της για έναν «αρμονικό κόσμο», όπου μέσω της πολυμέρειας, δρα για την κοινή ασφάλεια, την κοινή ευημερία και το σεβασμό για το δικαίωμα της κάθε χώρας να επιλέγει το δικό της μονοπάτι ανάπτυξης (Hu, 2005, Wen, 2003, Shi, 2006), αρχές που ενέπνευσαν και ενσωματώθηκαν στο «Πνεύμα της Σαγκάης», στο οποίο «ο SCO οφείλει την ήπια ανάπτυξή του...» και προωθεί την «αμοιβαία εμπιστοσύνη, το αμοιβαίο όφελος, την ισότητα, τη διαβούλευση, το σεβασμό της πολυπολιτισμικότητας και την επιδίωξη της κοινής ευημερίας και ανάπτυξης» (Zemin, 2001). Η ατζέντα που ανέπτυξε μπορεί να θεωρείται τυπική ενός περιφερειακού οργανισμού, εντούτοις διαφοροποιείται επί της ουσίας δίνοντας προτεραιότητα στην αρχή της «μη-ανάμιξης» (SCO, 2002, Αρ.2), η οποία δοκιμάστηκε και δοκίμασε τις σχέσεις των εταίρων μεταξύ τους, όχι μόνο με τις ταραχές στο Κιργιστάν το 2005, αλλά και το 2008 με την εισβολή της Ρωσίας στη Γεωργία (Κεφ. 7.ΣΤ.1). Ο SCO είναι για την Κίνα ένα ακόμη βήμα προς...

2/ ... την προώθηση της οικοδόμησης σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ γειτονικών κρατών, η οποία ξεκίνησε με την οριοθέτηση και αποστρατικοποίηση των συνόρων, ευνοώντας παράλληλα και τις σχέσεις με κοντινά μη-γειτονικά κράτη, π.χ. Ιράν και Ουζμπεκιστάν. Ως δίαυλος επικοινωνίας λειτουργεί ευεργετικά για να αμβλυθούν εντάσεις και ανταγωνισμοί με αντιπάλους, δίνοντας την ευκαιρία της συλλογικής συνεργασίας σε θέματα κρίσιμα όπως το Αφγανιστάν. Μέχρι στιγμής, η επιτυχής αρχική συνεργασία της «Ομάδας των 5», α) ανέκοψε την έκθεσή της σε άμεσες στρατιωτικές απειλές στη δυτική και βόρεια πλευρά της, επιτρέποντάς της να επικεντρωθεί στα πιθανά σημεία ανάφλεξης στις ανατολικές και νοτιοανατολικές της ακτές και, β) της προσφέρει δυνατότητες που μπορούν να αποτελέσουν επιτυχές προηγούμενο σε άλλα συνοριακά προβλήματα όπως με την Ινδία, τη διένεξή της στη ΝΑ θάλασσα, τις Σινο-Ιαπωνικές διενέξεις για τα νησιά Ντιάογιου και για το τμήμα της Ανατολικής Κινεζικής Θάλασσας κ.λπ. (Κοτζιάς, 2010α). Προωθεί ένα πολυμερές πλαίσιο συνεργασίας για την ασφάλεια και τον κοινό αγώνα κατά της τρομοκρατίας, των ακραίων πρακτικών και της απόσχισης, διεθνών και περιφερειακών εγκληματικών δυνάμεων, απειλές που για την Κίνα αντιπροσωπεύονται κυρίως, από την Ισλαμική Κίνηση του Ανατολικού Τουρκεστάν (Eastern Turkestan Islamic Movement, ETIM)⁷⁸. Η Κίνα βρήκε υποστήριξη εντός του SCO, στην εκστρατεία της κατά της ETIM και στις προσπάθειες αποτροπής συμβατικών και μη-συμβατικών απειλών κατά της ασφάλειάς της, ιδιαίτερα από εξωτερικούς παράγοντες που μπορούν να υποκινήσουν εσωτερικές βίαιες επιθέσεις, ικανές να διαταράξουν τη σταθερότητα και ανάπτυξη της. Μέσω των κινήσεών της και της στήριξής της προς αυτούς εξασφαλίζει τη δέσμευσή τους να καταπνίξουν τέτοια στοιχεία και να κρατήσουν τα σύνορα κλειστά εναντίον τους, με εθνικές πρακτικές και πολυεθνικές προσπάθειες. Δεδομένου του τεράστιου εδαφικού και πληθυσμιακού μεγέθους του SCO, με τα κράτη και τους παρατηρητές μαζί, ο Οργανισμός ασκεί πολύ μεγαλύτερη επιρροή πέρα από την περιοχή του, μέσω των επεκτεινόμενων κύκλων φιλίας και συνεργασίας που ανοίγει. Χτίζοντας μια ζώνη σταθερότητας και ανάπτυξης από την Κεντρική Ασία στη Νότια Ασία και τη Μέση Ανατολή και ακόμη μακρινότερες περιοχές, δημιουργεί ένα ευνοϊκό περιβάλλον γεινίασης και συνεργασίας. Ο SCO είναι το μόνο πολυμερές συνεργατικό κανάλι μεταξύ Κίνας και χωρών της Κεντρικής Ασίας, μέσω και του οποίου η Κίνα επιδιώκει να συντηρήσει, να διευρύνει και να εδραιώσει την παρουσία της στην περιοχή μέσω διαλόγου, ανταλλαγών και συνεργασίας, σε βάθος χρόνου.

3/ Τα κράτη της Κεντρικής Ασίας, κυρίως τα μέλη του SCO, έχουν διευρύνει τον εμπορικό ορίζοντα της Κίνας με ένα νέο δίκτυο αγοραστών των προϊόντων της, κάποιοι

⁷⁸ Η ETIM είναι πρωταρχικός στόχος της Κινεζικής αντι-τρομοκρατικής εκστρατείας, γιατί λέγεται πως συνηγορεί υπέρ της ανεξαρτησίας της Σιν-Τσιάνγκ και υποστηρίζεται από την Al Qaeda. Μάλιστα ο Bin Laden φέρεται να έχει πει προς αυτούς ότι: «Στηρίζω τον ιερό σας πόλεμο στην Σιν-Τσιάνγκ». Σύμφωνα με το Γραφείο Πληροφοριών του Κινεζικού Κρατικού Συμβουλίου, «Οι τρομοκρατικές δυνάμεις του Ανατολικού Τουρκεστάν δεν μπορούν να ξεφύγουν με τις προσβολές τους», 1^η Ιανουαρίου 2002. Μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, η Κίνα κατάφερε να συμπεριλάβει την ETIM, στη λίστα των τρομοκρατικών οργανώσεων, εντούτοις, ο χαρακτηρισμός έχει εγείρει αμφιβολίες (Παρατίθενται στο Guang, 2007).

εκ των οποίων είναι και οι νέοι προμηθευτές της φυσικών ενεργειακών πόρων. Σε αντάλλαγμα, λόγω της οικονομικής της δύναμης σε σχέση με τα άλλα 5 μέλη του SCO, η Κίνα έχει δώσει ουσιαστική άμεση βοήθεια με αποτέλεσμα και η οικονομική της συνεισφορά στον Οργανισμό, να ξεπερνά κατά πολύ αυτή όλων των άλλων μελών. Πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί η χορήγηση \$10 δις το 2010 (Yee, 2011), προς τα μέλη του Οργανισμού, με ειδική μεταχείριση σε όρους επιπέδου επιτοκίων, χρονικών ορίων και εγγυήσεων του δανείου, προς ενίσχυση προγραμμάτων των κρατών-μελών και \$8 δις ως συνεισφορά στην Αναπτυξιακή Τράπεζα του SCO (SCO Development Bank) και εμπάθυνση της οικονομικής συνεργασίας. Θα ήταν αφελές να υποστηριχθεί πως η προσφορά ήταν χωρίς ανταλλάγματα, εντούτοις είναι μια μεγάλη προσφορά. Με τα κράτη της Κεντρικής Ασίας δεν έχει θέμα ιστορικής συνέχειας ή ζωτικού συμφέροντος στην υποστήριξη οποιουδήποτε ιδιαίτερου καθεστώτος, ή μη μόνον αυτού που ικανοποιεί την προϋπόθεση της επιθυμίας για συνέχιση της συνεργασίας μαζί της.

4/ Ο SCO συμπληρώνει το πλαίσιο της διμερούς συνεργασίας της με τη Ρωσία, προωθώντας τον έλεγχο του ανταποφευκτου ανταγωνισμού μεταξύ τους. Η Κίνα μέσω του SCO έχει εντάξει τη Ρωσία σε ένα πλαίσιο ελέγχου των κινήσεων της στην κοινή περιοχή δράσης τους, την Κεντρική Ασία. Η Κίνα αναγνωρίζει πως η περιοχή της Κεντρικής Ασίας είναι για τη Ρωσία η «αυλή» της, έχει κυρίαρχη θέση στην εξωτερική της στρατηγική λόγω των ιδιαίτερων συμφερόντων της, γι'αυτό και θέλει να την έχει υπό την επιρροή της και προσπάθησε να αποκαταστήσει τη θέση της. Ο SCO δρα ως εξισορροπητικός παράγοντας των συμφερόντων των δύο χωρών, μέσω αμοιβαίας στρατηγικής συνδιαλλαγής, συμφιλίωσης, αποδοχής των αντίθετων συμφερόντων και του πλέον επωφελούς συμβιβασμού, προωθώντας ένα πλαίσιο για την συνύπαρξή τους στην Κεντρική Ασία, ώστε να προκύψει μια «win-win» κατάσταση η οποία είναι εφικτή κι από τις δύο (Zhao, 2006, σελ.296). Μέσω του συναινετικού πολυμερούς πλαισίου του SCO, ως προέκταση των διμερών της σχέσεων, κατάφερε να ξεδιπλώσει τις οικονομικές της δυνατότητες, ως ισχυρό ατού «ήπιας ισχύος» με το μικρότερο στρατηγικό κόστος. Επίσης, είναι το μόνο εργαλείο που η Κίνα έχει στη διάθεσή της για να επηρεάσει τις στρατιωτικές θέσεις και τις εσωτερικές πολιτικές επιλογές των Κεντρο-Ασιατικών κρατών, τουλάχιστον όσον αφορά στη στήριξη υπέρ της εξάλειψης αποσταθεροποιητικών στοιχείων (η αποφυγή αποσχιστικών κινήσεων είναι πολύ ζωτικότερο θέμα για την Κίνα από τη Ρωσία) και των ευνοϊκών συνεργασιών στον οικονομικό και στον ενεργειακό τομέα. Είναι το μέσο της για την αποφυγή τριβών με τους γείτονές της, προωθώντας τα εθνικά της συμφέροντα.

5/ Ο SCO απεδείχθη ο ιδανικός διάυλος έκφρασης και πεδίο ανάσχεσης της Δυτικής επιρροής στην Κεντρική Ασία. Αυτό το γεγονός ισχύει όχι μόνο για την Κίνα και τη Ρωσία που δεν θέλουν την παρουσία των ΗΠΑ και NATO στη «γειτονιά» τους, αλλά και για τα κράτη που υφίστανται την επιρροή των ξένων δυνάμεων. Κανένα κράτος δεν

επιθυμεί να εξασκήσει επιθετικές πολιτικές που θα ακυρώνουν ή θα παρακάμπτουν τα συμφέροντα των ΗΠΑ. Η Κίνα δεν αντέχει ούτε θέλει να μπει στην κατηγορία των εχθρικών προς την Ουάσινγκτον κρατών, από τη στιγμή που η οικονομία της εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις σχέσεις της με τις ΗΠΑ. Ο SCO δηλαδή, λειτούργησε ως *πληρεξούσιος* στην έκφραση αρνητικών απόψεων και θέσεων απέναντι στην παρουσία των Αμερικανικών στρατιωτικών βάσεων στα εδάφη των κρατών της Κεντρικής Ασίας. Με την «κάλυψη» και τη «φωνή» του SCO μπορεί να κάνει δυνατές πολιτικές δηλώσεις και να υπερασπιστεί την πυρηνική συνεργασία με τη Ρωσία και άλλα κράτη (Sznajder, 2006, σελ.93).

6/ Πριν τη διαδικασία της Σαγκάης, η Κίνα επέλεγε διμερή, παρά πολυμερή κανάλια για να επιλύει τις διαφορές της με άλλα μέρη. Ο SCO ως διεθνής θεσμός ανεξάρτητος από τη Δύση και οργανωμένος σε μη Δυτικές αρχές, αποτελεί ένα επιτυχημένο εγχείρημα, σημαντικά «δικό» της, που άλλαξε το προφίλ της Κινεζικής διπλωματίας, διευρύνοντας το πεδίο δράσης της από παραδοσιακές εστιασείς στις διμερείς σχέσεις προς πολυμερείς διαδράσεις. Η διαφορά φαίνεται και στη διαμόρφωση των σχέσεών της με τη ΝΑ Ασία, ή στην αυξανόμενη συνεισφορά της στις αποστολές διατήρησης ειρήνης των Ηνωμένων Εθνών (Gill, 2004). Επίσης, οι σχέσεις της με την ASEAN, την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Αφρικανική Ένωση και τον Αραβικό Σύνδεσμο, αναπτύσσονται προς την ίδια θετική κατεύθυνση. Αφού κατέκτησε τη θέση της στο Περιφερειακό Forum της ASEAN, το κατ'εξοχήν όργανο του Ψυχρού Πολέμου, είναι ένα δραστήριο μέλος στις Συνόδους «10+1» ASEAN-Κίνα και στις συναντήσεις «10+3» μεταξύ της ASEAN-Κίνας-Ιαπωνίας-Νότιας Κορέας, πέτυχε μάλιστα το Νοέμβριο του 2004, τη δημιουργία μιας ζώνης ελευθέρων ανταλλαγών (Bulard, 2008). Φιλοξενεί την 6-μελή Διαβούλευση για την Κορεάτικη Χερσόνησο και μάλιστα, το Πεκίνο έχει εμπλακεί σε τόσο έντονες και συνεχείς διπλωματικές διαβουλεύσεις σε αυτό το πρόβλημα από το 2003 όσο ποτέ πριν. Μάλιστα, οι 3 τελευταίοι γύροι της Διάσκεψης των 6, πραγματοποιήθηκαν με πρωτοβουλία της (Shen, 2008). Τέλος, είναι υπεύθυνος «παίκτης» στις προσπάθειες «P5+1» για επίλυση του προβλήματος των πυρηνικών όπλων του Ιράν⁷⁹.

Συμπερασματικά... Θεωρητικά η Κίνα θα μπορούσε να κυνηγήσει τα εθνικά της συμφέροντα στην περιοχή πίσω από την πλάτη της Ρωσίας ή ως ένας αντίπαλός της, αυτό όμως θα οδηγούσε σε έναν ανταγωνισμό ατέρμονο, πέραν του ότι αντίκειται στη φιλοσοφία της «ειρηνικής ανόδου» που προσπαθεί να μην εγείρει σοβαρές αντιδράσεις, ενστάσεις και αντιπαλότητες (Κοτζιάς, 2010α). Ο SCO αποτελεί το κύριο όργανο της πολυμερούς διπλωματίας της, ο μόνος πολυμερής θεσμός που η Κίνα εμπλέκεται μετά τον ΟΗΕ και ο μόνος ο οποίος οφείλει την ανάπτυξή του εξ'αρχής στο Πεκίνο. Η επιτυχία

⁷⁹ Η 6-μερής Διαβούλευση για τη Βόρεια Κορέα φέρνει στο ίδιο τραπέζι την Κίνα, την Ιαπωνία, τη Βόρεια Κορέα τη Νότια Κορέα, τη Ρωσία και τις ΗΠΑ. Τα «5+1» είναι τα 5 μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, Κίνα, Γαλλία, Ρωσία, Ηνωμένο Βασίλειο και ΗΠΑ (P5) και η Γερμανία.

αυτή οφείλεται, στην προώθηση μιας κανονιστικής ατζέντας η οποία εστίασε σε θέματα ασφάλειας μεν, όχι κλασικά αμυντικά ή στρατιωτικά, τα οποία το Πεκίνο δεν διαχειριζόταν σε πολυμερές πλαίσιο, αλλά μέσω μιας «νέας περιφερειοποίησης» που αναζητά να προωθήσει την ασφάλεια από «ακραίες κινήσεις, τρομοκρατία και αποσχιστικές τάσεις, τη σταθερότητα, το status quo της περιοχής, την οικονομική συνεργασία. Η στρατηγική της όσον αφορά στην ίδρυση και πορεία του Οργανισμού στάθηκε ρεαλιστική, διορατική και την ισχυροποίησε γεωπολιτικά. Ο SCO προάγει τη διεθνή εικόνα της και το κύρος της σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο⁸⁰. Για την Κίνα σκοπός της ύπαρξης του SCO δεν είναι η διεύρυνση της Κινεζικής ηγεμονίας, αλλά ένα όχημα για να επιτευχθεί αυτός ο σκοπός. Και εάν η περιοχή δραστηριοποίησης του Οργανισμού, η Κεντρική Ασία, δεδομένων των πλούσιων φυσικών πηγών και της στρατηγικής σημασίας της, εξελιχθεί σε σκηνικό σύγκρουσης των παγκόσμιων συμφερόντων των μεγάλων δυνάμεων για επικράτηση και κυριαρχία, η Κίνα φροντίζει να είναι δυνατή και πανέτοιμη.

7.Δ.3 Ο SCO για τα κράτη της Κεντρικής Ασίας: Καζακιστάν, Ουζμπεκιστάν, Κιργιστάν, Τατζικιστάν

Τα κράτη της Κεντρικής Ασίας με το φυσικό και ορυκτό πλούτο τους έχουν καταστεί εξαιρετικά ενδιαφέροντα για περιφερειακούς και εξωπεριφερειακούς παράγοντες, όπως οι ΗΠΑ, η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Κίνα, η Ρωσία, η Ινδία, το Πακιστάν, το Ιράν, η Σαουδική Αραβία και η Τουρκία. Τα 4 αυτά κράτη των οποίων οι δυνατότητες αντίστασης από δημογραφική, οικονομική και πολιτική σκοπιά είναι ελάχιστες, απέναντι σε μια μονόπλευρη ή (ακόμη χειρότερα) σε μια συντονισμένη πίεση που μπορεί να προέλθει από την Κίνα, την Ινδία ή τη Ρωσία, επιδιώκουν να δημιουργήσουν ζωτικό χώρο μεταξύ αυτών των γιγάντων. Για το Καζακιστάν, το Ουζμπεκιστάν, το Κιργιστάν και το Τατζικιστάν, ο SCO...

1/ ...τους παρέχει ένα πολυμερές σταθερό πλαίσιο όπου μπορούν να ισορροπήσουν μεταξύ Μόσχας και Πεκίνου, Ανατολικών και Δυτικών φίλων τους, ενώ έχει φέρει σε συνεργασία τα 4 αυτά κράτη, επί καιρίων θεμάτων με έναν αμοιβαία εποικοδομητικό τρόπο. Για την Κίνα όσο και για τη Δύση, τα κράτη της Κεντρικής Ασίας είναι «ανοιχτά» μετά από γενιές Σοβιετικής απομόνωσης. Συνιστούν μια νέα ελκυστική αγορά προϊόντων και τεχνολογιών και πηγή αναγκαίας ενέργειας που η Κίνα για παράδειγμα, αντέχει να πληρώνει και θα ήθελε αν ήταν δυνατόν να κρατήσει αποκλειστικά για τον εαυτό της, μέσω μακροχρόνιων συμφωνιών βασιζόμενες στην υλική αλληλεξάρτηση. Το ίδιο όμως επιθυμούν Ρωσία και ΗΠΑ. Τα κράτη υποχρεώθηκαν να διαμορφώνουν μια «πολυδιάστατη πολιτική», η οποία δεν ήταν πάντα ισορροπημένη όπως στην περίπτωση του Ουζμπεκιστάν: κατά τη δεκαετία του 1990 η πιο πυκνοκατοικημένη χώρα της Κεντρικής Ασίας ήθελε να αποκοπεί από τη Ρωσία και

⁸⁰ Σε αυτό συντέλεσε με τη σειρά του και η ένταξη της στο Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου το 2001.

προσπάθησε να λύσει κάθε δεσμό. Το 2001 αναθεώρησε, έγινε μέλος του SCO και μέσω αυτού προσπαθεί έκτοτε να εξασφαλίσει τη σταθερότητά του και την ασφάλεια των συνόρων του έναντι του Αφγανιστάν. Την ίδια χρονιά συνάπτει στρατηγική σχέση με τις ΗΠΑ, παραχωρεί εγκαταστάσεις του για τη φιλοξενία στρατιωτικών βάσεων, συνδράμει στον «Πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας», μέχρι τα γεγονότα της Αντιζάν το 2005, όπου μετά από διαμαρτυρία του στη Μόσχα, ο SCO με επίσημη δήλωση ζήτησε την αποχώρηση των Δυτικών στρατευμάτων από το έδαφός των κρατών του SCO (Gerpert, 2010). Ο SCO επίσης...

2/ ...χρησιμεύει ως κανάλι διαλόγου και επικοινωνίας για τα κράτη αυτά με δύο μεγάλες δυνάμεις, μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και πυρηνικές δυνάμεις, άρα είναι δύο ισχυροί εταίροι στο πλευρό τους, οι οποίοι δεν λειτουργούν απαγορευτικά στην ανάπτυξη διμερών σχέσεων με την Ευρώπη ή τις ΗΠΑ. Ο SCO δίνει στη σύντομη ιστορία της 20χρονης ανεξαρτησίας τους πολιτικό βάρος. Εντούτοις δεν έχουν άγνοια κινδύνου. Γνωρίζουν πολύ καλά για παράδειγμα, την ανισότητα που χαρακτηρίζει τη συνεργασία τους με την Κίνα, τη διαφορά τους σε δύναμη και επιρροή όπως και την εξάρτηση που δημιουργεί ιδιαίτερα στα μικρότερα κράτη, ή εκείνα που δεν έχουν πόρους για να παίξουν με σχεδόν ίσους όρους το παιχνίδι της ανταλλαγής, προσβλέποντας στο μεγαλύτερο δυνατό κέρδος. Χρησιμοποιούν ενεργά τη θέση τους και τη συνεργασία τους, ώστε να ισορροπούν τις επιρροές των δυνάμεων μεταξύ τους και εναντίον αυτών με τις Δυτικές δυνάμεις (Gerpert, 2010). Επίσης, το ότι εκπροσωπούνται τα κράτη εντός του SCO ισότιμα δεν συνεπάγεται και αναλογία συμφερόντων. Το παράδειγμα της Διακήρυξης της Ασάνα το 2005, δεν συνεπάγεται και ευθυγράμμιση των συμφερόντων όλων των μελών με την ενιαία φωνή που βγαίνει προς τα έξω. Ο SCO τέλος...

3/ ...αποτελεί δίαυλο διαχείρισης εσωτερικών αντιθέσεων, διακρατικών εντάσεων και συνεργασίας έναντι κοινών εξωτερικών απειλών. Ο SCO προωθεί ένα forum διαλόγου για αμοιβαίες ανησυχίες ασφάλειας, βοηθά να ελαφρύνονται οι διακρατικές εντάσεις στην Κεντρική Ασία και να αποτραπούν ανοιχτές διακρατικές διενέξεις ή να εξουδετερωθούν εντάσεις που προκύπτουν από βίαιες επανατοποθετήσεις στην Κεντρική Ασία μέσω διαμεσολάβησης, σε ένα λιγότερο φορτισμένο πλαίσιο. Χαρακτηριστικό και πρόσφατο παράδειγμα μιας τέτοιας έντασης που προέκυψε, είναι η διαμάχη για το νερό και την υδροηλεκτρική ενέργεια: Οι κυβερνήσεις Κιργιστάν και Τατζικιστάν αποφάσισαν να κατασκευάσουν υδροηλεκτρικούς σταθμούς/φράγματα σε ποταμούς κοινούς με το Ουζμπεκιστάν, προκαλώντας την έντονη αντίδρασή του από φόβο ότι τέτοια έργα θα είχαν αρνητικές επιπτώσεις στην Ουζμπεκική γεωργία. Ντουσαμπέ και Μπισκέκ επέμειναν και στήριξαν τις αποφάσεις τους αυτές στην έλλειψη ενεργειακών πόρων, η οποία τα ωθεί στο μονόδρομο της υδροηλεκτρικής ενέργειας. Το Ουζμπεκιστάν αντέδρασε κλείνοντας βασικά σημεία διέλευσης και ελέγχου προς/από το

Τατζικιστάν, κρατώντας εκατοντάδες φορτηγά αυτοκίνητα στα σύνορα του, γεγονός το οποίο εκλήφθηκε ως αντίποινα. Στα περιθώρια της Συνόδου των αρχηγών το 2010, το Ουζμπεκιστάν συμφώνησε να επιτρέψει τη διέλευση σε όσα φορτία δεν κατευθύνονταν προς το υδροηλεκτρικό έργο, ενώ το Τατζικιστάν από πλευράς του δέχτηκε να πραγματοποιηθεί μια «αμερόληπτη διεθνής μελέτη» για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του υπό κατασκευή φράγματος, χωρίς ωστόσο να υπάρξει τελική συμφωνία (Boland, 2011). Ακόμη, μετά το σπάσιμο των δεσμών του Ουζμπεκιστάν με τη Δύση, υπήρξαν αναθερμασμένες αντιπαραθέσεις που το έφεραν να ευθυγραμμιστεί ξανά με τη Ρωσία σε μια στενότερη συμμαχία το 2005, γεγονός που ανησύχησε ιδιαίτερα το Τατζικιστάν και, σε μια ορισμένη έκταση, το Καζακστάν και το Κιργιστάν τα οποία το κατηγορήσαν για αλαζονεία και παρακώλυση της διασυννοριακής επικοινωνίας σε όλη την περιοχή (Sultanov, 2006). Το Ουζμπεκιστάν επίσης, επιχειρεί να αναλάβει έναν πιο δραστήριο ρόλο στην περιοχή και επιδιώκει την άσκηση όλο και μεγαλύτερης επιρροής εντός του Οργανισμού, θεωρώντας ανώτερο το ανθρώπινο δυναμικό το οποίο διαθέτει και πιστεύοντας ότι ιστορικά, το σύνολο του Δυτικού Τουρκεστάν τελούσε υπό την κυριαρχία του. Το ίδιο όμως επιδιώκει και το Καζακστάν που επίσης διακατέχεται από μια αντίληψη ανωτερότητας έναντι των γειτονικών του κρατών, προβάλλοντας την εξαιρετική του γεωγραφική θέση, να αποτελεί ρυθμιστικό παράγοντα των παγκόσμιων και ηπειρωτικών ισορροπιών της Ευρασίας, πέραν του ότι συνδέει τις στέπες της Ευρασίας μεταξύ τους. Οι Τατζικοί πιστεύουν πως το επίκεντρο του δικού τους πολιτισμικού χώρου έχει παραμείνει εντός των ορίων του Ουζμπεκιστάν, οι Κιργιζοί, ότι ο ιστορικός και οικονομικός τους χώρος έχει κατακερματιστεί ως φυσικό πεδίο επιρροής τους, ενώ εξακολουθούν να είναι ενεργά τα επιχειρήματα των ιστορικών αναφορικά με την μακρά κυριαρχία τους επί της κοιλάδας Φεργκάνα κατά την περίοδο των Χοκάντ. Επίσης, οι αντιλήψεις των λαών μεταξύ τους όπως αυτή των Ουζμπέκων για τους Τατζίκους, δεν ευνοούν τις αγαστές συνεργασίες, μάλλον αποτελούν αγκάθια για τη γειτονική σχέση, ίσως και λόγο για μια ενδεχόμενη σύγκρουση μεταξύ των δύο χωρών (Νταβούτογλου, 2010, σελ.720).

Συμπερασματικά... Από το ξεκίνημα της συνεργασίας της «Ομάδας των 5», οι σχέσεις των κρατών βελτιώθηκαν σημαντικά με την ανάπτυξη του διαλόγου, την οικοδόμηση μέτρων εμπιστοσύνης και της συνεργασίας εντός του SCO. Ένας παράγοντας που συνηγόρησε υπέρ αυτής της θετικής εξέλιξης είναι οι κοινές απειλές για την περιφερειακή ασφάλεια που αντιμετωπίζουν, λόγω της ανάπτυξης της τρομοκρατίας, των ακραίων πρακτικών, της απόσχισης, καθώς και την αναγκαιότητα της κοινής αντιμετώπισης όλων αυτών, που τέθηκε ως επόμενος βασικός στόχος στον SCO, μετά την επιτυχή διευθέτηση των συνόρων. Όλα τα κράτη της Κεντρικής Ασίας έχουν εκτεθεί στις «νέες απειλές», στην τρομοκρατική διείσδυση και στις διασυννοριακές επιθέσεις. Στάσεις και τοπικές εξεγέρσεις είναι επίσης συχνά υποκινούμενες από τις καταπιεστικές πρακτικές των καθεστώτων, την αποτυχία τους να αντιμετωπίσουν τα κοινωνικά δεινά,

ενώ έχουν επιβαρυνθεί από τις συνέπειες της κατάρρευσης της Σοβιετικής Ένωσης και της τεχνητής διαίρεσης περιοχών, όπως η Κοιλάδα Φεργκάνα. Από το 2002 η διάχυση των εχθροπραξιών στο Αφγανιστάν έχει γίνει ένας πρόσθετος παράγοντας ρίσκου⁸¹. Οι στρατοί των κρατών της Κεντρικής Ασίας και άλλες υπηρεσίες ασφαλείας έχουν κάνει ελάχιστα πράγματα για να τιθασεύσουν αυτές τις προκλήσεις μεμονωμένα, μομφή η οποία επιβαρύνει και τις Ρωσία-Κίνα, οι οποίες για καιρό συγκρατούσαν τέτοιους κινδύνους στην περιοχή από το να προσπαθούν σοβαρά να τους αντιμετωπίσουν (Bailes, Dunay κ.ά., 2007, σελ.15-16). Η πορεία του Οργανισμού κατάφερε να κάνει τη διαφορά: να στρατολογήσει την Κινεζική και Ρωσική υποστήριξη των προσπαθειών εντός των εδαφών της Κεντρικής Ασίας ώστε, α) να ξεπεραστούν οι διμερείς τριβές των ίδιων των κρατών της Κεντρικής Ασίας (Bailes, Dunay κ.ά., 2007, σελ.16), β) να προωθηθεί ένα πλαίσιο συντονισμένων στρατηγικών ενάντια στις διεθνείς όψεις του προβλήματος και, γ) να δοθεί υλική βοήθεια και υποστήριξη στις χώρες της από τις δύο δυνάμεις. Για τα κράτη της Κεντρικής Ασίας η διαχείριση των θεμάτων εντός ενός πολυμερούς πλαισίου από τις ad hoc διμερείς συμφωνίες για βοήθεια, (που είναι δύσκολο να ισορροπηθούν πολιτικά και δεν είναι ποτέ χωρίς ανταλλάγματα), αντιπροσωπεύει ένα τεράστιο βήμα μπροστά από μόνο του.

Η συγκυριαρχία Ρωσίας-Κίνας στον SCO, α) μειώνει τους φόβους για υπαγωγή των κρατών της Κεντρικής Ασίας σε εξωτερικές δυνάμεις και τους δίνει αρκετό χώρο για κινήσεις, β) εξισορροπεί την αυξανόμενη οικονομική παρουσία της Κίνας στην περιοχή τους, παρά τις διαβεβαιώσεις της Κίνας πως δεν αναζητά ένα ηγετικό ρόλο στην περιοχή της Ευρασίας, διαπραγματευόμενοι πολυμερώς και όχι σε διμερές πλαίσιο, με τη Ρωσία να παίζει το ρόλο του φρένου, γ) τα κράτη της Κεντρικής Ασίας προτιμούν να λειτουργούν εντός του πλαισίου του SCO που δεν κυριαρχείται από τη Ρωσία, όπως συμβαίνει στον CSTO ή στην Κοινοπολιτεία, όπου δεν συμμετέχει η Κίνα. Όπως δήλωσε ένας Κεντροασιάτης διπλωμάτης: «*Με τους Κινέζους στο δωμάτιο, οι Ρώσοι δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα συνηθισμένα τους κόλπα*» (Παρατίθεται στο Weitz, 2010).

7.Δ.4 Ο SCO για τους Παρατηρητές του: Μογγολία, Ινδία, Πακιστάν, Ιράν

Η διεύρυνση για τον SCO ήταν ένα θέμα κλειστό, καθώς τα μέλη του ήθελαν πρώτα να δυναμώσει και να εδραιωθεί, επιθυμία και απαίτηση πρωτίστως της Κίνας, γ'αυτό και δεν είχαν θεσπιστεί τα πρότυπα και οι διαδικασίες αποδοχής νέων μελών. Στην πορεία οι όποιες αντιστάσεις των μελών κάμφθηκαν, καθώς η συμμετοχή κρατών όπως η Ινδία, το Πακιστάν και το Ιράν ως παρατηρητών, θα διεύρυνε την οπτική του Οργανισμού, ενώ θα έδινε «*αέρα διεθνούς γεγονότος*» στην πρώτη επετειακή Σύνοδο της Σαγκάης το 2006 (Pikayev, 2008, σελ.20). Έτσι, το δίλημμα μετατοπίστηκε από την

⁸¹ Ο Hu Jian αναπληρωτής διευθυντής του Ερευνητικού Κέντρου SCO, στην Ακαδημία Κοινωνικών Επιστημών της Σαγκάης, δήλωσε πως «*το Αφγανιστάν υπήρξε ένα λίκνο τρομοκρατίας και εξτρεμισμού από την εισβολή των ΗΠΑ*» (Παρατίθεται στο Dyer & McGregor, 2006).

επιλογή «ναι ή όχι στη διεύρυνση», στους «υποψηφίους». Τα κράτη που έλαβαν την πρόσκληση και ανήκουν στην ομάδα των Παρατηρητών του είναι η Μογγολία (2004), η Ινδία, το Πακιστάν και το Ιράν (2005) (SCO, 2004, 2005). Η πρόσκλησή τους υπήρξε προϊόν συμβιβασμού και τήρησης ισορροπιών. Μόνο στην περίπτωση του Ιράν υπήρξε σχετική σύμπνοια. Τον Ιούλιο του 2005 ο SCO διαμόρφωσε ειδική σχέση με το Αφγανιστάν, με την υπογραφή του Πρωτοκόλλου δημιουργίας της «Ομάδας Επαφής SCO–Αφγανιστάν», την υπογραφή του οποίου η Ουάσιγκτον συμβούλευσε το Αφγανιστάν να αρνηθεί, λόγω της δικής της απόρριψης για απόκτηση ιδιότητας παρατηρητή στον SCO (Pikayev, 2008, σελ.2). Το 2008 δημιούργησε μια νέου τύπου σχέση συμμετοχής, «τον Εταίρο στο Διάλογο» (“dialogue partner”, SCO, 2008a), υποδεχόμενος τη Σρι Λάνκα και τη Λευκορωσία το 2009 (SCO, 2009). Τέλος, υποδέχεται ως «Επισκέπτες» στις Συνόδους του, το Αφγανιστάν, το Τουρκμενιστάν, εκπροσώπους της ASEAN και της CIS.

Οι παρατηρητές στον SCO έχουν συμμετοχή η οποία αξιολογείται ως λίγο χαμηλότερη από αυτή των μελών λόγω α/ των ισχυρών δεσμών που είχαν μεταξύ τους τα κράτη (de Haas, 2007) και, β/ ότι ο SCO συνειδητοποίησε την ενίσχυση που παρέχει η ενεργός και υψηλόβαθμη συμμετοχή των παρατηρητών στη νομιμότητα και το κύρος του (Boland, 2011). Η περαιτέρω συμπερίληψή τους στα τακτικά σχέδια και δραστηριότητες των κρατών-μελών, ιδιαίτερα στην ενεργειακή και Διαπραγματευτική τους συνεργασία, συζητάται και σχεδιάζεται έκτοτε. Το 2010 μάλιστα, το Επιχειρηματικό Συμβούλιο του SCO πραγματοποίησε την ετήσια Συνάντηση των μελών του για πρώτη φορά σε κράτος παρατηρητή, στη Μογγολία (SCO, 2010a). Είναι προφανές πως εκτός από τα μέλη, παρατηρητές και συνεργαζόμενοι βλέπουν όφελος στη συνεργασία τους μαζί του και όσο υπάρχει αυτή η ανταπόδοση, θα υπάρχει και μέλλον για τον SCO. Υπάρχουν κοινά συμφέροντα όπως η σταθερότητα, η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, το εμπόριο, οι ευκαιρίες για ανάπτυξη. Όσο όμως σημαντικά και αν είναι τα κοινά συμφέροντα και κέρδη, επαρκούν για να εμψυχήσουν σε τόσο διαφορετικές και ανεξάρτητες οντότητες όσο τα μέλη του, την επιθυμία της συλλογικής δράσης και της ώθησης στο επόμενο βήμα; Και ποιο θα είναι αυτό; Μήπως εκτός από το δέλεαρ θα πρέπει να υπάρξει και κάποιου είδους «υποχρέωση»; Αυτό είναι ένα θέμα προς συζήτηση. Μέχρι στιγμής, ο συνδυασμός του οικονομικού κέρδους με την ασφάλεια, απεδείχθη ισχυρό δέλεαρ για τη συνύπαρξη και την επιθυμία συνεργασίας· το αν θα αποτελέσει και ώθηση για τη μελλοντική εξέλιξη μένει να αποδειχθεί στο μέλλον. Όλα τα κράτη προσβλέπουν σε κέρδη από τη συνεργασία τους μαζί του, ενώ προσφέρουν σε πολιτικό εκτόπισμα και νομιμότητα στον SCO, παρότι, οι διμερείς σχέσεις ή οι επιλογές κάποιων, τον θέτουν ενώπιον προκλήσεων, οι οποίες εκτίθενται αναλυτικά στο 8^ο Κεφάλαιο.

ΜΟΓΓΟΛΙΑ: Η Κίνα δεν ήταν ιδιαίτερα θετική στη συμμετοχή της Μογγολίας στον SCO, καθώς επιχειρούσε ένα νέο άνοιγμα στην Κεντρική Ασία και δεν θα ήθελε σ’ αυτή

της την πορεία να συναντά την Μογγολία, μια χώρα που ιστορικά αποτέλεσε το εφαλτήριο για άπειρες εισβολές στην Κίνα. Εντούτοις, η Μογγολία δεν είναι διατεθειμένη να κοστίσει άλλες διαμάχες, η μελλοντική συμμετοχή της φαντάζει λογική, καθώς δεν θα κουβαλούσε μαζί της εντάσεις ή ρίσκα, παρόλο που η Ουλάν-Μπατόρ δεν χρειάζεται την ασφαλιστική υποστήριξη του SCO, αφού οποιαδήποτε στιγμή αντιμετώπιζε πρόβλημα από ριζοσπαστικές κινήσεις, θα προσέτρεχε για βοήθεια στη Ρωσία κυρίως, αλλά και στην Κίνα (Plater-Zyberk, 2007, σελ.6). Ο SCO αποτελεί γι'αυτήν ένα ισχυρό άνοιγμα, καθώς επιθυμεί να σπάσει τη γεωγραφική της απομόνωση και αναζητά τρόπους αλλά και «Τρίτους Γείτονες», για να διαφοροποιήσει τη νέα της εξάρτηση από την Κίνα και να ισορροπήσει μεταξύ αυτής και της Ρωσίας (Pikayev, 2008, Boland, 2011). Επίσης, θέλει να επωφεληθεί περισσότερο των προγραμμάτων ανάπτυξης που προσφέρει η συνεργασία μεταξύ των μελών του SCO. Η υποψηφιότητά της ως μόνιμο μέλος δείχνει να ξεπερνά την όποια δυσάρεσκεια της Κίνας, είτε λόγω του κακού τους παρελθόντος, είτε λόγω συμμαχίας με την Ρωσία. Είναι το μόνο κράτος που μπορεί να γίνει πλήρες μέλος άμεσα, όμως είναι ακόμη αδύναμη οικονομικά, οπότε τίθεται θέμα ικανότητάς της να συνεισφέρει το κεφάλαιο που συνεπάγεται η πλήρης συμμετοχή της (Oldberg, 2007, σελ.39, Rousseau, 2011), δεν είναι όμως απόλυτα σίγουρο ότι το θέμα αυτό θα αποτελέσει εμπόδιο στην είσοδό της.

ΙΝΔΙΑ: τη συμμετοχή της υποστήριξε και υποστηρίζει η Ρωσία καθώς είναι στρατηγικός εταίρος και μεγάλος εμπορικός πελάτης της σε αγαθά και οπλισμό. Με την Κίνα έχει ακόμη τεταμένες σχέσεις από την εποχή του συνοριακού πολέμου το 1962, όταν η Κίνα υποστήριξε το Πακιστάν. Η συνεργασία και στήριξη της Κίνας στο Πακιστάν αποτελεί μεγάλο αγκάθι γι'αυτήν. Η οικονομική της ευρωστία, η συνεχόμενη άνοδος και ο πληθυσμός της, που της προσδίδουν το χαρακτηρισμό του αναδυόμενου οικονομικού γίγαντα, της δίνουν και το σημαντικό πλεονέκτημα να είναι η μόνη χώρα που μπορεί να ισορροπήσει γεωπολιτικά την Κίνα εντός του SCO, γεγονός επίσης επιθυμητό από τη Ρωσία (Κοτζιάς, 2011). Είναι επίσης, μέλος των BRICs και η πλήρης συμμετοχή της στον SCO υποστηρίχθηκε καθώς θα τη βοηθούσε να προάγει τα οικονομικά της συμφέροντα στην Κεντρική Ασία, να διευρύνει τους γεωπολιτικούς της δεσμούς, να χρησιμοποιήσει το forum διαλόγου για να διαχειριστεί συνοριακά της προβλήματα, την τρομοκρατία, αλλά και την παγκόσμια άνοδο της Κίνας' επ' αυτού του θέματος, θα μπορούσαν ενδεχομένως να βρουν κοινούς τόπους προσέγγισης εντός του πολυμερούς πλαισίου του SCO, γεγονός που συμφέρει τη Ρωσία πρωτίστως, η οποία επιθυμεί την πλήρη συμμετοχή της. Ωστόσο, θα μπορούσε να διαταράξει την ισορροπία δυνάμεων εντός του Οργανισμού, λόγω της επιρροής που θα μπορούσαν να έχουν στα άλλα μέλη οι Δυτικοί της δεσμοί και οι δημοκρατικές της πρακτικές (Bailes κ.ά. 2007, σελ.18,20), ή και να εμπλακεί πολύ βαθιά στην κούρσα των ενεργειακών πηγών της Κεντρικής Ασίας (Chung, 2006, σελ.12, Troitskiy, 2007, σελ.41), γεγονός που δεν επιθυμούν ούτε η Κίνα, ούτε η Ρωσία. Παρότι η

Κίνα αισθάνεται άβολα με αυτή τη συμμετοχή και θέτει συνεχώς προϋποθέσεις στην εξέλιξή της, η Ρωσία προσπαθεί να τη θέσει σε ένα πλαίσιο συνεργασίας ευρύτερο με μακροπρόθεσμο ορίζοντα: από το Φεβρουάριο του 2006, την ωθεί να συνεργαστεί και με τη στρατιωτική συμμαχία του CSTO πλην του SCO, υπό το επιχείρημα της ασταθούς κατάστασης που δημιουργεί η πιθανότητα μιας στρατιωτικής κρίσης στο Ιράν, η Ινδία είναι υποχρεωμένη να διασφαλίσει την πρόσβασή της στους φυσικούς πόρους της Κεντρικής Ασίας και την άμυνά της. Ο CSTO είναι ένας πολιτικός-στρατιωτικός μηχανισμός, ο οποίος σε περίπτωση ανάγκης έχει δικαιοδοσία να κινητοποιηθεί άμεσα προκειμένου να διαφυλάξει την ασφάλεια της περιοχής, αλλά και την απρόσκοπτη παραγωγή και μεταφορά φυσικού αερίου και πετρελαίου. Η Ινδία αντιστέκεται ακόμη σε αυτή την πρόταση και μάλιστα ο SCO είναι ο μοναδικός από τους περιφερειακούς οργανισμούς της Ασίας στον οποίο συμμετέχει.

ΠΑΚΙΣΤΑΝ: Είναι μια χώρα που κινείται στην κόψη του ξυραφιού λόγω της γειτνίασής του με το Αφγανιστάν και των τεταμένων σχέσεων με την Ινδία. Θέλει να ξεφύγει από τη σκιά της Ινδίας στα πλαίσια των θεσμών της Νοτιο-Ανατολικής Ασίας, να αναπτύξει οικονομικούς δεσμούς με τα κράτη της Κεντρικής Ασίας και είναι το κράτος που υποστηρίζει πιο θερμά τη διεύρυνσή του SCO. Στην Κίνα έχει βρει ένα σημαντικό χρηματοδότη για αναπτυξιακά έργα που ήδη προχωρούν και ένα σύμμαχο στο κοινό μέτωπο Ρωσίας-Ινδίας για επίλυση του προβλήματος του Αφγανιστάν. Η αποδοχή του συνδέεται άμεσα με αυτή της Ινδίας, για λόγους ισορροπίας μεταξύ Ρωσίας-Κίνας: δεν θα μπορούσε να γίνει δεκτό το Πακιστάν και όχι η Ινδία (Κοτζιάς, 2010α), άρα δεν τίθεται θέμα επιλεκτικής αποδοχής.

IPAN: Το Ιράν επέδειξε εξ'αρχής το μεγαλύτερο ζήλο για συνεργασία με τον SCO και μάλιστα ως πλήρες μέλος. Επιθυμεί να εδραιώσει τις σχέσεις του με τη Ρωσία και την Κίνα, για να αντισταθμίσει τις συνέπειες των πιέσεων και κινήσεων απομόνωσης που θέλουν να το οδηγήσουν οι ΗΠΑ. Πιστεύει πως η συμμαχία με τις δύο δυνάμεις θα το βοηθήσουν να τερματίσει τις κυρώσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, ως ποινή στην άρνησή του να εγκαταλείψει το πυρηνικό του πρόγραμμα. Επιπρόσθετα, η Ρωσία και η Κίνα με τις επενδυτικές δυνατότητές τους είναι εξαιρετικά ελκυστικοί επενδυτές για την οικονομική του ανάπτυξη, ιδιαίτερα σε μια χρονική περίοδο όπου πολλές επενδύσεις επιχειρήσεων και τραπεζών υποχώρησαν λόγω των κυρώσεων (Pahlavi & Hojati, 2010). Για το Ιράν ο SCO μπορεί να λειτουργήσει ως ασπίδα προστασίας, σίγουρα πολιτική και σε ένα μέτρο και ασφαλιστική, έναντι του κινδύνου μιας επίθεσης των ΗΠΑ ή του Ισραήλ, μέσω της αποτροπής και όχι της συνδρομής. Ευελπιστεί επί τούτου, να πείσει τη Ρωσία να του πουλήσει πιο σύγχρονο οπλισμό (Pikayev, 2008). Ο SCO δίνει στο Ιράν επίσης, τη δυνατότητα να αναπτύξει μια εξαιρετικά προσοδοφόρα ενεργειακή συνεργασία με την Κεντρική Ασία, λόγω της νευραλγικής του θέσης, καθώς είναι η πιο σύντομη διέξοδος στη θάλασσα για τις ενεργειακές πηγές της Κεντρικής Ασίας και την ευκαιρία να ανακτήσει την

παραδοσιακή του επιρροή στην περιοχή, παρότι οι μέχρι στιγμής προσπάθειές του να αναπτύξει οικονομική και πολιτική συνεργασία με τα Τουρκόφωνα κράτη της Κεντρικής Ασίας υπήρξε ανεπιτυχής, πλην του κοντινού εθνολογικά και γλωσσικά Τατζικιστάν, στο οποίο έχει αποκτήσει κάποια επιρροή (Pikayev, 2008). Η συμμετοχή του ως παρατηρητής στον SCO, έχει ενθαρρύνει την ανάπτυξη σχέσεων σε αρκετά πεδία με τις δύο μεγάλες δυνάμεις του Οργανισμού, οι οποίες και ανταποκρίθηκαν, ιδιαίτερα η Ρωσία. Η συμμετοχή του θα το βοηθήσει να διαχειριστεί τα κοινά θέματα ασφάλειας, ιδιαίτερα των ναρκωτικών και της τρομοκρατίας, να στηρίξει τα θέματα της εσωτερικής του πολιτικής με βάση τις αρχές του SCO και να ανεβάσει το διεθνές του κύρος.

Η **Λευκορωσία** είναι το πρώτο Ευρωπαϊκό κράτος που πέτυχε την επίσημη συμμετοχή του στον SCO. Το εταιρικό μνημόνιο που υπέγραψε με τον Οργανισμό περιελάμβανε συνεργασία στους τομείς της οικονομίας, της αντιτρομοκρατίας, των μεταφορών. Η τρομοκρατία και η περιφερειακή ασφάλεια είναι τα δύο κύρια πεδία συνεργασίας της **Σρι Λάνκα** με τον SCO, η οποία το Μάιο του 2009 κατάφερε να νικήσει τους «Τίγρεις της Απελευθέρωσης του Tamil Eelam» (Liberation Tigers of Tamil Eelam-LTTE), μια ξένη τρομοκρατική οργάνωση, της οποίας όμως τα απομεινάρια εξακολουθούν να είναι ενεργά (Boland, 2011).

Το θέμα διεύρυνση παρέμεινε τυπικά κλειστό και μη συζητήσιμο μέχρι τη Σύνοδο της Αστάνα το 2011, για λόγους όχι μόνο ουσίας αλλά και τυπικούς. Όπως το είχε θέσει ο πρώην ΓΓ του Οργανισμού Zhang Deguang από το 2005 ακόμη: *«προς το παρόν ο Οργανισμός δεν θα δεχόταν νέα μέλη, γιατί υπάρχει έλλειψη σχετικής νομικής βάσης»* (Xinhua, 2005a, The China, 2011). Η έλλειψη αυτή έδινε και τη δικαιολογία για να μην τεθούν τα πραγματικά θέματα που θα έπρεπε να θιγούν, όταν θα άνοιγε το θέμα. Οι διεθνείς εξελίξεις όμως άλλαξαν τις προτεραιότητες, υιοθετήθηκαν οι προϋποθέσεις και τυπικά ο δρόμος είναι πλέον ανοιχτός. Τα υπέρ και κατά της διεύρυνσης, οι υποψηφιότητες, τα ζητήματα που εγείρονται μαζί της και οι εξελίξεις που υπήρξαν το 2011, εκτίθενται αναλυτικά στο Κεφάλαιο 8.

7.Ε Ο SCO ΓΙΑ ΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΔΙΕΘΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Σε αυτή την ενότητα το ενδιαφέρον εστιάζεται στην αντιμετώπιση του SCO από τη Δυτική Διεθνή Κοινότητα και πιο συγκεκριμένα από τις ΗΠΑ, το NATO, την Ευρωπαϊκή Ένωση και τον ΟΑΣΕ. Η προσέγγιση κάθε διεθνή παράγοντα ανταποκρίνεται στις ιδιαιτερότητες και τις συνισταμένες που συνδέουν τον SCO μαζί του. Γι'αυτό και είναι διαφορετική, για να αναδείξει τις κύριες πτυχές της σχέσης ή της οπτικής του ενός θεσμού για τον άλλο.

7.Ε.1 Ο SCO για τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

«*Εκ πρώτης όψεως ο SCO πραγματοποιεί το αντίθετο από αυτό που οι Richard Nixon και Henry Kissinger προσπάθησαν να επιτύχουν: να κρατήσουν τη Ρωσία και την Κίνα χώρια*» (Financial Times, 2007). Όσο κι αν αμέσως μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου η Κεντρική Ασία είναι άγνωστη περιοχή για τις ΗΠΑ, η προσέγγιση των κρατών της αρχικά από το NATO, η επίγνωση των τεράστιων φυσικών τους πόρων και των δυνατοτήτων ελέγχου που δίνουν των δύο μεγαλύτερων ανταγωνιστών της, μιας αναδυόμενης Κίνας και μιας επανακάμπουσας μετά από δύο καταρρεύσεις Ρωσίας, έκαναν σχεδόν αναπόφευκτη την «αρπαγή» της ευκαιρίας να την προσεγγίσουν με αφορμή τον «Πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας» στο Αφγανιστάν. Μια ένδειξη αυτού, είναι το νομοσχέδιο “Silk Road Strategic Act” (Στρατηγική Πράξη για το Δρόμο του Μεταξιού) το οποίο ψηφίστηκε από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, αλλά όχι από τη Γερουσία, το οποίο εξέφραζε με σαφήνεια το βασικό στόχο των ΗΠΑ, δηλαδή τον ολοκληρωτικό έλεγχο της Κεντρικής Ασίας, των Βαλκανίων, της Μαύρης Θάλασσας και της Κασπίας, μέσω της δημιουργίας μιας σειράς προτεκτοράτων που θα αντιβαίνουν σε πολιτικές που ευνοούν τα συμφέροντα της Ρωσίας και της Κίνας, γεγονός όμως που από το 2001 και έκτοτε δεν συμβαίνει (Φούσκας, 2009α). Σημαντικό ρόλο σε αυτή τη ματαίωση έπαιξε ο SCO, ο οποίος αναπροσάρμοσε τις ισορροπίες και αποκάλυψε πλήρως τους ανταγωνισμούς. Μια πρώτη γεύση για την αλλαγή των όρων του παιχνιδιού πήραν οι ΗΠΑ με τη Διακήρυξη της Αστάνα το 2005. Επιβεβαίωση αυτής της αλλαγής αποτελεί επίσης η πραγματοποίηση υψηλού επιπέδου κοινών στρατιωτικών ασκήσεων με όλο και μεγαλύτερη συμμετοχή των κρατών-μελών του SCO σε αυτές, αλλά και με η δύναμη που δείχνει να αποκτά χρόνο με το χρόνο. Παρότι προσπάθησαν να υποβαθμίσουν τη σπουδαιότητά του, αναθεώρησαν τη στάση τους, γεγονός στο οποίο βοήθησε και η όλο και μεγαλύτερη δυναμική του SCO να αναλάβει ενεργότερο ρόλο στο Αφγανιστάν, καταδεικνύοντας ταυτόχρονα τη δική τους αποτυχία. Ενδεικτική της σημασίας του παράγοντα αυτού, είναι η Διάσκεψη για το Αφγανιστάν στη Μόσχα το Μάρτιο του 2009 (Αφγανιστάν: μια πληγή ανοιχτή, 7.ΣΤ.2). Για τις Ηνωμένες Πολιτείες ο SCO είναι...

1) ...μια συνεργασία υπαγορευμένη από την επείγουσα ανάγκη να αντιμετωπίσουν από κοινού η Ρωσία και η Κίνα αυτό που θεωρούν συστημική απειλή προς τα συμφέροντά τους: τις ίδιες τις ΗΠΑ (Walberg, 2009, Dalby, 2010). Είναι η ίδια απειλή που οδήγησε στη δημιουργία και του CSTO ή στην πρόταση άλλων δομών, που αντιπροσωπεύουν ένα εναλλακτικό μοντέλο για τη μελλοντική δημιουργία οργανισμών στην Ασία βασισμένο, α/ στις αρχές της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, ισότητας, σεβασμού («Πνεύμα της Σαγκάης») και, β/ στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης χωρίς πολιτικές προϋποθέσεις («Συναίνεση του Πεκίνου», Ramo, 2004, Yee, 2011).

2) ...μια πρωτοβουλία της Κίνας με σκοπό να εξασθενίσει το συμμαχικό σύστημα των ΗΠΑ και να το αντικαταστήσει με ένα πιο ταιριαστό σε εκείνη, ιδεολογικά και

πολιτικά, ώστε να ασκεί απρόσκοπτα κυριαρχικά δικαιώματα, να της δίνει ελευθερία κινήσεων στις παγκόσμιες σχέσεις ώστε να επιτύχει οικονομική και ενεργειακή διεξόδωση.

3) Η Ρωσία καλωσόρισε και συμμετέχει σ' αυτή την Κινεζική πρωτοβουλία σε μια προσπάθεια, α/ επαναπροσέγγισης της αναδυόμενης Κίνας και σε ένα πολυμερές πλαίσιο, πέραν του διμερούς, β/ ελέγχου και περιορισμού αυτής επίσης και γ/ αναστολής της δικής τους κυριαρχίας (των ΗΠΑ) στην Κεντρική Ασία.

Αν μέτρο της επιτυχίας μιας κίνησης είναι η ανταπόκριση που αυτή βρίσκει στο περιβάλλον της, τότε ο SCO έχει επιτύχει όχι μόνο γιατί έχει βρει ανταπόκριση στην ευρύτερη περιφέρειά του και έχει αποκτήσει καθεστώς παρατηρητή στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, αλλά και γιατί οι Ηνωμένες Πολιτείες επιθυμούν να αποκτήσουν καθεστώς «παρατηρητή», αίτηση που έχει ήδη απορριφθεί και όχι μία φορά μόνο (Yee, 2011). Οι ίδιες οι ΗΠΑ έχουν αρνηθεί πως αιτήθηκαν για αυτή την ιδιότητα⁸². Ανώτεροι αξιωματούχοι τους σε επίσημες δηλώσεις τους, στήριξαν αυτή την άρνηση δηλώνοντας πως από την αρχή τους προσφέρθηκε αυτή η ιδιότητα⁸³, απλά δεν την επέλεξαν. Ο SCO επιθυμεί τη συνεργασία με τις ΗΠΑ, δοθείσας της συνολικής κατάστασης για την περιφερειακή ασφάλεια. Τα ερωτήματα που τίθενται όμως είναι δύο: α/ τι επιθυμούν οι ίδιες οι ΗΠΑ, καθώς τα μηνύματα που εκπέμπουν παραμένουν σε ένα βαθμό συγκεχυμένα και β/ πως επιθυμούν αυτή τη συνεργασία τα μέλη του SCO. Ενώ εντός των ΗΠΑ πληθαίνουν οι φωνές υπέρ μιας συνεργασίας, υπερισχύουν εκείνες που θεωρούν τον SCO αντι-Αμερικανικό θεσμό, ιδίως μετά την ανακοίνωση της Διακήρυξης της Ασάνα το 2005 και παρά το γεγονός ότι δεν υπήρξε ανάλογη πίεση έκτοτε, αφού αυτή θα οδηγούσε σε μεγάλη ρήξη τις σχέσεις Ρωσίας και Κίνας μαζί τους, πράγμα που καμία εκ των δύο δυνάμεων δεν επιθυμούσε, ούτε και επιθυμεί.

Η αφορμή για το ξεκίνημα μιας συνεργασίας υπάρχει και ένα πρώτο πλαίσιο τέθηκε στη Μόσχα το Μάρτιο του 2009 στη συνάντηση για το Αφγανιστάν. Η εξέλιξη από πλευράς ΗΠΑ εξαρτάται από δύο βεβαιότητες: (i) δεν θέλουν να δώσουν στο SCO μεγαλύτερο κύρος από αυτό που έχει ήδη αποκτήσει, (ii) οι ίδιες, θέλουν να είναι στην Κεντρική Ασία, να ελέγχουν τη Ρωσία, την Κίνα και μαζί τον SCO, ώστε καμία δύναμη από μόνη της ή σε συνδυασμό να μην επικρατήσει στην Ευρασία. Οι παραπάνω ισχυρισμοί δείχνουν να ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, όπως μαρτυρούν οι εξελίξεις του τελευταίου χρόνου και έχουν άμεση σχέση με το Αφγανιστάν, από το οποίο

⁸² Σύμφωνα με άρθρα και μελέτες, επί προεδρίας Bush το 2005 έγινε η πρώτη αίτηση, η οποία και απερρίφθη (Cohen, 2006), ενώ ο τότε Υφυπουργός Εξωτερικών αρμόδιος για θέματα Νότιας και Κεντρικής Ασίας, Richard Boucher, το διέψευσε, όπως έκανε αργότερα και ο Αναπληρωτής Υφυπουργός Εξωτερικών αρμόδιος για την ίδια περιοχή, Evan Feigenbaum (Boucher, 2006, Feigenbaum, 2007).

⁸³ Όταν η Υφυπουργός Εξωτερικών, αρμόδια για θέματα Ευρώπης και Ευρασίας Beth Jones επισκέφτηκε την περιοχή το 2002, δήλωσε στην αναφορά της πως, Ρώσοι αξιωματούχοι ενημέρωσαν τους Αμερικανούς ομολόγους τους για τις δραστηριότητες του SCO και πως οι ΗΠΑ ενθάρρυναν την περιφερειακή συνεργασία για τη βελτίωση της όλης κατάστασης και εξέφρασαν την επιθυμία να συντονιστούν οι δραστηριότητές τους στην περιοχή, προς όφελος της συμπληρωματικότητας και αποφυγή της επικάλυψης αρμοδιοτήτων (Jones, 2002). Επίσης, το 2004 όταν ο Αναπληρωτής Υφυπουργός Εξωτερικών αρμόδιος για την περιοχή B.Lynn Pascoe, κλήθηκε να απαντήσει σε ερωτήσεις της Βουλής των Αντιπροσώπων, υποστήριξε με βάση τα παραπάνω, πως «στην πραγματικότητα εξ' αρχής μας προσφέρθηκε να αναλάβουμε ακόμη και την ιδιότητα του Παρατηρητή, συνεργαζόμενοι με τον Οργανισμό», υπογραμμίζοντας την επιθυμία της Ουάσινγκτον να δει την περιφερειακή συνεργασία για την τρομοκρατία να επιτυγχάνει (U.S.-H.of R., 2004).

θέλουν μεν να απεγκλωβιστούν, χωρίς όμως να απεμπλακούν από την περιοχή: η φυσική εξόντωση του Osama bin Laden σε μία επιχείρηση σχεδιασμένη και εκτελεσμένη αποκλειστικά από τις Αμερικανικές ειδικές δυνάμεις και με τη συνεργασία του Πακιστάν (Baker, κ.ά., 2011), δείχνει την επιθυμία λήξης του θέματος, τα σχέδια που έρχονται όμως στο φως για μια στρατηγική εταιρική σχέση με το Αφγανιστάν μετά το 2014, αποκαλύπτουν την πρόθεση για εγκατάσταση στρατιωτικών βάσεων, ανάπτυξη πυραυλικής άμυνας και άρα μόνιμη παρουσία στην περιοχή. Τα σχέδια αυτά εγείρουν αντιδράσεις όχι μόνο από τη Ρωσία και την Κίνα. Η Ινδία επίσης, έχει εκδηλώσει την αποστροφή της για τις εντάσεις που θυμίζουν «νέο ψυχρό πόλεμο» και εμφανίζονται στην περιοχή. Με εξαίρεση την Κίνα, ο πρώην πρόεδρος Bush δεν έδειξε να λαμβάνει στα σοβαρά κανένα από τα κράτη-μέλη και τη συνεργασία τους, τον SCO (Mearsheimer, 2010), παρά την προειδοποίηση του 2005: ο νυν πρόεδρος Obama το κάνει. Τον Ιανουάριο του 2010 η Υπουργός Εξωτερικών Hillary Clinton δήλωσε πως, «έχουμε επίσης δει νέους οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένων του Περιφερειακού Forum της ASEAN (ASEAN Regional Forum-ARF), ASEAN+3, τον SCO· ελπίζουμε να μπορέσουμε να συμμετάσχουμε δραστήρια σε πολλούς από αυτούς» (Clinton, 2010), καθιστώντας εμφανή την επιθυμία της τρέχουσας κυβέρνησης για συνεργασίες και συνεταιρισμούς με περιφερειακούς δρώντες, ενισχύοντας έτσι και την πιθανότητα μιας μελλοντικής συνεργασίας ΗΠΑ-SCO. Οι ΗΠΑ αναζητούν, όπως πάντα άλλωστε, εκείνο το είδος συνεργασίας που θα εξυπηρετεί καλύτερα τους σκοπούς και τα συμφέροντά τους, παρά τους ενδοιασμούς ή τις φωνές που αντίκεινται στην εμβάθυνση της συνεργασίας, υποστηρίζοντας πως ο SCO δεν είναι τίποτε περισσότερο από ένα «κατάστημα διάλογου» (Shao, 2011). Επιπρόσθετα, οι ΗΠΑ δεν θέλουν ούτε να ενισχύουν την εντύπωση ότι ενθαρρύνουν ή υποστηρίζουν καταπιεστικά καθεστώτα, όταν δημοσίως έχουν αποκηρύξει και καταγγείλει τις κινήσεις τους, όπως έγινε επί προεδρίας Bush, ούτε να εμπλακούν σε μια συνεργασία με τον SCO, όπου επί της ουσίας θα έχουν απλά διακοσμητικό ρόλο (Boland, 2011). Και αυτή η ανησυχία ενισχύεται πλέον και από τον όρο της γεωγραφικής εγγύτητας που έθεσαν τα μέλη του SCO για την είσοδο νέων συνεργατών ή μελών, γεγονός που σημαίνει πως οι ΗΠΑ δεν θα 'πρεπε μεν να περιμένουν πλήρη συμμετοχή, που ίσως να μην τις ενδιαφέρει επί του παρόντος, όμως θέτει το ερώτημα τι είδους συμμετοχή επιθυμούν κι αν θα είναι ικανοποιημένες με μία περιορισμένης εμβέλειας.

Παρά τους όποιους ενδοιασμούς ή αντιρρήσεις τους για την ποιότητα των καθεστώτων των μελών, ή τον τρόπο λειτουργίας και δραστηριοποίησης θεσμών όπως ο SCO ή το ARF, αντιλαμβάνονται πως η αποχή ή άρνηση συνεργασίας έχει κόσμη σε ευκαιρίες ανταλλαγής απόψεων επί κρίσιμων θεμάτων, οικοδόμησης εμπιστοσύνης, εμβάθυνσης της συνεργασίας, ή ακόμη και σε δυνατότητα επηρεασμού εκ των έσω. Αυτή η άποψη έλκει τη δυναμική της από τη δύναμη του παραδείγματος των πιο δημοκρατικών

κρατών, όπως η Ινδία ή η Μογγολία, προς την κατεύθυνση των αλλαγών και στα κράτη της Κεντρικής Ασίας, σε ένα μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Το ερώτημα όμως παραμένει: τι αντίτιμο είναι διατεθειμένες να πληρώσουν για να έχουν αυτή τη συνεργασία;

7.E.2 SCO και NATO: Είναι ο SCO το NATO της Ανατολής;

Η δημιουργία του NATO αποτέλεσε τμήμα των διεθνών θεσμών που γεννήθηκαν από τις συνέπειες του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Στο Προοίμιο, «τα Μέλη της Συνθήκης δηλώνουν την πίστη τους στους στόχους και στις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, την επιθυμία τους να ζουν εν ειρήνη [...] την αποφασιστικότητά τους να διαφυλάξουν την ελευθερία, την παγκόσμια κληρονομιά και τον πολιτισμό, όπως θεμελιώθηκαν πάνω στις αρχές της δημοκρατίας, της ατομικής ελευθερίας και του κράτους δικαίου, προάγοντας τη σταθερότητα και την ευημερία σε όλη την περιοχή του, ενώνοντας τις προσπάθειές τους για συλλογική άμυνα και διατήρηση της ειρήνης και ασφάλειας» (NATO, 1949). Δεν ήταν όμως μόνο αυτό. Το NATO υπήρξε κομμάτι της παγκόσμιας στρατηγικής των ΗΠΑ, σύμφωνα με το οποίο ικανοποιούνταν το πρωταρχικό τους μέλημα, να εδραιώσουν την ηγεμονία τους στην Ευρώπη κυρίως (πλην της Ιαπωνίας), ώστε να την εξασφαλίσουν αμυντικά έναντι του Σοβιετικού κινδύνου. Η εδραίωση αυτή αποσοβούσε τον κίνδυνο δημιουργίας επικίνδυνων για τα συμφέροντά τους και την ηγεμονία τους συμμαχιών και οικονομικών συνεργασιών μεταξύ Βερολίνου και Μόσχας, για όσο καιρό διαρκούσε ο Ψυχρός Πόλεμος. Μετά το τέλος του, πέρασε από μια περίοδο μουδιάσματος και συνειδητοποίησης της απώλειας «αντίπαλου και στόχου», στην αναθεώρηση σκοπών και θέσεων κι άρχισε να επεκτείνεται, κινούμενο έξω από την περιοχή της κεντρικής αρμοδιότητάς του, όπως περιγράφεται στα Αρ.5 και 6 της Συνθήκης της Ουάσινγκτον (NATO, 1949), για να συμπεριλάβει στους κόλπους του τα εδάφη των νέων κρατών που ήταν πλέον «διεκδικήσιμα», απαντώντας με έναν περίπλοκο μετασχηματισμό στις προκλήσεις της «νέας παγκόσμιας τάξης» (Bush, 1991), επιβεβαιώνοντας έτσι, τη βιωσιμότητά του. Η προσέγγιση των νέων χωρών, ο διάλογος και πρωτοβουλίες που ανέπτυξε είχαν τέτοια έκταση, ώστε να μην υπάρχει σύγκριση με άλλο θεσμό ή οργανισμό (πλην του ΟΗΕ), στη συνεργασία με κράτη εκτός της τυπικής περιοχής αρμοδιότητάς του (Marizza, 2011). Αυτές οι στρατηγικές προσαρμογές δείχνουν α. τη «βαθύτερη δομή των αξιών του» που διατηρούν την ουσία και νομιμότητα της συμμαχίας, β. ότι η ακεραιότητα του NATO δεν στηριζόταν ποτέ αποκλειστικά στην ύπαρξη μιας εξωτερικής απειλής, πως δεν ήταν ποτέ μια αμυντική συμμαχία μόνο (Φούσκας, 2009α), γι' αυτό και στο πέρασμα των χρόνων έγινε ένας πολιτικοστρατιωτικός οργανισμός με μια εκτεταμένη γραφειοκρατία και μια περίπλοκη διαδικασία λήψης αποφάσεων και μετετράπη σε, γ. θεσμό με ανεπτυγμένη αίσθηση των κοινών αξιών και στόχων' αυτή η αίσθηση με τη σειρά της, ώθησε προς την περαιτέρω διαμόρφωση και επιμονή στην κουλτούρα αυτή. Πιο απλά το NATO έπαιξε καίριο ρόλο

στην προώθηση μεταξύ των κρατών όχι μόνο της στρατιωτικής συνεργασίας και ασφάλειας, αλλά και της ανάπτυξης φιλελεύθερων δημοκρατικών αρχών, θεσμών και πρακτικών εντός, αλλά και πέραν των συνόρων του (Smith & Kavalksi, 2010). Η πίστη και ο ενστερνισμός αυτών των αρχών συνηγορούσε υπέρ της εισόδου και αποδοχής ενός νέου μέλους στη συμμαχία. Με αφορμή τους στόχους της Συμμαχίας όπως τίθενται στη Συνθήκη, Άρθρα 2,3,5⁸⁴, ο «Πόλεμος κατά της Τρομοκρατίας» από ατομικό κίνητρο άμυνας έγινε κοινός στόχος της Συμμαχίας, βοήθησε να επεκταθεί η δράση και να εδραιωθεί η παρουσία του σε περιοχές μη-προσεγγίσιμες ως εκείνη την ώρα, υπό την ομπρέλα της συλλογικής προστασίας του κόσμου ενάντια στην Ισλαμική τρομοκρατία, δεσμεύοντας συμμαχικά στρατεύματα, εγκαινιάζοντας συνεργασίες και στρατιωτικές βάσεις. Κατά μία άποψη, η εξέλιξη αυτή του NATO σε παγκόσμιο χωροφύλακα, η είσοδός του με προγράμματα βοήθειας στα κράτη πέριξ της Ρωσίας κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες, είναι που ώθησε τη Ρωσία και την Κίνα να σχηματίσουν «το δικό τους NATO» (Walberg, 2009), υπερπηδώντας κοινά προβλήματα και τριβές ώστε να καλύψουν το κενό ασφάλειας που δημιουργήθηκε στην περιοχή. Κατά μία άλλη άποψη, ήταν αυτό το κενό που άφησε η αλλαγή της δομής στην Ανατολική Ευρώπη, στην Κεντρική Ασία και στον Καύκασο, για την Κίνα εξ'αρχής και για τη Ρωσία στη συνέχεια, το εφαλτήριο για τη δημιουργία του SCO, καθώς έβλεπαν την Αμερικανική επιρροή να χρησιμοποιεί το NATO για να επεκταθεί και να περικυκλώσει την Κίνα από τη Νότια Κορέα ως την Ιαπωνία, την Ινδία και τον παραδοσιακό της σύμμαχο το Πακιστάν (Dalby, 2010), στενεύοντας παράλληλα επικίνδυνα, την περιμετρική ζώνη ασφαλείας της Ρωσίας. Το NATO εξακολουθεί να αποτελεί ένα όχημα για την υλοποίηση ενός τμήματος της στρατηγικής περί παγκόσμιας κυριαρχίας των ΗΠΑ, το μέσο συνεργασίας και εν μέρει νομιμοποίησης δύσκολων επιχειρήσεων, η υλοποίηση των οποίων απαιτεί ευρεία συναίνεση και αποδοχή ευθύνης από τα συμμαχικά κράτη. Το είδαμε στη Γιουγκοσλαβία, στο Ιράκ, στο Αφγανιστάν.

Η δημιουργία του SCO αποτέλεσε κομμάτι της περιφερειακής στρατηγικής Κίνας και Ρωσίας. Ιδιαίτερα της πρώτης. Αφετηρία για τη δημιουργία της «Ομάδας των 5 της Σαγκάης», ήταν η ανησυχία της Κίνας για τις συνοριακές εκκρεμότητες που κληροδότησε στα νέα κράτη της Κεντρικής Ασίας η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Η συνεργασία τους υπήρξε αποτελεσματική, βασιζόμενη αρχικά σε ένα σύνολο διμερών συμφωνιών και, επιβεβαιώνοντας τις νεο-λειτουργικές θεωρίες περί διάχυσης ενός επιτυχούς αποτελέσματος σε άλλους τομείς, απέκτησε νέους σκοπούς, ένα ακόμη μέλος και τέλος θεσμικό πρόσωπο, τον SCO, διευρύνοντας το πλαίσιο συνεργασίας τους σε τομείς κοινών συμφερόντων και ανησυχιών για τα κράτη-μέλη (SCO, 2001). Ο αριθμός των κρατών-μελών έκτοτε δεν έχει αλλάξει, ή μη μόνον με την αποδοχή κάποιων κρατών ως

⁸⁴ Ήτοι: προάσπιση της ειρήνης, των καλών σχέσεων, της σταθερότητας και της ευμάρειας βασιζόμενων στις αρχές που θέτει ο θεσμός (Αρ.2), προάσπιση της ικανότητας άμυνας και αλληλοβοήθειας μεταξύ των μελών (Αρ.3), επίθεση εναντίον ενός εκ των μελών, θεωρείται επίθεση εναντίον όλων (Αρ.5) και συνεπάγεται απάντηση ατομική του κράτους ή συλλογική, σύμφωνα με το Αρ.51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (NATO, 1949).

παρατηρητών και κάποιων άλλων ως συνεργαζόμενων και σε διάλογο. Προαπαιτούμενες αρχές εσωτερικής λειτουργίας του πολιτεύματος ή της οικονομίας, ο SCO δεν έχει. Αντίθετα, δέχεται τα μέλη του όπως είναι ακριβώς, βασιζόμενο στην απαράβατη αρχή της κρατικής κυριαρχίας, ότι κι αν συνεπάγεται αυτό για την προάσπιση της εσωτερικής ειρήνης, της μη-ανάμιξης, έχοντας ως κοινό στόχο του την περιφερειακή ασφάλεια, σταθερότητα και ανάπτυξη. Βασικός στόχος του SCO είναι η καταπολέμηση των «τριών πληγών», της τρομοκρατίας, της απόσχισης και των ακραίων πρακτικών, όπως προσδιορίζονται στο Αρ.1 της Συνθήκης του (SCO, 2001). Στις διακηρυγμένες του αρχές ο SCO δηλώνει πως είναι μια ανοιχτή οργάνωση των κρατών που βασίζεται στα κοινά συμφέροντα της σταθερότητας και της ασφάλειας για το εμπόριο και την ανάπτυξη, πως δεν στρέφεται κατά κανενός τρίτου, παρά μόνο ενάντια στις κοινές για τα κράτη και την παγκόσμια κοινότητα, απειλές. Προς βελτίωση μάλιστα των ικανοτήτων των κρατών να αντιμετωπίσουν αυτές τις απειλές και για την εσωτερική τους ανασυγκρότηση από την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων, διοργανώνονται και οι κοινές ασκήσεις (Geppert, 2010). Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτουν κάποια σημαντικά σημεία διαφοροποίησης των δύο θεσμών, όπως:

1. Η συμμαχία των 28 χωρών του NATO δεν βασίζεται τόσο στην κοινή γεωγραφική περιοχή, όσο στις κοινές αξίες. Είναι μια καθαρά στρατιωτική-αμυντική συμμαχία της οποίας τα κράτη μοιράζονται κοινές αρχές. Αντίθετα, η συνεργασία εντός του SCO βασίζεται στην εδαφική γεινίαση των κρατών μεταξύ τους και εξ' αυτού προκύπτει η συνεργασία ενάντια στις κοινές απειλές εν πρώτοις, στην οικονομική και ενεργειακή συνεργασία στη συνέχεια.

2. Ένα δεύτερο σημείο διαφοροποίησης είναι τα μοντέλα διακυβέρνησης των κρατών που εμπερικλείει ο κάθε οργανισμός. Τα 28 κράτη-μέλη του NATO είναι δημοκρατίες, με ανοιχτές, φιλελεύθερες οικονομίες της αγοράς, που έχουν δεσμευτεί να προασπίζουν την ασφάλεια στην περιοχή ευθύνης της Συμμαχίας, τις ειρηνικές σχέσεις, την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών, να αποφεύγουν την απειλή ή χρήση βίας (Αρ.1). Επίσης, οφείλουν να συντηρούν και να αναπτύσσουν την ατομική και συλλογική τους ικανότητα απάντησης σε μια ένοπλη επίθεση (Αρ.3, NATO 1949). Τα 6 κράτη-μέλη του SCO, είναι αυταρχικά καθεστώτα που αυτοπροσδιορίζονται ως δημοκρατίες, κρατικά ελεγχόμενοι καπιταλισμοί. Μπορεί μεν να δεσμεύονται στην προώθηση της συνεργασίας, της καλής γειτονίας, μιας νέας δημοκρατικής, δίκαιης και ορθολογικής παγκόσμιας τάξης, και τα ανθρώπινα δικαιώματα (SCO, 2001, Αρ.1), τοποθετούν εντούτοις υψηλότερα το σεβασμό στην κρατική κυριαρχία, την ανεξαρτησία, την εδαφική ενότητα των κρατών, το απαραβίαστο των συνόρων, ενώ τα κράτη οφείλουν να απέχουν από την ανάμιξη στις εσωτερικές σχέσεις των κρατών-μελών, από την επίθεση, τη χρήση βίας, ή την απειλή χρήσης βίας (SCO, 2002, Αρ.2). Τοποθετούν το κράτος πιο πάνω από τα αστικά, κοινωνικά και όποια άλλα δικαιώματα.

3. Ο SCO δεν είναι στρατιωτική συμμαχία τύπου NATO, παρότι στη διεθνή κοινότητα εκφράζονται απόψεις που τον παρουσιάζουν ως αντίβαρό του. Μπορεί οι δύο θεσμοί να έχουν παρόμοιες γραφειοκρατικές ιδιότητες, Χάρτες αρχών και κανόνων, Μόνιμες Γραμματείες, Κέντρα στις πρωτεύουσες των κρατών-μελών τους και να διεξάγουν ετήσιες συνόδους (Boland, 2011), ο SCO εντούτοις, στερείται της ιδεολογίας που περιγράφεται στα Αρ.3 και ιδιαίτερα στο Αρ.5 της Ιδρυτικής Συνθήκης του NATO (NATO, 1949), δηλ. ατομικής και συλλογικής απάντησης σε ένοπλη επίθεση (Αρ.3), η οποία ακόμη κι αν κατευθύνεται εναντίον ενός, υπολογίζεται ως επίθεση εναντίον όλων (Αρ.5). Στερείται επίσης, αμυντικών εγκαταστάσεων και μόνιμης στρατιωτικής δύναμης. Οι εγκαταστάσεις του SCO είναι διοικητικές και δεν έχει μόνιμη στρατιωτική δύναμη. Οι στρατιωτικές ασκήσεις του αποφασίζονται στις Συνόδους και η συμμετοχή δεν είναι προαπαιτούμενη ή υποχρεωτική. Ο SCO δημιουργήθηκε για *«...να αντιμετωπίσει από κοινού τις τρεις απειλές, «τρομοκρατία, απόσχιση, ακραίες πρακτικές», να ενισχύσει την αμοιβαία εμπιστοσύνη, φιλία και καλή γειτονία μεταξύ των κρατών, τη σταθερότητα στην περιοχή και να προωθήσει μια νέα δημοκρατική, δίκαιη και ορθολογική πολιτική και οικονομική διεθνή τάξη...»* (SCO, 2002, Αρ.1). Δεν περιορίζεται σε θέματα ασφαλείας. Προωθεί πρωτίστως την εμπορική και ενεργειακή συνεργασία, ο τομέας ασφάλειας είναι ακόμη αναπτυσσόμενος και προορισμένος να παίξει προστατευτικό ρόλο σε αυτές τις δραστηριότητες, προληπτικό και αποτρεπτικό. Εξ' αυτού του λόγου δημιούργησε την Αντι-τρομοκρατική Δομή RATS. Το μόνο που επιδιώκει είναι η σταθερότητα με όποιο τρόπο. Το αν θα εξελιχθεί σε συμμαχία αναλόγου τύπου θα εξαρτηθεί από παράγοντες αναγκαιότητας, σκοπιμότητας και κυρίως πολιτικής βούλησης. Κανένας από αυτούς δεν συντρέχει ακόμη.

Τα κράτη της Κεντρικής Ασίας ενεπλάκησαν και στους δύο θεσμούς, διαπιστώνοντας τις ευκαιρίες και οφέλη από τη συνεργασία τους μαζί τους, αντί να καταστούν παθητικά μέλη στην όποια αναβίωση του «Μεγάλου Παιχνιδιού» του 19^{ου} αι. (Dalby, 2010). Όμως η δράση των NATO-SCO στην Κεντρική Ασία είναι αλληλοεπικαλυπτόμενη, καθώς εφορμά από σχεδόν κοινούς στόχους και ανησυχίες για την ασφάλεια, τη σταθερότητα, ή και την ανάπτυξη. Θα μπορούσαν άραγε οι δύο θεσμοί να οδηγηθούν σε εποικοδομητικό διάλογο και κάποια συνεργασία, ή οι διαφορές τους είναι αγεφύρωτες και δεν υπάρχει τρόπος συνεργασίας;

Με δεδομένη την αλλαγή της γεωπολιτικής κατάστασης όπως και του εχθρού, γίνεται απόλυτα κατανοητό πως οι σύγχρονες απειλές δεν μπορούν να νικηθούν με παραδοσιακά μέσα ή μεθόδους και μονομερείς δράσεις. Κοιτίδα των σημαντικότερων εξ' αυτών θεωρείται το Αφγανιστάν και επ' αυτού, θα μπορούσε να υπάρξει συνεργασία. Η διάσκεψη που διοργανώθηκε στη Μόσχα το Μάρτιο 2009 για την αντιμετώπιση της κατάστασης που έχει διαμορφωθεί στο Αφγανιστάν, είναι ένα σημαντικό βήμα καθώς αναγνωρίστηκε σε ποιο σημείο έχει οδηγήσει η αποτυχία των συμμαχικών δυνάμεων.

Εγκαινιάσε στην ουσία μια μορφή διαλόγου. Ο διάλογος αυτός εφόσον συνεχιστεί, θα βοηθήσει στην οικοδόμηση κάποιων μέτρων εμπιστοσύνης μεταξύ τους και στην εποικοδομητική συνεργασία τους στο θέμα του Αφγανιστάν (Κεφ. 7.ΣΤ.2), ενώ μακροπρόθεσμα θα μπορούσε να συζητηθεί και το θέμα της μεταρρύθμισης του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, για το οποίο η λύση έγκειται περισσότερο στο ρόλο των διεθνών οργανισμών, παρά στα εθνικά κράτη (Marizza, 2011). Ο SCO, διαθέτοντας τη μεγαλύτερη επιρροή στην Κεντρική Ασία αυτή τη στιγμή, μπορεί να βοηθήσει το NATO να ενδυναμώσει το ρόλο του στην περιοχή, ενώ μια αμοιβαία επωφελής συνεργασία μεταξύ τους σε θέματα κοινωνικά με οικονομικές προεκτάσεις, όπως η ανακούφιση από καταστροφές, η καταπολέμηση των ναρκωτικών, η τρομοκρατία, ακόμη και τα ενεργειακά, θα μπορούσε ακόμη και να αμβλύνει τον ανταγωνισμό των μεγάλων δυνάμεων στην περιοχή (Weitz, 2011). Άλλωστε, μια συνεργασία με τον SCO θα ήταν σαφώς πιο ολοκληρωμένη και σφαιρική από άλλους οργανισμούς όπως ο CSTO, γιατί δεν θα άφηνε απέξω μια μεγάλη δύναμη, την Κίνα (Antonenko & Yurgens, 2010). Στη νέα «Στρατηγική Αντίληψη» του NATO, που συμφωνήθηκε το Νοέμβριο του 2010 στη Λισαβόνα, ένας από τους τρεις βασικούς μελλοντικούς σκοπούς της Συμμαχίας, είναι η δέσμευση στη συνεργατική ασφάλεια δηλαδή, η «δραστήρια δέσμευση» μέσω συνεταιρισμών με «άλλους διεθνείς οργανισμούς», διαβεβαιώνοντας πως: α/ η Ευρω-Ατλαντική ασφάλεια είναι «καλύτερα διασφαλισμένη μέσω ενός ευρύτερου δικτύου συνεταιριστικών συνεργασιών με χώρες και οργανισμούς σε όλη την υφήλιο», β/ είναι έτοιμη «να αναπτύξει πολιτικό διάλογο και πρακτική συνεργασία» με έθνη και οργανισμούς που επιθυμούν τις ειρηνικές διεθνείς σχέσεις, χωρίς όμως να επισημαίνει, ή δηλώνει ιδιαίτερα περαιτέρω τον SCO (NATO, 2010). Αν υπάρχουν όμως, δύο εμπόδια στην ανάπτυξη του διαλόγου μεταξύ τους, αυτά είναι:

1°. Η αναγνώριση του SCO. Πέραν των αρνητικών ή σκεπτικίων απόψεων που έχουν διατυπωθεί για τον SCO εντός των ΗΠΑ, υπάρχει μία πτυχή η οποία συμβάλλει με τη σειρά της στη μη-αναγνώριση: την έλλειψη επίσημων δεσμών NATO-Κίνας, λόγω του κατά λάθος αεροπορικού βομβαρδισμού της πρεσβείας της στο Βελιγράδι και παρά την προσέγγιση που έχει γίνει (2002 και 2004), ή την έκφραση ενδιαφέροντος από πλευράς Συμμαχίας (Weitz, 2011). Η εγκαθίδρυση σχέσεων NATO-Κίνας και η αναγνώριση του SCO ως «παγκόσμιου εταίρου» από πλευράς της Συμμαχίας, θα μπορούσαν να έχουν θετική επίδραση και στον SCO, ίσως και να ανταλλάσσονταν με μεγαλύτερη πρόσβαση στις δραστηριότητές του (Weitz, 2006b).

2°. Μπορεί το Πεκίνο και η Μόσχα να αντιμετωπίζουν τις ΗΠΑ ως επιφανειακή απειλή (Geppert, 2010), δεν παύουν όμως να θεωρούν το NATO ως το «Δούρειο Ίππο» τους να μπουν, να επικρατήσουν και να ελέγξουν την περιοχή. Μέσω του NATO, οι ΗΠΑ υπόγεια δρουν σε βάρος και με πρόθεση να «βλάψουν» τη Ρωσία, βρίσκοντας τυπικά καινούριους ρόλους για το NATO (Κοτζιάς, 2011). Αυτή η «αλλαγή-προσαρμογή» ως

διαδικασία ξεκίνησε τη δεκαετία του 1990, όπου το NATO αναθεώρησε και αναβάθμισε το ρόλο του από μηχανισμό συλλογικής άμυνας, σε οργανισμό απαραίτητο για την προβολή και διατήρηση της διεθνούς τάξης (Webber, 2002). Υπό αυτό το μανδύα ενεπλάκη στην Κεντρική Ασία κατά τον τρόπο και με τις συνέπειες που είδαμε στο Κεφ.6.Γ.1, με αποτέλεσμα η Ρωσία να αντιμετωπίζει με κάθε δυσπιστία τις διαβεβαιώσεις της Συμμαχίας πως επιθυμεί μια «αληθινά στρατηγική σχέση» μαζί της (NATO, 2010).

Από πλευράς ΗΠΑ, αν δοθεί λίγο μεγαλύτερο βάρος στις απόψεις που θεωρούν, α) τη δημιουργία του SCO ως το έμμεσο επακόλουθο των ανθρωπιστικών επεμβάσεων Clinton και, β) τη σταθερά ανοδική του πορεία ως το άμεσο αποτέλεσμα της όποιας «εκδικητικής διάθεσης» εναντίον της τρομοκρατίας και της σταυροφορίας Bush κατά παντός υπευθύνου, τότε οι Ηνωμένες Πολιτείες του σήμερα, ίσως και να «ελπίζουν» στην άνοδο του SCO ώστε να αντιστρέψουν και να αλλάξουν το κλίμα γι' αυτές αλλά και για το NATO (Walberg, 2009). Όπως ήδη αναφέρθηκε (Κεφ.1.Ε.1), η κυβέρνηση Ομπάμα έχει εκφράσει μια αλλαγή στάσης και μια θετική διάθεση για συνεργασία. Το NATO λόγω της επιρροής που ασκούν σε αυτόν, αποτελεί τον έναν φορέα αυτής της αλλαγής. Από πλευράς SCO, η επιθυμία και διάθεση συνεργασίας επιβεβαιώθηκε και στις πρόσφατες Διακηρύξεις των Συνόδων της Τασκένδης το 2010 και της Αστάνα το 2011 (SCO, 2010, 2011). Η «μετάφραση» της επιθυμίας αυτής των ενδιαφερομένων, μένει να ειπωθεί.

7.E.3 Ο SCO και η Ευρωπαϊκή Ένωση

Όπως άργησε να ασχοληθεί με την περιοχή της Κεντρικής Ασίας η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), έτσι άργησε να ενδιαφερθεί και για τον SCO, παρά το γεγονός ότι ο SCO είναι η πιο δυναμική και ουσιαστική δομή από κάθε προηγούμενη της Ευρασίας με δύο πολύ μεγάλες δυνάμεις στους κόλπους της, και παρόλο που η ΕΕ όπως επεσήμανε ο Γερμανός Υπουργός Εξωτερικών Frank-Walter Steinmeier το 2006, έχει 3 στρατηγικά συμφέροντα: «α. την εγγύτητά της σε μια ασταθή περιοχή που περιλαμβάνει το Αφγανιστάν, το Πακιστάν και το Ιράν, β. την καταστολή του ισλαμικού φονταμενταλισμού και γ. τα τεράστια ενεργειακά αποθέματα της περιοχής» (Lobjakas, 2006). Αντίθετα με ότι θα ήταν ίσως αναμενόμενο, δηλαδή, το άνοιγμα διμερών και πολυμερών διαύλων επικοινωνίας, μόλις το 2007 υιοθέτησε την πρώτη της Κεντρο-Ασιατική «Στρατηγική» και το 2010 την επανεξέτασε με μια αναφορά προόδου, όπου δήλωνε τη δυνατότητα και επιθυμία της να μπει «σ'έναν ανοιχτό και εποικοδομητικό διάλογο», να έχει «τακτικές *ad hoc* επαφές» με περιφερειακές ομάδες, συμπεριλαμβάνοντας έτσι τον SCO (EU, 2007, 2010). Αυτό συνέβη λόγω, α/ των θεσμικών διεργασιών που λάμβαναν χώρα στο εσωτερικό της Ένωσης στις αρχές τις δεκαετίας του 1990, β/ διότι οι Ευρωπαίοι αντιμετώπιζαν διακριτά και διχασμένα τη Ρωσία και γ/ δεν ήταν σίγουροι πως να ενσωματώσουν στρατηγικά θέματα στην πολιτική τους με την Κίνα, σε μια συγκυρία μάλιστα, που οι δύο χώρες - εμπνευστές του SCO είχαν ήδη αρχίσει να ανέρχονται

ραγδαία στη διεθνή ιεραρχία. Σημαντικό ρόλο στη στάση αναμονής που κράτησε η Ευρωπαϊκή Ένωση έπαιξαν επίσης, α/ οι αντιρρήσεις που υπήρχαν αναφορικά με το επίπεδο δημοκρατίας, τους κανόνες δικαίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα (Antonenko, 2007) και β/ η αντιδιαμετρικά αντίθετη τοποθέτηση του SCO σε σχέση με τις ευρωπαϊκές παραδόσεις, αρχές και κανόνες, με ιδιαίτερη έμφαση στην απαγόρευση της αμοιβαίας «ανάμιξης στις εσωτερικές υποθέσεις» (Bailes, 2007). Πέραν των όποιων ενστάσεων ή διαφορών τους⁸⁵, η Ευρώπη έχει πλέον συνείδηση της σημασίας του SCO γι'αυτήν, στα όσα θα μπορούσε να επιτύχει μέσω αυτού, αλλά και για λόγους ασφάλειας, οικονομίας και ενέργειας. Δηλαδή:

1. Η ΕΕ μέσω του SCO, θα μπορούσε να παίξει καίριο ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη της Κεντρικής Ασίας, ώστε να γίνει ασφαλής και ευημερούσα. Αν η περιοχή αναπτυχθεί με λάθος τρόπο, η Ευρώπη μπορεί να αντιμετωπίσει προβλήματα από δίκτυα τρομοκρατών που θα εδράζονται στα εδάφη της, προβλήματα στη διακίνηση της ενέργειας και λαθρομετανάστευση (Antonenko, 2007). Αν ο SCO τελικά καταφέρει να συνειδητοποιήσει τη φιλόδοξη οικονομική του ατζέντα, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας μιας ελεύθερης ζώνης εμπορίου, διακίνησης αγαθών, υπηρεσιών και τεχνολογιών, μια δυνατή σχέση μεταξύ ΕΕ-SCO θα επέφερε σημαντικές ευκαιρίες εμπορίου και επενδύσεων για την Ευρώπη.

2. Θα μπορούσε ο SCO να αποτελέσει μια δικλείδα ασφαλείας για την Ευρώπη σε θέματα ενέργειας. Η Ευρώπη θα εξακολουθήσει να εξαρτάται ενεργειακά από τη Ρωσία και θα μπορούσε μελλοντικά να ανταγωνιστεί την Κίνα για τις πηγές ενέργειας της Ευρασίας. Ένας διάλογος μεταξύ ΕΕ και SCO για την ενεργειακή ασφάλεια θα μπορούσε να προάγει μια βάση συζητήσεων μεταξύ των μελών τους σχετικά με την διαφάνεια των ντόπιων τομέων ενέργειας και τη διαφοροποίηση των ενεργειακών δρόμων (Antonenko, 2007).

3. Ρωσία και Κίνα είναι σημαντικοί εταίροι της ΕΕ. Ένας διάλογος μεταξύ SCO-ΕΕ θα μπορούσε να ενδυναμώσει τις διμερείς σχέσεις της ΕΕ με τη Ρωσία και την Κίνα ιδιαίτερα, από τη στιγμή που και η Μόσχα και το Πεκίνο θεωρούν τον SCO σημαντικό κομμάτι της εξωτερικής τους πολιτικής και δεν αντιμετωπίζουν την ΕΕ ως παράγοντα πρόκλησης στην Κεντρική Ασία. Η ΕΕ θεωρεί σημαντικό τον SCO γιατί είναι σχεδιασμένος για να αποτρέψει, αλλά και να διαχειριστεί την επιρροή, τον ανταγωνισμό

⁸⁵ ΕΕ και SCO πλην των διαφορών τους σε στόχους και αρχές, έχουν ακόμη δύο: μία θεσμική και μια εξελικτική.

1. Θεσμική: ο SCO είναι ένας καθαρά διακυβερνητικός οργανισμός με ελάχιστα μόνο κεντρικά όργανα, απόλυτα εξαρτημένα από τα κράτη-μέλη και κεντρική διαχείριση των πόρων. Η ΕΕ είναι υπερεθνική, με θεσμούς Νομοθετικής, Εκτελεστικής και Ελεγκτικής εξουσίας αυξημένων αρμοδιοτήτων και δικαιωμάτων και ανεξάρτητων από τα κράτη.

2. Η εξέλιξη του SCO έχει ακολουθήσει την αντίθετη πορεία από αυτή της ΕΕ: εστίασε το ενδιαφέρον του πρώτα στην ασφάλεια και μετά στην οικονομία ή σε άλλους λειτουργικούς τομείς, ακόμα και αν διαθέτει «μεταμοντέρνα» (Bailes, 2007, σελ.13) και ευρεία ατζέντα ασφαλείας. Στην Ευρώπη η συνεργασία των κρατών ήταν οικονομική: διαχείριση πόρων, προϊόντων και αγοράς.

και τα αντικρουόμενα συμφέροντα των δύο αυτών χωρών στην Κεντρική Ασία, αφού μια ρήξη μεταξύ τους θα είχε άσχημες συνέπειες και για την Ευρώπη, ευρισκόμενη στη δυσάρεστη θέση να πρέπει να συνταχθεί στο πλευρό κάποιου (Bailes, 2007). Η ευαίσθητη ισορροπία των συμφερόντων και η δυσπιστία μεταξύ των δυνάμεων, απαιτεί πραγματικό συμβιβασμό και αυτοπειθαρχία από κάθε πλευρά, κι αυτό δείχνει να το επιτυγχάνει ο SCO.

4. Ο SCO δημιουργήθηκε για να αντιμετωπίσει θέματα ασφάλειας που είναι πολύ σημαντικά για την ΕΕ, όπως η εξάλειψη των δικτύων τρομοκρατίας, η καταπολέμηση του λαθρεμπορίου ναρκωτικών και όπλων. Ένας από τους στόχους της Ένωσης που διατυπώνεται ρητά στην αναφορά προόδου του 2010, είναι η ενίσχυση της συνεργασίας της με τον SCO στην παράνομη διακίνηση ναρκωτικών, καθώς ο βαθμός επιτυχίας επ' αυτού, μειώνει την απειλή και τον κίνδυνο διαρροής τους προς τα δυτικά του SCO εδάφη. Επίσης, ψηλά στην ατζέντα του έχει τεθεί η σταθεροποίηση της πολιτικής κατάστασης στο Αφγανιστάν (όπου πολλές ευρωπαϊκές δυνάμεις έχουν στρατεύματα στις αποστολές του NATO), ενώ ενισχύοντας το ρόλο του περαιτέρω, μπορεί μελλοντικά να παίξει ρόλο στην άσκηση πίεσης προς το Ιράν, ώστε να περιορίσει τις πυρηνικές του φιλοδοξίες. Ένας ισχυρός διάλογος μεταξύ ΕΕ – SCO μπορεί να δώσει ώθηση στον SCO, προς ανάληψη αυτής της πίεσης.

5. Παρότι οι αρχές του SCO βρίσκονται σε αντιδιαστολή με τα συνήθη κανονιστικά χαρακτηριστικά των θεσμών με τους οποίους έχει δεσμούς η ΕΕ, αναγνωρίζει στον SCO χρήσιμες πλευρές και θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως θετικές από άποψη ισορροπίας, λόγω των όσων έχει ήδη επιτύχει. Οι πράξεις του SCO είναι το αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης των συμφερόντων των μελών του μεταξύ τους και θα συνεχίσει ως έχει, ανεξάρτητα από τα σήματα που λαμβάνει από την Ευρώπη. Επιπρόσθετα, ο πιο σημαντικός αντίκτυπος προέρχεται από τις κινήσεις των μελών στο όνομα του ή με την κάλυψή του. Για την Ευρωπαϊκή Ένωση η χορήγηση της ιδιότητας του παρατηρητή θα ήταν καλοδεχούμενη, πιο σημαντική και ίσως πιο εποικοδομητική στην ανάπτυξη σχέσεων και στην αλληλοκατανόηση των θεσμών και των μελών τους, από τις όποιες μεμονομένες και ad hoc συνεργατικές κινήσεις (Bailes, 2007).

7.E.4 Ο SCO & ο Οργανισμός Ασφάλειας και Συνεργασίας στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ): Ομοιότητες και Διαφορές

Αν υπάρχει σχετική αναλογία μεταξύ του SCO και κάποιου δυτικού θεσμού, αυτός είναι ο ΟΑΣΕ, όπου η ιδέα της οικοδόμησης αμοιβαίας εμπιστοσύνης και της διαχείρισης των συνόρων υπήρξαν αντικείμενο επεξεργασίας από τη δεκαετία του 1980 (Bailes, 2007), όπως υπήρξαν και για την ομάδα των «5 της Σαγκάης». Υπάρχουν τρεις λόγοι αμοιβαίου ενδιαφέροντος επίσης, μεταξύ ΟΑΣΕ και SCO: α/ η κοινότητα κάποιων δραστηριοτήτων και σκοπών, όπως η προάσπιση της ασφάλειας και ο έλεγχος των

όπλων και εξοπλισμών, β/ οι δραστηριότητές τους καλύπτουν κατά ένα μεγάλο ποσοστό την ίδια γεωγραφική περιοχή, γ/ και οι δύο οργανισμοί δραστηριοποιούνται ενεργά στο πεδίο της διεθνούς ασφάλειας και είναι πολύ πιθανό να έχουν παρόμοια συμφέροντα στην προαγωγή των διεθνών κανόνων δικαίου και της σταθερότητας (De Haas, 2007).

Ομοιότητες: Συγκρίνοντας τα δεδομένα των δύο οργανισμών βλέπουμε παραλληλισμούς στις γεωγραφικές περιοχές, στα μέλη, στους στόχους και στις δραστηριότητες. Ο SCO καλύπτει τμήματα από την Ευρώπη, την Εγγύς Ανατολή, την Κεντρική Ασία και την Νοτιο-Ανατολική Ασία, ενώ ο ΟΑΣΕ από την Ευρώπη, την Κεντρική Ασία και τη Βόρεια Αμερική. Πέντε κράτη είναι μέλη και στους δύο οργανισμούς: Ρωσία, Καζακστάν, Ουζμπεκιστάν, Τατζικιστάν, Κιργιστάν, εντούτοις ο αριθμός των μελών είναι μια μεγάλη διαφορά, όπου ο SCO, ακόμη και με τους Παρατηρητές, δεν προσεγγίζει τα 10 μέλη, ενώ η συμμετοχή των κρατών στον ΟΑΣΕ φτάνει στα 56 μέλη. Και οι δύο Οργανισμοί έχουν στους κόλπους τους 4 πυρηνικές δυνάμεις, εκ των οποίων η Ρωσία είναι μέλος και των δύο, ο ΟΑΣΕ έχει επιπλέον τις ΗΠΑ, τη Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, ενώ ο SCO την Κίνα, την Ινδία και το Πακιστάν. Παραλληλισμοί μπορούν να εντοπιστούν και στην ανάπτυξή τους. Οι ρίζες και των δύο οργανισμών ανιχνεύονται στην επιθυμία τους να μειώσουν ή και να αποφύγουν εντάσεις, που θα μπορούσαν να επιφέρουν στρατιωτική εμπλοκή. Ο ΟΑΣΕ δημιουργήθηκε τη δεκαετία του 1970, προκειμένου να εξομαλύνει τις σχέσεις μεταξύ του NATO και του Συμφώνου Βαρσοβίας ενώ η συνεργασία της «Ομάδας των 5 της Σαγκάης» το 1996, προκειμένου να λύσει συνοριακές διαφορές μεταξύ της Κίνας και τριών πρώην Σοβιετικών Δημοκρατιών, ώστε να μειωθούν οι στρατιωτικές δυνάμεις σε αυτά και να οικοδομηθούν σχέσεις εμπιστοσύνης και ασφάλειας μεταξύ τους. Και οι δύο οργανισμοί ωρίμασαν περνώντας από μια αποστολή στρατιωτικής-πολιτικής διάστασης, τη μείωση στρατιωτικών απειλών δηλαδή, σε ένα στόχο ευρύτερης ασφάλειας που περιλαμβάνει τις οικονομικές, οικολογικές και ανθρώπινες διαστάσεις της ασφάλειας και δίνει προτεραιότητα στην αναίρεση των αιτιών που μπορούν να οδηγήσουν στη χρήση «σκληρής ισχύος» (De Haas, 2007). Πρόκειται για συνολική-συλλογική προσέγγιση της ασφάλειας, τη «συνεργατική και ολοκληρωμένη ασφάλεια», η οποία δεν εξαρτάται μόνο από τη στρατιωτική διάσταση, αλλά εκτείνεται και σε τομείς της οικονομίας, της ανθρώπινης ζωής και μάλιστα σε μια σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ των διαστάσεών της, αλλά και μεταξύ των κρατών: η ασφάλεια του ενός επηρεάζεται από την ασφάλεια του άλλου. Είναι αδιαίρετη. Η πρακτική μεταφορά αυτής για τον ΟΑΣΕ έρχεται με, α) τις πολιτικο-στρατιωτικές δραστηριότητες, ήτοι τη δέσμευση για πρόληψη και επίλυση των συγκρούσεων ανοιχτών διαδικασιών, διαφάνειας και συνεργασίας, β) της οικονομικής και περιβαλλοντικής δράσης, ώστε να γίνονται έγκαιρα αντιληπτές οι απειλές και γ) της ανθρώπινης διάστασης, που διασφαλίζει το σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες, τη συμμόρφωση με τους κανόνες δικαίου, την προώθηση της

δημοκρατίας, την ενίσχυση και προστασία των δημοκρατικών θεσμών και την προάσπιση της ανοχής (OSCE, 1973). Σε αντιστοιχία με αυτές τις τρεις διαστάσεις του ΟΑΣΕ, ο Χάρτης του SCO στα Άρ.1,2,3 προβλέπει (SCO, 2002): α) για την πολιτικοστρατιωτική διάσταση: την ενίσχυση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, της φιλίας, της καλής γειτονίας, τη συνεργασία στην πρόληψη διεθνών διενέξεων και την ειρηνική διευθέτησή τους, την εδραίωση της διεπιστημονικής συνεργασίας στη διατήρηση της ειρήνης, της ασφάλειας και της σταθερότητας στην περιοχή, τις προσπάθειες αφοπλισμού και ελέγχου εξοπλισμών, την από κοινού προσπάθεια εξουδετέρωσης της τρομοκρατίας των αποσχιστικών τάσεων και του εξτρεμισμού, την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου ναρκωτικών, όπλων και άλλων εγκληματικών δραστηριοτήτων διακρατικού χαρακτήρα· β) για την οικονομική διάσταση: την προώθηση μιας νέας, δίκαιης και ορθολογικής διεθνούς οικονομικής τάξης, την ενθάρρυνση της περιφερειακής συνεργασίας στο εμπόριο, στην οικονομία, στην προστασία του περιβάλλοντος, στην ενέργεια, στις μεταφορές, στις πιστώσεις, στη χρηματοδότηση, για μια ολοκληρωμένη και ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη και το συντονισμό της προσέγγισης και της προόδου, για ενσωμάτωση στην παγκόσμια οικονομία και σταδιακή απελευθέρωση της κυκλοφορίας αγαθών, κεφαλαίων, υπηρεσιών και τεχνολογιών, μέσω ενός ευνοϊκού εμπορικού και επενδυτικού περιβάλλοντος και της αποτελεσματικής χρήσης των διαθέσιμων υποδομών· γ) για την περιβαλλοντική διάσταση: την ορθή διαχείριση του περιβάλλοντος, των υδάτινων πόρων στην περιοχή, μέσω της εφαρμογής κοινών περιβαλλοντικών προγραμμάτων και σχεδίων και την αμοιβαία βοήθεια στην πρόληψη ή επίλυση των φυσικών και ανθρωπογενών καταστροφών· γ) για την ανθρώπινη διάσταση: την προώθηση μιας νέας δημοκρατικής τάξης, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις των κρατών-μελών και την εθνική τους νομοθεσία, τη διευκόλυνση της κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης στην περιοχή μέσω κοινής δράσης για τη σταθερή αύξηση του βιοτικού επιπέδου και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των λαών, μέσω της ανάπτυξης των αλληλεπιδράσεων στην επιστήμη και στην τεχνολογία, στην εκπαίδευση, στην υγειονομική περίθαλψη, στον πολιτισμό, στον αθλητισμό και στον τουρισμό.

SCO και ΟΑΣΕ έχουν σε μεγάλο βαθμό, ίδια γραμμή στη στρατιωτική-πολιτική διάσταση της ασφάλειας, ειδικά σε θέματα όπως η αμοιβαία εμπιστοσύνη και τα μέτρα οικοδόμησής της, ο έλεγχος των όπλων, η πρόληψη των συγκρούσεων και η καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος. Η πρακτική μετάφραση των παραπάνω θεσπισμένων αρχών, αποκαλύπτει τις αποχρώσεις που η φιλοσοφία του κάθε οργανισμού δίνει στην εφαρμογή τους. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα οι δύο οργανισμοί να μοιάζουν στον στρατιωτικό-πολιτικό τομέα περισσότερο από τους άλλους δύο. Το «γιατί και πώς», αποκαλύπτεται στις διαφορές.

Διαφορές: 1^η. Εντοπίζεται στην ανθρώπινη διάσταση της ασφάλειας. Οι βασικές πτυχές αυτού του τομέα, όπως προσδιορίστηκαν πιο πάνω, περιλαμβάνονται μεν στο πρώτο Άρθρο του Χάρτη του SCO, αλλά πολύ χαμηλά για τα δυτικά δεδομένα. Μπορεί επίσης να αναφέρονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι θεμελιώδεις ελευθερίες, όμως λείπουν στοιχεία όπως η ελευθερία του τύπου, το κράτος δικαίου ή η μη-διάκριση κλπ.. Από την άλλη πλευρά, σε επίσημα έγγραφα όπως π.χ. στη Διακήρυξη της Ασάνα του 2005, αναφέρονται ως πτυχές των ανθρώπινων αξιών το αμοιβαίο ενδιαφέρον, η ανοχή, η εγκατάλειψη των ακραίων προσεγγίσεων και αξιολογήσεων και η ανάπτυξη διαλόγου. Ωστόσο, στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων η συγκεκριμένη Διακήρυξη ανέφερε πως είναι απαραίτητη η αυστηρή και συνεχόμενη τήρηση των ιστορικών παραδόσεων και των εθνικών χαρακτηριστικών του κάθε λαού, όπως και της κυρίαρχης ισότητας όλων των κρατών (SCO, 2005). Αυτό εξηγείται εν μέρει, από την αυταρχική φύση των καθεστώτων των κρατών-μελών του SCO, σε σχέση με τα δημοκρατικά των κρατών-μελών του ΟΑΣΕ, γεγονός που επιδρά και στις συνθήκες τήρησης ή μη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά και κατά πόσο. Το θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δηλαδή, δεν αποτελεί για τον SCO διακριτή διάσταση της ασφάλειας, αλλά είναι περισσότερο συνδεδεμένο με την κυβερνητική αρχή, ή εξαρτώμενο από την κυριαρχία του κράτους και την τρομοκρατία. Άρα, είναι εσωτερική τους υπόθεση, δεν δέχονται κριτική και αλληλοϋποστηρίζονται μεταξύ τους. Παράδειγμα αποτελεί η δήλωση σε συνέντευξη τύπου που παραχώρησε ο ΓΓ του SCO Zhang Deguang αναφορικά με τα γεγονότα της Αντζάν πως, «δεν είναι σωστό να συγχέεται το πρόβλημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και το πρόβλημα του αγώνα ενάντια στην τρομοκρατία, δεδομένου ότι μέχρι σήμερα, δεν έχουν υπάρξει δυσκολίες στην ερμηνεία ενός γεγονότος, εάν πρόκειται για τρομοκρατική πράξη ή για ζήτημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων» (De Haas, 2007, σελ.253).

2^η. Ο παράγοντας κρατική διακυβέρνηση δημιουργεί μια ακόμη διαφορά μεταξύ του SCO και του ΟΑΣΕ στον στρατιωτικό-πολιτικό τομέα ασφάλειας, που έχει να κάνει με το δημοκρατικό έλεγχο των ενόπλων δυνάμεων. Και αυτή η διαφορά πηγάζει από τη θεώρηση του στρατού, από πλευράς μελών του SCO, ως άμεσο και αποφασιστικό εργαλείο ισχύος της εκτελεστικής εξουσίας, το οποίο δεν πρέπει να υπόκειται ή να περιορίζεται, από έναν δημοκρατικό έλεγχο. Επιπροσθέτως, εξαιρώντας τον παράγοντα καταπολέμησης της τρομοκρατίας, η εθνική ασφάλεια θεωρείται για τον SCO εσωτερική υπόθεση (de Haas, 2007).

3^η. Υπάρχουν απειλές στην ατζέντα του SCO που δεν βρίσκονται σε αυτή του ΟΑΣΕ, όπως η απόσχιση, οι ακραίες πρακτικές, η παράνομη μετανάστευση (SCO, 2001, 2002).

4^η. Ο SCO, ως διακυβερνητικός οργανισμός, είναι προσανατολισμένος στην επιβίωση του κυρίαρχου κράτους και συναλλάσσεται με κράτη ή με ομολόγους του, επίσημους θεσμούς μόνο. Ο ΟΑΣΕ, διεξάγει διαπραγματεύσεις ακόμη και μεταξύ κρατών

και μειονοτήτων, προκειμένου να λυθούν διενέξεις ή να προληφθούν συγκρούσεις (de Haas, 2007).

5^η. Εντοπίζεται στη φύση του καθεστώτος παρατηρητή, που και οι δύο οργανισμοί προβλέπουν, στην αντιμετώπιση αυτών και στην ένταση της συμμετοχής τους στις πολιτικές διαβουλεύσεις, στις αντιπρομοκρατικές ασκήσεις και στην οικονομική-ενεργειακή συνεργασία. Στον SCO, οι παρατηρητές έχουν στην πραγματικότητα συμμετοχή που τοποθετείται λίγο πιο κάτω από αυτή των κρατών-μελών, γεγονός που δεν ίσχυε εξ' αρχής. Υπήρξαν όμως παράγοντες όπως, οι ισχυροί δεσμοί μεταξύ των κρατών που προϋπήρχαν της ένταξης (de Haas, 2007) και η επιθυμία του SCO να ενθαρρύνει τη συμμετοχή υψηλόβαθμων αξιωματούχων στις Συνόδους ώστε να ενισχυθεί η νομιμότητα και αποτελεσματικότητά του (Boland, 2011), που ώθησαν προς αυτή την εξέλιξη.

6^η. Τελευταία διαφορά, συναφής με την 5^η, είναι η έμφαση που δίνει ο SCO στην περιφερειακή συνεργασία στους τομείς της οικονομίας, του πολιτισμού και της επιστήμης, λόγω της επιθυμίας των πρώην Σοβιετικών Δημοκρατιών κυρίως, να ενισχύσουν τους γεωγραφικά και ιστορικά θεμελιωμένους δεσμούς τους (SCO, 2001, 2002). Η ευρύτητα της συμμετοχής στον ΟΑΣΕ, δεν ευνοεί την ανάπτυξη πολιτισμικών δεσμών, ενώ όσον αφορά στην Ευρώπη, οι παραπάνω τομείς αποτελούν αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Συνεργασία SCO-ΟΑΣΕ: Προσέγγιση των δύο οργανισμών υπήρξε εξ' αρχής, αλλά περιορισμένη σε συναντήσεις εθιμοτυπικές και ανταλλαγής απόψεων για θέματα κοινού ενδιαφέροντος, όπως η τρομοκρατία. Δεδομένου ότι ο ΟΑΣΕ ασκεί ιδιαίτερα αυστηρή κριτική στο θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εκφράζει επιφυλάξεις για τη φιλοσοφία της σταθερότητας την οποία προάγει ο SCO, από την οποία λείπει η προάσπιση των κοινών δημοκρατικών αρχών, σε μια περιοχή όπου οι δραστηριότητες επικαλύπτονται, υπάρχει κάποια βάση στους ισχυρισμούς περί ανταγωνιστικότητας μεταξύ των δύο. Η ανάθεση της προεδρίας του ΟΑΣΕ στο Καζακστάν το 2010, που μετακίνησε για πρώτη φορά την προεδρική καρέκλα του ΟΑΣΕ πέρα από τη Βιέννη (De Haas, 2007, OSCE, 2010), γέννησε προσδοκίες πως το πιο σταθερό κράτος της Κεντρικής Ασίας, θα μπορούσε να αποτελέσει το κλειδί στη γεφύρωση της Δύσης με τον SCO, να αυξήσει το «πάτημα» του ΟΑΣΕ στην Κεντρική Ασία, ή ακόμη και να ενθαρρύνει αλλαγές. Οι προσδοκίες αυτές δεν επαληθεύτηκαν. Δεν έχει υπάρξει ουσιαστική πρόοδος, τουλάχιστον προς την επιθυμητή για τον ΟΑΣΕ κατεύθυνση, και αυτό έχει να κάνει με τη διαφορετική διάσταση που δίνουν οι δύο θεσμοί στο θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όταν κατ'επέκταση, αυτό το θέμα τίθεται σχεδόν ως προαπαιτούμενο ή στο επίκεντρο μιας συζήτησης για συνεργασία από τον ΟΑΣΕ, αυτό δεν συνεπάγεται αποδοχή της απαίτησης από τον SCO και κυρίως όσο οι τόνοι παραμένουν υψηλοί επ' αυτού. Ωστόσο τα κράτη - μέλη και των δύο οργανισμών δεν παύουν να αποτελούν τις

γέφυρες προσέγγισης των δύο θεσμών, στα πλαίσια μιας ευρύτερης συνεργασίας, για τα θέματα που απασχολούν την περιοχή της Κεντρικής Ασίας, αλλά αφορούν και την παγκόσμια κοινότητα.

7.ΣΤ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ SCO

Στα 10 χρόνια ζωής του SCO η συνοχή του δοκιμάστηκε πολύ σοβαρά μία φορά, στον πόλεμο της Γεωργίας, ενώ αντιμετωπίζει εξ'αρχής ένα σημαντικό πρόβλημα: το Αφγανιστάν. Αυτά τα δύο θέματα εξετάζονται σε αυτό το κεφάλαιο.

7.ΣΤ.1 Ο πόλεμος της Γεωργίας: «Ο χωρισμός των 2, ο διχασμός των 6»

Η περίοδος χάριτος των πρώτων 100 ημερών για το νέο πρόεδρο της Ρωσίας Dmitri Medvedev έλαβαν επεισοδιακό τέλος, καθώς κλήθηκε να ηγηθεί του πολέμου της Γεωργίας. Το ίδιο το γεγονός μόνο απρόσμενο δεν μπορεί να θεωρηθεί, εφόσον οι αιτίες υπήρχαν, ενώ τα γεγονότα αποκάλυψαν την ετοιμότητα και εγρήγορη της Ρωσίας. Είναι η πρώτη φορά μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης που αποφάσισε να αναπτύξει τις στρατιωτικές της δυνάμεις εκτενώς (Bezlova, 2008) και προέβη σε αυτή την τακτική, για να δείξει την αποφασιστικότητά της να προστατέψει ότι θεωρεί ζωτικό γι'αυτήν: το εγγύτερο εξωτερικό της. Για τον Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης ήταν η πρώτη δοκιμασία αντοχής της συνεργασίας, της συνοχής, των αρχών και των προτεραιοτήτων του. Οι λόγοι εκτίθενται στο ιστορικό της εισβολής, ενώ ακολουθούν οι αντιδράσεις και οι επιπτώσεις αυτού του γεγονότος.

Ιστορικό της εισβολής: Πολιτικές εντάσεις μεταξύ Ρωσίας και Γεωργίας προϋπήρχαν, αυξήθηκαν όμως, από τότε που η Γεωργία έκανε στροφή προς τη Δύση, απομακρυνόμενη ταυτόχρονα από τη Μόσχα. Στις αρχές του 1990, όταν η Γεωργία σχηματιζόταν ως ενιαίο κράτος, αξιωματούχοι εθνικιστές της διέπρατταν αγριότητες στη Νότια Οσετία, στην οποία ολόκληρα χωριά καταστράφηκαν και χιλιάδες πρόσφυγες εκτοπίστηκαν από την πολιτοφυλακή της Νότιας Οσετίας. Από την Αμπχαζία επίσης, εκδιώχθηκαν περισσότεροι από 200.000 πολίτες την ίδια περίοδο. Η Ρωσία αντέδρασε με την ανάπτυξη «ειρηνευτικών δυνάμεων», ως μοχλών πίεσης και ελέγχου στις δύο επαρχίες, με την παροχή ρωσικών διαβατηρίων στους πολίτες των περιφερειών, ή ακόμη και με το διορισμό Ρώσων αξιωματούχων στις κυβερνήσεις τους, γεγονός που ισοδυναμούσε με *de facto* προσάρτηση των περιοχών αυτών, σε μια προσπάθεια να «μειώσει» τη Γεωργία (Swanstrom, 2008). Εκ των δύο περιοχών, η Αμπχαζία εκπληρούσε τα δεδομένα ενός αναδυόμενου κράτους, όχι όμως και η Νότια Οσετία η οποία αποτελούσε ένα παζλ χωριών, με ένα καθεστώς που θεωρούνταν διεφθαρμένο υπό την αιγίδα της Μόσχας, του οποίου κύρια εργασία φαινόταν να είναι το πώς να προκαλεί τη Γεωργία (Economist, 2008a). Από την άλλη πλευρά, οι κινήσεις του

προέδρου της Γεωργίας Mikhail Saakashvili κάθε άλλο παρά διπλωματικές, προσεκτικές ή και υπεύθυνες θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν καθώς, είτε συντηρούσαν τα όσα λέγονταν σχετικά με το εθνικιστικό παρελθόν της Γεωργίας, είτε στήριζαν την αντίληψη της Ρωσίας, ότι πίσω από τις χρωματικές επαναστάσεις υπήρχαν δυτικές κινήσεις υπονόμησης της κυριαρχίας της (Economist, 2008a). Για παράδειγμα, η στήριξη που παρείχε η Γεωργία στην «Πορτοκαλί Επανάσταση» της Ουκρανίας είχε ενοχλήσει ιδιαίτερα τη Ρωσία. Επιθυμώντας να επανακτήσει το θύλακα της Νότιας Οσετίας, διέταξε το βομβαρδισμό της πρωτεύουσας της Τσхинβάλι, στις 7 Αυγούστου, με αποτέλεσμα 200 άνθρωποι να χάσουν τη ζωή τους. Για τη Ρωσία η «γενοκτονία» αυτή, ήταν η αφορμή για να διαταχθεί εισβολή, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 8 Αυγούστου. Ακολούθησαν συγκρούσεις και μετά από έναν «πόλεμο 5 ημερών» και τη δραστήρια μεσολάβηση της Γαλλίας, επήλθε κατάπαυση του πυρός. Την Τρίτη 26 Αυγούστου ο πρόεδρος Medvedev ανακοίνωσε την απόφαση του Κρεμλίνου να αναγνωρίσει την ανεξαρτησία της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσετίας. Μια αναγνώριση που ουσιαστικά έθετε τις αποσχισθείσες περιοχές υπό ρωσική κυριαρχία (Swanstrom, 2008).

Τα αίτια για τη Ρωσία – 2^η ανάγνωση: Η μετα-Σοβιετική Ρωσία διαλυμένη εσωτερικά και αδύναμη εξωτερικά, παρακολουθούσε για σχεδόν μια δεκαετία τη Δύση να ρίχνει άγκυρες περιμετρικά στη ζώνη ασφαλείας της, εντάσσοντας στους κόλπους της κράτη που παραδοσιακά ανήκαν στη δική της σφαίρα επιρροής. Και αν δεν μπορούσε να αποφύγει την υπαγωγή αυτών στους Ευρωπαϊκούς θεσμούς, όπου οικονομικά μπορούσε να έχει επιρροή μέσω των αγωγών που μετέφεραν στην Ευρώπη τον εδαφικό της πλούτο, η υπαγωγή τους στο NATO ή η ανάπτυξη αντιπυραυλικής ασπίδας σε κάποια από αυτά, ήταν για εκείνη απαράδεκτο μιας και ηγέτης της αμυντικής «θωράκισής» τους ήταν οι ΗΠΑ. Για τη Ρωσία ο «έλεγχος της περιμέτρου» της είναι θέμα επιβίωσής της, οπότε θα έκανε ότι ήταν αναγκαίο για να τον διαφυλάξει⁸⁶. Επομένως, για τη Ρωσία ο πόλεμος δεν ήταν τόσο για τη Νότια Οσετία ή την Αμπχαζία, όσο: 1. μια υπενθύμιση προς τη Δύση της παρουσίας της στην περιοχή ως μεγάλης δύναμης, αποφασισμένης να υπερασπιστεί ότι θεωρεί συμφέρον της, ακόμη και με χρήση «σκληρής ισχύος» (Κοτζιάς, 2011). Η Ρωσία εκτιμά πως η Γεωργία παίζει το ρόλο ενός προκεχωρημένου φυλακίου των ΗΠΑ, οπότε έπρεπε να δείξει στην πράξη ότι τα επεκτατικά σχέδια τους προς τα γειτονικά στην ίδια κράτη, στόχο έχουν τον έλεγχο αυτών, τη δική της περικύκλωση και κυρίως, το δικό της έλεγχο. Αυτή είναι και η ουσιαστική αιτία του πολέμου. 2. Η Ρωσία διαμορφώνει μια πολιτική «παγώματος των πεδίων σύγκρουσης», ενώ η Δύση βρίσκει προφάσεις και ευκαιρίες «ξεπαγώματος». Έτσι, ο πόλεμος της χρησίμευσε για να δείξει σε πρώην και νυν αντιπάλους τα όρια ανοχής της, τα οποία αν ξεπερνούσαν και ο

⁸⁶ Ιστορικά, η Ουκρανία αποτελούσε την προστατευτική της ασπίδα έναντι Τούρκων και Τατάρων, η Πολωνία έναντι των Γερμανών, ο Καύκασος έναντι της Τουρκίας και του Ιράν, η Σιβηρία έναντι της Κίνας. Στο σύνολό της, η «περίμετρος» έπαιζε σημαντικό ρόλο στην ασφάλειά της, γ'αυτό και μετρά πολύ η σταθερότητα σε αυτήν, η άσκηση επιρροής στις πρώην δημοκρατίες της ΕΣΣΔ καθώς τον υπολογίζει ως ένα «αυτονόητα» ρωσικό χώρο (Κοτζιάς, 2011). Σύμφωνα με την Shevstova Lilia, «...πρόκειται για τη μήτρα του ρωσικού κράτους και την επιβίωση του...» (Economist, 2008).

ζωτικός της χώρας απειλούνταν θα αντιδρούσε. Επίσης, το θέμα της Γεωργίας και εν γένει του Καυκάσου είναι «εσωτερικό» της πρόβλημα, ζήτημα ασφάλειας λόγω τρομοκρατίας, ισλαμικού φονταμενταλισμού και αγωγών, άρα ενεργειακής διπλωματίας και γεωπολιτικού ανταγωνισμού. Επίσης, είναι ένας εναλλακτικός δρόμος στο εγγύτερο εξωτερικό της προς τη Μέση Ανατολή, τον οποίο πρέπει να ελέγχει, γι' αυτό και επέλεξε τη σκληρή ισχύ (Κοτζιάς, 2011). 3. Για τη Ρωσία το πρόβλημα που δημιουργήθηκε στη Γεωργία έχει να κάνει και με τις διασυννοριακές σχέσεις ανάμεσα στους πληθυσμούς, μεγάλο τμήμα των οποίων είναι μουσουλμάνοι. Φοβάται τις μετακινήσεις τους, τις κοινωνικές αναταραχές και τους προσανατολισμούς τους ενδεχομένως. Η Δύση αρχικά προσπάθησε να παίξει με τους τουρκογενείς πληθυσμούς μέσω Τουρκίας και στη συνέχεια με την προσφορά εναλλακτικών δυνατοτήτων στις συμμαχίες-συνεργασίες τους ή με τις νοθεσίες περί δημοκρατίας που πυροδότησαν τις χρωματικές επαναστάσεις (Κοτζιάς, 2011). 4. Σίγουρα στόχευε στο να φρενάρει τη φιλοδυτική πορεία της Γεωργίας και να στείλει μια προειδοποίηση και προς την Ουκρανία, να μην ακολουθήσει το παράδειγμα της Πολωνίας, της Τσεχίας, των Βαλτικών Δημοκρατιών, να εισέλθουν μέσω της Δύσης στο NATO, αφού η σύνδεση με τη Δύση δεν είναι μονόδρομος (Κοτζιάς, 2011). 5. Ίσως ο πιο φιλόδοξος στόχος της να ήταν, η πρόκληση ακόμη και μίας θεμελιώδους αλλαγής στην ισορροπία δυνάμεων στην Ευρώπη (The Guardian, 2008).

Το εάν θα την απομόνωνε ή όχι η διεθνής κοινότητα (ΗΠΑ και Ευρώπη κυρίως), δεν φάνηκε να την απασχολεί και σίγουρα δεν προήχθη, ούτε όταν τα μέλη της Συνόδου του NATO την προειδοποίησαν, ότι δεν θα μπορούσαν να συνεργαστούν μαζί της όπως πριν (Economist, 2008). Οι Ρώσοι γνώριζαν πολύ καλά ότι η Δύση δεν θα αγωνιστεί για την εδαφική ακεραιότητα ενός τριχοτομημένου κρατιδίου σχεδόν 5 εκ. ανθρώπων στον Καύκασο και ότι δεν θα μπορούσαν να υπάρξουν οικονομικές κυρώσεις εναντίον της, ακόμη κι αν η Ευρώπη στρεφόταν σε άλλους προμηθευτές για την ενέργειά της, ή αν από κοινού με τις ΗΠΑ καθυστερούσαν περισσότερο την είσοδό της στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου. Η Ρωσία ήταν σίγουρη ότι η Δύση, είτε ως Αμερική είτε ως Ευρώπη, λίγα μπορούσε να κάνει: η Αμερική θα μπορούσε να ασκήσει ψυχολογική πίεση στους Ευρωπαίους συμμάχους της, αλλά εξακολουθεί να χρειάζεται τη Ρωσία στα ανοιχτά θέματα που έχει με το Ιράν (όσον αφορά στην παρεμπόδισή του να αποκτήσει πυρηνικά όπλα) και στο Αφγανιστάν· όσο για τους Ευρωπαίους, έχουν ανάγκη την ομαλή προμήθεια και ροή των φυσικών της πόρων, ιδίως οι Γερμανοί⁸⁷.

Οι αντιδράσεις των άλλων μερών

ΗΠΑ: Στα σχέδιά τους ήταν να συμπεριλάβουν τη Γεωργία και την Ουκρανία στο NATO και να αναπτύξουν συστήματα άμυνας αντι-βαλλιστικών πυραύλων στην Πολωνία

⁸⁷ «Η Ρωσία γνωρίζει πολύ καλά ότι διαθέτει τα αποθέματα πετρελαίου της ως διαπραγματευτικό χαρτί για να διαπραγματευθεί τη θέση της. [...] Αντίθετα η Δύση έχει περιορισμένες επιλογές για να τιμωρήσει τη Μόσχα...: την απαγόρευση εισαγωγών πουλερικών από τις ΗΠΑ, τη δέσμευσή της όσον αφορά τη συνεργασία της με το NATO, την αλλαγή στάσης για την ένταξή της στον ΠΟΕ.[...] Μπορεί κανείς να πει ότι η Μόσχα είναι περισσότερο πανέτοιμη για τη σύγκρουση» Qiang Xiaogun, παρατηρητής σε θέματα Ρωσίας στο Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων Σαγκάης (Παρατίθεται στο Bezlova, 2008).

και στην Τσεχία, με την πρόφαση να τα χρησιμοποιήσουν αν παραστεί ανάγκη κατά του Ιράν (The Guardian, 2008). Κάτω από την επιφάνεια, μπορεί να διακρίνει κανείς την εγγύτητα και την πρόσβαση που επιθυμούν να έχουν προς τα εδάφη του Ιράν και του Αφγανιστάν, κυρίως όμως, μια πολιτική ελέγχου των κινήσεων της Ρωσίας και μια πολιτική περικύκλωσης που επιδιώκουν προς την Κίνα, με τον έλεγχο του κοντινού / γειτονικού της περιβάλλοντος (Κοτζιάς, 2011). Το σημαντικό στην προκειμένη περίπτωση είναι πως υποτίμησαν τη σπουδαιότητα που αποδίδει η Ρωσία στο εγγύτερο εξωτερικό της και τον έλεγχο που εκείνη επιθυμεί να ασκεί σε αυτό, οπότε και ενθάρρυναν σιωπηρά τη «δυτική κλίση» του προέδρου Saakashvili, την αλαζονεία και τις κινήσεις του. Προφανώς δεν υπολόγιζαν πως η Ρωσία θα αποφάσιζε τελικά μια ακραία και άμεση λύση με απρόβλεπτες συνέπειες στον Καύκασο, αφού όπως της καταλογίζουν, ενίσχυσε, στήριξε και αναγνώρισε τις αποσχιστικές τάσεις στη Γεωργία, υπό το μανδύα της απελευθέρωσης, αλλά όχι και στην Τσετσενία (Economist, 2008a). Σημαντικό θέμα για τις ΗΠΑ είναι επίσης, πως η πράξη αυτή της Ρωσίας βρήκε απήχηση στο εσωτερικό της χώρας, νομιμοποιήθηκε ως ειρηνευτική εκστρατεία, καταγγέλοντας παράλληλα τις ΗΠΑ για υποκρισία όσον αφορά στην καταδίκη της, όταν οι ίδιες έχουν προβεί στο παρελθόν σε χειρότερες επεμβάσεις στο Κόσοβο και το Ιράκ (The Guardian, 2008).

Ευρωπαϊκή Ένωση: Μετά την αρχική έκπληξη η ΕΕ αντέδρασε γρήγορα, χάρη κυρίως στην ευκαιρία που διείδε ο Πρόεδρος της Γαλλίας Nicolas Sarkozy να βγει στο προσκήνιο η Γαλλία εν ονόματι της Ένωσης, ασκώντας την εκ περιτροπής προεδρία της ΕΕ, αλλά και ο ίδιος. Στις 9 Αυγούστου Sarkozy και Bush ανακοίνωσαν, ότι η ΕΕ και οι ΗΠΑ θα στείλουν κοινή αντιπροσωπεία για να προσπαθήσει να διαπραγματευτεί την κατάπαυση του πυρός (Le Monde 2008), γνωρίζοντας πολύ καλά πως έπρεπε να είναι πολύ προσεκτικοί με τη Ρωσία, καθώς αν η ίδια ήταν αποφασισμένη να διατηρήσει τις δυνάμεις της στη Γεωργία, καμία συμφωνία κατάπαυσης του πυρός με τη μεσολάβηση τους ή όχι, και κανένας άλλος εξωτερικός παράγοντας δεν θα μπορούσε να την εμποδίσει. Στις 12 Αυγούστου ο Sarkozy έπεισε τον πρωθυπουργό Putin να μην ακολουθήσει τα αρχικά του σχέδια να ανατρέψει την κυβέρνηση της Γεωργίας (The Times, 2008). Αυτό που μπορεί σε πρώτη ματιά να φάνηκε ως θεμελιώδης ασυμφωνία μεταξύ «Νέας» και «Παλαιάς» Ευρώπης, αποδείχτηκε εν τέλει πραγματισμός και ενδιαφέρον για προσέγγιση μεταξύ ευρωπαϊκών χωρών και Ρωσίας, σε πιο μακροπρόθεσμη προοπτική. Ήταν μια καλή ευκαιρία για την Ένωση *«να χρησιμοποιήσει την κρίση για να προσεγγίσει τη Ρωσία και ως διδακτικό εργαλείο για τη Νέα Ευρώπη»* (Yellow Stars, 2008). Σε πολιτικούς όρους, η Γαλλία ταυτίστηκε απόλυτα με το ρόλο της στην Ευρωπαϊκή Προεδρία και ενεργώντας εξ'ονόματος Ευρώπης και Αμερικής, λειτούργησε ως μια μεγάλη δύναμη σε έναν πολυπολικό κόσμο (όπως άλλωστε επιθυμεί) και σημαντικός παγκόσμιος εταίρος. Οι αντιδράσεις της Γερμανίας εντάσσονται στα πλαίσια της ψυχρής λογικής των αγωγών και της ομαλής λειτουργίας τους, ταυτίστηκε με

τη Ρωσία, ενθουμούμενη προφανώς τη δική της δυσχερή θέση μετά την ήττα της στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο (The Guardian, 2008), παρομοιάζοντάς την με μια μεγάλη δύναμη «στριμωγμένη» στη γωνία. Τέλος, η επιθετική στάση της Βρετανίας εξηγείται από την προσήλωσή της στις αρχές της εξισορρόπησης, έτσι όπως αυτές επηρεάζονται από την «ειδική της σχέση» με τις ΗΠΑ (Boesen & Larsen, 2009, The Guardian, 2008).

Κίνα: Η αντίδραση του Πεκίνου υπήρξε καθαρά διπλωματική: δεν μπορεί να χαρακτηριστεί αντι-Γεωργιανή ή αντι-Δυτική. Δεν καταδίκασε τη Ρωσία, αλλά δεν δήλωσε και ανοιχτά την αντίρρησή της, όπως έκανε με το βομβαρδισμό του NATO στην εκστρατεία κατά της Σερβίας για το Κόσοβο το 1999, την οποία καταδίκασε απερίφραστα ως απειλή για την παγκόσμια ειρήνη. Η Κίνα «χρεώθηκε» την «απάντηση» του SCO στον πόλεμο, ως συνάδουσα με τη μακροχρόνια πολιτική της, αλλά και των πεποιθήσεων της, αρνούμενη να δικαιολογήσει, υποστηρίξει, αναγνωρίσει οποιαδήποτε επεμβατική στο εσωτερικό άλλου κράτους και αποσχιστική κίνηση. Για την Κίνα το ζήτημα της ακεραιότητας και της ενότητας του κράτους προηγείται, ως εκ τούτου δεν θα υπερασπιζόταν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης οποιασδήποτε περιοχής – εθνότητας, ούτε θα στήριζε ποτέ το διαχωρισμό και την αναγνώρισή της για να μη δημιουργήσει προηγούμενο για τις δικές της περιοχές με τα ίδια αιτήματα απόσχισσης (Κοτζιάς, 2010α). Η αντίδραση του Πεκίνου να μην στηρίξει ανοιχτά τη Ρωσία, βασίστηκε: 1. Στην επιθυμία του να αποφύγει οτιδήποτε φαντάζει αντι-δυτικό. Με την ίδια λογική και παρά τις ενστάσεις του, δεν κατέκρινε τη Ρωσία για τις κινήσεις της προκειμένου να μη δείξει και αντι-ρωσικά αισθήματα. 2. Στο φόβο ότι η σύγκρουση Ρωσίας-Γεωργίας μπορεί να αποτελέσει προοίμιο σε μια άλλη αντιπαράθεση, αυτή μεταξύ Ρωσίας και Δύσης: «...έναν «ημι-τελικό» σε ένα γεωπολιτικό παιχνίδι όπου πραγματικός αντίπαλος της Ρωσίας είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες»⁸⁸. 3. Η Κίνα δεν θέλει να θεωρηθεί ότι υποστηρίζει θέσεις-κινήσεις-συμμαχίες που μπορούν να βλάψουν τη διπλωματική θέση της ως σοβαρού και υπεύθυνου παγκόσμιου παράγοντα (Bezlova, 2008), με επιπτώσεις στην ειρηνική της άνοδο. Σε σύγκριση με τη Ρωσία, η Κίνα εξαρτάται περισσότερο από τον έξω κόσμο για την ενέργειά της και τις επενδύσεις. Επιπλέον, την ίδια περίοδο με τον πόλεμο, το Πεκίνο φιλοξενούσε τους 29^{ους} Ολυμπιακούς Αγώνες και μάλιστα την ημέρα της εισβολής της Ρωσίας στη Γεωργία, διεξαγόταν η τελετή έναρξης με τους ηγέτες της υψηλίου συγκεντρωμένους στο Πεκίνο. Η Κίνα είχε αγωνιστεί και είχε επιτύχει υψηλούς στόχους στην προετοιμασία και τη φιλοξενία τους, καθώς αποτελούσαν μία ακόμη έκφραση του αγώνα της να επανενταχθεί στη διεθνή κοινότητα και να αναγνωρίζεται ως σημαντικός παράγοντας. Οπότε δεν θα έκανε κάτι για να χαλάσει την εντύπωση αυτή, «υπονομεύοντας το κατόρθωμα της [και] βάζοντας τον εαυτό της στο κέντρο της διαμάχης της Ρωσίας με τη Δύση»⁸⁹. 4. Η Κίνα δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στα ιστορικά στοιχεία τα οποία υπαγορεύουν τις αντιδράσεις των κρατών και είναι υπέρμαχος της ειρηνικής οδού

⁸⁸ Ο σχολιασμός ανήκει στον Fang Yan, σχολιαστή στην "Beijing News" (Παρατίθεται στο Bezlova, 2008).

⁸⁹ Ο σχολιασμός ανήκει στην "China Business Journal" (Παρατίθεται στο Bezlova, 2008).

και του διαλόγου, μέχρι όμως του σημείου που θίγονται ή απειλούνται ζωτικά συμφέροντα των κρατών, γι' αυτό και εν μέρει αντιλαμβάνεται την αναγκαιότητα προφύλαξης των συμφερόντων της Ρωσίας. Εντούτοις, δεν μπορεί να στηρίξει μια κίνηση η οποία θα αποτελούσε ασυνέπεια προς τις αντιλήψεις της και θα υπονόμει τα δικά της συμφέροντα, ή τα θεμέλια του SCO, τον οποίο η Κίνα συνδημιούργησε και χρειάζεται. 5. Τέλος, το Πεκίνο φοβόταν μήπως η στήριξη της Μόσχας σ' αυτό το εγχείρημα, της προσέδιδε σημαντικό πλεονέκτημα στη μεταξύ τους σχέση στην Ευρασία καταλήγοντας να γίνει σημαντικότερος παίκτης από την ίδια, εντός της Ευρασίας και του SCO (Chaulia, 2008). Η Κίνα εξακολουθεί να διατηρεί ανασφάλειες έναντι της Ρωσίας και αυτό, στα πλαίσια του SCO, αποκαλύπτεται με την άρνησή της να μετατρέψει τον Οργανισμό σε στρατιωτική συμμαχία.

Καζακστάν, Ουζμπεκιστάν, Κιργιστάν, Τουρκμενιστάν. Τις ίδιες απόψεις με την Κίνα συμμερίζονται και τα άλλα μέλη του Οργανισμού, για λόγους που έχουν να κάνουν με την «εθνοτική» προίκα που κληρονόμησαν από τη Σοβιετική Ένωση με την ανεξαρτητοποίησή τους, παρότι τέτοιο θέμα δεν ετέθη σοβαρά ως σήμερα σε κανένα από τα κράτη της Κεντρικής Ασίας - μέλη του Οργανισμού. Οι 4 Κεντροασιατικές Δημοκρατίες, ήρθαν σε δύσκολη θέση, κυρίως λόγω ενός ενδόμυχου φόβου της επανεμφάνισης μιας πιο επιθετικής Ρωσίας: αν η εισβολή στη Γεωργία αποτελεί μια επανακατάληψη του εγγύτερου εξωτερικού, φοβούνται μήπως είναι οι επόμενοι στόχοι της, αν η ίδια δεν εγκρίνει την εξέλιξη των συνεργασιών τους με τη Δύση (Swanstrom, 2008). Αντίθετο σε αυτή την άποψη στάθηκε το Καζακστάν, λόγω των στενών σχέσεων του με τη Ρωσία. Στα περιθώρια της Συνόδου της Ντουσαμπέ το 2008, ο πρόεδρος του Nursultan Nazarbaev, δήλωσε απερίφραστα αυτό που ήθελε να ακούσει η Ρωσία από τον Οργανισμό στο σύνολό του: *«η χώρα του καταλαβαίνει και στηρίζει τα μέτρα που έλαβε η Ρωσία για να υπερασπιστεί ειρηνικούς πολίτες ενάντια στις Γεωργιανές στρατιωτικές δυνάμεις»* (Chaulia, 2008). Εντούτοις, δεν διαφοροποιήθηκε ανοιχτά. Έτσι, η στάση του...

SCO: Η αντίδρασή του υπήρξε διχασμένη και αμήχανη κρινόμενη εκ των έσω, αμφίσημη από εξωτερική σκοπιά, κυρίως αυτή της Δύσης. Με δεδομένα τα αιτήματα διαφορετικών εθνοτικών ομάδων που υπάρχουν στα εδάφη των κρατών-μελών του, η απόσχιση και δημιουργία ανεξάρτητων κρατών είναι χρόνιο πρόβλημα για όλα τα μέλη του. Γι' αυτό το λόγο ο Καταστατικός του Χάρτης προβλέπει την αποφυγή και την αποχή από την προσβολή της κυριαρχίας ενός κράτους στο Αρ.2 (SCO, 2002). Με βάση αυτή την αρχή, η Ρωσική εισβολή στη Γεωργία, ο διαχωρισμός Αμπχαζίας και Νότιας Οσετίας και η αναγνώρισή τους, θεωρούνται παράνομες. Έτσι, στις διπλωματικές κινήσεις της Ρωσίας προς τους εταίρους της στον SCO, ο Οργανισμός απάντησε με μια ρητορική στήριξη του «ενεργού ρόλου της», καλώντας τα εμπλεκόμενα μέλη να επιλύσουν την κρίση μέσω διαλόγου και διπλωματίας (Xinhua, 2008), μη αναγνωρίζοντας τελικά την ανεξαρτησία της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσετίας (Farizova & Gabuev, 2008). Καθ' όλη

τη διάρκεια της σύγκρουσης, τα μέλη του παρακολούθησαν τις εξελίξεις με μικρή ως μεγάλη δυσαρέσκεια, κανένα εξ' αυτών δεν υιοθέτησε μια δημόσια υποστηρικτική θέση έναντι της Ρωσίας, ενώ δεν υπήρξε και κάποιο κοινό ανακοινωθέν. Αυτή η εκκωφαντική σιωπή ήταν ενδεικτική της σύγχυσης, αλλά και της σιωπηρής αντίρρησης στην κίνησή της, η οποία θα μπορούσε να διαβαστεί και «ως σιωπηρή αναγνώριση της δύσκολης θέσης της Γεωργίας και της εδαφικής ακεραιότητάς της, όχι μόνο προς υπεράσπιση του διεθνούς δικαίου, αλλά για χάρη του στενού ατομικού (=κρατικού) συμφέροντος των κρατών του SCO» (Swanstrom, 2008). Εντούτοις, παρόλο που την αφορμή για τη σύγκρουση την έδωσε η Γεωργία, ο SCO απέφυγε να την καταδικάσει για την ανάφλεξη της σύγκρουσης (Bezlova, 2008). Σε αντίθεση με την τηρηθείσα στάση του, η Διακήρυξη της 8^{ης} Συνόδου του SCO στη Ντουσαμπέ, εξήρε τον «ενεργό ρόλο της Ρωσίας στην αποκατάσταση της ειρήνης στον Καύκασο...», η οποία «...κέρδισε σημαντική υποστήριξη για τις προσπάθειές της στη Νότια Οσετία από την Κίνα και άλλους συμμάχους της στον SCO» (Radyuhin, 2008, Chaulia, 2008, SCO, Διακήρυξη Ντουσαμπέ 2008).

Συνέπειες: Η απόφαση της Μόσχας να εισβάλει και στη συνέχεια να αναγνωρίσει τις δύο αποσχισθείσες περιοχές της Γεωργίας ως ανεξάρτητα κράτη, κατέστησε εμφανή την απόκλιση των γεωπολιτικών συμφερόντων των δύο ισχυρών μελών του SCO, τη δύσκολη θέση των υπολοίπων 4, τις λεπτές ισορροπίες μεταξύ τους, αλλά και την πραγματικότητα της υπερίσχυσης και προάσπισης των εθνικών συμφερόντων, ενώ η υποστήριξη των αρχών αποτελεί προκάλυμμα, παρά την αφοσίωση σε αυτές *per se* (Swanstrom, 2008). Το κόστος της ενέργειας αυτής υπήρξε σημαντικό για όλες τις πλευρές.

Η Γεωργία απέτυχε στο σκοπό της και επικρίθηκε δριμύτατα για την πρόκληση, όμως παρόλ' αυτά συνεχίζει την προσέγγισή της με τη Δύση.

Ρωσία. Αν στην κίνηση της Γεωργίας το Κρεμλίνο επέδειξε ετοιμότητα, αναμφίβολα περίμενε μεγαλύτερη υποστήριξη από τους συνεργάτες της. Προφανώς έκρινε πως δεν χρειαζόταν απαραίτητα τη βοήθεια της Κίνας ή την έγκριση των εταίρων της στην επίλυση της κρίσης, εντούτοις, μάλλον υπερεκτίμησε τη θέση της στον οργανισμό πιστεύοντας πως θα εξασφάλιζε τη νομιμοποίηση εκ των υστέρων. Κόστος είχε και το προφίλ του νέου προέδρου της Medvedev, (όπως και του πρωθυπουργού Putin) ο οποίος απέτυχε να πείσει περί του δικαίου της πράξης και να εξασφαλίσει την αναγνώριση από τον SCO της ανεξαρτησίας των δύο περιοχών. Η απροθυμία του SCO να καταδικάσει ρητά τη Γεωργιανή επιθετικότητα προς αμφισβητούμενο έδαφος και η Γαλλική διαμεσολάβηση με τη φόρμουλα των «6 αρχών» για τη σταθεροποίηση της κατάστασης, προβλήθηκαν από τη Δύση ως ήττες για τη Ρωσική διπλωματία και προάγγελος της διεθνούς απομόνωσης της Μόσχας (Chaulia, 2008). Η Ρωσία επικοινωνήσε τα μηνύματά της, αλλά δεν απομάκρυνε από την εξουσία της Γεωργίας τον πρόεδρό της Saakashvili (The Guardian

2008), ούτε πέτυχε την αναγνώριση της Αμπχαζίας και Νότιας Οσετίας. Η κρίση αποκάλυψε τα όρια της επιρροής της εντός του SCO.

Κίνα. Ο «πόλεμος των 5 ημερών» ενίσχυσε την Κινεζική θέση και το ρόλο της στην Κεντρική Ασία και στον Οργανισμό. Παρουσίασε το Πεκίνο πιο σταθερό πολιτικά, με μια αντίληψη ασφαλείας πιο κοντά σε αυτή της Κεντρικής Ασίας από της Ρωσίας (Swanstrom, 2008), δίνοντας ώθηση στα ενεργειακά της συμφέροντα στην περιοχή, δεδομένου ότι μια παρατεταμένη αστάθεια και ένταση στη Γεωργία, θα μπορούσε να οδηγήσει τις δημοκρατίες της Κεντρικής Ασίας να στραφούν ολοκληρωτικά προς την Κίνα. Η αντίθεση στο βάρος των δύο υπερδυνάμεων στον Οργανισμό και ο στρατηγικός ανταγωνισμός μεταξύ τους, έγιναν για μια ακόμη φορά εμφανείς, όταν ο SCO στήριξε την Κίνα στην καταστολή της εξέγερσης στη ΣινΤσιάνγκ το 2009 (Yee, 2011).

ΗΠΑ. Η στάση της Ρωσίας έκανε τις ΗΠΑ πιο αποφασιστικές στο να υλοποιήσουν την πυραυλική τους ασπίδα στην Ανατολική Ευρώπη, αλλά και να συνεχίσουν την προσέγγιση των χωρών πέριξ της Ρωσίας για συνεργασία με το NATO (Swanstrom, 2008a). Δεν είναι τυχαίο, ότι μετά από μήνες υπεκφυγών, οι Πολωνοί συμφώνησαν να επιτρέψουν στην Αμερική να εγκαταστήσει αντι-πυραυλική άμυνα στο Πολωνικό έδαφος, αμέσως μετά την εισβολή της Ρωσίας στη Γεωργία, ενώ πολύ πρόσφατα Ρουμανία και ΗΠΑ συμφώνησαν επίσης, στην εγκατάσταση πυραύλων SM-3 στα νότια της χώρας ως το 2015, γεγονός που προκάλεσε την έντονη διαμαρτυρία της Ρωσίας (Barry & Shanker, 2011).

Συμπερασματικά... Η αποτυχία αυτή της Ρωσίας πολύ πιθανό να επηρέαζε το μέλλον του Οργανισμού και ενδεχομένως, τις διμερείς σχέσεις των μελών του SCO, ιδίως με την Κίνα (Swanstrom, 2008), γεγονός που δεν συνέβη όπως έδειξε η πορεία. Ο SCO έχει εξελιχθεί σε κάτι πιο δυνατό από μια αδύναμη οργάνωση που κυριαρχείται από τα Ρωσικά συμφέροντα. Παρότι για τη Ρωσία, ο SCO ήταν ένας θεσμός που θα χρησίμευε ως αντίβαρο στις Δυτικές συμμαχίες, εντούτοις αποδεικνύεται πως το ίδιο κρατικό όφελος ήταν εκείνο που λειτούργησε υπέρ του και όχι οι ίδιες οι αρχές του καθ' αυτές, παρόλο που η πολιτική αυτή υπονομεύει οποιαδήποτε μέριμνα για τη συνοχή του SCO και τις ελπίδες για περαιτέρω περιφερειακή ολοκλήρωση. Αν ο SCO ομόφωνα είχε σταθεί πίσω από τη Ρωσία, αυτό θα αποτελούσε μια εξαιρετική στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική επιτυχία της Μόσχας, γεγονός που δεν θα καλωσόριζε η Κίνα πρωτίστως. Η άρνηση ντύθηκε το μανδύα της τήρησης των Αρχών του Χάρτη και την αποφυγή δημιουργίας προηγούμενου. Οι ρωγμές λόγω των διαφορετικών απόψεων στον SCO μπορεί να φαίνονται ως ευκαιρίες προς εκμετάλλευση από τις Ηνωμένες Πολιτείες, προκειμένου να επέλθει ακύρωση ενός ισχυρού περιφερειακού οργανισμού που είναι σε ανταγωνισμό με το NATO, κανένας όμως οργανισμός δεν είναι απρόσβλητος από την διαφορετικότητα των απόψεων των μελών του. Τα αισθήματα απογοήτευσης και προσβολής που, είναι φυσικό να κρατά η Ρωσία, δεν λειτούργησαν μέχρι στιγμής αποτρεπτικά στην εξέλιξη της

συνεργασίας. Για τον SCO ο «πόλεμος των 5 ημερών» ήταν η πρώτη μεγάλη κρίση, την οποία δείχνει να έχει αφήσει πίσω. Εντούτοις, άλλαξε το τοπίο του παγκόσμιου ανταγωνισμού για την εξουσία και τον έλεγχο. Στην ουσία αμφισβήτησε και επαναπροσδιόρισε τα όρια της επιρροής των μεγάλων δυνάμεων. Και αν υπάρχει μια περιφερειακή συμμαχία που προσβλήθηκε από αυτόν περισσότερο, αυτή είναι το ΝΑΤΟ, γιατί τα σχέδιά του μπήκαν «στον πάγο» και όχι ο SCO.

7.ΣΤ.2 ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ: Μια πληγή ανοιχτή...

Η κρίση στο Αφγανιστάν και οι ποικίλες εκδηλώσεις της όπως, η πολιτική-κοινωνική αστάθεια, η τρομοκρατία, το λαθρεμπόριο ναρκωτικών και όπλων και η εγκληματική δράση, αποτελούν την κύρια πηγή αποσταθεροποίησης και σημαντική απειλή για την ασφάλεια της ευρύτερης περιοχής της Κεντρικής Ασίας. Η κατάσταση στα επόμενα χρόνια, θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από την ανάπτυξη της στρατιωτικής-πολιτικής-οικονομικής κατάστασης στην Ισλαμική Δημοκρατία του Αφγανιστάν (IRA) και στις γειτονικές περιοχές, ιδιαίτερα στο Πακιστάν. Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις των Ταλιμπάν, ο ανταρτοπόλεμος, ο εκφοβισμός του πληθυσμού και οι επιθέσεις στις συμμαχικές γραμμές επικοινωνίας, δείχνουν μια ευρεία διείσδυσή τους στις βόρειες και βόρειο-δυτικές επαρχίες του Αφγανιστάν, προσπαθώντας να μπλοκάρουν τη «διαδρομή του Πακιστάν» που χρησιμοποιείται για τον εφοδιασμό των Δυτικών συμμαχικών δυνάμεων· η επέκταση της επιρροής τους στις Αφγανικές επαρχίες που συνορεύουν με τις χώρες της Κεντρικής Ασίας, η ύπαρξη στρατοπέδων εκπαίδευσης, καταφυγίων και στρατιωτικών βάσεων, αυτών και ομάδων τύπου Al Qaeda, αυξάνουν τις προκλήσεις κατά της ασφάλειας για τις χώρες του SCO, εφόσον στόχος τους είναι η ετοιμότητα αντίδρασης, όταν οι ΗΠΑ και οι δυνάμεις του ΝΑΤΟ αποσυρθούν και μεταβιβάσουν την ευθύνη για την ασφάλεια της χώρας στις Αφγανικές Δυνάμεις Ασφαλείας (Kudriashova, 2011). Τα διάτρητα και κακώς ελεγχόμενα σύνορα παρέχουν εισόδους και οδούς διέλευσης για τη μετακίνηση παράνομων ομάδων και προϊόντων. Οι ένοπλες συγκρούσεις αποτελούν σημαντικό εμπόδιο για την επέκταση της περιφερειακής οικονομικής συνεργασίας, ενώ ταυτόχρονα υποχρεώνουν τα κράτη να υιοθετούν πρόσθετα μέτρα ασφάλειας και να εκτρέπουν πόρους από το να χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπιση των κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων και τον εκσυγχρονισμό των χωρών της περιοχής. Ως εκ τούτου, η σταθεροποίησή του Αφγανιστάν είναι κύρια προτεραιότητα για τον SCO. Ρωσία-Κίνα έχουν ιδιαίτερο συμφέρον να λυθεί η κρίση, καθώς η αστάθεια και η απειλή από τον ισλαμικό εξτρεμισμό θα διαχέονταν σε όλη τη Νότια Ρωσία, την Κεντρική Ασία και τη Δυτική Κίνα, ενώ τα ναρκωτικά αποτελούν μάλιστα για όλα τα κράτη με πρώτη τη Ρωσία, στην οποία σκοτώνουν 30.000 ανθρώπους κάθε χρόνο, δυο φορές εκείνων που έχασε η Σοβιετική Ένωση κατά τη διάρκεια της δεκαετούς στρατιωτικής της επέμβασης εκεί (Walberg, 2009). Το ΝΑΤΟ και οι ΗΠΑ δεν μπορούν να

μείνουν για πάντα στο Αφγανιστάν, όμως είναι τα μέλη του SCO, που θα παραμείνουν τμήματα της περιφερειακής γεωγραφίας του Αφγανιστάν. Εξ' αυτού του γεγονότος νομιμοποιείται η εμπλοκή του στην προσπάθεια διευθέτησης του ζητήματος (Rousseau, 2011), παρότι η ανάμιξη στο εσωτερικό του, θεωρητικά αντιβαίνει με τις επίσημες αρχές του Χάρτη του.

Οι μέχρι στιγμής τακτικές αντιμετώπισης της κρίσης δεν έχουν αποδώσει τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Η ήττα των Ταλιμπάν δεν εξάλειψε την απειλή τους, έκανε όμως τις υπόλοιπες Ισλαμικές εξτρεμιστικές οργανώσεις να είναι πιο προσεκτικές στις κινήσεις τους, ενώ η παραγωγή των ναρκωτικών, η παράνομη διακίνησή τους, όπως και το εμπόριο όπλων κυριολεκτικά εκτοξεύτηκαν στα ύψη. 10 χρόνια από την έναρξη των επιχειρήσεων η παραμονή των ΗΠΑ και των συμμαχικών δυνάμεων είναι μια πραγματικότητα ζημιογόνα, με υψηλό οικονομικό και ηθικό κόστος, ενώ έγινε συνείδηση, πως το πρόβλημα δεν είναι μονοδιάστατο και η επίλυση δεν θα είναι εφικτή, ή μη μόνον μέσα από την «περιφερειακή» προσέγγιση του ζητήματος (Marizza, 2011) και τη συνεργασία. Πέραν της αποτυχίας επίτευξης των στόχων τους, οι ΗΠΑ εγκλωβίστηκαν σε μία αδιέξοδη και ενεργοβόρα κατάσταση, η οποία εντούτοις, τους δίνει την αιτιολογία της παραμονής τους σε μια περιοχή που θεωρούν ζωτική για άλλα στρατηγικά τους συμφέροντα και το παγκόσμιο κύρος τους. Ο πόλεμος στο Ιράκ και το τελεσίγραφο του SCO για άμεση απόσυρση, στάθηκαν οι αφορμές για αναθεώρηση της στάσης των ΗΠΑ και αναζήτησης νέας στρατηγικής, η οποία θα ωθούσε στην επίλυση του προβλήματος, με τις λιγότερες δυνατές συνέπειες και συμβιβασμούς και κυρίως, χωρίς την απεμπλοκή τους από την περιοχή. Συνδυασμός δύσκολος με βάση τα δεδομένα της κάθε εναλλακτικής επιλογής. Η συνέχιση της προσπάθειας ως έχει κοστίζει σε πόρους, αλλά η επίλυση με άνοιγμα της συνεργασίας, κοστίζει σε κύρος. Δεν είναι όμως μόνο αυτές οι επιλογές τους, αλλά οι εξής 4: Άμεση έξοδος, συνέχιση στις υπάρχουσες γραμμές, «αφγανοποίηση», περιφερειοποίηση-συνεργασία⁹⁰. Αναλυτικότερα...

1^η επιλογή: Άμεση έξοδος. Σίγουρα θα χρησιμοποιούνταν ως νίκη από την Al Qaeda, ακόμη και τώρα που ο ηγέτης της είναι νεκρός (Baker, κ.ά. 2011), αλλά και από τους Ταλιμπάν, οι οποίοι δεν θα έχαναν την ευκαιρία να επανακάμψουν στην εξουσία. Η παρούσα εξουσία θα είχε ασταθές παρόν, αβέβαιο μέλλον, η σταθερότητα θα παρέμενε ουτοπία, ενώ η χώρα πολύ πιθανόν να έμπαινε σ'ένα χορό ανταγωνισμών, που κανείς δεν θα μπορούσε να υπολογίσει από πριν τις συνέπειες. Η Ινδία θα αντιμετώπιζε τη σκληρότερη απειλή στην ιστορία της με ένα κράτος αβέβαιης πολιτικής στα βόρεια σύνορά του, ενώ το Ιράν θα ένιωθε εξαιρετικά άβολα με δύο ακραία Σουνιτικά καθεστώτα

⁹⁰ Μεταξύ των απόψεων που εκφράστηκαν υπήρξε κι εκείνη για μια «χειρουργική» επιχείρηση τύπου Ιράκ, ώστε να τεθεί άμεσα η κατάσταση υπό έλεγχο. Μια τέτοια άποψη όμως, δεν λαμβάνει υπόψη της ότι η θετική αλλαγή της κατάστασης στο Ιράκ εξαρτήθηκε σε μεγάλο βαθμό από τη στήριξη που παρείχαν πολλές φυλές Σουνιτών στις Δυτικές δυνάμεις, με ισχυρά ανταλλάγματα βεβαίως στο Αφγανιστάν τα πιθανά θετικά αποτελέσματα μιας τέτοιας επιχείρησης είναι αβέβαια, ενώ στα αρνητικά περιλαμβάνονται κλεφτοπόλεμοι, απώλειες στα πεδία μαχών αλλά και στα μετόπισθεν, όπως «μετα-τραυματικό στρες», αυξημένες πιθανότητες απώλειας του «εσωτερικού μετώπου», απώλεια της εσωτερικής και διεθνούς κοινής γνώμης, αλλά και μεταφορά των δυνάμεων των Ταλιμπάν στο Πακιστάν με αποσταθεροποιητικά αποτελέσματα και εκεί κ.λπ. (Marizza, 2011).

στα σύνορά του, Αφγανιστάν – Πακιστάν, μεταξύ των οποίων θα μπορούσε να προκύψει ένα αυτόνομο εν δυνάμει ανεξάρτητο Παστουνιστάν· η Κίνα, νιώθοντας την απειλή του ακραίου Ισλάμ να την πλησιάζει, θα εγκαινιάζε ενδεχομένως ένα νέο σύμφωνο μεταξύ των Ταλιμπάν και του Πακιστάν, η Σαουδική Αραβία δεν θα έμενε αμέτοχη, αναλαμβάνοντας ίσως καθοδηγητικό ρόλο στη δημιουργία Ουαχαμπίτικων σχολείων διδασκαλίας Κορανίου και ακραίων συμπεριφορών, ενώ η παραγωγή οπίου και η διακίνηση ναρκωτικών θα συνεχιζόταν αμείωτη (Marizza, 2011). Τέλος, η άμεση έξοδος θα αποδέσμευε ανθρώπινους πόρους και κεφάλαια για τις ΗΠΑ, όμως θα εκλαμβάνόταν ως ένα «δεύτερο Βιετνάμ» και βέβαια θα τους απέκοβε από μία περιοχή χρυσοφόρα σε ενεργειακούς πόρους. Οι ΗΠΑ δεν θέλουν κατά κανένα τρόπο να φύγουν από την περιοχή και μάλιστα ηττημένες και ταπεινωμένες. Άρα ως επιλογή δεν κρίνεται εφικτή.

2^η επιλογή: Η συνέχιση της κατάστασης ως έχει, με τη σταδιακή και αργή αύξηση της στρατιωτικής δέσμευσης. Πρόκειται για μια επιλογή χρονοβόρα και ενεργοβόρα, καθώς ο πόλεμος θα μπορούσε να κρατήσει για δεκαετίες ακόμα, χωρίς εγγυήσεις επιτυχίας, οπότε ούτε και αυτή η επιλογή είναι εφικτή (Marizza, 2011).

3^η επιλογή: Της «Αφγανοποίησης», δηλαδή της απόδοσης στους Αφγανούς, στην κυβέρνηση και το λαό την ευθύνη της ίδιας τους της χώρας όπως στην περίπτωση του Βιετνάμ («Βιετναμοποίησης»). Ως επιλογή είναι δύσκολη, όχι ανέφικτη εντούτοις. Ενέχει κινδύνους καθώς οι θεσμοί της χώρας είναι ακόμη αδύναμοι, η ίδια απέχει πολύ από το να είναι έτοιμη να βαδίσει μόνη της και σίγουρα θα χρειαζόταν την ενίσχυση των ξένων δυνάμεων (Marizza, 2011).

4^η επιλογή είναι η «περιφερειοποίηση» της κρίσης, καθώς μπορεί να δώσει την εφικτότερη διαδρομή δράσης και να οδηγήσει σταδιακά στην 3^η επιλογή, εφόσον μέσω της συνεργασίας αναλάβουν πρωτίστως μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης και δράση τοπικοί περιφερειακοί οργανισμοί, με πρώτο τον SCO, αφού όλα τα κράτη που περιβάλλουν το Αφγανιστάν είναι είτε μέλη του, είτε παρατηρητές του (Marizza, 2011), ανήκουν δε, στους άμεσα θιγόμενους, οπότε έχουν κάθε λόγο να επιδιώκουν την επίλυση για να προστατεύσουν τα συμφέροντά τους. Παρότι είχαν μάθει να ζουν με τους Ταλιμπάν γείτονές τους, οι απειλές και τα προβλήματα που πηγάζουν από εκεί, τους ώθησαν να το αναγνωρίσουν ως βασική πηγή ανησυχίας για όλη την περιοχή, ήδη από το δεύτερο χρόνο της γέννησής του. Σε κοινή δήλωση τους στις 7 Ιανουαρίου 2002 από το Πεκίνο, οι Υπουργοί Εξωτερικών του SCO εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για την ήττα των Ταλιμπάν και ζήτησαν να γίνει μία προσπάθεια για σταθεροποίηση της χώρας, υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, ώστε να γίνει «ένα ειρηνικό και ουδέτερο κράτος» (Plater-Zyberk Henry, 2007). Στη Σύνοδο της Τασκένδης το 2004, το Αφγανιστάν είχε αναδειχθεί σε σημαντικό ζήτημα και έκτοτε παραμένει ψηλά στην ατζέντα. Ωστόσο, το αντίτιμο αυτής της επιλογής, έχει να κάνει με την ισορροπία δυνάμεων στην περιοχή.

Τα αποτελέσματα της δράσης των ΗΠΑ-NATO στο Αφγανιστάν, η παρουσία και οι υπόνοιες για ανάμιξη τους στις «Χρωματικές Επανάστασεις», η εισβολή στο Ιράκ και η αοριστία της παραμονής τους, ώθησε τα μέλη να αναλάβουν πρωτοβουλίες. Στηρίζοντας την κυβέρνηση Karzai, τα κράτη-μέλη του SCO τον αναγνώρισαν ως επίσημο και αποκλειστικό τους συνομιλητή και υπό αυτό το σκεπτικό κλήθηκε να παρακολουθεί τις Συνόδους του SCO, αρχής γενομένης από της Τασκένδης το 2004, στην οποία εγκαινιάστηκε η Περιφερειακή Δομή Καταπολέμησης της Τρομοκρατίας, αλλά δεν προσφέρθηκε τελικά στη χώρα του η ιδιότητα παρατηρητή στον Οργανισμό (Plater-Zyberk, 2007). Στις 4 Νοεμβρίου 2005, λίγους μόνο μήνες μετά το τελεσίγραφο εξόδου της Αστάνα προς τις ΗΠΑ, τα κράτη του SCO και το Αφγανιστάν συνέστησαν «την Ομάδα Επαφής SCO-Αφγανιστάν» με έδρα το Πεκίνο, η οποία προσδιόρισε μάλλον αόριστα το ρόλο της στην «επεξεργασία προτάσεων και συστάσεων για την υλοποίηση της συνεργασίας μεταξύ του SCO και του Αφγανιστάν σε θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος» (SCO, 2005a, HRIC, 2005). Οι κύριοι στόχοι της ομάδας ήταν η ανασυγκρότηση, η διατήρηση της ειρήνης και η καταπολέμηση της τρομοκρατίας (Rousseau, 2011), μέσω της δημιουργίας μιας ζώνης «φραγμού», καταπολέμησης των ναρκωτικών και ασφάλειας γύρω από το Αφγανιστάν, ώστε να ξεριζωθούν οι οικονομικές ρίζες του εμπορίου τους (Plater-Zyberk, 2007, σελ.8). Περαιτέρω, η δημιουργία αυτής της ομάδας αξιολογήθηκε και ως «ανταπόδοση χτυπήματος» ενάντια στη στρατηγική των ΗΠΑ στην Κεντρική Ασία, την οποία συνδέει ως «κομβικό σημείο» με τη Νότια Ασία, με την επιθυμία να αμφισβητήσει το αγγλο-αμερικανικό μονοπώλιο επίλυσης του θέματος του Αφγανιστάν (Bhadrakumar, 2007). Μάλιστα στη Σύνοδο της Μπισκέκ το 2007, οι Αρχηγοί των κρατών τόνισαν την προθυμία τους να βελτιώσουν το έργο της Ομάδας Επαφής SCO-Αφγανιστάν ώστε, «να αναλάβει ο SCO ενεργότερο ρόλο στις υποθέσεις του Αφγανιστάν, συμβάλλοντας περισσότερο στην περιφερειακή ασφάλεια και σταθερότητα» (SCO, 2007). Το 2007 τέθηκε για πρώτη φορά η πρόταση της σύγκλησης διεθνούς διάσκεψης για το Αφγανιστάν και υποστηρίχθηκε, επίσης για πρώτη φορά ανοιχτά, η παρέμβαση των CSTO και SCO προκειμένου να ενισχυθούν οι προσπάθειες πάταξης των Ταλιμπάν και άλλων ριζοσπαστικών ομάδων με την παροχή βοήθειας σε επίπεδο δυνάμεων κρούσης. Το σκεπτικό της στηρίζεται στο γεγονός ότι, στην περίπτωση μιας μεγάλης απειλής ή ανάγκης όπου θα απαιτηθεί στρατιωτική απάντηση, άμεση ανταπόκριση μπορεί να έχει ο CSTO, λόγω των μόνιμων Συλλογικών Δυνάμεων ταχείας ανάπτυξης που διαθέτει (Matveeva & Giustozzi, 2008) και με βάση το μοντέλο που ήδη εφάρμοσε η Ρωσία στην περίπτωση διατήρησης της ειρήνης στα σύνορα του Τατζικιστάν. Η αυτοπεποίθηση περί ουσιαστικής συμβολής στην επίλυση του προβλήματος και η υπαινικτική διαπίστωση της αποτυχίας τους να αποτρέψουν τη μετατροπή του Αφγανιστάν σε ανοιχτή πληγή (Bhadrakumar, 2007), ώθησε την Ουάσιγκτον να εκλάβει τα παραπάνω ως κώδωνα κινδύνου.

Σημείο καμπής για την περιφερειακή συνεργασία, την ανταλλαγή απόψεων και τις σχέσεις Ρωσίας-Κίνας-ΗΠΑ-NATO-SCO υπήρξε η Ειδική Διάσκεψη για το Αφγανιστάν, που πραγματοποιήθηκε υπό την ομπρέλα του SCO και πρωτοβουλία της Ρωσίας που είχε την προεδρία, στη Μόσχα στις 27 Μαρτίου 2009, γιατί: 1. Έθεσε τις σχέσεις της διεθνούς κοινότητας με το Αφγανιστάν σε νέα φάση, καθώς συμμετείχαν συνολικά 36 χώρες (Walberg, 2009), 2. κατέστησε εμφανές το αδιέξοδο στο οποίο βρίσκονταν οι συμμαχικές δυνάμεις υπό το NATO, την αλλαγή των ισορροπιών, την αυξημένη επιρροή της Ρωσίας και της Κίνας, 3. για πρώτη φορά κάθισαν στο ίδιο τραπέζι συνομιλιών οι αρχηγοί των κρατών του SCO μαζί με ανώτατους αξιωματούχους⁹¹ των ΗΠΑ, του NATO, το ΓΓ του ΟΗΕ, το ΓΓ του ΟΑΣΕ, εκπροσώπους από τις G8, την Ευρωπαϊκή Ένωση και τον Οργανισμό της Ισλαμικής Διάσκεψης, επισκιάζοντας ακόμη και την ανάλογη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Αφγανιστάν που έλαβε χώρα τέσσερις ημέρες μετά στη Χάγη (Walberg, 2009), γεγονός ιδιαίτερα ενθαρρυντικό για τον SCO. 4. Για πρώτη φορά ο SCO παρουσιάζεται ως μεσολαβητής για ενθάρρυνση του διαλόγου με τους Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν (Rousseau, 2011, σελ.61). Τα δεδομένα που ώθησαν την πρωτοβουλία του SCO για τη Διάσκεψη, ήταν: Α. Η βεβαιότητα ότι το πρόβλημα του Αφγανιστάν δεν είναι αυστηρά στρατιωτικό. Είναι πολιτικό, οικονομικό, εθνικό, στρατηγικό. Η σταθεροποίησή του και η ανοικοδόμησή του δεν μπορούν να επιτευχθούν μόνο με στρατιωτικά μέσα: υπάρχει ακόμη ανάγκη επαρκούς αστυνόμευσης, ισχυρού δικαστικού σώματος, ευρείας ιατρικής περίθαλψης και ικανών διοικητικών οργάνων (Kudriashova, 2011). Β. Η αντιμετώπιση των προβλημάτων καθορίζεται ως ένα βαθμό, από το χρόνο παραμονής των Δυτικών στρατευμάτων στη χώρα. Αυτό θέτει και μια σοβαρή πρόκληση για τα μέλη του SCO, ώστε να έχουν σαφή αντίληψη των στρατηγικών, των τακτικών και μεθόδων που πρέπει να ακολουθηθούν για την από κοινού εγγύηση της ασφάλειάς του. Γ. Η Al Qaeda μπορεί να έχασε τον αρχηγό της, δεν έπαψε όμως να υφίσταται ως οργάνωση, που ανά πάσα στιγμή μπορεί να επαναδραστηριοποιηθεί. Οι Ταλιμπάν ηττήθηκαν, αλλά δεν διαλύθηκαν. Εκπροσωπούν τα συμφέροντα πολλών εθνικών φυλών, οπότε υπάρχει ο κίνδυνος ότι μια κοσμική κυβέρνηση στο Αφγανιστάν δεν θα είναι σε θέση να παραμείνει στην εξουσία χωρίς την υποστήριξη του Δυτικού συνασπισμού, κυρίως από έλλειψη δυνατοτήτων. Άρα, η παραμονή μιας μορφής δυνάμεων είναι απαραίτητη, με τη συνεργασία των κρατών του SCO να ενισχύουν τη δράση των συμμαχικών δυνάμεων άκρως επωφελής στα πλαίσια αυτά, θα ήταν και η εμπειρία της Ρωσίας (Kudriashova, 2011). Δ. Η στάση και ο ρόλος του Πακιστάν παραμένουν κρίσιμες συντεταγμένες καθώς, i) οι περισσότερες από τις προμήθειες για τις δυνάμεις του NATO περνούν από το έδαφος του, γεγονός που από τη μία πλευρά, ii) εξαρτά την Αφγανική στρατηγική των ΗΠΑ σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό από τη συνεργασία και την «πίστη» του, συντηρώντας παράλληλα το φόβο μιας

⁹¹ ΗΠΑ: Αv.Υφυπουργός Άμυνας, Patrick Moon, ΟΗΕ: Γ.Γ. Ban Ki-Moon, ΟΑΣΕ: Γ.Γ., Mark Perrin de Brichambaut, NATO: Αv. Γ.Γ., Martin Howard (Boland, 2011).

«αλλαγής καθεστώτος» στο Ισλαμαμπάντ, ενώ από την άλλη πλευρά, iii) η Ουάσιγκτον είναι υποχρεωμένη να λαμβάνει και ικανοποιεί σε ένα βαθμό τα συμφέροντα του Πακιστάν στο Αφγανιστάν (Bhadrakumar, 2007). Ε. Σημαντική για την επίλυση της κρίσης κρίνεται η άμεση και ουσιαστική αντιμετώπιση της οικονομικής πλευράς του ζητήματος, κυρίως του προβλήματος επιβίωσης των ανθρώπων στο Αφγανιστάν, η οποία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ξένη οικονομική χρηματοδοτική βοήθεια. Χωρίς αυτή, η κυβέρνηση δεν θα είναι σε θέση να διατηρήσει τις δυνάμεις ασφαλείας, ή να υλοποιήσει τα προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης και να παράσχει κοινωνική βοήθεια στον πληθυσμό. Παρά τη συναίνεση μεταξύ των μελών του SCO επ'αυτού, υπήρξαν λίγες ιδέες για πρακτικά μέτρα (Matveeva & Giustozzi, 2008). Ωστόσο, μεμονωμένα τα μέλη και παρατηρητές του SCO ήδη συμβάλουν στην ανασυγκρότησή του: η Ινδία η οποία δεν συμμετέχει σε στρατιωτικές επιχειρήσεις κι επιθυμεί να συνεργαστεί ενεργά με τον SCO, έχει επενδύσει \$1,2 δις στο Αφγανιστάν· το Ουζμπεκιστάν παρέχει ήδη ηλεκτρική ενέργεια και είναι η μόνη χώρα που υποστηρίζει σχεδόν όλα τα μέσα μεταφοράς προς το Αφγανιστάν⁹², το Ιράν συμβάλλει στην ανάπτυξη των ορυκτών κοιτασμάτων και την κατασκευή υποδομών μεταφοράς. Η Κίνα επίσης, παρότι αρνείται οποιαδήποτε στρατιωτική ανάμιξη, συμμετέχει στην ενίσχυση του πολιτικού-οικονομικού σκέλους της ανοικοδόμησης, είτε στηρίζοντας πολιτικά την κυβέρνηση Karzai και εκπαιδύοντας Αφγανικά τάγματα σάρωσης ναρκών και αστυνομικές δυνάμεις, είτε επενδύοντας στα ορυχεία χαλκού, στην παροχή υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας κ.λπ.. Η οικονομική ανάπτυξη και πολιτική στήριξη μπορούν κατ'επέκταση, να συμβάλλουν στην εθνική-εθνοτική συμφιλίωση⁹³.

Στη διάσκεψη ο SCO επανέλαβε την αντίθεσή του στην επέκταση των αμερικανικών στρατιωτικών συμφερόντων στην Κεντρική Ασία, αλλά και την προθυμία του να επεκταθεί η συνεργασία με τις ΗΠΑ και το NATO στο Αφγανιστάν. Οι ΗΠΑ δεσμεύτηκαν για μεγαλύτερη διαβούλευση με τους γείτονες του Αφγανιστάν και υποστήριξη των προσπαθειών της κυβέρνησης Karzai, παρότι την είχαν επικρίνει ως αδύναμη και διεφθαρμένη, σε αντίθεση με τον SCO, ο οποίος εξ' αρχής την στήριξε θεωρώντας προαπαιτούμενη αυτή τη στήριξη και τη συμμετοχή της στην επίλυση.

Το Κοινό Ανακοινωθέν της διάσκεψης που υιοθετήθηκε ομόφωνα, τόνιζε τη σημασία του SCO *«για την πρακτική συνεργασία μεταξύ του Αφγανιστάν και των γειτονικών κρατών του στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, του λαθρεμπορίου ναρκωτικών και του οργανωμένου εγκλήματος»* και προέτρεψε τα κράτη-μέλη να συνεργαστούν με τους διεθνείς παράγοντες όπως το NATO (Wallberg, 2009). Αποτελεί

⁹² Η σιδηροδρομική γραμμή Hairaton-Mazar-e-Sharif, που κατασκευάστηκε εξ ολοκλήρου από Ουζμπεκικά κεφάλαια το 2010, έχει χαρακτηριστεί από την Ασιατική Τράπεζα Ανάπτυξης ως το πιο επιτυχημένο επενδυτικό σχέδιο στο Αφγανιστάν (Kudriashova, 2011).

⁹³ Μάλιστα, οι υφιστάμενες συγκρούσεις μπορούν να χρησιμεύσουν ως βάση για τη δημιουργία μιας κοινωνίας, στην οποία η εθνική συναίνεση θα επιτευχθεί μεταξύ όλων των πολιτικών δυνάμεων, των κύριων ενδο-κομματικών δυνάμεων και των αντιμαχόμενων εθνοτικών και θρησκευτικών ομάδων, προοπτική στην οποία οι ΗΠΑ δεν πιστεύουν (Kudriashova, 2011).

ένα σχέδιο δράσης που απαιτεί κοινές εργασίες SCO-Αφγανιστάν, για όσα πρέπει να γίνουν ή να αποφευχθούν, π.χ. ποινικοποίηση εσόδων της παράνομης διακίνησης, συννοριακοί έλεγχοι κ.λπ.. Την ιδιαίτερη σημασία της διάσκεψης εξείραν σε κοινή τους δήλωση, οι πρόεδροι Obama και Medvedev λίγο καιρό μετά, σε μια νέα τους συνάντηση και σε Κοινό Ανακοινωθέν τον Ιούλιο του 2009 (U.S.-SD, 2009).

Λίγους μήνες μετά τη διάσκεψη, οι Ταλιμπάν, αυτοπροσδιοριζόμενοι ως «Ισλαμικό Εμιράτο του Αφγανιστάν», απηύθυναν ανοιχτή επιστολή προς τον SCO, στην οποία τον καλούσαν «...να βοηθήσει τις χώρες της περιοχής ενάντια στους αποικιοκράτες και να υιοθετήσει σκληρή στάση απέναντι στην κατοχή του Αφγανιστάν». Περιγράφουν τις συμμαχικές δυνάμεις ως κατοχικές και καλούν τον SCO, «...να μην εμπιστεύεται την προπαγάνδα τους, αφού το Ισλαμικό Εμιράτο του Αφγανιστάν δεν θα κατέστρεφε καμία χώρα και θα άνοιγε την πόρτα στην εδραίωση της ειρήνης, της σταθερότητας και της οικονομικής συνεργασίας στην περιοχή, υποστηρίζοντας πως στο όνομα του αγώνα κατά των τρομοκρατών οι δυνάμεις NATO και ΗΠΑ σκοτώνουν κόσμο στο Αφγανιστάν...» και σε αντάλλαγμα υπόσχονται πως όταν επιστρέψουν στην εξουσία, θα εγκαθιδρύσουν φιλικές σχέσεις με όλες τις γειτονικές χώρες, μετά την εκδίωξη των ξένων στρατευμάτων (Bagchi, 2009). Η επιστολή, α/ ήρθε ως μια επίδειξη δύναμης από πλευράς των Ταλιμπάν και ως δριμεία και άμεση κριτική στις συμμαχικές δυνάμεις, την ίδια περίοδο που ο πρόεδρος Obama προβαίνει σε διαδοχικές αναθεωρήσεις της στρατηγικής των ΗΠΑ για το Αφγανιστάν και το Πακιστάν. Με τον τρόπο αυτό, προσπαθούν να εκμεταλλευτούν την αδυναμία και την έμμεση παραδοχή από πλευράς ΗΠΑ της αποτυχίας της πολιτικής τους στην περιοχή, έχοντας τον αέρα πως ανήκουν στην πλευρά των νικητών, β/ μεταδίδει για τους Ταλιμπάν μια εικόνα ενωμένης οργάνωσης με αποφασισμένη ηγεσία, που αναζητά συμμετοχή σε διαπραγματεύσεις ως πολιτική οντότητα και βέβαια, γ/ συνιστά μια προσπάθεια να διερευνήσουν τις διαφορές μεταξύ Ρωσίας-Κίνας-χωρών Κοινοπολιτείας έναντι των ΗΠΑ, τονίζοντας τη γενικότερη εντύπωση ότι ο SCO είναι αποφασισμένος να κρατήσει τις ΗΠΑ εκτός περιοχής Κεντρικής Ασίας (Bagchi, 2009). Το αν θα έπρεπε να υπάρξουν συνομιλίες ή όχι με Ταλιμπάν, ήταν ένα θέμα υπό καθολική άρνηση η οποία τέθηκε υπό αμφισβήτηση, καθώς πηγές ανέφεραν μυστικές διμερείς συναντήσεις μεταξύ αξιωματούχων των ΗΠΑ με εκπροσώπους των Ταλιμπάν, σε τοποθεσίες στο εσωτερικό του Πακιστάν (Bhadrakumar, 2007). Η άρνηση βασίζεται στην πεποίθηση πως δεν έχουν χωριστεί σε ριζοσπάστες και μετριοπαθείς, αφού δεν υπάρχουν μετριοπαθείς Ταλιμπάν, δεν παύουν να είναι μια ακραία ισλαμική οργάνωση, άρα οι διαπραγματεύσεις μαζί τους δεν έχουν καμία πιθανότητα επιτυχίας (Kudriashova, 2011). Κατά άλλους αναλυτές όμως, θα πρέπει να εξετάζεται ως ενδεχόμενη εναλλακτική προς την επίτευξη της εθνικής συμφιλίωσης για τους Αφγανούς και ως κομμάτι της στρατηγικής εξόδου των ΗΠΑ από το Αφγανιστάν (Marizza, 2011). Υπό αυτές τις συνθήκες η ενεργός συνεργασία όλων των

ενδιαφερομένων κρατών είναι απαραίτητη, ώστε να τεθούν όλα τα δεδομένα ξανά στο τραπέζι, να εξεταστούν οι επιλογές και οι πιθανές λύσεις.

Μπορούν όμως το NATO και ο SCO να γίνουν σύμμαχοι στο Αφγανιστάν, έστω και μόνο για την αντιμετώπιση και περιορισμό του προβλήματος των ναρκωτικών; Ίσως είναι ο μοναδικός αυτή τη στιγμή τομέας συνεργασίας, αλλά και ο πλέον αναγκαίος, αν οι ΗΠΑ επιθυμούν πραγματικά να λύσουν το συγκεκριμένο πρόβλημα και δεν είναι τμήμα του προβλήματος όπως υποστηρίζει μερίδα, Ρώσων κυρίως αναλυτών (Walberg, 2009), για να προχωρήσουν στη συνέχεια και στα υπόλοιπα. Για τον SCO συνεργασία σημαίνει πραγματοποίηση αυτής στο πλαίσιο της Ομάδας Επαφής (Afghanistan Contact Group, ACG), με ενεργότερο το ρόλο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, το κύρος του οποίου καθιστά τη συνεργασία περισσότερο συμφέρουσα, ευρύτερα αποδεκτή και καθοριστικής σημασίας, κυρίως γιατί θα μείωνε τις πιθανότητες αντιποίνων που θα ξεσήκωνε στις δικές τους Μουσουλμανικές μειονότητες ή στα μουσουλμανικά κράτη της Κεντρικής Ασίας, η δίωξη όλων των ακραίων Ισλαμικών Ομάδων στο Αφγανιστάν. Ακόμη κι αν έχει τη δυνατότητα και τη θέληση ο SCO, το κόστος ανταπόδοσης είναι μεγάλο. Τα μέλη του έχοντας γνώση των συνεπειών που υφίστανται από τη διόγκωση του προβλήματος μετά το 2001, είναι αποφασισμένα να αναλάβουν ενεργότερο ρόλο στην επίλυσή του, στη δημιουργία μιας σταθερής οικονομικής και κοινωνικής βάσης, ευνοϊκής για την εθνική συμφιλίωση στο Αφγανιστάν, στην αντιμετώπιση αλλά και εξάλειψη της εχθρικής στάσης των Αφγανών έναντι της Δύσης και στην εγγύηση της ασφάλειάς του. Είναι άλλωστε και μια πρόκληση. Ο SCO δεν συνιστά «σωσίβιο» του NATO στο Αφγανιστάν (Walberg, 2009), είναι όμως επικερδές και για τους δύο οργανισμούς να συνεργαστούν με πρωτοβουλία του SCO, σε μια διαθεσμική και διακρατική συνεργασία για την ασφάλεια (Kudriashova, 2011). Αν ο διάλογος που ξεκίνησε το 2009 συνεχιστεί και μετατραπεί σε συνεργασία, θα ανταποκρίνεται στο Κεφάλαιο VIII του Χάρτη του ΟΗΕ⁹⁴, θα βοηθήσει στην οικοδόμηση κάποιων μέτρων εμπιστοσύνης μεταξύ τους και ίσως τελικά τους ωθήσει σε ένα «*καταμερισμό εργασιών και αρμοδιοτήτων*» (Marizza, 2011), που με τη σειρά του θα βοηθήσει στην εξεύρεση της καταλληλότερης ίσως λύσης και πολιτικής εξόδου των NATO-ΗΠΑ από εκεί. Η συνεργασία τους θα μπορούσε να επεκταθεί, α/ στην αντιμετώπιση των εξτρεμιστικών οργανώσεων σε όλη την Ευρασία, β/ στη μείωση των συμβατικών και στρατιωτικών εξοπλισμών στην Ασιατική ήπειρο, παρότι ο SCO δεν ασχολείται με αυτά τα θέματα και, γ/ θα μπορούσε να φέρει ακόμη και το Ιράν στο τραπέζι του διαλόγου για το πυρηνικό του πρόγραμμα (Walberg, 2009), ιδιαίτερα αυτή την εποχή, όπου μετά την ανακοίνωση της προόδου του επί του προγράμματος αυτού, το Ισραήλ επανέλαβε την πρόθεσή του για μια προληπτική επίθεση εναντίον του, με τη

⁹⁴ Κάνει έκκληση για δημιουργία περιφερειακών και υποπεριφερειακών οργανισμών που να αλληλοενισχύονται και να συμπλέκονται μεταξύ τους δημιουργικά υπέρ της ασφάλειας και της αντιμετώπισης παγκόσμιων απειλών (Χάρτης ΟΗΕ, 1945)

Ρωσία και την Κίνα να στέλνουν προειδοποιητικά μηνύματα προς το ίδιο και προς NATO-ΗΠΑ (Madsen, 2011).

Για τις ΗΠΑ είναι πολύ δύσκολο να δεχτούν τη μέχρι στιγμής αποτυχία που τους οδήγησε σε αδιέξοδο στο Αφγανιστάν, όπως και το ενδεχόμενο κάποιος άλλος να επιτύχει. Πόσο μάλλον αν αυτός ο άλλος είναι ο SCO, (η Κίνα και ιδιαίτερα η Ρωσία). Δύσκολα γίνεται αποδεκτή και η εικόνα συνεργασίας ΗΠΑ-NATO-SCO, καθώς θα χρειαζόταν μεγάλες παραχωρήσεις από πλευράς τους, γεγονός που αναπόφευκτα θα επηρέαζαν το σύνολο σχεδόν της εξωτερικής τους πολιτικής στην Κεντρική Ασία, (Walberg, 2009) γιατί περί αυτού πρόκειται. Δεν θα πρέπει να αφήνεται απ' έξω το γεγονός ότι το πρόγραμμα εγκατάστασης συστημάτων αντιβαλλιστικών πυραύλων (BMD, anti-ballistic missile systems), δεν περιλαμβάνει μόνο την Ανατολική Ευρώπη, η προώθησή του γίνεται και στην Ιαπωνία (Bhadrakumar, 2007), ενώ σε αναμονή για είσοδο στο NATO, είναι η Γεωργία και η Ουκρανία. Σύμφωνα με τον Sultan Akimbekov, διευθυντή του Καζακικού Ινστιτούτου Παγκόσμιας Οικονομίας και Πολιτικής του Καζακστάν, *«το Αφγανιστάν καταλαμβάνει την πίσω θέση στο όχημα της αμυντικής στρατηγικής των ΗΠΑ, [...] πιστεύω πως μέχρι το 2014 [...] οι ΗΠΑ [...] θα αναδιατάξουν τις δυνάμεις τους στο Αφγανιστάν. Θα διατηρήσουν κάποιες βάσεις στις κεντρικές και νότιες περιοχές και θα μετακινήσουν τις κύριες δυνάμεις τους στο βορρά, με επακόλουθη μετατόπιση στο Τατζικιστάν, στο νότιο Κιργιστάν, ίσως και στο Ουζμπεκιστάν»* (Παρατίθεται στο Radyuhin, 2011). Η αιτιολογία αυτών των τοποθετήσεων στηρίζεται στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, με την κατασκευή εκπαιδευτικών κέντρων για το στρατό στο νότιο Κιργιστάν (πλην της αεροπορικής βάσης που διατηρεί κοντά στη Μπισκέκ) και για την καταπολέμηση των ναρκωτικών στο Τατζικιστάν. Εντούτοις, σύμφωνα με τον αναλυτή Δρ. Knyazev, *«αυτές οι βάσεις δεν θα έχουν καμία σχέση με τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας αλλά θα εξυπηρετούν ως γέφυρες στα γεωπολιτικά και γεωοικονομικά σχέδια των ΗΠΑ ενάντια στη Ρωσία, το Ιράν και την Κίνα, [...] μάλιστα στην κρυφή τους ατζέντα περιλαμβάνεται ο κατακερματισμός του Αφγανιστάν σε δύο ή περισσότερα εθνοτικά καθορισμένα κομμάτια, με το σκεπτικό να δημιουργούν «ελεγχόμενες κρίσεις»»* (Παρατίθεται στο Radyuhin, 2011). Δεν θα πρέπει βέβαια να αποκλείεται και το ενδεχόμενο οι ΗΠΑ να μην έχουν κάποια συγκεκριμένη στρατηγική για το Αφγανιστάν (Lukin, 2011), άποψη που κρίνεται ιδιαίτερα αδύναμη, ή μη μόνον να παραμείνουν. Η ανοδική πορεία του SCO, η οποία του δίνει την ώθηση να επιδιώξει τη συνεργασία στο Αφγανιστάν, του εξασφαλίζει μια πλήρη εικόνα των απαιτήσεων που θα έχει η επόμενη μέρα εκεί και παράλληλα την ευκαιρία να περιορίσει τις απαιτήσεις ή επιδιώξεις των ΗΠΑ. Η Ρωσία είναι πεπεισμένη ότι η κατάσταση στη χώρα θα επιδεινωθεί το επόμενο χρονικό διάστημα αφού, σύμφωνα με το Ρώσο ειδικό απεσταλμένο στο Αφγανιστάν, Zamir Kabulov, *«οι δυνάμεις ασφαλείας του, στρατός και αστυνομία, δεν μπορούν να αναλάβουν τον έλεγχο ούτε σε ελάχιστες επαρχίες, πόσο*

μάλλον σε όλη τη χώρα» (Παρατίθεται στο Radyuhin, 2011). Ήδη η μέχρι στιγμής αποτυχία των ΗΠΑ, δουλεύει ενάντια στην προσπάθεια επίλυσης, ωστόσο δεν επιθυμούν ενεργότερο ρόλο του SCO. Ίσως επειδή γνωρίζουν πως και η ίδια η Ρωσία, μετά τη 10ετή τραυματική εμπειρία της, είναι πρόθυμη να δουλέψει περισσότερο περιφερειακά, χρησιμοποιώντας το δυναμικό των παρατηρητών του Οργανισμού, με πρώτο και καλύτερο το Ιράν, αλλά και ανεξάρτητα, στο εσωτερικό κυρίως σε οικονομικά θέματα, όπως ήδη συμβαίνει με όλα τα μέλη-παρατηρητές (Radyuhin, 2011). Στα πλαίσια ελέγχου της αυξανόμενης επιρροής του SCO, εξηγείται η πρόταση Obama για τη δημιουργία μιας Ομάδα Επαφής για το Αφγανιστάν κυριαρχούμενης από το NATO. Επίσης, σε αυτά τα πλαίσια εξηγείται και η άρνηση των ΗΠΑ να δεχτούν την προσφορά του Ιράν να εκπαιδεύσει την Αφγανική Αστυνομία, πρόταση που η Ρωσία θεώρησε πολύ καλή, αφού οι Ιρανοί δεν θα τα κατάφερναν χειρότερα από τους Γερμανούς που απέτυχαν· οπότε αν οι ΗΠΑ ενδιαφέρονταν σοβαρά για την επίλυση του θέματος, θα την είχαν πάρει σοβαρά (Walberg, 2009). Το 2010, για πρώτη φορά αντιπρόσωποι από τη Ρωσική ομάδα καταπολέμησης ναρκωτικών, συμμετείχαν σε μια επιτυχημένη κοινή NATO/Αφγανική επιδρομή σε εργαστήρια ναρκωτικών στο Αφγανιστάν (Kudriashova, 2011). Έκτοτε παρότι η συνεργασία NATO-SCO θεωρείται στενή (Rousseau, 2011), δεν υπήρξε κάποια πρόοδος. Εντούτοις, οι εξελίξεις έχουν δρομολογηθεί και αναμένονται με ενδιαφέρον, όπως θα δούμε στο επόμενο κεφάλαιο των συμπερασμάτων.

Κεφάλαιο 8: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όταν πριν από 10 χρόνια, ο SCO εμφανίστηκε ως θεσμός στο περιβάλλον της Ευρασίας, η διεθνής κοινότητα αντιμετώπισε την παρουσία του, τους σκοπούς και στη συνέχεια τις δράσεις του, με δυσπιστία και καχυποψία. Στην πορεία των χρόνων προστέθηκε και η σύγχυση, ως απόρροια των ακραίων απόψεων που συνόδευσαν την έλλειψη ακρίβειας, την άγνοια, ή και την προκατάληψη σε μελέτες που τον αφορούσαν. Το αποτέλεσμα ήταν, ο SCO να αποτελεί έναν οργανισμό ο οποίος έχει ελάχιστα ή επιπόλαια μελετηθεί, ώστε ακόμη και σε επιφανή άρθρα να παρατηρούνται λάθη ουσίας⁹⁵ ακόμη και 10 χρόνια μετά. Ίσως γιατί ο SCO εξελίχθηκε διαφορετικά από αυτό που αναμενόταν: όχι ως ένα ακόμη Σύμφωνο της Βαρσοβίας ή Αμυντική Συμμαχία τύπου NATO, αλλά ένα θεσμό συνεργασίας υπέρ της ανάπτυξης και ασφάλειας των μελών του. Στα 10 χρόνια ζωής του, πως αξιολογείται το έργο του SCO; Υπήρξε αποτελεσματικός στους στόχους που έθεσε και στο έργο που του όρισαν οι δημιουργοί του; Ο ισολογισμός της πρώτης δεκαετίας του κλείνει με θετικό ή αρνητικό πρόσημο; Άποψη της παρούσας εργασίας είναι πως ο SCO βάδισε σε ένα εναλλακτικό μονοπάτι δόμησης των αρχών του,

⁹⁵ Σε άρθρο των New York Times τον Ιανουάριο του 2011 το οποίο ανέλυε τη διείσδυση της Κίνας στην Κεντρική Ασία, έδινε ως έτος δημιουργίας της «Ομάδας των 5» της Σαγκάης το 1966 αντί του 1996. Τυχαίο λάθος ή όχι, έμεινε για πάνω από δύο εβδομάδες αδιόρθωτο (Wong, 2011).

ανάπτυξης της οργανωτικής του βάσης και των δεσμών του με άλλα κράτη, περιφερειακούς ή παγκόσμιους θεσμούς, λαμβάνοντας πρωτοβουλίες προκειμένου να εδραιώσει την οικονομική, πολιτική συνεργασία, την ασφάλεια και την επιρροή του στην Ευρασία. Ο απολογισμός των πρώτων 10 χρόνων του, οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει και οι επιδιώξεις για το μέλλον του, παρουσιάζονται σε αυτό το κεφάλαιο με έμφαση στα κυριότερα επιτεύγματά του.

8.Α 10 ΧΡΟΝΙΑ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΑΓΚΑΗΣ: Με βήμα αργό....

«Κατά τα τελευταία 10 χρόνια, ο SCO έχει εξελιχθεί σημαντικά, σε μια ισχυρή και με επιρροή ομάδα εθνών, που δεν μπορεί πλέον να χαρακτηριστεί απλά ως μια περιφερειακή οργάνωση. Η πρόκληση είναι να διατηρηθεί αυτή η δυναμική και να γίνει ο SCO ένας πολύτιμος παγκόσμιος παράγοντας, μετατρέποντας το τεράστιο δυναμικό του σε πραγματική επιρροή στα παγκόσμια γεγονότα» (MFA of Kazakhstan, 2011).

Με αυτά τα λόγια ο πρόεδρος του Καζακστάν Nursultan Nazarbaev καλωσόρισε στην Ασάνα τους αρχηγούς των κρατών-μελών του SCO, των παρατηρητών, συνεργατών και προσκεκλημένων του, για τον εορτασμό των 10 χρόνων του SCO στις 15 Ιουνίου 2011 όταν, Ρωσία, Κίνα, Καζακστάν, Ουζμπεκιστάν, Κιργιστάν, Τατζικιστάν επισημοποίησαν την, ως το 2001, πενταετή τους συνεργασία. Έχοντας ως πρώτο κοινό γνώρισμα τη γειτνίασή τους, ως δεύτερο τις κοινές ανησυχίες που μοιράζονται για την ασφάλειά τους και ως τρίτο την επιθυμία τους να συνεργαστούν, πέρασαν από τη διευθέτηση των ανοιχτών θεμάτων των συνόρων, στην αντιμετώπιση των «τριών πληγών», οι υποστηρικτές των οποίων με τη χρήση βίας και τον εκφοβισμό ανθρώπων και κυβερνήσεων προσπαθούν να αλλάξουν συμπεριφορές, σύνορα και καθεστώτα. Στην πορεία δέχτηκαν τη Μογγολία, την Ινδία, το Πακιστάν και το Ιράν ως παρατηρητές, τη Σρι Λάνκα και τη Λευκορωσία ως εταίρους στο διάλογο, ενώ δημιούργησαν ειδική σχέση με το Αφγανιστάν. Ο SCO είναι ο μόνος οργανισμός που δεν περιέχει τις ΗΠΑ, ούτε στενό σύμμαχό τους μεταξύ των μελών του και η επιρροή του αυξάνεται συνεχώς σε όλη την Ευρασία. Η εξέλιξή του υπήρξε συνδεδεμένη με τις διεθνείς εξελίξεις αυτών των χρόνων. Μόλις τρεις μήνες μετά τη δημιουργία του, τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου ώθησαν τα κράτη-μέλη να ενδυναμώσουν την αντι-τρομοκρατική τους συνεργασία, να προσπαθήσουν να οικοδομήσουν σταθερά και σταδιακά την εμπιστοσύνη μεταξύ τους και προς τον Οργανισμό. Η δημιουργία του ήρθε ως απάντηση στις απαιτήσεις και στις απειλές της εποχής κατά της ασφάλειας, μία εκ των οποίων ήταν το Αφγανιστάν⁹⁶. Έκτοτε κινήθηκε με κίνητρα την επιδίωξη της ειρήνης, της ασφάλειας και της ανάπτυξης.

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ... Στα 10 χρόνια δράσης του:

⁹⁶ Σύμφωνα με τον βουλευτή της Δούμα Σεργκέι Μάρκοβ: «Το Αφγανιστάν ήταν ο κύριος λόγος της δημιουργίας του SCO πριν από 10 χρόνια, ακόμη και πριν από την 11η Σεπτεμβρίου που ανάγκασε τους Αμερικανούς να αναγνωρίσουν την απειλή» (Παρατίθεται στο Walberg, 2011).

1. Ο SCO έκανε αξιοσημείωτη πρόοδο σε θεσμικό επίπεδο, δημιουργώντας ένα σταθερό οργανισμό με αποτελεσματικά όργανα και μηχανισμούς δράσης (SCO 2011, II), βασισμένος στις δικές του αρχές. Με βήμα αργό και πνεύμα δεκτικό στη συνεργασία «ο Οργανισμός έχει καταφέρει να αποτελέσει σημαντικό στοιχείο του νεοσύστατου δικτύου συνεργασιών των πολυμερών ενώσεων της περιοχής Ασίας-Ειρηνικού» (SCO, 2011, VI). Εγκαθίδρυσε συνεργασίες με την Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών (CIS) και την Ένωση Κρατών Νοτιοανατολικής Ασίας-ASEAN το 2005, την Ευρασιατική Οικονομική Κοινότητα-EurAsEC το 2006 και τον Οργανισμό Συνθήκης Συλλογικής Ασφάλειας-CSTO το 2007 (SCO 2011, II-6, Boland, 2011). Σε παγκόσμιο επίπεδο, του δόθηκε η ιδιότητα παρατηρητή στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 2004, το 2010 οι δύο οργανισμοί υπέγραψαν Κοινό Ανακοινωθέν Συνεργασίας μεταξύ τους, ενώ συνεχίζει να αναπτύσσει δεσμούς με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τον Οργανισμό Ασφάλειας και Συνεργασίας στην Ευρώπη.

2. Προώθησε μεταξύ των μελών του την αμοιβαία εμπιστοσύνη, την αποτελεσματική συνεργασία για την ασφάλεια ενάντια σε κοινές παγκόσμιες απειλές, την πολιτική και οικονομική συνεργασία για την ανάπτυξη, με μηχανισμούς και με βραχυπρόθεσμα και μακρόπνοα προγράμματα (SCO 2011, II-1,2). Η συνεργασία τους ξεκίνησε για να επιλύσει συνοριακά ζητήματα και συνέχισε προωθώντας ένα διάυλο διάλογου για περιφερειακά θέματα, επικίνδυνα για την ασφάλεια ή για τη δημιουργία τριβών μεταξύ των μελών, αλλά και παγκόσμια όπως οι «νέες απειλές», ενώ στο μέλλον σύμφωνα με αναλυτές, θα μπορούσαν να συμπεριλάβουν ακόμη και τη «...μεταρρύθμιση των Ηνωμένων Εθνών και του Συμβουλίου Ασφαλείας του...» (SCO, 2011, IV, Mingwen, 2011). Από τη Σύμβαση της Σαγκάης για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας, της Απόσχισης και των Ακραίων Πρακτικών του 2001, πέρασε στη σύνταξη του Καταστατικού του Χάρτη, στην υιοθέτηση Κανόνων και Διαδικασιών Εύρυθμης Λειτουργίας Προσωπικού και Σώματος, στην εγκαθίδρυση της Γραμματείας του, στη θέσπιση επιμέρους θεσμών με εξειδικευμένο αντικείμενο για την προώθηση των προγραμμάτων του, όπως της επιτυχημένης Περιφερειακής Αντιτρομοκρατικής Δομής RATS (SCO 2011, II-5) και στη διοργάνωση αντιτρομοκρατικών ασκήσεων, διμερών μικρής κλίμακας (“Anti-Terror”), ή και πολυμερών μεγάλης κλίμακας (“Peace Missions”), για να ενισχύσει την αίσθηση ασφάλειας και σταθερότητας των κρατών-μελών.

3. Το εμπόριο εντός της ζώνης του εκτοξεύτηκε. Ενδεικτικά, το εμπόριο μεταξύ του Ουζμπεκιστάν και των άλλων μελών άγγιξε το 42,1% του εξωτερικού εμπορίου της χώρας το 2006, ενώ η αναλογία για το Τατζικιστάν ήταν 36,6%· ο όγκος του εμπορίου για την Κίνα και τα άλλα μέλη το 2010 ήταν 10 φορές υψηλότερο από αυτό του 2000, αγγίζοντας τα \$83,97 δις· το Σινο-Ρωσικό εμπόριο άγγιξε τα \$55,45 δις το 2010, πέντε φορές υψηλότερο από του 2000, με την Κίνα να είναι κορυφαίος εμπορικός εταίρος της Ρωσίας, ενώ ο ρυθμός ανόδου του εμπορίου της με τα άλλα μέλη κυμαίνεται στο 40%, με

τον όγκο να αγγίζει τα \$28,52 δις, 14,81 φορές υψηλότερο του 2000 (Mingwen, 2011). Η συνεργασία στον τομέα της ενέργειας αυξήθηκε κατακόρυφα επίσης, ενώ και η χρηματοοικονομική τους συνεργασία εμβάθυνε, με την ίδρυση της Δια-Τραπεζικής Ένωσης ως πλατφόρμα χρηματοδότησης της συνεργασίας μεταξύ των μελών και την Κίνα ως βασικό χρηματοδότη. Στον τομέα αυτό πρόοδο σημείωσε και η πρωτοβουλία ενάντια στο «ξέπλυμα χρήματος» και στη χρηματοδότηση τρομοκρατικών ομάδων. Το σημαντικό στον οικονομικό τομέα είναι πως η παγκόσμια οικονομική κρίση δοκίμασε την ικανότητα συντονισμού των κρατών και χάρις στις αποφάσεις που έλαβαν στις Συνόδους, τα κράτη δείχνουν να βγαίνουν από το τέλμα της οικονομικής στασιμότητας νωρίτερα από άλλα της περιοχής. Το 2010 το συνολικό ΑΕΠ των μελών του SCO ήταν \$7,6τρεις και το εμπόριο μεταξύ των μελών του και άλλων κρατών άγγιξε τα \$3,6 τρις. Σημαντικό ρόλο σε αυτά τα αποτελέσματα, έχουν παίξει οι οικονομίες Κίνας-Ρωσίας και η ενέργεια (Mingwen, 2011).

4. Πολύ καλή πορεία παρουσίασε και η συνεργασία των μελών στους τομείς της επιστήμης, τεχνολογίας, αντιμετώπισης και ανακούφισης από καταστροφές, τουρισμού, πολιτισμού, αλλά και ο αγροτικός. Η κλιματική αλλαγή, η προστασία του περιβάλλοντος, η εξόρυξη φυσικών πόρων και η ασφάλεια των τροφίμων έχουν μπει στην ατζέντα τους. Η δημιουργία και πορεία του SCO αποτέλεσε ένα επιτυχημένο πρότυπο επίσημου θεσμού για τη διεθνή κοινότητα, γιατί: α/ η εξέλιξη της «Ομάδας των 5 της Σαγκάης» σε SCO, αντιπροσωπεύει μια δημιουργική διπλωματική πρακτική που προάγει τη δημοκρατία στις Διεθνείς Σχέσεις (SCO, 2011, III), η οποία όμως από μια άλλη άποψη, αποτελεί αιχμή για τη Δύση που έχει εκστρατεύσει υπέρ της Δημοκρατικής λειτουργίας ενός κράτους, θέτοντας υπόλογο έναν Οργανισμό που... β/ λειτουργεί με βάση αρχές που οι δυτικοί θεσμοί έχουν θέσει στο περιθώριο, όπως η κρατική κυριαρχία, η αποχή από ανάμιξη στις εσωτερικές υποθέσεις ενός κράτους, ο σεβασμός στην ακεραιότητά του· επίσης, γ/ αποτελεί παράδειγμα αρμονικής συνύπαρξης μεταξύ εθνών διαφορετικής κουλτούρας ή θρησκείας, δηλαδή, οπαδών του Ταοϊσμού, του Ανατολικού Ορθόδοξου Χριστιανισμού, Ινδουϊσμού, Ισλαμισμού. Κατάφερε ακόμη, δ/ να προωθήσει τη συνεργατική συνύπαρξη της Ρωσίας και της Κίνας, τη διαχείριση θεμάτων που χαρακτηρίζονταν ως ανοιχτά σε μία αντιπαράθεση μεταξύ των κρατών της Κεντρικής Ασίας, αλλά και του ανταγωνισμού μεταξύ τους, την επίτευξη ισορροπίας στις σχέσεις όλων των μελών, ε/ να επιτύχει την ανάπτυξη κοινών πολιτικών σε πεδία εσωτερικής και λειτουργικής ασφάλειας, οικονομίας, δικτύων και προγραμμάτων προσαρμοσμένων στις απαιτήσεις των προτεραιοτήτων που θέτει και των αναγκών των κρατών.

Όπως περιγράψαμε πιο πάνω, (1.1.6 Αποτίμηση δεδομένων) οι ιδιαιτερότητες που έχει για περιφερειακός θεσμός, του δίνουν ισχυρό εκτόπισμα στη διεθνή σκηνή. Στη Σύνοδο της Ασάνα, οριοθετήθηκαν εκ νέου οι προτεραιότητες για τη μελλοντική του πορεία και οι...

ΣΤΟΧΟΙ του... όπου ψηλά παραμένουν ως «προτεραιότητες κλειδιά»,

1. «ο αγώνας κατά της τρομοκρατίας, απόσχισης, ακραίων πρακτικών», όπως και «η παράνομη διακίνηση ναρκωτικών, το διεθνές έγκλημα, το έγκλημα στον κυβερνοχώρο». Υιοθετήθηκε μάλιστα, η «Στρατηγική Ενάντια στα Ναρκωτικά των Κρατών-Μελών του SCO για το 2011-2016». Επίσης, 2. «...η δημιουργία πολιτικών, κοινωνικών και άλλων συνθηκών που σκοπό έχουν να προλάβουν την αναζωπύρωση της ακραίας (εξτρεμιστικής) ιδεολογίας, της τρομοκρατικής προπαγάνδας...» (SCO, 2011, VII), 3. «Η βελτίωση των επιπέδων ζωής και ευημερίας των πολιτών των κρατών-μελών του Οργανισμού...» (SCO, 2011, VIII), με την ενθάρρυνση της συνεργασίας, των πρωτοβουλιών και «κοινών έργων ανάπτυξης σε τομείς όπως οι μεταφορές, οι επικοινωνίες, η αγροτική παραγωγή, οι τεχνολογίες εξοικονόμησης ενέργειας, το εμπόριο, ο τουρισμός» (SCO, 2011, VIII), αλλά και της πολιτιστικής συνεργασίας και επικοινωνίας των λαών (SCO, 2011, IX). Οι στόχοι σε πρώτη ανάγνωση ίσως να δείχνουν γενικοί και επαναλαμβανόμενοι, όμως με βάση τα δεδομένα που έχουν διαμορφωθεί στην Κεντρική Ασία και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή, από την πορεία του πρώτου στόχου θα εξαρτηθεί η εξέλιξη όχι μόνο των άλλων δύο, αλλά και της πορείας του SCO, με γνώμονα τις 2 σημαντικότερες προκλήσεις που θα κληθεί να αντιμετωπίσει το ερχόμενο χρονικό διάστημα, πλην του Αφγανιστάν (που ήδη εκτέθηκε), για τη διατήρηση της ασφάλειας και σταθερότητας: της διεύρυνσης και της εξέλιξής του. Δύο προκλήσεις σχεδόν αλληλένδετες μεταξύ τους για λόγους που αναλύονται στο επόμενο κεφάλαιο.

8.B ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ...

8.B.1 Ασφάλεια & Διεύρυνση: Παράλληλη πορεία;

Αν πρέπει να δοθεί έμφαση σε κάποια σημεία της Διακήρυξης της Αστάνα 2011, τα οποία προδιαθέτουν για προσαρμογές και αλλαγές στον SCO, αυτά είναι τρία:

1^ο. Οι αρχηγοί των κρατών-μελών αποτύπωσαν στη Διακήρυξη, «...τη βαθιά τους ανησυχία για την αστάθεια στη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή, καλώντας [τους εμπλεκόμενους] για την ταχύτερη δυνατή σταθεροποίηση της κατάστασης στην περιοχή. Τα κράτη-μέλη του SCO υποστηρίζουν την κίνηση των κρατών της περιοχής προς την δημοκρατική ανάπτυξη με σεβασμό στις εθνικές τους πραγματικότητες, καθώς και τα πολιτιστικά, ιστορικά χαρακτηριστικά...», [υποστηρίζοντας πως] «...οι εσωτερικές συγκρούσεις και κρίσεις θα πρέπει να επιλύονται αποκλειστικά με ειρηνικά μέσα, μέσω πολιτικού διαλόγου...», εκτιμώντας ότι «...η διεθνής κοινότητα οφείλει να δρα προς την κατεύθυνση της διευκόλυνσης των διαδικασιών της εθνικής συμφιλίωσης, με βάση την αυστηρή τήρηση του διεθνούς δικαίου, τον πλήρη σεβασμό της ανεξαρτησίας⁹⁷, της κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας, καθώς και με σεβασμό στην αρχή της μη-

⁹⁷ Η υπογράμμιση σε όλα τα σημεία ανήκει στη γράφουσα.

ανάμιξης στις εσωτερικές υποθέσεις όλων των κρατών...» και υπογραμμίζοντας, «...την ανάγκη για διακοπή της στρατιωτικής αντιπαράθεσης στη Λιβύη και την αυστηρή τήρηση των ψηφισμάτων 1970 και 1973 της Γ.Σ. των Ηνωμένων Εθνών από όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη» (SCO, 2011, III). Παράλληλα εξέφρασαν την ετοιμότητά τους να συνεργαστούν με άλλα μέλη της διεθνούς κοινότητας για την επίτευξη της ειρήνης, της σταθερότητας και ανάπτυξης σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, «**προάγοντας τον εκδημοκρατισμό των διεθνών σχέσεων και τη διαφύλαξη του υπέρτατου ρόλου του διεθνούς δικαίου στις διεθνείς σχέσεις**» (SCO, 2011, III). Όσον αφορά στην περιοχή δραστηριοποίησης του Οργανισμού, τα μέλη του δια της Διακηρύξεως της Συνόδου διατύπωσαν ρητά, την επιθυμία-στόχο για «...**δημιουργία ενός κοινού χώρου ασφάλειας** η οποία θα καλύπτει όλα τα κράτη, συνεργασία και ευημερία στη βάση της αμοιβαίας κατανόησης της σύγχρονης πραγματικότητας και της **απόρριψης των προσπαθειών για την εξασφάλιση της ασφάλειας του ενός σε βάρος των άλλων**» (SCO 2011, III), με ενίσχυση των «...**δεσμών και της συνεργασίας με τα Ηνωμένα Έθνη στον αγώνα κατά των νέων προκλήσεων και απειλών, όπως και στα πεδία της οικονομικής, κοινωνικής, ανθρωπιστικής και πολιτιστικής ανάπτυξης...**», ως την πλέον κατάλληλη και ουσιαστική βάση για κοινή δράση ενάντια στην τρομοκρατία σε διεθνές επίπεδο (SCO, 2011, IV). Δηλαδή, βιώσιμη ανάπτυξη, αντιμετώπιση των παγκόσμιων απειλών αποτελεσματικά, μέσω αλληλεγγύης και συνεργασίας σε ένα χώρο ασφάλειας αδιαίρετο (Chen, 2011). Επίσης,

2°. Τα κράτη-μέλη στηρίζουν τη «**δημιουργία Ζώνης Ελεύθερης από Πυρηνικά Όπλα στην Κεντρική Ασία**, [ως] σημαντικό στοιχείο για τη διαφύλαξη της περιφερειακής ειρήνης και ασφάλειας που μπορεί να συμβάλει σημαντικά στη [...] μη-διάδοση των πυρηνικών και στην ανύψωση του επιπέδου της περιφερειακής και διεθνούς ασφάλειας» [και πιστεύουν], «...**ότι μια μονομερής και απεριόριστη συσσώρευση αντιπυραυλικής άμυνας από μια συγκεκριμένη χώρα ή μια μικρή ομάδα χωρών, μπορεί να βλάψει τη στρατηγική σταθερότητα και τη διεθνή ασφάλεια**» (SCO, 2011, V). Προτίθενται μάλιστα να υπογράψουν σχετικό Πρωτόκολλο στη Συνθήκη για Εγκαθίδρυση Ζώνης Ελεύθερης από Πυρηνικά όπλα στην Κεντρική Ασία από όλα τα μέλη.

3°. Εκφράζοντας τη στήριξή τους προς το «**φιλικό Αφγανιστάν**» και τις προσπάθειές του για ανοικοδόμηση, δηλώνουν την επιθυμία τους να «...**καταστεί ανεξάρτητο, ουδέτερο, ειρηνικό και ευημερές κράτος**, [καθώς] η επίτευξη της ειρήνης και σταθερότητας στο Αφγανιστάν, είναι ένας από τους κυριότερους παράγοντες διασφάλισης της περιφερειακής και διεθνούς ασφάλειας» (SCO, 2011, VII).

Αυτές οι διατυπώσεις μόνο ευχολόγια δεν μπορούν να χαρακτηριστούν, αφού η αιτία ανάδειξής τους εντοπίζεται στις απειλές για την ασφάλεια, που προέρχονται κυρίως από το Αφγανιστάν. Η 10χρονη παρουσία του Οργανισμού στη διεθνή σκηνή, υπάρχει

παράλληλα με τη σχεδόν 10ετή παρουσία της Αμερικής στο Αφγανιστάν και «εξ' αιτίας» αυτού, στην Κεντρική Ασία (Μέρος Α'). Αν και η Al Qaeda έχασε την κεφαλή της και το καθεστώς των Ταλιμπάν συνετρίβη, εξακολουθούν να αποτελούν απειλή, ενώ η κατάσταση έχει επιδεινωθεί, όπως εκτέθηκε στο Κεφ. «7.ΣΤ.2 ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ: Μια πληγή ανοιχτή...». Η έκκληση για ένα ουδέτερο Αφγανιστάν υπονοεί την επιθυμία αποτροπής δημιουργίας μόνιμων βάσεων των ΗΠΑ στη χώρα (για τις βάσεις ΗΠΑ-Ρωσίας μια εικόνα δίνεται στο Παράρτημα Ι, Χάρτης 7) η πρόταση στηρίζεται και από τον πρόεδρό του Hamid Karzai, ακόμη κι αν οι ΗΠΑ συζητούν ενεργά μια συμφωνία στρατηγικής εταιρικής σχέσης μαζί του μετά το 2014 και μάλιστα όταν η συμφωνία αυτή περιλαμβάνει σχέδια των ΗΠΑ για (πιθανή) επέκταση και στην Κεντρική Ασία της, ήδη δημιουργούμενης αντιπυραυλικής ασπίδας του NATO στην Ανατολική Ευρώπη (Walberg, 2011). Σχέδια τέτοιου τύπου είναι επικίνδυνα και ικανά να υπονομεύσουν τη στρατηγική σταθερότητας και τη διεθνή ασφάλεια· η Ρωσία εξασφάλισε άνετα τη στήριξη της Συνόδου, εναντίον μιας μονομερούς δημιουργίας συστημάτων αντιπυραυλικής άμυνας, αφού η βούληση να παγώσουν ή ακυρωθούν οι δραστηριότητες περαιτέρω εμπλοκής των ΗΠΑ στην Κεντρική Ασία, είναι κοινή για όλες τις δυνάμεις και τα κράτη της περιοχής⁹⁸. Όπως δήλωσε όμως ο πρόεδρος του Καζακστάν Nazarbayev, «ο SCO θα αναλάβει την ευθύνη για πολλά θέματα στο Αφγανιστάν μετά την αποχώρηση των συμμαχικών δυνάμεων το 2014» (Walberg, 2011), στο οποίο ήδη οικοδομούν οι δύο δυνάμεις την επιρροή τους, η Κίνα στον τομέα της εξόρυξης του ορυκτού πλούτου και οι δύο σε έργα υποδομής, καθώς επίσης και στη συνεργασία με τις δυτικές δυνάμεις για την καταπολέμηση της διακίνησης ναρκωτικών. Ως τότε, οι ΗΠΑ έχουν το περιθώριο να προχωρήσουν στις επόμενες τακτικές κινήσεις της στρατηγικής τους, ώστε να εξασφαλίσουν πάση θυσία την παραμονή τους στην Κεντρική Ασία. Ένα από τα εμπόδια που έχουν μπροστά τους είναι η αδυναμία τους να ελέγξουν, ή να προκαλέσουν ρήξη στον SCO, τον οποίο αμφισβητούν και φοβούνται πως δημιουργεί ασιατικό μέτωπο εναντίον τους. Το ενδιαφέρον τους για τις Συνόδους Κορυφής του SCO ως «εταίρος» ή (ακόμη καλύτερα) ως παρατηρητής, αποκαλύπτει περισσότερο την αδυναμία της CIA να «ραγίσει» στην εσωτερική λειτουργία του SCO, ακόμη και μέσω πρώην «συμμάχων» της όπως το Αφγανιστάν, το Πακιστάν και η Μογγολία, παρά την επιθυμία της να βρίσκεται σε δημιουργικό «διάλογο» με τα μέλη του SCO και τους παρατηρητές (Madsen, 2011). Αυτό προφανώς είναι γνωστό στα μέλη του SCO, γι' αυτό και η αίτησή τους για καθεστώς εταίρου ή παρατηρητή μένει ακόμη γράμμα νεκρό. Μετά τη σχέση παρατηρητή που απέκτησαν το Ιράν, το Πακιστάν, η Ινδία και η Μογγολία και την ειδική σχέση με το Αφγανιστάν, η Λευκορωσία και η Σρι Λάνκα έγιναν εταίροι στο διάλογο, ενώ υπάρχουν

⁹⁸ Πολύ πρόσφατα, ο νεο-εκλεγής Πρόεδρος του Κιργιστάν Almazbek Atambaev, δήλωσε στην πρώτη του συνέντευξη ότι θέλει οι δυνάμεις ΗΠΑ και το NATO να εγκαταλείψουν την αεροπορική βάση που διατηρούν στο Μανάς, γνωστό ως «Διαμετακομιστικό Κέντρο στο Μανάς», μετά την λήξη της μίσθωσης το 2014 (Najibullah, 2011), παρόλο που υπάρχουν φωνές εντός του Κιργιστάν, που προσπαθούν να υποδείξουν ότι στα πλαίσια του νέου Συντάγματος της χώρας δεν έχει την εξουσία να κλείσει τη βάση (Madsen, 2011).

σκέψεις και συζητήσεις να λάβει την ιδιότητα αυτή και η Τουρκία, λόγω των ιστορικών, πολιτιστικών δεσμών της με τα κράτη της Κεντρικής Ασίας, αλλά και για λόγους στρατηγικής, γεγονός στο οποίο συμφωνούν Μόσχα και Άγκυρα, ανεβάζοντας την ανησυχία της Ουάσιγκτον και του Τελ Αβίβ (Madsen, 2011). Ανησυχία βάσιμη καθώς η Τουρκία είναι και μέλος του NATO, που όμως στις τελευταίες επιχειρήσεις στο Ιράκ αρνήθηκε να παράσχει το αεροδρόμιο του Ιντσιρλίκ, προς διευκόλυνση της διεξαγωγής τους (Κοτζιάς, 2011). Το σημαντικό είναι πως ο τρόπος εμπλοκής και παρέμβασης των ΗΠΑ στις υποθέσεις των κρατών της Κεντρικής Ασίας, έχει λειτουργήσει υπέρ της κινητοποίησης του SCO προς την κατεύθυνση της εξεύρεσης λύσης για τον έλεγχο των κινήσεών τους, μία εκ των οποίων είναι ο «έλεγχος» και η συνεργασία με όλα τα κράτη που μπορούν να τεθούν ή ήδη έχουν τεθεί στο στόχαστρο των ΗΠΑ, (κυριολεκτικά ως επικίνδυνα κράτη και μεταφορικά για συνεργασίες), πράγμα που μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της διεύρυνσης του SCO ώστε να τα συμπεριλάβει. Ταυτόχρονα, αυτή η προοπτική λειτουργεί ως κίνητρο και για τις ΗΠΑ να μείνουν στην Ασία, ώστε να ελέγξουν ή να προλάβουν, και αν μπορούν να σπάσουν, ένα πιθανό «ασιατικό μέτωπο» εναντίον τους υπό την ηγεσία Ρωσίας-Κίνας. Κατά κάποιο τρόπο η δράση τους και η εξέλιξη της διεύρυνσης του SCO είναι αλληλένδετες. Τι θα κάνει ο SCO; Η αναβολή της διεύρυνσης είναι μία λύση, είναι όμως η καλύτερη; Αν θέλει να προλάβει δυσάρεστες εξελίξεις, η διεύρυνση είναι μάλλον μονόδρομος. Επίσης, μια διεύρυνση θα ήταν προαπαιτούμενη και για την κάθετη ανάπτυξη του Οργανισμού, κάτι που το επιθυμούν και η Ρωσία και η Κίνα, ενώ θα έστελνε ένα ισχυρό μήνυμα ενάντια σε κάθε ενδεχόμενη εκδήλωση απειλητικής τακτικής ή πολιτικής (Pikayev, 2008). Ωστόσο, δεν είναι απλό θέμα. Έχει «αγκάθια» που πρέπει να αφαιρέσει, πέραν του προφανούς: ποιους θα δεχτεί ως μέλη, πότε και με ποια σειρά; Οι Παρατηρητές του, όντας στη λίστα αναμονής, τον φέρνουν ενώπιος-ενωπίω με...

Σοβαρά διλήμματα:

Ο φόβος για το χάος στο οποίο κινείται το Αφγανιστάν, η ασάφεια στη στάση που τηρούν οι ΗΠΑ στο θέμα αποχώρηση-παραμονή τους, το ενδεχόμενο επέκτασης του προγράμματός τους αντι-πυραυλικής άμυνας ή της δημιουργίας βάσεων εκεί, η επιφυλακτικότητά τους να δεχθούν ενεργό συνεργασία με τον SCO για τη λήξη του ζητήματος «Αφγανιστάν» και οι κίνδυνοι των απειλητικών παραμέτρων του (ναρκωτικά, εμπόριο όπλων, πάταξη ακραίων ισλαμικών θυλάκων), ενεργοποίησαν τη διαδικασία αλλαγών. Με την Ινδία, το Πακιστάν και το Ιράν ως πλήρη μέλη, η εξεύρεση λύσης θα διευκολυνόταν σημαντικά, ενώ το κύρος του και οι οικονομικές του δυνατότητες, θα έπαιρναν άλλες διαστάσεις. Όμως...

Όσον αφορά στην **Ινδία και στο Πακιστάν** ετίθεντο τα εξής τρία ζητήματα: α/ των **πυρηνικών συμφωνιών**. Ως θέμα ενδιαφέρει κυρίως τη Ρωσία, η οποία έχει υπογράψει με τις ΗΠΑ τη Συνθήκη Μη-διάδοσης Πυρηνικών Όπλων του 1968, ενώ Ινδία και

Πακιστάν δεν έχουν υπογράψει, παρότι είναι πυρηνικές δυνάμεις (Troitskiy, 2007, σελ.40, Rousseau, 2011). β/ Τα κράτη της Κεντρικής Ασίας αντιτίθονταν στην αποδοχή τους ως πλήρη μέλη, γιατί αυτό θα ανέκοπτε την δική τους επιρροή στον Οργανισμό και ίσως τα υποβάθμιζε σε διαμετακομιστικά εδάφη για τις οικονομικές δεσμεύσεις άλλων κρατών. γ/ Ρωσία-Κίνα, ανησυχούν για το ενδεχόμενο η σύγκρουση τους για το Κασμίρ να μεταφερθεί εντός του SCO λόγω της πλήρους συμμετοχής τους, γεγονός που θα μπορούσε να λειτουργήσει διασπαστικά στην ενότητα του Οργανισμού, καλώντας τα να επιλέξουν πλευρά στήριξης (Toliron, 2005, σελ.21, Plater-Zyberk, 2007, σελ.6, Rousseau, 2011). Αναμφισβήτητα θα ήταν εξαιρετική νίκη για τον SCO αν κατάφερνε να δημιουργήσει εκείνες τις προϋποθέσεις ώστε να επιλυθούν οι διαφορές μεταξύ Νέου Δελχί και Ισλαμαμπάντ. Ίσως ο SCO ως διάυλος επικοινωνίας, διαλόγου και με επιτυχές παρελθόν στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης να βοηθούσε στην πρόοδο του θέματος. Όμως ο SCO για την ώρα δεν θέλει να ρισκάρει να αναμιχθεί, ώστε να μη καταστεί ούτε θύμα, ούτε διαιτητής (Plater-Zyberk, 2007, σελ.: 7).

Ιράν: πρόκειται για την πιο αμφίσημη υποψηφιότητα. Θεωρητικά, την υποψηφιότητά του στηρίζει περισσότερο το Τατζικιστάν. Μπορεί το Καζακιστάν, το Κιργιστάν και το Ουζμπεκιστάν να αισθάνονται πιο κοντά στην Τουρκία, ως γεωπολιτικό αντίπαλο του Ιράν, όμως δεν θα αντιμετώπιζαν αρνητικά την πλήρη συμμετοχή του, πλην ίσως του Ουζμπεκιστάν, το οποίο ενδεχομένως να έγειρε αντιρρήσεις, λόγω των περίπλοκων σχέσεων του με το Τατζικιστάν, στο οποίο δεν θα ήθελε να δώσει τη δυνατότητα να ενισχύσει τη θέση του εντός του SCO, σε περίπτωση διαφωνιών (Pikayev, 2008). Στα υπέρ της υποψηφιότητάς του συγκαταλέγονται, η προβολή της Ρωσικής και Κινεζικής δύναμης στον Περσικό κόλπο πρωτίστως (και στον Ινδικό ωκεανό δευτερευόντως), η ενισχυμένη θέση που θα διαμόρφωνε ο SCO στο θέμα του Αφγανιστάν και στο Ιράκ, η εμπλοκή της Τεχεράνης σε ένα ευνοϊκότερο πλαίσιο διαλόγου και συνεργασίας σε σημαντικά θέματα οικονομικών, ενέργειας και ασφάλειας. Τέλος, με την αποδοχή του θα πρόσφερε ίσως ως αντάλλαγμα στη Ρωσία, μια πλήρη συμμετοχή στον Οργανισμό της Ισλαμικής Συνδιάσκεψης (Organization of the Islamic Conference, OIC), ενδεχόμενο σημαντικό για τις εσωτερικές της σχέσεις με τις Μουσουλμανικές εθνικές ομάδες και κοινότητες (Pikayev, 2008). Από την άλλη πλευρά, μια άνευ όρων αποδοχή του θα μπορούσε να εκληφθεί ως πολιτική στήριξη Ρωσίας και Κίνας προς το αμφιλεγόμενο καθεστώς του Ιράν, θα δημιουργούσε ρωγμές στη συντονισμένη πολιτική των μεγάλων δυνάμεων όσον αφορά στο πυρηνικό του πρόβλημα, που ίσως με τη σειρά του μεταφραζόταν από την Τεχεράνη ως πράσινο φως στις πυρηνικές της φιλοδοξίες· επίσης, ίσως επιφόρτιζε με επιπρόσθετη ευθύνη τις Ρωσία και Κίνα να παράσχουν οικονομική, πολιτική και ασφαλιστική κάλυψη, ώστε να αντιμετωπίσουν τη Δυτική ή Ισραηλινή πίεση και δεδομένου ότι ο SCO δεν είναι στρατιωτική συμμαχία ο ρόλος του και η νομιμότητά του θα υπονομευόταν, αν τα κράτη-μέλη του δεν ελάμβαναν επαρκή

βοήθεια σε περίπτωση απειλής στρατιωτικής επίθεσης (Pikayev, 2008). Το Ιράν σαφώς και ελπίζει σε υποστήριξη, ενάντια στις πολιτικές και οικονομικές πιέσεις των ΗΠΑ ή στις ασφυκτικές κυρώσεις που η χώρα υφίσταται. Για την ώρα η υποψηφιότητά του για πλήρες μέλος παραμένει «παγωμένη», καθώς τυπικά εμπίπτει στην απαγόρευση του SCO για τα υποψήφια μέλη, «να μην υφίστανται κυρώσεις από τα Ηνωμένα Έθνη, ή εμπλέκονται σε ένοπλη σύγκρουση» (Radyuhin, 2011). Ουσιαστικά αυτή η τυπική προϋπόθεση, κρύβει καλά την επιθυμία των μελών να μην λειτουργεί προκλητικά ο SCO, να μην αμφισβητηθεί η αξιοπιστία του, η υπευθυνότητά του ως διεθνής παράγοντας και να μην θεωρηθεί ως αντι-δυτικός (Lukyanov, 2011, Rousseau, 2011), γιατί αυτό θα μπορούσε να διαταράξει τις σχέσεις του με τη Δύση· ιδιαίτερα τα κράτη της Κεντρικής Ασίας, που θα έβλεπαν την πολυδιάστατη πολιτική τους να κινδυνεύει (Oldberg, 2007, σελ.40). Ως εκ τούτου, η Μογγολία, κυρίως όμως η Ινδία και το Πακιστάν αποτελούν τους πιο αξιόπιστους υποψηφίους (Radyuhin, 2011).

Χρονικά, η πρώτη αλλαγή που αποτέλεσε και προάγγελο της επόμενης, υπήρξε η αλλαγή της στάσης της Ρωσίας απέναντι στο Πακιστάν. Η Ρωσία με δήλωση του προέδρου Medvedev στήριξε την αναβάθμισή του σε πλήρες μέλος του SCO «...μαζί με άλλα υποψήφια κράτη»⁹⁹, το Μάιο 2011, ένα μήνα δηλ. πριν τη Σύνοδο της Ασάνα και σε συνέχεια της συνάντησης που είχαν οι ηγέτες Ρωσίας και Πακιστάν στη Μόσχα, αποκαλύπτοντας τη στροφή στη στάση της και δίνοντάς του ένα ακόμη κίνητρο να παίξει πιο εποικοδομητικό ρόλο στο θέμα του Αφγανιστάν. Η δεύτερη, είναι η υιοθέτηση διαδικασιών και υποχρεώσεων μέσω του Μνημονίου Υποχρεώσεων μιας Υποψήφιας Χώρας που αιτείται τη Συμμετοχή στον SCO (SCO, 2011a), η οποία κατέρριψε τον τυπικό ισχυρισμό, οπότε σύμφωνα με τη Διακήρυξη της Συνόδου των Πρωθυπουργών¹⁰⁰ στην Αγία Πετρούπολη, ο SCO σύντομα θα ανοίξει τις πόρτες του. Η τρίτη και αρκετά καθοριστική εξέλιξη για ότι πρόκειται να γίνει, έχει να κάνει με τις τελευταίες εξελίξεις στο θέμα του Ιράν. Μετά την τελευταία ανακοίνωση της κυβέρνησης της Τεχεράνης για την πρόοδο του πυρηνικού της προγράμματος, το Ισραήλ επανέλαβε τις απειλές προληπτικής επίθεσης εναντίον του, με την κάλυψη της Σαουδικής Αραβίας και έχοντας ήδη διεξάγει τα τελευταία χρόνια έναν διπλωματικό αγώνα προκειμένου να αμβλύνει τις ενστάσεις, ή ακόμη και να εξασφαλίσει τη στήριξη των διπλωματικών κύκλων και καναλιών επιρροής στις ΗΠΑ, για τα σχέδιά του (Madsen, 2011). Στο ενδεχόμενο μιας τέτοιας κίνησης από πλευράς του Ισραήλ, ο SCO δεν είναι στρατιωτική συμμαχία για να κινηθεί κατά τα πρότυπα του NATO, όπου όπως ήδη αναφέρθηκε πιο πάνω (7.E.2 SCO & NATO), επίθεση κατά ενός εταίρου λογίζεται ως επίθεση κατά ολόκληρου του SCO και προϋποθέτει απάντηση από τον θιγόμενο ή όλο τον Οργανισμό. Όμως, θα επέφερε σίγουρα απάντηση από πλευράς της Τεχεράνης και πιθανόν κλιμάκωση, με

⁹⁹ Σύμφωνα με δήλωση του προέδρου της Medvedev κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του προέδρου του Πακιστάν Asif Ali Zardari στη Μόσχα το Μάιο 2011 (Παρατίθεται στο Radyuhin, 2011, επίσης, Lukyanov, 2011).

¹⁰⁰ Σύμφωνα με τον Καταστατικό Χάρτη του SCO, η Σύνοδος των Πρωθυπουργών των κρατών-μελών λειτουργεί προπαρασκευαστικά για την επόμενη Σύνοδο των Αρχηγών (βλ. Δομή του SCO, Κεφ.7.A.2).

ανυπολόγιστες συνέπειες για όλη την περιοχή της Κεντρικής Ασίας - Μέσης Ανατολής, (ρήξη της ασφάλειας, αποσταθεροποίηση, διατάραξη εμπορικών-οικονομικών-ενεργειακών συναλλαγών κλπ. είναι μερικές) και για τον ίδιο τον SCO.

Με γνώμονα τους μέχρι στιγμής συμβιβασμούς των μελών προς όφελος της μεταξύ τους ισορροπίας, η αναβάθμιση της Ινδίας και του Πακιστάν σε πλήρη μέλη έχει σοβαρές πιθανότητες αν δεν είναι σχεδόν σίγουρη, ίσως με κάποιες προϋποθέσεις για την εξέλιξη ή διευθέτηση των διαφορών που χωρίζουν τα δύο κράτη, ώστε αυτές να μη μεταφερθούν εντός του Οργανισμού και προκαλέσουν ρήξη, ή περιπλέξουν τη στρατιωτική συνεργασία μεταξύ τους. Η είσοδος της Ινδίας στον SCO θα ενισχύσει αποφασιστικά την επιρροή του και θα στρέψει το βλέμμα της προς την Ευρασία¹⁰¹. Η συμμετοχή της θα λειτουργούσε θετικά προς την κατεύθυνση της εξομάλυνσης των σχέσεων με την Κίνα και θα μπορούσε να αποτελέσει αφορμή για μία νέα συμφωνία μη διάδοσης πυρηνικών όπλων, ή για τη δημιουργία μιας αντιπυρηνικής ζώνης στην Κεντρική Ασία. Με αυτό το σκεπτικό θα μπορούσαν να εργαστούν περιφερειακά ώστε να συμπεριληφθεί κατόπιν εγγυήσεων και το Ιράν, δίνοντας «σάρκα και οστά» στη Διακήρυξη της Συνόδου¹⁰². γ/ Αν σε αυτή την προοπτική προστεθεί και το πλεονέκτημα της ενεργειακής συνεργασίας, δηλ. πέραν των έργων που έχουν προγραμματιστεί, αν ο αγωγός φυσικού αερίου που ήδη κατασκευάζεται, συνέδεε στην τελική του μορφή το Ιράν, το Πακιστάν, την Ινδία και την Κίνα, θα βοηθούσε ενδεχομένως να ξεπεραστεί η Ινδο-Πακιστανική εχθρότητα και να εδραιωθεί η συνεργασία, σε μια βάση ικανοποίησης αμοιβαίων συμφερόντων, σε ολόκληρη την περιοχή (μία εικόνα δίνεται στο Παράρτημα I, Χάρτη 6).

Μετά την αλλαγή στάσης της Ρωσίας και την έμφαση που δόθηκε στην περιφερειακή συνεργασία, το Πακιστάν δεσμεύτηκε να συνεργαστεί με τα μέλη του SCO για την επίτευξη ειρήνης στην περιοχή, στη χρηματοδότηση κοινών επιχειρήσεων στον τομέα της ενέργειας, των υποδομών, της εκπαίδευσης, της επιστήμης και της τεχνολογίας, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο λιμάνι Γκουαντάρ το οποίο επιθυμεί να γίνει ο κόμβος που θα συνδέει τον Ινδικό ωκεανό με την Κεντρική Ασία (Walberg, 2011). Το παράδοξο για το Πακιστάν και το Ιράν είναι πως και τα δύο κράτη έχουν δεχτεί απειλή πολέμου από τις ΗΠΑ (Madsen, 2011), οπότε το ενδεχόμενο η συμμετοχή τους να δράσει ανασταλτικά και προληπτικά σε οποιοδήποτε τέτοιο ενδεχόμενο δίνει ιδιαίτερο βάρος στην υποψηφιότητά τους. Όσον αφορά στο Αφγανιστάν, σε μια προσπάθεια να δώσουν ώθηση στη μεγαλύτερη εμπλοκή και ευκαιρία στην εξεύρεση λύσης, το ενδεχόμενο χορήγησης καθεστώτος παρατηρητή, όχι απλά δεν αποκλείεται αλλά και

¹⁰¹ Σύμφωνα με τον Alexander Lukin, «Γεωπολιτικά, η υπαγωγή της Ινδίας θα αναπροσανατολίσει τα συμφέροντά της από τη Δύση προς τη Ρωσία και τα ασιατικά κράτη» (Παρατίθεται, στο Radyuhin, 2011).

¹⁰² Αν κατάφεραν να πείσουν το Ιράν να σταματήσει το πυρηνικό του πρόγραμμα, εγγυόμενοι κατά κάποιο τρόπο την προστασία του έναντι μιας επίθεσης, μπορούν να αναστείλουν τους ισχυρισμούς περί πυρηνικών του και να προχωρήσουν στη δημιουργία αντι-πυρηνικής ζώνης. Το γεγονός αυτό, θα «έλυne τα χέρια» όχι μόνο στον SCO, αφού με την επακόλουθη άρση των κυρώσεων μπορεί να γίνει μέλος του, αλλά και στις ΗΠΑ που δέχονται τις πιέσεις του Ισραήλ (Madsen, 2011), είτε να αναλάβουν οι ίδιες οι ΗΠΑ μια επιχείρηση, είτε να στηρίξουν το Ισραήλ σε μια επίθεση εναντίον του Ιράν.

αυτό έχει αυξημένες πιθανότητες. Η Τουρκία επιθυμεί να ενδυναμώσει τη συνεργασία της με τον SCO, για λόγους οικονομικής, ενεργειακής και πολιτικής στρατηγικής, αλλά και διότι έχει κουραστεί από την ισραηλινή ανάμιξη στις εσωτερικές και εξωτερικές υποθέσεις της, όπως καταδεικνύεται από την αιματηρή ισραηλινή επίθεση στο τουρκικό σκάφος βοήθειας στη Γάζα «Mavi Marmara», από την υποστήριξη που παρέχει η Μοσάντ στις κουρδικές τρομοκρατικές επιθέσεις του PKK στην Τουρκία, ή την εμπλοκή του στο λεγόμενο «βαθύ κράτος» (Madsen, 2011). Λαμβάνοντας υπόψη και όσα έχουν ήδη αναφερθεί, οι πιθανότητες δημιουργίας εταιρικής σχέσης είναι και στη δική της περίπτωση, ιδιαίτερα αυξημένες.

Δεδομένων των ανοιχτών θεμάτων των υποψηφιοτήτων, θα μπορούσαν ενδεχομένως να συζητηθούν κάποιες συνθήκες προσχώρησης, αντί της «δωρεάν εισόδου». Δηλαδή, θα μπορούσε να καθοριστεί ένα πρακτικό όφελος για τα 6 μέλη. Στην περίπτωση του Ιράν για παράδειγμα, μπορεί ο SCO να εγείρει απαιτήσεις ευθυγράμμισης της πολιτικής του με τα συμφέροντα των άλλων μελών, προκειμένου να αποφευχθούν δυσάρεστα ενδεχόμενα όπως η έκφραση αλληλεγγύης, όταν το Ιράν ενεργεί αντίθετα με τη θέση των άλλων μελών, ή για το πυρηνικό του πρόβλημα. Μια τέτοια στρατηγική θα παρείχε την απαραίτητη συνεργασία στις τρέχουσες διεθνείς προσπάθειες για την επίλυση του ιρανικού πυρηνικού ζητήματος με πολιτικά μέσα, χωρίς να εκληφθεί ως ανάμιξη σε εσωτερικά του θέματα, καθώς και για την επίτευξη ενός διακανονισμού της Αραβο-Ισραηλινής διένεξης (Pikayev, 2008). Η πλήρης ένταξη είναι ένα κίνητρο για το Ιράν, χωρίς ταυτόχρονα να θεωρείται ως αποδοχή και παρότρυνση για τη συνέχιση της πολιτικής του.

Οι κινήσεις του SCO στη «σκακιέρα» της Κεντρικής Ασίας, γίνονται με γνώμονα την αποτροπή και την πρόληψη, στη βάση της συνεργασίας και όχι με ανταγωνισμό όπλων, όπως κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Και αυτό δεν θα πάψει, όπως δεν θα πάψει να στηρίζει τα «πόδια» του στους δύο πυλώνες που τον θεμελίωσαν: τη συνεργασία για την ασφάλεια και την οικονομική ανάπτυξη, οι οποίοι αποτελούν, σύμφωνα με τον πρώην ΓΓ του Zhang Deguang, τους «δύο τροχούς» του SCO (Walberg, 2011). Όπως φάνηκε μάλιστα και σε αυτή την κρίσιμη Σύνοδο της Αστάνα του 2011, θα συνεχίσουν την ταυτόχρονη κίνησή τους, διατηρώντας τον ίδιο, αργό και σταθερό ρυθμό για το όχημα του Οργανισμού, για λόγους που εκτίθενται στο επόμενο κεφάλαιο.

8.B.2 Αμυντική Συμμαχία, Εμπορική συνεργασία, ή Club Ενέργειας;

Αμυντική Συμμαχία ή Εμπορική Συνεργασία;

Ο SCO έθεσε εξ' αρχής το θέμα της ασφάλειας και της σταθερότητας ως πρωτεύον, δουλεύοντάς το με γνώμονα τη θεραπεία των αιτιών και την πρόληψη επιδείνωσης των ανοιχτών θεμάτων. Η προσοχή του στα δέκα χρόνια της λειτουργίας του

επικεντρώθηκε σε τομείς ήπιας ισχύος όπως, η περιφερειακή οικονομική συνεργασία για την ανάπτυξη και την οικονομική άνοδο, οι κοινωνικές πρωτοβουλίες για τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών, όπως το «τραίνο της υγείας» ή η ανακούφιση από τα αποτελέσματα καταστροφών και οι στρατιωτικές ασκήσεις. Οι δραστηριότητές του αυτές είναι σημαντικές για την νομιμοποίησή του στην ευρύτερη κοινή γνώμη, για τη δημιουργία καλύτερων συνθηκών ζωής, οικονομίας και ασφάλειας, ώστε να μειωθούν οι κοινωνικές αναταραχές. Κατά τη διάρκεια της Συνόδου της Αστάνα το 2011, έκανε ένα ακόμη βήμα υπογράφοντας με το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC) στο Καζακστάν, συμφωνία για την καταπολέμηση των ναρκωτικών, του οργανωμένου εγκλήματος, του εμπορίου λευκής σαρκός και της διεθνούς τρομοκρατίας. Στη Σύνοδο της Αστάνα επίσης, τα μέλη αναφέρθηκαν με ανησυχία, στο ενδεχόμενο η «Αραβική Άνοιξη» να έχει αντίκτυπο στην περιοχή, κυρίως στο Ουζμπεκιστάν, το πιο πυκνοκατοικημένο κράτος της Κεντρικής Ασίας (Walberg, 2011). Σύμφωνα με τον Aleksandr Lukin, *«με δεδομένη την απρόβλεπτη κατάσταση που μπορεί να προκύψει στην Κεντρική Ασία όπου κάποιος δεν μπορεί να αποκλείσει γεγονότα παρόμοια της «Αραβικής αφύπνισης...»*, ο SCO θα κληθεί να αποδείξει την αξία του ως *«...ο πιο αντιπροσωπευτικός περιφερειακός οργανισμός»* (Radyuhin, 2011). Ποιος είναι όμως ο πιο αποτελεσματικός τρόπος να γίνει αυτό;

Αν η συνεργασία επί της πρόληψης και της λήψης μέτρων είναι ο ένας τρόπος για να ενισχυθεί η αίσθηση ασφάλειας μεταξύ των μελών, ο δεύτερος είναι η διεξαγωγή ασκήσεων. Οι ασκήσεις στέλνουν μηνύματα προθέσεων, λειτουργούν υπέρ της μείωσης των εντάσεων, της ενίσχυσης της συμβατότητας των ενόπλων δυνάμεων και των υπηρεσιών επιβολής του νόμου των κρατών-μελών, όντας σε θέση ακόμη και να *«αδρανοποιήσουν το NATO (και την Pax Americana) σε ολόκληρη την ήπειρο»* (Walberg, 2011). Δεν παύουν ωστόσο, να είναι περισσότερο επιδείξεις ικανοτήτων και προόδου (Rousseau, 2011), παρά ασκήσεις ετοιμότητας σε συλλογικό επίπεδο. Και σίγουρα δεν προδιαθέτουν, ούτε συνεπάγονται μια πιο εστιασμένη αμυντική ή στρατιωτική συνεργασία. Επιπροσθέτως, οι μεγάλης κλίμακας πολυεθνικές στρατιωτικές ασκήσεις, δεν μπορούν να κάνουν πολλά για να περιορίσουν τους ανεξάρτητους «καμικάζι αυτοκτονίας» και άλλες μικρής κλίμακας τρομοκρατικές δραστηριότητες. Η δυναμική του SCO έχει κινδυνεύσει μέχρι στιγμής από την αδυναμία του να ενεργήσει με μεθοδικό, συντονισμένο και αποφασιστικό τρόπο. Η έλλειψη συνοχής που έχει παρατηρηθεί ως στιγμής μεταξύ των μελών του και η αμφισημία στη λήψη αποφάσεων, τον έχει οδηγήσει σε μια πολιτική χαμένων ευκαιριών. Και αυτό γιατί δεν μπόρεσε να εκφράσει προς τα έξω μια κοινή άποψη, αποφεύγοντας να πάρει θέση σε κρίσιμα θέματα. Τελευταία έκφανση αυτής της αδυναμίας, είναι η πρόσφατη κρίση του Απριλίου 2010 στο Κιργιστάν, όπου η μόνη συμβολή του ήταν να στείλει παρατηρητές για να ελέγξουν το συνταγματικό δημοψήφισμα που πραγματοποιήθηκε στον απόηχο της εξέγερσης (Rousseau, 2011). Οι

αντιδράσεις του σε γεγονότα σαν αυτό, διαψεύδουν τις δηλώσεις των ηγετών περί εξέλιξής του σε έναν «αποτελεσματικό Οργανισμό δεσμευμένο υπέρ της σταθερότητας και της ευημερίας στην περιοχή» (SCO, 2010, 2011). Ένα από τα ερωτήματα που αποφεύγουν να συζητήσουν οι ηγέτες είναι τι θα γίνει αν πραγματοποιηθεί έστω και μία από τις πράξεις των πολεμικών σεναρίων υπό τα οποία διεξήχθησαν οι ασκήσεις... Ή αν στην επερχόμενη αλλαγή των ηγεσιών το 2012, κάποιο κράτος γνωρίσει εκτεταμένες κι ανεξέλεγκτες ταραχές... Προφανώς, τα πάντα θα εξαρτηθούν από τη στιγμή που θα βρεθούν ενώπιον μιας τέτοιας απειλής. Αν ένα κράτος προσβληθεί και υποχρεωθεί σε απάντηση, το σίγουρο είναι, πως ο SCO θα μεσολαβήσει προτρεπτικά για την κατάπαυση του πυρός και την ειρηνική επίλυση, βασιζόμενος στις αρχές του. Αν όμως μια τέτοια πράξη πάρει έκταση, το πιο πιθανό, είναι να αναλάβει ο CSTO, με τον οποίο ήδη υπάρχει κάποια συνεργασία, ώστε οι έτοιμες δυνάμεις του (οι Συλλογικές Δυνάμεις ταχείας ανάπτυξης, Matveeva & Giustozzi, 2008), να λειτουργήσουν ως ασπίδα. Και αυτό, γιατί ο SCO δεν διαθέτει μόνιμη στρατιωτική δομή ικανή να τεθεί στη διάθεση των χωρών-μελών ανά πάσα στιγμή, αυτόνομη ικανότητα να αναλάβει στρατιωτική δράση, αλλά και την πολιτική βούληση να το πράξει. Με δεδομένη την επέκταση των εμπορικών και ενεργειακών δεσμών και οδών, τίθεται σοβαρά το ερώτημα τροποποίησης της ατζέντας του. Εδώ έγκειται όμως και η βαθιά εσωτερική διάσπαση για το αν θα πρέπει να αναπτύξει μια τέτοια δύναμη, εξελισσόμενος σε αμυντικό θεσμό συλλογικής ασφάλειας (Ρωσία), ή αν θα ενισχύσει περισσότερο την εμπορική-οικονομική του συνεργασία (Κίνα), ή αν συνεχίσει την ίδια πορεία. Όπως είδαμε ήδη, για την Κίνα και τη Ρωσία ο SCO αποτελεί «επένδυση» προς όφελος του κύρους τους· η επιτυχία του προσθέτει στους στρατηγικούς στόχους εμβάθυνσης (Κίνα) και διατήρησης (Ρωσία) της επιρροής και του πολιτικού βάρους τους περιφερειακά στην Ευρασία και παγκόσμια. Ο SCO είναι γι'αυτές ένας «άξονας διευκολύνσεων», όπου συνυπάρχουν σε μια στρατηγική αλληλοσυγκράτησης και αλληλοελέγχου, σε μία σχέση «στρατηγικών διευκολύνσεων», την οποία τα υπόλοιπα μέλη και συμμετέχοντες συνυπογράφουν, καθώς κερδίζουν σε κύρος, α/ συλλογικά, μέσα από τη δράση και τον τρόπο που λειτουργεί και β/ ανεξάρτητα, ως κρατικές οντότητες μέσω της συνεργασίας τους με δύο μεγάλες δυνάμεις (Lo, 2008). Η Μόσχα επιθυμεί τη μετατροπή του SCO σε μια συλλογική δύναμη ασφάλειας στην οποία θα συμπεριλαμβάνεται και η Κίνα. Εξ' αυτού του γεγονότος, προωθεί δυναμικά την ανάληψη ευρύτερων πολιτικο-στρατιωτικών πρωτοβουλιών, ενώ εξακολουθεί να μην επιθυμεί και να μην διαμορφώνει ως ένα βαθμό, μια σαφή πολιτική προς την επίτευξη μιας οικονομικής ολοκλήρωσης, την οποία φοβάται επίσης (Κεφ. 6.A.4 και Παράρτημα VII, «Η Επαναπροσέγγιση Ρωσίας-Κίνας»). Η στάση της αυτή την φέρνει σε αντίθεση με τη στοχευμένη οικονομική συνεργασία, την πολιτική επέκταση της επιρροής και της διείσδυσης του Πεκίνου, μέσω του SCO στην Κεντρική Ασία, χώρο τον οποίο ο κύριος εταίρος και ανταγωνιστής του θέλει να επηρεάζει και να ελέγχει κατ' αποκλειστικότητα.

Επίσης, τάσσεται υπέρ μιας λιγότερο περιοριστικής εταιρικής σχέσης, είτε αυτή αφορά στη στρατιωτική, είτε στην ενεργειακή συνεργασία (Rousseau, 2011), για μια αδέσμευτη πολιτική ώστε να αποφεύγει τυχόν αντιπαραθέσεις με τη Δύση (Mankoff, 2009, σελ.220-221). Το Καζακστάν, το Κιργιστάν, το Τατζικιστάν και το Ουζμπεκιστάν από την άλλη πλευρά, δείχνουν να ανησυχούν περισσότερο για τη δική τους εσωτερική ασφάλεια, παρά για τα επίπεδα ασφαλείας στο άμεσα εξωτερικό τους περιβάλλον. Επιπλέον, συνδεδεμένα σε συλλογική αμυντική συμμαχία με τη Ρωσία μέσω του CSTO, δεν νιώθουν επιτακτική την ανάγκη προώθησης του SCO προς αυτή την κατεύθυνση. Οι επιθυμίες και στρατηγικές των δύο χωρών μπορεί να αποτελούν πηγή πιθανής αποσταθεροποίησης του SCO, εντούτοις συνάδουν στη διατήρηση του περιφερειακού status quo. Οι χειρισμοί της Ρωσίας αντισταθμίζουν τις πολιτικές της Κίνας, ωστόσο οι εσωτερικές αντιφάσεις και ανισορροπίες εμποδίζουν το σχηματισμό ενός σαφούς στρατηγικού οράματος από τον SCO, δίνουν την εντύπωση πως καθίσταται αναποτελεσματικός, κυρίως λόγω των «χλιαρών» αντιδράσεων που ήδη υπήρξαν σε κρίσιμα γεγονότα (Karila, 2010). Ως στιγμή έχει επικρατήσει το Κινεζικό μοντέλο της οικονομικής προόδου, επί του Ρωσικού της προόδου στην ασφάλεια και ο SCO απέχει από το να αποτελεί ή να εξελίσσεται, σε ένα Ευρασιατικό NATO. Οι προκλήσεις της ενσωμάτωσης των διαφορετικών στόχων και στρατηγικών Κίνας και Ρωσίας υφίστανται αδιαμφισβήτητα, οι πράξεις τους όμως, όπως η καλή συνεργασία, οι ασκήσεις ασφαλείας και οι υψηλού επιπέδου δηλώσεις υποστήριξης του SCO, δείχνουν ότι το ζήτημα το έχουν διαχειριστεί με προσοχή και επιτυχή ισορροπία, όχι μόνο ως ζήτημα εθνικών συμφερόντων αλλά και ως ζήτημα κύρους προς τα έξω, καθώς καμιά τους δεν θέλει να συνδέεται με έναν αποτυχημένο οργανισμό. Ως επιχείρημα υπέρ της «οικονομικής κλίσης» του SCO, μπορεί να εκληφθεί η συζήτηση των μελών στη Σύνοδο της Ασάνα του 2011, περί του τρόπου μετάβασης προς ένα νέο παγκόσμιο νόμισμα, ανοιχτό, στηριγμένο στους μεγάλους πόρους του κόσμου και στα πληθυσμιακά κέντρα που εκπροσωπούνται στον SCO. Ο Nazarbayev δήλωσε πως, ένα υγιές υπερεθνικό νόμισμα είναι απαραίτητο και συνέστησε την επιστροφή σε κάποια μορφή του κανόνα του χρυσού: «Ο SCO είναι ικανός να το κάνει. Οι πράξεις swap που έχουμε ξεκινήσει είναι το πρώτο βήμα. Αυτό είναι απαραίτητο για την ίση συνεργασία στο πλαίσιο του SCO» (Walberg, 2011). Αυτό δίνει και μια μικρή γεύση ίσως της δυναμικής του Οργανισμού στο μέλλον. Υπήρξε τέλος και η πρόταση να μετατραπεί ο SCO σε ένα...

Club Ενέργειας (:)

Η ενέργεια είναι ο τομέας που προσφέρει τις μεγαλύτερες δυνατότητες συνεργασίας, δεδομένων των αποθεμάτων των κρατών της Κεντρικής Ασίας και της Ρωσίας σε υδρογονάνθρακες. Ένας πολυμερής οργανισμός που θα ασκούσε νόμιμα, κοινό έλεγχο και συντονισμένη εκμετάλλευση αυτών των πηγών θα μπορούσε να επηρεάσει σοβαρά την παγκόσμια ισορροπία δυνάμεων. Η ευκαιρία έχει ήδη εντοπιστεί

λίγο πολύ από όλα τα μέλη, τους συνεργαζόμενους αλλά και τους εκτός SCO δρώντες ήταν όμως ο Vladimir Putin, ο οποίος από το 2006 επισήμανε ανοιχτά τις δυνατότητες και πρότεινε τη δημιουργία μιας ενοποιημένης αγοράς ενέργειας, ενός Ενεργειακού Club, μέσω της σύναψης προτιμησιακών συμφωνιών μεταξύ των χωρών-μελών του SCO, ελκύνοντας την προσοχή της διεθνούς κοινότητας και εγείροντας ανησυχίες. Η από κοινού ανάπτυξη των ενεργειακών πόρων θα καθιστούσε όλα τα κράτη ενεργειακά αυτόνομα και πιο ανθεκτικά σε εξωτερικούς παράγοντες, μεταβολές και διακυμάνσεις. Στρατηγικά, η ενσωμάτωση θα αποτελούσε ένα επιπλέον κίνητρο για την ανάπτυξη του SCO, δίνοντάς του μεγαλύτερη επιρροή σε διεθνές επίπεδο, όμως προς το παρόν, κάθε χώρα ενεργεί κατά το αποκλειστικό της συμφέρον και αυτό, γιατί τα κράτη της Κεντρικής Ασίας, εξακολουθούν να στοχεύουν στη διαφοροποίηση από τη μακρά κυριαρχία της Ρωσίας επί των αγωγών τους και επιδιώκουν τα μεγαλύτερα δυνατά οφέλη που μπορούν να εξασφαλίσουν από αυτή τη διαφοροποίηση κυρίως, ενώ η Κίνα, με την επιδίωξή της να διατηρήσει σταθερούς τους ρυθμούς ανάπτυξής της, εφαρμόζει μια μορφή πίεσης και δειξοσύνης που δεν αφήνει περιθώρια για την ανάπτυξη συντονισμένων πολιτικών (Rousseau, 2011). Τα θέματα ενέργειας εμπεικλείουν τα κυριαρχικά συμφέροντα εθνικής ασφάλειας κάθε κράτους και είναι από εκείνα που χρειάζονται χρόνο για να επιλυθούν ή να επιτύχουν συμβιβασμούς και συναίνεση. Σε συνέχεια της πρότασης του 2006, ο απεσταλμένος του Ρώσου προέδρου Medvedev στη Σύνοδο του Επιχειρηματικού Συμβουλίου Leonid Moiseyev, δήλωσε πως «το Ενεργειακό Club δεν θα έπρεπε να είναι μια υπερ-οργανωμένη δομή, αλλά ένα πιο ανεπίσημο forum για ανταλλαγή ιδεών περί της ενεργειακής συνεργασίας στην περιοχή» (IEF, 2009). Αυτή η αναδίπλωση στην προσέγγιση του θέματος από Ρωσικής πλευράς, δείχνει πως ως στόχος δεν έχει εγκαταληφθεί, εξακολουθεί να βαραίνει στη Ρωσική πολιτική σκέψη και μέσω της μείωσης των προσδοκιών, καταβάλλονται προσπάθειες να ικανοποιηθούν και οι δύο πλευρές: παραγωγοί και καταναλωτές ενέργειας.

Μια νέα δυναμική θα μπορούσε να αναπτυχθεί στο εσωτερικό του SCO, μόνο μετά από μια ουσιαστική αναδιαμόρφωση των σχέσεων Μόσχας - Πεκίνου, των «συγκλίσεων και αποκλίσεων» τους. Μέχρι τότε, η πορεία του, το κύρος του, η αποτελεσματικότητά του και η ίδια του η επιβίωση, θα εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από το βαθμό της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και κατανόησης σε ό,τι μπορούν να επιτύχουν οι δύο βασικοί εταίροι. Επίσης, στο πόσο αποτελεσματικοί θα αποδειχθούν στην εξισορρόπηση των αναγκών και στην ανταπόκριση επί των προσδοκιών των άλλων μελών του, συνεργαζόμενων και επίδοξων.

8.B.3 Από το προπαρασκευαστικό 2011 στο μεταβατικό 2012...

Το 2011 υπήρξε μια χρονιά ιδιαίτερη, προπαρασκευαστική επερχόμενων αλλαγών. Κινήσεις και δηλώσεις των τελευταίων τριών περίπου χρόνων φέρνουν στο φως προθέσεις και σχέδια που δεν κρίνονται ως ενθαρρυντικά.

Η Σύνοδος της Αστάνα 2011 συγκέντρωσε τους μεγαλύτερους αντιπάλους της αυτοκρατορίας υπό την ηγεσία της Ρωσίας και της Κίνας –ανταγωνιστές και οι ίδιοι μεταξύ τους-, σε μια συζήτηση γύρω από την οικοδόμηση εναλλακτικής λύσης στην ηγεμονία των ΗΠΑ, η οποία περνά μέσα από το ανοιχτό θέμα του Αφγανιστάν και την εμφανή αδυναμία εξεύρεσης λύσης στα φλέγοντα θέματά του, με τις υπάρχουσες συμμαχικές δυνάμεις. Με βάση τα όσα αναφέρθηκαν, η «αδυναμία» αυτή είναι τελικά μέρος μιας πολιτικής που εξυπηρετεί στην εξασφάλιση του απαραίτητου χρόνου, ώστε να διασφαλιστούν οι συνθήκες για την υλοποίηση της στρατηγικής παραμονής τους στην περιοχή, γεγονός που αντίκειται στις επιθυμίες και τα συμφέροντα των μελών του SCO, γι'αυτό και η συνδρομή του στην επίλυση του θέματος γίνεται πειστική, κρίνεται απαραίτητη και αναντικατάστατη. Ως εκ τούτου, προκειμένου να λειτουργήσει με βάση τις αρχές του και την τακτική της αποτροπής και να προλάβει ότι απεύχεται, το θέμα της διεύρυνσης τίθεται πρώτο και θα πρέπει να θεωρείται δρομολογημένο, καθώς οι εξελίξεις στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και ανατολικότερα μαρτυρούν την επιθυμία των Ηνωμένων Πολιτειών, του NATO και του Ισραήλ, να ανατρέψουν τις κυβερνήσεις Συρίας και Ιράν. Το Ισραήλ τα τελευταία δύο τουλάχιστον χρόνια, έχει αφήσει να διαρρέει στον τύπο η πρόθεσή του για προληπτική επίθεση στο Ιράν (Madsen, 2011), ενώ από πλευράς τους Ρωσία και Κίνα προειδοποιούν αναλόγως τη Δύση, εναντίον οποιασδήποτε στρατιωτικής επίθεσης κατά του Ιράν (Ronon, 2010, Political Forum, 2009).

Το 2011 υπήρξε χρονιά προσαρμογών και αναβολών ενόψει του 2012 που θα είναι χρονιά εκλογών και αλλαγών για τις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά και για 5 μέλη του SCO, Κίνα, Ρωσία, Καζακστάν, Ουζμπεκιστάν και Τατζικιστάν. Μόνο το Κιργιστάν δείχνει να απολαμβάνει την ηρεμία μετά την εκλογική νίκη του Almazbek Atambayev τον Οκτώβριο του 2011. Η Κίνα αντιμετωπίζει μεν τα σύννεφα από την παγκόσμια οικονομική κρίση, όμως ένα από τα πράγματα που η κρίση έφερε στην επιφάνεια γι'αυτήν, ήταν η ανθεκτικότητα της οικονομίας της παρότι ανέδειξε και τις αδυναμίες του συστήματός της, όπως η αντικατάσταση που έπρεπε να γίνει στην, στηριζόμενη στις εξαγωγές, οικονομία της, προς μια οικονομία βασισμένη και στην κατανάλωση. Η οικονομία της παραμένει σε προτεραιότητα, τουλάχιστον μέχρι τις εκλογές, οπότε και θα φανεί η συνέχεια. Τα σενάρια διαδοχής που έχουν διαρρεύσει κάνουν λόγο για ένα διάδοχο «ελιτιστή», αδιάλλακτο, τον Si Jinping, που πιστεύει πως «η αφοσιωμένη ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος αποτελεί το κλειδί της διατήρησης της κοινωνικής σταθερότητας και της εθνικής ισχύος της Κίνας», χωρίς να διευκρινίζει βέβαια ακόμη, ποιες πόρτες θα ανοίξει αυτό το κλειδί (Το Βήμα, 2011). Στη Ρωσία οι πρόσφατες βουλευτικές εκλογές και οι διαμαρτυρίες εναντίον του Putin, ο οποίος προετοιμάζεται για μία ακόμη θητεία στον προεδρικό θώκο,

δείχνουν ότι αυτή η διαδρομή δεν θα είναι εύκολη. Προβλέψεις δεν μπορούν να γίνουν ούτε για τα 3 κράτη της Κεντρικής Ασίας για λόγους που ήδη εκτέθηκαν στο Κεφ. 5Α. Στις Ηνωμένες Πολιτείες ο πρόεδρος Obama, πέραν των σοβαρών ανοιχτών θεμάτων στην οικονομία (με παγκόσμιο αντίκτυπο) και στην εσωτερική πολιτική της χώρας του, έχει και το θέμα της απόσυρσης των δυνάμεων της χώρας του από το Ιράκ, ή το Αφγανιστάν, αλλά και την πίεση από κύκλους επιρροής του Ισραήλ, να υποστηρίξει η χώρα του μια ισραηλινή στρατιωτική επίθεση στο Ιράν (Madsen, 2011). Οι μέχρι στιγμής κινήσεις τους δεν δείχνουν τάσεις ανάκλησης των μάχιμων στρατευμάτων από το Ιράκ για δύο λόγους: είτε, α/ για να μην αφήσουν περιθώριο στο Ιράν να δημιουργήσει μια ενιαία κυρίαρχη δύναμη στην περιοχή του Περσικού Κόλπου και υποκινήσουν μεγαλύτερη δράση των ανταρτών ως μοχλό πίεσης, είτε β/ γιατί τηρούν στάση αναμονής όσον αφορά στις επόμενες κινήσεις τους επίσης προς το Ιράν. Όσον αφορά στο Αφγανιστάν θα παραμείνουν και εκεί εμπλεκόμενες ίσως και παραπάνω από όσο επιθυμούν, ακόμη κι αν αυτό γίνει παρασηκνιακά προκειμένου να προωθηθεί το θέμα των βάσεων. Είναι σαν οι μεγάλες αποφάσεις να έχουν μπει «στον πάγο», καθώς στο μέτωπο της Ασίας έχει προκύψει ένας νέος προβληματισμός: Με Κίνα, Ρωσία, Πακιστάν, Ινδία – και ενδεχομένως το Ιράν – ως κύρια μέλη, ο SCO συγκεντρώνει γύρω από ένα «τραπέζι» τις πιο σοβαρές απειλές για τα σχέδια της αυτοκρατορίας. Αν όντως το 2012 η Ινδία και το Πακιστάν εισαχθούν στον οργανισμό και τα εκτός δολλαρίου «swaps» συγκεντρώσουν τον απαιτούμενο όγκο, θα χρειαστεί να αναθεωρήσει η αυτοκρατορία και η «αυλή» της την άποψη πως ο SCO είναι περισσότερο «σκυλί που γαυγίζει αλλά δεν δαγκώνει» (Walberg, 2011).

8.Γ SCO & ΕΛΛΑΔΑ: Εκ του μακρόθεν θεατής, ή μακρινός συνεργάτης;

Η πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αι. έδειξε το μέγεθος της αλλαγής που έχει συντελεστεί στον κόσμο. Στις σημαντικές αλλαγές συγκαταλέγεται η παγκοσμιοποίηση, με τα νέα δεδομένα (δυνατότητες και προβλήματα) που φέρνει μαζί της, αλλά και η αλλαγή στο συσχετισμό δυνάμεων εντός της Δύσης και ανάμεσα στη Δύση και την Ανατολή. Νέες δυνάμεις αναδύθηκαν και αναδείχθηκαν, βασιζόμενες στην οικονομική και όχι στη στρατιωτική τους ισχύ. Μαζί τους και η Ρωσία, από την «παλαιά φρουρά» των μεγάλων δυνάμεων, που έχει αφήσει οριστικά πίσω της τα δεινά της δεκαετίας του 1990. Νέα δεδομένα, νέες ευκαιρίες, νέα προβλήματα και προκλήσεις έφερε μαζί της η αλλαγή, η οποία έδειξε την ανάγκη ανασυγκρότησης του παγκόσμιου υπερεθνικού θεσμικού συστήματος, τη μετακίνηση της παγκόσμιας ισχύος από τη Δύση στην Ανατολή και την αδυναμία καθορισμού μακρόχρονων και σταθερών λύσεων, χωρίς συνεννόηση μεταξύ τους (Κοτζιάς, 2010, σελ.91). Τα νέα δεδομένα δημιουργούν νέες υποχρεώσεις και παρέχουν νέες δυνατότητες ελιγμών, διεύρυνσης και αυτονομίας στην άσκηση

εξωτερικής πολιτικής. Σε μια τέτοια εποχή απαιτούνται πολιτικές που να διασφαλίζουν συμμαχίες σε όλα τα επίπεδα.

Το τέλος της πρώτης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα βρίσκει την Ελλάδα στη χειρότερη θέση που θα μπορούσε να βρεθεί ένα κράτος. Η οικονομία της τελεί υπό Ευρωπαϊκή κηδεμονία και η εξωτερική της πολιτική βρίσκεται ενώπιως-ενωπίω με τα λάθη του πρόσφατου κυρίως παρελθόντος της: χωρίς συμμάχους, ούτε καν στη γειτονιά της τα Βαλκάνια ή την Ανατολική Μεσόγειο, χωρίς στηρίγματα και συνομιλητές σε Ευρωπαϊκό επίπεδο (Κοτζιάς, 2010, σελ.96-97). Μια πρώτη εκτίμηση στο γιατί συνέβη αυτό, είναι πως αγνόησε δύο βασικούς κανόνες της εξωτερικής πολιτικής: α/ ένα κράτος πρέπει να φροντίζει όχι μόνο για τις άμεσες, αλλά και για τις έμμεσες συμμαχίες και συνεργασίες του, ώστε στα μεγάλα προβλήματα να μην χρειάζεται να αναδιπλώνεται χάνοντας τα στηρίγματα, τις δυνατότητες και τις επιλογές του και, β/ η συμμαχία-συνεργασία, είναι μια ιδιότητα ρευστή που επαφίεται στα ζητήματα που καλύπτει, στη χρονική συγκυρία, στα ιδιαίτερα δεδομένα των κρατών. Δεν απορρέει αυτόματα, ούτε ισχύει δια παντός. Καλλιεργείται και συντηρείται. Διατηρείται δε, όσο οι σύμμαχοι αισθάνονται καλυμμένοι. Η Ελλάδα εγκλωβίστηκε και εγκλώβισε τις επιλογές της στην περιφερειακή Ευρωπαϊκή Ένωση, που λειτουργεί κεντρικά -σε ορισμένους τομείς, καίριους για την Ελλάδα- και επαναπαύθηκε. Η Ευρωπαϊκή Ένωση κρατά ηγεμονικά την οικονομική πορεία της χώρας, παρότι ο ρόλος και το κύρος της ως περιφερειακός θεσμός, φθίνει διεθνώς. Η Ελλάδα καλείται σε αυτή τη δύσκολη συγκυρία να κάνει τον απολογισμό της και ίσως να προβεί σε διορθωτικές κινήσεις, ή ακόμη και επανεκκίνηση. Εκ των πραγμάτων δεν μπορεί να αγνοήσει την ΕΕ και τις ΗΠΑ, για τη δύναμη και την επιρροή τους στην οικονομία της και παγκοσμίως. Τις συνυπολογίζει στη χάραξη της εξωτερικής της πολιτικής χωρίς να υποκλίνεται σε δικές τους επιλογές. Η πολιτική αναζήτησης ερεισμάτων και ανάπτυξης νέων σχέσεων και συνεργασιών δεν λειτουργεί ως υποκατάστατο των σχέσεων, ή σε ανταγωνισμό μαζί τους. Λειτουργεί ως συνισταμένη διαφοροποίησης, μέσω δημιουργίας συνεργασιών ισορροπίας (Κοτζιάς, 2010, σελ.139-140). Αναπτύσσοντας εκ νέου την εξωτερική πολιτική της στηριγμένη σε διμερή και πολυμερή πλαίσια, αναθεωρώντας παλαιές συμμαχίες και προσθέτοντας νέες. Οι νέες συμμαχίες δημιουργούν και νέα πεδία συνεννόησης. Η αναθεώρηση των παλαιών, δεν είναι θέμα της παρούσης εργασίας. Η αναζήτηση νέων είναι, γιατί μεταξύ αυτών ανήκει ο SCO. Μέσω του SCO η Ελλάδα μπορεί να επιδιώξει να κατακτήσει ειδικό ρόλο στο διεθνές πεδίο, μεγαλώνοντας το εκτόπισμά της. Θα έχει κέρδος και μόνο η ελληνική εξωτερική πολιτική.

Ο SCO συγκεντρώνει τρεις από τις λεγόμενες αναδυόμενες δυνάμεις, Ρωσία, Κίνα, Ινδία, των BRICs. Με οικονομίες εύρωστες και συνεχώς ανερχόμενες, με πολλά τεχνολογικά επιτεύγματα, ισχυρές εσωτερικές αγορές, διευρυνόμενα ρεύματα τουρισμού, μεγάλα αποθέματα συναλλάγματος και επενδύσεις στην Ευρώπη, ισχυρές ροές

ενέργειας, αγαθών και υπηρεσιών προς την παγκόσμια οικονομία, θα μπορούσε να βρει ερείσματα συνεργασίας σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος, ανησυχίες ή κοινά ζητήματα και τρόπους αντιμετώπισής τους. Το ίδιο ισχύει και για τις μικρότερες οικονομίες των κρατών της Κεντρικής Ασίας, μελών του SCO. Οι μουσουλμανικές μειονότητες και ο τρόπος ενσωμάτωσής τους, είναι επίσης ένα παράδειγμα, ο τουρισμός, οι επενδύσεις και οι νέες τεχνολογίες, είναι κάποια ακόμη. Όσον αφορά στη Ρωσία και η διασπορά. Πολύ καλό παράδειγμα αποτελεί η Ισπανία, η οποία βεβαίως, δεν βρίσκεται πιο κοντά γεωγραφικά σε αυτά τα κράτη από την Ελλάδα, εντούτοις, έχει φροντίσει να μειώσει τις αποστάσεις. Η επίσημη επίσκεψη Zapatero στην Αστάνα του Καζακστάν στις 17 Ιουνίου 2011 και η υπογραφή διμερών διακρατικών και επιχειρηματικών συμφωνιών, αυτό τουλάχιστον μαρτυρούν (MFA of Kazakhstan, 2011a). Όσον αφορά στο Ιράν και στην Κίνα όπου ο ιστορικός πολιτισμός χρησιμοποιείται ως επιχείρημα απόκρουσης των δυτικών αρχών και αξιών αυτό συμβαίνει, διότι έχουν αναχθεί σε παναθρώπινες αξίες ενός πολιτισμού, ο οποίος είναι ύστερος από τον δικό τους. Οπότε προτιμούν και υποστηρίζουν πως μπορούν να αναπτυχθούν στη βάση του δικού τους πολιτισμού, χωρίς να ενστερνιστούν κάτι ξένο. Γνωρίζοντας πόσο σημαντικό ρόλο παίζει αυτός στην καθημερινότητά τους, η Ελλάδα μπορεί να αναπτύξει την πολιτιστική της διπλωματία και να αναλάβει έναν ειδικό ρόλο σύνδεσης της Δύσης με τις χώρες αυτές, στη βάση της διαφορετικότητας, λειτουργώντας περαιτέρω, ως γέφυρα Ανατολής-Δύσης.

Το μεγάλο της πλεονέκτημα είναι πως δεν είναι άμεσα γειτονική αυτών των χωρών, δεν διεκδικεί περιφερειακή ηγεμονία και δεν υπήρξε αποικιακή δύναμη στους νεότερους χρόνους, οπότε έχει πολύ περισσότερες δυνατότητες να προωθήσει το ρόλο της ως διαμεσολαβητή από την Τουρκία (Κοτζιάς, 2010, σελ.147, 266). Όπως έθεσε ο Mahmoud Ahmadinejad προς τους εταίρους του στη Σύνοδο της Αστάνα το 2011, τη διαφορά των αξιών των χωρών-εταίρων στον SCO με τη Δύση: *«Ποια από τις χώρες μας [έπαιξε ρόλο] στη μαύρη εποχή της δουλείας, ή στην εξόντωση εκατοντάδων εκατομμυρίων ανθρώπων; Πιστεύω ότι μαζί μπορούμε να αλλάξουμε τον τρόπο με τον οποίο διακυβερνάται ο κόσμος. Μπορούμε να αποκαταστήσουμε την ηρεμία στον πλανήτη»* (Walberg, 2011). Ο SCO μπορεί να κάνει τη διαφορά... Η Ελλάδα μπορεί να αλλάξει τη δική της πορεία; Η παρούσα εργασία υποστηρίζει πως μπορεί, αρκεί να το θελήσει και να το φροντίσει (Κοτζιάς, 2010, σελ.266). Σε τελική ανάλυση είναι δικαίωμα και υποχρέωσή της για ένα πιο αισιόδοξο μέλλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Αρβανιτόπουλος Κ., 2000, «Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο, ιδεολογικά ρεύματα», Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

Brzezinski, Z., 1998, «Η Μεγάλη Σκακιέρα» Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.

Brzezinski, Z., 2005, «Η Επιλογή, Παγκόσμια Κυριαρχία ή Παγκόσμια Ηγεσία» Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.

Bulard, M., 2008, «Η ανατροπή της παγκόσμιας τάξης πραγμάτων», στο Β. Καϊμάκη (επιμ.) «ΚΙΝΑ – Κομφούκιος, Μάο, Αγορά», Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας.

Καθημερινή, 2011, «Κινεζικό αεροσκάφος Στελθ» 08 Ιανουαρίου, http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_world_1_08/01/2011_427953, (πρόσβαση Φεβρουάριος 2011).

Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 2011, «Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής Γλώσσας», Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα και τη γλωσσική εκπαίδευση, http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?q=%CE%B2%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%AE&dq=, (πρόσβαση, Μάρτιος 2011).

Κοτζιάς Ν., 2010, «Η Εξωτερική πολιτική της Ελλάδας στον 21^ο αιώνα», Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Κοτζιάς, Ν., 2010α, «Η εξωτερική πολιτική της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας», Σημειώσεις μαθήματος.

Κοτζιάς, Ν., 2011, «Η εξωτερική πολιτική της Ρωσικής Ομοσπονδίας», Σημειώσεις μαθήματος.

Kissinger, Henry, 2002, «ΗΠΑ, Αυτοκρατορία ή Ηγετική Δύναμη;», Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη, σελ.19-37.

Mearsheimer, J., 2006, «Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων», Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

Mearsheimer, J., 2010, Συνομιλία-συνέντευξη στη γράφουσα, στα περιθώρια της Ημερίδας του Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων «Η Ελλάδα το 2030», 20 Μαΐου.

Νταβούτογλου, Α., 2010, «Το στρατηγικό βάθος - Η διεθνής θέση της Τουρκίας», 8^η έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, σελ.: 679-724.

Παπασωτηρίου Χ., 2002, «Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002», Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

Shen D., 2008, «Ανάδυση μιας ενεργού διπλωματίας», στο Β. Καϊμάκη (επιμ.) «ΚΙΝΑ – Κομφούκιος, Μάο, Αγορά», Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας.

Στρατιωτικός Κανονισμός-Στρατιωτική Ορολογία ΣΚ 42-1.

Τα Νέα, 2010, «Κιργιστάν: εγκατέλειψε τη χώρα ο έκπτωτος πρόεδρος», 15 Απριλίου, (πρόσβαση, Μάιος, 2010).

Το Βήμα, 2011, «Πρόεδρος στη θέση του Προέδρου ο Si Jinping», Τρίτη 4 Ιανουαρίου, <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=2&artid=376203&dt=04/01/2011>, (πρόσβαση Φεβρουάριος 2011).

Φούσκας, Β., 2009, «Μεθοδολογία Έρευνας», Σημειώσεις μαθήματος.

Φούσκας, Β., 2009α, «Ρωσία και Κίνα φτιάχνουν αντιατλαντική συμμαχία», *Πολίτης-Διεθνή*, 31 Μαΐου, http://vagia-gr.blogspot.com/2009/06/blog-post_5623.html, (πρόσβαση Ιούνιος, 2010).

Ξενόγλωσση

Agence France-Presse, 2005, "Rumsfeld: China-Russia drill no threat", *China Daily*, 24 Νοεμβρίου, http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2005-08/25/content_472093.htm (πρόσβαση, Οκτώβριος 2009).

Ahrari, M. and Beal J., 1996, "The New Great Game in Central Asia," *McNair Paper*, No. 47, Washington: Institute for National Strategic Studies, παρατίθεται στην ιστοσελίδα: "A History of Islam in Central Asia, Part II", http://www.islamawareness.net/CentralAsia/ca_hist2.html (πρόσβαση Μάρτιος, 2010).

Allison, R., 2004, "Regionalism", *International Affairs*, 80 (3), σελ.463-483.

Allison, R., 2008, "Virtual Regionalism, regional structures, and regime security in Central Asia", *Central Asian Survey*, 27 (2) σελ.185-202.

Al-Qahtani, M, 2006, "The Shanghai Cooperation Organization and the Law of International Organizations", *Chinese Journal of International Law*, 5 (1), σελ.: 129-147 <http://chinesejil.oxfordjournals.org/content/5/1/129.full.pdf+html>, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Andersen, S., 2000, "EU energy policy: Interest interaction and supranational authority", *Arena Working Paper* 00/5, http://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-publications/workingpapers/working-papers2000/00_05.xml, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010)

Antonenko, O., 2007, "The EU should not ignore the Shanghai Co-operation Organisation" *Centre for European Reform*, Policy Brief, Μάιος, <http://www.cer.org.uk>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010)

Antonenko, O., and Yurgens, I., 2010, "Next, a NATO-Russia Strategic Concept", *New York Times*, 18 Νοεμβρίου, <http://www.nytimes.com/2010/11/19/opinion/19iht-edantonenko.html> (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2011)

Azhiben, S., 2008, "The Andijan Events: Radical Islam and Conflict in Uzbekistan", *Conflict and communication online*, 7 (1), http://www.cco.regener-online.de/2008_1/pdf/azhiben.pdf (πρόσβαση, Απρίλιος 2010)

Bailes, A.J.K. and Cottey, A., 2006, "Regional security cooperation in the early 21st century", *SIPRI Yearbook 2006: Armaments, Disarmament and International Security*, Oxford: Oxford University Press, σελ.: 195-223, <http://www.sipri.org/yearbook/2006/files/SIPRIYB0604.pdf>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Bailes, A.J.K., 2007, "The Shanghai Cooperation Organization and Europe", *China and Eurasia Forum Quarterly (CEF)*, 5 (3), σελ.13-18, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Bailes, A.J.K., Dunay P., Guang P. and Troitskiy, M., 2007, "The Shanghai Cooperation Organization" *Policy Paper* No. 17, SIPRI: Stockholm International Peace Research Institute, Μάιος, <http://www.sipri.org/>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Bagchi, I., 2009, "Taliban's political ace: A letter to Shanghai group", *TNN-Times of India*, 16 Οκτωβρίου, http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2009-10-16/pakistan/28094612_1_taliban-sco-afghanistan, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2011)

Baker, P., Cooper, H. & Mazzeti, Mark., 2011, "Bin Laden is Dead, Obama Says", *The New York Times Asia Pacific*, 1 Μαΐου, http://www.nytimes.com/2011/05/02/world/asia/osama-bin-laden-is-killed.html?_r=1&pagewanted=all, (πρόσβαση, Μάιος 2011).

Baran, Z., 2005, "Fighting the War of Ideas" *Foreign Affairs* 86 (6), Νοέμβριος - Δεκέμβριος.

Baran, Z., 2006, "Assessing Energy and Security Issues in Central Asia," *Statement to the House of Representatives, Committee on International Relations, Subcommittee on the Middle East and Central Asia*, Hudson Institute, 25 July <http://www.hudson.org/files/publications/AssessingEnergyJuly252006.pdf>, (πρόσβαση Απρίλιος 2010).

Barma, N., Ratner, E. and Weber S., 2007, "A World Without the West", *The National Interest*, No.90 Ιούλιος / Αύγουστος, σελ.23-30, <http://nationalinterest.org/article/report-and-retort-a-world-without-the-west-1658>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Barnett, R., 2005-06, "Constructing Sovereignty", *Survival*, 47 (4), Χειμώνας, σελ.: 93-105.

Barry, E., Shanker T., 2011, "Romania missile-site deal upsets Russia", *International Herald Tribune*, 05 Μαΐου.

BBC Monitoring, 2009, "[Chinese Envoy to Russia: Oil Pipeline Serves Strategic Goals of Both Sides](#)", *Downstream Today*, 11 Μαΐου, http://downstreamtoday.com/news/article.aspx?a_id=16321, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2010).

BBC News, 2004, «Kazakhs agree to China pipeline», 18 May, <http://news.bbc.co.uk/2/3723249.stm>, (πρόσβαση, Οκτώβριος 2009).

BBC News, 2004a, "Russia approves Pacific pipeline", 31 Δεκεμβρίου. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/4138157.stm>, (πρόσβαση, Οκτώβριος 2009).

BBC News, 2005, "CNPC secures PetroKazakhstan bid", 26 October, <http://news.bbc.co.uk/4378298.stm>, (πρόσβαση, Οκτώβριος 2009).

BBC News, 2009, "Russia Expels Canadian Diplomats", 6 Μαΐου 2009, <http://news.bbc.co.uk>, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2010).

BBC News, 2009a, "Russian Economic Slide Worsening", 26 Μαΐου 2009, <http://news.bbc.co.uk>, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2010).

Becquelin, N., 2004, "Staged Development in Xinjiang", *China Quarterly*, 178 (2), σελ.358-378.

Bezlova, A., 2008, "Shanghai Cooperation Organization Split on Georgia", *Πρακτορείο Ειδήσεων IPS News*, Πεκίνο 2 Σεπτεμβρίου, <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=43755>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2010).

Billen, C., 2006, "The OSCE: a platform for co-operative counter-terrorism activities in Central Asia?", *Institute for Peace Research and Security Policy at the University of Hamburg*, (IFSH), OSCE Yearbook 2005 (Nomos Verlag: Baden-Baden.), <http://www.core-hamburg.de/documents/yearbook/english/05/Billen-en.pdf>, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2010).

Blank, S., 2004, "Democratic prospects in Central Asia", *World Affairs*, 166 (3), σελ.133-142.

Blank, S., 2006, "China makes Policy Shift, Aiming to Widen Access to Central Asian Energy", *Eurasianet*, 13 Μαρτίου, <http://www.eurasianet.org/departments/business/articles/eav031306.shtml>, (πρόσβαση, Νοέμβριος 2009).

Blank, S., 2007, "China and the Shanghai Cooperation Organization at five", *China Brief*, 6 (13), 9 Μαΐου, http://www.jamestown.org/programs/chinabrief/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=3957&tx_ttnews%5BbackPid%5D=196&no_cache=1, (πρόσβαση, Νοέμβριος 2009).

Blank, S., 2008, "The Strategic Importance of Central Asia: An American View" *Parameters, US Army War College Quarterly*, Spring, 38 (1), σελ.: 74 <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf&AD=ADA485885>, (Υλικό μαθήματος Γεωπολιτικής, Γ' Εξαμήνου).

Blank, S., 2009, "Chinese Energy Policy in Central and South Asia", *Korean Journal of Defense Analysis* 2 (4), σελ.: 435-453, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Blank, S., 2010, "The Influence of External Actors in Central Asia", στο E. Kawalski, (ed.), *The New Central Asia*, Singapore: The World Scientific, σελ.: 281-300.

Blagov, S., 2008, "Russia sees eastern pipeline as a "major victory"", *Eurasia Daily Monitor*, Heritage Foundation, 22 Οκτωβρίου, http://georgiandaily.com/index.php?option=com_content&task=view&id=7825&Itemid=132,

Boesen, H., Larsen, L., 2009, "The Russo-Georgian War and Beyond: towards a European Great Power Concert", *DIIS Working Paper*, 2009: 32, http://www.diis.dk/graphics/Publications/WP2009/WP2009-32_the_russo_georgian_war_and_beyond_web.pdf, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2010).

Bohr, A., 2004, "Regionalism in Central Asia", *International Affairs*, 80 (3), σελ.485-502.

Boland, J., 2011, "Ten Years of the Shanghai Cooperation Organization: A lost Decade? A partner for the U.S.?", *Foreign Policy at BROOKINGS-21st Century Defense Initiative Policy Paper*, 20 Ιουνίου, http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/papers/2011/06_shanghai_cooperation_organization_boland/06_shanghai_cooperation_organization_boland.pdf, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2011).

Booth, K., 1991, "Security and emancipation", *Review of International Studies*, 17 (4), Οκτώβριος 1991.

Bordiuza, N., 2006, Συνέντευξη στο *Nezavisimoe Voennoe Obozrenie*, (Ανεξάρτητη Στρατιωτική Επιθεώρηση), No. 1, 13-19 Ιανουαρίου, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Borger, J., 2008, "What Obama's victory means for US foreign policy", *Guardian*, 5 November, <http://www.guardian.co.uk/world/2008/nov/05/uselections2008-barackobama6>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Bosbotinis, J., 2009, "Assessing China's Naval Development: Strategy, the Taiwan Factor and Regional Implications", *Strategic Insights* 17, σελ.7-12.

BP-BRITISH PETROLEUM, 2008, "British Petroleum Review of World Energy, Statistical Review of World Energy 2008", London, 2008, <http://www.bp.com>, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

Bhadrakumar, M.K., 2006, "China and Russia embrace the Shanghai spirit", *Asia Times*, 16 Ιουνίου, <http://www.atimes.com/atimes/China/HF16Ad01.html>, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2010).

Bhadrakumar, M.K., 2007, "The new "NATO of the East" takes shape", *Asia Times*, 25 Αυγούστου, http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/IH25Ag01.html, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2010)

Boucher, R., 2006, Testimony of Assistant Secretary of State for South&Central Asian Affairs, U.S.Department of State, before the U.S.Helsinki Commission, 26 Σεπτεμβρίου, http://www.csce.gov/index.cfm?Fuseaction=ContentRecords.ViewDetail&ContentRecord_id=381&Region_id=0&Issue_id=0&ContentType=H,B&ContentRecordType=H&CFID=23548910&CFTOKEN=95881001, (πρόσβαση Ιανουάριος 2011).

Britannica, "Transoxania", <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/603017/Transoxania>, (πρόσβαση Νοέμβριος 2009).

Bryanski, G., 2009, "Russia's launches new Pacific oil terminal", *Reuters*, 28 Δεκεμβρίου, <http://uk.reuters.com/article/idUKLDE5BR00F20091228?sp=true>, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2010).

Buckley - Ebrey, P., 2008, "Κίνα, Από την Αρχαιότητα ως σήμερα», Α' Έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας.

Bunce, V., Wolchik, S., 2009, "Getting real about "Real Causes"", *Journal of Democracy*, 20 (1), Ιανουάριος, σελ.: 69-73, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Burnachev, R., 2002, "Regional security in Central Asia: a military aspect", στο *Central Asia: a gathering storm?*, B. Rumer, (ed.), London: M.E.Sharpe,

Bush, G, 1991, "Address before a Joint Session of the US Congress", 29 Ιανουαρίου, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=19253#axzz1mGUxTI00>, επίσης 6 Μαρτίου, <http://www.al-bab.com/arab/docs/pal/pal10.htm>, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

Bush, G.W., 2001 "Statement by the President in His Address to the Nation", *The White House*, 11 Σεπτεμβρίου, <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010911-16.html>. p. 1, (πρόσβαση, Ιούνιος, 2010).

China Briefing, 2009, "China's String of Pearls Strategy", 18 Μαρτίου, <http://www.china-briefing.com/news/2009/03/18/china%E2%80%99s-string-of-pearls-strategy.html>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Chaulia S., 2008, "Shanghaied Into Cooperation", *The Globalist*, 01 Σεπτεμβρίου, <http://www.theglobalist.com/StoryId.aspx?StoryId = 7214>, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Clark, M., 2008, "China's Integration of Xinjiang with Central Asia: Securing a "Silk Road" to Great Power Status?" *CEFQ: China and Eurasia Forum Quarterly*, 6 (2), σελ.: 89-111, <http://www.webeehive.com/nexus/chindia/839-chinas-integration-of-xinjiang-with-central-asia-securing-a-silk-road-to-great-power-statu.html>, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2010).

CF - China Frontier, 2009 "China's "String of Pearls" Strategy around India in tatters," 11 Μαΐου, <http://frontierindia.net/wa/chinas-string-of-pearls-strategy-around-india-in-tatters/266/>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Chang, K. F., 1997, "China's Central Asian power and problems", *Orbis*, 41 (3), σελ.401-425. <http://www.fpri.org/orbis/4103/chang.chinacentralasia.pdf>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Chen Y., 2011, "10th Anniversary of the Shanghai Cooperation Organization: A Landmark Moment", *Chinese Scholars' Insights into the SCO Summit, China-US Focus/Slider: 22 Ιουνίου* <http://www.chinausfocus.com/slider/chinese-scholars-insights-into-the-sco-summit/>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2011).

Chernyavsky, S., 2006, "Central Asia in an Era of Change", *Russia in Global Affairs*, No 1, http://eng.globalaffairs.ru/number/n_6188, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2010).

China Daily. 2003, "China, Russia sign oil pipeline agreement, 29 Μαΐου, http://www.chinadaily.com.cn/en/doc/2003-05/29/content_166888.htm, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Chung, C.P., 2004, "The Shanghai Cooperation Organization", *China Quarterly*, 179 (3), σελ.: 989-1009, (πρόσβαση, Νοέμβριος 2009).

Chung, C.P., 2006, "China and the institutionalization of the Shanghai Cooperation Organization", *Problems of Post-Communism*, 53 (5).

CIA, 2011a, "World Factbook, Kazakhstan 2011", <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kz.html>, (πρόσβαση Σεπτέμβριος 2011).

CIA, 2011b, "World Factbook, Kyrgystan 2011", <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kg.html>, (πρόσβαση Σεπτέμβριος 2011).

CIA, 2011c, "World Factbook, Tajikistan 2011", <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ti.html>, (πρόσβαση Σεπτέμβριος 2011).

CIA, 2011d, "World Factbook, Uzbekistan 2011" <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uz.html>, (πρόσβαση Σεπτέμβριος 2011).

Clarke, M., 2010, "China's Deepening Ties with Central Asia", 26 Μαΐου, σελ.140. http://www.businessweek.com/globalbiz/content/may2010/gb20100526_156952.htm, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

Clinton, H.R., 2010, "Remarks on Regional Architecture in Asia: Principles and Priorities," *Department of State, Hawaii*, 12 Ιανουαρίου, <http://www.state.gov/secretary/rm/2010/01/135090.htm>, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2011).

CNN 2001, "Bases for coalition operations during Operation Enduring Freedom", *SPECIALS*, <http://edition.cnn.com/SPECIALS/2001/trade.center/military.map.html>, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

CNN, 2001a, "You are either with us or against us", 06 Νοεμβρίου, <http://edition.cnn.com/2001/US/11/06/gen.attack.on.terror/> και <http://edition.cnn.com/2001/US/11/06/ret.bush.coalition/index.html>, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Cohen, A., 2001, "The Russia-China Friendship and Cooperation Treaty: A strategic Shift in Eurasia?", 18 Ιουλίου *Heritage Foundation Backgrounder*, No 1459, <http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/BG1459.ctm>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Cohen, A., 2005, "Yankees in the Heartland: US Policy in Central Asia after 9/11-The US and the Regional Power Shift", στο *Eurasia in balance*, A. Cohen (ed.), London: MPG Books, σελ.: 69-100, http://books.google.gr/books?id=s_U_J88AQqkC&printsec=frontcover&dq=Eurasia+in+balance&source=bl&ots=qXfmxAbfD&sig=M-IPoeBDXCRLCeZuWvXk_2Ad1Ng&hl=el&ei=MBSFTbXEL867hAf7qbTSBA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CBYQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Cohen, A., 2006, "What to Do About the Shanghai Cooperation Organization's Rising Influence," *EurasiaNet.org*, 20 Σεπτεμβρίου, <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav092106.shtml>, (πρόσβαση, Δεκέμβριος 2010)

Collins, K., 2004, "The Logic of Clan Politics: Evidence from the Central Asian Trajectories", *World Politics*, 56(2), Ιανουάριος, σελ.: 224-261.

Cooley, A., 2008, "Principles in the pipeline: managing transatlantic values and interests in Central Asia", *International Affairs*, 84 (6), 17 October, σελ.1173-1188, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Cooley, A., 2008a, "U.S. Bases and Democratization in Central Asia" στο *Orbis*, Vol 52, No 1, σελ.: 66-68, <http://209.200.80.89/doc/Cooley-Orbis.pdf>, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Cornell, S. E. & Swanstrom, N.L.P. 2006, "The Eurasian Drug Trade: A Challenge to Regional Security", *Problems of Post-Communism*, 53 (Ιούλιος / Αύγουστος), <http://www.silkroadstudies.org/new/docs/publications/2006/0608Eurasiandrugtrade.pdf>, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

Dalby, C., 2010, "NATO-SCO: Partners, if not Allies", 1 Δεκεμβρίου, http://www.huffingtonpost.com/chris-dalby/nato-sco-partners-if-not- b_790232.html, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2011).

- De Haas, M., 2005, "Russian-Chinese Military Exercises and their Wider Perspective: Power Play in Central Asia", *Conflict Studies Research Centre*, Russian Series No. 05/51 (Defence Academy of the United Kingdom: Swindon, http://www.clingendael.nl/publications/2005/20051000_cscp_haas.pdf, (πρόσβαση, Ιανουάριος, 2010).
- De Haas, M., 2007, "The Shanghai Cooperation Organisation and the OSCE: Two of a kind?", *Helsinki Monitor* Security and Human Rights, No 3, http://www.clingendael.nl/publications/2007/20071100_cscp_art_haas.pdf, (πρόσβαση, Ιανουάριος 2010).
- Deyermond, R., 2009, "Matrioshka hegemony? Multi-levelled hegemonic competition and security in post-Soviet Central Asia", *Review of International Studies*, 35 (1), σελ.151-173.
- Dunay, P., 2006, "The OSCE in Crisis", *Chaillot Paper* No. 88, EU Institute of Security Studies: Paris, April, <http://www.iss-eu.org/chaillot/chai88e.html>, (πρόσβαση, Ιανουάριος 2010).
- Durdiyeva, C., 2010, "China, Turkmenistan, Kazakhstan and Uzbekistan launch Turkmenistan-China gas pipeline", στο *CACI: Central Asian Caucasus Analyst*, 20 Ιανουαρίου, <http://www.cacianalyst.org/?q=node/5254>, (πρόσβαση, Οκτώβριος 2010).
- Dyer, G. and McGregor, R., 2006, "Opposition to US inspires "NATO of the East", *Financial Times*, 22 Ιουνίου, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/ff4b3e0e-018a-11db-af16-0000779e2340.html#axzz1h5Cju1Ls>, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).
- EBR-Energy Business Review* 2008, "China and Kazakhstan to jointly develop Caspian Sea resources", 15 Απριλίου, http://www.energy-business-review.com/news/china_and_kazakhstan_to_jointly_develop_caspian_sea_resources, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010)
- Economist*, 2008, "How to contain Russia: There is no quick fix, but an over-confident Russia is weaker than it looks", *NATO and the invasion of Georgia: How to contain Russia*, 21 Αυγούστου, <http://www.economist.com/node/11965287>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2010).
- Economist*, 2008a, "The cost for Russia: An isolationist ideology triumphs in Russia, but the war in Georgia brings reverberations at home", 28 Αυγούστου, <http://www.economist.com/node/12010136>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2010).
- Economy, E., 2002, "China's Go West Campaign: Ecological Construction or Ecological Exploitation," *China and Environment Series*, Τεύχος 5, σελ.1-6.
- Erickson, A., Goldstein, L., 2009, "Gunboats for China's New "Grand Canals"?", *Naval War College Review* 62(2) σελ.: 43-76, <http://www.usnwc.edu/getattachment/f655705e-0ef3-4a21-af5a-93df77e527fa/Gunboats-for-China-s-New--Grand-Canals---Probing-t>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).
- Eurasianet*, 2006, "Kyrgystan's Government Struggles to Improve Business Climate", *eurasianet.org*, 2 Φεβρουαρίου, <http://www.eurasianet.org/departments/business/articles/eav020206.shtml>, (πρόσβαση, Ιούνιος, 2010).
- Eurasianet*, 2008, "Price maneuvering begins for Uzbek and Turkmen natural gas exports to Russia", 21 Απριλίου,

<http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav042108.shtml>, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

EC-European Commission, 2003, "Wider Europe: a new framework for relations with our Eastern and Southern neighbours", *COM (2003)*, 104 final, Brussels, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

EC-European Commission, 2004, "European Neighbourhood policy: strategy paper", *COM (2004)*, 373 final, Brussels, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

EC-European Commission, 2006, "Regulation" (EC), No:1905/2006, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

EC-European Commission, 2007, "European Community regional strategy paper for assistance to Central Asia for the period 2007-2013", Brussels, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

EU, 2005, "Situation Report On Drug Production And Drug Trafficking", 2003-2004, *Europol*, Μάρτιος, <http://www.europol.eu.int>, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

EU, 2007, Council of The European Union, "The EU and Central Asia: Strategy for a New Partnership", <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st10/st10113.en07.pdf>, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

EU, 2010, "The EU and Central Asia: Strategy for a New Partnership" http://www.eeas.europa.eu/central_asia/docs/2010_strategy_eu_centralasia_en.pdf, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2011).

EU-P, 2006, "European Parliament resolution on the European Security Strategy" (2004/2167 (INI)", P6_TA (2005) 0133, *Official Journal of the European Union*, C33E/580, 9 Φεβρουαρίου, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

ECPREAST-Eurasian Centre for Political Research and the Epicenter Agency for Social Technologies, 2005, *Report*, Νοέμβριος, παρατίθεται στο: Daniel Kimmage "Kazakhstan: A Shaken System", *Eurasia Insight*, Eurasianet, 5 Μαρτίου 2006, <http://www.rferl.org/content/article/1066325.html>, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

Efegil, E., 2007, "Analysis of the EU's Central Asian Policy: From a project oriented approach to a new strategic partnership", *Turkish Yearbook*, 28 (4), σελ.: 115-128 και http://ec.europa.eu/external_relations/ceeca/pca/index.htm, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

Farizova, S., Gabuev, A., 2008, "Allies Let Him down", *Kommersant*, 29 Αυγούστου, http://kommersant.com/p1017558/SCO_refused_to_support_Russia/, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2010).

Feigenbaum, E., 2007, "The Shanghai Cooperation Organization and the Future of Central Asia", Remarks, Delivered to the Nixon Center, 6 Νοεμβρίου, http://dushanbe.usembassy.gov/sp_09062007.html, (πρόσβαση, Ιανουάριος 2011).

Feigenbaum, E., 2007a, "The Pursuit of Black Gold: Pipeline Politics on the Caspian Sea", *Remarks in Panel Discussion at the Council on Foreign Relations*, 13 Νοεμβρίου, www.state.gov, και <http://www.cfr.org/energy/pursuit-black-gold-pipeline-politics-caspian-sea-rush-transcript-federal-news-service/p14861>, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Financial Times, 2007, "Shanghaied by Russia and China", *FT.com Editorial*, 19 Αυγούστου, <http://www.ft.com/cms/s/2/5a57c916-4e74-11dc-85e7-0000779fd2ac.html#axzz1f6ksJg8l>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Foot, R., 2005, "China's regional activism: leadership, leverage and protection", *Global Change, Peace & Security*, 17(2), σελ.: 141-153.

Fredholm, M., 2003, *Uzbekistan & the Threat From Islamic Extremism*, Conflict Studies Research Center, England: Defense Academy of the United Kingdom, Μάρτιος.

Frolov, V. 2007, (introduction), "Russia Profile Weekly Experts Panel: The Russian Model – Do Russia and China Provide an Alternative to Liberal Democracy?", *Russia Profile*, (Contributors: S.Blank, E.S. Burger, V.Ivanenko, E. Kolesnikov, E.Kraus. A.Kuchins, A.Lebedev, I.Straus, A.Tsgvankov) 10 Μαΐου, http://russiaprofile.org/experts_panel/a1191582534.html, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Frost, A., 2009, "The Collective Security Treaty Organization, the Shanghai Cooperation Organization and Russia's Strategic Goals in Central Asia", στο *China and Eurasia Forum Quarterly*, 7 (3), σελ.: 84-92, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=110229>, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2010).

Fukuyama, F., 1989, "The End of History?", *The National Interest*, παρατίθεται στο: G. O'Tuathail, S. Dalby, P. Routledge (eds.), *The Geopolitics Reader*, Routledge: London-NY, Κεφ.15 σελ.114-124.

Fukuyama, F., 1992, "The End of History and the Last Man" New York: The Free Press.

Fumagalli, M., 2010, "The United States and Central Asia", στο *The New Central Asia*, E. Kavalski (ed.), Singapore: World Scientific Publishing, σελ.177-190.

"FY 2009 International Affairs Congressional Budget Justification," *US Agency for International Development (USAID)*, www.usaid.gov/policy/budget/cbj2009/ και για το 2010 <http://www.state.gov/f/releases/iab/fy2010cbj/pdf/index.htm>, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2011).

"FY 2010 International Affairs Congressional Budget Justification," *US Agency for International Development (USAID)*, <http://www.state.gov/f/releases/iab/fy2010cbj/pdf/index.htm>, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2011).

Gat, A., 2007, "The Return of Authoritarian Great Powers", *Foreign Affairs*, 25 Ιουνίου, http://www.realclearpolitics.com/articles/2007/06/the_return_of_authoritarian_gr.html, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Geppert, K., 2010, "Die Shanghaier Organisation fuer Zusammenarbeit", *Konrad-Adenauer-Stiftung Publications*, 26 Ιανουαρίου, <http://www.kas.de/china/en/publications/18687/>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2010).

Gill, B., 2004, "China's new security multilateralism and its implications for the Asia-Pacific region" *SIPRI Yearbook 2004: Armaments, Disarmament and International Security*, Oxford: Oxford University press, σελ.: 207-230, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Giragosian, R., 2006, "The Strategic Central Asian arena", *China and Eurasia Forum Quarterly*, 4 (1), σελ.133-153, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Giustozzi, A., 2003, "Respectable Warlords? The Politics of State-Building in Post-Taleban Afghanistan", *Working Paper*, No.33 London: Development Research Centre, LSE, Σεπτέμβριος.

Goetze, C, Guzina, D, 2008, "Peacebuilding, statebuilding, nationbuilding", *Civil Wars*, 10 (4), σελ.319-347, <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13698240802354458>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Goldstein, L., 2005, "China and Central Asia", *Fletcher Forum of World Affairs*, 29 (1), σελ.: 13-34

Grzymala-Busse, A., Luong-Jones P., 2002, "The ignored transition: Post Communist state development", *Weatherhead Center for International Affairs*, Working Paper 02, Φεβρουάριος, Harvard University.
http://www.brown.edu/Departments/Political_Science/OLD/pauline/The%20Ignored%20Transition.pdf, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Guang, P., 2007, "A Chinese perspective on the Shanghai Cooperation Organization", στο: *The Shanghai Cooperation Organization*, A.J.K. Bales, P. Dunay, P. Guang and M.Troitskiy, *Policy Paper* No. 17, SIPRI: Stockholm International Peace Research Institute, Μάιος, σελ.45-58, <http://www.sipri.org/>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Helmer, J., 2008, "China ties up Russia's crude – again", *Asia Times*, 01 Νοεμβρίου, http://www.atimes.com/atimes/China_Business/JK01Cb01.html, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Herbert, C., 2009, "Shifting Goals for US Foreign Policy under Obama", 21 Ιανουαρίου, <http://www.groundreport.com/World/Shifting-Goals-of-US-Foreign-Policy-under-Obama/2881813>, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

HRW-Human Right Watch, 2005, "Burying the truth: Uzbekistan rewrites the story of Andijan massacre", 17 (6) (D) Σεπτέμβριος, <http://hrw.org/reports/2005/uzbekistan0905>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Hu, R.W., 2005, "China's Central Asia Policy: Making Sense of the Shanghai Cooperation Organization", στο B.Rumer (ed.), *Central Asia at the End of the Transition*, New York: M. E. Sharpe, σελ.: 130-151.

Hu J., 2005, "Build Towards a Harmonious World of Lasting Peace and Common Prosperity", *Ομιλία του Προέδρου Hu Jintao στη Σύνοδο των Ηνωμένων Εθνών*, 14 Σεπτεμβρίου, <http://www.china-un.org/eng/xw/t212915.htm>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

HRIC-Human Rights in China, 2005, "Protocol on Establishment of the SCO-Afghanistan Contact Group between the Shanghai Cooperation Organisation and the Islamic Republic of Afghanistan", 4 Νοεμβρίου, <http://www.hrichina.org/content/5226>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2010).

Huntington, S.P., 1993, "The Clash of Civilizations?", *Foreign Affairs*, Summer, 72 (3), σελ.22-49, <http://www.polsci.wvu.edu/faculty/hauser/PS103/Readings/HuntingtonClashOfCivilizationsForAffSummer93.pdf>. Επίσης εμπεριέχεται το άρθρο, στο: G., O'Tuathail, S., Dalby, P., Routledge (eds.), *The Geopolitics Reader*, Routledge: London-NY, Κεφ.21, σελ.159-169.

Huntington, S.P., 1999, "The Lonely Superpower", *Foreign Affairs*, (Μάρτιος-Απρίλιος 1999), 78 (2).

ICG-International Crisis Group, 2002a, "The IMU and the Hizb ut-Tahrir: Implications of the Afghanistan Campaign", *Asia Briefing* No. 11, 30 January σελ.40, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

ICG-International Crisis Group, 2002, "Central Asia: Border Disputes and Conflict Potential", *Asia Report*, No 33, 4 Απριλίου, <http://www.crisisgroup.org/en/regions/asia/central-asia/033-central-asia-border-disputes-and-conflict-potential.aspx>, (πρόσβαση, Μάιος 2010)

ICG-International Crisis Group, 2003, "Radical Islam in Central Asia: Responding to Hizb ut-Tahrir", *Asia Report*, No 58, 30 Ιουνίου, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

ICG-International Crisis Group, 2005, "The Curse of Cotton: Central Asia's Destructive Monoculture", *Asia Report*, No 93, 28 Φεβρουαρίου, http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/central-asia/093_curse_of_cotton_central_asia_destructive_monoculture.pdf, (πρόσβαση, Μάιος 2010)

ICG-International Crisis Group, 2005a, "Understanding Islamism", Μέση Ανατολή / Βόρεια Αφρική Έκθεση No 37, 2 Μαρτίου, <http://www.crisisgroup.org/en/regions/middle-east-north-africa/north-africa/037-understanding-islamism.aspx>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

ICG-International Crisis Group, 2005b, "Kyrgyzstan: After the Revolution", *Asia Report*, No 97, 4 Μαΐου, <http://merln.ndu.edu/archive/icg/kyrgyzstanaftertherevolution.pdf>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

ICG-International Crisis Group, 2005c, "Uzbekistan: The Andijan Uprising", στο *ICG Asia Briefing*, No 38, 25 Μαΐου, <http://merln.ndu.edu/archive/icg/uzbekistanandijonuprising.pdf>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

ICG-International Crisis Group, 2006, "Central Asia: What role for the European Union?", *Asia Report*, 113, 10 Απριλίου, <http://merln.ndu.edu/archive/icg/centralasiaeu.pdf>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

ICG-International Crisis Group, 2007, "Central Asia's energy risks", στο *ICG Asia Report*, No 133, 24 Μαΐου, http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/central-asia/133_central_asia_s_energy_risks.ashx, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

IEF-International Economic Forum St. Petersburg, 2009, "SCO as the Space of Economic Cooperation and Counteraction to Global Crisis", 6 Ιουνίου, http://www.forumspb.com/upfile/file2/june_5_cooperation_sco_en.pdf, (πρόσβαση, Δεκέμβριος 2010).

Ilkhamov, A., 2006, "Speculation Continues Over Appointment of New Uzbek MVD Chief, Resignation of SNB Chair Seems Inevitable", *Jamestown Foundation*, 31 Ιανουαρίου, <http://www.jamestown.org>, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

Inayatullah, N., Blaney, D.L., 2004, "International Relations and the Problem of Difference", London: Routledge.

Interfax, 2007, "NATO, SCO, CSTO Not Partners in Central Asia - U.S. Diplomat," 17 April, *Open Source Center*-CEP20070417950230, <http://www.scribd.com/doc/31288885/Forging-a-NATO-SCO-Relationship>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2010).

Interfax, 2008, "KazTransOil Announces Beginning of Russian Crude Transit to China," January 21, www.uoalberta.ca, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

ISS, 2009, "The Military Balance 2009", *International Institute for Strategic Studies*, London.

IWPR- Institute of War and Peace Reporting, 2005, "Kyrgyzstan's Clannish Voter's", *Reporting Central Asia*, No 428, 23 Δεκεμβρίου.

JIAA-Jane's Islamic Affairs Analyst, 2005, "The Spread of Jihadism in Central Asia", No 62, 1 Δεκεμβρίου.

Johnson, L., 1998, "Russia and Central Asia, a new web of relations", *Royal Institute of International Affairs*, London.

Jia, Q., 2000, "The Success of the Shanghai Five: Interests, Norms and Pragmatism", *PDA*, Σεπτέμβριος, <http://www.comw.org/cmp/fulltext/0110jia.htm>, (πρόσβαση Νοέμβριος 2009).

Jones, B., 2002, (Assistant Secretary of State for European and Eurasian Affairs on U.S. Relations with Central Asia), On-the-record briefing, 11 Φεβρουαρίου, <http://www.globalsecurity.org/military/library/news/2002/02/mil-020211-usia06.htm>, (πρόσβαση Φεβρουάριος 2011)

Jones-Luong, P., 2004, "Politics in the periphery: competing views of Central Asian states and societies" στο: *Transformation of Central Asia: States and Societies from Soviet Rule to Independence*, P. Jone- Luong (ed.) Ithaca, NY: Cornell University Press.

Kamoludin, A., Barnes, C. (eds.), (2001), "Politics of Compromise: The Tajikistan Peace Process", London: Conciliation Resources, No 10, Μάρτιος, <http://www.c-r.org/our-work/accord/tajikistan/introduction.php>, (πρόσβαση Μάρτιος 2010)

Kapila, S., 2010, "Shanghai Cooperation Organization Heading Toward Strategic Redundancy?" *eurasiareview.com*, 12 Οκτωβρίου, <http://www.eurasiareview.com/201010129037/shanghai-cooperation-organization-heading-toward-strategic-redundancy.html>, (πρόσβαση, Δεκέμβριος 2010).

Kavalski, E., 2007, "Whom to follow? Central Asia between the EU and China", *China Report*, 43(1), σελ.43-55.

Kazinform, 2009, "Oil shipment via Atasu-Alashankou exceeds 6 mln tons since early 2009", 4 Νοεμβρίου, <http://inform.kz/eng/article/2209774>, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010)

Kennedy P., (ed.), 1991, "Grand Strategies in War and Peace", New Haven: Yale University Press.

Khan, I., 2003, "Hizb ut Tahrir", *Συνέντευξη στο BBC Newsnight*, 27 Αυγούστου, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/programmes/newsnight/3182271.stm>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Khodzhaev, A., 2009, "The Central Asian Policy of the People's Republic of China", *China and Eurasia Forum Quarterly* 7,1, σελ.: 9-28, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/Security-Watch/Detail/?ots591=4888caa0-b3db-1461-98b9-e20e7b9c13d4&size544=10&lng=en&id=105540>, (πρόσβαση, Μάιος 2010)

Kimmage, D., 2007, "Security challenges in Central Asia: implications for EU's enlargement strategy", *CEPS Policy Brief*, 139.

Kleveman, L., 2003, "The New Great Game: Blood and Oil in Central Asia", Νέα Υόρκη: Atlantic Monthly Press.

Knight, A.W., and Vandana B., 2010, "The United Nations and Central Asia", στο E. Kavalski (ed.), *The New Central Asia-The Regional Impact of International Actors*, Singapore: World Scientific.

Koehler, J., 2005, "Conflict Processing and the Opium Poppy Economy in Afghanistan", *Alternative Livelihoods Project*, Internal Paper No 5, Jalalabad, Αύγουστος, <http://www.gtz.de/de/dokumente/en-DrugsandConflictAfghanistanPAL.pdf>, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010)

Komissina, I.N. και Kurtov, A.A., 2006, "Shankhaiskaya organizatsiya sotrudnichestva" (The Shanghai Cooperation Organization), K.A., Kokarev, (ed.) *Rossiya v Azii: problem vzaimodeistviya* (Η Ρωσία στην Ασία: προβλήματα αλληλεπίδρασης), Russia's Institute for Strategic Studies: Μόσχα.

Kommersant, 2006, "Transneft Sets to Eastern Siberia-Pacific Ocean Oil Pipeline", 18 Απριλίου, http://www.kommersant.com/p667408/r_500/Transneft_Sets_to_Eastern_Siberia-Pacific_Ocean_Oil_Pipeline/, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Kremlin, 2009, "Russia's New National Security Strategy of the Russian Federation until 2020", 12 Μαΐου 2009, <http://www.kremlin.ru>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2010).

Kucera, J., 2008, "US aid budget to Eurasia: A Monument to "Inter-Agency Pettiness", *Eurasianet*, 12 Φεβρουαρίου, <http://www.armeniandiaspora.com/showthread.php?121443-US-Aid-Budget-To-Eurasia-A-Monument-To-quot-Inter-Agency-Pettiness-quot>, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

Kuchins, A.C., 2007, "Etat terrible", *The National Interest*, Σεπτέμβριος- Οκτώβριος, http://findarticles.com/p/articles/mi_m2751/is_91/ai_n27387882/?tag=content;col1, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Kudriashova J., 2011, "The Afghan Crisis and the Shanghai Cooperation Organization", *New Eastern Outlook-Open Research and Discussion Journal*, 25 Ιουλίου, <http://journal-neo.com/?q=node/8003>, (πρόσβαση, Οκτώβριος 2011).

Kurlantzick, J. 2007, "Charm Offensive: How China's soft power is transforming the world", Yale: University Press.

Lavrov, S., 2006, "The Rise of Asia and the eastern vector of Russia's foreign policy", *Russia in Global Affairs*, Vol. 12, No. 3, Ιούλιος-Σεπτέμβριος.

Latynina, Y., 2001, "Lyubov'k Dal'nemu", *Novaya Gazeta*, 11 Ιανουαρίου, Παρατίθεται στο J.Mankoff, 2009, "*Russian Foreign Policy-The return of Great Power Politics*", New York: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., σελ.223-224.

Laruelle M., Peyrrouse, S., 2009, "China as a neighbor: Central Asian Perspectives and Strategies", *CACI: Central Asian Caucasus Institute*, http://ehistory.osu.edu/osu/origins/download/resource_origins_2-10.pdf, (πρόσβαση Μάιος 2010).

Laruelle, M., 2010, "Russia and Central Asia", στο Kavalski, E. (ed.), *The New Central Asia: the Regional Impact of International Actors*, World Scientific Publishing, Singapore, σελ.: 149-176.

Le Monde, 2008, [La Géorgie et la Russie s'affrontent pour le contrôle de l'Ossétie du Sud](#), 9 Αυγούστου, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2010).

Lewis, D., 2008, "The Temptations of Tyranny in Central Asia", London: Hurst.

Legvold, R., 2003, "Thinking Strategically: The Major Powers, Kazakhstan, and the Central Asian Nexus", Cambridge: MIT Press.

Li, Xiaokun, 2008, "China, Russia sign border agreement", *China Daily*, 22 Ιουλίου, http://www2.chinadaily.com.cn/china/2008-07/22/content_6865847.htm, (πρόσβαση Μάιος 2010).

Li, Yuhui, 2009, "Urumqi riot and the Chinese Government's Reaction", *The China and Eurasia Forum Quarterly*, (CEF), Δεκέμβριος, 7 (4), σελ.11-16, (πρόσβαση Ιούλιος 2010).

Lieven, A., 2001, "Strategy for Terror", Prospect, No 68, Οκτώβριος.

Light, Margot, (2006), "La galaxie CEI 1991-2006", *Le courrier de pays de l'Est*, No.1055, Μάιος-Ιούνιος, σελ.: 14-17.

Lo, B., 2004, "The Long Sunset of Strategic Partnership: Russia's Evolving China Policy" *International Affairs*, 2004, 80(2): σελ.296. Παρατίθεται στο J. Mankoff, 2009, *Russian Foreign Policy-The return of Great Power Politics*, New York: Rowman & Littlefield Publishers, Inc. σελ.201.

Lo, B., 2008, "Axis of Convenience: Moscow, Beijing and the New Geopolitics", Chatham House / Brookings Institution, παρατίθεται στο J.Boland, 2011, "Ten Years of the Shanghai Cooperation Organization: A lost Decade? A partner for the U.S.?", *Foreign Policy at BROOKINGS-21st Century Defense Initiative Policy Paper*, 20 Ιουνίου, σελ.22, http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/papers/2011/06_shanghai_cooperation_organization_boland/06_shanghai_cooperation_organization_boland.pdf, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2011).

Lobjakas, A., 2006, "EU: German Presidency's Focus on Central Asia, Black Sea, Russia", *Radio Free Europe / Radio Liberty*, 19 Δεκεμβρίου, <http://www.rferl.org/content/article/1073562.html>, (πρόσβαση Μάιος 2010).

Lukin, A., 2004, "Shanghai Cooperation Organization: Problems and Prospects", *International Affairs*, Moscow, No. 3.

Lukin, Alexander, 2011, "SCO's 10 year search for balance", *Global Affairs*, 16 Ιουνίου, <http://eng.globalaffairs.ru/redcol/SCOs-10-year-search-for-balance-15233>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2011).

Lukyanov, F., 2011, "Uncertain World: SCO's 10 year search for balance", 16 Ιουνίου, *RiaNovosti: Columnists*, <http://en.rian.ru/columnists/20110616/164648723.html>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2011).

Luzyanin, S., 2007, "Russian-Chinese Military-Technical Cooperation, Past, Present, Future," *Moskovskiye Novosti*, 17 Αυγούστου, site.securities.com.

MacFarlane, S.N., 2004, "The United States and regionalism in Central Asia", *International Affairs*, 80 (3), London, May, σελ.447-461.

MacKinlay, A. 2009, "El resurgimiento militar de Rusia", *ARI*, nr 64/2009, σελ.5, <http://www.realinstitutoelcano.org>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Madsen, W., 2011 "War Clouds from over Iran", *Global Research.ca*, 10 Νοεμβρίου, <http://globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=27584>, (πρόσβαση, Νοέμβριος 2011).

Mankoff, J., 2009, "Russian Foreign Policy-The return of Great Power Politics", New York: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

Margelov M., "Evolutsiia dlia Rossii" (Εξελίξεις για τη Ρωσία) *Rossiiskaia gazeta*, 19 Αυγούστου 2005. Παρατίθεται στο: Trenin, D., 2007, "Russia and Central Asia: Interests, Policies and Prospects", στο, E. Rumer, D.Trenin and H.Zhao, *Central Asia, Views from Washington, Moscow and Beijing*, New York: M.E.Sharpe, σελ.: 75-136.

Marizza, G., 2011, "NATO-SCO: The missing dialogue", *Comitato Atlantico Italiano*, 01 Απριλίου, <http://www.comitatoatlantico.it/it/comitato-atlantico/item/nato-sco-the-missing-dialogue>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2011).

Martin, A., 2006, "PLA Doctrine on Securing Energy Resources in Central Asia", *China Brief*, 6 (11), http://www.jamestown.org/programs/chinabrief/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=3953&tx_ttnews%5BbackPid%5D=196&no_cache=1, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Mathers B., Degenhardt L., Phillips B., Wiessing L., Hickman M., Strathdee A., Wodak A., Panda S., Tyndall M., Toufik A. and Mattick R., 2008, on behalf of the Reference Group to the United Nations on HIV and Injecting Drug Use, "Global epidemiology of injecting drug use and HIV among people who inject drugs: a systematic review", *The Lancet*, 372:1733-1745, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Matveeva, A., 2005, "Tajikistan: Evolution of the Security Sector and the War on Terror", στο A. Ebnoether, E.M. Felberbauer and M. Malek (eds.) *Facing the Terrorist Challenge – Central Asia's Role in Regional and International Co-operation*, Geneva/Vienna: Geneva Centre for Democratic Control of Armed Forces, Απρίλιος, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Matveeva, A., 2006, "EU stakes in Central Asia", *Chaillot Paper 91*, July, EU Institute of Security Studies: Paris, <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp091.pdf>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Matveeva A., Giustozzi, A., 2008, "The SCO: A Regional Organization in the Making", *Crisis States Research Centre*, LSE, Working Paper 39, <http://www.crisisstates.com/download/wp/wpSeries2/wp39.2.pdf>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

McDermott, N.R., 2007, "Kazakhstan's Emerging Security Ties with China", στο *The China and Caucasus Analyst*, Σεπτεμβρίου 5, <http://www.cacianalyst.org/newsite/files/070905Analyst.pdf>, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

McDermott, N.R., 2007a, "The Rising Dragon: SCO Peace Mission 2007", *Occasional Paper*, Washington: Jamestown University, <http://www.jamestown.org/uploads/media/Jamestown-McDermottRisingDragon.pdf>, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

McDermott, N.R., 2007b, "Kazakhstan's partnership with NATO: strengths, limits and prognosis", *China and Eurasian Forum Quarterly*, 5 (1), σελ.7-20, http://www.silkroadstudies.org/new/docs/CEF/Quarterly/February_2007/McDermott.pdf, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

McDermott, N.R., 2009, "Sino-Russian Military Exercises Conceived as a Show of Unity", *Eurasia Daily Monitor*, 05 Μαΐου, http://www.worldsecuritynetwork.com/showArticle3.cfm?article_id=17509, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

McDermott, N.R., 2010, «China Showcases Expeditionary Military Power in Peace Mission 2010», *Eurasia Daily Monitor*, 12 Οκτωβρίου, http://www.worldsecuritynetwork.com/showArticle3.cfm?article_id=18427, (πρόσβαση Οκτώβριος 2010).

MacKinder, H.J., 1904, "The Geographical Pivot of History", *Geographical Journal* (1904), παρατίθεται στο: G. O'Tuathail, S.Dalby, P.Routledge, *The Geopolitics Reader*, London & New York: Routledge.

Melvin, J.N., 2007, "The European Union's strategic role in Central Asia", *CEPS Policy Brief*, 128, www.ceps.eu/ceps/download/1315, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Melvin, J.N., 2008, Introduction in: "In Engaging Central Asia: The European Union's New Strategy in the Heart of Eurasia", N. Melvin, (ed.), *Brussels Center for European Policy Studies*, <http://www.ceps.eu/book/engaging-central-asia-european-unions-new-strategy-heart-eurasia>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Melvin, N., Boonstra, J., 2008, "The EU strategy for Central Asia at year one", *CEPS Policy Brief*, 1, <http://www.frice.org/publication/512/the-eu-strategy-for-central-asia-year-one>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Menon, R., 2003, "The new great game in Central Asia", *Survival*, 45 (2), σελ.187-204.
Ministry of Foreign Affairs (MFA) of the Republic of Kazakhstan, 2011, "SCO Marks 10 Years at Astana Summit: Wraps Achievements, Plans Future", *Astana Calling*, σελ.1, <http://www.mfa.kz>.

Ministry of Foreign Affairs (MFA) of the Republic of Kazakhstan, 2011a, "Hispano-Economic Cooperation to Expand as Zapatero visits Astana", *Astana Calling*, σελ.3, <http://www.mfa.kz>, (πρόσβαση, Οκτώβριος 2011).

Ministry of Foreign Affairs of PRC, 2001, "Treaty of Good-Neighborliness and Friendly Cooperation Between the People's Republic of China and the Russian Federation", 24 Ιουλίου, <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt/2649/t15771.htm>, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2010).

Mingwen, Z., 2011, "SCO in the Past 10 years: Achievements and Challenges", *Beijing Review*, 11 Αυγούστου, http://www.ciis.org.cn/english/2011-08/11/content_4400582.htm, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2011).

Morales, J., 2009, "Russia's New National Security Strategy: Towards a 'Medvedev Doctrine'?", *Real Instituto Elcano*, ARI 135/2009, 25/9, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Mukhamedov, R., 2004, "Uyghurs in Kyrgystan under Careful Government Supervision", *Central Asia-Caucasus Institute Analyst*, 1 Αυγούστου, <http://www.cacianalyst.org/?q=node/1850>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Mullojanov, Parviz, 2008, "International intervention in Central Asia: the triumph of geopolitics?" στο: *National Interest and International Solidarity*, J.-M. Coicaud και N.J. Wheeler (eds.), Tokyo: United Nations University Press, σελ.121-128.

Muravchik, J., 1992, "Exporting Democracy, Fulfilling America's Destiny", Washington, D.C.: The AEI Press.

Najibullah, F., 2011, "Atambaev Wants to Close U.S. Air Base, but Can He?", *Radio Free Europe-Radio Liberty*, 2 Νοεμβρίου, http://www.rferl.org/content/atambaev_wants_to_close_us_airbase_but/24379557.html, (πρόσβαση, Δεκέμβριος 2011).

NSC-National Security Council, 2002, "The National Security Strategy of the United States of America", *The White House*, September, http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/nss/nss_sep2002.pdf, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

NATO, 1949, "The North Atlantic Treaty", *Washington D.C.* 4 Απριλίου, http://www.nato.int/cps/en/SID-B7630C8D-EDB1F2CD/natolive/official_texts_17120.htm, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

NATO, 1994, "Partnership for Peace", *Invitational Document*, Brussels, 10 Ιανουαρίου (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

NATO, 2002, Handbook, PARP, <http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb030208.htm>, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

NATO, 2007, PAP-DIB, <http://www.nato.int/issues/pap-dib/index.html>, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

NATO, 2008, PAP-T, <http://www.nato.int/issues/papt/index.html>, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

NATO, 2008a, IPAP, <http://www.nato.int/issues/ipap/index.html>, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

NATO, 2005, "NATO Representative Holds Talks in Central Asia", Σεπτέμβριος, <http://www.nato.int/docu/update/2005/09-september/e0929a.htm>, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

NATO, 2007 "The Euro-Atlantic Partnership" NATO Topics, 13 Φεβρουαρίου, <http://www.hq.nato.int/issues/eap/>, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

NATO Backgrounder, 2007, "Partners in Central Asia", http://www.nato.int/ebookshop/backgrounder/partners_central_asia/partners_central_asia-e.pdf, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

NATO Parliamentary Assembly, 2008, "Democracy and Security in Central Asia: What Policy for NATO and the EU", Luxembourg: NATO, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

NATO, 2009, "NATO's Relations with Tajikistan", <http://www.nato.int/issues/nato-tajikistan/index.html>, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

NATO, 2010, "Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation", Νοέμβριος, <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2011)

Naumkin, V., 2005, "Between Pen and Rifle: Radical Islam in Central Asia" Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.

Naumkin, V., 2005b, "Radical Islam in Central Asia", Lanham: Rowman & Littlefield

Neil, M., 1989, "The 'Common European Home' and Soviet European Policy." *International Affairs*. 65(4).

Nincic, M., 2005, "Renegade States", New York: Columbia University Press.

- Neff, A., 2008, "Construction Launched on the Kazakh Section of the Turkmenistan-China Gas Pipeline," *Global Insight Daily Analysis*, July 10, www.uoalberta.ca, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).
- Norling, N., 2006, "RATS Exercise in Tashkent: Concern over Nuclear Terrorism?", *Central Asia – Caucasus Analyst*, 8 (7), 5 Απριλίου, (πρόσβαση Μάρτιος 2010).
- Norling, N. & Swanstroem, N., 2007, "The SCO, trade and the roles of Iran, India and Pakistan", *Central Asian Survey*, Σεπτέμβριος, σελ.429-444, <http://www.silkroadstudies.org/new/docs/publications/2007/CAS-SCO.pdf>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).
- Nygren, B., 2007, "The Rebuilding of Greater Russia: Putin's Foreign Policy towards the CIS", London: Routledge.
- Nygren, B., 2008, "Putin's use of natural gas to reintegrate the CIS region", *Problems of Post-Communism*, 55(4), σελ.3-15.
- Olcott-Brill, M., Barnett, M., 2006, "The Andijan Uprising", *Akramiya and Akram Yuldashev*, Ιουνίου, <http://www.carnegieendowment.org/publications/index.cfm?fa=view&id=18453&prog=zru>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).
- Olcott-Brill, M., 2007, "Eyes on Central Asia: how to understand the winners and losers", στο Akihiro, I. (επιμ.), *Eager Eyes fixed on Eurasia*, Slavic Research Center, Hokkaido University, Sapporo, σελ.: 6-12, http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/coe21/publish/no16_1_ses/01_olcott.pdf, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).
- Oldberg, I., 2007, "The Shanghai Cooperation Organization: "Powerhouse or Paper Tiger?", *FOI- Swedish Defence Research Agency, Defence Analysis*, Ιούνιος.
- Oliker, O., Shlapak, A.D., 2005, "U.S. Interests in Central Asia-Policy Priorities and Military Roles", Report MG-338, *RAND Corporation*, Santa Monica, California, http://www.rand.org/pubs/monographs/2005/RAND_MG338.pdf, (πρόσβαση, Μάιος 2010).
- Oresman, M., 2004, "SCO update: the official launch of the Shanghai Cooperation Organization", *CEF Monthly*, Ιανουάριος, <http://www.chinaeurasia.org/images/stories/isdp-cefq/CEFM200401/CEFM200401.pdf>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).
- Oresman, M., 2005, "The Shanghai Cooperation Summit: Where do we go from here?", *CEF Quarterly, Ειδική Έκδοση: The SCO at One*, Ιούλιος, σελ.: 5-10, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).
- OSCE, 1973, "The three OSCE dimensions", <http://www.osce.org/about/18807.html>, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2011).
- OSCE, 2010, "Kazakhstan's President welcomes decision to hold OSCE Summit in December in Astana", *Chairmanship's Press Release*, 5 Αυγούστου, <http://www.osce.org/cio/72133>, (πρόσβαση Οκτώβριος 2010)
- Pahlavi, P., Hojati, A., 2010, "Iran and Central Asia", στο E. Kawalski, (ed.), *The New Central Asia*, Singapore: The World Scientific, σελ.: 215-238.

Pannier, B., 2008, "Central Asia: Beijing Flexes Economic Muscle across Region," *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 28 Μαΐου, www.rferl.org, <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/pp052908.shtml>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Paramonov, V., 2005, "China and Central Asia: Present & Future of Economic Relations", *Central Asian Series*, Conflict Studies Research Centre: Defence Academy of the United Kingdom, 5 (25) (E), Μάιος, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=92589>, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Paramonov, V., 2005a, "Economic Involvement of Russia and China in Central Asia", *Central Asian Series*, Conflict Studies Research Centre: Defence Academy of the United Kingdom, 7 (12) (E), Μάιος, (πρόσβαση στο pdf 07(12)VPEnglish.pdf, Μάρτιος 2010).

Paramonov, V. και O., Stolpovski, 2008, "Chinese Security Interests in Central Asia", *Central Asian Series*, Advanced Research and Assessment Group: Defence Academy of the United Kingdom, 08 (20) (E), Μάιος, (πρόσβαση στο pdf 08(20)VPEnglish.pdf, Μάρτιος 2010).

Pehrson, J.,C., 2006, "String of Pearls: "Meeting the Challenge of China's Rising Power Across the Asian Littoral", *Strategic Studies Institute*, July, <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/pub721.pdf>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

People's Daily, 2001, "Declaration of Shanghai Cooperation", 15 Ιουνίου, http://english.peopledaily.com.cn/200106/15/eng20010615_72738.html, (πρόσβαση, Νοέμβριος 2009).

People's Daily, 2001a, "China, Russia Sign Good Neighborly Friendship, Cooperation Treaty", 17 Ιουλίου, http://english.people.com.cn/english/200107/16/eng20010716_75105.html, (πρόσβαση, Νοέμβριος 2009).

People's Daily, 2003, "Chinese premier proposes free trade zone within SCO», (English edn), 23 Σεπτεμβρίου, http://english.peopledaily.com.cn/200309/23/eng20030923_124754.shtml, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

People's Daily, 2004, "China offers US\$900 million in credit loans to SCO members", (English edn), 18 Ιουνίου, http://english.peopledaily.com.cn/200406/18/eng20040618_146720.html, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Peyrouse, S., 2007, "Economic Aspects of Chinese-Central Asia rapprochement", *Silk Road Paper*, Σεπτέμβριος, http://www.silkroadstudies.org/new/docs/Silkroadpapers/2007/0709China-Central_Asia.pdf, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Pikaevn, A.A., 2008, "Enlarging the Shanghai Cooperation Organization", *Institute of World Economy and International Relations (IMEMO)*, PONARS Eurasia Policy Memo No 15, Moscow, August.

Piontkovsky, A., 2007, "Who's Blow Is Harder to Take?" 5 Σεπτεμβρίου, *site.securities.com*, <http://www.grani.ru>,

Pipelines International, 2009, "[Transneft ready to bring ESPO Pipeline section online](http://pipelinesinternational.com/news/transneft_ready_to_bring_espo_pipeline_section_online/009291/)". (Scientific Surveys, Great Southern Press), 22 Δεκεμβρίου. http://pipelinesinternational.com/news/transneft_ready_to_bring_espo_pipeline_section_online/009291/, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Plater-Zyberk, H., 2007, "Who's Afraid of the SCO?", *Conflict Studies Research Centre*, Μάρτιος, [www.da.mod.uk/.../ca/07\(09\)HPZ.pdf](http://www.da.mod.uk/.../ca/07(09)HPZ.pdf) (πρόσβαση, Νοέμβριος 2009).

Platt's Oilgram News, 2008, «China's Top Crude Suppliers in 2007», January 28, www.lexisnexis.com, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Political Forum, 2009, "Russia-China Warn US That Israeli Attack on Iran Means "World War""", 18 Ιουλίου, <http://www.politicalforum.com/current-events/86381-russia-china-warn-us-israeli-attack-iran-means-world-war.html>, (πρόσβαση, Νοέμβριος 2011).

Portyakov, V., 2010, "Russian-Chinese Relations: Current Trends and Future Prospects", *Russian Analytical Digest*, No 73, 23 Φεβρουαρίου, Μόσχα, σελ.2-5, <http://www.res.ethz.ch>. <http://www.laender-analysen.de>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2010).

Putin, V., 2006, "SCO: a new model of successful international cooperation", Μόσχα 14 Ιουνίου, *President of Russia – Official web portal*, <http://www.kremlin.ru/eng/sdocs/speeches.shtml>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Putin, V., 2006a, "Press statement following the Shanghai Cooperation Organization Council of Heads of State session", *President of Russia – Official web portal*, 15 Ιουνίου, <http://www.kremlin.ru/eng/sdocs/speeches.shtml>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Putin, V. 2008, "The new Foreign Policy Concept of the Russian Federation President of Russia", *President of Russia – Official web portal*, 12 Ιουλίου, <http://archive.kremlin.ru/eng/text/docs/2008/07/204750.shtml>, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2011).

Proninska, K., 2007, "Energy and Security: regional and global dimensions" SIPRI Yearbook 2007: *Armaments, Disarmament and International Security*, Oxford: Oxford University Press, σελ.215-240, <http://yearbook2007.sipri.org/files/YB0706.pdf>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

QDR-Quadrennial Defense Review, 2006, Washington, DC: US Department of Defense, 6, Φεβρουαρίου, <http://www.defense.gov/qdr/report/report20060203.pdf>, (πρόσβαση Ιούνιος 2011).

Radio Free Europe/Radio Liberty, 2006, "Central Asia Report: January 12, 2006", 6 (5), 10 Φεβρουαρίου, <http://www.rferl.org/content/article/1342069.html>, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Radio Free Europe/Radio Liberty, 2006a, "The US Embassy in Tajikistan press release", *Newsline*, 10 (46), 13 Μαρτίου, <http://www.fas.org/sgp/crs/row/98-594.pdf>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Radyuhin, V., 2008, "Shanghai Solidarity", *The Hindu-Frontline*, 25 (19,) 13-26 Σεπτεμβρίου, *Hindu on net*, <http://www.hinduonnet.com/fline/fl2519/stories/20080926251904900.htm>, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Radyuhin, V. 2011, "SCO: 10 years of evolution and impact", *The Hindu*, 14 Ιουνίου, <http://www.thehindu.com/opinion/lead/article2101857.ece?homepage=true>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2011).

Ramo, J.C. 2004, "The Beijing Consensus: Notes on the New Physics of Chinese Power", London: Foreign Policy Centre, <http://fpc.org.uk/fsblob/244.pdf>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Rashid, A. 2002, "Jihad: The Rise of Militant Islam in Central Asia", New Haven: Yale University Press, 39-40.

Rashid, A. 2008, "Descent into Chaos: The United States and the Failure of Nation Building in Pakistan, Afghanistan and Central Asia", London: Viking.

Real Instituto Elcano (2009), "National Security Strategy of the Russian Federation until 2020",

http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CO NTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/ari135-2009, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Ronen, G., 2010, "Medvedev: Israel Strike on Iran Could Mena Nuclear War, Refugees", *Israel National News*, 13 Απριλίου, <http://www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/136993>, (πρόσβαση, Νοέμβριος 2011).

Rotar, I., 2006, "Tajikistan: Most Repressive Religion Law in Central Asia Drafted", *Forum18 News Service*, 22 Μαρτίου, <http://www.wrnr.org/articles/20927/?&place=central-asia§ion=legislation>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Rousseau, R., 2011, "The First Ten Years of the Shanghai Cooperation Organization (SCO)", *Centre for Strategic Research and Analysis (CESRAN), Political Reflection Quarterly*-"Advancing Diversity", Ιούνιος-Ιούλιος-Αύγουστος 2011, σελ.59-63, http://cesran.org/index.php?option=com_content&view=article&id=1246%3Athe-first-ten-years-of-the-shanghai-cooperation-organization-sco&catid=57%3Amakale-ve-raporlar&Itemid=312&lang=en, (πρόσβαση Σεπτέμβριος, 2011)

Rumer, B., 2005, "Central Asia: An Overview", in *Central Asia at the End of the Transition*, B.Rumer (ed.), New York: M.E.Sharpe, σελ.75-136.

Rumer, E., 2006, "The US interests and role in Central Asia after K2", *Washington Quarterly*, 29 (3), σελ.141-154, http://www.twq.com/06summer/docs/06summer_rumer.pdf, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Rumer, E., 2007, "The United States and Central Asia: in Search for a strategy", στο *Central Asia: Views from Washington, Moscow and Beijing*, E.Rumer, D.Trenin και H.Zhao, (eds.), London: M.E. Sharpe.

Russian Ministry of Foreign Affairs (-MFA), 2000, "National Security Concept of the Russian Federation", 10 January, <http://www.mid.ru>, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2011).

Russian Ministry of Foreign Affairs (-MFA), 2003, "Replies by Russian Minister of Foreign Affairs Igor Ivanov to readers' questions during an online conference on the Renmin Radio website", Beijing, 27 February 2003, http://www.mid.ru/brp_4.nsf/english. Παρατίθεται στο: A.J.K.Bailes, P.Dunay, P.Guang and M.Troitskiy, 2007, *The Shanghai Cooperation Organization, Policy Paper No. 17*, SIPRI: Stockholm International Peace Research Institute, Μάιος, σελ.11, <http://www.sipri.org/>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Russian Ministry of Foreign Affairs (-MFA), 2010, "National Security Strategy of Russian Federation to 2020", *Strategia natsionalnoy bezopasnosti Rossiyskoy Federatsii do 2020 goda*, <http://www.mid.ru>, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2011)

Rywkin, M., 1982, *Moscow's Muslim Challenge: Soviet Central Asia*, Armonk, NY: M.E. Sharpe, 84f, παρατίθεται Mark Dickens, *The Impact of Russo-Soviet Culture In Central Asia*, 1989, 10, άρθρο διαδικτύου, ιστοσελίδα: <http://www.oxuscom.com/Russo-Soviet Culture in CA.pdf>.

Saidazimova, G., 2005, "Bishkek assures Rumsfeld that US air base can stay", *Radio Free Europe / Radio Liberty*, 26 Ιουλίου, <http://www.tajik-gateway.org/index.phtml?id=400&lang=en&dt=2005-07-27&R1=utime&view=1&varch=0>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Saidazimova, G., 2006, "Eurasia: Observer Iran grabs limelight ahead of Shanghai alliance anniversary", *Radio Free Europe / Radio Liberty*, 13 Ιουνίου, <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/06/1c64fc44-9081-49f0-8b69-2c144f52dcab.html>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Sarsembaev, I., 2006, "Russia: no strategic partnership with China in view", *China Perspectives*, 65, σελ.28-37, <http://chinaperspectives.revues.org/631>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Schmidt-Häuer, C., (1986), "Gorbachev: The Path to Power", London: I.B. Tauris.

Scheuer, M., 2006, "Clueless into Kabul", *The American Interest*, 1(5), σελ.111-119.

SCO-EI, Επίσημη Ιστοσελίδα, <http://www.sectesco.org>, (1^η πρόσβαση, Νοέμβριος 2009).

SCO, 2001, "The Shanghai Convention on Combating Terrorism, Separatism and Extremism", *Επίσημη Ιστοσελίδα SCO*, 15 Ιουνίου, <http://www.sectesco.org>, (πρόσβαση Νοέμβριος 2009).

SCO, 2002, "Charter of the Shanghai Cooperation Organization", Αγία Πετρούπολη, 07 Ιουνίου, <http://www.sectesco.org/EN/show.asp?id=69>, (πρόσβαση Νοέμβριος 2009).

SCO, 2004, "The Regulations on Observer Status at the Shanghai Cooperation Organisation", 24 Απριλίου, <http://www.sectesco.org/EN/show.asp?id=65>, (πρόσβαση Νοέμβριος 2009).

SCO, 2005, "Declaration of Heads of Member States of Shanghai Cooperation Organisation, Astana, 05 Ιουλίου, <http://www.sectesco.org/CN/show.asp?id=169>, <http://www.sectesco.org/html/00500.html> και *China Daily*, http://www.chinadaily.com.cn/china/2006-06/12/content_614632.htm, (πρόσβαση Νοέμβριος 2009).

SCO, 2005a, "Protocol on Establishment of the SCO-Afghanistan Contact Group between the Shanghai Cooperation Organisation and the Islamic Republic of Afghanistan", 05 Ιουλίου, <http://www.sectesco.org/EN/show.asp?id=70>, (πρόσβαση Νοέμβριος 2009).

SCO, 2006, "Declaration on the Fifth Anniversary of the Shanghai Cooperation Organization, Σαγκάη, 15 Ιουνίου, http://english.scosummit2006.org/en_zxbb/2006-06/15/content_755.htm, (πρόσβαση Νοέμβριος 2009).

SCO-JC, 2006a, "Joint Communiqué of Meeting of the Council of the Heads of the Member States of the Shanghai Cooperation Organisation", Σαγκάη, 15 Ιουνίου 2006 <http://www.sectesco.org/EN/show.asp?id=95>, (πρόσβαση Νοέμβριος 2009).

- SCO-BC (Business Council), 2007, "Dmitry Mezentsev: First SCO Health Train to Come to Uzbekistan," 26 September, <http://delsovet.org/?level=10&id=43&lng=en>, (πρόσβαση Νοέμβριος 2009).
- SCO-JC, 2007, "Joint Communiqué of Meeting of the Council of the Heads of the Member States of the Shanghai Cooperation Organisation", Μπισκέκ, 16 Αυγούστου 2007 <http://www.sectSCO.org/EN/show.asp?id=93>, (πρόσβαση Νοέμβριος 2009).
- SCO, 2008, "Declaration of Heads of Member States of Shanghai Cooperation Organisation», Dushanbe, 28 Ιουλίου, http://www.president.tj/habarho_280808h.html, (πρόσβαση Νοέμβριος 2009).
- SCO, 2008a, "Regulations on the Status of Dialogue Partner of the Shanghai Cooperation Organisation", 28 Αυγούστου, <http://www.sectSCO.org/EN/show.asp?id=64>, (πρόσβαση Νοέμβριος 2009).
- SCO-BC (Business Council), 2008, "SCO Economic Cooperation Programme to be Filled with "Live" Projects", 12 September, <http://bc.sco.org/?level=10&id=532&lng=en>, (πρόσβαση Νοέμβριος 2009).
- SCO, 2009, "Yekaterinburg Declaration of the Heads of the Member States of the Shanghai Cooperation Organisation", Αικατερινούπολη 16 Ιουνίου, <http://www.sectSCO.org/EN/show.asp?id=182> και, <http://www.sectSCO.org/EN/show.asp?id=87>, (πρόσβαση Νοέμβριος 2009).
- SCO, 2010, "Declaration of the 10th Anniversary of the Shanghai Cooperation Organisation", Tashkent, 11 Ιουνίου, <http://www.sectSCO.org/EN/show.asp?id=225>, (πρόσβαση Σεπτέμβριος 2010).
- SCO, 2010a, "Joint Communiqué of meeting of the Tenth Meeting of the Council of the Heads of the Member States of the Shanghai Cooperation Organization", 11 Ιουνίου, <http://www.sectSCO.org/EN/show.asp?id=223>, (πρόσβαση Σεπτέμβριος 2010).
- SCO, 2010b, "Chronicle of main events at SCO in 2010", 31 Δεκεμβρίου, (πρόσβαση Φεβρουάριος 2011).
- SCO, 2011, "Declaration of the 10th Anniversary of the Shanghai Cooperation Organisation", Astana, 15 Ιουνίου, <http://www.sectSCO.org/EN/show.asp?id=294>, (πρόσβαση Σεπτέμβριος 2011).
- SCO, 2011a, "Joint Communiqué of meeting of the Council of the Heads of the Member States of the Shanghai Cooperation Organization commemorating the 10th anniversary of the SCO", <http://www.sectSCO.org/EN/show.asp?id=293>, (πρόσβαση Οκτώβριος 2011).
- Shaikhutdinov, M.E., 2007, "Central Asia: Developing the Region in the Vortex of the Geopolitical and Geoeconomic Antagonisms of the World Powers", American Foreign Policy Interests-The Journal of the National Committee on American Foreign Policy, 11 Μαρτίου, σελ.: 54-55, (Υλικό μαθήματος Γεωπολιτικής, Γ' εξαμήνου).
- Shao, Y., 2011, "Is the US Willing to Cooperate with the Shanghai Cooperation Organization?", *China-US Focus / Slider : Chinese Scholars' Insights into the SCO Summit*, 22 Ιουνίου, <http://www.chinafocus.com/slider.chinese-scholars-insights-into-the-sco-summit/>, (πρόσβαση, Νοέμβριος 2011).
- Shermatova, S., 2009, "Should Central Asia Fear Taliban Spillover?" στο *IWPR Reporting Central Asia*, No 595, 19 Νοεμβρίου, <http://iwpr.net/report-news/should-central-asia-fear-taleban-spillover>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Sethuraman D., Bierman, S., 2011, "China turns to Turkmen Natural Gas as Gasprom Seeks Price, Pipeline Deal", *Bloomberg*, 4 Μαρτίου, <http://www.bloomberg.com/news/2011-03-03/china-may-increase-gas-purchase-from-turkmenistan-minister-says.html>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2011).

Shi Y., 2006, "Rational Order," *Beijing Review*, No. 51, 21 Δεκεμβρίου, http://www.bjreview.com.cn/ender/txt/2006-12/22/content_51642.htm, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Shlapentokh D., 2011, "Jihadism spreads to Kyrgyzstan", *CACI-Central Asia-Caucasus Institute*, 16 Φεβρουαρίου, <http://www.cacianalyst.org/?q=node/5495>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2011).

Simon, J., 2004, "NATO's PfP: charting a course for a new era", *RFE/RL*, 7 Αυγούστου, (πρόσβαση Ιούλιος 2010).

Smith, S.J., Kavalski E., 2010, "NATO's Partnership with Central Asia: Cooperation a la carte", στο E. Kawalski, (ed.), *The New Central Asia*, Singapore: The World Scientific, σελ.29-47.

Sznajder, A.P., 2006, "China's SCO Strategy", *Journal of IPS*, Άνοιξη, <http://www.scribd.com/doc/22295542/China-s-SCO-Strategy>, (πρόσβαση, Μάρτιος 2011).

Snaauwaert, T. D, 2004, "The Bush Doctrine and Just War Theory", *OJPCR: The Online Journal of Peace and Conflict Resolution*, 6 (1), Φθινόπωρο, σελ.: 121-135, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Socor, V., 2007, "Kazakhstan's Oil Export Picture Detailed", *Eurasia Daily Monitor*, Vol. 4, Issue 190, 15 Οκτωβρίου, http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=33078, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Spykman, N. 1942, "America's Strategy in World Politics", New York: Harcourt Brace.

Steel R., 1995, "Temptations of a Superpower", Cambridge: Harvard University Press.

Stratfor, 2008, "China, Russia: An End to an Island Dispute", 17 Ιουλίου, http://www.Stratfor.com/analysuis/china_russia_end_island_dispute, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Stratfor, 2009, "China, Kazakhstan: Nuclear Power Deal Agreed", *Stratfor.com*, 30 Απριλίου.

Stratfor 2009a, "China: A Strategic Pipeline to Central Asia", *Stratfor.com*, 14 Δεκεμβρίου.

Sultanov, B.K., 2006, "Rossiya I ShOS: vzglyad iz Kazakhstana", [Η Ρωσία στον SCO: μια άποψη από το Καζακστάν], *Analytical Centre for Prudent Solutions*, 22 Φεβρουαρίου, <http://www.analitika.org/article.php?story=20060222234652335>, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Sun, Z., 2007, "The relationship between China and Central Asia", στο Akihiro, I. (ed.) *Eager eyes fixed on Eurasia*, Slavic Research Center, Hokkaido University, Sapporo, σελ.: 41-63.

Suny, R., 1999, "Provisional Stabilities: The Politics of Identities in Post-Soviet Eurasia," *International Security*, 24 (3), σελ.167-168, στην ιστοσελίδα: "A History of Islam in Central Asia, Part II", http://www.islamawareness.net/CentralAsia/ca_hist2.html, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2010).

Svec, M., 1988, "The Prague Spring: 20 Years Later", *Foreign Affairs*, Καλοκαίρι, 1988, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Swanstrom, N., 2005, "China and Central Asia: a new great game or traditional vassal relations", *Journal of Contemporary China*, 14 (45), σελ.: 569-584, http://www.silkroadstudies.org/docs/publications/2005/JCC_Swanstrom.pdf, (πρόσβαση Μάιος, 2010).

Swanstrom, N., 2008, "Georgia: The Split that split the SCO" CACI: Central Asian Caucasus Institute, 9 Μαρτίου. <http://www.cacianalyst.org/?q=node/4930>, (πρόσβαση Μάιος, 2010).

Swanstrom N., 2008a, "Shanghai Cooperation Organization and the Aftermath of the Russian Invasion of Georgia", *China and Eurasia Forum Quarterly*, 6(3), CA-C Institute, σελ.: 3-7, http://www.humansecuritygateway.com/documents/CEFQ_ShanghaiCooperationOrganizationAftermathRussianInvasion_Georgia.pdf (πρόσβαση Μάιος, 2010).

Tarzi, A. 2006, "Afghanistan: Islamabad anxious as Kabul gets chummy with New Delhi", *Eurasia insight, RFE/RL Features*, 16 Απριλίου, <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/pp041606.shtml>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Tas, 1997, "Russian-Chinese Joint Declaration on a Multipolar World and the Establishment of a New World Order", 23 Απριλίου, <http://www.tas.org/news/russia/1997/a52-153en.htm>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

The China, 2011, "News Digest: New SCO members on hold for time being", 4 Ιανουαρίου, <http://thechina.biz/china-economy/new-sco-members-on-hold-for-time-being/>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2011).

The Guardian, 2008, "Controlling the new Russia requires new thinking", 17 August, <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2008/aug/17/russia.georgia.5>, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2011).

The Guardian, 2011, "Arab Spring: an interactive timeline of Middle East protests", 29 Νοεμβρίου, <http://www.guardian.co.uk/world/interactive/2011/mar/22/middle-east-protest-interactive-timeline>, (πρόσβαση Δεκέμβριος 2011).

The Times, 2008, "[Vladimir Putin 'wanted to hang Georgian President Saakashvili by the balls'](#)", 14 Νοεμβρίου, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Till, G., 2009, "Seapower: A Guide for the Twenty-First Century", (2nd Edition) Abingdon, Routledge, *TICP-Transparency International Corruption Perceptions, Index 2010*, σελ.322-349, http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010/results, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010)

Tolipov, F., 2005, "East VS West? Some Geopolitical Questions and observations for the SCO", *China and Eurasia Forum (CEF) Quarterly*, Special Edition, Ιούλιος, http://www.silkroadstudies.org/new/docs/CEF/CEF_Quarterly_July_2005.pdf, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Tolipov, F., 2006, "Multilateralism, Bilateralism and Unilateralism in Fighting Terrorism in the SCO Area", *China and Eurasia Forum (CEF) Quarterly*, 4 (2), http://www.silkroadstudies.org/new/docs/CEF/Quarterly/May_2006/Tolipov.pdf, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Trenin, D., 2003, "Southern watch: Russia's policy in Central Asia", *Journal of International Affairs*, 56 (2).

Trenin, D., 2007, "Russia and Central Asia: Interests, Policies and Prospects", στο, *Central Asia, Views from Washington, Moscow and Beijing*, E. Rumer, D.Trenin και H.Zhao (eds.) London: M.E.Sharpe, σελ.: 75-136.

Trilling, D., 2007, "Tajikistan: a Chinese road to the future", Eurasianet, 31 Ιουλίου, <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav080107a.shtml>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Troitskiy, M., 2007, "A Russian perspective on the Shanghai Cooperation Organization", στο Bailes, στο, *The Shanghai Cooperation Organization*, A.J.K. Bailes, P. Dunay, P. Guang and M.Troitskiy, (2007)," *Policy Paper No. 17*, SIPRI: Stockholm International Peace Research Institute, Μάιος, σελ.30-44, <http://www.sipri.org/>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Trofimov. D., "Arms Control in Central Asia", στο A.J.K., Bailes, et al, *Armament and Disarmament in the Caucasus and Central Asia*, *SIPRI Policy Paper No.3* SIPRI:Stockholm, Ιούλιος, 2003, σελ.46-56, <http://www.sipri.org>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Tully, A., 2005, "U.S.: What is strategy for bases in the former Soviet bloc?", *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 7 Δεκεμβρίου, <http://www.rferl.org/featuresarticle/2005/12/7141A858-DD57-4691-9F77-06B3C78D17D6.html>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

UN, 1945, "Charter of the United Nations", Σαν Φρανσίσκο 26 Ιουνίου, <http://www.un.org/en/documents/charter/index.shtml>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2011).

UNCND-United Nations, Commission on Narcotic Drugs, 2009, "Fiftysecond session", Vienna, 11-20 March (UN document number E/CN.7/2009/Res. 52/2), (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

UNDP-United Nations Development Program, 2005, "Linking Macroeconomic Policy to Poverty Reduction in Uzbekistan", Centre for Economic Research/UNDP, (UNDP/CER), Τασκένδη, http://www.cer.uz/files/downloads/publication/LMPPR_en.pdf, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

UNDP-United Nations Development Program, 2005a, "Bringing Down Barriers: Regional Cooperation for Human Development and Human Security", *Central Asia Human Development Report*, New York: UNDP, <http://europeandcis.undp.org/?wspc=CAHDR2005%20>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

UNDP-United Nations Development Program Report, 2010 και 2005, "Human Development Index HDI", http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2010_EN_Tables_reprint.pdf, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

UNODC- United Nations Office on Drugs and Crime, 2003, "The Paris Pact Initiative: Regional Coordination of Programme Development for Countries Affected by Afghan

Heroin Trafficking”, *United Nations Office on Drugs and Crime*, επισκόπηση, (GLO/I05), http://www.unodc.org/documents/regional/central-asia/Paris%20Pact_folder_version1_WEB.pdf, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

UNODC-United Nations Office on Drugs and Crime, 2005 “Bi-Annual Seizure Report” *United Nations Office on Drugs and Crime*, 2005 / 1, http://www.unodc.org/pdf/publications/report_biannual_seizure_2005_01.pdf, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

UNODC- United Nations Office on Drugs and Crime, 2006, “Executive Director Welcomes Decision to Set up Central Asian Centre to Combat Narcotic Drugs”, *United Nations Office on Drugs and Crime*, Τασκένδη, Ουζμπεκιστάν, 9 Φεβρουαρίου, <http://www.unodc.org/uzbekistan>, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

UNODC- United Nations Office on Drugs and Crime, 2009, “Addiction, crime and insurgency: the transnational threat of Afghan opium”, *United Nations Office on Drugs and Crime*, Οκτώβριος, *United Nations Office on Drugs and Crime*, http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Afghanistan/Afghan_Opium_Trade_2009_web.pdf, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

UNODC-United Nations Office on Drugs and Crime, 2010, World Drug Report, *United Nations Office on Drugs and Crime*, New York: United Nations, http://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2010/World_Drug_Report_2010_lo-res.pdf, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

UNODC- United Nations Office on Drugs and Crime, 2010a, “Crime and instability: case studies of transnational threats”, *United Nations Office on Drugs and Crime*, February, http://www.unodc.org/documents/frontpage/Crime_and_instability_2010_final_low_res.pdf, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

UN-United Nations, 1995, *Resolution*, A/50/80, 12 Δεκεμβρίου, <http://www.un.org/News/Press/docs/2010/sqsm13316.doc.htm>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

U.S.-H.of R. (U.S.-House of Representatives), 2004, Committee on International Relations, Subcommittee on the Middle East and Central Asia, “Uzbekistan: The Key to Success in Central Asia?”, 15 Ιουνίου, http://commdocs.house.gov/committees/intlrel/hfa94278.000/hfa94278_of.htm, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

U.S.- SofD, (U.S.-Secretary of Defense), 2008, “Military Power of the People’s Republic of China 2008”, *Annual Report to Congress (Office of the Secretary of Defense)*, http://www.mcsstw.org/www/download/China_Military_Power_Report_2008.pdf, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

U.S.-SD, (U.S.-State Department), 2005, “Kazakhstan: Country Background Note”, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5487.htm>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

U.S.-SD (U.S.-State Department), 2009, “Joint Statement of the United States of America Barack Obama and the Russian Federation D.A. Medvedev Concerning Afghanistan,” 6 Ιουλίου, <http://www.state.gov/p/eur/rls/wh/125657.htm>, επίσης, η δήλωση υπάρχει και: “Joint Statement by President Obama and President Medvedev,” *America.gov*, 1 Απριλίου 2009, <http://www.america.gov/st/texttrans-english/2009/April/20090401125216xjsnommis0.8078381.html>, (πρόσβαση Φεβρουάριος 2011)

U.S.-SD, (U.S.-State Department), 2011, "Terrorist Designation Lists", <http://www.state.gov/s/ct/list> & <http://www.state.gov/s/ct/rls/other/des/123085.htm>, (πρόσβαση Σεπτέμβριος 2011).

Venugopalan, U., 2009, "Harbouring Ambitions: China Invests in Indian Ocean Ports", *Jane's Intelligence Review* 21 (11), σελ.: 28-33.

Wacker, G., 2004, "The Shanghai Cooperation Organization: regional security and economic advancement", *Working Paper* No. 8, Konrad Adenauer Stiftung, Beijing, Αύγουστος. <http://www.kas.de/china/en/publications/5210/>, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2010).

Walberg, E., 2009, "NATO, SCO or PATO?", *Dissident Voice*, 22 Απριλίου, <http://dissidentvoice.org/2009/04/nato-sco-or-pato/>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2010).

Walberg, E., 2011, "SCO vs Bilderberg: Where are real decisions being made?" 22 Ιουνίου, *Global Research*, <http://www.globalresearch.ca/index.php?aid=25359&context=va>, (πρόσβαση, Νοέμβριος 2011).

Wallace, A., 2009, "Russia's new defense law & draft military doctrine", στο *The ISCIIP analyst*, XVI (4), 29 Οκτωβρίου, <http://www.bu.edu/phpbin/news-cms/news/?dept=732&id=54722>, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2011).

Walton, D., 2010, "Japan and Central Asia", *The New Central Asia*, E. Kavalski (ed.), Singapore: World Scientific Publishing, σελ.261-277.

Waltz K.N., 1993, "The Emerging Structure of International Politics", *International Security*, 18 (2), (Φθινόπωρο), σελ.44-79.

Waltz K.N., 2000, "Globalization and American Power", *The National Interest*, Άνοιξη, http://findarticles.com/p/articles/mi_m2751/is_2000_Spring/ai_61299041/?tag=content;col1, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Wang, F., 2005, "Preservation, Prosperity and Power: what motivates China's foreign policy", *Journal Contemporary China*, 14 (45), σελ.669-694, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Wang, G., 2011, "China, Kyrgyzstan, Tajikistan conduct joint anti-terror drill", *Xinhuanet.com News*, 06 Μαΐου, http://news.xinhuanet.com/english2010/china/2011-05/06/c_13862763.htm, (Σεπτέμβριος 2011).

Watkins, E., 2009, "[China to begin construction of 992-km ESPO 'extension'](http://www.ogj.com/index/article-display/361235/articles/oil-gas-journal/transportation/china-to-begin-construction-of-992-km-espo-extension.html)", *Oil & Gas Journal* (PennWell Corporation), 05 Μαΐου, <http://www.ogj.com/index/article-display/361235/articles/oil-gas-journal/transportation/china-to-begin-construction-of-992-km-espo-extension.html>. (πρόσβαση, Οκτώβριος 2010).

Wei, L., 2011, Διπλωμάτης της Κινεζικής Πρεσβείας στην Αθήνα, συνέντευξη στη γράφουσα στις 11 Μαρτίου 2011.

Weinbaum, M., 2006, "Afghanistan and its neighbors: an ever dangerous neighborhood", *United States Institute of Peace-USIP Special Report*, 162, <http://www.usip.org/files/resources/sr162.pdf>, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

Weitz, R., 2006, "Shanghai Cooperation Organization fails to yield NATO-style defence agreement", *Jane's Intelligence Review*, Αύγουστος.

Weitz, R., 2006a, "Averting a new Great Game in Central Asia", *The Washington Quarterly*, 29 (3), http://www.twq.com/06summer/docs/06summer_weitz.pdf
<http://dx.doi.org/10.1080/10803920601188177>, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Weitz, R., 2006b, "Renewing Central Asian Partnerships", *NATO Review*, <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue3/english/analysis2.html>, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Weitz, R., 2008, "Russia, China End Decades-Long Border Dispute" *World Politics Review*, <http://www.worldpoliticsreview.com/articles/2517/russia-china-end-decades-long-border-dispute>, (πρόσβαση Μάρτιος, 2010).

Weitz R., 2010, "China's Growing Clout in the SCO: Peace Mission 2010", *China Brief*, 10 (20), 08 Οκτωβρίου, http://www.jamestown.org/programs/chinabrief/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=37018&tx_ttnews%5BbackPid%5D=25&cHash=f3fd0568, (πρόσβαση Δεκέμβριος 2010).

Weitz, R., 2011, "Building a NATO-SCO dialogue", 14 Μαρτίου, *European Dialogue*, <http://eurodialogue.org/Building-a-NATO-SCO-dialogue>, (πρόσβαση, Νοέμβριος 2011).

Wen J., 2003, "Turning Your Eyes to China", *Ομιλία του Πρωθυπουργού Wen Jiabao στο Πανεπιστήμιο Harvard*, 10 Δεκεμβρίου, <http://www.china-un.org/eng/xw/t56090.htm>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

White, A., 2005, "Guiding the near Abroad": Russia and the Shanghai Cooperation Organization", *CEF Quarterly, Special Edition: The SCO at One*, July, σελ.: 31, http://www.silkroadstudies.org/new/docs/CEF/CEF_Quarterly_July_2005.pdf, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Wilde, R., "Brezhnev Doctrine", *About.com Guide*, <http://europeanhistory.about.com/od/glossary/g/glbrezhnevdoct.htm>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2010).

Wikipedia, "Friedrich Wilhelm Heinrich Alexander von Humboldt" http://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_von_Humboldt, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Wikipedia, "Baku Initiative", http://en.wikipedia.org/wiki/Baku_Initiative

Wikipedia, "Brezhnev Doctrine", http://en.wikipedia.org/wiki/Brezhnev_Doctrine, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2010).

Wikipedia, "Central Asia", http://en.wikipedia.org/wiki/Central_Asia, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Wikipedia, "Eastern Siberia – Pacific Ocean oil pipeline – "ESPO pipeline"", http://en.wikipedia.org/wiki/Eastern_Siberia_%E2%80%93_Pacific_Ocean_oil_pipeline#cite_note-chinadaily1-1, (πρόσβαση Μάρτιος 2011).

Wikipedia, "GU(U)AM", http://en.wikipedia.org/wiki/GUAM_Organization_for_Democracy_and_Economic_Development, (πρόσβαση, Φεβρουάριος 2010)

Wikipedia, "NATO", <http://en.wikipedia.org/wiki/NATO>, (πρόσβαση, Ιούλιος 2010).

Wikipedia, "String of Pearls", [http://en.wikipedia.org/wiki/String_of_Pearls_\(China\)](http://en.wikipedia.org/wiki/String_of_Pearls_(China)), (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Wikipedia, "Transoxania", <http://en.wikipedia.org/wiki/Transoxania>, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Wikipedia, "Washington Consensus", http://en.wikipedia.org/wiki/Washington_Consensus, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Wishnick, E., 2002, "Growing US Security Interests in Central Asia", *Carlisle, PA: Strategic Studies Institute, US Army War College*, Οκτώβριος, <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/pub110.pdf>, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

Wishnick, E., 2009, "Russia, China and the United States in Central Asia: Prospects for Great Power Competition and Cooperation in the Shadow of the Georgian Crisis", *Strategic Studies Institute, US Army War College, Carlisle*, February, <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/PUB907.pdf>, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

Wolfowitz P., 1992, "The New Defense Strategy" Graham Allison and Gregory F. Treverton, eds., *Rethinking America's Security*, New York: Norton.

Wong, E., 2011, "China Quietly Extends Footprints Into Central Asia", *The New York Times*, 2 Ιανουαρίου, <http://www.nytimes.com/2011/01/03/world/asia/03china.html>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2011).

Xinhua, 2005, PRC: Xinjiang chairman says region becoming "bridgehead" for Central Asia trade, 23 Σεπτεμβρίου, <http://www.china.org.cn/english/BAT/143261.htm>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Xinhua, 2005a, "SCO not to admit new members presently: Executive Secretary", *People Daily (English edn)*, 28 Οκτωβρίου, http://english.peopledaily.com.cn/200510/28/eng20051028_217380.html, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Xinhua, 2006, "Commentary: The SCO outlines new norm of international relations" *People's Daily (English edn)*, 16 Ιουνίου, http://english.peopledaily.com.cn/200606/16/eng20060616_274699.html, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Xinhua, 2007, "China's CITIC Group acquires Kazakhstan oil assets for 1,91 bln US dollars" *People's Daily (English edn)*, 1 January, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Xinhua, 2008, "[SCO leaders say no int'l problems can be solved by merely using force](http://news.xinhuanet.com/english/2008-08/28/content_9730813.htm)", Πρακτορείο Ειδήσεων *Xinhua*, 28 Αυγούστου, http://news.xinhuanet.com/english/2008-08/28/content_9730813.htm, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

Xinhua, 2009, "China-Russia strategic partnership of coordination reaches new high" Πρακτορείο Ειδήσεων 10 Οκτωβρίου, http://news.xinhuanet.com/english/2009-10/16/content_12242314.htm, (πρόσβαση, Ιούνιος 2010).

Xinhua, 2010, "Peace Mission 2010 concludes, opens new page for SCO cooperation», 26 Σεπτεμβρίου, <http://english.peopledaily.com.cn/90001/90776/90883/7150385.html>, (πρόσβαση, Δεκέμβριος 2010).

Xiang, L., 2004, "China's Eurasian experiment", *Survival*, 46 (2), 109-122

Yellow Stars, 2008 “The European Union and the Russia-Georgia Conflict” 21 Αυγούστου, <http://www.yellow-stars.com/Europe/EU.Russia.Georgia.htm#top>, (πρόσβαση, Μάιος 2010).

Yee, A., 2011, “Autocratic peace and the Shanghai Cooperation Organization”, *East Asia Forum*, 11 Μαΐου, <http://www.eastasiaforum.org/2011/05/11/autocratic-peace-and-the-shanghai-cooperation-organisation/>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2011).

Zemin, J., 2001, “Deepening unity and coordination to jointly create a brilliant home”, *Ομιλία στην εναρκτήρια τελετή του SCO*, Αγ. Πετρούπολη, 15 Ιουνίου 2001, <http://www.china.org.cn/baodao/english/newsandreport/2001july/new14-1.htm>, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Zha, D. 2006, “China's Energy Security: Domestic and International Issues,” *Survival*, 48 (1), Spring, σελ.: 184-185, http://docs.china-europa-forum.net/doc_209.pdf, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Zhao, H., 2005, “The SCO in the last year”, *CEF Quarterly*, Ιούλιος, http://www.silkroadstudies.org/new/docs/CEF/CEF_Quarterly_July_2005.pdf, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Zhao, H., 2006, “Security Building in Central Asia and the Shanghai Cooperation Organization”, *Slavic Research Centre*, Ιαπωνία, http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/coe21/publish/no2_ses/4-2_Zhao.pdf, (πρόσβαση, Μάρτιος 2010).

Zhao, H., 2007, “China and Central Asia”, στο E. Rumer, D.Trenin and H.Zhao, *Central Asia, Views from Washington, Moscow and Beijing*, New York Armonk: M.E.Sharpe.

Zhao, H., 2010, “Sino-Russian Relations 2009-2010”, *Russian Analytical Digest*, No 73, 23 Φεβρουαρίου, Μόσχα, σελ.5-8. <http://www.res.ethz.ch>. <http://www.laender-analysen.de>, (πρόσβαση, Σεπτέμβριος 2010).

Zheng, B., 2003, “A new path for China's peaceful rise and the future of Asia”, *Ομιλία στο Bo'ao forum για την Ασία*, 3 Νοεμβρίου, <http://www.brookings.edu/fp/events/20050616bijianlunch.pdf>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

Zuercher, C., 2004, “Analysis of Peace and Conflict Potential in Rasht Valley, Shurabad District and GBAO, Tajikistan”, *Analysis Research Consulting*, GTZ: Berlin, Απρίλιος, <http://www.arc-berlin.com/pdf/ARC%20GTZ-Report-Tajikistan.pdf>, (πρόσβαση, Απρίλιος 2010).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι – ΧΑΡΤΕΣ

1. ΧΑΡΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΑΣΙΑΣ

Map of Central Asia

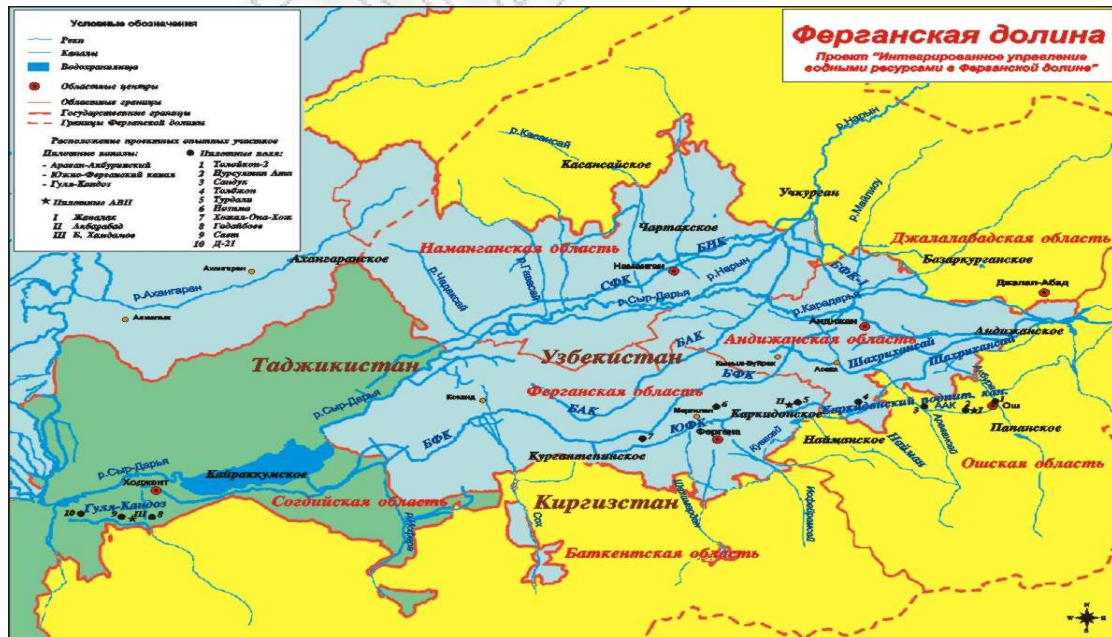
www.uzngos.uzsci.net

Πηγή: Wikipedia,

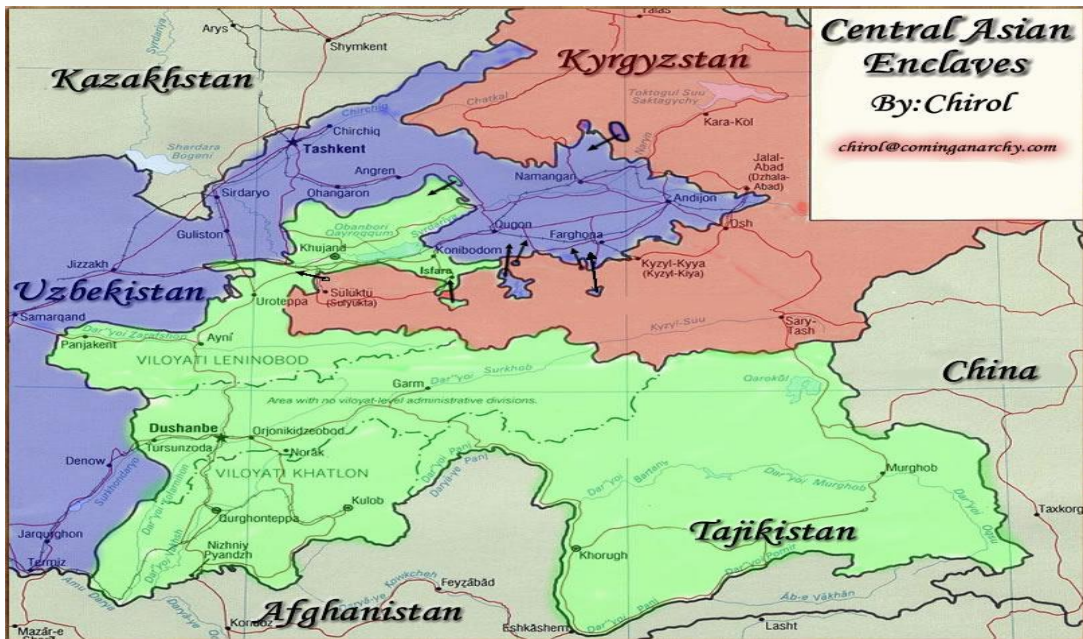
http://www.google.gr/imgres?imgurl=http://www.orexca.com/img/map_central_asia.jpg&imgrefurl=http://www.orexca.com/centralasia.php&h=1044&w=1324&sz=291&tbid=hpBoshi0288KWM:&tbnh=118&tbnw=150&prev=/images%3Fq%3DCentral%2BAsia&zoom=1&q=Central+Asia&hl=el&usg=__lHkWwW8XWRMIOLhoTqe-JNBLblg=&sa=X&ei=21J3TcSgJpDz4gbpntWeCA&ved=0CDAQ9QEwAQ

2. ΚΟΙΛΑΔΑ FERGANA

Πηγή: SIC ICWC, http://www.cawater-info.net/library/images/fergana_valley_ru.jpg

3. ΘΥΛΑΚΕΣ

Πηγή: http://www.google.gr/imgres?imgurl=http://www.cominganarchy.com/wordpress/wp-content/old_uploads/ferganaenclaves.jpg&imgrefurl=http://cominganarchy.com/2005/12/23/enclaves-iii-the-fergana-valley/&usq=__381PVBqyGy5gxHdYPw1w1hukh4U=&h=726&w=806&sz=147&hl=el&start=0&zoom=1&tbnid=WWm5T0_i0c9_CM:&tbnh=120&tbnw=133&ei=JAVnTYGSNlyr8AOppl2KCg&prev=/search%3Fq%3Dfergana%2Bvalley%26hl%3Del%26sa%3DX%26rlz%3D1W1ACAW_elGR315GR315%26biw%3D1345%26bih%3D541%26tbnid%3D1345%26prmd%3Ddivsm&itbs=1&iact=hc&vpx=630&vpy=67&dur=21746&hovh=213&hovw=237&tx=138&ty=108&page=1&ndsp=21&ved=1t:429,r:3,s:0&biw=1345&bih=541

4. ΑΓΩΓΟΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΚΑΖΑΚΣΤΑΝ – ΚΙΝΑ

Πηγή: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Kazakh-China_Pipeline.PNG

5. ΑΓΩΓΟΙ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ (ΤΟΥΡΚΜΕΝΙΣΤΑΝ – Ουζμπεκιστάν-Καζακιστάν- ΚΙΝΑ)

Πηγή: BBC News, <http://www.bbc.co.uk/news/10213792>

6. ΤΟ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΡΩΣΙΑΣ - ΚΙΝΑΣ – ΙΡΑΝ

Πηγή: <http://fbordo.blogspot.com/2010/01/15/the-russia-china-iran-energy-nexus/>

7. ΒΑΣΕΙΣ ΗΠΑ – ΡΩΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ, 2011

Πηγή: <http://media.stratfor.com/files/mmf/4/d/4d52a0e4c90ea43b6cfde9e65aa4cc14bd7a479b.jpg>

8. ΧΑΡΤΗΣ ΧΩΡΩΝ ΜΕΛΩΝ & ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΩΝ SCO

Πράσινο σκούρο: Κράτη-Μέλη / Πράσινο ανοιχτό: Παρατηρητές, Συνεργαζόμενα κ-μ. κλπ.

Πηγή: [http://www.google.gr/imgres?imgurl=http://risingpowers.foreignpolicyblogs.com/files/2009/02/600px-sco_taiwan_map2-](http://www.google.gr/imgres?imgurl=http://risingpowers.foreignpolicyblogs.com/files/2009/02/600px-sco_taiwan_map2-300x300.png&imgrefurl=http://risingpowers.foreignpolicyblogs.com/tag/china/&h=300&w=300&sz=72&tbid=JvQia7a)

[300x300.png&imgrefurl=http://risingpowers.foreignpolicyblogs.com/tag/china/&h=300&w=300&sz=72&tbid=JvQia7a](http://risingpowers.foreignpolicyblogs.com/tag/china/&h=300&w=300&sz=72&tbid=JvQia7a)

9. Πίνακας 9.Α: ΤΟ ΟΡΓΑΝΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ

Πηγή: http://english.scosummit2006.org/en_bjzl/2006-04/21/content_156.htm

Πίνακας 9.Β ΚΡΑΤΗ-ΜΕΛΗ

Κίνα
 Ρωσία
 Καζακστάν
 Κιργιστάν
 Τατζικιστάν
 Ουζμπεκιστάν

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΕΣ

Μογγολία (2004)
 Ινδία (2005)
 Πακιστάν (2005)
 Ιράν (2005)

ΕΤΑΙΡΟΙ ΣΤΟ ΔΙΑΛΟΓΟ

Λευκορωσία
 Σρι Λάνκα

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

Αφγανιστάν
 ASEAN
 CIS
 Τουρκμενιστάν
 (ως 2007)

Πίνακας 9.Γ ΟΙ ΣΥΝΟΔΟΙ

2001 Shanghai, China
 2002 St. Petersburg, Russian
 2003 Moscow, Russia
 2004 Tashkent, Uzbekistan
 2005 Astana, Kazakhstan
 2006 Shanghai, China

2007 Bishkek, Kyrgyzstan
 2008 Dushanbe, Tajikistan
 2009 Yekaterinburg, Russia
 2010 Tashkent, Uzbekistan
 2011 Astana, Kazakhstan

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Α. Ιδεολογικά ρεύματα στην Αμερικανική εξωτερική πολιτική

Τρία διαφορετικά ιδεολογικά ρεύματα εξέφρασαν τη μεταψυχροπολεμική εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ (Παπασωτηρίου, 2002, σελ.391-393, Αρβανιτόπουλος, 2000, σελ.13-68).

1. Ουίλσονισμός: Υπήρξε κυρίαρχη τάση της εξωτερικής πολιτικής Clinton, με σκοπό την αξιοποίηση της ηγεμονικής θέσης των ΗΠΑ στο διεθνή καταμερισμό ισχύος και την προώθηση του φιλελεύθερου ιδεαλισμού του Wilson. Η μετάβαση των νέων ανεξάρτητων κρατών της πρώην ΕΣΣΔ στη δημοκρατία και στην ελεύθερη αγορά, θεωρούνταν μονόδρομος για την εξάλειψη του πολέμου και την εδραίωση της ειρήνης, της συνεργασίας και της ευημερίας που απολάμβανε η Δύση μεταπολεμικά, αφού, α/ «οι δημοκρατίες δεν πολεμούν μεταξύ τους», β/ η εξάπλωση του ελεύθερου εμπορίου και η οικονομική αλληλεξάρτηση, καθιστά απαγορευτικό το κόστος των πολέμων. Υπό αυτό το πρίσμα, ενισχύεται η συλλογική ασφάλεια μέσω πολυμερών θεσμών με προεξέχοντα τον ΟΗΕ και ενθαρρύνονται συνεργασίες ενάντια σε αυθαιρεσίες, όπως στην περίπτωση της Ιρακινής εισβολής στο Κουβέιτ το 1990-’91. Υποστηρίζεται δε από τις τάξεις των κεντροαριστερών φιλελευθέρων (Παπασωτηρίου, 2002, σελ.391).

2. Τζακσονισμός: Οι εθνικιστικές, «νεο-απομονωτιστές» Τζακσονικοί υποστηρίζουν, α/ την απεμπλοκή των ΗΠΑ από τις πολυμερείς δεσμεύσεις (που έφερε μαζί του ο, επί Clinton, κυρίαρχος ουίλσονισμός) και, β/ την υπεράσπιση των εθνικών τους συμφερόντων με μονομερή και αποφασιστικά μέσα, αλλά χωρίς την εμπλοκή τους σε πολυμερή διεθνιστικά σχήματα για το «καλό της ανθρωπότητας» ή προς όφελος» άλλων εθνών (Παπασωτηρίου, 2002, σελ.392).

3. Ρεαλισμός: μεταξύ των δύο ρευμάτων βρίσκονται οι ρεαλιστές, οι οποίοι, α/ δεν αντιτίθενται στις πολυμερείς δεσμεύσεις των ΗΠΑ, αλλά επιδιώκουν να τις αξιοποιήσουν προς όφελος των εθνικών τους συμφερόντων, β/ απορρίπτουν και τον ουτοπικό ιδεαλισμό του ουίλσονισμού και τον εθνικιστικό «νεο-απομονωτισμό» του τζακσονισμού, γ/ βλέπουν τη διεθνή πολιτική σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο με όρους ισορροπίας δυνάμεων, δ/ υποστηρίζουν την εμπλοκή των ΗΠΑ στις διεθνείς εξελίξεις με γνώμονα τη διαχείριση του γενικού, αλλά και των περιφερειακών ισοζυγίων ισχύος, καθώς ο 21^{ος} αι. θα είναι «αμερικανικός αιώνας», άρα οι ΗΠΑ θα πρέπει να οικοδομήσουν το μονοπολικό σύστημα και να θεμελιώσουν την ηγεμονική τους θέση (Brzezinski, 1998, 2005). Υποστηρίζεται από κεντροδεξιούς κύκλους χωρίς λαϊκά ερείσματα, γιατί αντλεί από ευρωπαϊκές αντιλήψεις και όχι από αμερικανικές παραδόσεις περί μοναδικότητας του Αμερικανικού έθνους (Παπασωτηρίου σελ.392). Ισχυρίζεται πως, με δεδομένη τη δεσπίζουσα θέση τους στη διεθνή σκηνή, οι ΗΠΑ έχουν δύο πολιτικές επιλογές, με δύο εκφάνσεις έκαστη, μία ήπια και μία ακραία: 1^η. Εκείνη του επιλεκτικού παρεμβατισμού για την προάσπιση των ζωτικών τους συμφερόντων είτε μονομερώς, είτε πολυμερώς μέσα από οργανισμούς όπως το NATO. Πρόκειται για πολιτική η οποία προϋποθέτει την οικοδόμηση ενός διεθνούς συστήματος όπου οι ΗΠΑ είναι *primus inter pares* και όχι η μοναχική υπερδύναμη. Ως επιλογή εγείρει ενστάσεις εκτός και εντός ΗΠΑ, καθώς τίθεται θέμα κριτηρίων για μια συνεκτική πολιτική επιλεκτικού παρεμβατισμού.

2^η. Η δεύτερη πολιτική επιλογή υποστηρίζεται από φιλελεύθερους ιδεαλιστές, οι οποίοι τάσσονται υπέρ της διαμόρφωσης ενός διεθνούς συστήματος βασισμένου στις αρχές του δικαίου, στους διεθνείς οργανισμούς, στην πολυμερή διπλωματία, στις αμερικανικές αξίες της ελευθερίας της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ελεύθερης αγοράς, ακόμη και μέσω έντονου παρεμβατισμού, ή μονομερούς χρήσης βίας (Muravchik, 1992). Η εξωτερική τους πολιτική τελικά, υπήρξε συνδυασμός των δύο αυτών επιλογών.

B. Ιδεολογικά ρεύματα της Ρωσικής Εξωτερικής Πολιτικής

Στη Ρωσία διαμορφώθηκαν 4 σχολές/ρεύματα σκέψης για την εξωτερική πολιτική την τελευταία 20ετία: 1^ο Οι εθνικιστές, 2^ο Οι ευρωασιάτες ιμπεριαλιστές, 3^ο Οι φιλελεύθεροι ατλαντιστές, 4^ο, Οι κεντριστές που προέρχονται από τις 3 προηγούμενες και κυριαρχούν.

1^ο Οι εθνικιστές αρχικά ήθελαν να αντικαταστήσουν την ΕΣΣΔ με την Κοινοπολιτεία, να επανακτήσουν κάπως τα εδάφη που απώλεσε η Ρωσία, την επιρροή και την ικανότητα δράσης της. Υπερασπίζονται το παλαιό σοβιετικό μεγαλείο αλλά προτιμούν μια μικρότερη, «καθαρότερη» Ρωσία, χωρίς μουσουλμανικές δημοκρατίες, χωρίς μουσουλμάνους και χωρίς μετανάστες. Είναι εναντίον της πολιτικής διείσδυσης της Κίνας και της Δύσης τόσο ως προς τις σχέσεις, όσο και ως προς επίδραση. Διατηρούν αμείωτο το ενδιαφέρον τους για τους Ρώσους της διασποράς και θέλουν να υπερασπιστούν τα συμφέροντά τους, διότι βρέθηκαν σχεδόν υπό διωγμόν. Οι Βαλτικές δημοκρατίες πέρασαν στη δύση, υιοθέτησαν δυτικές αξίες κι ενώ ενσωματώθηκαν και στους δυτικούς μηχανισμούς, δεν έδωσαν υπηκοότητα στους Ρώσους (Κοτζιάς, 2011). Αρχικά οι εθνικιστές συνέπιπταν με το Κομμουνιστικό Κόμμα, καθώς και με τους Ευρωασιάτες. Σήμερα έχουν διαφοροποιηθεί απ' αυτούς.

2^ο Οι ευρωασιάτες ιμπεριαλιστές αποτελούν παλιά σχολή της Ρωσίας. Θεωρούν πως πολιτισμικά η Ρωσία είναι ένα ευρωπαϊκό κράτος, αλλά γεωστρατηγικά είναι ένα ευρωασιατικό κράτος. Αυτό σημαίνει πως μπορεί να μην είναι μια υπερδύναμη, αλλά είναι μια παγκοσμίου σημασίας δύναμη, περιφερειακή και είναι η μόνη απ'όλες που κινείται σε δύο ηπείρους: και στην ήπειρο που κατέρχεται, (Ευρώπη) και στην ήπειρο που ανέρχεται (Ασία). Οι οπαδοί της συνεργασίας των BRICs ανήκουν στους ευρωασιάτες. Προσβλέπουν στην διατήρηση και αξιοποίηση της ενότητας στις δύο ηπείρους, ορίζοντας αυτή την ενότητα όπως και οι αυτοκρατορίες της Κίνας: όχι οικονομικά ή πολιτικά, αλλά πολιτισμικά. Ο πολιτισμός είναι κοινό στοιχείο των ευρωασιατών με τους εθνικιστές και του δίνουν μεγάλη σημασία. Η Κίνα λειτουργεί ως πρότυπο εκσυγχρονισμού γι'αυτούς γι'αυτό και κοιτάζουν προς αυτή. Διακρίνονται για τις πολλές παραλλαγές που εμφανίζουν (Κοτζιάς, 2011) α. Μια πρώτη τάση τους διακρίνεται από ακραίες απόψεις, που φτάνουν ως την επιθετικότητα. Θεωρούν την Ευρασία το κέντρο του κόσμου και τον πλούτο του, διακρίνονται για φασιστικές αντιλήψεις, ισχυρά ρατσιστικές (πλησιάζοντας εδώ τους εθνικιστές), αντισημιτικές και βαθιά αντιδυτικές. Ορίζουν το έθνος με ιστορικά – γεωγραφικά χαρακτηριστικά, θεωρώντας πως η Ρωσία είναι ένα ενιαίο ευρασιατικό «υπερ-έθνος» που ενοποιείται από έναν πολιτισμό (ως civilization και όχι culture) και ταυτόχρονα αυτοκρατορία, β. Μια δεύτερη συντίθεται από δυτικόφιλους, σλαβόφιλους κλίνοντας άλλοτε προς τους εθνικιστές και άλλοτε προς τους κεντριστές, ενώ, γ/

μια τρίτη τάση, που κλίνει προς τους κεντριστές, θέτει τη γεωπολιτική ως θεμέλιο της σκέψης τους. Θεωρούν τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ άμεσους ανταγωνιστές και διακρίνουν την ανάγκη να προσελκύσει η Ρωσία την Ευρώπη σε ένα κοινό μέτωπο έναντι των άλλων δυνάμεων, ιδιαίτερα των ατλαντιστών, πιστεύοντας πως εάν αποσπαστούν οι σύμμαχοί τους σε Ευρώπη και Άπω Ανατολή, οι ΗΠΑ θα οδηγηθούν σε παρακμή. Τέλος, δίνουν μεγάλη σημασία στην Ορθόδοξη Εκκλησία και αναβιώνουν τη θεωρία του παλιού χριστιανικού έθνους, σε αντιδιαστολή με τις ΗΠΑ. Έχουν άμεση συμμετοχή-επιρροή στην ηγετική ομάδα στο Κρεμλίνο.

3^ο: Οι Ατλαντιστές εμφανίζονται στα τέλη της δεκαετίας του 1980, επί Gorbachev ο οποίος επιχειρεί να εκσυγχρονίσει τη Ρωσία με βάση τις αρχές της γκλάστνοστ και της περεστρόικα (διαφάνειας και ανασυγκρότησης), αφήνει όμως τη δύση να παίξει ένα μεγάλο γεωστρατηγικό παιχνίδι και να το κερδίσει. Το ρεύμα ισχυροποιείται το 1991 και παραμένει ισχυρό επί Yeltsin. Πρώτιστο καθήκον για τους ατλαντιστές είναι η συνεργασία με τα πιο ανεπτυγμένα κράτη, ΗΠΑ και ΕΕ, προκειμένου να ενταχθεί η Ρωσία στην κοινότητα των ελεύθερων κρατών και να εκσυγχρονιστεί. Διαβλέπουν πως η Ρωσία έχει περισσότερα κοινά στοιχεία με τη Δύση, παρά τις διαφορές τους, υπό τον όρο ισότιμης συνεργασίας και πιστεύουν πως η οικονομική πλευρά της εξωτερικής πολιτικής έχει θετικές επιδράσεις στον εσωτερικό εκδημοκρατισμό. Επιθυμούν την ενσωμάτωση στην παγκόσμια οικονομία και τις μεγάλες επιχειρήσεις της στις παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές αγορές. Η πολιτική Yeltsin κινείται προς αυτή την κατεύθυνση, επιδιώκοντας στρατηγική συνεργασία με τις ΗΠΑ ακόμα και ως junior partner. Εκφράζουν τα συμφέροντα ορισμένων ομάδων, (μεταξύ των οποίων είναι οι ολιγάρχες), οι οποίες κινούνται ιδιαίτερα στον τομέα της ενέργειας και των πρώτων υλών, ένα σύμπλεγμα πολιτικών που μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, θεωρούν πως η Ρωσία πρέπει να ακολουθήσει το δυτικό πρότυπο οικονομικής φιλελευθεροποίησης, χωρίς την κρατική παρέμβαση και χωρίς πολλά-πολλά από το σοβιετικό παρελθόν. Πιστεύουν πως η Ρωσία συνεργαζόμενη με την Ευρώπη, ιδιαίτερα με Γαλλία και Γερμανία, περιορίζει τους ορίζοντες της και θέτει σε κίνδυνο τα παγκόσμια συμφέροντά της, ενώ οι ΗΠΑ με την παρουσία τους σε ισλαμικές χώρες προστατεύουν σε τελευταία ανάλυση και ρωσικά συμφέροντα. Ειδική περίπτωση μεταξύ αυτών παίζουν οι «δυτικόφιλοι τριαδιστές», οι οποίοι θεωρούνται περισσότερο πραγματιστές. Βλέπουν τις διαφωνίες ΕΕ και ΗΠΑ ως παροδικές, με δυνατότητα για τη Ρωσία να παίξει ακόμα και διαμεσολαβητικό ρόλο ανάμεσα στις δύο πλευρές, πολιτική η οποία θέτει όρια στις ΗΠΑ, αλλά προϋποθέτει σχέσεις εμπιστοσύνης ανάμεσα στις δύο πλευρές. Δεν έχουν καμία αναστολή στο να υιοθετήσει η Ρωσία τις αξίες και αρχές της Δύσης, ή να ενταχθεί σε θεσμικά συστήματα. Μια σύνθεση και παραλλαγή αυτών των δύο θέσεων, είναι η άποψη ότι προκειμένου να παίξει η Ρωσία τον ρόλο του νεότερου εταίρου (junior partner) των ΗΠΑ, θα πρέπει προηγουμένα να συνεργάζεται σταθερά με την ΕΕ. Με αυτό τον τρόπο ΕΕ και Ρωσία θα διασφαλίζουν μεγαλύτερο χώρο κινήσεων και ελευθεριών επιλογής έναντι των ΗΠΑ, ακόμα και αν αποδέχονται σε ένα βαθμό τον ηγεμονικό της ρόλο (Κοτζιάς, 2011). Οι ατλαντιστές ως ρεύμα ηττήθηκαν.

4^ο, Οι κεντριστές κινούνται ανάμεσα σε Δύση και Ευρασία. Συνδυάζουν την αντίληψη των ευρωασιατών για τον ηγετικό ρόλο της Ρωσίας, με μια πολιτική διάλογου με τη Δύση προκειμένου να επιτευχθεί και ο στόχος της αναβάθμισης της σημασίας της για την οποία πιστεύουν πως ευθύνεται για την τάξη στην ανατολή και για τη συνεργασία (οικονομική) με τη δύση. Πιστεύουν πως θα πρέπει να συγκροτηθεί μια συμμαχία των ηγετικών δυνάμεων που θα διασφαλίζει τα συμφέροντα της κάθε πλευράς και σε αυτά τα πλαίσια, η Ρωσία πρέπει να επιλέξει τη συνεργασία με τις ΗΠΑ περισσότερο και από εκείνη με την ΕΕ, να πορευτεί μαζί της στον κοινό πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία και τον ισλαμικό φανατισμό (που είναι και εσωτερικό πρόβλημα). Παράλληλα όμως, θα πρέπει να αποδεχθεί τις αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως τα αντιλαμβάνεται η ΕΕ και να ενταχθεί στους ευρωπαϊκούς θεσμούς. Οι σχέσεις μεταξύ τους όμως θα πρέπει να είναι σχέσεις ισότητας όπου, η κάθε πλευρά θα δικαιούται να ελέγχει την περιοχή άμεσου ενδιαφέροντος γι'αυτήν, δηλαδή για τη Ρωσία, το εγγύτερο εξωτερικό της. Ο σέβασμός στην πολιτιστική ιδιαιτερότητα, στον πλούτο και στο ιστορικό μεγαλείο της, είναι κοινή απαίτηση όλων των ρευμάτων. Οι κεντριστές δεν είναι αντιδυτικοί, αυτό που επιδιώκουν είναι η αποκατάσταση του κύρους της Ρωσίας ως μεγάλη δύναμη και κυρίως όσον αφορά στην Αμερική να γίνει αποδεκτή ως ισούψης μαζί της. Από την άλλη, θέλουν να αξιοποιήσουν την Κίνα αλλά αντιλαμβάνονται τους κινδύνους που πηγάζουν από αυτήν. Η πολιτική τους πρακτική προσανατολίζεται σε μια συνεργασία με τις αναδυνάμενες δυνάμεις και σε μια συνεργασία με την Ευρώπη, ιδιαίτερα δε, με τη χώρα που παραδοσιακά συνεργάζονται: τη Γερμανία.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Α. Η Οικονομική και κοινωνική σύνθεση των κοινωνιών της Κεντρικής Ασίας εμφανίζει τα εξής χαρακτηριστικά...

Φτώχεια: Τα κράτη της Κεντρικής Ασίας μπορεί να έχουν πλούσια σε φυσικούς πόρους υπεδάφη, έχουν εντούτοις φτωχούς λαούς. Η απόλυτη φτώχεια εξακολουθεί να χαρακτηρίζει τις κοινωνίες τους¹⁰³, ένα μειονέκτημα που εμπεριέχει μια δυναμική σύγκρουσης, καθώς αν οι εύθραυστες οικονομικές ή πολιτικές ρυθμίσεις υποστούν βλάβη, μπορεί να οδηγήσουν σε άσχημες κοινωνικές συνέπειες. Όσον αφορά στην οικονομική τους διαχείριση και διάρθρωση, κατά τη σοβιετική εποχή η Μόσχα βρέθηκε να διαιωνίζει την τσαρική οικονομική πολιτική, προκαλώντας το χαρακτηρισμό των δημοκρατιών της Κεντρικής Ασίας ως «αποικίες της Σοβιετικής Ένωσης», οι οικονομίες των οποίων, σκοπίμως διαρθρώθηκαν κατά τέτοιο τρόπο ώστε να κρατηθούν ως «κυρίως γεωργικές, παραγωγούς πρώτων υλών (π.χ. βαμβάκι και σιτάρι), που υποβάλλονταν για επεξεργασία αλλού, εξαντλώντας τους μη ανανεώσιμους πόρους (π.χ. πετρέλαιο, φυσικό αέριο και ορυκτά), με αποτέλεσμα να καταστούν εξ ολοκλήρου εξαρτημένες από άλλες σοβιετικές δημοκρατίες» (Jones-Luong, 2004, σελ.8). Οι

¹⁰³ Ο Οργανισμός Human Development Index HDI, τοποθετεί τα κράτη στις εξής θέσεις επί συνόλου 169 χωρών, το 2010: Καζακιστάν 66, Τουρκμενιστάν 87, Ουζμπεκιστάν 102, Κιργιστάν 109, Τατζικιστάν 112, ενώ οι αντίστοιχες θέσεις το 2005 ήταν 80, 97, 109, 111, 122 σε σύνολο 177 (UNDP Report, 2010).

αιτίες της φτώχειας ως εκ τούτου, εντοπίζονται: α) στην κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και των δομών με βάση τις οποίες τα κράτη λειτουργούσαν στην προηγούμενη ενιαία μορφή, β) στην έλλειψη κεφαλαίων εκκίνησης, γ) σε φυσικές αιτίες όπως η ξηρασία, δ) όσον αφορά στο Τατζικιστάν, στον εμφύλιο πόλεμο. Παράγοντες που την ενέτειναν ήταν ακόμη, ε) η διακυβέρνηση, το πελατειακό σύστημα, η πατρωνία και η διαφθορά, στ) διοικητικοί περιορισμοί και τα κλειστά σύνορα, ζ) η μονοκαλλιέργεια του βαμβακιού σε κάποια κράτη και τέλος, η) οι μεγάλες ανισότητες στην κατανομή της γης. Η φτώχεια είναι χαρακτηριστικό των αγροτικών ως επί το πλείστον περιοχών και έχει να κάνει με τον τρόπο που κατανεμήθηκε η γη, τη χρήση της και πως ρυθμίζονται τα εισερχόμενα υλικά, -καύσιμα, λιπάσματα- και τα εξερχόμενα δεδομένα, δηλαδή, οι τιμές αγοράς. Αγροτικές μεταρρυθμίσεις έγιναν σε όλα τα κράτη της Κεντρικής Ασίας, όμως η μονοκαλλιέργεια βαμβακιού παρέμεινε στο Τατζικιστάν και στο Ουζμπεκιστάν κυρίως, (και σε ένα μεγάλο βαθμό στο Τουρκμενιστάν) με ρυθμίσεις που έγιναν πηγή έντονης δυσαρέσκειας μεταξύ των αγροτών. Οι κοινοτικές γαίες (kolkhoz) της Σοβιετικής εποχής, έδωσαν τη θέση τους στους συνεταιρισμούς (shirkat), στις μικρές, ενίοτε άνισα διανεμημένες (ιδίως στο Τατζικιστάν) και υπό ιδιόρρυθμο καθεστώς κτήσης ιδιοκτησίες, με αυξημένο το ρόλο του κράτους, κληρονομώντας όλα τα μειονεκτήματα του σοβιετικού συστήματος, χωρίς όμως τις εγγυήσεις του: δηλ. την εγγυημένη και ελεύθερη προμήθεια μηχανικού και άλλου εξοπλισμού, λιπασμάτων και καυσίμων· το κράτος υποδεικνύει πόσο βαμβάκι θα παράγει ο αγρότης στη «δική» του γη και ελέγχει τις τιμές αγοράς (UNDP/ CER 2005, ICG, 2005, σελ.6-8)

Αύξηση του πληθυσμού, γεγονός που αφορά στο Ουζμπεκιστάν και στο Τατζικιστάν κυρίως, τα οποία παρουσιάζουν υψηλούς αριθμούς πληθυσμιακής αύξησης· ιδιαίτερα στο Ουζμπεκιστάν ο πληθυσμός των 5,4 εκ. της ανεξαρτησίας, ανέβηκε στα 26 εκατομμύρια, παρότι υπάρχει έντονη παιδική θνησιμότητα και χαμηλού επιπέδου κοινωνική/κρατική πρόνοια. Στον αντίποδα, στο πλούσιο σε ενέργεια και καλύτερες οικονομικές συνθήκες, Καζακστάν, ο πληθυσμός μειώθηκε από τη μετανάστευση των μειονοτήτων μετα-Σοβιετικά κατά 2 σχεδόν εκατομμύρια, από 17 σε 15 εκ. (Matveeva 2006).

Θέματα των δύο φύλων που αναδύονται ως πηγή κοινωνικών εντάσεων. Η θέση των γυναικών στην κοινωνία και τα κέρδη της εποχής του Σοβιετικού συστήματος, έχουν γίνει πηγή προστριβών, καθώς οι συνθήκες για τις γυναίκες χειροτερεύουν, παρότι συνιστούν τον κορμό της εργατικής δύναμης σε περιοχές με μεγάλη μετανάστευση, ενώ μαζί με τα παιδιά αποτελούν το βασικό κορμό των συλλεκτών βαμβακιού (ICG, 2005). Οι εντάσεις οξύνονται από την επέκταση συντηρητικής συμπεριφοράς εντός της οικογένειας, την πολυγαμία και τους γάμους σε μικρή ηλικία. Για πολλές γυναίκες η κατάσταση γίνεται αφόρητη γι'αυτό και ο αριθμός των αυτοκτονιών είναι ανοδικός. Το γεγονός αυτό, καθίσταται ακόμη πιο σημαντικό στο πλαίσιο των Ισλαμιστών jihadi, καθώς η γυναικεία απόγνωση μπορεί να λειτουργήσει ακόμη και ως κίνητρο στρατολόγησης από τρομοκρατικές οργανώσεις. Για παράδειγμα στις τρομοκρατικές επιχειρήσεις του ο Ισλαμιστής Shamil Basayev στην Τσετσενία, στρατολόγησε και μεγάλο αριθμό γυναικών για καμικάζι αυτοκτονίας, ενώ και στο Ουζμπεκιστάν στις

επιθέσεις αυτοκτονίας στη Μπουχάρα και στην Τασκένδη το Μάρτιο του 2004 χρησιμοποιήθηκαν γυναίκες (Matveeva, 2006).

Παραοικονομία και μετανάστευση: Με την εξαίρεση του Καζακστάν, η παραοικονομία, το λαθρεμπόριο και η εργατική μετανάστευση, νόμιμη και παράνομη, ανθούν ως εναλλακτικά σενάρια δημιουργίας εισοδήματος, καθώς το νόμιμο εμπόριο υπήρξε περιορισμένο ή μονοπωλούνταν από «επιχειρηματικές ομάδες» προσκείμενες στην εξουσία. Το λαθρεμπόριο είναι στενά συνδεδεμένο με την παραοικονομία από τη στιγμή που οι εμπορικοί περιορισμοί ήταν ιδιαίτερα σκληροί που οι συνήθεις επιχειρηματικές δραστηριότητες έγιναν σταδιακά μη βιώσιμες. Μαζί με το λαθρεμπόριο ναρκωτικών και πολλά νόμιμα αγαθά μπαίνουν στον κύκλο αυτό, όπως για παράδειγμα το βαμβάκι που εισάγεται λαθραία από το Ουζμπεκιστάν στο Κιργιστάν λόγω των τιμών του, που είναι περίπου 10 φορές πιο ακριβό (ICG, 2005).

Εργατική μετανάστευση: είναι η μόνη κοινωνική βαλβίδα ασφαλείας στην περιοχή. Το μεγαλύτερο μεταναστευτικό ρεύμα παρατηρείται από το Τατζικιστάν και το Κιργιστάν προς τη Ρωσία και αυξανόμενα προς το Καζακστάν. Ένας μεγάλος αριθμός φτωχών οικογενειών στην περιοχή επιβιώνουν χάρις στα μεταναστευτικά εμβάσματα. Αυτό σε γενικότερο επίπεδο είναι θετικό. Όμως, οι κοινωνικές συνέπειες της μετανάστευσης είναι ανησυχητικές. 1. Πολλοί μετανάστες μένουν στη Ρωσία για χρόνια, αν όχι για πάντα, (περίπου το 1/3 του πληθυσμού των Τατζίκων ανδρών είναι μετανάστες). Περιοχές ολόκληρες κατοικούνται κυρίως από γυναικόπαιδα και άτομα τρίτης ηλικίας με άμεσες συνέπειες στο κοινωνικό περιβάλλον. 2. Τα κράτη της Κεντρικής Ασίας είναι ευάλωτα στη διακύμανση των Ρωσικών πολιτικών για τη μετανάστευση, λαμβάνοντας υπόψη ότι τα εμβάσματα είναι η μεγαλύτερη πηγή εισοδήματος. Η μετανάστευση που παρατηρείται εντός μιας περιοχής είναι ένας δείκτης του πόσο καλά τα καταφέρνει μια περιοχή ακόμη κι αν οι στατιστικές δεν το αποκαλύπτουν. Όλο και περισσότεροι μετανάστες καταλήγουν στο Καζακστάν. Σύμφωνα με κυβερνητικές πηγές περίπου 300.000 παράνομοι μετανάστες από το Κιργιστάν, το Τατζικιστάν και το Ουζμπεκιστάν απασχολήθηκαν στο Καζακστάν το 2005 (Radio Free Europe, 2006a).

Η πολιτική κατάσταση

Πλην του Κιργιστάν (και του Τουρκμενιστάν) στα άλλα 3 κράτη ηγούνται οι ίδιοι αρχηγοί εδώ και 20 χρόνια. Πρόκειται για αυταρχικά καθεστώτα, με εξουσίες που στηρίζονται εξ' ολοκλήρου στο πρόσωπο του ηγέτη, (χωρίς τη δύναμή του όλο το σύστημα θα μπορούσε γρήγορα να διαλυθεί), ασκείται διαφόρων μορφών καταστολή, βία και κρατικός έλεγχος της δημόσιας σφαίρας. Οι περιορισμοί στην πολιτική αλλά και στις προσωπικές ελευθερίες είναι σκληροί, ενώ ο χώρος για πολιτική δραστηριοποίηση και αντιπολίτευση, όπως επίσης η ελευθερία των ΜΜΕ και η κοινωνία των πολιτών είναι περιορισμένα. Η διακυβέρνηση στην Κεντρική Ασία στηρίζεται...

1. Στο δίκτυο των πελατειακών σχέσεων με όλη τη συνεπαγόμενη διαφθορά (Zuercher, 2004). Προσωπικότητες και δίκτυα σχέσεων πελατείας και πατρωνίας υποκαθιστούν την πολιτική και έχουν πάρει τη θέση του ελεύθερου λόγου, της αντιπολίτευσης και του αξιοκρατικού ανταγωνισμού, (στην ιδανική της εκδοχή σε ένα δημοκρατικό πολίτευμα). Μια

θέση στο πελατειακό δίκτυο εγγυάται μια θέση στην ιεραρχία της εξουσίας, ή σε κρατικά ελεγχόμενες επιχειρήσεις και ασφαλισμένα πλεονεκτήματα, έστω κι αν η κρατική περιουσία ιδιωτικοποιηθεί. Τα δίκτυα βασίζονται στη αρχή της προσωπικής πίστης, στη συγγένεια ή στην εντοπιότητα, ή σε μια κοινή εκπαιδευτική εμπειρία. Μάλιστα, οι ανταγωνισμοί και οι εντάσεις των γεωγραφικών ομάδων και των φατριών, είναι εύκολα χειραγωγίσιμες καταστάσεις. Για παράδειγμα στο Τατζικιστάν και το Κιργιστάν η συγγένεια και η περιφέρεια είναι οι παράγοντες κλειδιά για τη λειτουργία των δικτύων (Collins, 2004). Στο Καζακστάν «οι ομάδες επιρροής βασίζονται στην αρχή της προσωπικής πίστης και της συγγένειας ή του συνεταιρισμού...» (ECPREAST, 2005). Οι ομάδες ιεραρχούνται και οι πολιτικές μάχες δεν δίνονται για τη εκλογή, αλλά για την επιρροή της κορυφής. Ο πρόεδρος είναι παίκτης και διαιτητής, μπορεί να αλλάξει τους κανόνες του παιχνιδιού, η δύναμή του είναι συντριπτική, αλλά περιορίζεται ταυτόχρονα από την ανάγκη χειρισμού (και ελιγμού μεταξύ) των ομάδων για την διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ τους. Όσο ο πρόεδρος παραμένει ακμαίος και δυνατός, ορίζει την πολιτική του καθεστώτος και έχει τα πάντα υπό έλεγχο. Σε οποιαδήποτε ένδειξη αδυναμίας του, φυσικής ή πολιτικής, οι ανταγωνισμοί φουντώνουν. Το μοίρασμα της εξουσίας μπορεί να γίνει μεταξύ παραγόντων ασφάλειας και επιβολής του νόμου από τη μία πλευρά και μεταξύ προσώπων, παραγόντων ή ομάδων που επιβλέπουν τους σημαντικούς τομείς του βαμβακιού, της ενέργειας και του χρυσού από την άλλη πλευρά. Ο ανταγωνισμός και οι συγκρούσεις βέβαια υπάρχουν και εντός αυτών των ομάδων (Ilkhamov, 2006). Επίσης υπάρχει ανταγωνισμός μεταξύ των παλαιών και νέων οικονομικών elites, όπου οι παλαιές έχουν την ευθύνη των βιομηχανιών που κληρονόμησαν από τη Σοβιετική εποχή, ενώ οι νέες δραστηριοποιούνται σε τομείς όπως οι τράπεζες, το λιανεμπόριο, οι υπηρεσίες, ο τουρισμός, όπου μπορεί μεν να είναι μικρότερες και πιο αδύναμες από τις παλαιότερες, έχουν όμως μεγαλύτερη ενέργεια και συνδέσμους στα σωστά σημεία, συμπεριλαμβανομένης της προεδρικής οικογένειας. Τα δίκτυα των αξιωματούχων ασφαλείας χρονολογούνται από τη Σοβιετική εποχή, γεγονός που εν μέρει εξηγεί γιατί οι Ρώσοι βρίσκονται ακόμη σε υψηλόβαθμες θέσεις που σε άλλη περίπτωση θα ελέγχονταν από την ομάδα που διοικεί. Οι αξιωματούχοι εναλλάσσονται στις θέσεις, αλλά σπάνια αποσύρονται εντελώς. Δίκτυα πελατειακά που δραστηριοποιούνται σε τοπικά επίπεδα εξαρτώνται από τη θέση που αρχηγού στην πρωτεύουσα: αν αυτός πέσει σε δυσμένεια το ίδιο το δίκτυο αντικαθίσταται με άλλο. Πολλές φορές οι τοπικές εκλογές, στα μέρη όπου διενεργούνται, χρησιμοποιούνται για να νομιμοποιήσουν τέτοιες μεταφορές εξουσίας (IWPR, 2005). Θεσμοί όπως τα Κοινοβούλια έχουν αποκτήσει διπλή ιδιότητα: λειτουργούν σαν δρόμος επέκτασης της εξουσίας της ομάδας που ηγείται, καθώς και για «τιμητικές αποσύρσεις» από την ενεργό δράση στελεχών που επέδειξαν καλή πίστη και τώρα πρέπει να μετακινηθούν για να γίνουν νέες τοποθετήσεις, ενώ πολλές υψηλόβαθμες θέσεις χρησιμοποιούνται για την ανεύρεση πόρων και νέων καναλιών ελέγχου για χάρη των υψηλότερων κλιμακίων.

2. Στο μονοπώλιο της δημόσιας περιουσίας: Ο μονοπωλιακός έλεγχος στα κύρια κρατικά περιουσιακά στοιχεία είναι προϋπόθεση για την άντληση υλικών οφελών. Η Ρωσικού-τύπου «ολιγαρχία», δηλ. μια κατάσταση όπου πλούσιοι επιχειρηματίες ελέγχουν διάφορα τμήματα

του κράτους, μέσω έμμεσων επιρροών και ανταγωνίζονται μεταξύ τους, δεν είναι διαδεδομένη στην Κεντρική Ασία. Εδώ παρατηρείται πιο άμεση σύνδεση μεταξύ πολιτικής και οικονομικής δύναμης. Στο Ουζμπεκιστάν τα μέτρα συννοριακής ασφάλειας που οδηγούν σε περιορισμούς στο εμπόριο, ερμηνεύονται ως προερχόμενα από τα κατεστημένα συμφέροντα των εγχώριων μονοπωλίων, που θέλουν να εξαλείψουν τον ανταγωνισμό από τα φθηνά Κινεζικά αγαθά. Στο Κιργιστάν από την αλλαγή του καθεστώτος το 2005, προέκυψε μια εταιρία τύπου “Akayev Inc.” παρά ένα λειτουργικό κράτος (ICG, 2005b). Η απληστία των elites και η επιθυμία τους να θέσουν προσοδοφόρες επιχειρήσεις υπό τον έλεγχο της εξουσίας, αποβαίνει μοιραία για αυτές, όπως έδειξε η περίπτωση Akayev και υπονομεύει την οικονομία¹⁰⁴. Κατά τον ίδιο τρόπο οι πιο προσοδοφόροι πόροι σε κάθε χώρα ελέγχονται είτε απ’ευθείας από τους προέδρους, είτε μέσω των οικογενειών τους. Στο Καζακιστάν ο πρόεδρος προσπαθεί να κρατήσει τις ισορροπίες μεταξύ των «ομάδων επιρροής», με το να κατανέμει τον έλεγχο επί των προσοδοφόρων πόρων της χώρας. Στις πιο ισχυρές ομάδες επικεφαλής είναι οι γαμπροί του και άλλοι λιγότερο προφανείς συγγενείς, πλην της “Eurasian Group” που εκμεταλλεύεται τη βιομηχανία μετάλλου (ECPREAST, 2005). Αν η διαφθορά υπήρξε στοιχείο του Σοβιετικού τρόπου επιχειρείν ώστε να «μαλακώνει» κάπως τις συνέπειες του αυταρχικού συστήματος, στη ζωή των υψηλών αξιωματούχων στις χώρες της Κεντρικής Ασίας, η διαφθορά συνδυάζεται με απροκάλυπτη επίδειξη πλούτου, η οποία προκαλεί το κοινό αίσθημα¹⁰⁵.

3. Η εσωτερική έννομη τάξη και ο ρόλος των αστυνομικών δυνάμεων. Η καταστολή είναι η πιο συνηθισμένη μέθοδος επίλυσης προβλημάτων, π.χ. Αντιζάν. Τα σώματα ασφαλείας που είναι επιφορτισμένα με την εσωτερική ασφάλεια, διαμορφώθηκαν στα κράτη αυτά σύμφωνα με τις ανάγκες ασφαλείας της ηγεσίας (Matveeva, 2005), την οποία ταυτίζουν με την ασφάλεια της χώρας. Αν η νομιμότητα μιας εξουσίας βασίζεται και στην ικανότητά της να παρέχει ασφάλεια στους πολίτες που εξουσιάζει, η εξουσία που βασίζεται στον εξαναγκασμό και την καταστολή, απαιτεί μεγάλους τομείς ασφαλείας, οι οποίοι αποκτούν εξέχουσα σημασία για την επιβίωση του καθεστώτος, γεγονός που καθορίζει και τη στάση τους. Ως εκ τούτου, αποτελώντας τη μόνη εγγυήτρια δύναμη της σταθερότητας έχουν περισσότερη ισχύ, την οποία προβάλλουν πάνω στους πληθυσμούς και υποχρέωση να διατηρούν υπό έλεγχο την εσωτερική αντιπολίτευση, αλλά και την εφαρμογή των κρατικών πολιτικών, όπως η υποχρεωτική συγκομιδή βαμβακιού. Ο «Πόλεμος κατά της Τρομοκρατίας» ωφέλησε τις υπηρεσίες ασφαλείας των κρατών φέρνοντάς τους πόρους, εκπαίδευση και νομιμοποίηση. Ιδιαίτερη περίπτωση είναι η διοίκηση των συνόρων, ένα μεγάλο και πολύ επικερδές πεδίο καθώς, αγαθά απαγορευμένα ή υψηλών φόρων, περνούν τα σύνορα αντί αδρού αντιτίμου, ενώ οι θέσεις στα σύνορα και στις τελωνειακές υπηρεσίες στην Κοιλάδα Φεργκάνα, είναι ιδιαίτερα ελκυστικές, «αγοράζονται», δείχνουν κύρος, δηλώνοντας ότι ο επιτυχών έχει θέση

¹⁰⁴ Η περίπτωση της επιχείρησης Χρυσού Οξυς (Oxus Gold Company, OGC) είναι ενδεικτική: Στις 31 Δεκεμβρίου 2005, η κυβέρνηση ανακάλεσε την άδεια της Βρετανικής εταιρίας για την ανάπτυξη των αποθεμάτων χρυσού στην επαρχία Ταλάς, με το επιχείρημα πως η Oxus απέτυχε στις επενδύσεις της. Επιθυμία της κυβέρνησης ωστόσο, ήταν να επαναδιαπραγματευτεί τους όρους της άδειας ώστε να επωφεληθεί από τις τιμές του χρυσού το 2005 (Eurasianet, 2006). Γενικότερα όμως, αντί η εξόρυξη χρυσού στη χώρα να είναι επιτυχημένη, η παραγωγή μειώθηκε με αποτέλεσμα μαζικές απολύσεις.

¹⁰⁵ Η Οργάνωση Transparency International, ταξινομεί τα κράτη ως εξής όσον αφορά στη διαφθορά: Καζακιστάν 105, Τατζικιστάν 154, Κιργιστάν 164, Ουζμπεκιστάν και Τουρκμενιστάν 172, επί του συνόλου 145 κρατών (TIICP, 2010).

στο κυρίαρχο δίκτυο εξουσίας (ICG, 2002, UNDP, 2005a, σελ.63-64). Το σημαντικό είναι πως εξυπηρετούνται πολλοί και επιθυμούν τη διατήρηση αυτής της κατάστασης. Σε κράτη με εύθραυστες δομές όπως αυτά της Κεντρικής Ασίας, θα μπορούσαν εύκολα να προκύψουν κοινωνικές αναταραχές. Ακριβώς επειδή ο αντιπολιτευτικός λόγος και πράξη, στην έκταση που υπάρχουν, αδυνατούν να αποτελέσουν παράγοντα αλλαγής ή και εξέλιξης στη διαδικασία της μελλοντικής πολιτικής πορείας των κρατών, οι μόνοι που μπορούν να επωφεληθούν της κοινωνικής δυσαρέσκειας είναι οι ακραίοι παράγοντες. Η άνοδος του βιοτικού επιπέδου και η βελτίωση των συνθηκών ζωής και της οικονομικής κατάστασης θα μπορούσε να ενθαρρύνει τους πολίτες να συμμετέχουν περισσότερο στις πολιτικές διαδικασίες, αποθαρρύνοντάς τους ταυτόχρονα από το να συμμετάσχουν σε ριζοσπαστικά κινήματα.

B. Εκδηλώσεις Βίας

Το χρονικό των βίαιων εκδηλώσεων στην περιοχή, ξεκινά από την εποχή της *perestroika* του Mikhail Gorbachev και τις προσπάθειες μεταρρυθμίσεων στην πρώην ΕΣΣΔ που οδήγησαν σε μια άμεση παρέμβασή του στο Καζακστάν: Επρόκειτο για μια σειρά ταραχών και συγκρούσεων στο Άλματου του Καζακστάν το Δεκέμβριο του 1986, με αφορμή το διορισμό του εθνικιστή Ρώσου Gennadii Kolbin, στη θέση του εθνικιστή Καζάκου επικεφαλής της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος του Καζακστάν Dinmuhamed Kunayev. Ακολούθησαν σφοδρές συγκρούσεις μεταξύ εθνοτήτων το 1989 στο Ουζμπεκικό τμήμα της Κοιλιάδας Φεργκάνα, μεταξύ Ουζμπεκών και Μεσκετιανών Τούρκων και το 1990 στις περιοχές Ος και Ουζγκέν του Κιργιστάν συγκρούσεις μεταξύ Ουζμπεκών και Κιργιζών. Η διάλυση της ΕΣΣΔ το Δεκέμβριο του 1991, ήταν η αφορμή για να ξεσπάσουν βίαιες συγκρούσεις στο Τατζικιστάν που εξελίχθηκαν σε εμφύλιο πόλεμο το 1992 (-1997), την πιο σοβαρή ενδοκρατική και πιο βάρβαρη σύγκρουση της μετα-Σοβιετικής εποχής. Παρότι οι μεγάλες συγκρούσεις υποχώρησαν το 1994, η Ενωμένη Τατζικική Αντιπολίτευση (United Tajik Opposition, UTO), έλεγχε μεγάλες εκτάσεις στα υψίπεδα της χώρας ως το 1997, όταν υπεγράφη η Συνθήκη Ειρήνης¹⁰⁶. Τα ασυμβίβαστα απομεινάρια του UTO ενώθηκαν με το Ισλαμικό Κίνημα του Ουζμπεκιστάν (Islamic Movement of Uzbekistan, IMU), ένα θρησκευτικό κίνημα που περιλαμβάνει στους κόλπους του Ουζμπεκούς, Ουιγούρους, Τατζίκους, Κιργιζούς και Τσετσένους και κατέφυγαν στο Αφγανιστάν. Το Κίνημα αυτό λέγεται πως βρίσκεται πίσω από τις επιδρομές της διετίας 1999-2000 από το Τατζικιστάν στο Ουζμπεκιστάν, με σκοπό την ανατροπή της κυβέρνησης του Islam Karimov. Καθώς ο εμφύλιος πόλεμος δημιούργησε μια ατμόσφαιρα ανομίας, υπήρξε διαρροή διοικητών, οι οποίοι μετετράπησαν σε αρχηγούς αντάρτικων ομάδων που λειτουργούσαν στους κόλπους του. Τα επεισόδια βίας συνεχίστηκαν μέχρι το καλοκαίρι του 2001, όταν η τελευταία ομάδα, οδηγούμενη από τον Rahmon Sanginon (γνωστό και ως «Χίτλερ»), ηττήθηκε από κυβερνητικές δυνάμεις (Matveeva, 2006). Τα στρατεύματα της κυβέρνησης του Τατζικιστάν δε δίστασαν να χρησιμοποιήσουν βία ενάντια

¹⁰⁶ Η σειρά συζητήσεων μεταξύ της Κυβέρνησης του Προέδρου Rahmon και του UTO έλαβαν τέλος τον Ιούνιο του 1997 με την υπογραφή της Γενικής Συμφωνίας για την Εγκαθίδρυση της Ειρήνης και Εθνικής Συμφωνίας (General Agreement on the Establishment of Peace and National Accord), στη Μόσχα, μετά την οποία δημιουργήθηκε μια Επιτροπή για την Εθνική Συμφιλίωση ώστε να την εφαρμόσει (Kamoludin & Barnes, 2001).

στον πληθυσμό κατά τη διάρκεια του πολέμου, το ίδιο και η UTO. Αυτό, είχε σαν αποτέλεσμα ο πληθυσμός να αποζητά την ειρήνη με οποιοδήποτε κόστος και να είναι προετοιμασμένος να ανεχτεί τα πάντα. Αυτό κάνει το Τατζικιστάν ίσως το μόνο κράτος που δεν είναι πιθανό να κυλήσει στη βία. Όσον αφορά στον πόλεμο αυτό, ένα γεγονός σημαντικό είναι πως η συμφιλίωση, η γρήγορη άνοδος και η σχετική ηρεμία στην ανοικοδόμηση του Τατζικικού κράτους υπήρξε αξιοπρόσεκτη, όταν σε όλο τον κόσμο υπέβασκαν συγκρούσεις μικρές ή μεγάλες (Matveeva, 2006). Άξια προσοχής όμως είναι και η «μετάφραση» της εμπειρίας του εμφυλίου αυτού από το Ουζμπεκιστάν: ότι μια επέκταση της πολιτικής συμμετοχής, των πολιτικών ελευθεριών και του Ισλαμισμού, είναι ικανή να δημιουργήσει ένα εκρηκτικό μίγμα και να ωθήσει τη χώρα σε εμφύλιο πόλεμο. Αυτό για κάποιους αναλυτές, ίσως αποτελεί μια εξήγηση για τη βίαιη καταστολή των διαδηλωτών στα επεισόδια της Αντιζάν από τις κυβερνητικές δυνάμεις. Το 1999 μαχητές του IMU πέρασαν από τις βάσεις τους στο Αφγανιστάν και το Τατζικιστάν, στην επαρχία Μπάτκεν του Κιργιστάν, πήραν ως ομήρους Γιαπωνέζους πολίτες και ενεπλάκησαν σε πόλεμο με τα στρατεύματα του Κιργιστάν, πριν ξεκινήσουν επιθέσεις στο Ουζμπεκιστάν, τον απώτερό τους στόχο. Το 2002, εκρήξεις βομβών σημειώθηκαν στην αγορά της Ος του Κιργιστάν, όπως επίσης, το Μάρτιο και τον Ιούλιο του 2004 στην Τασκένδη και τη Μπουχάρα, οι οποίες ακολουθήθηκαν από ανταλλαγές πυροβολισμών με την αστυνομία. Στο Ουζμπεκιστάν «καμικάζι» προέβησαν σε επιθέσεις αυτοκτονίας τον Ιούλιο του 2004, κατά των Πρεσβειών ΗΠΑ και Ισραήλ. Εκρήξεις βομβών στην Ντουσαμπέ κατά τα τελευταία χρόνια ήρθαν για να υπενθυμίσουν ότι, η προς τα έξω εμφανιζόμενη ειρηνική εικόνα είναι απατηλή. Το πιο δραματικό πάντως βίαιο γεγονός συνδέεται με τα γεγονότα στην Αντιζάν του Ουζμπεκιστάν το Μάιο του 2005, όταν μια βίαιη επίθεση από ομάδα Ισλαμιστών μαχητών οδήγησε σε εξέγερση, με συνεχόμενες αναταραχές μετά τις βουλευτικές εκλογές του 2005 και οδήγησαν στην εκδίωξη του προέδρου. Οι ρίζες αυτών των γεγονότων που έδωσαν το έναυσμα για την εκδήλωση της ευρύτερης κοινωνικο-οικονομικής δυσαρέσκειας, βρίσκονται στον καταπιεστικό τρόπο ζωής και τις συνθήκες αυτής, στην ανικανότητα των τοπικών elites να συμφωνήσουν στο μοίρασμα της εξουσίας που θα οδηγούσε τη χώρα σε κυβερνητική σταθερότητα¹⁰⁷, όσο και στον Ισλαμισμό. Οι διαδηλώσεις κατεστάλησαν βίαια από κυβερνητικές στρατιωτικές δυνάμεις και είχαν πολλά θύματα. Τα γεγονότα αυτά μεταφράστηκαν ποικιλοτρόπως από τη διεθνή κοινότητα, ξεκινώντας από χαρακτηρισμό τους ως σφαγή αθώων πολιτών από τα κυβερνητικά στρατεύματα, φτάνοντας ως την αναγνώριση του δικαιώματος ενός κράτους να αυτό-προστατευθεί από Ισλαμικές εξεγέρσεις (Azhiben, 2008). Περισσότερες επιθέσεις πραγματοποιήθηκαν στις διασυνοριακές περιοχές του Κιργιστάν και του Τατζικιστάν στη Κοιλιάδα Φεργκάνα το 2006 και το 2007.

Στη δυτική επαρχία της Κίνας Σιν-τσιανγκ, πατρίδα των Ουϊγούρων και άλλων Μουσουλμανικών Τουρκικών εθνικών ομάδων, έχουν συμβεί βίαια επεισόδια επίσης, την ευθύνη των οποίων διεκδικούν διάφορες Ισλαμικές ομάδες. Το πρόβλημα των μουσουλμάνων Ουϊγούρων της Σιν-τσιανγκ, γίνεται ιδιαίτερα πειστικό για την Κίνα, από τις αρχές της

¹⁰⁷ Η Γραμματεία του SCO θεώρησε σκόπιμο να μεταφέρει τη Σύνοδο του Αυγούστου 2007 του Οργανισμού από τη Μπισκέκ σε άλλη χώρα καθώς εκφράζονταν φόβοι για αστάθεια στο Κιργιστάν (Matveeva & Giustozzi, 2008 σελ.2).

δεκαετίας του 1990. Οι Ουϊγούροι και άλλοι μουσουλμανικοί πληθυσμοί τουρκικής προέλευσης, έχουν πολύ στενές σχέσεις με τους Ουζμπέκους. Συνδέονται επίσης με Ουϊγούρους του Κιργιστάν και του Καζακστάν. Αυτό που επιθυμούν, είναι η δημιουργία ενός «Ανατολικού Τουρκεστάν» στα εδάφη της Σιν-τσιανγκ, μιας και αυτή η περιοχή θεωρείται πως αποτελεί το πρώην ανατολικό Τουρκεστάν¹⁰⁸ και μετρά πολλά επεισόδια ταραχών με μεγάλο αριθμό θυμάτων, καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990. Η σταθερότητα επανήλθε από τις αρχές του 2000. Η Κινεζική κυβέρνηση κατάφερε να εξαφανίσει τους περισσότερους από τους υπόγειους μαχητικούς πυρήνες, ενώ δεν υπάρχει κάποια υπόνοια για μια ενωμένη απελευθερωτική κίνηση.

Όσον αφορά στη Ρωσία, η εμμονή της με την ισλαμική τρομοκρατία, έχει ως πηγή κυρίως το πρόβλημά της με τους Τσετσένους αυτονομιστές. Ο Vladimir Putin ξεκίνησε το 2^ο πόλεμο με την Τσετσενία το 1999 ως πρωθυπουργός, χρησιμοποιώντας τον ως όχημα για την ανέλιξη του στην προεδρία της Ρωσίας τον επόμενο χρόνο. Οι ρωσικές αρχές τόνισαν ιδιαίτερα την υποστήριξη των Τσετσένων από Άραβες τρομοκράτες, αλλά και από τους Ταλιμπάν του Αφγανιστάν, ενώ ισχυρίστηκαν ότι οι Τσετσένοι επαναστάτες είχαν στους κόλπους τους μισθοφόρους και από Κίνα (Oldberg, 2007, σελ.16). Πιο πρόσφατα, το 2009, υπήρξαν αυξημένες ένοπλες επιδρομές Ισλαμιστών εξτρεμιστών από την Κεντρική Ασία στην Κοιλιάδα Φεργκάνα, ως αποτέλεσμα της επιστροφής τους από το Αφγανιστάν και το Πακιστάν, συνεπεία της στρατιωτικής εκστρατείας εναντίον τους από τις ΗΠΑ (Shermatova, 2009). Επίσης, αναστάτωση προκλήθηκε στο Κιργιστάν τον Απρίλιο του 2010, από τις συγκρούσεις μεταξύ εθνοτήτων, Κιργιστών και εθνικιστών Ουζμπέκων, οι οποίες οδήγησαν σε παραίτηση και τον 2^ο πρόεδρο της ανεξαρτησίας Bakiyev (ΤΑ ΝΕΑ, 2010) και επανέφεραν στο προσκήνιο την ύπαρξη απειλών εναντίον του status quo και του κινδύνου εμφάνισης του φαινόμενου «ντόμινο» με επακόλουθη εξάπλωση αστάθειας στην Κεντρική Ασία, με όποια περαιτέρω επέκταση στα στρατηγικά και ενεργειακά τους συμφέροντα, σενάρια που δεν επαληθεύθηκαν. Οι διασυνοριακές και μέσω των συνόρων Τατζικιστάν-Αφγανιστάν κινήσεις τους, αντιπροσωπεύουν μια σοβαρή αποσταθεροποιητική απειλή όχι μόνο για το Ουζμπεκιστάν, το Τατζικιστάν και το Κιργιστάν (που μοιράζονται την περιοχή της Κοιλιάδας Φεργκάνα), αλλά και για την Κίνα, η οποία φοβάται αστάθεια στην περιοχή της Χίτζιανγκ, για τη Ρωσία και για τις ΗΠΑ και τις προσπάθειές τους για σταθεροποίηση του Αφγανιστάν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV

ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ

ΟΠΙΟ: Η κατανάλωση οπίου συγκεντρώνεται στην Ασία, όπου έχει μια μακρά παράδοση χρήσης. Τα δύο τρίτα του παραγόμενου οπίου καταναλώνονται σε πέντε μόνο χώρες: την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν (42%), το Αφγανιστάν (7%), το Πακιστάν (7%), την Ινδία (6%) και τη Ρωσική Ομοσπονδία (5%). Στη Ρωσία, πάνω από 58 εκατομμύρια τόνοι οπίου

¹⁰⁸ 8,8 εκ. περίπου ζουν εκεί έχοντας ενσωματωθεί επίσημα στην Κίνα μετά το Β'ΠΠ.

καταναλώνονται ετησίως, ενώ η Μέση Ανατολή απορροφά περίπου 16 εκ.τ. ετησίως και η Ινδία 65-70 εκ.τ. (UNODC, 2010).

ΗΡΩΪΝΗ: Η ηρωΐνη γνωρίζεται τη μεγαλύτερη κατανάλωση μεταξύ των παραγώγων οπίου στον κόσμο. Το 2008, περίπου 2.700 εκ.τ. οπίου ραφινάστηκαν στο Αφγανιστάν ώστε να δώσουν περίπου 380 εκ.τ. ηρωΐνης για την παγκόσμια αγορά. Μακράν πολύ από τη δεύτερη παραγωγό χώρα Μιανμάρ και την τρίτη το Λάος, οι οποίες απέδωσαν περίπου 40 εκ.τ. το 2008. Από τους περίπου 380 εκ.τ. που παράγονται στο Αφγανιστάν, περίπου 5 εκ.τ. παραμένουν στη χώρα για τοπική κατανάλωση ή κατάσχονται από τις αρχές και τα υπόλοιπα 375 εκ.τ. εξάγονται σε όλο τον κόσμο μέσω διαδρομών που διασχίζουν τις γειτονικές χώρες του Πακιστάν (150 εκ.τ.), του Ιράν (105 εκ.τ.), και τις χώρες της Κεντρικής Ασίας, Τατζικιστάν, Ουζμπεκιστάν και Τουρκμενιστάν (95 εκ.τ.), προς τους τελικούς προορισμούς στην Ευρώπη, τη Ρωσική Ομοσπονδία και την υπόλοιπη Ασία. Το ένα τρίτο περίπου της ηρωΐνης που παράγεται στο Αφγανιστάν ταξιδεύει στην Ευρώπη (110 εκ.τ.), ενώ ένα τέταρτο πηγαίνει στη Ρωσία. Περίπου 15-20 εκ.τ. εκτιμάται ότι διακινούνται προς την Κίνα, ενώ άλλοι 35 εκ.τ. προς Νότια και Νοτιοανατολική Ασία. Εκτός από την ηρωΐνη, το Αφγανιστάν εξάγει περίπου 1.000 εκ.τ. οπίου ετησίως στο Ιράν, το Πακιστάν και την Κεντρική Ασία (UNODC, 2010, σελ 46).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V

ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΕΜΠΛΟΚΗΣ του ΝΑΤΟ

Οι πρωτοβουλίες του ΝΑΤΟ προς τον χώρο που βρισκόταν υπό την προστασία του Συμφώνου της Βαρσοβίας, ξεκίνησαν αμέσως μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Το πρώτο μέτρο που έλαβε ήταν η εγκαθίδρυση του Βορειο-Ατλαντικού Συμβουλίου για τη Συνεργασία (North Atlantic Council in Co-operation, NACC), το 1991 το οποίο το 1994 μετατράπηκε στο Ευρω-Ατλαντικό Συνεταιριστικό Συμβούλιο, (Euro-Atlantic Partnership Council, EAPC), από το οποίο ξεπήδησε επίσης το 1994, ο Συνεταιρισμός για την Ειρήνη (Partnership for Peace, PfP), στον οποίο και τα 5 κράτη της Κεντρικής Ασίας είναι μέλη από την έναρξή του το 1994, πλην του Τατζικιστάν που έγινε μέλος το 2002. Το ΝΑΤΟ προωθεί τη συμμετοχή σε «ασκήσεις πεδίου», «κοινές στρατιωτικές δραστηριότητες», ενώ «αξιωματικοί [των χωρών]- σύνδεσμοι» συμμετέχουν στον Πυρήνα του Εταιρικού Συντονισμού (Partnership Coordination Cell, PCC), στο Αρχηγείο του ΝΑΤΟ (ΝΑΤΟ, 1994). Με άξονα το κεντρικό πρόγραμμα PfP, το ΝΑΤΟ έχει εγκαινιάσει τις εξής δράσεις και προγράμματα:

A) το Εταιρικό Σχέδιο Δράσης ενάντια στην Τρομοκρατία (Partnership Action Plan against Terrorism, PAP-T), για να «διευκολύνει την όσο το δυνατό πληρέστερη ανταλλαγή πληροφοριών και τη συνεργασία στη συνοριακή ασφάλεια, στην τρομοκρατία μέσω εκπαίδευσης και ασκήσεων, ανάπτυξης ικανοτήτων άμυνας ενάντια σε μια τρομοκρατική επίθεση και διαχείρισης των συνεπειών μιας τέτοιας επίθεσης» (ΝΑΤΟ, 2008).

B) το Σχεδιασμό και Επιθεώρηση Προόδου του PfP (PfP Planning and Review Process, PARP), που διαπραγματεύεται σε διμερή βάση με κάθε κράτος-εταίρο, «μια διαδικασία σχεδιασμού και επιθεώρησης και αξιολόγησης δυνάμεων που θα μπορούσαν να είναι

διαθέσιμες για εκπαίδευση, ασκήσεις και επιχειρήσεις με τις δυνάμεις της Συμμαχίας» (NATO, Handbook, 2002) και

Γ) το Εταιρικό Σχέδιο Δράσης για την Οικοδόμηση Θεσμών Άμυνας (Partnership Action Plan on Defense Institution Building, PAP-DIB), για την οικοδόμηση κράτους και την περιφερειοποίηση στην Κεντρική Ασία. Εστιάζει στην αναμόρφωση των τομέων άμυνας και ασφάλειας, στην επιτυχή διασύνδεση και συμβατότητα συστημάτων μέσω της διαλειτουργικότητας (interoperability) των ντόπιων και συμμαχικών στρατιωτικών δυνάμεων, στην αναμόρφωση μέσω δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων και στο δημοκρατικό έλεγχο στο στρατό, στους θεσμούς άμυνας και ασφάλειας, με τη λογική πως η περιφερειακή σταθερότητα θα επιτευχθεί μόνο αν οι δομές άμυνας και ασφάλειας τεθούν υπό διαφανή πολιτικό έλεγχο (NATO, 2007).

Δ) Το Ταμείο Αρωγής του PfP (PfP Trust Funds) έχει τεθεί σε εφαρμογή ώστε να βοηθήσει τα κράτη της Κεντρικής Ασίας σε θέματα αδρανοποίησης οπλικών συστημάτων, ή απόσυρσης επικίνδυνων διατάξεων όπως των ναρκών κατά προσωπικού.

Ε) Τέλος, τα Ατομικά Συνεταιριστικά Σχέδια Δράσης, - Individual Partnership Action Plans, IPAPs – που υιοθετήθηκαν το 2002, είναι διετή σχέδια που αναπτύχθηκαν ώστε να «φέρουν κοντά όλους τους διαφορετικούς μηχανισμούς συνεργασίας μέσω των οποίων μια χώρα-εταίρος δρα εντός της Συμμαχίας» (NATO, 2008a). Παρότι κανένα από αυτά τα κράτη δεν δείχνει διάθεση να ενταχθεί στη Συμμαχία, τα IPAPs αντιμετωπίζονται ως μια αποφασιστική δέσμευση εκ μέρους της υποψήφιας χώρας να αναλάβει την υπαγορευμένη διαδικασία μεταρρύθμισης. Μέχρι στιγμής μόνο το Καζακστάν έχει υπογράψει ένα IPAP με το NATO το 2006 (McDermott, 2007b).

ΣΧΕΣΕΙΣ ΝΑΤΟ-ΚΡΑΤΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΑΣΙΑΣ

ΚΑΖΑΚΣΤΑΝ: οι σχέσεις NATO-Καζακστάν έγιναν πιο στενές μετά το ρόλο του στην Υποστήριξη των Επιχειρήσεων Ειρήνης (Peace Support Operations, PSO) στο Ιράκ και την μεσολάβηση του προέδρου του Nazarbaev στη ρήξη των σχέσεων της Συμμαχίας με το Ουζμπεκιστάν (McDermott, 2007b, σελ.17). Το Καζακστάν από όλα τα κράτη της περιοχής υπήρξε το πιο ισορροπημένο στους χειρισμούς του, ψύχραιμο και έμπειρο στην λήψη αυτών ακριβώς που ήθελε από όλους τους βασικούς παίκτες στην περιοχή (Ρωσία, Κίνα, ΗΠΑ), χωρίς να εγείρει ανησυχίες σε κανένα κράτος, που θα έθεταν σε κίνδυνο τις εξελισσόμενες σχέσεις. Ως κράτος θεωρείται σταθερό, συμμετέχει σε όλο το φάσμα του προγράμματος PfP (NATO Background, 2007) με πιο σημαντικό το IPAP που υπέγραψε το 2006, οδηγώντας στο χαρακτηρισμό του ως το καλύτερο μεταξύ των κρατών Εταίρων της Συμμαχίας (McDermott, 2007b, σελ.14-16), ενώ έχει εκπροσώπηση και στο PCC. Η Kazbat μια μονάδα του Καζακικού στρατού εκπαιδεύτηκε το 2005 ώστε να γίνει συμβατή με τις δυνάμεις του NATO (NATO, 2005). Το NATO αναγνωρίζει το ρόλο που παίζει η εγγύτητα και το κοινό παρελθόν στη σχέση της χώρας με τη Ρωσία, δεν πιστεύει όμως πως εξαιτίας αυτού θα υπάρξει δραστική αλλαγή της συνεργασίας τους στο μέλλον.

ΟΥΖΜΠΕΚΙΣΤΑΝ: αποτελεί ένα πρώτης τάξεως παράδειγμα των δυσκολιών του NATO στην Κεντρική Ασία. Σε μια αναφορά του 2006, οι σχέσεις τους περιγράφονται ως «μη-υπάρχουσες πρακτικά ή τουλάχιστον σε αναμονή» (NATO Parliamentary Assembly, 2008, σελ.76). Αυτό το θέμα προέκυψε μετά τα γεγονότα της Αντιζάν το 2005, τα οποία κατέδειξαν το δίλημμα του NATO αναφορικά με την εκπαίδευση των ντόπιων ενόπλων δυνάμεων που στη συνέχεια χρησιμοποιούν αυτές τις δεξιότητες εις βάρος των πληθυσμών τους. Αυτό το αίσθημα ευθύνης και ενοχής, οξυνόταν από τις απαιτήσεις του «Παγκόσμιου αγώνα κατά της Τρομοκρατίας». Η έλλειψη οποιουδήποτε μοχλού επιρροής στο Ουζμπεκιστάν, σημαίνει πως ο μόνος δρόμος που έχει το NATO να ενθαρρύνει μεταρρυθμίσεις είναι μέσω αρνητικών κινήτρων. Δηλαδή, «*αυστηρή και ελάχιστη δυνατή συνεργασία...*» (NATO Parliamentary Assembly, 2008, σελ.78). Πριν τα γεγονότα της Αντιζάν, είχε συμφωνήσει σε ένα πρόγραμμα PARP που διήρκεσε από το 2002 ως το 2005 και ανέπτυξε ακόμα και ένα πρόγραμμα IPAP με το NATO που δεν προχώρησε. Εντούτοις, ακόμη διατηρεί αντιπρόσωπο στο PCC.

TATZIKIΣΤΑΝ: Θεωρείται το πιο αδύναμο κράτος στην Κεντρική Ασία και ως εκ τούτου επιρρεπές στη διάχυση των όσων κακών προέρχονται από το Αφγανιστάν, όσον αφορά στην ασφάλεια και σε θέματα όπως το παράνομο εμπόριο και η διακίνηση ναρκωτικών. Η ασφάλεια των συνόρων είναι πρωταρχική ανησυχία για το Τατζικιστάν, καθώς με το Αφγανιστάν μοιράζεται μια συνοριακή έκταση 1200 χλμ.. Γι' αυτό και η συνεργασία με το NATO εστιάζεται στη συνοριακή ασφάλεια. Έχει θέσει μια διμοιρία πεζικού για την υποστήριξη των δραστηριοτήτων του προγράμματος PfP εντός του Τατζικιστάν (NATO, 2009), μπήκε τελευταίο στο πρόγραμμα PfP, το 2002, ενώ το 2004 υπέγραψε μια μεταβατική συμφωνία με το NATO και το αεροδρόμιο της Ντουσαμπέ όπου φιλοξένησε Γαλλικά στρατιωτικά αεροσκάφη. Το Τατζικιστάν έπαιξε ένα μικρό ρόλο στην οικοδόμηση υποδομών στο Αφγανιστάν και βοήθησε στη διασφάλιση του περάσματος στον ποταμό Πάντζ. Μέσω του NATO και του Ταμείου Αρωγής του, καταστράφηκαν 1200 νάρκες κατά προσωπικού

KIRGISΤΑΝ: Είναι το μόνο κράτος μαζί με το Καζακστάν που συμφώνησε σε ένα πρόγραμμα PARP με τη συμμαχία, το 2007. Μέχρι το 2009 φιλοξένησε αεροσκάφη των ΗΠΑ για χρήση στο Αφγανιστάν, όπως επίσης έχει θέσει και μονάδες του στις επιχειρήσεις του προγράμματος PfP, οι οποίες ασχολήθηκαν περισσότερο με αντιτρομοκρατικές δραστηριότητες μέσω του προγράμματος PAP-T.. Εντούτοις, η συνεργασία του Κιργιστάν με το NATO υπήρξε αμφιταλαντευόμενη καθώς τα κίνητρα της συνεργασίας του με τη συμμαχία, πριν και μετά την Επανάσταση της Τουλίπας το 2005, ήταν καθαρά οικονομικά. Η Επανάσταση αυτή στο Κιργιστάν, έδειξε στα κράτη της Κεντρικής Ασίας, το μέγεθος της επιθυμίας και αποφασιστικότητας της Δύσης «*να θυσιάσει τη σταθερότητα για χάρη της δημοκρατίας*» (Rumer, 2006, σελ.148). Υπάρχει μια συζήτηση γύρω από αυτή την Επανάσταση που έχει να κάνει με τη Δυτική στήριξή της, η οποία απομάκρυνε τα άλλα καθεστώτα της περιοχής από τη συνεργασία με το NATO, εξαιτίας της ανάμιξης που απαιτούσαν οι δυναμικές δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις. Αυτή η δυναμική δείχνει και το πρόβλημα που έχει η Συμμαχία να εξισορροπεί ακροβατώντας στο σκοινί της προώθησης συγκεκριμένων μεταρρυθμίσεων, επιδιώκοντας σε αντάλλαγμα, συνεργασία για την ασφάλεια.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI

ΤΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΕΜΠΛΟΚΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ

Κατά την περίοδο 1990-2000, οι Βρυξέλλες εγκαινίασαν μια Ευρωπαϊκή αντιπροσωπεία στο Καζακστάν το 1994, έχοντας επίσης ως περιοχές ευθύνης, το Τατζικιστάν και το Κιργιστάν, ενώ άνοιξαν και δύο υποκαταστήματα στη Μπισκέκ και τη Ντουσανμπέ. Η ΕΕ εγκαινίασε διμερείς και πολυμερείς σχέσεις με τα κράτη τη Κεντρική Ασία, μέσω κυρίως του πλαισίου των προγραμμάτων Τεχνικής Υποστήριξης προς την Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States-TACIS). Σκοπός αυτών ήταν να μεταβούν τα κράτη σε μια οικονομία ελεύθερης αγοράς, υιοθετώντας μια δημοκρατική πολιτική. Οι πρωτοβουλίες του προγράμματος εστίαζαν σε 5 κυρίως τομείς: της εκπαίδευσης, της ενέργειας, των βιομηχανικών και εμπορικών επιχειρήσεων και της παραγωγής τροφίμων. (ICG, 2006, σελ.19, Matveeva, 2006). Τα προγράμματα TACIS – που συμπεριλαμβάνει όλα τα πρώην Σοβιετικά κράτη- διαμόρφωσαν το κύριο διοικητικό πλαίσιο για την παροχή τεχνικής βοήθειας από την ΕΕ προς τα κράτη αυτά. Επίσης υπέγραψαν με κάθε κράτος της Κεντρικής Ασίας Συμφωνίες Συνεταιρισμού και Συνεργασίας, (Partnership and Cooperation Agreement-PCA), που αποτέλεσαν το κεντρικό εργαλείο υποστήριξης της Κεντρικής Ασίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση, μεταξύ 1996 και 2001¹ προσέφεραν μια πιο εξειδικευμένη βάση για την πολιτική, εμπορική, οικονομική, κοινωνική και επιστημονική συνεργασία, δηλ. τεχνικής υποστήριξης για οικονομικές και εμπορικές μεταρρυθμίσεις, την οικοδόμηση κράτους και την ενθάρρυνση ξένων επενδύσεων, με παράλληλη ενθάρρυνση της λήψης μέτρων για δημοκρατικές, οικονομικές μεταρρυθμίσεις για μια φιλελεύθερη οικονομία της αγοράς ως απαίτηση των αμοιβαίων σχέσεων (Efegil, 2007). Από το 1991 τα PCAs προμήθευσαν τη νομική βάση των διμερών σχέσεων μεταξύ της ΕΕ και των κρατών της ΚΑ. Η ευρωπαϊκή βοήθεια διατέθηκε στη βελτίωση μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, τραπεζική εκπαίδευση, αναδιοργάνωση ιδιωτικών εταιριών, νέων νομοθετικών ρυθμίσεων, γεωργία, περιβάλλον, μεταφορές, ενέργεια και τηλεπικοινωνίες. (Efegil, 2007, σελ.116). Επίσης στην ενδυνάμωση των διοικητικών θεσμών τους, των ικανοτήτων τους, της ενθάρρυνσης της εξωτερικής βοήθειας, τη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος την ανάπτυξη του γεωργικού τομέα και της προόδου στην κωδικοποίηση των νομοθετικών ρυθμίσεων. Οι νέες απειλές που ήρθαν στην επιφάνεια μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, την οδήγησαν στην αλλαγή θέασης της περιοχής και της στρατηγικής της σε αυτήν, λόγω της διεύρυνσής της και της ανάγκης διαφοροποίησης των αγωγών της.

Το 2003 υιοθέτησε τη νέα Στρατηγική Ασφάλειας, εκδίδοντας ένα ιδιαίτερο Έγγραφο Περιφερειακής Στρατηγικής (Regional Strategy Paper, RSP), διαχειριζόμενο από το πρόγραμμα TACIS (EC, 2002). Σε αυτό κατονόμαζε την τρομοκρατία, την διακίνηση όπλων μαζικής καταστροφής, τις περιφερειακές συγκρούσεις, τα δίκτυα του οργανωμένου εγκλήματος (Kimmage, 2007), τα αποτυχημένα κράτη, την κακή διακυβέρνηση, τη διαφθορά, την κατάχρηση εξουσίας και τους αδύναμους κρατικούς θεσμούς, ως τις νέες απειλές κατά της ασφάλειας στη μετα-Ψυχροπολεμικής εποχής (EU-P, 2006). Το 2004, εγκαθίδρυσε έναν τακτικό περιφερειακό πολιτικό μηχανισμό διαλόγου με τα Κεντροασιατικά Κράτη, με στόχους:

1. Να επικουρήσει τα περιφερειακά κράτη να διαπραγματευτούν θέματα κοινού τους ενδιαφέροντος, 2. Να δώσει μια θετική απάντηση στις απαιτήσεις των κρατών της Κεντρικής Ασίας να έχουν στενότερες σχέσεις με την ΕΕ και, 3. Να στηρίξει την περιφερειακή στρατηγική της Επιτροπής της ΕΕ για την Κεντρική Ασία (Efgil, 2007, σελ.129). Στα πλαίσια αυτά ανέπτυξε την «Πρωτοβουλία Μπακού», (ενός πολιτικού διαλόγου για την ενεργειακή συνεργασία και τις μεταφορές, μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των παράκτιων κρατών της Μαύρης και της Κασπίας Θάλασσας και των γειτόνων τους, που αναλαμβάνονται στα πλαίσια των προγραμμάτων ενέργειας και μεταφορών INOGATE και TRACECA) στην εγκατάσταση ενός Ενεργειακού Διαδρόμου Μεταφοράς της ΕΕ.

Το 2006 προσδιορίζει μια Νέα Στρατηγική για την Κεντρική Ασία το 2006, (New Central Asian Strategy), όπου επαναλαμβάνει τη στήριξή της στα ανθρώπινα δικαιώματα, την εγκαθίδρυση ανεξάρτητου δικαστικού σώματος και την προώθηση νομικών μεταρρυθμίσεων. Επαναβεβαιώνει τη δέσμευσή της στη στήριξη των προγραμμάτων του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου την προαγωγή/προώθηση της Διακρατικής Μεταφοράς Πετρελαίου και Φυσικού Αερίου στην Ευρώπη (Interstate Oil and Gas Transport, INOGATE), αλλά και του Διαδρόμου μεταφοράς Ευρώπη-Καύκασος-Ασία (Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia, TRACECA). Πρόκειται για μία στρατηγική ταυτόχρονης άσκησης «ήπιας» και «σκληρής» ισχύος στην Κεντρική Ασία. Δεσμεύεται να συνεχίσει να βοηθά στην καταπολέμηση της διακίνησης ναρκωτικών, του οργανωμένου εγκλήματος, της διεθνούς τρομοκρατίας, της φτωχής διακυβέρνησης, της έλλειψης κράτους δικαίου, της φτώχειας και της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ στο πεδίο της ενέργειας, διακηρύσσει την πρόθεσή της να κατασκευάσει αγωγούς πετρελαίου και φυσικού αερίου που θα παρακάμπτουν τη Ρωσία (Melvin και Boonstra, 2008.) Πρωτοβουλίες όπως...

Το πρόγραμμα «Επένδυση στο Μέλλον» (Investing in the Future), δείχνουν την επιθυμία των Βρυξελλών να εξάγουν τις αρχές και αξίες τους στην περιοχή. (Melvin, 2007). Σε αυτά τα πλαίσια η ΕΕ έχει εγκαινιάσει συγκεκριμένες πολιτικές πρωτοβουλίες που φανερώνουν την δέσμευσή τους στην περιοχή, όπως:

Το «Πρότυπο Πρόγραμμα Κεντρικής Ασίας» (Central Asia Indicative Program-CAIP), που καλύπτει την περίοδο 2007-2010 δίνει προτεραιότητα στην ανάπτυξη της περιφερειακής συνεργασίας και των σχέσεων καλής γειτονίας, την εξάλειψη της φτώχειας, τη βελτίωση των συνθηκών ζωής, την εγκαθίδρυση της ορθής διακυβέρνησης και την έναρξη οικονομικών μεταρρυθμίσεων. Δημιουργήθηκε για να προσφέρει βοήθεια στην εκπαίδευση, την ενέργεια, τις μεταφορές, το περιβάλλον, τη συνοριακή ασφάλεια, την ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών, τον κοινωνικό διάλογο, τις δημοκρατικές αλλά και τις νομοθετικές μεταρρυθμίσεις. Μέσω της «Δημοκρατικής Ανάπτυξης και Ορθής Διακυβέρνησης» (Democratic Development and Good Governance-DDGG), η ΕΕ προωθεί: 1. την ανάπτυξη του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών, 2. την εγκαθίδρυση εθνικών θεσμών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, 3. την ενθάρρυνση της συμμετοχής των πολιτών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, 4. την προαγωγή της συνεργασίας μεταξύ κυβερνητικών και μη-κυβερνητικών οργανισμών, 5. τη βελτίωση των δομών των δημοκρατικών θεσμών και, 6. την

ανάπτυξη του κοινωνικού διαλόγου μεταξύ οργανώσεων ιδιωτικών, δημόσιων και της κοινωνίας των πολιτών (EC, 2006, σελ.21-23). Επίσης,

Το νέο Έγγραφο Περιφερειακής Στρατηγικής (Regional Strategy Paper-RSP), (2007 και 2013), - που τώρα είναι υπό τη διεύθυνση του DCECI και όχι υπό του ανενεργού πια TACIS-επαναδιατυπώνει τις δεσμεύσεις που τέθηκαν με το CAIP. Το RSP προτείνει: ευρύτερη βοήθεια για την πολιτική και οικονομική μετάβαση της Κεντρικής Ασίας, μέσω της ενδυνάμωσης του κράτους δικαίου, της δημοκρατίας, της ορθής διακυβέρνησης και του σεβασμού στα ανθρώπινα δικαιώματα (EC, 2007). Οι στόχοι του είναι: 1. Η διασφάλιση της σταθερότητας και ασφάλειας της περιοχής της Κεντρικής Ασίας, 2. Η βελτίωση των συνθηκών ζωής και, 3. Η ανάπτυξη της περιφερειακής συνεργασίας για την αντιμετώπιση των θεμάτων της ενέργειας, των μεταφορών, της ανώτατης εκπαίδευσης και της περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Παρά τις ασυμφωνίες στα συμφέροντα ασφαλείας, η ΕΕ υπέγραψε...

Το 2008 διμερή «Έγγραφα Προτεραιοτήτων» (Priority Papers), τα οποία περιέχουν λεπτομέρειες για τη γκάμα των προγραμμάτων που θα συντονιστούν εντός του πλαισίου της Στρατηγικής για την ΚΑ (Central Asia Strategy) που θα ακολουθηθούν στο μέλλον.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VII

Η ΕΠΑΝΑΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΡΩΣΙΑΣ – ΚΙΝΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ 1989-2010

Μετά την προσέγγιση της Κίνας από τις ΗΠΑ υπό την πολιτική Nixon-Kissinger και την ψυχρότητα που επήλθε στις Σινο-Ρωσικές σχέσεις, η επαναπροσέγγιση των δύο χωρών άρχισε να πραγματοποιείται προς τα τέλη της δεκαετίας 1980 και με την εξαίρεση των γεγονότων της Πλατείας Τιεν-Αν-Μεν, συνεχίστηκαν απρόσκοπτα, ανοδικά, παρά τον υπέρποντα ανταγωνισμό και τις δοκιμασίες του 2001 και του 2008. Η επαναπροσέγγισή τους ξεκίνησε το 1989, όταν ο Mikhail Gorbachev, επισκέφθηκε την Κίνα και συναντήθηκε με τον ομόλογό του Deng Xiaoping, βάζοντας τέλος στο χωρισμό των χωρών. Το Δεκέμβριο 1992 ο Yeltsin αποκαλεί την Κίνα «φιλική» χώρα και 4 χρόνια μετά, τον Απρίλιο του 1996, ανακοινώνει από το Πεκίνο τη δημιουργία της Ρωσο-Κινεζικής «στρατηγικής συνεργασίας», μια προσέγγιση που αποτελεί σημαντικό γεγονός για την εξωτερική πολιτική της Ρωσίας¹⁰⁹. Στην προσέγγιση τους συνηγόρησαν τα διεθνή γεγονότα της δεκαετίας του 1990, όπως οι κινήσεις και μονόπλευρες δραστηριότητες των ΗΠΑ στα Βαλκάνια και αλλού, η δέσμευση του ΝΑΤΟ για επέκταση, η αμφισβήτηση των καθιερωμένων συστημάτων ελέγχου των εξοπλισμών, η ανησυχία για την απειλούμενη παγκόσμια σταθερότητα. Επίσης ρόλο έπαιξε η ενέργεια, ο επαναπροσδιορισμός της εξωτερικής πολιτικής και στάσης της Κίνας, αλλά και η ίδια η αναγέννηση της Ρωσίας από τα τέλη της δεκαετίας του 1990. Τον Απρίλιο του 1997 οι ηγέτες των δύο χωρών υπέγραψαν την «Κοινή Διακήρυξη για έναν Πολυπολικό Κόσμο και την Εγκαθίδρυση μιας Νέας Παγκόσμιας Τάξης» στο Πεκίνο, σύμφωνα με την οποία, Μόσχα και Πεκίνο δεσμεύονται: *«να σέβονται την κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα, [να δείχνουν*

¹⁰⁹ Σύμφωνα με το Bobo Lo, η Σινο-Ρωσική προσέγγιση υπήρξε «η μεγαλύτερη επιτυχία της Ρωσικής Εξωτερικής Πολιτικής στη μετα-Σοβιετική εποχή» (Lo, 2004, σελ.296, παρατίθεται στο Mankoff, 2009).

αφοσίωση στην] αμοιβαία αποχή από επίθεση, [στη] μη-ανάμιξη στις εσωτερικές σχέσεις, [να προωθούν την] ισότητα και το αμοιβαίο όφελος, την ειρηνική συνύπαρξη και άλλες παγκοσμίως αναγνωρισμένες αρχές του διεθνούς δικαίου» (Tas, 1997). Επίσης εξέφραζαν τη δυσαρέσκειά τους για την εξέλιξη της οικοδόμησης της διεθνούς ασφάλειας μετα-Ψυχροπολεμικά. Οι αρχές αυτές θα καθόριζαν έκτοτε και την πορεία και τις επιλογές τους στο παγκόσμιο σύστημα ισχύος. Για τη Ρωσία αυτό το δίκτυο σχέσεων σήμαινε την άσκηση εξωτερικής πολιτικής χωρίς εξαρτήσεις από τις κινήσεις κανενός κράτους ή ομάδας κρατών, υπέρ της σταθερότητας και της ασφάλειάς της, ενώ για την Κίνα διπλωματικό άνοιγμα και άσκηση ενός ενεργότερου διπλωματικού ρόλου, για εδραίωση της παγκόσμιας παρουσίας της. Ένα χρόνο πριν, το 1996, εγκαινίασαν από κοινού τη συνεργασία της «Ομάδας των 5 της Σαγκάης» την οποία θεσμοποίησαν σε SCO το 2001 (Μέρος Β'). Για τις μεταξύ τους συνοριακές διαφορές, μια πρώτη συμφωνία είχε ήδη υπογραφεί το 1991, μια δεύτερη υπεγράφη τον Οκτώβρη 2004 και η τελευταία, για δύο μικρά νησιά στον ποταμό Αμούρ, τον Αύγουστο του 2008, όπου συμφωνήθηκε η από κοινού ανάπτυξή τους¹¹⁰. Τα συνοριακά θέματα, τακτοποιήθηκαν υπέρ της Κίνας, με τη Ρωσία να συμβιβάζεται προς όφελος των Κινέζων, γεγονός που δεν μαρτυρά μόνο την καλή πρόθεση ή την επιθυμία αποφυγής οποιασδήποτε τριβής με ένα πιο δυνατό γείτονα, αλλά χρησιμοποιείται και ως μήνυμα θέλησης για διευθέτηση ενός προβλήματος με την Ιαπωνία (Κοτζιάς, 2011). Όσον αφορά στην ενέργεια, πρώτη συμφωνία μεταξύ τους για συνεργασία υπεγράφη το 1996 και ακολούθησε ένα πρωτόκολλο έγκρισης της κατασκευής ενός αγωγού πετρελαίου από τη Σιβηρία στην Κίνα το 1999 (Mankoff, 2009), ο οποίος θα έπαιρνε σάρκα και οστά την επόμενη δεκαετία (5.Γ.1 Ενέργεια). Τη δεκαετία 1990 επίσης έθεσαν τα θεμέλια της αμυντικής συνεργασίας τους, με την Κίνα να γίνεται ο μεγαλύτερος πελάτης Ρωσικού οπλισμού, γεγονός που έδινε μεγάλες αποδοχές στη Ρωσία κι αυτό γιατί, παρότι κατέρρευσε ως Σοβιετική Ένωση, εξακολουθούσε ως «συρρικνωμένη» Ρωσική Ομοσπονδία να συναγωνίζεται τις ΗΠΑ στην ενέργεια και τα αμυντικά συστήματα, που ενδιέφεραν πολύ την Κίνα. Έτσι, η Κίνα γίνεται ένας σημαντικός σύμμαχος και τροφοδότης της (Κοτζιάς, 2011). Δραστηριοποιήθηκαν από κοινού επίσης, στην καταπολέμηση του Ισλαμικού εξτρεμισμού στο πλαίσιο της αντίστασης στη διάδοση του Ισλαμικού ριζοσπαστισμού και κινητοποιήθηκαν ενάντια στις τάσεις απόσχισης (Τσετσένοι-Ουϊγούροι) και της τρομοκρατίας (Αφγανιστάν). Τον Ιούλιο του 2001 υπέγραψαν τη «Συνθήκη Φιλίας και Συνεργασίας», την πρώτη του είδους που υπεγράφη μετά την έναρξη του πολέμου της Κορέας το 1950. Η συνθήκη έθετε γραπτά το βελτιωμένο κλίμα μεταξύ τους, την κοινή τους αντίληψη για σοβαρά παγκόσμια θέματα, την αποστροφή τους προς τον μονοπολικό κόσμο, την επανατοποθέτηση και ευθυγράμμιση των συμφερόντων τους, τη μη-στόχευση με πυρηνικά όπλα εκατέρωθεν, το σεβασμό τους στην εδαφική ενότητα, ακεραιότητα και κυριαρχία, την αποχή από την ανάμιξη στο εσωτερικό άλλων κρατών και την πίστη στο ρόλο των Ηνωμένων Εθνών για την επίλυση των διεθνών διαφορών (People's Daily 2001a, MFA of PRC 2001, Cohen 2001). Μετά το 2000 η μεταξύ τους εμπορική και

¹¹⁰ Τον Ιούλιο του 2008, η Ρωσία συμφώνησε να παραχωρήσει το νησί Tarabanov στην Κίνα και να χωρίσει το νησί Bolshoi Ussuriisky στα δύο μεταξύ των δύο κρατών (Stratfor, 2008).

αμυντική συνεργασία συνεχίστηκε με ανοδικό ρυθμό, παράλληλα με την ενεργειακή. Η στάση τους εξακολουθούσε να είναι κοινή απέναντι στην τρομοκρατία, ή στον ισλαμικό εξτρεμισμό, όμως στην προσέγγιση που επέλεξαν οι ΗΠΑ για την αντιμετώπισή τους η Ρωσία συμπορεύτηκε, ενώ η Κίνα παρέμεινε αντίθετη, π.χ. στο θέμα της επέμβασης στο Αφγανιστάν και της εγκατάστασης των συμμαχικών δυνάμεων υπό την ηγεσία των ΗΠΑ. Εντούτοις, η συνεργασία τους διμερώς και εντός του SCO προχώρησε. Το 2008 υπήρξε κρίσιμο για τις σχέσεις των δύο χωρών λόγω της οικονομικής κρίσης και κυρίως του πολέμου στη Γεωργία, του οποίου η έναρξη συνέπεσε με την έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων στο Πεκίνο, γεγονότα καθοριστικά και διαφωτιστικά για τις σχέσεις και τη θέση τους στην περιφέρειά τους, στον SCO και διεθνώς (Κεφ. 7.ΣΤ.1). Η αλλαγή σκυτάλης στη Ρωσική προεδρία στα μέσα του 2008, άφησε ανεπηρέαστο το καλό κλίμα των σχέσεων των δύο χωρών, γεγονός που αποδίδεται στην επίγνωση των συμφερόντων που μοιράζονται οι δύο χώρες, στην επωφελή τους συνεργασία, στην κοινή ιδεολογική και πολιτική πλατφόρμα του νέου Προέδρου Dmitri Medvedev με τον προκάτοχό του Vladimir Putin, τη διάθεση του να συνεχίσει την πολιτική προσέγγισης και το διάλογο με τον Κινέζο ομόλογό του, για τη βελτίωση των σχέσεων όχι μόνο στα οικονομικά, αλλά και στους τομείς ασφάλειας και άμυνας, με ανταλλαγές απόψεων σε σημαντικά διεθνή και διμερή θέματα (Mankoff, 2009, σελ.195 και 207), επίσημες διμερείς συναντήσεις, αλλά και στα περιθώρια των Συνόδων Κορυφής των G8, APEC, SCO, BRIC και της Ομάδας των G20. Ρόλο έπαιξαν, α) η εξοικείωση του Προέδρου Medvedev, με την Κίνα, αφού ως αναπληρωτής πρωθυπουργός τη διετία 2006-2007, ηγήθηκε της πολιτιστικής κίνησης κατά τη διάρκεια του «Έτους της Ρωσίας» στην Κίνα και του «Έτους της Κίνας» στη Ρωσία, αλλά και β) το γεγονός ότι για πρώτη επίσημη επίσκεψη εκτός χωρών της Κοινοπολιτείας επέλεξε την Κίνα (23-24 Μαΐου 2008), διπλωματική κίνηση που έφερε ικανοποίηση στο Πεκίνο, σηματοδοτώντας τις προτεραιότητες της νέας ηγεσίας του Κρεμλίνου, στις οποίες επιθυμούν να βρουν ανταπόκριση ενόψει των διεθνών εξελίξεων (G2 λίγο πιο κάτω) (Portyakov, 2010). Το 2009 Ρωσία και Κίνα γιόρτασαν την 60ή¹¹¹ επέτειο από τη θέσπιση διπλωματικών σχέσεων μεταξύ τους, στις 2 Οκτωβρίου 1949, με παράλληλες εκδηλώσεις που στόχο τους είχαν την προώθηση της μη κυβερνητικής συνεργασίας για την ενίσχυση της αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των πληθυσμών Ρωσίας-Κίνα. Τομέας που αποτελεί τον αδύναμο κρίκο στις διμερείς σχέσεις τους, καθώς οι αντιλήψεις του ενός για τον άλλο δεν είναι τόσο θετικές, ενώ οι εικόνες είναι ανάμικτες: ο ένας λαός αντιλαμβάνεται τον άλλο ως εν δυνάμει απειλή και βέβαια δεν υπάρχει εμπιστοσύνη. Χωρίς ευρεία λαϊκή υποστήριξη, δύσκολα θα διατηρηθεί η μακροπρόθεσμη σταθερότητα, γι' αυτό και δίνεται μεγάλη σημασία στον πολιτιστικό τομέα και από τις δύο χώρες¹¹².

Με εξαίρεση τον τομέα της ενέργειας, η οικονομική συνεργασία τους προχώρησε μεν, όμως το εμπόριο μεταξύ τους επηρεάστηκε από την παγκόσμια οικονομική κρίση και από τις

¹¹¹ Τα 60 χρόνια αποτελούν ορόσημο για τους Κινέζους γιατί αντιπροσωπεύουν το κλείσιμο ενός κύκλου και το άνοιγμα ενός νέου (Zhao, 2010, σελ.5).

¹¹² Τα τελευταία χρόνια, υπήρξαν αφιερωματικά της μίας προς την άλλη: το 2006 ήταν το «Έτος της Ρωσίας» στην Κίνα και το 2007 ήταν το «Έτος της Κίνας» στη Ρωσία. Το 2009 σε ένα νέο γύρο αυτής της πολιτιστικής ανταλλαγής ήταν το «Έτος της Ρωσικής Γλώσσας» στην Κίνα, ενώ η Ρωσία ανταπέδωσε χρίζοντας το 2010 «Χρονιά της Κινεζικής Γλώσσας» στη Ρωσία (Zhao, 2010, σελ.5).

εξελίξεις που ήρθαν στην επιφάνεια ως αποτέλεσμα της προόδου, σημειώνοντας μείωση του όγκου των συναλλαγών κατά περίπου 30%· η θέση της Ρωσίας ως εμπορικού εταίρου για την Κίνα έπεσε από την 8η (μεγαλύτερη) θέση στην 11η και έχει ξεπεραστεί από την Αυστραλία, την Ινδία και τη Βραζιλία. Το μερίδιο της Ρωσίας στον όγκο εξωτερικού εμπορίου της Κίνας μειώθηκε στο 1,76% από 2,22%, σε σύγκριση με το 2008. Η μείωση αυτή, προκλήθηκε από την επιδείνωση του οικονομικού περιβάλλοντος, την πτώση των επενδύσεων και της καταναλωτικής ζήτησης στη Ρωσία, από την υποτίμηση του ρουβλιού και από το χαμηλότερο επίπεδο διεθνών τιμών του πετρελαίου και των πετρελαϊκών προϊόντων, τα οποία αποτελούν πάνω από το ήμισυ των ρωσικών εξαγωγών προς την Κίνα (Portyakon, 2010, σελ.2). Ενδεικτικό των φόβων που γεννά στη Μόσχα η εμπορική άνοδος και επέκταση της Κίνας είναι το κλείσιμο της μεγαλύτερης αγοράς λιανεμπορίου Τσερκισόφσκι τον Ιούλιο του 2009. Η αγορά ήταν ο κύριος τόπος συγκέντρωσης Κινέζων επιχειρηματιών, αλλά και τόπος επιχειρηματικής δραστηριοποίησης μερικών δεκάδων χιλιάδων Κινέζων, γεγονός που έφερε μεγάλες οικονομικές απώλειες. Η επιθυμία της Ρωσικής κυβέρνησης να προστατέψει τους εγχώριους παραγωγούς καταναλωτικών αγαθών και η ενίσχυση της επιβολής των οικονομικών νόμων και η κατάργηση του καθεστώτος «γκρίζου εκτελωνισμού», δηλαδή εισαγωγή προϊόντων χωρίς την καταβολή ολόκληρου του δασμού. Η επίσημη Κινεζική άποψη ήταν πως έπρεπε να ληφθεί υπόψη, το ιστορικό πλαίσιο αυτής της συνεργασίας και βέβαια τα έννομα συμφέροντα των Κινέζων επιχειρηματιών (Zhao, 2010, σελ.6). Το 2009 η αύξηση του ΑΕΠ της Κίνας υπερέβη το 8%, ενώ το ΑΕΠ της Ρωσίας μειώθηκε κατά 7,9%. Η κρίση κατέδειξε ακόμη με σαφήνεια το αυξανόμενο οικονομικό και τεχνολογικό χάσμα μεταξύ Ρωσίας και των σύγχρονων οικονομικών δυνάμεων που ηγούνται στον κόσμο, με την Κινεζική εμπειρία του εκσυγχρονισμού να γίνεται ελκυστικότερη, απεικονίζοντας την επιτακτική ανάγκη εφαρμογής ενός ολοκληρωμένου εκσυγχρονιστικού προγράμματος της τεχνολογικής βάσης της, της αποκατάστασης των εμπορικών ρυθμών και συναλλαγών στα προ της κρίσεως επίπεδα, ωθώντας σε δεύτερη μοίρα το πρόβλημα της διαφοροποίησης των εξαγωγών της προς την Κίνα και την αύξηση του μεριδίου των βιομηχανοποιημένων προϊόντων, που τα τελευταία χρόνια ήταν περίπου 1-2 % (Portyakon, 2010). Η ιδέα «του Κινεζικού ορίζοντα του εκσυγχρονισμού της Ρωσίας» συμβολίζει τη ριζική αλλαγή των ρόλων: η Ρωσία, ως δάσκαλος της Κίνας για μεγάλο μέρος του 20ού αιώνα, έχει γίνει τώρα ένας μαθητής της Κίνας. Από τα γκρίζα επεισόδια που συνέβησαν μεταξύ των δύο χωρών, ήταν η βύθιση του φορτηγού πλοίου “New Star”, στα ανοικτά των ακτών Ρωσικής Άπω Ανατολής, από ένα Ρωσικό πολεμικό ελικόπτερο συνοριακής φύλαξης στις 15 Φεβρουαρίου 2009. Οκτώ μέλη του πληρώματος σκοτώθηκαν, εκ των οποίων οι επτά ήταν Κινέζοι. Το Ρωσικό ελικόπτερο άνοιξε πυρ εναντίον του «New Star», όταν αυτό προσπάθησε να ξεφύγει από το λιμάνι Νακόντκα, όπου κρατούνταν λόγω εμπορικής διαφοράς. Το Ρωσικό Υπουργείο Εξωτερικών υποστήριξε ότι, οι Ρώσοι συνοριοφύλακες ενήργησαν στα πλαίσια του νόμου προκαλώντας την έντονη αντίδραση των Κινέζων που έκριναν πως οι ενέργειες της Ρωσίας, να βουλιάξει εμπορικό πλοίο, χωρίς να διασώσει το πλήρωμά του, ήταν μια βάρβαρη πράξη που δείχνει περιφρόνηση για την ανθρώπινη ζωή (Zhao, 2010, σελ.6).